ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2
MARDI
2 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամերիկեայ առաքում)
270 եւրօ (Տաքսաքած առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·086 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·086

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎ

Ս. Էջմիածնի մէջ Նոյեմբեր 26էն գումարուած է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ժողովը, նախագահութեամբ Գարեգին Բ.ի: Ժողովը, ի միջի այլոց, անդրադարձած է Վիրահայոց Թեմին [illegible], հայկական եկեղեցիներու վերադարձման հարցերուն, Նոյեմբեր 16ին Թիֆլիսի Նորաշէն Ս. Աստուածածին եկեղեցիին դէմ գործուած [illegible] ու հայկական գերեզմաններու պղծումի դէպքերուն. այդ մասին [illegible] Հայաստանի եւ Վրաստանի [illegible] Վազգէն Եպիսկ. Միրզախանեան:

Գարեգին Բ. նշած է թէ Վրաստանի իշխանութիւնները եւ եկեղեցին կ'անտեսեն Ս. Էջմիածնի դիմումները, ուստի [illegible] միջազգային հանրութեան ուշադրութեան [illegible].

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին կոչով ըսուած է. «Խորապէս մտահոգուած Վրաստանում Վիրահայոց թեմի ու հայկական եկեղեցիների նկատմամբ [illegible] սուրբ եկեղեցու զաւակները զօրավիգ լինել վիրահայութեանը իրենց ջանքերում եւ նախանձախնդիր պայքարում ի պաշտպանութիւն հայկական եկեղեցիների եւ հայրենական իրենց սրբութիւնների»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՏՈՐԻ ՄԸ ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Իտալացի լրագրող-գրող Ալպերթօ Ռոզէլլի իր «Հայկական ցեղասպանութիւն» հատորին պատճառաւ [illegible] եւ մահուան սպառնալիքներու թիրախ է, ըստ իտալական մամուլին:

Գիրքը լոյս տեսած է 2007ին. քանի մը ամիս ետք սկսած է հեռաձայնով սպառնալիքներ ստանալ, թէ՛ ուղղակի, թէ՛ կնոջը միջոցով: Տարբեր ձայներ միշտ կրկնած են թէ պիտի սպաննեն զինք: Անարգանքներ ու սպառնալիքները կրկնուած են իմակներով ալ: Բողոք ներկայացուցած է, բայց ոչ մէկ արդիւնք առած: Այն տպաւորութիւնը ունեցած է որ սպառնալիքները կ'ուղղուին արտասահմանէն, իմակները՝ նոյնպէս: Սպառնացողները փաստը տուած են թէ շատ մօտէն ծանօթ են Ռոզէլլիի եւ կնոջը առօրեային:

Սեպտ. 27ին երբ ստացած է իր հատորին համար միջազգային մրցանակ մը, օտար շեշտով նոյն անծանօթները պանդոկի իր սենեակը հեռաձայնած ու կրկնած են իրենց սպառնալիքները: Նոյն բանը կրկնուած է Հոկտ. 26ին երբ գացած է մասնակցելու ծերակուտականի մը կազմակերպած վիճարկումին, Ճենովայի մէջ մզկիթի մը կառուցումին նիւթով:

Եւ ըսել որ տակաւին կան քաղաքական դէմքեր որոնք կրնան պատրուակ ճարել ժխտողականութիւնը պատժելի արարք հռչակող օրէնքի վաւերացման...:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՊԱՀԱՆՋԱԾ Է ՈՐ ՎՏԱՐՈՒԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Եւրոպական Միութեան ներկայացուցիչներուն վերջերս Թուրքիոյ Ազգային ժողովին մէջ ունեցած քննադատական ելոյթները մեծ զայրոյթ պատճառած են Մայրաքաղաքի համալսարանի ծերակոյտին. արտակարգ նիստի մը ընթացքին յայտարարութիւն մը խմբագրուած է, ուր կ'ըսուի. «Արժանի չէք մեր հողին վրայ ոտք դնելու. անյապաղ լքեցէք մեր երկիրը»: Տրուած բացատրութիւնը այն է որ եւրոպացի դէտեր, փորձագէտներ, Թուրքիա կ'երթան անոր ամբողջականութեան վնասելու, անիշխանականութեան զօրակցելով շատ քաղաքացիներու նահատակութեան գնով ցեղային արուեստական բաժանումներու գետին պատրաստելու նպատակով:

Յայտարարութեան մէջ ըսուած է յատկապէս. «Մտիւ կը դատապարտենք ու կը բողոքենք իբրեւ թէ քաղաքակիրթ, միայն իր շահերուն հետամուտ եւ բազմակի չափանիշի տէր Եւրոպական Միութեան ներկայացուցիչներուն ընթացքին դէմ. անոնց կ'ըսենք՝ "Արժանի չէք մեր հողին վրայ ոտք դնելու, անյապաղ լքեցէ՛ք մեր երկիրը": Այդ մարդոց, որո՛նց մէջ կայ մեր փառապանծ դրօշը անարգած անձ մըն ալ, այսպէս վարկաբեկիչ ընթացք ունենալու առիթ տուողները կը յանձնենք հանրային կարծիքի գնահատումին»:

ԱՆԻԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԾԱՆՕԹԱՑՆՈՂ ԿԱՅՔԷՋԸ ԵՒ «ՀՈՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑ ՉԿԱՅ»Ն

Նոյեմբեր 27ի թիւով արձագանգած էինք Թրքական «Ռատիքալ» թերթին մատնանշումին թէ Անի քաղաքին մասին Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութեան պատրաստած կայքէջին վրայ տեղ չէր գտած «հայ» անունն իսկ: Նոյն թերթը Նոյեմբեր 28ի թիւով յաւելեալ լուսաբանութիւն կատարած էր, նոյն նախարարութեան աղբիւրով: Նախարարութիւնը պատասխանելով «Ռատիքալ»ի հարցումին թէ կայքէջին վրայ ինչո՛ւ զանց առնուած է «հայ» բառը, տեղեկացուցած է.

«Անիի հնագիտական վայրին վրայ թէ՛ նորոգութեան, թէ ծանօթացումի աշխատանք կը տարուի: Այդ նպատակով կազմուած է "Գիտական խորհրդակցութեան խորհուրդ" մը. անոր եւ ծրագիրներու համակարգումի մարմինին Հոկտ. 24ի ժողովին որոշուած է հաստատուած կայքէջին համար տեսողական եւ թէքնիք տեղեկութեան նիւթերէ ընտրութիւն կատարել:

Նոյն կայքէջին պատրաստութեան մէջ մեր նախարարութեան կողմէ մինչեւ այսօր տարուած աշխատանքները հիմնուած են Անիի մասին գիտական աշխատանքներու. Ֆահրէթթին Քըրզըօղլուի նման հեղինակ մասնագէտներու հրատարակութիւններուն եւ պեղումներու պատասխանատուին տեսակէտներուն վրայ: Կայքէջին վրայ զետեղուած տեղեկութիւնները տակաւին նախաճաշակ մը տալու նպատակով են:

Այդ տեղեկութիւնները թէ՛ իրենց միջոցով, թէ՛ թէքնիք տեսակէտով հարստացնելու աշխատանքը կը շարունակուի. մեր նպատակն է այդ կայքէջը միջազգային չափանիշով Անիին լաւագոյնս ծանօթացնող աղբիւրի վերածել»:

«Ռատիքալ» այս լուսաբանութեան աւելցուցած է հետեւեալ նոթը. «Նշուած գիտնականը՝ Ֆ. Քըրզըօղլու որ մահացած է 2005ին, իր «Կարսի պատմութիւնը» հատորին մէջ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Անիի մէջ հայկական կառոյց չկայ: Իսկ հայկական աղբիւրներ ատոր հակառակը կը պնդեն»...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը հրաւէր ուղղած է ժխտողականութեան դէմ պայքարի լծուած բոլոր կազմակերպութիւններուն –ցեղասպանութեան զոհերու շառաւիղներու ընկերակցութիւններ, Մարդկային իրաւունքի եւ ցեղապաշտութեան, օտարատեացութեան եւ ժխտողականութեան դէմ պայքարի մարմիններ– 2009ի սկիզբը Պրիւքսէլի մէջ խորհրդակցութեան օրուան մը: Նպատակն է Եւրոպական Միութեան անդամ երկիրներու օրէնսդրութեան համար պատրաստել ցեղապաշտութեան եւ այլատեացութեան դէմ օրէնսդրական շրջագիծ մը ուր յատուկ տեղ պիտի տրամադրուի ժխտողականութեան երեւոյթին:

Հոլանտա, Հունգարիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Լեհաստան և Լատվիա կարգ մը վերապահութիւններ յայտնած են նախաձեռնութեան:

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը խնդրոյ առարկայ օրէնսդրական շրջագիծին պատրաստութեան համար գործակցած է եւրոպական հիմնարկներու իրաւաբաններուն եւ մասնագէտներուն հետ, որպէսզի յարմարագոյն տարազումը ապահովուի պատժելու համար ի միջի այլոց ժխտողականութեան ակներեւ պարագաները:

Նախաձեռնութեան մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին յետագային:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՄՊԷՅԻ ահաբեկչական արարքը վերջ գտաւ Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ի առաւօտուն, բայց արդէն իսկ զոհերու հաշուեկշիռը շատ ծանր էր. վերջին տուեալներու համաձայն 195 մեռեալ կար եւ աւելի քան 300 վիրաւոր: Ինչպէս գրած էինք, արարքը մեծ բծախնդրութեամբ պատրաստուած էր ամիսներ առաջ, ահաբեկիչները զանազան արհեստներով կամ որպէս ուսանող Պոմպէյ, եկած էին եւ հաստատուած: Զոհերու մէջ կան երկու Ֆրանսացիներ, ճերմակեղէնի «Փրէնսէս Թամթամ» մակնիշի գործատէր ամոլը (Մուրատ Ամարսի), որ պանդոկը կը ճաշէր: Այլեւս ոչ մէկ կասկած կայ, որ ահաբեկիչները փաքիստանցի են եւ այդ իսկ պատճառաւ երկու երկիրներու միջեւ մթնոլորտը շատ լարուած է: Հնդկաստանի իշխանութիւններն ալ շատ կը քննադատուին, որ չեն կրցած տեղեկանալ իսկ թէ բան մը կը պատրաստուի. արդէն ներքին նախարարն ալ իր հրաժարականը տուած է:

ՊԱՆԿՔՈՔԻ օդակայաններուն մէջ ալ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ հազարաւոր զբօսաշրջիկներ պատանդ մնացած են: 15.000 «կարմիր շապիկաւորներ», որոնք զօրավիգ են նախկին նախարարապետին (այժմ աքսորուած) վճռակամ են իրենց ընդդիմութեան մէջ եւ տեղի տալու միտք չունին: Ձեռնառումբերով յարձակումները առնուազն 50 վիրաւոր պատճառած են, բայց հանդարտութիւնը չէ հաստատուած, ներկայի նախարարապետն ալ շատ կզզիացած է եւ լուծում ալ չի տեսնուիր: Կացութիւնը շատ ծանր հետեւանքներ ունի նաեւ տնտեսութեան համար, մէկ միլիոն հոգի գործազուրկ է եւ օդանաւով գալիք բոլոր ապրանքներն ալ չկան: Օդակայանէն օրական 3.000 զբօսաշրջիկ կ'անցնէր:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»ի նախկին տնօրէնը Վիթթօրիօ տը Ֆիլիփիս (2006 Մայիսէն Դեկտեմբեր), Նոյեմբեր 28ի վաղ առաւօտեան ոստիկաններու ժամանումով արթնցած է եւ կոպտօրէն ոստիկանատուն առաջնորդուած, հայհոյանքներ ալ լսելէ ետք զաւակներուն առջեւ: Ռենիի ոստիկանատունը իրեն կ'ըսուի թէ եղածը հետեւանք է բողոքի մը զոր ըրած է համացանցի մատակարարման «Ֆրի» ընկերութեան հիմնադիր Կզաւիէ Նիէլ, որ կը մեղադրէ թերթին կայքէջը, ուր 2006ին հրատարակուած են խորհրդածութիւններ յօդուածի մը առթիւ, որ կը նկարագրէր Նիէլի դատական հարցերը արդարութեան հետ: Վ. տը Ֆիլիփիս ձեռնակապերով Փարիզի դատարանը կը տարուի ուր դիպահ կը մնայ, խուզարկուելէ ետք: Այս արարքը մեծ աղմուկ հանած է մասնաւորաբար մամուլի շրջանակներուն մէջ:

ԻՐԱՔԻ խորհրդարանը լայն մեծամասնութեամբ (149 ձայն 198ի վրայ) քուէարկած է այն համաձայնութիւնը որ կնքուած է ԱՄՆ-ու հետ, ամերիկեան զօրքին հեռացման վերաբերեալ (2011ի վերջ): Պուշ անմիջապէս իր գոհունակութիւնը յայտնած է:

ՔԱՊՈՒԼԻ (Աֆղանիստան) ամերիկեան դեսպանատան մօտ թակարդ կառքի մը միջոցաւ ռմբափորձ մը գործուած է, որու թիրախն էր օտար զօրքերու փոխադրակառք մը: Զորս հոգի մեռած է, որոնք պարզ անցորդներ էին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ-արեւելեան շրջանը երկու Թուրք զինուոր սպաննուած են եւ չորս ուրիշներ ալ վիրաւորուած, Քիւրտերու կողմէ:

ՊԷԱԹՐԻՍ ՊԷՔ, որ ժիտի քարտուղարուհին եղած է, ապա՝ լրագրող եւ համբաւ շահած «Լէոն Մորէն, քահանայ» հատորով (Կոնքուր մրցանակ, 1952ին) մեռած է 94 տարեկանին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը որոշած է 250 պաղեստինցի բանտարկեալներ ազատ արձակել Դեկտեմբեր 8ին, ալ-Ատհայի տօնին առթիւ, ինչպէս խոստացած էր Մ. Ապպասի:

ԵՒՐՈՊԱԲՆԱԿ ՔԻՒՐՏԵՐԸ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ քաղաքներուն մէջ հոծ մասնակցութեամբ նշած են քրտական զինեալ կազմակերպութեան (ՓՔՔ) երեսնամեակը: Փարիզեան շրջանին մէջ Սէն Տընիի նշումներուն մասնակցած է աւելի քան երկու հազար հոգի: Նոյնիմաստ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ալ, ինչպէս Մարտին, Պոլիս, Սղերդ, Ատանա, Իզմիր, եւլն.:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԵՒ ԱՆԿՐԿՆԵԼԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆ ՄԸ

«LE VANETZI»–ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ

Գրեց ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Գրքին խորագիրը կը հաղորդէ բոլոր գոյները:

Վէպ մը չէ այս եռահատոր երկը: Ո՛չ ալ ժամանակագրութիւն մը՝ յուշագրութեան ձեւով, յաճախ վէճերու դուռ բացող դէմքերու եւ դէպքերու կապակցութեամբ: Վէպի մը պարագային արժանիքներու նախապատուութեան դասաւորում մը գոյութիւն ունի՝, լեզուն, ոճը, բովանդակութիւնը, ո՛ր մէկը նախապատիւ համարուելու է գնահատութեան: Բայց եթէ բոլոր բաղկացուցիչները հաւասար — բարձրագո՛յն — մակարդակի վրայ են եւ հիացումի արժանի՛ սկիզբէն մինչեւ վերջին էջը… Այսպէս ամէն ի՛նչ բռնած պիտի ըլլար: Եւ սակայն ինչե՛ր կան ըսուելիք այս գրքին մասին, որ հաւասարապէս եւ միջազգային եւ ազգային գրականութեան մէջ բացառիկ արժէք ու արժանիք կը ներկայացնէ, աննախընթաց ու անկրկնելի Ոդիսական մը՝ անձի մը, ընտանիքի մը, այս ընտանիքի պատմութեան ընդմէջէն՝ ամբողջ ազգի մը, հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ 20րդ դար: Ու տակաւին ողբերգական ըրնոյթին զուգահեռ, «Վանեցին» «Le Vanetzi» ցարդ պահուած ու այսօր յայտնաբերուած հրաշալի գանձերու գիրք մըն է, այնքա՛ն հարուստ՝ իր առարկայական նկարագրութիւններով: Քանի՛ նախադասութիւններ պիտի ընդգծուէին իբր ընարան գործածուելու համար ընթացիկ կեանքին մէջ: Սուր մագնիսող հետաքրքրականութիւնը, որ կը կապուի բախտորոշ դէպքերու ելքին, եզրափակման ի խնդիր, բայց նաեւ պարզ, աննշա՛ն, անտեսուած էակներու եւ տարրերու,— օձ մը, ծաղիկներ, լուսին, սոխակ եւ… բառագիտութիւն (Սահակ, սոխակ…):

Սկիզբէն էր ուանդավէպը, Զմրուխտակիր Ասպետը,

«Ես, Զմրուխտակիր Ասպետ, վահրամ՝ Պահլաւունի–Մամիկոնեան Տունէն, գալով Կիլիկիոյ Թագաւորութենէն, փառք կուտամ Աստուծոյ, քանզի Ան լուսաւորեց իմ ճամբաս, ձիուս քայլերը առաջնորդեց եւ բոլոր թշնամիներս յանձնեց բազուկիս վրիժառութեան…»:

«Այս ասպետը մեր նախահայրն է եւ իրեն ի պատիւ է որ մեր ընտանիքին աւագ զաւակը կը կոչուի վահրամ: Իրմով մենք կը սերինք Անիի Պահլաւունի–Մամիկոնեաններէ» (էջ 572 եւ 573):

Գիրքը, որուն գլխաւոր հերոսներն են Կրտսերն Վահրամ եւ հօրեղբայրը՝ Աւագն Վահրամ, անխոնջ ուղեւորութիւնն է Կրտսերն Վահրամի Վան–Այգեստանէն մինչեւ Թիֆլիս, անցնելով դէպքերու, ճակատամարտերու մէջէն, վերջին հանգրուանին՝ Սարտարապատի ճակատամարտին եւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան օրերուն: Երկու Վահրամներու շարքին՝ նոյն մակարդակի վրայ երրորդ դէմքն է Մեծ'Ման, Ոսկեհատ Խաթունը:

Դէպքերը, զորս կ'ապրի Կրտսերն Վահրամ իր ամբողջ ուղեւորութեան երկայնքին, անհաւատալի ըլլալու աստիճան ուշադրութիւն մագնիսող են: Օրինակ, ի միջի այլոց, տեղահանութեան հետեւանքով Ոսկեհատ Խաթունի կորուստը, բաժանումը՝ ընտանիքէն եւ յետոյ Վահրամին վճռակամութիւնը զէնք վերագտնելու այդ դժոխային օրերուն: Անկարելի առաքելութիւն մը: Հրաշք մը, բայց ի՛նչ ծանր գինով: Սարսափի աներեւակայելի ճնշումին տակ, մարդիկ կը գտնէին գերագոյն ճիգերով ընդդիմանալու եւ գոյատեւելու անխորտակելի վճռակամութիւն:

Նոյնքան արտասովոր է Աւագն Վահրամի ուղեւորութիւնը, որուն մանրամասն ծալքերուն Կրտսերը կը ծանօթանայ՝ անսահման համբերութեամբ, գիր առ գիր, ծածկագիրներ վերծանելով: Եւ փաստելու համար հարազատութիւնը իր յայտնաբերած վաւերաթուղթին, Վիքթոր Կարտոն իր գրքին մէջ կ'արտատպէ լուսապատճէններ, ճիշդ այնքան, որքան պէտք է, ցոյց տալու համար հաւաստիութիւնը իր խօսքին՝ հանգոյցի լուծումին ի խնդիր:

Աննախընթաց է երեւոյթը, լուսապատճէնի մը արտատպումը գրական գործի մը մէջ: Վ. Կարտոնի գրքին հրատարակութենէն երեսուն տարի ետք, իտալացի գրագէտ Ումպերթօ Էքօ(*) պիտի դիմէ նկարներու, պատկերազարդելու համար իր երկու վէպերուն դրուագները: Պէտք բաւէր աչքի առաջ ունենալ էջ մը ծածկագիր նամակէն, զոր Աւագն Վահրամ յղած է իր զարմիկին, հարեւանցի գաղափար մը ունենալու համար գրեթէ անկարելի բնոյթին եւ վերծանումին պահանջած համբերութեան մասին:

Հեղինակը իր ամբողջ էութեամբ, սրտով ու մաքով կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ պահը, եւ ահա յաւերժական սրբավայրին ընդմիջտ կղպուած, կնքուած դուռը կը բացուի: Եւ լոյսը կը յորդի, կը ճառագայթէ: Թիֆլիս, Ներսիսեան ճեմարան, ազգային–գրական վերածնունդ: Հիմնուած՝ 1824ին, Ներսէս Ե. Աշտարակեցիի նախաձեռնութեամբ, այս վարժարանէն պիտի վկայուէին Խաչատուր Աբովեան, Ստեփաննոս Նազարեանց, Պերճ Պռոշեան, Ղազարոս Աղայեան, Յովհաննէս Թումանեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, Անաստաս Միկոյեան, դասընկերը՝ յառաջադէմ ուսանող եւ դպրաց դասի մեներգիչ նոյնինքն Վահրամին: Այսպէս, երբ Նիքոլա Բ. ցարը Կովկաս կ'այցելէ, մեծաշուք պատարագ կը մատուցուի Թիֆլիսի Ս. Գրիգոր Մայր Տաճարին մէջ: Ցարը՝ խորապէս տպաւորուած մեներգիչին հոգեւոր երգերէն, արարողութեան աւարտին՝ խորանին առջեւ, իր գրպանէն կը հանէ 500 ռուբլիի թղթադրամը եւ զայն կուտայ Վահրամին: Այնուհետեւ ան պիտի ստանայ նաեւ ցարական լիազօրագիր մը, որ իրեն պիտի թոյլատրէ մաս կազմել ռուսական յառաջապահ զօրասիներուն:

Անուններ, պահեր, դէպքեր… Իւրաքանչիւր անուն, պահ կամ դէպք ի՛նչ խոր արձագանգ կ'ունենայ ընթերցողի մտքին ու սրտին մէջ: Ամէն էջ խտացումն է մեր ներաշխարհի ապրումներուն: Բոլոր ճակատներու վրայ ներկայ են մեզի ծանօթ դէմքեր, գաղափարական, քաղաքական թէ ռազմական: Վիքթոր Կարտոն կը յաջողի տասնյայթաքումի, հաւասարակշռեալ, առարկայական մօտեցումով ներկայացնել անոնց գործունէութիւնը ազգային քաղաքական մարզին թէ զինուորական գործողութեանց մէջ:

Տեղահանութիւն, ջարդեր, ինքնապաշտպանութեան հերոսամարտեր, եւ վերջապէս բախտորոշ ճակատումը՝ Սարդարապատ: Հոն է իբր Ղեւոնդ Երէց՝ Գարեգին Եպս. Յովսէփեանց, այն որ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք պիտի նշանակուի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հայ թեմերու Առաջնորդ, եւ հուսկ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս: Ի՛նչ ճակատագիր Ղարաբաղ ծնած այս մեծ հոգեւորականին համար, որ այժմ յաւերժական նինջով կը հանգչի Անթիլիասի Մայր Տաճարի կողքին: Պահը, անունին յիշատակութիւնը ինքնաբուխ ծնուցիչն է ապրումին, որ ծիրանի գօտիին նման կը կամրջուի հին ժամանակներէն, պատմութեան խորերէն մինչեւ մեր օրերը, մինչեւ նոր ժամանակները… Սարդարապատ՝ որուն կը մասնակցին Բակունց գերդաստանի հինգ սերունդներու ներկայացուցիչները սկսելով Ակսելէն: Եւ տակաւին Վանօ (Յովհաննէս) Բագրամեան, զինուորական վարժարանի ուսանող…

Քաղաքական բոլոր դէմքերը, դիմադրական շարժումներու ղեկավարները հարազատ անկողմնակալութեամբ, կենդանի պատկերացումով ներկայացուած են, Իշխան, Արամ, Եկարեան, Մելոյեան, Փափազեան, Եօթնեղբայրեան եւ դեռ քանինե՛ր: Ներկայ են նաեւ նոյնքան կենդանի նկարագրութեամբ Թուրք տխրահռչակ ղեկավարները, Էնվէր, Թալաաթ, Ճեմալ, եւ գաւառներու կուսակալները իբր դերակատարները այս լայնապաստառ Ոդիսականին մէջ, որ կը պատկերէ մոքխաւելական նրբութեամբ երեւակայուած չարչարանքներու հընարքները,— Արմատախլումը ամբողջ հաւաքականութեանց, ոչնչացումը բազմահազար անձերու, երեխաներու թրքացումը, եւ քարուքանդ քանդումը բնակավայրերու եւ սրբավայրերու: Պատմութիւն գրելու պէս Վիքթոր Կարտոն կը լուսաւորէ Ապտիւլ Համիտի տապալման վաղորդայնի օրերը, եւ Երիտ. Թուրքերու կապակցութեամբ կը գրանցէ հայ պատասխանատուներուն յուսադրումները եւ յետոյ անխուսափելի յուսախաբութիւնները (էջ 324): Բոլոր դժոխքները աշխարհի, Անկորա, Եփրատ ու Տիգրիս, Վան, Էրզրում, Պիթլիս, Տիյարպէքիր, Խարբերդ, Մուշ ու Մանազկերտ, աւերումներու վճռակագրութեամբ, ժամանակի ու տարածքի յստակ սահմանագծումներու մէջ: Ամբողջ անցեալը վերստին կ'ապրեցնէ ահա դար մը ետք, բազկատարած ընդգրկելով ամբողջ տարածքը, ուր կ'ընթանան ճակատագրական գործողութիւնները իրենց հարազատ համեմատութիւններով: Իրապաշտ դասաւորումով եւ նկարագրութեամբ կը փաստէ Ցեղասպանութեան ծրագրեալ բնոյթը (էջ 423):

Եւ այդ դէպքերուն զուգահեռ, մէջ ընդ մէջ ընդելուզուած, ոսկեհիւս, քաղցր նկարագրութիւններ, որոնք կը փաստեն — եթէ պէտք կար — գերզգայուն հեղինակին անխզելի կապը բնութեան հետ, ինչպէս անջնջելիօրէն իր հաղորդական կապը՝ ընտանեկան պարտէզին մէջ բոյն դրած օձին հետ, այնքա՛ն հիանալի նկարագրութիւնը կենդանիին մորթափոխութեան: Հիանալին տակաւին՝ փոխադարձութիւնը այդ արտասովոր կապին: Ու խօսք կ'առնեն գալար տերեւները այգիներու թէ պարտէզներու մէջ:

«Վահրամ շունչ մը քաշեց, ապա իջաւ գլխաւոր արահետէն, ծառերուն, ծաղիկներուն եւ ամբողջ կանաչութեան ընելով.

— Վերջապէս ջուր խմեցիք եւ այլեւս ծարաւ չէք: Թարմացած էք, եւ վաղը առտու ձեր թօշնած տերեւները պիտի վերակենդանանան:

Եւ ան կը լսէր պատասխանը ձայնով մը, որ կը նմանէր լուսնի լոյսին.

— Օ՛հ, վահրամ, կեանքդ թող ըլլայ միշտ դալար: Թող Աստուծոյ օրհնութիւնը միշտ ըլլայ վրադ, որովհետեւ մենք ծարաւ էինք, եւ դուն մեզի ջուր տուիր» (էջ 285):

Անկրկնելի իր խոր բովանդակութենէն անդին, բացառիկ կը մնայ լեզուն բարձրարուեստ ու ինքնավստահ գործածութեամբ,— ֆրանսերէն հէնքի վրայ հայերէն, թրքերէն, քրտերէն, ռուսերէն, ասորերէն բառեր իր Ոդիսականին ոգիին պահպանման ի խնդիր: Ինքնատիպ է իր լեզուն: Պատճէնի հարազատութեան տարրեր կը կազմեն ուղղակի տառադարձուած բառեր կամ անուններ, ինչպէս Փաշամ, Ջին ու Մաչին, Նիչէչէ, Նապոլոմ: Պատմութիւնը, անմիջական այլ օրէ օր հեռացող անցեալը ձեռքի հասողութեան տակ, գրական ի՛նչ զուսպ ու ազնուական այս լեզուին գործածութեամբ բառեր, դարձուածքներ կը կրեն տուեալ շրջանի մը, «աշխարհի» մը կնիքը: Ան կը յաջողի ժամանակագրականը ձուլել գեղարուեստական–գրական գեղեցիկ էջերու մէջ, առանց խախտելու առարկայականութիւնը, այսպէս բազմապատկելով վկայութեան արժէքը, վկայութիւնը՝ իր գերագոյն առաջադրանքը. այսպէս կ'ապրէին անոնք…

Ընթերցողը «թակարդելու» աստիճան ճկուն է գործածութիւնը այս լեզուին. ան յաճախ կ'անցնի Ա. դէմքէն Գ. դէմք եւ փոխադարձաբար: Հիանալի նրբութեամբ, Ֆրանսերէնով կը յաջողի արեւելահայ եւ արեւմտահայ հնչումներուն տարբերութիւնն իսկ ընթերցողին թելադրել, առանց մատնանշելու թէ (Ֆրանսերէն) արտայայտուող անձը արեւելահայ մըն է: Յստակ թելադրականութիւնը իր բառերուն, իր խօսքին, իրեն կը թոյլատրէ զեղչել նկարագրական աւելորդ յիշեցումներ(531):

Այս նրբութիւնը կը յայտնուի նաեւ նկարագրական պահերուն եւս: Ահա «Աւերակ» կոչուող զինուորական բեռնատար ինքնաշարժին

(*) Ումպերթօ Էքօ, իտալացի գրող եւ իմաստասէր, ծնած է 1932ին, Ալեսանտրիա, Հիւսիսային Իտալիա: Ակնարկութիւնը կ'երթայ «Լոանա Թագուհիին խորհրդաւոր բոցը» եւ «Պոտոլինօ» վէպերուն:

ուղեւորութիւնը խորտուբորտ ճամբու մը վրայ: Այսպէս, չարժմամբին խօսակցութիւնը երկար կախման կէտերով կորսուած, հեղինակը կը թելադրէ թէ քարքարուտ ճամբուն պատճառած ցնցումներն են որ կը կորսնեն իր խօսակցութիւնը (էջ 992):

Երբ եռաձայն գիրքին վերջին էջին կը հասնի ընթերցողը, յնագած հաշտեցում մը ընդգծելու համար իր երկար ուղեւորութիւնը իր ազգին պատմութեան քառուղիներով, գեղարուեստական ուղեւորութիւնը, որ ընդմիշտ իր մտքին ու սրտին մէջ պիտի արձանագրէ, պիտի ըլլայ անկասկած մտրակուած պայծառ պատկերացումը մեր Երկրին, Վան-Վասպուրականի Արարատ, Թիֆլիս եւ Անի, մինչեւ Մերձին ու Տիգրանակերտ: Առաջին անգամ է որ մեր Գաղութներու կը նկարագրուի իր աշխարհագրական տարածքին մէջ յաւակ սահմանագրածումներով:

Ոճ, լեզու, նիւթ, բացառիկ բոլոր տուեալներով, երախտագիտութեան մէջ ուսումնասիրական գիրք մը գրուելու է վեր առնելու, արժանաւորապէս գնահատելու համար հարազատ արժէքը այս երկին, որ կերպով իր բազում լրագրական ներդրումներով, համապարփակ արժէք մը, մինչ գալիք սերունդներուն ի բնոյթ գիրենք պիտի գտնէին այս համապարփակ Ոդիսականին մէջ:

Այս բացառիկ պատմութեան համար, որ ընթերցողին կ'ընծայուի այս գիրքին գանձերուն մասնելու համար, համազգային երախտագիտութեան մտածումը կ'երթայ անշուշտ հրատարակութեան նախաձեռնարկ անձերուն, որոնք յանձնառու եղած են երեք անձնաւ գործերը միացնել հատորով լոյս ընծայելու: Այսպէս ընթերցումը կը կատարուի առանց խոչի: Եւ ասելի կարեւորը: Անոնք մեծարժէք ներդրում մը կը կատարեն գրական պարտքի հաստատման հետով Ցեղասպանութեան վերջնական ճանչման ի խնդիր, մինչեւ այն ատեն հեղինակի յիշատակին յարգանքի մատուցման հետ:

Ն. Թ.

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

VICTOR GARDON
ՎԱՀՐԱՄ ԿԱՔԱՒԵԱՆ

Վիքթոր Կարտոն ծնած է 1903 Մայիս 25ին, Վանի մէջ: Ցեղասպանութենէն ետք կ'անցնի Կոստանդնուպոլիս, եւ կը յաճախէ Կեդրոնական վարժարան, ուր փայլուն յաջողութեամբ կ'աւարտէ իր ուսումը, իբր դասընկերներ ունենալով Զաւէն Սիւրմէլեանը, Նիկողոս Սարաֆեանը, եւ իբր դասատու՝ Յակոբ Օշականն ու Վահան Թէքէեանը:

1920ին, Պոլսոյ մէջ, Վահան Թէքէեանի խմբագրած «Ժողովուրդի Ձայն» օրաթերթին մէջ կը հրատարակէ «Յաւիտենական Թափառականը»: 1922 Դեկտեմբերին կը հեռանայ Պոլիսէն եւ կը հասնի Փարիզ (1923 Մայիս 1): Նախ կ'արձանագրուի Շաթիյոն-սիւր-Սէնի, ապա Պլանքֆորի (Ժիրոնտ) երկրագործական վարժարանը, ուր իր դասարանին առաջինը կը հանդիսանայ. կը հետեւի զանազան արհեստներու, կը դառնայ ՀՕԿ-ի (Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէ) քարտուղար, կ'աշխատակցի «Երեւան» օրաթերթին, ուր կը հրատարակէ երեք գրութիւններ՝ Լենա խորագրին տակ, ապա 1926ին կ'արձանագրուի Սորպոնի դասընթացքներուն: 1929-ին կը հրատարակէ իր առաջին եւ միակ հայերէն հատորը «Պողպատէ սերմեր» խորագրով: Այս հատորը կը համադրէ երեք պատմուածքներ՝ գրի առնուած՝ 1927էն 1929, որոնք նախապէս հրատարակուած էին «Ցոլք»ի մէջ: Կ'աշխատակցի զանազան թերթերու, ինչպէս «Պայքար» (Ամերիկա), «Խորհրդային Հայաստան» (Երեւան), «Արեւմուտք» եւ «Յառաջ»: Ան կը շարունակէ իր ուսումը ձայնասփիւռի ճարտարագիտութեան մէջ:

Կ'ամուսնանայ 1929ին: Կը զինուորագրուի 1939ին, եւ տարի մը ետք գերի կ'իյնայ, ապա երկու տարի կ'արգելափակուի Գերմանիոյ մէջ: Կը յաջողի խոյս տալ եւ կը միանայ Դիմադրական Շարժումին, Նիմի շրջանին մէջ, Զօր. Զելլէրի հրամանատարութեան տակ, Վիքթոր Կարտոն անունով: Կը կազմակերպէ Վեհրմախթի Հայկական Զօրագունդին զօրացումը, եւ կը մասնակցի Մենտի ազատագրութեան: Կը նշանակուի սովետ քաղաքացիներու սպայակոյտի պետ: Կը վարձատրուի Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետի շքանշանով: 1955ին, Ֆրանսային ընծայած իր ծառայութեանց համար կը ստանայ պաշտօնականացումը Դիմադրականի իր անուան՝ Վիքթոր Կարտոն:

Պատերազմէն ետք է որ կը ձեռնարկէ իր առաջին վէպը գրի առնելու: 1956ին կը հիւանդանայ եւ անկողնի կը դատապարտուի երկար շրջանի մը համար, եւ կ'որոշէ որ եթէ առողջանայ պիտի գրէ ծանօթացնելու համար հայ ողբերգութիւնը արար աշխարհին: 1957ին կը սկսի գրել, եւ երկու տարի ետք, լոյս կը տեսնէ «Le Vert Soleil de la Vie» «Stock» հրատարակչատան մօտ, որուն կը յաջորդէ «Le Chevalier à l'Emeraude»: Երրորդ հատորը, «L'Apocalypse écarlate», լոյս կը տեսնէ 1970ին, չարք մը տագնապներէ եւ մկրատումներէ ետք:

Վիքթոր Կարտոն կը մահանայ Փարիզի մէջ, 1973ին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով:

ՄԻՆՍԿ

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Բելառուսիոյ Գիտութեան ակադեմիային մէջ Նոյ. 21ին հանդիսաւոր նիստ մը տեղի ունեցած է, Վիկտոր Համբարձումեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ: Ան կազմակերպուած է ակադեմիային ու Հայաստանի դեսպանութեան միասնական նախաձեռնութեամբ:

Ձեռնարկին մասնակցած են ակադեմիայի նախագահութեան անդամներ, ակադեմականներ, դեսպաններ, Հայաստանի կրթութեան եւ գիտութեան փոխնախարար Բ. Եսայեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հայաստանի Մինսկի դեսպանը Օ. Եսայեան: Ցետոյ ակադեմականներ ելոյթներով արտայայտուած են գիտնականին աւանդին եւ հանրային աշխոյժ գործունէութեան մասին:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

Փարիզի մէջ անօթեւան (էս.տէ.էֆ.) չորս հոգի մեռած է Վէնսէնի անտառը, որ տեսակ մը մահատուն կը նկատուի եւ մահուան պատճառ ալ ձմրան կը վերագրուի: Այս պատճառով բնակարանի նախարարուհին ալ՝ Քրիսթին Պութէն կը խորհի պարտադիր դարձնել այդ անօթեւաններու փակ ապաստանատուն իր փոխադրելը, երբ կը մերժեն զանազան պատրուակներով: Այս առաջարկն ալ բանավէճի դուռ բացած է, քանի ազատութեան դէմ արարք մը կը նկատուի: Մնայ որ զանազան քննութիւններ ցոյց տուած են որ մեռեալները ձմրան զոհեր չեն, այլ գինովներ կամ այլ հիւանդութիւններու զոհ են: Նախարարուհին յետոյ հրաժարած է իր առաջարկէն:

* * *

Իսրայէլի ձախակողմեան օրաթերթը՝ Հաարեց ձեռք ձգած է ներքին սպառումի սահմանուած զինուորական փաստաթուղթեր, ըստ որոնց բանակը (Ցահալ) ամբողջական ազատութիւնն ունէր սպանութիւններու դիմելու, նոյնիսկ երբ Պաղեստինցիներ կարելի էր ձերբակալել ողջ-ողջ: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն սպաները ի յառաջագունէ գրաւոր արտօնութիւն տուած են այդ սպանութիւններուն համար, առանց նոյնիսկ նկատի առնելու որ պարզ Պաղեստինցիներ ալ կրնան զոհ երթալ: Զինուորական փաստաթուղթերէն զատ քննութիւնը կը վերաբերի նաեւ վկայութիւններու զորս հաւաքած է մարդկային իրաւանց իսրայէլեան միութիւնը եւ որու բաները յայտարարած է. «Տարիներէ ի վեր կը դատապարտենք իսրայէլեան գործողութիւնները ներկայացուած որպէս ձերբակալութիւններ եւ որոնք տէ ֆաքթօ մարդասպանութիւններ են»:

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ի՞նչ ճաճանչ էր առ թշնամիին մթագնած խղճմտանքին մէջ. ո՞ւր էր աղբիւրը այդ լոյսին՝ որ դրդած էր Մէհմէտները անջատուիլ խուժանին զանգուածային անգիտակցութենէն ու անոր խորտակող եւ քանդող ուժին դէմ կանգնիլ առանձինն ու յաղթական դառնա՛լ...

Այս սփոփարար մտածումներով օրօրուած կը յառաջանայինք ճամբուն վրայ, երբ հեռաւոր կայան մը նշմարեցինք: Ամբողջ կարաւան մը կանգ առած էր. Թուրք եւ հայ բանտարկեալներն էին անտարակոյս, որովհետեւ զինուած եւ ձիաւոր զօրքերու շարքը շատ յատկանշական էր:

Մեր ճամբան ոգեւորուած էր անցորդներով. փաթթոցաւոր հոճաներ ձիու կամ էշու վրայ հեծած կ'արտորային. հեռուներէն, թշուառ եւ տխրատեսիլ գիւղակներէն, Թուրք կիներ ցնցոտիներով ծածկուած կու գային կը շարուէին ճամբուն վրայ, կարաւանին անցքին, տեսնելու համար իրենց բանտարկեալները: Տեղ տեղ խումբեր կը կազմէին, բայց ոստիկան զինուորները անմիջապէս որ կը նշմարէին անիկա, կը փութային եւ կը ցրուէին զանոնք:

Մեր դէմ կը տարածուէր ընդարձակ թատերավայր մը. ու թէեւ հեռաւորութեան պատճառաւ բան մը չէինք լսեր, կը տեսնայինք ու կը հասկնայինք մանաւանդ շատ բաներ:

Մեր միակ մտահոգութիւնը մեր բանտարկեալներուն մերձենալն էր. չէինք գիտեր թէ ղրկուած դրամը հասա՞ծ էր իրենց եւ թէ վարձա՞ծ էին սայլ, թէ ոչ քալելով կ'ընկերանային կարաւանին: Մեր սայլապանին հետ համաձայնելով՝ շեղեցանք ճամբէն եւ ուղղուեցանք բանտարկեալներուն վրայ:

Անոնք կը պատրաստուէին մեկնելու եւ փութով կը տեղաւորուէին սայլերու մէջ: Հրացանը ուսերնին՝ ձիաւոր զինուորներ շարքը կը մտնէին: Քանի կը մօտենայինք կը նշմարէինք չարագուշակ դէմքեր ոճրի յիշատակով մոլորուած նայուածքներ, դեւի եւ հրէշի դիմակներ. մարդկութիւնը կարծես զգուանքով իր դրկէն դուրս փախած էր այդ ահաւոր հրէշները, որոնց ամէն մէկուն խղճմտանքը ծանրաբեռնուած էր անլուր ոճիրներով: Իրենց դէմքը սարսափի ու նողկանքի զգացումէն անմիջապէս ետքը, գերագոյն դթութիւն մը կը ներշնչէր: Ու մենք մեր բնազդին խորերէն այդ զգացումով դղրդուած էինք: Դժբախտ էին անտարակոյս այդ քստմնելի արարածները որոնց երեսները կարծես երբեք արեւէն չէր լուսաւորուած, ո՛րքան խաւարային բան մը ունէին, դժբախտ էին այդ ձեռքերը որոնք քանդել եւ ոճիր գործել միայն գիտէին այդ տափակ եւ խուսափուկ ճակատները, որոնք չէին բարձրանար մարդավայել խրոխտութեամբ, այդ աչքերը որոնք մոլեռանդային պատկերներով լեցուն էին, եւ որոնք չէին ճանչնար արցունքին բարերար եւ ամոքիչ քաղցրութիւնը:

Ո՞ւր էին մերինները, գրեթէ կարօտ ունէինք այդ բանտարկեալներու շարքին մէջ տեսնել խաղաղ, մտամփոփ եւ լուրջ դէմքերը հայ բանտարկեալներուն: Երբ կարաւանին քով հասանք, ամէնքն ալ սայլերուն մէջ էին ու ծածկուած՝ մոմլաթէ վարագոյրներու ներքեւ, միայն իրենց թիկունքը կը տեսնէինք, ու թէեւ բոլորովին անկարելի էր յարաբերութեան մէջ մտնել մեր բանտարկեալներուն հետ, հսկող չաւուշէն իմացանք թէ բոլորն ալ սայլ ունէին, եւ թէ մեր ղրկած դրամը ժամանակին հասած էր իրենց:

Աւելի հանդստացած, շարունակեցինք մեր ճամբան քիչ մը հեռուէն, բայց մեր արագութիւնը յարմարցնելով կարաւանին գնացքին:

– Ո՞ւր են մերինները... կ'ըսէինք ամէն րոպէ ու սայլերը ծածկող վարագոյրներուն ընդմէջէն կը ջանայինք ճանչնալ զիրենք:

– Ահաւասի՛կ, ըսաւ յանկարծ ճամբու ընկերուհիս, մերինները դիւրին է որոշել, ամէնքն ալ շղթայակապ են... Ամէ՛նքն ալ, այո՛. նոյնիսկ խեղճուկ քահանայ մը. ու մինչ Թուրք բանտարկեալները ազատ էին իրենց շարժումներուն մէջ, Հայերը խստութեամբ կապուած էին շղթաներով:

Աւելի չարագուշակ պատկեր չէր կարելի երեւակայել. սայլին մէջ հայ բանտարկեալները նստած էին երկու շարքի վրայ եւ շղթայ մը մէկ ծայրէն միւսը կ'երկարէր կապելով իւրաքանչիւրին թեւերը եւեէն. այնպէս որ եթէ իջնէին՝ միասին պիտի իջնէին, եթէ մէկը ուզէր շարժիլ՝ ամէնքն ալ հարկադրուած էին քաշքշուիլ այդ ուղղութեամբ: Կային նաեւ առանձին շղթայակապ հայ բանտարկեալներ՝ որոնք նստած էին Թուրք բանտարկեալներու սայլին մէջ. այս վերջինները ազատ բնականաբար որեւէ շղթայէ:

Այս լիրբ անարդարութիւնը մեզ ըմբոստացուց մանաւանդ որ զգալով մեր ներկայութիւնը մարտիրոսի եւ զոհի տժգոյն դէմքեր կը տանէին եւ իրենց աչքերով մեզի կը փնտռէին: Մինչեւ այնտեղ որ մեր ճամբաները բաժնուեցան, ամէն ջանք ըրինք մեր անիրաւուած բանտարկեալներու աչքին տակ ըլլալու եւ գոնէ մեր ներկայութեամբ մեր անխօս, բայց շատ զեղուն սրտակցութեամբ ամոքելու իրենց տաժանելի ճամբորդութիւնն ու հոգեկան տրամադրութիւնները:

Անմիջապէս որ հարկադրուեցանք բաժնուիլ բանտարկեալներէն, ինկանք մթին տխրութեան մը մէջ. մեր պահ մը առաջուան ուշադիր և լարուած հսկողութեան յաջորդեց հոգեկան անհուն խոնջէնք մը. սպառած էինք. երկար ատեն սայլը տարաւ մեզ, մինչ մեր գիտակցութիւնը քընած վիճակի մը մէջ կը տարտամէր...

– Սպաննեցի՛ն, սպաննեցին ու ազատուողները շղթայի գարկին, դիմադրողները կախեցին... փախի՛նք, փախի՛նք... հոգերդ առնեմ, այս երկրիս արեւը սեւցած է մեզի համար...:

(Շար. 88)

CONFERENCE —
PRESENTATION & DEDICACE
DE LIVRE

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN
Archevêque du diocèse de France,
de l'Eglise Apostolique Arménienne

Son Eminence l'Archevêque GABRIEL,
Recteur de l'Institut de Théologie
Orthodoxe Saint Serge
vous invitent
à la présentation de l'ouvrage
de Maxime K. Yevadian, historien :

CHRISTIANISATION DE L'ARMENIE
RETOUR AUX SOURCES
L'œuvre de Saint Grégoire
Volume II
(du milieu du IIIe siècle aux années 330)

Le Lundi 8 décembre à 20h précises.
(une équipe de télévision filmera la soirée).

Auditorium de l'Institut
de Théologie Orthodoxe Saint Serge
93, rue de Crimée — 75019 Paris
Métro Laumière (ligne 5)

Un diaporama accompagnera la conférence.

Centre Culturel Saint-Mesrob

à Paris

EXPOSITION
DE TABLEAUX
ET
CONFERENCE

par
le Père HAROUTIOUN BEZDIKIAN

Du jeudi 4 au mercredi 10 décembre
Exposition d'aquarelles :
PAYSAGES VENITIENS

Vernissage :
le jeudi 4 décembre
à partir de 18h jusqu'à 20h30
Horaires de l'exposition :
Tous les jours, de 15h à 19h

Le jeudi 4 décembre à 21 heures
Conférence :
LES MONASTERES CHALCEDONIENS EN ARMENIE

10 bis, rue Thouin, Paris 5[e]
Métro : Cardinal Lemoine ou Monge
RER Luxembourg

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ստիպողաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեսրոպեան ուղղագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նոյեմբեր 23ի հոգեճաշին առթիւ.–

Տիկին Անէթ Ցովնանեան, Տիկին Սիւզան Զօրապաբէլեան, Տիկին Քելի Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շահմիրեան, Տիկին Մարի Կելօ 30ական եւրօ, Տիկին Սեդա Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մկրտիչեան, Տիկին Ժանին Պարսումեան 25ական, Տէր եւ Տիկին Գարաքոզեան 60, Պ. Ժագ Մանուկեան 150, Օր. Սեդա Ուստուլիքեան 300, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զորղեան 200 եւրօ:

(Վերջ)

□

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :

CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

□

ARNOUVILLE

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

U. G. A. B.

L'UGAB communique

- **JEUDI 4 DECEMBRE : Conférence-Débat de 18h à 21h**

L'UGAB organise, en partenariat avec l'USF (Urbanistes sans frontières) une conférence-débat sur le développement territorial de l'Arménie et l'évolution de sa capitale Erevan dans une perspective de projets de coopération.

Intervenants :
— Raymond KEVORKIAN, Historien, Conservateur de la Bibilothèque Noubar de l'UGAB;
— Alain DARONIAN, Architecte DPLG;
— Maggie CAZAL, Docteur en Urbanisme, Architecte DPLG.

- **SAMEDI 6 DECEMBRE : Commémoration du 20e anniversaire du tremblement de terre en Arménie organisée par l'UGAB Jeunes à 19h**

— Projection du film «Le 7 décembre 1988, la terre trembla en Arménie (40 mm)» de Taline, Hasmig et Nina, âgées de 13 et 14 ans, les jeunes de l'école de l'UGAB qui retournent sur les traces du séisme.

- **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence-débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.

Intervenants :
— Gaidz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

- **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**

Le développement des relations arméno-turques et les initiatives pour la reconnaissance internationale du génocide des Arméniens.

- **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre «Un acte honteux» à 20h30 :**

— Taner AKCAM, auteur du livre.

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Grande braderie de Noël

DONNEZ UN SENS A VOS CADEAUX

Les Samedi 6 et Dimanche 7 décembre, de 10h à 20h sans interruption

Artisanat d'Arménie :

Poterie, Objets de bois sculptés, Bijoux, Broderie, Tapisserie, Instruments de musique, Khatchkar...

Artisanat arménien de Syrie :

Bijoux, Broderie...

Livres, Philatélie arménienne, Epicerie fine arménienne, Cadeaux...

Contes arméniens :
Samedi 15h30 : Conteurs de Sèvres;
Dimanche 15h30 : Corinne Mighirditchian et Anouche Donabédian.

- Bar
- Restaurant

CHENE

Pour la poursuite des activités de CHENE en Arménie, en Artsakh et à Djavakhk

au Collège Samuel-Moorat
26 rue Troyon 92310 Sèvres — Métro Pont de Sèvres
— Parking assuré —

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Les Activités du Mois de Decembre du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

— CONFERENCE —

Le Samedi 6 décembre, à 20 heures 30

«L'HISTOIRE DU PEUPLE ARMENIEN»
par
Gérard DEDEYAN
Professeur d'Histoire à l'Université Montpellier III — Ecrivain
Membre à l'Etranger de l'Académie des Sciences d'Arménie

— Entrée libre —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3
MERCREDI
3 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.087

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.087

ԻՆՉԻ՛ ՊԷՏՔ Է ԾԱՌԱՅԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ–ԹՈՒՐՔԻԱ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան Հայաստանի իր պաշտօնակից Է. Նալպանտեանի հետ հանդիպում ունենալէ ետք մեկնած էր Բաքու, հանդիպում ունենալու համար նաեւ Ազրպէյճանի իր պաշտօնակից Է. Մամէտեարովի եւ նախագահ Ի. Ալիեւի հետ։ Իր այցը կերպով մը նախապատրաստութեան ազդակ կը նկատուէր Է. Նալպանտեան – Է. Մամէտեարով հանդիպումին որ տեղի կ'ունենայ Հելսինքիի մէջ, Օ.ԽՍ.ՄԵ.Ը.ի անդամ երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներու խորհուրդին Դեկտ. 3-5ի նիստին առընթեր։ Կը նախատեսուի որ Նալպանտեան – Մամէտեարով հանդիպումէն ետք երկու նախարարները հանդիպում ունենան նաեւ Մինսկի խումբի նախագահներուն հետ։

Ա. Պապաճան Բաքուի մէջ ազրպէյճանական «Ճիհան» գործակալութեան հարցազրոյց մը տուած ու արտայայտուած է թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն, Իրաքի, Կիպրոսի հարցերուն, նաեւ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու ոլորտին մասին։ Այս վերջինին առընչութեամբ արդէն Թուրք նախարարը Է. Նալպանտեանի հետ տեսակցութենէն ետք յայտարարած էր թէ Հայաստանի հետ ամէն չփումի յառաջդիմութիւն կ'արձանագրուի ու կը յուսայ որ Հայաստան – Ազրպէյճան եւ Հայաստան – Թուրքիա բանակցութիւնները տրամաբանական ժամանակի մը մէջ որոշ արդիւնք պիտի տան։

«Մեր նպատակը շրջանի երկիրներուն յարաբերութիւնները ամբողջովին բնականոնացնելն է, որպէսզի Կովկասի կայունացման հոլովոյթը իրականութեան յանգի» ըսած է Պապաճան։

Ան պատասխանելով ազրպէյճանցի թղթակիցներու, ըսած է Թուրքիա – Հայաստան սահմանին մասին թէ որոշ հարցեր կան որոնք պատմութեան հետ կապ ունին։ Ճիշդ է որ փակ սահմանը բնականոն երեւոյթ չէ։ Բայց Հայաստան գրաւած է Ազրպէյճանի մէկ երրորդը եւ չափազանց խնդրայարոյց են Հայաստան-Ազրպէյճան յարաբերութիւնները։ Երկխօսութեան նիւթ են շօշափելի բոլոր հարցերը։

Սփիւռքի ազդակին մասին խօսելով Թուրք նախարարը ըսած է թէ այդ զանգուածը կրկնապատիկն է Հայաստանի բնակչութեան։ Ու չունի Հայաստանի դժուարութիւնները, ապահովութեան մէջ է։ Հայաստան – Սփիւռք հարցը պէտք է հայկական հանրութեան մէջ կարգաւորուի։ Կրկնած է թէ կ'ուզեն լուծել Հայաստանի հետ բոլոր խնդիրները, այնպէս մը որ ժամանակ մը ետք անոնք կրկին օրակարգի նիւթ չըլլան։

Խօսելով ԱՄՆ–ու նորընտիր նախագահ Պ. Օպամայի Հայերուն տուած ճանաչումի խոստումին մասին, Պապաճան յիշած է թէ անոր նախորդներն ալ նոյն խոստումը ըրած էին, յետոյ նստելով նախագահութեան աթոռին վրայ, երբ ուսումնասիրեցին Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մանրամասնութիւնները, այլ կեցուածք ցոյց տուին։ «Օպամայի պաշտօնավարութեան առաջին օրերը մեզի համար շատ փափուկ շրջան պիտի ըլլայ, առընչուած հայկական բանաձեւին։ Սակայն սկիզբ դրուած է Թուրքիա-Հայաստան մերձեցումի հոլովոյթին։ Գոնկրէսը կամ Ծերակոյտը այդ ուղղութեամբ որեւէ որոշումի պարագային պէտք է նկատի ունենան այս հանգամանքը» ըսած է Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՔԱՋԱՐԱՆ – ԱՐԱՐԱՏ ԿԱԶԱՏԱՐԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Դեկտեմբեր 1ին Արարատ քաղաքին մօտ հանդիսաւոր կերպով նշուած է Քաջարան – Արարատ կազատարին 186,3 քմ.նոց հատուածին աւարտը։ Ան Իրան-Հայաստան կազատարին շարունակութիւնն է։ Կառուցուած է երկրաբանական բարդ պայմաններու տակ, շրջանը լեռնային ըլլալով։ Ծովի մակերեսէն 1500-3000 մեթր բարձրութեան վրայ է, արժած է աւելի քան 130 միլիոն տոլար։

Շնորհիւ այս կազատարին Հայաստանի ներսի գօտիները կը հասնի իրանեան կազը։

Հանդիսութեան ներկայ եղած են նախագահ Ս. Սարգսեան, նախորդ նախագահ Ռ. Քոչարեան որուն պաշտօնավարութեան օրով սկսած էր շինութիւնը, նաեւ ռուսական «Գազպրոմ» ընկերութեան վարչութեան նախագահ Ա. Միլլեր։

* * *

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան Դեկտեմբեր 1ին հանդիպում ունեցած է Երեւանի պետական համալսարանի միջազգային յարաբերութիւններու բաժնի ուսանողներուն հետ։ Անոնց ըսած է թէ իր գլխաւորած նախարարութեան համար կարեւոր է բարձր որակի տէր երիտասարդ մասնագէտներու ընդգրկումը։ Աւելցուցած է թէ գալ տարուընէ նախարարութեան կից կը սկսի գործել դիւանագիտութեան դպրոց մը ուր ապագայ մասնագէտներ կրնան աւելի մանրամասն տեսական ու գործնական գիտելիքներու տիրանալ ու յետագային մաս կը կազմեն Արտաքին գործերու համակարգին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ԽՈՐԷՆ ԳԷՈՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Համպուրկի «Ունիվերզում» ակումբին միջին ծանրութեան կռփամարտիկը՝ Խորէն Գէոր Նոյեմբեր 28ին Հելսինքիի մէջ տասը հազար դիտողներու առջեւ յաղթած է Ֆին իր մրցակիցին ու դարձած Եւրոպայի ախոյեան։

Խորէն Գէոր ծնած է 1979ին Էջմիածին. 1995էն ի վեր կ'ապրի Գերմանիա։ 2000 թուականին սկսած է որպէս արհեստավարժ կռամարտիկ հանդէս գալ ու մինչեւ այսօր 33 մրցումներէն 30ը յաղթանակով աւարտած է։

2007ին Խ. Գէոր պարտուած էր պէրլինաբնակ իր հայրենակից, աշխարհի ախոյեան Արթիւր Աբրահամէն։ Ֆինլանտիա մեկնելէ առաջ փափաք յայտնած է կրկին մրցելու անոր հետ, քանի որ այդ մրցումէն շատ բան սորված է եւ ինքզինք պատրաստ կը նկատէ նոր ըմբշամարտի։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱ պաշտօնապէս յայտնեց թէ արտաքին նախարար նշանակած է Հիլարի Գլինթընը, ինչ որ խորապէս յուզած է ենթական եւ երկուքն ալ այլեւս բոլորովին մոռցած են ընտրապայքարի շրջանի իրենց բուռն ընդհարումները։ Ռոպըրթ Կէյթս ալ կը պահէ պաշտպանութեան նախարարի իր պաշտօնը։ Այս երկու նշանակումները կը բաւեն արդէն հաստատելու համար, որ Օպամա կ'ուզէ շրջապատուիլ փորձառու անձերով։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Զայնասփիւռի եւ Հեռատեսիլի Համացանցի կայքէջը սկսած է 30 լեզուով սփռում կատարել, հինգ հողամասի վրայ։ Ուշադրութիւն գրաւած է ցանկին մէջ հայերէնի եւ քրտերէնի բացակայութիւնը։ Պետական նախարար Մ. Այտըն յայտարարած է այդ առթիւ. «Մեր պատկանած մշակոյթներն ու քաղաքակրթութիւնները աշխարհին ներկայացնելով պիտի օժանդակենք մարդկութեան։ Ատիկա պիտի ընենք իւրաքանչիւրին հարազատ լեզուով»։

ՄԱՐՔՕ ՎԱՅՍ գերմանացի երիտասարդ մըն է որ անցեալ տարի անչափահաս Անգլուհիի մը դարպասելու ամբաստանութեամբ բանտարկուած էր Թուրքիոյ մէջ։ Յետոյ ազատ արձակուած էր, թէեւ դատը կը շարունակուէր։ Ան հատորով մը պատմած է Թրքական բանտին մէջ անցուցած 247 օրերը։ Ըստ Թրքական աղբիւրներու, հատորը կը կրկնէ «Կէսգիշերեան ճեպընթաց»ով տրուած պատկերը։ Վայս կը պատմէ Թրքական բանտերու մէջ կիրարկուած չարչարանքը, աղտոտութիւնը, տարապայման խճողումը։

ՍԱՐՔՈԶԻ անդրադարձած է, Դեկտ. 1ին, այն անընդունելի վարմունքին, որու ենթարկուած էր Լիպէրասիոնի նախկին տնօրէնը (2006) անուանարկութեան չնչին պատմութեան մը կապակցութեամբ։ Նախագահը յայտարարած է թէ շատ լաւ կը հասկնայ ծագած յուզումը, այս ձեւով բոլորովին տարակարծիք է ներքին թէ արդարութեան նախարարութիւններուն հետ, որոնք արդարացուցած եւ մասամբ ալ հերքած են պատահարին որոշ կողմերը։ Սարքոզի յանձնախումբի մը յանձնած է պատժական արդիականացած գործընթաց մը գտնելու պարտականութիւնը, որ աւելի յարգալից ըլլայ մարդոց արժանաւորութեան նկատմամբ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Սահակաշվիլի զգուշացուցած է Եւրոպան «դաւաճանութեան» մը դէմ, ընկերակցութեան բանակցութիւններէն քանի մը օր առաջ Եւրոպական Միութեան եւ Ռուսաստանի միջեւ։ Սահակաշվիլի այս խօսքերը ըրած է հարցազրոյցի մը ընթացքին գերմանական թերթի մը, որովհետեւ անպայման կ'ուզէ որ այդ ընկերակցութեան համաձայնագիրը յօդուած մը ընդգրկէ, ուր ըսուի որ «Ռուսաստան պարտի յարգել միջազգային կանոնները»։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ առաւելաբար կը տուժէ կառքերու վաճառքը։ Ամերիկեանէն զատ, Ֆրանսական շուկան ալ շատ նեղ կացութեան մատնուած է։ Նոր կառքերու վաճառումը 14%ի նուազում մը արձանագրած է Նոյեմբերին, երբ արդէն 7,3%ի նուազում մը արձանագրած էր Հոկտեմբերին։ Կը սպասուի որ Հինգշաբթի օր, Դեկտեմբեր 4ին, Սարքոզի յայտարարէ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին կացութիւնը բարելաւելու համար։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ մէջ, ծովը 1,56 մեթր բարձրացած է իր բնականոն մակարդակէն եւ «աքուա ալթա»ն աննախընթաց կերպով ողողած է Սան Մարքօ հրապարակը։ Հակառակ անոր որ ընթացիկ երեւոյթ մը կը թուի, 22 տարի է չէր պատահած։

ՃՈՐՃ ՊՈՒՇ, որ դեռ նախագահ կը մնայ մինչեւ Յունուար 20, խոստովանած է Դեկտեմբեր 1ին, որ բնաւ պատրաստ չէր Իրաքի պատերազմին եւ թէ ամերիկեան սպասարկութիւններն ալ սխալ տեղեկութիւններ տուած են իրեն, ինչ կը վերաբերի զանգուածային բնաջնջման զինամթերքի գոյութեան։

ՏՈՔԹ. ԺԱՆ ԼԷՈՆԷԹԹԻ, Անթիպի եպիսկոպոսն-քաղաքապետը, նախարարապետին կը յանձնէր խորհրդարանական տեղեկատուութիւնը, որ կը վերաբերի «մահամերձութեան գնահատում»ին եւ ուր անգամ մը եւս կը մերժուի հեշտամահութիւնը։ Լէոնէթթիի համար «աւելորդ է եւ իրաւական գետնի վրայ վըտանգաւոր՝ օրինականացնել հեշտամահութիւնը»։

ՄԱՐԹԻՆ ՕՊՐԻ, որ Շաբաթ Դեկտ. 6-ին պարտի հրապարակել ղեկավար մարմնին կազմը, այնքան ալ լայն –կէս առ կէս– տեղ պիտի չտայ Սեկոլէն Ռուայալի խմբակին, երբ այս վերջինը ուզած է որ 50/50 հաւասար կազմ մը ըլլայ. Մ. Օպրի պատասխանած է որ 50/50ի հարց չըկայ, քանի Սեկոլէն միայն 30%ը կը ներկայացնէ (բանաձեւին քուէարկութեան պարագան է)։ Կը թուի որ հաշտութեան հոգեւչահ խօսքերը սկիզբէն իսկ ի դերեւ ելած են։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ խիստ նամակով մը իր բողոքը յայտնած է Փաքիստանի, Պոմպէյի ոճրափորձերուն առթիւ, պահանջելով նաեւ որ Փաքիստան իրեն յանձնէ իսլամապաշտ բոլոր կասկածելիները։ Իսլամապատ կ'առարկէ որ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ ահաբեկիչներ կան, ինչ որ չի նշանակեր թէ յանուն այդ երկրին կը գործեն։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ 10 հոգի մեռած է եւ 27 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են Դեկտեմբեր 1ին, Թալիպաններու գործած մէկ ոճրափորձի ընթացքին, թակարդ կառքի մը միջոցաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բարձրագոյն ուսման խորհուրդի նախագահը շրջաբերական մը ղրկած է համալսարաններու տեսչութիւններուն, հրահանգելով որ հայ եւ հրեայ ուսանողներուն իրենց կրօնական տօներուն օրերուն բացակայելու արտօնութիւն տրուի։ Ղրկուած է հայկական եւ հրէական տօնական օրերու ցանկն ալ։ Հայկականներուն համար չորս թուական նշուած է. Ծնունդը (Յունուար 5-7), Աւագ Հինգշաբթի, Աւագ Ուրբաթ եւ Զատիկը (Ապրիլ 11-12)։

ԱՒԱԶԱԿԻՆ ԵՂԲԱՅՐԸ

(ՃԱՓՈՆԻ ՀՆԱՄԵՆԻ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԷՆ)

Շատ տարիներ առաջ գիւղացի ընտանիքի մը մէջ երկու մանչ զաւակ կը ծնի։

Աւագ եղբայրը չարասիրտ ու անհնազանդ կը մեծնայ, այն աստիճան, որ ծնողքը ժառանգութենէն կը զրկեն զինք։ Ան ալ գլուխը կ'առնէ ու կ'երթայ չես գիտեր ուր։

Շուտով հայրը կը հիւանդանայ և կը մեռնի։ Թէև կրտսեր զաւակը բարեսիրտ ու ժրաջան է, ընտանիքը չքաւորութենէն չի կրնար խուսափիլ։ Մանչը քսան տարու չեղած, բրինձի իրենց դաշտը կը վաճառեն, եւ երիտասարդը մայրը ազգականներուն խնամքին յանձնելով, կը մեկնի խօօ մայրաքաղաքը, գործով մը պարապելու։ Հոն ծառայութեան կը մտնէ բժշկի մը տան մէջ։

Ժուժկալ՝ իր ամսականը կը խնայէ, եւ մէկ պղնձադրամը միւսին քով դնելով, տասը տարուան մէջ կլորիկ գումար մը կը դիզէ։ Այն ատեն տիրոջը կը պարզէ վիճակը եւ կը յայտնէ փափաքը ծննդավայրը դառնալու, քանի դեռ մայրը ողջ է։

— Գովելի միտք մըն է, կը պատասխանէ բժիշկը եւ իբրեւ հրաժեշտի պարգեւ՝ գումար մը եւս կ'աւելցնէ։

Երիտասարդը կը հեռանայ Խօօյէն եւ երկա՛ր ճամբայ մը կը բռնէ։ Սակայն Չէոսիւ գաւառին մէջ աւազակները կը յարձակին եւ ոչ միայն վրան եղած ամբողջ դրամը կը խլեն ձեռքէն, այլեւ կը մերկացնեն։ Ի՛նչ չար բախտ, այս ի՛նչ օրի հասայ, կը մտածէ խեղճը. տասը տարուան վաստակս մէկ ակնթարթի մէջ ջուրը ինկաւ։

Տո՞ւն երթամ հիմա պարապ ձեռքով։

Ուստի կը դիմէ աւազակներուն։

– Ընդունեցէք զիս իբրեւ ձեր ծառան, որովհետեւ այս վիճակով ոչ մէկ տեղ կրնամ երթալ այլեւս։ Աւազակները բոլորովին անգութ չեն։ Շապիկ մը կը հագցնեն երիտասարդին, գողօնը անոր խսկ կռնակը կը բեռցնեն ու կ'առաջնորդեն իրենց որջը։

Երկու–երեք օր կը մնայ հետերնին եւ ծանր ու թեթեւ կ'ընէ։ Սակայն ի վերջոյ կը համոզուի որ կողոպուտը չի կրնար իր արհեստը դառնալ։ Այնպէս որ աւելի լաւ է խօօ դառնայ ու կրկին ծառայութեան մտնէ։ Աւազակներուն կը յայտնէ մտադրութիւնը, անոնք ալ կը յօժարին։

Շապիկ մը լուալի պիտի բաւէ ինծի, կ'ըսէ երիտասարդը, սակայն թուրս անպատճառ ետ կ'ուզեմ։ Ծամբորդութեան համար գնած էի զայն, խածան շուներէն պաշտպանուելու համար։

Աւազակները կը պատասխանեն, որ գողօնը վերադարձնելը իրենց սովորութեան հակառակ է։ Քեզի ուրիշ թուր մը պիտի տանք, կ'ըսեն։ Ահա զատէ։ Ու գրկաչափ կապոց մը կը դնեն առջեւը։ Երիտասարդը ժանգոտ թուր մը կ'ընտրէ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ եւ ճամբայ կ'ելլէ։ Խօօյի մէջ առաջուան տիրոջմէն զատ մէկը չունենալով, չինակ քովը կ'երթայ եւ գըլխուն եկածը կը պատմէ։

Այդ բժիշկը դիպուածաւ թուրեբու հաւաքածոյ ընող կ'ըլլայ. տեսակ–տեսակ գնած է եւ նորերը ձեռք բերելու ալ հետամուտ։ Ուստի երիտասարդին կը թելադրէ ցուցնել աւազակներուն տուածը։ Առաջին իսկ նայուածքէն բժիշկը կը հասկնայ որ խիստ արժէքաւոր թուր մըն է եւ բանիմաց զինավաճառ մը կանչել կու տայ։ Մասնագէտը խսկոյն կը յայտնէ որ մեծկակ գումար մը պատրաստ է տալ այդ թուրին համար։ Կրկնապատիկը երիտասարդին տասը տարուան ծառայութեամբ վաստակածին։

— Չեմ ակնկալած նման բախտ մը, կ'ըսէ երիտասարդը բժիշկին։ Այն ատեն թող տուր որ անյապաղ մօրս երթամ։

Նախապէս կ'ուզէր խուսափիլ Չէոսիւ գաւառին լեռնային ճամբաներէն։ Սակայն երկար–բարակ մտածելէ ետք ոչ միայն առաջուան ճամբան կը բռնէ, այլեւ վճռականօրէն կը դիմէ դէպի աւազակներուն որջը։

— Բարեւ առաջնորդ, կ'ըսէ, յուսամ աղէկ ես։ Ձեր տուած թուրը մեծ գումարի մը փոխարէն վաճառած եմ, դուք իմ ձեռքէս անոր կէսին չափ խլած էք։ Ուրեմն չահածիս կէսը կը բերեմ ձեզի. իմս չեղած դրամին պէտք չունիմ։

Աւազակները ափ ի բերան կը մընան։ Մինչ աւազակապետը երիտասարդին երեսը կը զննէ ուշի–ուշով ու յանկարծ կ'ըսէ. Դուն ըսած էիր որ Էթիկօ գաւառէն կը սերիս, գիւղիդ անունը ըսէ տեսնեմ։ Երիտասարդը գիւղին անունը կու տայ, ետքն ալ՝ ծնողքին անունները։ Աւազակապետը կը հառաչէ.

— Երկինքը ամէն բան կը տեսնէ։ Զիս չես կրնար յիշել, փոքր էիր այն ատեն։ Քու եղբայրդ եմ։ Ահա թէ ուր հասած եմ։ Մեր երակներուն մէջ նոյն արիւնը կը վազէ, սակայն մեր սիրտերը շա՛տ տարբեր են։

Աւազակապետը իր մարդերը կը ժողվէ չուրջը ու կը յայտարարէ.

— Երկար ատենէ ի վեր միասին ենք, ահա բաժնուելու ժամը հասաւ։ Մեր հասարակաց գանձանակէն միայն ճամբորդութեան ծախքս կ'առնեմ, մնացեալը մէջերնիդ բաժնեցէք ինչպէս որ յարմար կը դատէք։

Եւ երկու եղբայրները կ'ուղղուին իրենց հայրենի գիւղը։ Բրինձի իրենց դաշտը ետ կը գնեն։ Երբ տունի հարցը կը հասնի, աւագ եղբայրը կը պնդէ որ կրտսերը ժառանգէ զայն, մինչ մեր երիտասարդը հակառակը կը պնդէ։ Այդպէս, մէկը միւսին զիջելու կը ջանան ժառանգութիւնը, մինչեւ որ աւագը գլուխը ածիլելով կուսակրօն կը դառնայ եւ անյայտ տեղ մը կը մեկնի։ Անկասկած, Էթիկօ գաւառին մէջ քաջասիրտ եւ ազնիւ երիտասարդները պակաս չեն, սակայն ա՛յս պատմութիւնը մինչեւ խօօ մայրաքաղաքը հասած է ու հոն կը պատմուի բերնէ–բերան։

Հայացուց ԵՆՈՎՔ ԼԱՃԵԱՆ

ԳԻ՛Թ ՄԻ ՔԱՆԻ ՕՐ ԱՌԱՆՑ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ

ՍԻՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Դեռ լոյսն ու մութը խառն է, որը նոր է ուզում ծագել Լալվարի գլխին, իսկ Ղաչաղան գիւղը դըրդըմբում է լուրից։

— Զուռնաճի Պատօն եկել է, Սիպիրից եկել է...

Ես շատ փոքր էի, բայց բոլորի նման գիտէի, որ հայրս ու Պատւականը գրեթէ նոյն ճակատագիրն են ունեցել Բ. Համաշխարհայինի ժամանակ։

Երկուսն էլ նախ ծառայել են Կովկասեան զորամասում։ Ու հենց այդտեղ էլ մի քանի ամիս ծառայելուց յետոյ նրանց գտել է պատերազմը։ Ծահել էին ու արիւնը «եռ» էր գալիս երակներում, բայց անհոգ չէին։ Երկուսն էլ ընտանիք էին թողել գիւղում. հայրս երկու, Պատւականը՝ մէկ աղջիկ զաւակ։ Բայց պատերազմը չհարցրեց, թէ ով ինչ է թողնում իր ետեւում։ Հայրս ու Պատօն ընդամէնը մի քանի ամիս կռուեցին։ Յետոյ, հայրս մի օր պիտի պատմէր գերի ընկնելու պատմութիւնը։

— Հաց չկար, ջուր չկար, դիմանում էինք։ Բայց որ զէնք չկար, ո՞նց դիմանայինք։ Հինգ հոգի հերթի կանգնած սպասում էր, որ իրենից առաջ կանգնածը խփուի, որ ինքը վերցնի նրա զէնքը։

Ու ողջ զորամասով գերի ընկան։ Հայրս ասում էր, որ իրենց զորամասը Վլասովի բանակի հետ ոչ մի կապ չունէր։ Բայց այն ժամանակ բոլոր գերի ընկածներին «Վլասովական» էին ասում ու հայրենիքի դաւաճանի պիտակ խփում ճակատներին։

Գիտէ՞ք, ե՞րբ է պատմել հայրս այս ամէնը ինձ։ Իր մահից մի քանի ամիս առաջ, ձմրան մի երեկոյ, երբ ես 50ին մօտ կին էի, ինքը՝ ութսունհինգ տարեկան։ Իր ողջ ցաւը փոխանցեց ինձ ու գնաց։

Պատօն չգիտեմ ինչպէս, հայրս համակեդրոնացման ճամբարում ուրիշ ճակատագիր ունեցաւ։ Մի տարի էր անցկացրել ճամբարում, երբ մի օր էլ մի ֆերմեր եկաւ իր համար աշխատողներ տանելու։ Հայրս նրանց մէջ էր։ Յետոյ ինչ է անում այդ ֆերմերը, հայրս այլեւս ճամբար չի վերադառնում։ Աշխատում է դաշտերում ու այգիներում։ Անցնում են տարիներ։ Ու բարի այդ Գերմանացին՝ Ալպէրը՝ այնքան է կապւում հօրս, որ երբ Ստալինկրատի տակ զոհւում է միակ որդին, հօրս խնդրում է իր զաւակը դառնալ։

Առաջարկում է ամուսնանալ հարսի՝ Թերեզի հետ, որը ամուսնու հետ հասցրեց ապրել մէկ–երկու ամիս ընդամէնը։ Հայրս, չգիտեմ, սիրել է Թերեզին, ուզեցե՞լ է մնալ, բայց մերժել է ու հակառակ հայրենիքի դաւաճանի կնիքին, փորձել է տուն դառնալ։ Երեւի սիրել է Թերեզին, որովհետեւ տուն դառնալուց յետոյ ծնուած աղջկան Թերեզ անունը տուեց։

Երկար ամիսներ են տեւել, մինչեւ ոտքով Գերմանիայից Հայաստան է հասել։ Ես չեմ կարողանում հաւատալ, որ հայրս գիշերներ քայլել ու ցերեկները թաքնուել է։ Մէկ–մէկ էլ կպել է գնացքի պոչից։ Մի տեղ փայտ է կոտրել, կերակրել են։ Մի տեղ պատ էլ շարել, կերակրել են։ Մի տեղ էլ թռչնի նման հասկով է սնուել ու հատապտղով։ Չի մոռանում այն մի քանի փչրանք հացը, որ գտաւ երկաթգծի եզրին թափուած։

Մի ուրիշ տխուր ու ցաւալի պատմութիւն է հօրս այդ ոդիսականը, որ չեմ ուզում խառնել այս պատմութեանը։

Գիւղում երբ անցնում են ուրախութեան առաջին պահերը, հայրս մտածում է, թէ ինչպէս պիտի ապրի այդուհետ, ինչ պատասխան պիտի տայ իր «դաւաճանութեան» համար։

Պատօն էլ մի քանի օր յետոյ գիւղ եկաւ, երեւի կրկնելով նոյն ճանապարհը։ Ու սկսուեցին օրերով հարցաքննութիւնները, մտրակահարումները, Ալավերտու մելիցիայի ներքնայարկում օրերով անհացանջուր տառապանքները։

Մի օր Պատոյի ընտանիքը քշեցին Սիպիր։ Բայց դա հազարաւորների միջից այն երջանիկ ընտանիքն էր, որ յետ եկաւ 58 թուականին։

Իսկ հայրս մնաց, չաքսորուեց։ Ի՞նչ էր արել, ի՞նչ էր խօսել, ո՞նց էր խօսել, չէին աքսորեր։

Կարո՞ղ է մի՛ քի՛չ «մարդու» է հանդիպել այդ մարդ չեղած ժամանակներում։ Կարո՞ղ է պատմել է, թէ ոնց է արիւնոտուած ոտքերով մի տարի Գերմանիայից Հայաստան քայլել։ Կարո՞ղ է կաշառք է խոստացել ու տուել։ Կամ ասել է՝ քո ողջ ցեղի մեռնողների համար ձրի գերեզմանաքար կը սարքեմ։ Ու մտքում ասել է՝ դուք մեռէք, ես կը սարքեմ, քեզ համար էլ կը սարքեմ։

Չգիտեմ, հայրս չի ասել։ Բայց գիտեմ, որ առանց մեղք գործելու մեղադրեալ եղաւ ողջ կեանքում։

Զսպանդուելը եւ ճամբարում չըմեռնելը մեծ մեղք էր այդ պարագայում։ Վախի ու անլիարժէքութեան կնիքը, չգիտեմ, փոխանցե՞լ էր միւս քոյրերիս թէ չէ, ինձ փոխանցել էր, ցաւօք ես դեռ երկար տարիներ ապրեցի մի չգործած մեղքի գիտակցումով, որ պետութիւնն էր թելադրել ինձ։ Կամ պարզապէս հայրս իր ցաւը ինձ աւելի էր փոխանցել, քան միւսներին։

Ու հիմա 1958 թիւն է աշխարհում, ես ընդամէնը 7 տարեկան եմ, բայց 15 տարեկանի նման հասկանում եմ ամէն ինչ։

Հիմա հայրս ու Պատօն նստած են դէմ դիմաց։ Անխօս օղի են խմում։ Երեւի այս մէկը մինչ պատերազմը ապրած երջանիկ օրերի համար։ Երկրորդը՝ գերութեան ճամբաներին ու ճամբարներում չմեռնելու համար։ Այս մէկն էլ երեւի տարի-

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ

ԶԳՈՒՇԱՑԷ՛Ք ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԴԱՏԵԼԷ

Երկրի մը կամ մշակոյթի մը մէջ, ուր քննադատութիւնը ապրելու արուեստի կարգավիճակ ստացած է, ամէն ինչի վրայ կարծիք յայտնելն ալ ինքնագործ արարքի վերածուած է: Մեր դատողութիւններու ակնոցէն ինչե՛ր չեն անցնիր. այսպէս՝ վերջին ցուցադրուած ժապաւէնը ըստ մեզի «սքանչելի է», կամ «շատ անորակ», եւ կամ «շատ անյաջող», ցուցափեղկի հագուստը «գեղածեւ է» կամ «սոսկալի բան», նաեւ մեր ամէնօրեայ շփման առարկայ գործընկերը «շատ Թոյլ», կամ ընդհակառակը «չափազանց խիստ», ընտանեկան անդամ մը՝ «անտանելի» կամ «միամիտ», մեր դրացին՝ «անկիրԹ» կամ «պաղպաղակ» ըստ մեր դատողութեանց երանգապնակի արժեւորումներուն: Երբ ընդմիշտ դատելու այս հակումը մեր նկարագրին անբաժան մասը կը կազմէ, ան կարող է նաեւ Թունաւորել մեր առօրեան: Թէ ինչո՞ւ. ո՛չ, բարոյական արժէքներու խախտումի առումով, այլ որովհետեւ մաղձը զոր կը պարպենք չափազանցուած քանակով, մեզի ի վնաս կրնայ գործել: Մեզ շրջապատող անձերը վարկաբեկելու կամ դատելու համար պարապի վատնուած կորովը, կրնար գեղեցկացնել մեր կեանքը, լրումին հասցնել մեր ծրագիրները եւ ստեղծել աւելի հաստատ կապեր մեր շրջապատին հետ: Այլ խօսքով՝ ուրիշներու եղածէն կամ ըրածէն անջատուիլը մեր ներքին ազատութիւնը մեծցնելու կրնայ ծառայել:

Բայց ուշադրութի՛ւն. դատողութենէ հարիւր տոկոսով հրաժարիլը չէ առաջարկուածը: Քննադատել նուազ, բայց քննադատել չինիչ: (Հոս քննադատել բառը դատելու համազօր իմաստ ունի, Թէեւ երկու հասկացութեանց միջեւ իմաստի երանգաւորումը ակներեւ է: Համազօր, այն իմաստով որ ամէն քննադատութեան մէջ դատելու բաժինը կայ): Այս ուղղութեամբ երկու բանալի գաղափարներ ի զօրու են. դատողութիւնը օգտակար է երբ ան կ'օգնէ կառուցելու մեր ինքնութիւնը: Նոյնիսկ անհրաժեշտ, մեզ շրջապատող աշխարհի վրայ յենակէտեր ստեղծելու առումով: Դատողութիւնը Թունաւորիչ է, երբ ան չարախօսութեան կերպարը կը ստանձնէ, մեզ դիւրութեամբ հաւատացնելով գերադասութեան ըղձացումին: Ան աւերիչ է, մեզ ուղղակի այլամերժ դարձնելով: Այս վերաբերումը ուրիշ դրսեւորումներ ալ ունի: Զարախօս դատողը կամ աւերիչ քննադատը յաճախ դասատախարակի դերքին մէջ է, ան ի բնէ ուրիշներէ աւելին գիտէ, համոզուած է որ ընկերութեան մէջ ուրիշներու բաղդատմամբ գերազանց վարմունքի տէր մէկն է: Այս դասակարգի դատողութեան գործընԹացին մէջ, դատողութենէն դէպի անարգանք գացող ճամբան շատ կարճ է: Այդ է պատճառը որ անձնաւորութեան կազմաւորման վարժընԹացներու մէջ տարրական ըսկըզբունքը մեր դիմացինին ուղղուած խօսքերը կշռելու մէջ կը կայանայ: Այսպէս, անձի մը դիմաց որուն վերաբերումը մեզ կը ցնցէ, երբեք պէտք չէ զայրոյԹէ տարուինք ըսելով. «դուն անպատկառին մէկն ես» կամ «դուն անխելք արարած մըն ես»: Զանանք ընդհակառակը շունչ մը քաշել եւ մեր զգացումները տարազենք հետեւեալ ձեւով. «քու վերաբերումդ զիս խոռապէս կը խանգարէ (կամ կը ցնցէ)»: Ոչինչ մեզ կ'արգիլէ դատելու Թէ մեր դրացին յիմար անձնաւորութիւն մըն է: Պայմանաւ որ, չմոռնանք Թէ մեր դրացին յիմարներու կարգին դասելով, մեր անձնական զգացումն է զոր կ'արտայայտենք: Նոյնիսկ երբ մեզի պէս մտածողներու Թիւը բազմահարիւրի հասնի, այս կարծիքը կը մնայ ենԹակայական: Ուրիշ խօսքով՝ մենք կը տեսնենք եւ կը լսենք մեր անձնական հաւատքի պրիսմակին ընդմէջէն, կամ պարզապէս մեր երազանքի եւ քմահաճոյքին համաձայն:

Իմաստասիրական տեսանկիւնէ դիտուած, փիլիսոփայ Նիցչէ մեզ կը զգուշացնէ կտրուկ դատողութեանց նկատմամբ, հետեւեալ հարցադրումը ընելով. «Ի՞նչպէս կարող ենք դատել մարդկային էակները. եԹէ մեր անձին հետ պիտի համեմատենք, շատ մօտը կը գտնուինք, իսկ եԹէ ուրիշներու բաղդատմամբ պիտի դատենք, շատ հեռուն կը գտնուինք: Հետեւաբար, երբեք ճշգրիտ հեռաւորութեան վրայ չենք, անձի մը մասին ճիշդ դատողութիւն կայացնելու ուղղութեամբ»: Միւս կողմէ, Նիցչէն մեզի կը յիշեցնէ մարդկային վարմունքին բարդութիւնը: ԳուԹը երբեմն վնասակար կրնայ ըլլալ, անհատ մը կրնայ լաւ վերաբերում ցուցաբերել ուրիշներու նկատմամբ, զուտ շահախնդիր մտեցումով: Եսասէր արարք մը կրնայ առատաձեռն եւ փրկարար արդիւնքի մը յանգիլ: Այս վերջինին իբրեւ օրինակ կարելի է տալ գերմանացի գործարար Օսքար Շինտլերը, որ Շփիլպերկի մեծ ընդունելութիւն գտած «Շինտլերի ցանկը» ժապաւէնին հերոսն է. ան նացիներու հետ կը գործակցէր, հրեայ աքսորեալները իր գործատեղիներու մէջ աշխատցնելով: Այս շահախնդիր գործակցութենէն պիտի ծագէր մեծ բարիք մը. ան պիտի յաջողէր այսպիսով մահուընէ փրկել անմեղներ, ինքն ալ դասուելով «արդար»ներու կարգին: Ուրեմն՝ Շինտլերը, բարի՞ Թէ չար...

Հակառակ վերոյիշեալ օրինակներու բազմազանութեան, կը շարունակենք դասաւորել մեր շրջապատի անձերը, մեկնելով վաղահաս բարոյական դատողութիւններէ: Դիւրին լուծումի եղանակ մը որ մեր փոքրիկ աշխարհին կայունութիւնը ապահովելով, մեզ կը հանդարտեցնէ ու կը համոզէ: Արեւելեան փիլիսոփաներու համար, անձի մը վճռական դատողութեան մը մէջ բանտարկուիլը ուղղակի մոլորում մըն է, որովհետեւ կեանքը ինքնին շարժում եւ շարունակական հոսանք է: Մարդ արարածը յաճախ բազմակողմանի եւ բազմերես է իր վերաբերումներու այլազանութեան մէջ: Որոշ պարագաներու մէջ եսասէր վարուող անձ մը, ուրիշ պայմաններու տակ կրնայ եբեւիլ անձնազոհ, այլասէր:

Շատեր ունին նաեւ ընդհանրացնելու սխալ մտածելակերպ: Այսպէս, մեր բարեկամուհին որ առաջին անգամ ըլլալով Լոնտոնի մէջ շաբաԹավերջ մը անցուցած է իր ամուսնոյն հետ, կտրուկ դատողուԹիւններու վերածուած տպաւորուԹիւններով կ'արտայայտուի իր վերադարձին. մեկնելով փողոցի մէջ Անգլիացիի մը հետ պատահական հանդիպումէ մը, Անգլիացիները օրակած է կոպիտ, անքաղաքավար եւ պաղզաւակ մարդիկ, պարզ այն պատճառաւ որ Անգլիացին վաճառատան մը հասցէի շուրջ իր հարցումը անպատասխան ձգած է եւ արագօրէն հեռացած: Յաճախ լսած ենք նմանօրինակ դատողուԹիւններ. ինչպէս «գերմանացին կոշտ եւ պաղզաւակ է» կամ «իտալացին տաքարիւն է», եւ կամ «այս ինչ ժողովուրդը ազնուական արիւն կը կրէ», որոնք շատ անգամ իրականուԹեան չեն համապատասխաներ:

Կայ նաեւ կարծիք յայտնելու անհրաժեշտուԹեան վիճելի կողմը: Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, մարդիկ յաճախ իրենք զիրենք պարտադրըուած կը համարեն կարծիք յայտնելու որեւէ նիւԹի շուրջ, երբ հանդիսատեսի, ունկնդիրի կամ ականատես վկայի մը դիրքը ունին: Մինչ դեռ շատ անգամ իրենց կարծիքը չէ հարցուած: Ասկէ զատ բազմաԹիւ ոլորտներու մէջ ի զօրու ճշմարտուԹիւնը այն է, որ տրուած նիւԹի մը կամ երեւոյԹի մը առընչուԹեամբ կարծիք յայտնելու կամ դատողուԹիւն կայացնելու համար, վերոյիշեալ վերապահուԹիւններէն անդին, ենԹական պարտի ունենալ յստակ տուեալներ, պատրաստուԹիւն, ծանօԹուԹիւն, երբեմն նոյնիսկ հմտուԹիւն կամ մասնագիտուԹիւն: Կարծիքը շուտով դատողուԹեան վերածուելու մասնայատկուԹիւնը ունի:

Ուրեմն ջանալ ըլլալ զուսպ, լաւ կշռել կարծիքները արտայայտելէ առաջ եւ հրաժարիլ ամէն գնով կարծիք յայտնելէ երբ գոյուԹիւն չունին բաւարար տուեալներ, նաեւ պատրաստուԹեան մակարդակ, խնդրոյ առարկայ անձին, առարկային կամ երեւոյԹին մասին:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

ների տառապանքը յաղթահարելուց յետոյ հանդիպման համար էր, որովհետեւ արցունքները սելաւի նման հոսում էին:

Մայրս ու Պատուականի կինը նստած էին կողք—կողքի, ձեռքները ծնցում ու անխօս խորովւում էին:

—Պատօ՛, տնաքանդ Պատօ, հերիք է լաց լինես, ուրախանալու ժամանակ է: Ու Պատօն առաւ զուռնան, ու մէջտեղ եկան մեծ քոյրերս ու Թերեզ քոյրս: Ու Պատոյի մեծ աղջիկը՝ Թամարը ու աքսորի մէջ ծնուած երկու տղաները: Ու պարում էին տառապանքը իրենց վրայից Թօթափողի պարով: Աքսորի տասը երկար տարիների վրէժն էին ուզում լուծել: Իսկ քոյրերս ուզում էին մոռանալ գիշերները պատուհանի ու դրան Թակոցների սարսափը:

Նրանք մոռացան, Թէ չէ, չգիտեմ: Բայց ես ահա յիսուն տարի չեմ կարողանում միջից հանել ո՛չ հօրս տառապանքը, ո՛չ Պատոյի աքսորի տարիները, ո՛չ էլ քոյրերիս վախեցած հեծկլտոցները:

Ու այն է, ուզում եմ մոռանալ, աշխարհում մի նոր պատերազմ է ծագում, ու կրկին բացւում են ըսպիացող վէրքերս:

Հանգիստ Թողէք ինձ, մարդիկ: Ես գոնէ մի քանի օր ուզում եմ ապրել առանց տառապանքի:

Ս. Ց.

«Ակօս»

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Երբ մեր սայլը տեսեր էին, Համիտիէ գիւղաքաղաքէն մեզ դիմաւորելու եկեր էին մէկ քանի այրիներ որոնք սա խօսքերով ողջունեցին մեր գալուստը:

Դարձեալ աւերակներ... մեր ճամբորդութեան վերջին հանգրուանն էր Համիտիէ ու ճշմարտապէս անկարող այլեւս տառապելու: Զղագրգռուած դիւրազգածութիւն մը մեզ կը տանջէր. ոչ միայն մեր արցունքները չէինք կրնար զըսպել, այլ նաեւ կը հեկեկայինք տղու պէս, ու արկածեալները տեսնելով մեր հիւանդագին վիճակը, յանկարծ կը լռէին ու կը հեռանային:

Դեռ սայլէն չիջած, որոշեցինք չմնալ Համիտիէ, եւ մեկնիլ անմիջապէս դէպի Ատանա: Խուլ, անկապ, հեծեծագին աղաղակներ կը գոռային մտքիս մէջ ու յանկարծ շրթունքիս վրայ կու գային — փախչի՛նք... Հոգեբնիդ առնեմ, արեւը սեւցած ն մեզի, օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն...:

Մեր սայլը կը Թաւալէր այդ րոպէին աւերակ դարձած Թաղերու մէջ: Կը տեսնէինք դարձեալ ածխացած ոսկորներ, արիւնի սեւցած հետքեր, պատառատուն եւ խանձած քուրջեր. աստին անդին դիակներ կամ մարդկային բեկորներ յամբօրէն տարրալուծուելով արեւին տակ՝ իրենց նեխութիւնը կ'արտաշնչէին, եւ տօթակէզ մթնոլորտը բոլորովին անշնչելի կը դարձնէին:

Մեր սայլը կեցաւ աւերակներու մէջ: Աստիէն անդիէն ցցուող ուրուականային դէմքեր, այրիներ եւ որբեր խուժեցին մեր վրայ: Ղար Թէրզիին տանը մոխիրներուն առաջքն էին 100է աւելի Հայեր, կիներ եւ տղաքներ որ մինչեւ առաւօտ դիմադրեր էին: Բայց նենգաւոր Թշնամին դիւրավառ նիւթերով ոռոգելէ ետքը տունը, կրակի տուեր էր զայն. ամէնքն ալ այրեր էին, իսկ փախողներն ալ հրացանի գնդակով զարնուած էին: Հիմա այդ օդորումի, այդ արհաւրալի ողեւարի ժամերէն իբրեւ յիշատակ՝ մեր դէմ կը պարզուէր ընդարձակ աւերակ մը: Հովը բարձրացնելով գետնի փոշին, մոխրակոյտեր կազմած էր, որոնք ճերմակ եւ փայլուն էին մարդկային ոսկորներու մոխիրով...:

Այդ տանը աւերակներէն անդին՝ յաջորդաբար կը պարզուէին ուրիշ հրդեհւած տուներու աւերակներ. մոխի՛ր... մոխի՛ր... արեւը չեչտակի կ'իյնար այդ յուսահատութեան դաշտին վրայ կարծես առանց տաքցնելու, որովհետեւ մահասարսուռ ցրտութիւն մը կը բարձրանար գետնէն ու կը դողայինք, սարսափելի կը դողայինք...:

Մեր ետեւը բնութիւնը իր ամէնէն գեղածիծաղ երեւոյթներէն մէկը կը պարզէր. գետը կը ճեղքէր թոյսերով. և պուրակներով բեռնաւոր ափունքը անբիծ երկինքին տակ վճիտ եւ կապոյտ կը սողար տարածուելով, կամարակապ եւ հնամենի կամուրջ մը պերճօրէն կը ձգուէր գետին վրայ:

Բայց մենք կը նայէինք առանց տեսնելու, աշխարհս սեւցած էր նորէն մեզի համար ու մահուան ստուերին մէջ էինք, ուրուականային դէմքերը այրիներուն կը հեռանային, կը կորսուէին հետզհետէ մոխրակոյտերու կամ աստին անդին կանգուն մնացած պատերուն ետեւ:

Սայլը խլրտեցաւ ու ճամբայ պիտի ելլէինք: Անգամ մըն ալ մեր նայուածքը յառեցինք Ղար Թէրզիի տանը մոխիրներուն երբ այդ պահուն խելագարւած այրի մը կանչելով մեր սայլին, կ'ըսէր ողբագին ձայնով մը...

— Ծծկեր տղաք ալ կայի՜ն... ու անոնք կը ճչէին, բոլոր գիշերը կը ճչէին:

(Շար. 89)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը անյապաղաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեսրոպեան ուղղագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պ. Անդրէ Եախգարտաշեան, Տէր եւ Տիկին Արման Եախգարտաշեան 200 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Տիգրանուհի Հիլէի մահուան առթիւ (Լոնտոն, Նոյեմբեր 26)։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :
CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA, 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

UNION ARMENIENNE DE SUISSE

organise à Genève

VIII Tournoi Européen intercommunautaire 2009

LE WEEK-END DE PAQUES DU 10 AU 13 AVRIL

— Basket-ball féminin et masculin — Football (indoor)
— Jeux d'échecs — Backgammon
— Volley-ball - mixte — Ping-pong féminin et masculin

Samedi 11 avril SOIREE DISCO

Dimanche 12 avril GRAND BAL DE CLOTURE
animé par un orchestre arménien

Pour tous renseignements, veuillez appeler à Genève :
Huguette Gabrache +41 79 235 36 75
Meda Khatchatourian +41 79 303 17 49

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **JEUDI 4 DECEMBRE : Conférence-Débat de 18h à 21h**
L'UGAB organise, en partenariat avec l'USF (Urbanistes sans frontières) une conférence-débat sur le développement territorial de l'Arménie et l'évolution de sa capitale Erevan dans une perspective de projets de coopération.
Intervenants :
— Raymond KEVORKIAN, Historien, Conservateur de la Bibilothèque Noubar de l'UGAB;
— Alain DARONIAN, Architecte DPLG;
— Maggie CAZAL, Docteur en Urbanisme, Architecte DPLG.

● **SAMEDI 6 DECEMBRE : Commémoration du 20e anniversaire du tremblement de terre en Arménie organisée par l'UGAB Jeunes à 19h**
— Projection du film «Le 7 décembre 1988, la terre trembla en Arménie (40 mm)» de Taline, Hasmig et Nina, âgées de 13 et 14 ans, les jeunes de l'école de l'UGAB qui retournent sur les traces du séisme.

● **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence-débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
Intervenants :
— Gaidz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Le développement des relations arméno-turques et les initiatives pour la reconnaissance internationale du génocide des Arméniens.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre «Un acte honteux» à 20h30 :**
— Taner AKCAM, auteur du livre.

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Les Activités du Mois de Decembre du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

—— CONFERENCE ——

Le Samedi 6 décembre, à 20 heures 30

«L'HISTOIRE DU PEUPLE ARMENIEN»

par

Gérard DEDEYAN

Professeur d'Histoire à l'Université Montpellier III — Ecrivain
Membre à l'Etranger de l'Académie des Sciences d'Arménie

—— Entrée libre ——

CONFERENCE — PRESENTATION & DEDICACE DE LIVRE

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN
Archevêque du diocèse de France,
de l'Eglise Apostolique Arménienne

Son Eminence l'Archevêque GABRIEL,
Recteur de l'Institut de Théologie
Orthodoxe Saint Serge
vous invitent
à la présentation de l'ouvrage
de Maxime K. Yevadian, historien :

CHRISTIANISATION DE L'ARMENIE
RETOUR AUX SOURCES
L'œuvre de Saint Grégoire
Volume II
(du milieu du IIIe siècle aux années 330)

Le Lundi 8 décembre à 20h précises.
(une équipe de télévision filmera la soirée).

Auditorium de l'Institut
de Théologie Orthodoxe Saint Serge
93, rue de Crimée — 75019 Paris
Métro Laumière (ligne 5)

Un diaporama accompagnera la conférence.

Centre Culturel Saint-Mesrob

à Paris

EXPOSITION
DE TABLEAUX
ET
CONFERENCE

par
le Père HAROUTIOUN BEZDIKIAN

Du jeudi 4 au mercredi 10 décembre
Exposition d'aquarelles :
PAYSAGES VENITIENS

Vernissage :
le jeudi 4 décembre
à partir de 18h jusqu'à 20h30
Horaires de l'exposition :
Tous les jours, de 15h à 19h

Le jeudi 4 décembre à 21 heures
Conférence :
LES MONASTERES CHALCEDONIENS EN ARMENIE

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine ou Monge
RER Luxembourg

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

20 ANS DEJA !

Le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN,** Eglise Apostolique Arménienne, le Rév. Père **Yéghia TERTSAKIAN,** Eglise Catholique Arménienne, le Pasteur **Gilbert LEONIAN,** Eglise Evangélique Arménienne et le Collectif d'organisation des 20 ans du tremblement de terre en Arménie ont l'honneur de vous inviter à la cérémonie commémorative

Dimanche 7 décembre à 16 heures
Eglise St-Michel - 1, Place de l'Archange
13005 Marseille

Au programme : Prière œcuménique — Film sur la Ville de Gumri — l'Ensemble «Kéram», Levon Minassian, doudouk, Vardouhi Abrahamian, mezzo-soprano, Vardouhi Tangalyan, piano. Avec la participation exceptionnelle de Jean Ter-Merguérian, violon, Serge Paloyan, piano.

Entrée libre

Cette cérémonie est placée sous la présidence d'honneur de : Monsieur **Michel VAUZELLE,** Député, Président du Conseil Régional Provence-Alpes-Côte d'Azur, Monsieur **Jean-Claude GAUDIN,** Maire de Marseille et Vice-Président du Sénat, Monsieur **Jean-Noël GUERINI,** Sénateur, Président du Conseil Général des Bouches du Rhône.

Le matin, dans les douze églises arméniennes de Marseille aura lieu un office de requiem et une cérémonie de souvenir.

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN

4ème édition
les 12, 13 et 14 décembre
de 11h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
organisé par
la Maison de la Culture Arménienne
d'Alfortville

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4
JEUDI
4 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 F

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.088

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.088

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԺԽՏՈՒՄԻ ՊԱՏԺԵԼԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԹԱՂԷ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԻՆ

Ֆիկառօ (Դեկտ. 3) կ'արձագանգէր լուրին, սկիզբէն չեշտելով թէ կառավարութեան այս յայտարարութիւնը բանավէճի դուռ պիտի բանայ: Արդարեւ, թերթին աշխատակիցը՝ Կիյոմ Փէրօ կը գրէ թէ Դեկտ. 2ին, Ազգային Ժողովի նիստին, կառավարութիւնը առաջին անգամ ըլլալով բացէ ի բաց դիրք ճշդած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու դէմ պատժական օրինագիծին հանդէպ, զոր երեսփոխանները քուէարկած էին 2006ին: Բնագիրը չէր փոխանցուած Ծերակոյտին: Ռընէ Ռուքէի, Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետին հարցումին պատասխանելով, Ալէն Մարլէ, Ներքին Ենթանախարար, խոստովանած է որ «կառավարութիւնը կողմնակից չէ որ այդ օրինագիծը արձանագրուի Ծերակոյտի օրակարգին վրայ»:

Թերթին աշխատակիցը ապա մանրամասնութիւններ կու տայ հակիրճ պատմականն ընելով դէպքերուն, այն օրէն ի վեր երբ «Խորհրդարանը, 2001 Յունուարին քուէարկած էր լակոնական օրէնք մը որ կը հաստատէր թէ Ֆրանսա հրապարակաւ կը ճանչնայ 1915ի Հայոց Ցեղասպանութիւնը»: Արդարեւ, մեծ ուրախութիւն պատճառած այս օրէնքը բաւական անիմաստ բնոյթ ունի, քանի ոչ ցեղասպանին անունը կայ հոն, ոչ ալ դէպքերուն վայրը եւ այդ առընչութեամբ Ֆիկառոյի աշխատակիցը կ'աւելցնէ՝ «հանդիսաւոր յայտարարութիւն մըն է առանց իրաւական տարողութեան»: Ընկերվարականներու այս օրինագիծին քըւէարկութիւնը 2006ին նպատակ ունէր պարտադիր ուժ մը տալ սկզբունքի այդ յայտարարութեան, անոր կցելով պատժական բաժին մը: Այդ օրինագիծը կը նախատեսէր Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտողներուն կիրարկել այն նոյն պատիժները որոնք կան 1990էն ի վեր Կէսոյի օրէնքով, Հրեաներու Ողջակէզը ժխտողներուն հանդէպ:

Ֆիկառոյի աշխատակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ այլ մանրամասնութիւններու, յիշելով որ Ֆրանսահայ խորհուրդը (ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ.) որ բուռն պաշտպանն է այս օրինագիծին, կ'ոգեկոչէ պատժելու անհրաժեշտութիւնը «Թրքական ժխտողականութեան դէմ, որ կը գործէ Ֆրանսայի մէջ»: Կը յիշուին նաեւ Լիոնի դէպքերը, պաստառները, մինչ Անգարա միշտ կը մերժէ ճանչնալ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, որ մէկ ու կէս միլիոն զոհ պատճառեց 1915էն 1923:

Ազգային Ժողովի Դեկտ. 2ի նիստին Ալէն Մարլէ պնդած է որ օրէնսդիրը պէտք չէ միջամուխ ըլլայ պատմական դէպքերու գնահատման եւ աւելցուցած է որ պատժել Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտողները կրնայ կարծրացնել Անգարայի դիրքը:

Ֆրանսահայ Խորհուրդը բողոքելով կառավարութեան այս յայտարարութեան դէմ, ցոյցի կը հրաւիրէ Դեկտեմբեր 10-ին, Ծերակոյտին առջեւ:

☆ ★ ☆

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ մտային հիւանդներով ալ կը զբաղի եւ Դեկտ. 2ին այցելած է Անթոնի գտնուող մասնագիտացած հիւանդանոց մը եւ ներկայացուցած է բարենորոգումներու շարք մը, որու նպատակն է աւելի մօտէն հսկել վտանգաւոր հիւանդներուն: Այս քայլը հետեւանք է վերջերս պատահած դէպքի մը, երբ Կրընոպլի մէջ երիտասարդ մը դաշունահարուեցաւ յիմարանոցէն ելած հիւանդի մը կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ընդվզած է, որովհետեւ պոռը (հազուագիւտ հանածոյ մը) դասուած է թունաւոր ապրանքներու կարգին Պրիւքսէլի յանձնախումբին կողմէ, ինչ որ բանավէճի առիթ տուած է Թուրքիոյ եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ: Նոյնը ըրած էր նաեւ Շուէտ 2002ին, այն պատճառով որ վտանգաւոր է: Թուրքիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան երեսփոխան Թաճխտար Սէյհուն կ'ըսէ թէ որոշումը գիտուածի արդիւնք չէ եւ Եւրոպական Միութիւնը դիտումնաւոր տուած է այդ որոշումը, վերջ տալու համար պոռի շուկային: Անգարայի համար որոշումը քաղաքական բնոյթ ունի, նոր խոչընդոտ մը ստեղծելու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան: Թուրքիա պոռի համաշխարհային պահեստներու 70%ին տէր է եւ այդ մարզին մէջ իր ետին կը ձգէ Միացեալ Նահանգները եւ Ռուսաստանը: Իրեն համար պոռը «21րդ դարու քարիւղն է»: Թուրքիոյ արտածումները տարեկան 320 միլիոն եւրօ կը ներկայացնեն եւ որոշած է Առեւտուրի համաշխարհային կազմակերպութեան դիմել բողոքելու համար տրուած որոշումին դէմ:

ԻՐԱՔԻ մէջ, 33 հոգի մեռած է Դեկտ. 1ին, ոճրափորձերու շարքի մը հետեւանքով: Նոյեմբերին երկիրը ահաբեկչական արարքներու զգալի յաւելում մը արձանագրած է, որոնց ընթացքին 297 քաղաքացիներ, 14 զինուոր եւ 29 ոստիկան սպաննուած են, իսկ Հոկտեմբերին 278 քաղաքացի, 18 զինուոր եւ 21 ոստիկան մեռած էին:

ԹՈՒՐՔԻԱ վրդոված է սպանական մամուլի մէկ հրապարակումէն ուր կ'ըսուի թէ ուրպէս Թալիպան, կամ ալ-Քայիտայի անդամ ձերբակալուածներ Կուանթանամօ փոխադրող օդանաւերուն մեծ մասը Թուրքիա էջք կատարած, կամ հոնկէ մեկնած է: Հրապարակումը հիմ ունի «վերջին ծայր գաղտնի» փաստաթուղթ մը որ կը վերաբերի ԱՄՆ-ու զինուորական օդուժին Սպանիոյ վրայով կատարուած թռիչքներուն:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԵՎԷՃԵԱՆ մրցակից մը ունի Դեկտեմբեր 8ի ընտրութեան, որ կը վերաբերի Հօ-տը-Սէնի Իւ.ԷՄ.ՓԷ. դաշնակցութեան նախագահի պաշտօնին, ուր 2007ին յաջորդած էր Սարքոզիի: Ցարդ կը թուէր որ դիւրին ընտրութիւն մըն է եւ Փաթրիք Տեէճեանի յաջողութիւնը կասկած չէր կրնար վերցնել, երբ մէջտեղ ելած է Սէն-Գլուի քաղաքապետը՝ Էրիք Պէրտոաթի, 44 տարեկան: Հետաքրքրական է նկատել, որ Պէրտոաթիի թեկնածութիւնը ինքնաբերաբար եղած է, այսինքն ոչ մէկուն կողմէ թելադրուած է:

ԹԱՅԼԱՆՏԻ Սահմանադրական ատեանը լուծած է իշխանութեան գլուխ գտնուող համախմբումը, ինչ որ մեծ խանդավառութեամբ ողջունած է ընդդիմադիր «Ժողովուրդի զինակցութեան» կողմէ: Պատանդ մնացած գրոսաշրջիկներն ալ մաս մաս կրցած են մեկնիլ, օդակայանները «ազատագրուած» ըլլալով:

ԱԼԻ ՀԱՍԱՆ ԱԼ-ՄԱՃԻՏ, որ աւելի ծանօթ է «Քիմիագէտ Ալի» անուան տակ, երկրորդ անգամ ըլլալով մահուան դատապարտուած է Պաղտատի դատարանին կողմէ: Ամբաստանուած էր 1991ի շիի ապստամբութեան զսպումին համար, Իրաքի հարաւը: 35 տարի հաւատարիմ մարդը եղած է Ս. Հիւսէյնի եւ նախապէս ալ մահուան դատապարտուած էր քրտական ապստամբութեան զսպումին համար 1987–1988ին եւ այդ օրէն մընացած էր իր անունը՝ Քիմիագէտ Ալի:

13 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ վիրաւորուած են Դեկտեմբեր 1էն 2ի գիշերը Խալիլի ծայրայեղ ազգայնամոլ տարրերու կողմէ, որոնք կը բողոքէին իրենց դէմ տըրուած արտաքսման հրահանգի մը Հեպրոնի (Ալխալիլ) իրենց բնակարանէն:

ՋԻՄՊԱՊՈՒԷԻ մէջ, արդէն 500 հոգի մեռած է քոլերայէն, որ աւեր կը գործէ երկրին մէջ եւ համաճարակը օրէ օր կը տարածուի:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ՞

Այդ մասին դրական է համոզումը Եւրոպական խորհրդարանական վեհաժողովին Ղարաբաղի զեկուցաբեր Կ. Լենմարքըրի. ան ըսած է թէ մօտալուտ է բանակցութեան հոլովոյթին բարելաւման ուղղուած նոր գաղափարներ քննարկելու Հայաստանի ու Ազրպէյճանի արտաքին գործերու նախարարներուն հետ, Հելսինքիի մէջ, Դեկտ. 4-5ին:

Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումով երկու երկիրներն ալ, Հայաստան ու Ազրպէյճան շատ բաներ կը ստանան, ըսած է եւրոպացի դիւանագէտը: Ազրպէյճան կը կրճատէ ռազմական իր պիւտճէն, իսկ Հայաստան կրնայ բարելաւել Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի հետ իր յարաբերութիւնները, ինչ որ նոր մըղում կու տայ տնտեսական իր ոլորտին զարգացումին:

Լենմարքըր ծրագրած է Հելսինքիի հանդիպումներէն ետք շրջան այցելել եւ հանդիպումներ ունենալ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի ղեկավարներուն հետ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄ

Յառաջիկային նոր ատոմակայանի կառուցման համար մրցում կը յայտարարուի, ինչպէս ըսած է ուժանիւթի նախարար Արմէն Մովսիսեան: Նոր կայանը հարկ է մօտ հազար մեկավաթի հզօրութիւն ունենայ: Ներկայիս կը պատրաստուին մրցումի փաստաթուղթերը:

Կը ծրագրուի մինչեւ 2016 ատրճանաբար դադրեցնել Մեծամօրի ատոմակայանին աշխատանքը. ատիկա անհրաժեշտութիւն է Եւրոպական Միութեան նոր դրացնութեան համաձայնագրին համար:

ԲԱՔՈՒ ԴԺԳՈՀ Է ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ

Բաքու ընդհանրապէս ժխտական արձագանգ տուած է Թուրքիոյ Հայաստանի մերձեցումի քաղաքականութեան: Օրինակ, ձախող որոշում նկատուած է դէպի Երեւան թռիչք կազմակերպելու Թրքական օդային գիծերու մտադրութիւնը: «Բաքու հապար» թերթը գանգատած է որ Թ. Էրտողանի կառավարութիւնը ազգայնական ոգիէ զուրկ է եւ ջերմ ողջոյններ կ'ուղղէ Երեւան: Ընդդիմութիւնն ալ յայտնած է որ եթէ Անգարա-Երեւան կապը զօրանայ, Ազրպէյճանի մէջ Թուրքիոյ հեղինակութիւնը պիտի պակսի: Նոյնիսկ գրողներ եղած են թէ Էրտողանի կառավարութիւնը կը պատրաստուի ծախելու Ղարաբաղը:

Հաւանօրէն այս ընթացքն է զոր կը կոչեն դիւանագիտական ճապկում: Բաքու դժգոհի դերով հանդէս կու գայ, մինչ Անգարայէն ամէն առիթի կը կրկնուի թէ անխախտ հաւատարմութեամբ զօրակից են Ազրպէյճանի: Եւ մանաւանդ, գործնապէս ամէն օր կը տրուի առոր փաստը: Կ'երեւի Երեւան պէտք է շնորհակալ ըլլալ որ Անգարա հակառակ Բաքուի տրտունջին, կը յամառի կարգաւորել յարաբերութիւնները...

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՄԷՆԷՆ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ՎՐԱՅ Է» ԸՍՏ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Թուրք մամուլը (Դեկտ. 2) արձագանգելով Թուրքիոյ քրտական հարցին մասին Եւրոպական Միութեան Ապահովութեան ու պաշտպանութեան յանձնախումբին տեղեկագրին, ուրպէս ցնցիչ տուեալ տեղ կու տար այն մատնանշումին թէ Թուրքիա Հանրապետութեան պատմութեան ամէնէն ճակատագրական անկիւնադարձին վրայ է: Քրտական հարցը հասած է քաղաքացիական պատերազմի մակարդակին եւ թէ հարկ է Քիւրտերուն մշակոյթի ու ինքնութեան պահանջներուն լուրջ պատասխան տրուի:

Յայտնուած է համոզումը թէ Թուրքիա կը դիմէ դէպի դժուարին շրջան մը: «Ժողովուրդը օրէ օր բաժան-բաժան կ'ըլլայ: ՓՔՔ-ի ահաբեկչութիւնն ու քարոզչութիւնը կը վատթարացնեն կացութիւնը: Եթէ նկատի առնուի որ արարքներու ընթացքին ՓՔՔ-ի սպաննըւած անդամները քրտական գիւղերու երիտասարդ – երիտասարդուհիներ են, յայտնուածը քաղաքացիական պատերազմ մըն է որ ուրպէս այդ չէ բնութագրուած: Թուրքիա այդպէս չի նկատեր: Իրեն ակնոցով՝ յարձակողները միջազգային ընկերութեան կողմէ ահաբեկիչ նկատուած կազմակերպութեան մը անդամներն են, իսկ անոնց դէմ պայքարողները՝ Թուրք զինեալ ուժերու անդամները» կ'ըսէ տեղեկագիրը: Ապա հարկաւոր կը նըկատուի որ ՓՔՔ-ի դէմ Թուրքիոյ պայքարին նեցուկ տրուի, նոյն ատեն միջոցներ ձեռք առնուին աւելի յաջող պատասխան տալու համար Քիւրտերու մըշակութային իրաւունքներու եւ ինքնութեան ճանաչման պահանջներուն:

ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Վերջերս Երեւանի Ս. Խաչենց–Փրինթինֆօ հրատարակչութիւնները լոյս ընծայեցին Գրիգոր Պլտեանի «Երկխօսութիւն Նարեկացիի հետ» հատորը: Այդ առիթով հեղինակին հետ Երեւանի մէջ կատարուած հետեւեալ հարցազրոյցը լոյս տեսած էր «Ազգ»ի «Մշակոյթ» յաւելուածին մէջ, Նոյեմբեր 22ին:

* * *

— Շնորհաւորում եմ Ձեզ գրքի լոյս ընծայման առթիւ: Հետաքրքրական է, որքա՞ն ժամանակ էք տրամադրել գրքին, չէ՞ որ առաջին անգամը չէ, որ անդրադառնում էք Նարեկացիին:

— Նարեկացիի մասին գրելը, իմ մօտ, հին, շատ հին ցանկութիւն եղած է, ընենք անցեալ դարու 70ականներուն: Գրքի յառաջաբանին մէջ այս մասին ակնարկներ կան: Այդ ժամանակ արդէն, կարծեմ իմ Տրամ հատորի ակիզբը նշած էի, որ Նարեկացին անշրջանցելի է: Ուստի՝ առաջին անգամ գրած եմ Գր. Նարեկացիի լեզուի սահմաններուն մէջ (1985, Վենետիկ), Մխիթարեան հայրերու առեղծած շարքով:

Յաջորդ գիրքը գրած եմ շատ աւելի ուշ, 2000 թուականին, երբ արդէն ամբողջ տասնամեակ մը Լիոնի Աստուածաբանական համալսարանի հայկական «Գ. Կիւլպէնկեան» ամպիոնի վարիչն էի: Այդ շրջանէն Նարեկացիի գործը տեսակ մը խաչմերուկ էր, բազմաթիւ թեմաներու առթիւ կ՚անդրադառնայի, ինչպէս օրինակ արուեստի, երկի, գեղեցկութեան խնդիրներու առթիւ: Որով երկրորդ գիրքը՝ «Ի գործ արկանել» (2004, Մոնրէալ) արդիւնքն է այս աշխատանքին: Ի հարկէ ուրիշ առիթներով ալ գրած էի յօդուածներ, Նարեկացիի գործերը՝ «Մատեանը», «Ճառերը», մանաւանդ «Երգ երգոց»ի մեկնութիւնը գլխ միշտ կը հետաքրքրէին, իմ մէջ կը պահէին իրենց տարօրինակ հմայքը: Այնքան ալ դիւրին չէ նման հմայքէ ազատագրուիլ, զայն չէզոքացնել:

Այս հատորին մէջ խմբուած են առաջին երկու գրքերս եւ բոլորովին անտիպ երրորդ մը: Հատորը ինքը պատուէր մըն էր Խաչենց–Փրինթինֆօ հրատարակիչներէն, որոնք այսպէս ինծի առիթը կու տային ընթերցող հասարակութեան ներկայացնելու աշխատանքներս:

— Ինձ համար անակնկալ էր Արթօ Չաքմաքճեանի գծանկարները. ինչպէ՞ս յայտնուեցին գրքում:

— Ես տեսած էի Արթօյի քանդակները Մոնրէալի արուեստանոցին մէջ, մանաւանդ Նարեկացիի «դիմանկար» մը, որ գլխ շատ տպաւորած էր: Արդէն «Ի գործ արկանել» հատորի կողքին կար իր մէկ գծանկարը, յատուկ այդ գրքին համար: Արթօյի համար ալ Գրիգոր Նարեկացին մեր մշակոյթի եւ գրականութեան համար էական անձնաւորութիւն մըն է: Եւ քանի որ երկուքս ալ նոյն «պաշտամունք — հիացումը» ունինք՝ ոչինչ կ՚արգիլէր որ նոյն հատորին մէջ գիր ու գիծ, գրութիւն եւ նկար հանդիպին իրարու: Անձնապէս նման ընկերակցութիւնը կը սիրեմ եւ կարծեմ նկարիչները իրենք ալ կը սիրեն իրենց գործերը տեսնել բանաստեղծներու էջերուն դիմաց: Անշուշտ աշխատանքներու միջեւ ո՛չ այնքան նոյնութիւն է պէտք, որքան տարբեր միջոցներով ոլորտի մը, իմացական կամ բանաստեղծական ոլորտի մը ձգտում: Պարզ է, Արթօյի գծանկարները իմ գրութիւններս չեն պատկերազարդեր, առանձին, լիարժէք գործեր են, քանդակագործի տեսանկիւնէ տեսնուած Նարեկացի մը տուող:

— Սրդեօ՞ք տարօրինակ չէ, որ երկխօսութիւն էք սկսել մի մարդու հետ, որ ձայն չունի, որ չի խօսում, լուռ է, հազարամեակից աւելի:

— Ի հարկէ, «երկխօսութիւն» եզրը գրքի խորագրին մէջ յարակարծիք կը թուի, պարադոքս: Եւ սակայն անիկա կը կազմէ գրքի թեմաներուն ամէնէն կարեւորներէն մէկը: Նարեկացի ինք արդէն իր խօսքը կը բնորոշէ իբրեւ «խօսք ընդ Աստուծոյ», նոյն ատեն «յաղագս Աստուծոյ», այսինքն՝ երկխօսութիւն Աստուծոյ հետ, Անոր մասին, ի հարկէ նաեւ մարդու, իմ մասին: Գրքին մէջ կը խօսիմ երկխօսական կառուցուածքէ, ինչ որ չի նշանակեր թէ Աստուած, բացարձակ Ուրիշը կը խօսի: Ան խօսած է արդէն Աստուածաշունչ մատեանին մէջ: Ուստի՝ Աստուած կը լռէ, անիկա մեծ լռութիւնն է: Անոր համար իր խօսքը Աստուծոյ ուղղող մարդը երբեք վստահ չէ, որ խօսքը կը հասնի իր տեղը: Տարակոյսը մաս կը կազմէ հաւատքին: Իսկ Խօսող մարդը, Եսը, մարդկային հոգին է, որ իր մէջ ունի համայն մարդկութիւնը: Նարեկացին կ՚ըսէ իմ մէջս է ինչ որ կայ բոլորին մօտ. բոլորինը իմն է: Հասկնալի է թէ ինչո՞ւ բոլոր մեղքերն ու յանցանքները Գրիգոր Վանականի Նարեկայ վանքի քահանայ վարդապետ մեղանչումի արդիւնքը չեն: Խօսողը նոյն ատեն կը խօսին ինքն իր հետ, ներքին եսին հետ: Ահա երկրորդ բեւեռ: Նոյն ատեն այս երխօսութեան մէջ կայ ընթերցողը, որուն համար գիրքը կը գրուի: Ուստի՝ երկխօսութիւն կը բանի ամէն տեղ «Մատեան ողբերգութեան» մէջ: Այլ հարց. Նարեկացի չի դադրիր իր Մատեանը ներկայացնելէ իբրեւ իր իսկ ձայնը, իրմէ մնացող յետին նշանը: Ինքն է բսողը. պիտի մեռնիմ բայց ասով (Մատեանով) թող նկատուիմ (գրեցոյց) կենդանի: Մատեանով թող կենդանի ըլլամ եւ մշտապէս Աստուծոյ առջեւ, մինչեւ երկրորդ գալստեան օրը, շարունակ թուեմ մեղքերս եւ յայտարարեմ Աստուծոյ մեծութիւնն ու փառքը: Հետեւաբար, եթէ խօսողը մեռած է, Մատեանը կը շարունակէ ձայնել, բացագանչել, խօսիլ: Եթէ ձայնը կայ, հնարաւոր է անոր հետ խօսիլ: Այլեւս այդ ձայնը գիրքի մը մէջ է, այդ գրքին կշռութիւն կու տայ, կը կազմէ անոր ներքին շունչը: Ուստի՝ այդ ձայնը—գիրքը կարելի է լսել, կարդալ, մէջբերել, վերլուծել ու մեկնաբանել, քանի որ անոր թեւադրածները ո՛չ յստակ են, ոչ ալ իմանալի: Կարդալ կը նշանակէ այլեւս մտնել երկխօսական կապի մը մէջ, այսինքն՝ գրուածը ընդունիլ իբրեւ երկրորդ մը, ուրիշ մը, որուն տարբերութիւնը հարկ է պահպանել: Հարկ է յարգել զայն, չպարտադրել անոր սա կամ նա գաղափարախօսութիւնը: Որով չիք երկխօսութիւն առանց այն նոյնին, որուն շուրջ կը կազմակերպուի գրուածքին եւ ընթերցողին յարաբերութիւնը: Ամէն մարդ գիտէ որ Նարեկի լեզուն թէ՛ դժուար գրաբար է, թէ ալ չափազանց անհատական, իւրայատուկ իմացական գործիք: Որ ունի հոգեւոր հրահանգի դեր: Որովհետեւ—եւ անիկա երբեք պէտք չէ մոռնալ—ճգնողական գրականութիւնը, ինչպէս ճարտասանական մարզանքները, կարեւոր տեղ կը գրաւեն «Մատեան ողբերգութեան» մէջ:

— Նարեկը միջնադարեան գիրք է... սակայն նոր է նաեւ... ինչպէ՞ս հասկանալ...

— Անկասկած, ինչպէս հին է Աստուածային կատակերգութիւնը (Տանթէ): Հին, նոր, նոյն ատեն օժտուած ժամանակէն վեր ըլլալու դերազանց յատկութեամբ: Ամէն սերունդ իր Նարեկը կը ստեղծէ, երբ կը կարդայ: Որով եթէ կան ընթերցման բազմաթիւ հնարաւորութիւններ, կայ նաեւ անոր ընթերցման ազդումի շրջանակի պատմութիւնը, այսինքն՝ անոր ընկալման պատմութիւնը: Այս հարցին նուիրած եմ կարճ գլուխ մը: Գուցէ կարելի է զայն ընդլայնել: Բայց նման պատմութիւն մը գրելու համար՝ հարկ է ուսումնասիրել մեր ամբողջ հին ու նոր գրականութիւնները, չբաւարարուիլ Նարեկի իբր թէ յայտնագործութեամբ, ԺԹ. դարուն:

— Ո՞վ է Նարեկացին, արդեօք գուշակ, բժիշկ, ի վերջոյ հազարամեակի ընթացքում գիտենք օգտագործուել է որպէս բուժման միջոց, մինչեւ այսօր էլ բազմաթիւ ընտանիքներում Նարեկը սրբութիւն է եւ պահպանւում է իբրեւ Աղօթամատեան:

— Գուշա՞կ. չեմ գիտեր, բայց դեղ, բուժիչ յատկութիւններ ունեցող մատեան՝ անկասկած, գոնէ Ձեր յիշած կերպով: Մատեանի մէջ դեղի թեման անդադար ներկայ է եւ առընչուած է փրկութեան հարցին: Նարեկի խօսողը Մատեանի խօսքը կը վերընծայէ Աստուծոյ, որպէսզի Ան այդ խօսքը վերածէ մաքրող, սրբող բանի: Սրբեյէն կու գայ սրբութիւնը: Ինչ որ կը սրբուի՝ կ՚անջատուի կեղտէն, եւ Մատեանը կարդացողը կը մտնէ հաղորդումի ծիրին մէջ: Նարեկացի խորապէս կը հաւատայ խօսքի զօրութեան, ոչ թէ խօսքի կախարդական ուժին, այլ անոր բանական կարողութեան ազդելու մարդոց մտքին, հոգիին եւ մարմնին: Մարմին եւ հոգին, թող ներուի ինծի եթէ ըսեմ, որ նոյնն են, ո՛չ թէ մէկ են, այլ նոյնը: Խօսքը, Նարեկացի անդադար կը կրկնէ անիկա, ազդում է, կարող մեզ փոխելու, վերափոխելու: Գիտէք, հոգեվերլուծութեան մէջ, խօսքը նոյն հանգամանքը ունի: Մեղաւորը երբ Նարեկի մէջ կը խոստովանի, կը յիշէ ու կը վերյիշէ իր մեղքերը՝ հետզհետէ կ՚ազատագրուի ատոնցմէ: Նարեկի ամբողջ վերջաւորութիւնը ճիգ մըն է հասնելու այդ ազատագրումին, բայց ինչպէս ջանացած եմ ցոյց տալ՝ «Մատեան ողբերգութեան»ը կը սկսի ու կը վերջանայ ամէն գլուխի, գրեթէ ամէն մէկ բանի աւարտին: Երբեք հարկը չկայ ամբողջը կարդալու, վէպի մը պէս: Մատեանը վէպ մը չէ: Այնքա՜ն տարբեր գիրք մըն է անիկա, որ կարծէք չի նմանիր ոչ իսկ Նարեկացիի միւս երկերուն, ներբողներուն, «Երգ երգոց»ի մեկնութեան կամ տաղերուն: Եթէ ներբողները կը թելադրեն մարդուն գեղեցկութիւնը, «Մատեան ողբերգութեան»ը կը պատմէ անոնց գեղատխուր գոյութիւնը:

— Շնորհակալութիւն զրոյցի համար, մինչ նոր հանդիպում, բարի ճանապարհ Ձեզ:

Զրուցեց ԳՈՀԱՐ ԱՃԷՄԵԱՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ «ՀԵՌՈՒՍՏԱՄԱՐԱԹՈՆ 2008»-Ի ԱՐԴԻՒՆՔՈՒՄ ԳՐԱՆՑՈՒԵԼ Է ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 35 ՄԻԼԻՈՆ ԱՄՆ ՏՈԼԱՐ

Երեւան, Նոյեմբերի 28, 2008

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամը յայտարարում է, որ «Հեռուստամարաթոն 2008»ն արձանագրեց 35 միլիոն 9156 ԱՄՆ տոլարի կատարուած եւ խոստացուած նուիրատուութիւններ՝ կրկնապատկելով նախորդ տարուայ արդէն տպաւորիչ ցուցանիշը: Ամփոփուած նախամարաթոնեան անընդմէջ աշխատանքի ու նուիրումի արդիւնքը, աւելի քան գոհացուցիչ էր: 100 հազարաւոր հայորդիներ համախմբուեցին մէկ ընդհանուր նպատակի շուրջ՝ վերականգնել Հայաստանի եւ Արցախի գիւղերը:

Հիմնադրամի յանձնախմբերի կողմից հանգանակուած գումարները հետեւեալն են՝ նշուած ԱՄՆ տոլարով. Լոս Անճըլըս – շուրջ 1 միլիոն 300 հազար, Լիբանան – շուրջ 200·000, Մոնրէալ – շուրջ 130·000, Արգենտինա – 100·000, Մեծ Բրիտանիա – 200·000, Հոլանդիա – 40 հազար, Աւստրալիա – 50·000, Նիւ Եորք – 200·000, Ֆրանսիա – շուրջ 1·500·000, Գերմանիա – 85·000, Շուէյցարիա – շուրջ 33·000, Թորոնթօ 250·000, Յունաստան եւ Կիպրոս – շուրջ 40·000:

Հեռուստամարաթոնի ընդհանուր արդիւնքը ներառում է նախորդ ամիսների ընթացքում կազմակերպուած մի շարք դրամահաւաք միջոցառումների ընթացքում հանգանակուած գումարները եւս, այդ թւում՝ հեռախօսամարաթոնները, հեծանուամարաթոնը, բարեգործական համերգները, Լիբանանում անցկացուող ռադիոմարաթոնը եւ այլն:

Ռուսաստանաբնակ հայազգի գործարար Սամուէլ Կարապետեանը յայտարարել է 15 միլիոն ԱՄՆ տոլար նուիրատուութեան մասին, որը կ՚ուղղուի Ստեփանակերտում հիւանդանոցի կառուցմանը: Այս տարի փոքր եւ միջին նուիրատուութիւնների զգալի աճ է գրանցուել: Հեռուստամարաթոն 2008ի խոշոր նուիրատուներից են Վիվա-

եւ ՄՏՍ-ը Միքայէլ Վարդանեանը, Սամուէլ Ալեքսանեանը, Խուարտօ Էռնեկեանը, Գագիկ Աղբեկեանը, Վարուժան Գրիգորեանը, Գագիկ Զաքարեանը, Նորիկ Պետրոսեանը, Բարսեղ Բեգլարեանը, Արամ Քոչարեանը, Խաչիկ Մանուկեանը, Կարապետ Ալեքսանեանը, եւ այլ նուիրատուներ:

«Մենք կրկին ապացուցեցինք, որ մեր ազգը հզօր է, երբ համախմբւում է»,— ասում է Հիմնադրամի գործադիր տնօրէնի պաշտօնակատար Արա Վարդանեանը: «Ծանր ժամանակներ են ոչ միայն Հայաստանի ու Արցախի, այլեւ ամբողջ աշխարհի համար՝ հաշուի առնելով համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը: Սակայն, չնայած դժուարութիւններին ու խոչընդոտներին, աշխարհասփիւռ Հայերը ձեռք մեկնեցին Հայաստանի ու Արցախի գիւղերում ապրող իրենց հայրենակիցներին: Կարծում եմ, որ Հեռուստամարաթոնը տօն է, եւ այդ օրը իւրաքանչիւր հայ հպարտութեան զգացում է ունենում, որ ներկայացուցիչն է մի ազգի, որ երբեւէ չի ընկճւում եւ պատրաստ է սեփական ուժերով կառուցել իր ապագան»:

Հեռուստամարաթոնի պատուաւոր հիւրերի շարքում էին Լեռնային Ղարաբաղի նախագահ Բակօ Սահակեանը, Արցախի թեմի առաջնորդ արքեպիսկոպոս Պարգեւ Սրբազանը, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր տնօրէնի պաշտօնակատար Արա Վարդանեանը, նուիրատուներ ու հասարակական գործիչներ:

Տասնըմէկ տարի շարունակ՝ Գոհունակութեան օրը Լոս Անճըլըսում անցկացուող այս միջոցառումը հարիւր հազարաւոր մարդկանց 12 ժամ շարունակ պահում է հեռուստաէկրանների առջեւ: Այս տարի աշխարհի տարբեր ծայրերում ապրող մեր հայրենակիցները հեռուստամարաթոնը դիտեցին կաբելային, արբանեակային հեռուստատեսութեամբ եւ ինտերնետային կապով: Աշխարհով մէկ սփռուած Հիմնադրամի նուիրատուների հայրենասիրութեան եւ առատաձեռնութեան շնորհիւ կը լուծուեն պատերազմի եւ տնտեսական ցնցումների հետեւանքով ծանր կացութեան մէջ յայտնուած հայրենի գիւղերի կենսական հիմնախնդիրները:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեք տասնամեակներու աւանդութիւն ունեցող Հայ գիրքի տարեկան ցուցահանդէսին բացումը կատարուած է Կիրակի, Նոյեմբեր 30ին, Արամ Ա. կաթողիկոսի ձեռամբ, Կաթողիկոսարանի շրջափակին, մէջ, Անթիլիաս:

Մայր տաճարին մէջ մատուցուած պատարագէն անմիջապէս ետք միաբան հայրերու եւ դպրեվանքի սաներու թափօրը՝ գլխաւորութեամբ կաթողիկոսին, ուղղուած է դէպի Կաթողիկոսարանի Թանգարանի շրջափակը, ուր լարուած հսկայ տաղաւարի մը ներքեւ կազմակերպըւած էր ցուցահանդէսը: Անցնող տարիներուն նման, սոյն տաղաւարը սիրայօժար տրամադրած են Խաչատուրեան եղբայրները:

Բաց հանդիսութեան ներկայ եղած են հոգեւոր հայրեր, մտաւորականներ, ուսանողներ, մշակութասէրներ, Մայր տաճարին մէջ պատարագին ներկայ եղած հոծ բազմութիւնը եւ լրագրողներ: Գեղարուեստական յայտագիրով դպրեվանքի սաներ եւ մայրավանքի կիրակնօրեայ վարժարանի փոքրիկ աշակերտները երգեր ներկայացուցած են մշակութասէր հասարակութեան՝ հայ մշակոյթի փառքը հիւսելով:

Ցուցահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած են լիբանահայ եւ արտասահմանեան շարք մը հրատարակչատուներ, ինչպէս նաեւ անհատ հեղինակներ եւ կաթողիկոսարանին մէջ գործող զանազան հրատարակչատուներ:

Բացման խօսքը արտասանած է բանաստեղծ, մտաւորական եւ դպրեվանքի դասախօս Սարգիս Կիրակոսեան, որ անդրադարձած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ անցնող տասնամեակներուն կատարուած մշակութային առաքելութեան, հայ գիրքի հրատարակման ու տարածման մարզին մէջ:

Այս առիթով արտասանած իր պատգամով, Արամ Ա. անդրադարձած է հայ մշակութային արժէքներուն եւ յատկապէս հայ գիրքին նկատմամբ հայ ժողովուրդին ունենալիք նախանձախնդրութեան: Աններելի որակած է նման մշակութային ձեռնարկներու պարագային հայ մարդուն բացակայութիւնը՝ զայն նկատելով հայութենէն եւ իր արմատներէն հեռացման տխուր երաշխիք: Համազգայնութային բնոյթ ունեցող սոյն ցուցահանդէսին տարուէ-տարի արձանագրած յառաջդիմութիւնը գնահատած է Արամ Ա., Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան առաքելութեան անբաժան մասնիկ իբրեւ ներկայացնելով ըՍփիւռքի կեանքին մէջ հայ մշակոյթի անաղարտ պահպանումը:

Արամ Ա. գնահատած է նաեւ Հայ գիրքին զօրավիգ կանգնող բոլոր կազմակերպութիւնները եւ անհատները: Երաշխիք տուած, որ Կիլիկեան Ս. Աթոռը նոյն նախանձախնդրութեամբ պիտի շարունակէ իր առաքելութիւնը ո՛չ միայն Անթիլիասի, այլ նաեւ մեր բոլոր թեմերուն մէջ՝ տէր կանգնելով հայ հոգեմտաւոր արժէքներուն:

Կաթողիկոսին պատգամէն ու ներկայացուած գեղարուեստական յայտագիրէն ետք, ներկայ մշակութասէր ժողովուրդը մօտեցած է սեղաններուն, որոնց վրայ ցուցադրուած էին հոգեւոր, եկեղեցագիտական, իմաստասիրական, գրական, մանկապատանեկան, գրադատական, գրականագիտական, երաժըշտական եւ մշակոյթի այլ մարզերը շօշափող հրատարակութիւններ:

Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ 2008 Դեկտեմբեր 21, ժամը 9էն մինչեւ 19:

ԾՈՎԱՀԷՆՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՉԵՆ

Ծովահէնութիւնը սկսած է սուղ արժել միջազգային նաւարկութեան: Վերջերս սաուտական քարիւղատարի մը պատանդ առնուիլը կրնայ «պատերազմական վտանգի ենթակայ գօտի»ի սահմանները ընդլայնել. տխրա կը նշանակէ Ափրիկէի արեւմտեան գօտիին մէջ նաւարկող հազարաւոր նաւերու ապահովագրական վճարումներուն բարձրացումը: Նաւերու կարեւոր համեմատութիւն մը կը խուսափի կարճ ճամբէն՝ Սուէզի Ջրանցքէն որ ծովահէններու ամէնէն խիտ գտնըւած վայրն է: Ատոր փոխարէն քարիւղատարներն ու միւս բեռնատարները շրջանը կ'ընեն ափրիկեան ցամաքամասին:

Վերոնշեալ քարիւղատարը շուրջ 100 միլիոն տոլարի քարիւղ կը փոխադրէր, երբ ծովահէններուն աւար դարձաւ, ծովափէն հարիւրաւոր մղոններ հեռաւորութեան վըրայ: Նաւատէրերը մտահոգ են, տեսնելով կորստաբեր կացութիւնը, մանաւանդ երբ միջազգային փոխանակումները դանդաղած են, կայ տնտեսական տագնապը: Չեն ուզեր յաւելեալ գումար տրամադրել իրենց նաւերուն ապահովութեան համար: Այսուհանդերձ, կան այդ քայլին դիմողներ: Կիպրական ընկերութիւն մը պատրաստակամութիւն յայտնած է ապահովութեան մարմին մը վարձելու, որուն համար ամէն մէկ ճամբորդութեան պէտք է մօտ 50 հազար եւրօ վճարէ: Նոյն ընկերութիւնը արդէն իր նաւապետներուն եւ նաւաստիներուն համար ծովահէններէն խուսափելու միջոցներու դասընթացք մը կազմակերպած է: Հոկտեմբերին յարձակումի թիրախ եղած նաւու մը նաւապետը պատմած է թէ փրկուելու համար աւելցուցած է արագութիւնը, բայց ծովահէններուն արձակած փամփուշտները թափած են նաւուն վրայ:

Եթէ յարձակումները շարունակուին, ապահովագրական ընկերութիւնները պիտի աւելցնեն իրենց գիները, յատկապէս այն նաւերուն համար որոնք Սուէզի Ջրանցքէն ու Ատէնի ծոցէն կ'անցնին, մինչեւ որ այդ գօտիի երկիրները ցոյց տան թէ կրնան ծովահէնութեան արարքներու վերջ տալ: Ապահովագրական ընկերութիւնները Մայիսին Ատէնի ծոցը «պատերազմական վտանգի ենթակայ գօտի» հռչակած են, օրական տասնեակ հազարաւոր տոլար պահանջելով նաւատէրերէն: Այդ գօտին կրնայ ընդլայնուիլ ու ներգրաւել Ափրիկէն շրջագծող ճամբուն ամբողջութիւնը: Ու կան նաւատէրեր որոնք կը խորհին թէ այդ ջուրերուն վրայ նաւերը կըրնան խուսափիլ ծովահէններէն, շատ աւելի բացէն նաւարկելով, քան՝ վերջերս պատանդ առնուած քարիւղատարը:

Ատոր քով, ծովահէնները թիրախ առնող ընթացք մըն ալ մարմին կ'առնէ: Նոյ. 19ին հնդկական ծովային ուժը Օմանի մէջ ընկղմած է նաւ մը որ որպէս խարիսխ կը ծառայէր ծովահէններուն: Որոշուած է յետագային ալ ուղղակի թիրախ առնել ծովահէնները եւ ընկղմել անոնց նաւերը: Սակայն տխրա Ատէնի ծոցին մէջ կարենալ ընելու համար հարկ է գործակցիլ Եմէնի, Ճիպութիի, Սոմալիի հետ: Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, ակներեւ է որ անհրաժեշտ է ծովային ոստիկանութեան մը կազմակերպումը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Գլուխը շարժեց ու պահ մը մնաց՝ կարծես մտածում մը փնտռելով, իր թուլցած շրթունքներէն լործունքը կ'երկարէր մինչեւ կուրծքը. միջոց մը ահաւոր քրքիջ մը օդը թնդացուց, բայց գրեթէ անմիջապէս իր արցունքոտ եւ ցաւագին աչքերը տխրեցան ու աւելի մեղմ ձայնով մրմնջեց.

- Օրօր կ'ըսեմ իրենց, բոլոր գիշերը, բայց կը ճչեն, հոգերդ առնեմ, կը ճըչեն...

Սայլապանին մտրակը շաչեց ձիերուն գլուն վրայ, ու կը հեռանայինք, կը փախէինք գրեթէ: Երկու ժամու չափ պէտք է ձիերը հանգչէին, որպէս զի կարենայինք մեկնիլ. ոչ մէկ կերպով կարելի չէր մեզի համար այդ գիշերը աւերակներու մէջ անցընել եւ հակառակ սայլապանին դժկամութիւններուն պնդեցինք: Առաւօտուն մեկներ էինք Տէօրթ Եօլէն եւ գիշերը կ'ուզէինք Ատանա ըլլալ:

- Այսպէս ճամբորդ չեմ ունեցած մինչեւ հիմա, կը գանգատէր սայլապանը:

- Այսպէս ճամբորդ երանի՛ թէ այլ եւս չունենաս, պատասխանեցինք իրեն, ու յորդորեցինք որ համակերպի մեր որոշումին:

Այդ երկու ժամը անցուցինք Սապաթիէ անուն Փրանսացի ընտանիքին քով որ նախախնամութիւնը դարձեր՝ էր Համիտիէի այրիներուն: Այդ ընտանիքը իր տանը մէջ ապաստան տուած էր հազարի չափ արկածեալ կիներու եւ տղաքներու որոնց մէջ միայն եօթը այրեր կային. կասկածի եւ սարսափի բոլոր օրերուն ոչ միայն իրենց եռագոյն դրօշակին տակ պաշտպաներ էին խելացնոր եւ սարսափահար փախստականները այլ եւ սընունդ եւ հագուստ հայթայթեր էին անոնց:

Քաղաքավարական ձեւերէն անմիջապէս ետքը երբ մենք ինքզինքնիս ծանօթացուցինք, տիկինը սկսաւ խօսիլ դէպքին մասին: Համիտիէի մէջ մեռած էին զէնքէ եւ հուրէ 800 հոգի, 300ը դրսեցի: Թշնամիին անգթութիւնը չէր դադրած սոսկում և զարհուրանք պատճառելէ այդ արեւմուտքցիներուն. իրենք ականատես եղած էին եւ ինչ որ կը պատմէին մեզի՝ տաք եւ բարբարոս իրականութիւնն էր:

- Թուղթի վրայ գրուած պատմութիւն չէ՛ ասիկա, կ'ըսէ տիկինը, մեր աչքերովը տեսած ու մեր ականջներովը լսած ենք:

Ջորեքշաբթի օրը Համիտիէի հայ հասարակութիւնը եկեղեցին էր ու քարոզ մտիկ կ'ընէր, երբ խլամ մը կու գայ եւ քահանային կ'ըսէ թէ կառավարչատունէն զինքը կը խնդրեն անմիջապէս: Ժողովուրդը պահ մը շփոթած կը մնայ, յետոյ կը ցրուի: Այս նոյն միջոցին, կառավարչատան մէջ հայ պաշտօնեայ մը, Կիրակոս էֆէնտի, կը տեսնէ որ հեռագիր մը հասած է: Կ'ուզէ տեղեկանալ. Բայց զինքը կը հեռացնեն ըսելով որ իրեն վերաբերութիւն չունի: Հայ պաշտօնեան երբ կը տեսնէ որ Թուրքերը կը հաւաքուին, կը կարդան ու կը բորբոքին, կը մեկնի պաշտօնատեղիէն եւ կը փութայ հասարակութեան իմացնելու իր կասկածները: Հայերը խանութները կը գոցեն ու տեղ տեղ կը հաւաքուին խորհըրդակցելու համար: Կասկածը ամէնուն սրտերուն մէջ է, բայց շատերը չեն հաւատար որ մեծ աղէտ մը կրնայ պատահիլ: Նոյն միջոցին իսկ հրացանաձգութիւնը կը սկսի եւ կը տեւէ մինչեւ իրիկուն անընդհատ: Կը յարձակին դեռ չըգոցուած հայ խանութներու վրայ ու կը սպաննեն եւ կը թալլեն, կը խորտակեն գոցուածները եւ տէրերը կը փնտըռեն զարնելու համար: Երբ մութը կը սկսի, խուժանը կը մտնայ հայ թաղերը եւ տուները կը հրդեհէ: Շատեր չուզելով կրակի մէջ մեռնիլ, հրացանէ կը զարնուին: Տեղ տեղ թշնամիները դիմադրութեան հանդիպելով ա՛լ աւելի կը կատղին ու նշմարելով տեղացիներէն ոմանց թուլութիւնը, աչքէթներ բերել կու տան, որպէսզի աւելի անգթութեամբ եւ անխնայ սպաննեն: Տեղին գատրն գըլուխը կը կենայ ոճրագործներուն եւ կը խրախուսէ զիրենք:

(Շար. 90)

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN
4ème édition
Sous le parrainage
de Monsieur **René ROUQUET**,
député-maire d'Alfortville

Les 12, 13 et 14 décembre
de 11h à 19h

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville
(près de la Mairie)

Invitée d'honneur :
Anahide TER MINASSIAN,
historienne

En permanence :
Salle 1 : Présentation et vente de livres en français et en arménien. Rencontres et dédicaces d'auteurs.
Salle 2 : Exposition «La richesse du monde des lettres et des idées, du 19ème au 21ème siècle en Arménie et en Diaspora».
Diaporama : «Images de l'Arménie d'aujourd'hui».

CONFERENCE :
Samedi 13 décembre à 17 heures
«Pourquoi les poètes ? Histoire de la poésie arménienne»
par **Krikor BELEDIAN**,
écrivain, maître de conférences
suivi de CARTE BLANCHE POETIQUE.

ANIMATION PEDAGOGIQUE POUR LES ENFANTS :
Dimanche 14 décembre à 15 heures
«Baron Nigoghos!»
par **Anahide SARKISSIAN**,
enseignante et auteur d'ouvrages pour enfants.

organisé
par la MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89
courriel: contact@mca-alfortville.com

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

«Ս Ի Ւ Ն Ե Ա Ց Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ի Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր՝ Գ Լ Ա Ջ Ո Ր Ի Ե Ւ Տ Ա Թ Ե Ւ Ի Հ Ա Մ Ա Լ Ս Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր Ը»
– ֆիլմի ցուցադրութեամբ –

Դասախօս՝
Հ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ
Տեսուչ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին եւ Մշակութային Կեդրոնին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10
ժամը 20·30*ին*
Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon
75008 Paris

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :
- Madame **Rakel DINK**, Présidente de la Fondation Hrant Dink;
- Madame **Fethiye CETIN**, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
- Monsieur **José Antonio GURRIARAN**, journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euroméditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
- Monsieur **Alexis GOVCIYAN**, Président de l'UGAB Europe.

Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

Les Activités du Mois de Decembre du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

—— C O N F E R E N C E ——

Le Samedi 6 décembre, à 20 heures 30
«L'HISTOIRE DU PEUPLE ARMENIEN»
par
Gérard DEDEYAN
Professeur d'Histoire à l'Université Montpellier III — Ecrivain
Membre à l'Etranger de l'Académie des Sciences d'Arménie

—— Entrée libre ——

Grande braderie de Noël

DONNEZ UN SENS A VOS CADEAUX

Les Samedi 6 et Dimanche 7 décembre, de 10h à 20h sans interruption

Artisanat d'Arménie :
Poterie, Objets de bois sculptés, Bijoux, Broderie, Tapisserie, Instruments de musique, Khatchkar...

Artisanat arménien de Syrie :
Bijoux, Broderie...

Livres, Philatélie arménienne, Epicerie fine arménienne, Cadeaux...

Contes arméniens :
Samedi 15h30 : Conteurs de Sèvres;
Dimanche 15h30 : Corinne Mighirditchian et Anouche Donabédian.

• Bar

• Restaurant

CHENE

Pour la poursuite des activités de CHENE en Arménie, en Artsakh et à Djavakhk

au **Collège Samuel-Moorat**
26 rue Troyon 92310 Sèvres — Métro Pont de Sèvres
——— Parking assuré ———

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **SAMEDI 6 DECEMBRE : Commémoration du 20e anniversaire du tremblement de terre en Arménie organisée par l'UGAB Jeunes à 19h**
— Projection du film «Le 7 décembre 1988, la terre trembla en Arménie (40 mm)» de Taline, Hasmig et Nina, âgées de 13 et 14 ans, les jeunes de l'école de l'UGAB qui retournent sur les traces du séisme.

● **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
Intervenants :
— Gaïdz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Le développement des relations arméno-turques et les initiatives pour la reconnaissance internationale du génocide des Arméniens.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre «Un acte honteux» à 20h30 :**
— Taner AKCAM, auteur du livre.

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 9
Տօն Յղութեան
Սուրբ Աստուածածնի յԱննայէ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին*:

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26[րդ] ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ
ARTHUR ADAMOV /
ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
WILLIAM SAROYAN /
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

* ● *

ARTHUR ADAMOV
COMME NOUS AVONS ETE
ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԷԻՆՔ
(1952)

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, ժամը 16ին
DIMANCHE 7 DECEMBRE à 16h

■

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ԶՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը սրբագրաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեսրոպեան ուղղագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5
VENDREDI
5 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.089 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.089

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(30 novembre)

AUX CONFINS DE L'ARMENIE ET DE LA TURQUIE, LES VILLAGEOIS REVENT DE VOIR LA FRONTIERE SE ROUVRIR

Կիյոմ Փերիէ, որ Հայաստան կը գտնըւէր, հետաքրքրական թղթակցութիւն մը ստորագրած է, ուր կը նկարագրէ Շիրակաւանի բնակիչներու կեանքը եւ զրկանքները: Տեղւոյն ուսուցչուհին կ'ըսէ թէ գիւղ մըն է ուր լաւ բան չկայ, ոչ կազ, ոչ խմելիք ջուր, ոչ ենթակառոյց: Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ Շիրակաւան մոռցուած գիւղ մըն է, Թրքական սահմանին դիմաց ու բնակիչները կը խոստովանին՝ «1993էն առաջ, ամէն մարդ կ'աշխատէր, առեւտուր ալ կ'ընէինք»:

Ու ներկայիս, Թուրքիա փակած է սահմանը Հայաստանը պատժելու համար, Ղարաբաղի պատճառով: Կիյոմ Փերիէ կը նկարագրէ վայրը, քիչ անդին, Ախուրեանը, ոչխարներ երկաթուղիի չգործածուող գիծերու վրայ եւ ուրական կայարան մը, որ 15 տարի է կառախումբի կը սպասէ: Անցեալին առեւտուրի կեդրոն էր Գիւմրիի եւ Կարսի միջեւ եւ գիւղացիները կը սպասեն որ վերսկսի: Ներկայիս, 14 ժամ պէտք է, Վրաստանէն անցնելով, որպէսզի իրարմէ 20 քմ. հեռաւորութիւն ունեցող այս քաղաքներուն ճամբան կտրուի:

Ուսուցչուհիին երազն ալ այն է որ սահմանը բացուի եւ երբ պատահի, կ'ըսէ Յասմիկ Պետրոսեան, կրկին կը ժպտիմ: Ու յօդուածագիրը այդ առթիւ կը յիշէ նախագահ Կիւլի Երեւան այցելութիւնը, Նալպանտեան – Պապաճան տեսակցութիւնները եւ յուսալից խօսակցութիւնները այդ մասին: Դիւանագիտական մթնոլորտը երբեք այսքան նպաստաւոր չէ եղած, միակ խոչընդոտը Ցեղասպանութեան հարցն է եւ Երտողանի հրաւէրը պատմաբաններու յանձնախումբ մը ստեղծելու: Ամերիկացի մասնագէտ մը որ Երեւան կը մնայ, կ'ըսէ թէ գլխաւոր տուեալը կը կայանայ Ռուսաստանի շահուն մէջ սահմանը բանալ տալու՝ վընասելու համար Վրաստանի, որ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եղած կապն է եւ սահմանը բացուելու պարագային, աւելի շահաւոր կ'ըլլայ Ռուսաստանի համար քան Հայաստանի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Հայկական մշակութային յուշարձաններուն նկատմամբ ոտնձգութիւններու վերջ տալու, գերեզմաններու պղծումը դադրեցնելու, եկեղեցիներու իրաւական կարգավիճակի հարցը լուծելու» պահանջով, Երեւանի 12 բարձրագոյն ուսման հաստատութեան ուսանողները եւ հանրային կազմակերպութիւններ բողոքի ցոյց մը կատարած են Դեկտեմբեր 2ին, ՄԱԿ-ի գրասենեակին դէմ: Այդ կազմակերպութեան Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչը ընդունած է ցուցարարներուն պատրաստած դիմումնագիրը, խոստանալով զայն յանձնել ԻՒՆԷՍՔՕ-ի կեդրոնական գրասենեակին:

Անկէ երիտասարդները ուղղուած են Վրաստանի դեսպանատունը, տանելով «Ո՛չ մշակութային ցեղասպանութեանը», «Հայկական եկեղեցիները հայ եկեղեցունն են» եւ «Վե՛րջ տուէք վանտալիզմին» արձանագրութեամբ պաստառներ եւ «Ամօ՛թ» աղաղակելով:

Դեսպան Ռ. Գաչեչիլաձէ ընդունած է ուսանողական խորհուրդներու ղեկավարները եւ անոնց ըսած որ իր երկրին իշխանութիւնը եկեղեցիին վրայ ազդելու չափ մեծ լծակներ չունի, բայց հայ երիտասարդութեան պահանջները կը փոխանցուին կառավարութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6-Ի ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՅԱՊԱՂԱԾ ԿՈՒԸ

Սեպտեմբեր 6ի երեւանեան մրցումին բուն կողը հայկական դարպասը նետւեցաւ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետին Դեկտ. 2ին Ազգային Ժողովին մէջ ուղղած հարցումին տրուած պատասխանով: Կառավարութիւնը կողմնակից չէր որ Ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնող օրինագիծը Ծերակոյտի օրակարգին առնուի, որպէսզի վաւերացուի, ստանայ օրէնքի ուժ: Այսինքն՝ Ֆրանսա յարմար չի դատեր, չի փափաքիր որ «ուրիշ» ցեղասպանութեան մըն ալ ժխտումը պատժելի արարք համարուի: Ճանչցած է պաշտօնապէս 1915ի իրողութիւնը և Հայերը հարկ է այդքանով գոհանան:

Ամէն երկիր ունի իր շահերը, անպատեհ նկատածները, դրական կամ ժխտական դատածները. յանուն Ֆրանսայի կառավարութեան արտայայտուած մերժումը նուազ դառնութիւն պիտի պատճառէր, եթէ բացատրուէր այս ազդակներով եւ որպէս պատրուակ չկրկնուէին Թրքական կաղապարները. «պատմութեան արժեւորումը օրէնսդիրին գործը չէ, այլ պատմաբանին», «օրէնսդիրը քաղաքական արարք կը կատարէ եւ ոչ՝ յիշողական», «յիշողութեան պարտքը ոչ միայն անցեալին, այլեւ ապագայի պատասխանատուութիւններու առնչուած բան է»: Ապա «Փութպոլային քաղաքականութիւն» պիտակուած բեմադրութեան պտուղներուն թւումը. «Թուրքերը ձեռնարկած են արդէն յիշողութեան աշխատանքին, հարկ է քաջալերել զիրենք». «Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ ներկայի բարձրամակարդակ մերձեցումը, յատկապէս Թուրք նախագահին "պատմական" որակումին արժանի երեւանեան այցով, մեծապէս կարեւոր քայլ է եւ Ֆրանսայի բաղձանքն է որ նպաստաւոր այս մթնոլորտը առաջնորդէ երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բնականոնացումին»:

Պաշտօնապէս արտայայտուած մերժումին համար գոնէ Ֆրանսայի յատուկ տուեալներով բացատրութիւն տարազելու ճեւականն ալ արհամարհած այս կեցուածքին առջեւ կը մնայ հաստատել երկու կէտ. խուլի պէս բանած ու ակնկալուած յաջողութիւնը արձանագրած է միջազգային Թրքանպաստ նորագոյն բեմադրութիւնը. երկրորդ՝ այդ յաջողութեան մէջ անուրանալի է հայկական կողմին երկճիւղ դերը, Հայաստանով եւ ֆրանսահայ համայնքով:

Եթէ առաջինը մեղանչեց երկրին լըրջագոյն հարցերէն մէկը «խաղ»ով մը լուծելու յաւակնութեամբ, երկրորդը՝ ֆրանսահայ համայնքը, չկրցաւ իր պահանջին կշիռով ներկայութիւն ունենալ դիմումի հասցէներուն դէմ: Արդէն «հայ-թուրք երկխօսութեան» խայծը կլլածներու թիւը ամէնէն բարձրն է հոս, ինչ որ ճամբայ բացաւ ներկայի Թրքական յաջողութեան. ատոր վրայ գումարուեցան պահանջելու, պարտադրելու առաջադրանքով հրաւիրուած ցոյցերը, որոնք մեծ մասով պոռոտ լոզունգներ արձակելու առիթէ շատ տարբեր բան չեղան. մինչ սեղանին հարցը քաղաքական խոր հմտութիւն, նուրբ մարտավարութիւն ու ճապկումի վարպետութիւն կը պահանջէր: Ու տասը հազարնոց հեռանկարէ ճառողներ ոչ իսկ ամօթ զգացին երբ ատոր տասնէն մէկն իսկ չկար Ծերակոյտին առջեւ:

Հետեւանքը այն եղաւ որ այսօր «պատմական քայլ» կը համարուի ո՛չ թէ Ս. Սարգսեանի հրաւէրը, այլ Ա. Կիւլի ընդառաջումը. անոր յետագայ փուլերը չխանգարելու հրահանգ կ'ուղղուի մեզի.. իսկ Ռընէ Ռուքէի տրուած պատասխանը, անոր անձին ընդմէջէն ուղղուած է ֆրանսահայութեան, ըսուածին հետ՝ իր տկարութիւնը ծանր ու թեթեւ ընելու լռելեայն թելադրանքով:

Ստեղծուած այս կացութեան առջեւ, կա՛մ հարկ է հարցին պահանջած լրջութեամբ վերաբերիլ անոր, գտնելով անհրաժեշտ լծակները, մեկնելով զուտ քաղաքական բնոյթին յարիր քայլերով. անոնց մաս չի կազմեր ամենայն փութկոտութեամբ նոր ցոյցի մը հրաւէրը… Կամ՝ անզօրութիւն խոստովանելու արիութիւնը ունենալ, Ցեղասպանութեան առնչուած հարցերը ձգելով ուրիշ համայնքներու:

Դժուար է երկընտրանքը. բայց վճիռ սլաքը ո՛ր կողմն ալ հակի, նախընտրելին պիտի ըլլայ, քան՝ Թրքական ջաղացքին ջուր լեցնելու աններելին:

Ա. Թ.

ԵԹԷ ՀԱՐՑԵՐԸ ԼՈՒԾՈՒԷԻՆ ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՎ, ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ…

Ֆրանսահայ խորհուրդը որպէս հակազդեցութիւն Ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնող օրինագիծը օրէնքի վերածելու կառավարութեան մերժումին, Դեկտ. 3 թուակիր հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է: Յիշեցումը կ'ընէ թեկնածու Ն. Սարքոզիի նոյն խորհուրդին յայտնած յանձնառութեան թէ «Ֆրանսա պարտի ոչ միայն օրէնքով դատապարտել ժխտողականութիւնը, այլև երբեք չընդունիլ պետական որեւէ քարոզչութիւն»: Ապա կը պահանջէ որ կառավարութիւնը յարգէ նախագահին այս յանձնառութիւնը:

Յիշեցնելով նաեւ Կէսոյի օրէնքին պարագան, Խորհուրդը կ'ուզէ որ Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումի դատապարտումն ալ առանց խտրական վերաբերումի ունենայ օրէնսդրական նոյն կարգավիճակը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ վրդոված է հեռատեսիլի Սի.Էն.Էն. կայանին պատրաստած փաստագրական ֆիլմէն որ կը նշէ Ցեղասպանութեան միջազգային համաձայնագրին 60ամեակը: Ան կը հեռասփռուի Դեկտ. 4-6-7-8 թուականներուն: Նիւթ կ'ընէ հայկական, հրէական, գամպոճ, ռուանտական եւ այլ ցեղասպանութիւնները: Ուաշինկթընի Թրքական դեսպանութիւնը դիմելով կայանին խմբագիր Ք. Ամանփուրի, անկէ ուզած է որ պատրաստութեան ընթացքին նկատի առնէ Թուրքիոյ դիւրազգածութիւնը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ գումարուած ՕԹԱՆ-ի ժողովին, Դեկտ. 2ին, անդամ երկիրները համաձայնութեան եկած են Վրաստանի եւ Ուկրանիոյ հանդէպ տարուելիք քաղաքականութեան (ՕԹԱՆ-ի անդամակցութեան վերաբերեալ), հակառակ անոր որ ԱՄՆ-ու եւ Գերմանիոյ միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունէին, մանաւանդ նկատի առնելով Ռուսաստանի բացայայտ թշնամութիւնը: Որոշուած է սակայն, ամրապնդել գործակցութիւնը երկու երկիրներուն հետ, տարեկան ծրագիրներով, բացառելով անդամակցութեան հարցը: Դուռը, ուրեմն բաց կը մնայ, բայց կը յետաձգուի ԱՄՆ-ու յաջորդ կառավարութեան:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ պետական ղեկավարի մը վայել ընդունելութիւն մը ըրած է զօր. Միշէլ Աունի, որ աքսորական կեանք մը կ'ապրի Ֆրանսա եւ 90ական թուականներուն բուռն թշնամի մը եղած է Սուրիոյ: Այժմ, կ'ուզէ «նոր էջ մը» բանալ երկու երկիրներու պատմութեան մէջ, առանց յաղթողի կամ պարտուողի: Սուրիա երբեք նման յայտարարութիւն մը չէր ակնկալեր եւ նախագահ Ասատի հետ երկու ժամ տեւնուելէ ետք, Աուն բացատրած է որ ամենայն անկեղծութեամբ խօսած է «անցեալի ցաւոտ հարցերուն մասին», առանց մանրամասնութիւններ տալու: Այս հաշտութիւնը, աւելցուցած է զօր. Աուն, կը ձգտի ապահովութիւն տալու Միջին Արեւելքի քրիստոնեաներուն, որոնք վախի մէջ կ'ապրին, Իրաքէն կը մեկնին, պէտք է գիտնան որ այս շրջանին կը պատկանին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ նոր քանավէճ մը ծագած է արդարութեան նախարարուհիին տուած հաւանութեան առթիւ՝ արգելափակման տարիքը իջեցնելու 12 տարեկանի: Առաջարկը ըրած է «Վարինար յանձնախումբը» որուն պաշտօնն է պատրաստել անչափահասներու վերաբերող արդարութեան բարենորոգումը: Բողոքները եկած են ամէն կողմէ: Ցարդ դատաւորին գործն էր յանցագործ մանուկի մը պարագան եւ գիտակցութիւնը գնահատել:

ԵԹԷ ՀԱՐԿ ԸԼԼԱՅ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՂԱՊԱՐՆԵՐԸ ԿՈՏՐԵԼ...

Հայաստան վերջին ամիսներուն առաջին մակարդակի դերակատարը եղաւ քաղաքական երկու մարզի զարգացումի. Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու եւ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումի հոլովոյթին: Երկու մարզերն ալ նորութիւն չըլլալով հանդերձ երկրին օրակարգին վրայ, զարգացումի նորագոյն փուլերը, յատկապէս Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու վերաբերողը, անակընկալի բնոյթ ունեցան:

Ս. Սարգսեանի կողմէ Թուրքիոյ նախագահին ուղղուած միասին ֆութպոլի մրցում դիտելու հրաւէրը որ որպէս քաղաքական շատ գիտաւոր հնարք նկատուեցաւ հայկական շրջանակներէ, գրեթէ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մըն ալ արթընցուց. իրապէս, զուտ անձնակա՞ն նախաձեռնութեամբ Հայաստանի նախագահը հրաւիրած էր Ա. Կիւլը, թէ ան արմատացած բարդ հարց մը լուծելու համար «մեծ»երու կողմէ թելադրուած քայլ եղած էր: Մանաւանդ որ Սեպտ. 6էն ի վեր որքան հանդարտած է «բարիդրացնութեան», «կնճիռները հարթելու», «յարաբերութիւնները բնականոնացնելու» երեւանեան խանդավառութիւնը, այնքա՛ն այդ մասին տենդով կ՚արտայայտուի Անգարան ամէն առիթով: Այս վերջինին շրջանակներուն մէջ ակներեւ է Հայաստանի նկատմամբ լայնախոհ, բարեկամեցողութեան տէր երկիր նկատուելու ջանքը, թէեւ միշտ ի հաշիւ Հայաստանի: Թուրք նախագահէն, արտաքին գործերու նախարարէն սկսած, ամէն պաշտօնատար որ բերան բանալու առիթ գտնէ, Հայաստանի համար մեղրոտ բառերով կը խօսի. բայց ո՛չ սահմանը բացուած է որպէս խօսքին գործով յենակ, ո՛չ ալ Ղարաբաղի «գրաւեալ» տարածքներէն քաշուելու պահանջը վերցած իրենց օրակարգէն:

Ղարաբաղի գետնին վրայ ալ շատ տարբեր չէ կացութիւնը: Մոսկուայի մէջ ստորագրուած հռչակագիրը որպէս նորութիւն հրամցուեցաւ միջնորդներու կողմէ, սակայն հոս ու հոն տեղ գտած կցկտուր տուեալներ նոյն յանկերգները կ՚որոճան: Կարճ ատենէն լուծումի մը յոյսերն ալ քանիցս բախեցան այս կամ այն միջնորդին յայտարարութեան թէ չօշափելի լուծումներու մօտակայ հեռանկար չկայ:

Ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ հայութեան համար կենսական այս երկու մարզերուն նոր թափ տալու երեւոյթին ետին ո՛վ կար, ո՛րո՞ւն շահերը կը պահանջէին աշխուժացումի երեւոյթը: Ինչպէս այլեւս սովորութիւն դարձած է, ոմանք ԱՄՆ-ը տեսան այդ դերին վրայ, ուրիշներ Ռուսաստանը: Զանազան բացատրութիւններ ալ գրուեցան. գլխաւորը Կովկասեան գօտիին մէջ այդ երկու մեծերուն նկրտումներն էին: Ազդեցութեան գօտի ընդլայնելու մրցակցութիւն: Թելադրողներ ալ եղան որ փոխուին կաղապարուած համոզումները եւ նկատի առնուի նաեւ, օրինակ՝ ռուսեւամերիկեան շահերու համամիտութեան թեզը: Չէ՞ր կրնար ըլլալ որ կովկասեան կայունութիւնը, ապահովութիւնը անհրաժեշտ դարձնող հասարակաց շահեր, առանցքին ո՛չ թէ հակադիր կողմերը, այլ նոյն բեւեռին վրայ զետեղած ըլլային ԱՄՆ-ը եւ Ռուսաստանը:

Կաղապարուած դիրքերու փոփոխութեան ու անոր եղրակացութիւններուն մասին մտածելու տուեալներու արձագանգած է «Իսլամը եւ քաղաքականութիւնը» ռուսական պարբերականը: Ան թրքական դիւանագիտական շրջանակներու աղբիւրով գրած է թէ Մոսկուայի եւ Անգարայի կեցուածքները մօտ եւ յարիր են իրարու, ինչպէս՝ Սեւ ծովու եւ կովկասեան գօտիներուն մէջ ապահովութեան եւ կայունութեան հաստատումին առընչութեամբ, նաեւ՝ մերձաւոր արեւելքի հարցերուն կարգաւորումին, Իրաքի յետպատերազմեան կառուցումին, եւլն:

Շատ բաներ կը փաստեն թէ Թուրքիա շրջանին մէջ հեղինակութեան դիրքի կը ձգտի: Կ՚ուզէ որ իր տեսակէտը, խօսքը, շահը նկատի առնուի որեւէ կարգադրութեան մէջ: Այդ ուղղութեամբ նշանակալից էր ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդին ոչ մնայուն անդամ ընտրուելու երեւոյթը. բան մը որ իր ձգտումներուն մէջ որոշ յաջողութեան հոմանիշ է, նաեւ՝ ցոյց կու տայ որ այդ ձգտումները դրական արձագանգ կը գտնեն:

Այս պայմաններուն մէջ բաւական համոզիչ կը թուի ռուսեւթուրք շահերու զուգահեռի թեզը: Ի վերջոյ, Մոսկուայի համար աւելի դիւրին կ՚ըլլայ Թուրքիան իր դէմը չունենալ որպէս ԱՄՆու սերտ դաշնակից, այլ զայն սիրաշահել ու վերածել կարեւոր գործակիցի: Այս առումով ուշագրաւ է Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարար Ս. Լաւրովի իր թուրք պաշտօնակիցին յղած ուղերձը, Թուրքիոյ Ապահովութեան խորհուրդին անդամ ընտրութեան առթիւ. Լաւրով ըսած է թէ պատրաստ են Թուրքիոյ հետ ամէնէն սերտ փոխադարձ գործակցութեան, մեկնելով ներկայի միջազգային խնդիրներուն մեծ մասին հանդէպ երկու երկիրներուն զուգահեռ մօտեցումներէն: Ռուսաստանի այդ տրամադրութիւններով կարեւորութեամբ կը սպասուի Թուրքիոյ նախագահ Ա. Կիւլի Մոսկուա այցին որ ծրագրուած է Դեկտեմբերի բ. կէսին:

Ի՞նչ կ՚ըլլայ ռուսեւթուրք մերձեցումի մը ազդեցութիւնը Հայաստան—Թուրքիա յարաբերութիւններուն եւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին վրայ: Պատասխանի համար որոշիչ է ռուսական շահերու տեսանկիւնէն Հայաստանի ու Թուրքիոյ ներկայացուցած կշիռը. աշխարհաքաղաքականէն մինչեւ տնտեսական մարզերուն մէջ: Եւ այն պարագային երբ հարկ ըլլայ բարեկամ—զօրակից—հակառակորդ—թշնամիի աւանդական կաղապարները կոտրել:

Կարեւոր, ճակատագրական դեր վիճակած է Հայաստանի իշխանութիւններուն. կենսական է հաւկիթին մէջ մազ փնտռողի բծախնդրութեամբ մօտենալ ամէն դրական կարծուածին ու բոլո՛ր ժխտականներուն. պահ մը իսկ չմոռնալ մանաւանդ թէ ամէնէն փոքր թերացումը մինչեւ յաջորդ սերունդներու բաժին ըլլալիք շղթաներ կրնայ ստեղծել: Նոյնքան կարեւոր է ըՍփիւռքին պարտականութեան բաժինը, դուրսի աշխարհին հետ տարուելիք աշխատանքին առումով: Պարտականութիւն որ յանձնառութեան հետ գիտակցութիւն, պատրաստութիւն, հեռատեսութիւն կը պահանջէ:

Բայց այս բոլորը ունենալով, մենք այսօրուան կացութեան մէջ կ՚ըլլայի՞նք արդեօք...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Նոյեմբեր 30, 2008

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Առաջին անգամն էր որ ներկայ կ՚ըլլայի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Մայրավանքի շրջարակին մէջ կազմակերպուած հայկական գիրքի տօնահանդէսին: Անոնք որոնք վարժուած են տարիներէ ի վեր կրկնուող այս նախաձեռնութեան, կրնան ըսել ցուցահանդէս, իսկ ինծի համար որ ի մի հաւաքուած այսքան մեծ թիւով հայերէն հրատարակութիւններ չէի տեսած նոյն տաղաւարին մէջ, ան տօնահանդէս էր: Կը նշանակէ որ հայ գիրով ու գիրքով գոյատեւելու կամք ունեցողներ կան, գրողներ եւ հրատարակողներ, ընդդէմ բոլոր անոնց որոնք հայերէնի եւ հայերէն գիրքի գուժկաններն են, եւ Հայոց կաթողիկոսը իր հովանիին տակ առած է այդ կամքը ունեցողները:

Խուներամ ներկայութիւն: Եթէ տօնահանդէսին ներկաները գէթ մէկական գիրք գնէին, սեղանները կը պարպուէին: Հրաշք չկայ: Գիրքը կը սպառի ծախուելով: Հայերէն գիրքի ընթերցումով կը հաղորդուինք ազգային հաւաքական գիտակցութեամբ, մին նստած Պաղտատ, միւսը՝ Գորտոպա, երրորդը՝ Գորիս: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը, երբ կը գնէ գիրք մը, մասնակից կ՚ըլլայ ստեղծագործական աշխատանքին, քանի որ գրողին կը թելադրէ շարունակել գրել, հրատարակիչին՝ կը թելադրէ հրատարակել: Ի՞նչ ընել որպէսզի հայ մարդը տարեկան գէթ մէկ գիրք գնէ: Այս կրնան ընել ամէնէն համեստներն անգամ: Միթէ՞ կարելի չէ զանազան առիթներով հայերէն գիրք նուիրել, մանուկին, չափահասին, երէցին, փոխան ծաղիկի, քաղցրաւենիքի, գինիի: Բազմապատկեցէ՛ք նման առիթներով, փոխան այլ բաներու, գիրքի գնման համար եղած յատկացումներով, հայերէն գիրքերու ընդհանուր սպառումը կը հասնի տասը, քսան, երեսուն միլիոնի: Այս անկարելի երազ մը չէ: Եւ ձգտողը ձեռք կը բերէ նիւթական անկախութիւն, եւ հրատարակչատունը, որ բարեսիրական հաստատութիւն չէ, կը շարունակէ գիրքեր հրատարակել եւ գրողին տալ հեղինակի իրաւունք, եւ բանաստեղծը իր գիրքի կողքին վրայ չի գրեր, որ այդ գիրքին տպաքանակն է երկու հարիւր եւ... նուէր կը տրուի բարեկամներու: Հաւաքաբար կ՚անդրադառնա՞նք ծանր վիրաւորանքին:

Բարոյագիտութեան մէջ կը խօսուի օրինակի արժէքի մասին: Ընտանիք մը, այր եւ կին, կը զարմանային որ իրենց դրացիին զաւակը, որ հասակակից էր իրենց մանչուկին, դիրք կը բռնէր, գիրք կը փորձէր կարդալ երբ դեռ գրաճանաչ չէր: Զրոյցի մը ընթացքին խօսեցան այս մասին: Հարց տուին թէ իրենց զաւակը իրենց ձեռքին գիրք կամ թերթ կը տեսնէ՞ր: Հայրը տուն կը բերէր անուշեղէններ եւ պտուղներ, նոյնիսկ երբ անոնց ժամանակը չէր, բայց ձեռքին թերթ կամ գիրք չէին ըլլար: Թելադրեցի որ ամէն օր թերթ մը գնէ եւ անոր լայն էջերը բանայ եւ կարդայ իր զաւակին առջեւ, նոյնիսկ ձեւի համար: Քանի մը շաբաթ անց մանուկը սկսած էր գիրքով հետաքրքրուիլ: Դաստիարակութիւնը օրինակով կը կատարուի, նաեւ: Հայ մարդը երբ իմաստուն ըլլալու համար օտար լեզուներով ընթերցումներ կ՚ընէ միայն, օտար լեզուներով կարեւոր գիրքեր եւ տպաւորիչ թերթեր տուն կը բերէ, զաւակը զինք կը կապկէ: Երբեմն, փոխանակ դժգոհելու եւ տրտնջելու, հարց տանք մենք մեզի թէ ի՞նչ պէտք է ընենք եւ չենք ըներ:

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ էր թիւը հայկական գիրքի այսօրուան տօնահանդէսի ներկաներուն: Կ՚արժէ որ հեռաձայնենք առ որ անկ է գիտնալու համար թէ ի՞նչ է թիւը ծախուած գիրքերուն, քանի հազար, եւ մտածենք: Հարցերու լուծումը կրաւորական կերպով պէտք չէ սպասել վերնախաւէն, այդ լուծումը միշտ առկախ է մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ: Այս կամ այն անհատին կամ կազմակերպութեան որոշումը սպասելու կարիք չկայ... գիրք գնելու եւ կարդալու համար, մշակոյթը եւ մշակոյթի գործիչը՝ կանգուն պահելու: Այս փոքրիկ եւ զոհողութիւն չպահանջող մասնակցութեամբ ուժականութիւն կու տանք մեր հաւաքականութիւններուն եւ նեցուկ կը կանգնինք հայ մտքի աշխատաւորներուն, առանց որոնց կը վերածուինք հացապաշտ եւ զուարճացող ամբոխի:

Գերադրական վերաբերում թող չհամարուի ըսել՝ որ հայկական գիրքերու տօնահանդէսը հոգեպարար էր, եւ այդ նախաձեռնութիւնը հարկ է կրկնել մեծ ու պզտիկ քաղաքներու մէջ ուր Հայեր կան, եթէ, հակառակ համաշխարհայնացման դիմաց զէնքերը վար դնելու եւ տեղատուութիւնները տնտեսավարելու, կը հաւատանք չփորուած բառերու, հայապահպանման եւ հայաստանասիրութեան, հայ մշակոյթը օտարին ծանօթացնելու իբարանցումներու: Այսինքն, հայերէն եւ Հայու գիրքը տանիլ ժողովուրդին, անոնց, որոնք Նոյեմբեր 30ի արեւոտ Կիրակին, բացակայ էին, ստուար մեծամասնութեան:

Գիրքը ոչ աթոռ է, ոչ ճառ, ոչ քուէ: Մեր յատուկ պարագային՝ հայերէն գիրքը, վերականգնումի եւ զարթօնքի պատուանդան է: Տօնահանդէսին ներկաները հաւանօրէն ունեցան այս ապրումը: Ի՞նչ ընել որպէսզի բացակաները եւս ունենան նոյն ապրումը: Եւ վերնախաւը ըլլայ յիշուած օրինակի արժէքին կրողը:

Օտարալեզու հայածնունդ հեղինակը եւ անոր գիրքը կը պտտցնենք սրահէ սրահ, քաղաքէ քաղաք: Ինչո՞ւ այդ չենք ըներ հայերէն գիրքին եւ հայագիր հեղինակին համար: Ի՞նչ կ՚ուզենք փաստել, ո՞ւր հասնելու համար...

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

Անցող իւրաքանչիւր վերամուտ իր նորութիւնները կը բերէ՝ նոր ուսանողներ, նոր ձեռնարկներ, նոր հեռանկարներ, նոր մթնոլորտ բայց ութսունամեայ ծերունազարդ այս հաստատութիւնը կարծէք կը մնայ անփոփոխ, միշտ հիւրընկալ, հաւատարիմ իր կոչումին, իր այնքան վայելուչ տեսքով, Փարիզի սրտին վրայ:

Այս տարի եւս, հաստատուած աւանդութեան համաձայն, նոր տարեշրջանը բացուեցաւ Հոկտեմբեր 1ին ուսանողներուն ժամանումով, նոյնիսկ եթէ անոնցմէ կարեւոր մէկ մասը արձակուրդի առթիւ Հայ տունէն չէր հեռացած: Այս տարի տան բնակչութիւնը զգալիօրէն նորոգուեցաւ 29 նորեկներ ընդունելով: Տան 79 բնակիչներուն 69%ը Հայ են. 54% աղջիկ եւ 46% տղաք: Անոնց մէջ կը գտնուին Ֆրանսայի, Հայաստանի, Լիբանանի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ, Յորդանանի, ԱՄՆ-ու, Յունաստանի քաղաքացիներ: 55 հայ ուսանողներուն պէտք է աւելցնել 24 այլազգի ուսանողներ 16 տարբեր երկիրներէ եկած: Տան հայ ուսանողներէն մէկ քանին կ'ապրին ԱՄՆ-ու, Նորվեկիոյ, Յունաստանի, Արժանթինի, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի տուները: Այդ «քոյր» տուներէն հինգ հոգի ալ փոխադարձութեան հիմքի վրայ մեր տանը «հպատակ» դարձած են: Բոլորն ալ հաշտ ու համակերպած կեանք մը կ'ապրին եւ կանոնաւոր պայմաններու մէջ կ'ուսանին Փարիզի Միջազգային Ուսանողական Ոստանին իւրօրինակ յարկին տակ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վերամուտի բացման հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 17ին: Պաշտօնական բաժինին ժամանակ խօսք առին տնօրէնը՝ Սահակ Սուքիասեան, իր օգնականը՝ Քրիսթէլ Սայի-Շերիֆ եւ Բնակիչներու խորհուրդին նախկին վարչութեան անդամներէն՝ Գարին Մազասեան (ատենապետուհի) եւ Տիգրան Եկաւեան (մշակութային հարցերու պատասխանատու): Ձայնակցելով տան տնօրէնին, անոնք ներկաներուն յորդորեցին մեծ թիւով մասնակցիլ գալիք ընտրութիւններուն շեշտելով անոնց կարեւորութիւնը եւ նորեկները հրաւիրելով իրենց թեկնածութեամբ խթանելու այդ կարեւոր ընտրութիւնները: Հուսկ ենթայարկի սրահին մէջ կը սկսէր հաճելի խնջոյք մը որուն կը մասնակցէին տան հին եւ նոր բնակիչները եւ պաշտօնէութեան մէկ մասը: Այս առթիւ ներկայ էին տան աւագ աշխատող՝ պրն. Կարպիս Ճալոյեան իր տիկնոջ հետ, պրն. Ժագ Աթոհուն: Օրւան հիւրերուն մէջ կը գտնուէին նաեւ «Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու ընկերակցութեան» ներկայացուցիչներ՝ տիկ. Նանիկ եւ պրն. Հիւկ Քիաթիպեան: Մթնոլորտը որ սկիզբէն իսկ ջերմ էր առաւել եւս ջերմացաւ տան նոր բնակիչներէն Քրիստինէ Այտինեանի մեկնաբանած «Անոյշ» օփերայի մեներգներուն շնորհիւ: Երեկոյթը այս զուարթ մթնոլորտով շարունակուեցաւ մինչեւ վաղ առաւօտ:

ՏԱՆ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ընտրութիւնները տեղի ունեցան Հոկտեմբեր 22ին ամբողջ օրը: Եօթը աթոռներուն համար իրենց թեկնածութիւնները առաջարկած էին ինը հոգի: Քուէարկողներուն համեմատութիւնը եղաւ բնակիչներուն 70 տոկոսը ինչ որ պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնէ: Նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Արմենուհի Աղուզումցեան (Մշակութային հարցերու պատասխանատու), Ռուբէն Գուլաքսազեան (փոխ ատենապետ), Աղեքսանդր Խաչատուրեան (Ատենապետ), Ֆրանսուա Լը Մահօ (Գանձապահ), Աննա Յովակիմեան (Արտաքին յարաբերութիւններու պատասխանատու), Կարինէ Պէկ Նազարեան (Մարզական հարցերու պատասխանատու), Հովիկ Տէր Սարգիսեան (փոխ գանձապահ): Հին եւ նոր վարչութեան կազմերը համատեղ նիստ մը գումարեցին Նոյեմբեր 3ին, տան գրադարանին մէջ, տնօրէնին ներկայութեամբ: Նախկին վարչութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը կատարելէն յետոյ գանձանակին եւ դիւանին փոխանցումը կատարեց: Այս առթիւ, նախկին կազմին անդամները յայտնեցին թէ իրենց վարչութիւնը որոշած է 1300 եւրոյի նուիրատուութիւն մը կատարել տան 80ամեակին առթիւ: Ս. Սուքիասեան անոնց շնորհակալութիւն յայտնեց՝ նախ իրենց ծառայութեան յաջող շրջանին եւ հուսկ նուիրատուութեան գեղեցիկ գաղափարին համար: Ան նոր վարչութիւնը հրաւիրեց իրենց նախորդներուն արժանի ժառանգորդները ըլլալու, նոյն ոգով եւ նոյն յաջողութիւններով:

Նոր վարչութիւնը անմիջապէս գործի անցնելով զանազան նախաձեռնութիւններ ունեցաւ: Նոյեմբեր 14ին, ան բոլոր բնակիչները հրաւիրեց իր ծրագիրներուն ներկայացման երեկոյթի մը որուն կը յաջորդէր հաճելի խնջոյք մը: Ճատրակի եւ «փինկ փոնկ»ի նոր ակումբներ հաստատուեցան: Նախորդ տարուան պէս կը շարունակուին կիրակնօրեայ «Սինէ Գլէօպ»ն ու Հայերէնի դասընթացքը (պատասխանատուներ՝ Անի Էպլիղաթեան եւ Տիգրան Եկաւեան): «Սինէ գլէօպ»-ին ներկայացուող ժապաւէններուն մէկ մասը հայերէն է: Ուսանողական նոր կոմիտէն եւ տնօրէնութիւնը դասախօսութիւններու եւ համերգներու նոր յայտագիր մը կը մշակեն 2009ի համար: Համացանցի միջոցաւ արդէն իսկ հին եւ նոր բնակիչներուն ուղարկուած է երկլեզու (Հայերէն-Ֆրանսերէն եւ Անգլերէն) «նամականի» մը (Newsletter) տան մէջ տեղի ունեցող բոլոր ձեռնարկներուն ցուցակը ներկայացնող: Նախատեսուած է համագործակցիլ «Հայկական Թատրոն» ընկերակցութեան եւ կարգ մը միութիւններու հետ նոր հանդիպումներ եւ ներկայացումներ կազմակերպելու համար: Նոյեմբեր 23ին, կիրակի, ժամը 18·30ին, տան ընդունելութեանց դահլիճին մէջ կոկիկ բազմութեան մը առջեւ համերգով մը ելոյթ կ'ունենային Իվոն Պօնիֆաս (ծագումով Կուատըլուփցի) եւ Մկրտիչ Մկրտիչեան: Առաջին մասը բաղկացած էր «Կոտ'ս փէլզ»-ներէ, իսկ երկրորդը՝ հայկական դասական եւ ժամանակակից երգերէ: Երկու երգիչներուն դաշնակով կ'ընկերանար Ատրինէ Աոխակա: Այս առթիւ տնօրէնը փափաք յայտնեց որ յառաջիկային կրկնուին նման «յանպատրաստ», հաճելի, անակնկալներ եւ Հայ ուսանողներու տունը դառնայ մշակութային կեդրոնի օճախ մը Փարիզի հարաւային թաղամասերու եւ արուարձաններու հայութեան համար:

Բարի՛ վերամուտ ուրեմն Հայ Ուսանողներու տան բոլոր բնակիչներուն եւ յաջողութի՛ւն ուսանողական նրբընտիր յանձնախումբին՝ միշտ ապրելով եւ գործելով Պօղոս Նուպար Փաշայի շունչով եւ իր ազնիւ կողակիցին՝ Տիկին Մարի Նուպարի բարի յիշատակով:

ԿՈՐԻՒՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀՄԸՄ-ԿԱՄՔ մարզարահին մէջ, Նոյեմբեր 15ին նշուած է ՀՄԸՄ-ի 90ամեակը եւ ՀՄԸՄ-ԿԱՄՔ մասնաճիւղի 50ամեակը, կազմակերպութեամբ ՀՄԸ Միութեան Գանատայի կեդրոնական վարչութեան եւ ՀՄԸՄ-ԿԱՄՔ Մոնրէալի մասնաճիւղի վարչութեան, որու նախագահութիւնը ստանձնած էին Հայկ եւ Անահիտ Մարգարեան: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, քոյր Սօսի Արապեան բացուած յայտարարած է հանդիսութիւնը: Յաջորդաբար խօսք առած են ՀՄԸՄ-ի Մոնրէալի վարչութեան ատենապետ եղբ. Ռիչըրտ Մելքոնեան, Շրջ. վարչութեան ատենապետ եղբ. Բարգէն Կարապետեան, ՀՅԴ Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ բժ. Վաղարշ Էհրամճեան, ՀՄԸՄ-ի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչ եղբ. Արմէն Կէտիկեան, Հայաստանի հաւատարմատար Արման Յակոբեան, որոնք արժանի գնահատանքը ըրած են ՀՄԸՄ-ի տարած նուիրեալ աշխատանքին՝ նոր սերունդներու մօտ հայեցիութեան, հայրենասիրութեան և մարդկային վեհ զգացումներու փոխանցման գծով: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ՀՄԸՄ-ի կեդր. երկարամեայ անդամ եղբ. Վարուժան Սերոբեան: Ան նշած է որ 90ամեակը առաջին հերթին յարգանքի օր է, յարգանք՝ տարիներու ընդմէջէն սկսելով հիմնադիրներէն դէպի այն բոլոր նուիրաբերող, ծանօթ եւ անծանօթ վաստակաւոր ու համեստ ՀՄԸՄ-ի շարքերուն ծառայող վարիչներուն, մարզիչներուն, սկաուտ խմբապետ խմբապետուհիներուն, որոնք սերունդներ հասցուցած են, իրենց լաւագոյնը եւ առաւելագոյնը տալով: Ելոյթէն ետք, զանազան կարգի յուշատախտակներ բաժնուած են արժանաւոր ՀՄԸՄ ականներու: Ցուցադրուած է ՀՄԸՄ-ի երկարամեայ գործունէութեան նուիրուած տեսերիզ մը, պատրաստուած եղբ. Վարդան Բաբախեանի կողմէ: Վաստակաշատ ՀՄԸՄ-ականներու կողմէ կատարուած մոմավառութենէն ետք, բեմ ելած է ՀՄԸՄ-ի Գանատայի Շրջ. վարչութեան ատենադպիր եղբ. Մոսիկ Թօփուզեան, որ հակիրճ կենսագրականներ տալէ ետք հրաւիրած է արժանաւոր ՀՄԸՄ-ականներ եւ անոնց յանձնած է ՀՄԸՄ-ի «ծառայութեան շքանշան»ը: Եղած են զանազան նուիրատուութիւններ, հուսկ հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Խաժակ արք. Յակոբեան:

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

– Մարդիկը զարկէ՛ք, թալանով ժամանակ մի՛ կորսնցնէք, անհաւատներուն մալերը երբ որ ըլլայ մե՛րն է:

Կինը խելակորոյս՝ խուժանին մէջ նշմարելով իրենց ծանօթ դրացիներ, կը պաղատին եւ գթութիւն կը հայցեն իրենց զաւակներուն համար: Ամէն կողմէ կը լսուին սրտակեղէք աղաղակներ. «Տղոցս խնայեցէ՛ք», «Զաւկիս խնայեցէ՛ք». ու հրացաններ կը պատասխանեն:

Գնդակներուն որոտումը խլացուցիչ կ'ըլլայ. մուխի եւ բոցի ծուէններու մէջէն կ'ընդնշմարուին վիրաւորուած մարդիկ, արիւնի շերտեր երեսներնուն ի վար, աչքերնին կուրցած, ու բարձր բըռնած ծծկեր տղաքներ, փրկելու, ազատելու խելայեղ ջանքով մը, եւ որոնց վրայ կը խոյանան սեւ եւ չոր բազուկները թշնամիին:

– Ոճրագործները զարհուրելի արբեցութենէ մը բռնուած էին. հռնդալով ու ոռնալով կը յարձակէին նոյն իսկ մոլորած տղոց վրայ, աչքերնին դարձած, մարդկային որեւէ զգացումէ զրկուած, անանուն գազաններու պէս էին: Այսօր երբ կը վերյիշեմ այդ պատկերները, դժուարաւ կու գայ հաւատալու, նոյն իսկ ինծի որ աչքերովս տեսայ, թէ իրականութի՞ւն են անոնք:

Հետզհետէ ուրիշ այցելուներ եկան մեզ բարեւելու. յոյն պաշտօնեայի մը մայրը, սուրիացի տիկին մը, եւս. եկան նաեւ արկածեալներ, որոնց մէջ էր Կիրակոս էֆէնտիի կինը: Խօսակցութիւնը հետզհետէ աւելի արծարծուեցաւ. ամէնուն դէմքերը ցաւի եւ վիշտի այնպիսի արտայայտութիւններ ունէին որ դեռ զիրենք չլսած՝ կը փղձկէինք:

– Ինչչա՛փ մայրական սիրտեր վիրաւորուած են, ախտո՛ս, կ'ըսէր յոյն տիկինը, գլուխը շարժելով:

Կիրակոս էֆէնտիի կինը հեկեկալով կը պատմէր.

– Տան մը մէջ ապաստանած էինք 40-50 հոգի: Երիտասարդները դիմադրեցին, բայց ի զուր: Թշնամիները ամէն կողմէ կը բխէին եւ անթիւ էին: Վերջապէս կրակի տուին. երեք զաւակներս ալ զարկին. ամէն մէկ քայլիս երեքէն մէկը ինկած կը տեսնէի: Տղոցս դիակները մնացին ճամբուն վրայ ու զիս նուաղած Սապաթիէ ընտանիքին քով բերին: Էֆէնտիս այլեւս չտեսայ:

– Ես չնուաղեցայ, կը պատասխանէ ուրիշ մը. ցաւէս քարացած կը նայէի ըսպանուած զաւակներուս վրայ ու չէի հասկնար. անոնց կտոր կտոր եղած մարմինները, լճացած արիւնը զիս չէին արթնցներ. կը տեսնէի, բայց չէի հասկընար ու կը կարծէի թէ ինչ որ եղաւ, հիմակ չէ որ եղաւ, այլ հեռաւոր եւ ինծի հետ կապ չունեցող բան մըն է: Բայց մէկէն կարծես ձեռք մը խառնեց սիրտս, եւ պոռալով ու աղաղակելով սկսայ փախչիլ…:

Կինը գլուխը բարձրացուց եւ իր զարհուրած աչքերը սեւեռեց մեզի. կը տանջուէր իր զգացածը չկրնալ բացատրելուն համար, եւ ձեռքերովը կուրծքը կը բզըքտէր: Շատ դժուարաւ, վերջ ի վերջոյ թոթովեց.

– Զաւակներէս չէ որ կը փախչէի, այլ ցաւէս, կսկիծէս… իմ արիւնոտած սըրտէս…

– Վա՛յ գլխուդ, ի՞նչպէս ապրեցար, կը հառաչեն ուրիշ նոյնքան սգաւոր կիներ…

– Մեր ապրիլը անէծք մըն է՛… պատասխանեց երիտասարդ կին մը. ամէն օր քանի մը անգամ կը մեռնինք՝ միտքերնիս բերելով եղածները ու տեսնելով մեր սիրելիներուն ոճրագործները: Ամէնքն ալ մեզի ծանօթ էին, անունով կը ճանչնային, ու դիակները քննելով կը հասկնային թէ որո՛նք սպաննուած չեն եւ կը սպասէին որ երեւան գան: Մէկ տղաս զոհ տուի, բայց միւսը ազատեցաւ՝ հոս փախչելով: Տասը օր զիս չարչարեցին գալով եւ ողջ մնացած տղաս ուզելով:

(Շար. 91)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԼԵՐՄՈՆ-ՖԵՌԱՆ. – Տէր եւ Տիկին Ժան Եօրկիէ 50 եւրօ իրենց զաւկին՝ Սամփանի ճարտարապետութեան վկայականի յաջողութեան համար (Ecole Nationale des Arts et Métiers):

CONCERT

en souvenir du tremblement de terre du 7 décembre 1988 en Arménie

Dimanche 7 décembre à 18h
Eglise St-Bruno : 14 rue de l'Egalité
92130 Issy-les-Moulineaux

Chant choral arménien
par l'ensemble vocal français
«LES CHANTEURS D'EOLE»

ORCHESTRE DE MUSIQUE DE CHAMBRE «EURIDYS»
Direction: **Hermineh Yerissians** (soprano)

Participation aux frais :
Le soir du concert **18** euros;
Par réservation : 15 et 12 euros.

Renseignements et réservations :
01 49 73 80 56 ou 06 07 93 65 89

Ս ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13

Տօն Սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի

Այս առթիւ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԻՄԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

20 ANS DEJA !

Le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**, Eglise Apostolique Arménienne, le Rév. Père **Yéghia TERTSAKIAN**, Eglise Catholique Arménienne, le Pasteur **Gilbert LEONIAN**, Eglise Evangélique Arménienne et le Collectif d'organisation des 20 ans du tremblement de terre en Arménie ont l'honneur de vous inviter à la cérémonie commémorative

Dimanche 7 décembre à 16 heures
Eglise St-Michel - 1, Place de l'Archange
13005 Marseille

Au programme : Prière œcuménique — Film sur la Ville de Gumri — l'Ensemble «Kéram», Levon Minassian, doudouk, Vardouhi Abrahamian, mezzo-soprano, Vardouhi Tangalyan, piano. Avec la participation exceptionnelle de Jean Ter-Merguérian, violon, Serge Paloyan, piano.

Entrée libre

Cette cérémonie est placée sous la présidence d'honneur de : Monsieur **Michel VAUZELLE**, Député, Président du Conseil Régional Provence-Alpes-Côte d'Azur, Monsieur **Jean-Claude GAUDIN**, Maire de Marseille et Vice-Président du Sénat, Monsieur **Jean-Noël GUERINI**, Sénateur, Président du Conseil Général des Bouches du Rhône.

Le matin, dans les douze églises arméniennes de Marseille aura lieu un office de requiem et une cérémonie de souvenir.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը անյապաղաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեսրոպեան ուղղագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Terre d'Arménie

Communiqué de Presse

L'association culturelle TERRE D'ARMENIE organisera le **Samedi 13 décembre** la seconde édition du **Festival National du Livre Arménien** en partenariat avec le Conseil Général des Bouches-du-Rhône, le Conseil Régional Provence-Alpes-Côte d'Azur, Euroméditerranée et la Ville de Marseille. Cette journée consacrée à la culture arménienne se déroulera à la **Bibliothèque Départementale Gaston Defferre** de Marseille(face au port, quartier Euroméditerranée). Elle sera présidée par Edmonde Charles-Roux Defferre, Présidente de l'Académie Goncourt et Présidente d'Honneur du festival et Franz-OlivierGiesbert, Directeur de la rédaction de l'hebdomadaire LE POINT, président du jury du Prix HENRI VERNEUIL et du Prix ARMENIA 2009. Ce festival réunira une soixantaine d'auteurs qui dédicaceront leurs ouvrages entre 14h et 18h30. Cette édition qui sera placée sous le signe du journalisme rendra hommage au journaliste Hrant Dink, assassiné à Istanbul en 2007. La communauté arménienne de Marseille, ville labellisée Capitale Européenne de la Culture 2013, recevra la délégation de la Fondation Hrant Dink conduite par sa présidente, Rakel Dink et Fethiye Cetin, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006 pour son ouvrage intitulé «Le livre de ma grand-mère». Jose Antonio Gurriaran, journaliste de la télévision espagnole présentera son dernier ouvrage «Arméniens, le génocide oublié». Notons aussi la présence de Sophie Audoin Mamikonian, l'auteur de la petite sœur française de Harry Potter, qui signera le sixième tome de la saga TARA DUNCAN, ouvrage vendu à un demi-million d'exemplaires dans plus de dix pays. Le cinéaste Robert Guédiguian récompensé pour l'ensemble de son œuvre, recevra le trophée du meilleur cinéaste lors de la cérémonie officielle de remise des trophées TOROS de la Culture. Une table ronde consacrée au journalisme sera organisée avec les responsables de la presse communautaire : Ara Toranian des NOUVELLES d'ARMENIE, Jules MARDIROSSIAN de FRANCE ARMENIE, Henri Papazian d'AYP FM, Krikor Amirzayan d'AZAD MAGAZINE, Garo HOVSEPIAN de HARATCH,, Charles Kechkechian de PAREV. En collaboration avec l'école Hamaskaïne et sous la présidence du Professeur Robert Der Merguérian, fondateur de la chaire d'arménologie à l'Université de Provence, l'auteur du meilleur ouvrage en langue arménienne recevra le Prix Mesrop Machtots (nom de l'inventeur de l'alphabet arménien). En fin de journée, les membres du jury, Hamlet Gasparian, Chargé d'Affaires de la République d'Arménie, Jean-Noël Guérini, Président du Conseil Général des Bouches-du-Rhône, Garo Hovsepian, Maire des 13 & 14èmes arrondissements de Marseille, Frédéric Mitterrand, Directeur de la Villa Médicis, Andé Manoukian, Membre du jury la Nouvelle Star sur M6 (qui dédicacera son dernier livre), Valérie Toranian, Directrice de la rédaction du magazine ELLE, Patick Manoukian, producteur et réalisateur, Didier Parakian, styliste et adjoint au Maire de Marseille, Ohan Hekimian, Président de l'Institut Sayabalian, Jean-Charles Zaven Gabriélian, Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture, participeront à la cérémonie solennelle de remise des trophées TOROS de la Culture, sous le Contrôle de Maître Baccino, Huissier de Justice à Marseille. Cette cérémonie sera suivie d'un cocktail dînatoire dans le Grand Hall de la Bibliothèque Départementale.

Festival National du Livre Arménien — **Samedi 13 décembre de 14h à 18h30** Cérémonie officielle de remise des trophées TOROS de la Culture à 18h30 Archives et Bibliothèque Départementales Gaston Defferre, 18-20, rue Mirès, 13003 Marseille

Entrée libre — Parkinq public (Cœur Méditerranée)

Maupetit-Actes-sud à Marseille est le libraire officiel du Festival National du Livre Arménien 2008

Contact presse : Richard Findykian — **fnla@numericable.fr**

Festival National du Livre Arménien en ligne : **www.netarmenie.com**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

Ces deux dernières années, le cours de l'Euro étant supérieur à celui du dollar, le compte «PARRAINAGE ORPHELINS» présentait un surplus de 27.930 USD.

La Croix Bleue des Arméniens de France, dans un souci de transparence et d'équité, a décidé de distribuer cette somme à tous ses orphelins.

L'orphelin majeur en 2007, a perçu 70 USD et les autres, mineurs, ont reçu 140 USD.

Cette distribution a eu lieu, en Arménie et en Artsakh, en présence des membres du Conseil d'Administration, en octobre 2008.

Au nom de tous ces orphelins, nous réitérons nos plus vifs remerciements aux parrains.

Le Conseil d'Administration
de la Croix Bleue des Arméniens de France

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 9

Տօն Ցղուքեան
Սուրբ Աստուածածնի յԱննայէ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN
4ème édition

Sous le parrainage
de Monsieur **René ROUQUET**,
député-maire d'Alfortville

Les 12, 13 et 14 décembre de 11h à 19h

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville
(près de la Mairie)

Invitée d'honneur :
Anahide TER MINASSIAN, **historienne**

En permanence :
Salle 1 : Présentation et vente de livres en français et en arménien. Rencontres et dédicaces d'auteurs.
Salle 2 : Exposition «La richesse du monde des lettres et des idées, du 19ème au 21ème siècle en Arménie et en Diaspora».
Diaporama : «Images de l'Arménie d'aujourd'hui».

CONFERENCE
Samedi 13 décembre à 17 heures
«Pourquoi les poètes ? Histoire de la poésie arménienne»
par **Krikor BELEDIAN**, **écrivain, maître de conférences**
suivi de CARTE BLANCHE POETIQUE.

ANIMATION PEDAGOGIQUE POUR LES ENFANTS :
Dimanche 14 décembre à 15 heures
«Baron Nigoghos!»
par **Anahide SARKISSIAN**, **enseignante et auteur d'ouvrages pour enfants.**

organisé
par la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89
courriel: contact@mca-alfortville.com

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

«ՍԻՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐ՝ ԳԼԱՁՈՐԻ ԵՒ ՏԱԹԵՒԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ»
– ֆիլմի ցուցադրութեամբ –

Դասախօս՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՁՏԻԿԵԱՆ
Տնօրէն Սամուէլ-Մուրատեան Վարժարանին եւ Մշակութային Կեդրոնին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10
ժամը 20.30*ին*
Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon
75008 Paris

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ
ARTHUR ADAMOV / ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
WILLIAM SAROYAN / ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

* ● *

ARTHUR ADAMOV
COMME NOUS AVONS ETE
ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԷԻՆՔ
(1952)

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, ժամը 16ին
DIMANCHE 7 DECEMBRE à 16h

■

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6
SAMEDI
6 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22 090
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22-090

ԹՈՒՐՔ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ 1915-ԻՆ ՀԱՄԱՐ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ ՇՐՋԱՆՑԵԼՈՎ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»Ը

Կրթական դէմքերէ եւ լրագրողներէ բաղկացած խումբ մը Թուրք մտաւորականներ 1915ի նիւթով հանրագրութեան մը ձեռնարկելու կը պատրաստուին: Լուրը հաղորդած էր Թրքական կայքէջ մը. (vatanim.com.tr), Դեկտ. 4ին: Հանրագրութիւնը որ գործնապէս կը սկսի համացանցի վրայ, Յունուար 1ին, խորագրուած է «Ներողութիւն կը խնդրեմ»: Նախաձեռնարկներէն են փրոֆ. Ահմէտ Ինսէլ, Պասքըն Օրան, Տոքթ. Ճէնկիզ Աքթար, լրագրող-մտաւորական Ալի Պայրամօղլու: Ստորագրութեան առաջարկուած բնագիրով կ'ըսուի. «Խիղճս չընդունիր 1915ին օսմանցի Հայերու ենթարկուած Մեծ Եղեռնին նկատմամբ անզգամութիւնը, անոր ուրացումը: Կը մերժեմ այս անարդարութիւնը, ինծի վիճակած բաժինով կը մասնակցիմ հայ եղբայր եւ քոյրերուս զգացումներուն եւ ցաւերուն, անոնցմէ ներողութիւն կը խնդրեմ»:

Պոլսոյ Կալաթասարայի ֆրանսական համալսարանի դասախօս փրոֆ. Ա. Ինսէլ ձեռնարկը անհատական կեցուածքի արտայայտութիւն կը նկատէ ըսելով. «Մենք՝ քաղաքացիներս, իրաւունք ունինք պաշտօնական քաղաքականութենէն անկախ, Թուրքիոյ պատմութեան մասին մեր տեսակէտը հրապարակաւ յայտնելու: Ձեռնարկը պէտք չէ քաղաքական ատաղձի վերածել»:

Տոքթ. Ճ. Աքթար ալ ըսած է թէ շարժած են այն համոզումով թէ նման նախաձեռնութիւն նոյնիսկ յապաղած է: Հայերուն պատահածը Թուրքիոյ մէջ շատ քիչ ծանօթ, մոռացութեան մղուած, գրգռութեան առարկայ դարձած եղելութիւն է: Թուրքերը այդ մասին լուած են իրենց մեծերէն, մեծ հայրերէն: Սակայն, նիւթը երբեք չէ վերածուած պատմական առարկայական պատումի մը: Այդ պատճառով ալ Թուրքիոյ մէջ շատեր այսօր բարեմտօրէն կը կարծեն թէ Հայերուն ոչինչ պատահած է:

Ան աւելցուցած է. «Տարիներէ ի վեր պաշտօնական պատմութեան կողմէ կրկնուած է թէ հարցը կը վերաբերի "ստովորական դէպք"ի մը որ տեղի ունեցած է Ա. աշխարհամարտի պայմաններուն մէջ, երկկողմանի, նոյնիսկ փոխադարձ կոտորածներու ձեւով: Սակայն, իրականութիւնը, դժբախտաբար շատ տարբեր է: Թերեւս միակ ճշմարտութիւնը այն է որ այսօր Անատոլուի մէջ Հայերը բացակայ են, բայց միւսները՝ Թուրքերն ու Քիւրտերը տակաւին հոս են: Այս արշաւին ենթական անհատներ են: Անհատին խղճի ձայնն է որոշողը: Ան որ կը փափաքի, ներողութիւն կը խնդրէ, ան որ չի փափաքիր, չի խնդրեր»:

Ապա պատասխանելով «ի՞նչ բանի համար ներողութիւն» հարցումին, ըսած է. «Ներողութիւն՝ այնքան ժամանակ, գրեթէ հարիւր տարի, այս մասին բացէ ի բաց խօսելու անկարողութեան համար»:

***

Ուշագրաւ առաջին կէտ մը այն է որ հանրագրութեան ձեռնարկողները չեն գործածած «ցեղասպանութիւն» բառը: Ինչպէս բացատրած է Պ. Օրան, այդ որակումը իրաւական արժէք ունի եւ իր համոզումով՝ սխալ կ'ըլլայ 1915ին համար անոր գործածութիւնը. սխալ՝ թէ՛ գիտական, թէ՛ քաղաքական առումով: Ճշտած է թէ իրենց համար հարցը «խղճի» հարց մըն է որ կը բխի այն հետաքրքրութենէն թէ ի՞նչ եղան Անատոլուի 1 միլիոն 750 հազար Հայերը:

Պ. Օրան ինք եւս ստորագրողներէն եղած էր «Լը Մոնտ»ի տրուած կոչը (Նոյ. 28), որով ազատութիւն կը պահանջուէր Պատմութեան համար: 43 երկրէ մօտ 900 մտաւորական ստորագրած էր զայն:

Ան կ'ըսէ տակաւին. «Մեզ չի հետաքրքրեր պետութիւններու վճիռը թէ ցեղասպանութիւն գործուած է, կամ ոչ: Այս վէճերը չեն կրնար խուչընդոտուիլ: Այս վէճերը տեղի պիտի ունենան պատմաբաններու եւ խղճի տէր մարդոց միջեւ. պէտք է տեղի ունենան. Գործուած է, բողը պատժել, կամ Ֆրանսայի մէջ եղածին պէս՝ սա մէկը տեղի չէ ունեցած ըսողը պատժել գիտական ու մարդկային ոճիր է: Երկուքն ալ նոյնքան ծանր, խղճի յանցանք են: Այս մօտեցումով ստորագրեցի Ֆրանսայի կոչը»:

Ինչպէս բաւական յստակութեամբ կը պարզուի, հանրագրութիւնը իւրովի նոր ձեւ մըն է «ցեղասպանութիւն» որակումը շրջանցելու, զայն որպէս «խղճի հարց» ազնուագոյն նկատումով ներկայացնելու:

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐԸ ԻՒՐԱՑՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Վրաստանի Պատրիարքարանը Դեկտ. 4ին դատապարտած է Տարիէլ Քահանայի կողմէ Թիֆլիսի Նորաշէնի հայկական եկեղեցին վրացականացնելու եւ իւրացնելու ջանքերը. զանոնք համարած է ապօրինի:

Նոյեմբեր 26ին Վրաստանի Պատրիարքարանին մէջ քննարկում մը տեղի ունեցած էր հարցին մասին. մասնակցած էին նաեւ Վիրահայոց Թեմի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկ. Միրզախանեան, Ջաւախքի առաջնորդ Բաբգէն Արքեպս. Սալբիեան, Վրաստանի Հայերու միութեան փոխնախագահ, Վրաստանի նախագահի խորհրդական Վան Բայբուրդեան: Քննարկումին Վրաստանի Պատրիարքարանին Միջկրօնական յարաբերութիւններու կեդրոնի պատասխանատուն շեշտած է թէ Նորաշէնի եկեղեցին հայկական է եւ դըրացի երկրին կրօնաւորը իրաւունք չունի պատմամշակութային արժէքները քանդելու:

Վ. Բայբուրդեանի կարծիքով Գարեգին Բ.ի եւ Վրաց Պատրիարքին յառաջիկայ հանդիպումը պիտի օգնէ լարուած վիճակը մեղմելու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քիւրտ նախկին երեսփոխանուհին Լէյլա Զանա Տիյարպէքիրի պատժական ատեանին կողմէ տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է, ամբաստանուած ըլլալով ապօրինի կազմակերպութեան ի նպաստ քարոզչութեամբ, յանուն նոյն կազմակերպութեան գործուած յանցանքներով: Ատեանին վճիռի հիմքին ոչ Լ. Զանա առնուած է, ոչ ալ անոր փաստաբանները: Նախկին երեսփոխանուհին արդէն 10 տարուան բանտարկութեան պատիժ մը կրած էր 1994-2004: 1995ին Եւրոպական խորհրդարանը զինք պարգեւատրած էր Սա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՊԱՐԱՆՔՆԵՐՈՒ, ԽՈՒՂԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Անկախութեան առաջին քայլերուն ընկերացած ժխտականներէն ամէնէն երկարակեացը եղաւ Սպիտակի երկրաշարժին աւերը: Պատերազմը գէշ-աղէկ հրադադարի մը յանգեցաւ, Ադրբէջանի ինքնավար մարզը այսօր 17 տարեկան անկախ հանրապետութիւն է ուր կառուցողական գործունէութիւն կը ծաւալի. 1993ի ցուրտ և մութ ձմեռը անցեալի յուշ է, այսօրուան պատանիին, երիտասարդին նոյնիսկ անծանօթ. շրջափակումը թէեւ կը տեւէ, բայց տնտեսութիւնը, հոգ չէ թէ դանդաղ ընթացքով, գերոյէն բարձրանալու ճամբան բռնած է: Գոնէ Երեւանի մէջ, նոյնքան անյոյս չէ աշխատանքի ոլորտը: Այլ խօսքով՝ լաւատես ըլլալու որոշ տուեալներ կան, եթէ անհամբերութիւնը խանգարիչ դերով չմիջամտէ:

Ժխտականներու այս ոլորտէն յամեցողը երկրաշարժի գօտիէն քսան տարի ետք ալ, գոյութիւն պահող անտունութիւնն է: Այցելողներ յայտնի զայրոյթով, դառնութեամբ, հայաստանեան մամուլը պարբերաբար որոշ «ամօթխածութեամբ» կ'անդրադառնան այն իրողութեան որ քսան տարի ետք ալ Գիւմրիի շրջանին մէջ տակաւին առժամեայ կացարաններու մէջ ապրողներ կան: Եւ ատիկա՝ հակառակ անոր որ վերապրողներէն որոշ տոկոս մը երբեք չէ վերադարձած հոն ապրելու եւ քաղաքին այսօրուան բնակչութեան թիւը բաւական հեռու է երկրաշարժին նախօրեակին եղածէն: Քանի՛ տեսակ հանգանակութեան, քանի՛ հացէով օժանդակութեան թիրախ եղաւ Գիւմրին այս քսան տարուան ընթացքին, բայց կան տակաւին առժամեայ երդիքներու տակ պատսպարուածներ:

Այս իրականութիւնը ի՞նչպէս բացատրել, հաշտեցնել Երեւանի ու նաեւ այլ վայրերու մէջ բուսած չտեսական ահռելի ապարանքներու, պարսպապատ կալուածներու պերճանքին հետ. ապարանքներ, կալուածներ, ոսկեզօծ անափառութիւններ որոնց ոչ մէկուն փոխարժէքը մէկուկէս տասնամեակի ճակտի քրտինքով, արդար վաստակով կրնայ բացատրուիլ: Եւ ըսել որ անկախութեան հետ բուսած սակաւապետներու այդ դասէն ոչ մէկ իշխանութիւն, ոչ մէկ ղեկավար պահանջեց, պայման դրաւ իւրացուած իւղոտ պատառներու փոխարէն քանի մը փշրանք բաժին հանել քանդումներու շրջանին: Կամ սահմանամերձ ամէն բանէ զրկուած գիւղի մը ջուր տանիլ, դըպրոցը նորոգել, երկու գործի տեղ բանալ:

«Երեւանը ամբողջ Հայաստանը չէ» ըսուեցաւ շատ անգամ, յիշեցնելու համար թէ կար Երեւանէն անդին մնացածը. բայց նորօրեայ ճորտատէրերը պատասխանեցին արհամարհանքով թէ իրե՛նք կը դըծէին Երեւանին ալ, իրենց Հայաստանին ալ սահմանները: Ու անոնց արտօնուած, մեծարուած ամբարտաւանութեան կեր եղան հնութիւն, մշակոյթ, արուեստ, դիմագիծ, մինչեւ որ Երեւանը դարձաւ անանցեալ, տգեղ նորարարութիւններու ցուցափեղկ մը:

Կարծէք բնութեան աղէտով քանդուած Գիւմրիին վրէժը կը լուծէր անյայտ ուժ մը, «շինարարութեան» պատրուակով աւերելով դժբախտ քաղաքին անտարբեր մայրաքաղաքը:

Տխուր է երկու տասնամեակ ետք այս հաստատումներով ողջունել տարելիցը: Կրնայինք քանի՛ քանի անգամ անկարելին կարելի ըրած մեր հանճարին որպէս նորագոյն փաստ, վերջին տոմիկէն շատո՜նց մարդավայել բնակարան փոխադրուած գիւմրեցին ողջունելով նշել Դեկտ. 7ի օրը: Ձեղա՛ւ:

Ո՛վ պիտի կարենայ ըսել թէ տակաւին քանի՛ անգամ այս օրը պիտի նշենք չքեղաշուք պանդոկներու, լալու չափ տգեղ պալատիկներու եւ վերապրողներու կացարան տոմիկներու անհասցատրելի դըրացնութեան մէջ:

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՉ-ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հելսինքիի մէջ Հայաստանի ու Ադրբէջանի արտաքին գործերու նախարարներուն հետ հանդիպումներ ունենալէ ետք Մինսկի խումբի նախագահ երեք երկիրներուն արտաքին գործերու նախարարները կոչ-յայտարարութիւն մը հրապարակած են Լեռնային Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման նիւթով: Կոչ ուղղուած է Հայաստանի ու Ադրբէջանի որ յառաջիկայ ամիսներուն ջանք գործադրեն, որպէսզի կարգաւորման հիմնական սկզբունքները համաձայնեցնելու գործը աւարտին հասնի:

Յայտարարութեամբ շեշտուած է նաեւ համոզումը թէ կնճիռը ռազմական լուծում չունի:

* * *

Մեկնաբանելով Հելսինքիի Դեկտ. 3ի հանդիպումը՝ Հայաստանի ու Ադրբէջանի արտաքին գործերու նախարարներուն միջեւ, Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահը Մ. Պրայզա ըսած է թէ բանակցութիւններուն յառաջընթաց արձանագրուած է, բայց կողմերուն միջեւ կան տակաւին տարակարծութիւններ: Ապա կրկնած է իր անշեղ տեսակէտը թէ խաղաղութեան պայմանագրին առաջին կէտը պէտք է նշէ Ադրբէջանի տարածքային ամբողջականութիւնը: Ապա բարեհաճելով աւելցուցած է թէ հոն կէտեր ալ պէտք է գտնուին Ղարաբաղի ինքնորոշման որոշակի աստիճանի եւ ուժի չըգիմելու մասին...

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը (347) հետեւեալ բովանդակութեամբ. –
Cent ans après la Révolution de 1908 *Anahide TER MINASSIAN*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԱԽՃԱՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԻ (finalité) ՄԱՍԻՆ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Մտածումս կ'երթայ Սփիւռքի – երբեմն պէտք է ըսել նաեւ սփիւռքներ:

Փոխանակ աւաղելու Սփիւռքի ներկայի եւ ապագայի մասին, ինչպէս կ'ընեն եղերամայրերը, խօսինք Սփիւռքի մշակութային կազմակերպութիւններու մասին, մանաւանդ անոնց հիմնական եւ հիմնարար դերի: Բայց այդ դերի մասին խօսելու համար նախ պէտք ունենալ մշակոյթ, ապա՝ հայ մշակոյթ, եւ հուսկ՝ հաւատալ անոր դերին՝ անկախաբար քաղաքական համարուած ենթագաղափարաբանական ճառերէ, ճոռոմաբանութենէ, աղմուկ–իրարանցումէ, որոնք առաւելաբար կը ծառայեն դիրքապաշտական նպատակներու:

Կան կազմակերպութիւններ որոնք բաժակ մը ջուրի մէջ փոթորիկ կը ստեղծեն, անսկիզբ եւ անվաղորդայն, գործ եւ յաջողութիւն կը չափեն զուարճանալու համար եկած ամբոխի համրանքով: Անոնք ունի՞ն վախճանական նպատակներ, թէ սոսկ մասնակի յուզումներ, երբեմն նոյնիսկ գեղագիտական, իրարանցումներ, որոնցմէ բացակայ չեն մրցակցութիւնները եւ կողմնապաշտութիւնները, որոնք մշակոյթէ աւելի կոչկոռ կապած քէներու կը ծառայեն, հանրային կարծիքը տպաւորելով տեսակ մը չահ ապահովելու համար:

Մշակութային միութիւններուն վերապահուած է ազգի լինելութեան ենթահողը պահելու եւ տեւաբար բերրի դարձնելու դեր: Այդ կ'ընե՞նք, թէ պատահական ձեւով կը փորձենք բացակայ չըլլալ: Մենք մեզի հարց կուտա՞նք թէ ինչո՞ւ կը կազմակերպենք այս կամ այն դասախօսական երեկոն, պարախումբի ելոյթը, կամ այլ ձեռնարկներ: Խորքի էական խնդիրները փոխարինած ենք ծափահարութիւններ խլելու մարմաջով: Այս էական խնդիրներու գծով ոչ քննադատութիւն կայ եւ ոչ վիճարկում՝ որպէսզի գալիք օրերու պատկերացումը ունենանք: Մենք մեզի հարց կուտա՞նք թէ ի՞նչ է մշակոյթի դերը ժողովուրդի մը լինելութեան տեսակէտէն, եւ մանաւանդ մեր ժողովուրդի պարագային, կ'ուզե՞նք անսեթեւեթ կերպով ըմբռնել թէ ի՞նչ է մշակոյթը՝ ազգի մը դիմագծի ճշդման, ինքնութեան եւ տոկալու ու տեւելու բազմաբնոյթ հարցերու պարագային: Սպառողական ընկերութեան յորձանուտին մէջ, տնտեսական ազդակը հետզհետէ կը սահմանափակէ մշակութային դաշտը, անհատներու եւ հաւաքականութիւններու պարագային, ընդհանրապէս, բայց չեշտուած կերպով մեր ժողովուրդի պարագային: Տնտեսական ազդակի վրայ կը բարդուի քաղաքական ճառը, որ անմիջական կարիքներու եւ անմիջական երեւելիութիւններու անվաղորդայն փապուղիներուն մէջ կը շրջի, պարզ այն պատճառով որ քաղաքականութիւնը առանց լայն առումով մշակութային խորքի, շատախօսութիւններու եւ չահախնդրութիւններու աւերակ է, որքան ալ գեղեցիկ հնչեն տպաւորիչ ըլլալու կոչուած բառերը: Այլ պարագայի մը, ԺԶ. դարու ֆրանսացի մտածողը ըսած էր. «Գիտութիւնը առանց գիտակցութեան հոգիի աւերակ է»– (Science sans conscience n'est que ruine de l'âme): Փորձենք այս մտածումը բանալ եւ անով ըմբռնել մեր ժամանակը, հրապարակը ողողող պատերազմներով, ժողովներով, մրցակցութիւններով, կողմնապաշտութիւններով, նիւթապաշտութեամբ, նեղմտութեամբ, անոնք ըլլան կրօնական, քաղաքական թէ այլ:

Երբ կը փորձենք լուսարձակի տակ առնել հայկական մշակութային միութիւններու գործն ու դերը, արժեւորման համար ինքնագոհութիւնը յաւեգոյն ճանապարհն է: Չենք վարժուած ճշդուած հասցէներու քննադատութիւն ուղղելու, նման քննադատութիւն անմիջապէս չարախօսութիւն կամ թշնամական վերաբերում կը համարուի: Ի հարկէ, ճիշդին եւ ճշմարտութեան մենաշնորհը ոչ ոքի կը պատկանի, հետեւաբար անհրաժեշտ է խօսիլ, կարծիք փոխանակել: Օրինակ, եթէ երգը մշակոյթ է, երբ Հայը կը ներկայանայ միջազգային հանրութեան անգլերէն երգելով, ո՞ր մշակոյթը կը ներկայացնէ: Ապահովաբար չի ներկայացներ հայ մշակոյթը, իսկ անգլիացին կամ ամերիկացին պէտք չունին մի ոմն Հայու իրենք զիրենք արժեւորելու եւ ճանչցնելու համար: Կամ մշակութային միութիւնները ձեռնարկներ կը կազմակերպեն, յանկարծ, երբ այցելու մը կուգայ, կամ գիրք մը լոյս կը տեսնէ, կը հրաւիրեն հեղինակը, մանաւանդ երբ գիրքը գրուած ըլլայ օտար լեզուով: Հայերէն գրուած գիրքը այդ պատիւին չարժանանար, որովհետեւ... Այլ խօսքով, չենք կրնար վկայել ծրագրումի եւ հեռանկարներու մասին: Աւելի պարզ խօսելով, հայկական մշակութային միութիւնը ի՞նչ պէտք է ընէ եւ չընէր, ան ո՞ր առաջնահերթութիւններուն պիտի ծառայէ, ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս «պիտի մշակութայնացնէ» այն հաւաքականութիւնը որուն համար կը գործէ: Մշակութային միութեան ձեռնարկը երբ կ'աւարտի եւ մարդիկ կը մեկնին սրահէն, հարց կուտա՞նք մենք մեզի թէ անոնք ի՞նչ տարին իրենց հետ, մնացի՞ն զուարճութեա՞ն մակարդակին, թէ ունեցան վայելք, կամ, աւելի ճիշդ՝ նուաճեցին յաւելեալ գիտակցութիւն եւ ինքնութիւն:

Մշակոյթը շատ լուրջ խնդիր է, զայն պատահականութեան ձգելու համար: Ան քաղաքականութեան ոլորտի բովանդակութիւնն է, առանց անոր ինչ որ քաղաքականութիւն կը կոչենք կը վերածուի նպարավաճառի հաշիւի, առ եւ տուրի, առանց ազգային խորքի, առանց հեռանկարի, առանց գիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթանք, ո՞ւր կը տանին եւ մանաւանդ՝ ինչո՞ւ:

Մեզի պէս վտանգուած ժողովուրդ մը, այլազան ազդեցութիւններու ենթակայ, յաճախ զանոնք կրաւորականութեամբ ընդունող, իր անմիջական հետաքրքրութիւնները այլ մակարդակ փոխադրած, մշակութային քաղաքականութիւն պէտք է ունենայ, ունենար, մրցակցութիւններէ եւ կողմնապաշտութիւններէ անդին: Այլազան բնոյթի ղեկավարութիւնները, մարդորսական եւ դիրքապաշտական խարխափումներէ առաջ եւ վերջ, հետամո՞ւտ են ազգային ոլորտին, որ կը դառնայ պղպջակ առանց ազգային–մշակութային որակի: Այս էական հարցով, Հայաստան եւ Սփիւռք, ընդհանուր իրարանցումներու ո՞ր տոկոսը, մարդկային եւ նիւթական, կը կատարուի մշակոյթի համար: Նման հաշուապահական պատկեր ոչ ոք կը պահանջէ, ոչ ոք կը հրապարակէ: Երկու անգամ ափսոս:

Նոյեմբեր, 2008

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԷՍԹՈՆԱՑԻ ԼՐՏԵՍԸ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՅԱՆՁՆԱԾ Է ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Ջլամարտի շրջանը յիշեցնող գործունէութիւն մըն է, զոր տարած է Հերման Սիմ, էսթոնացի պաշտօնատար մը, որ կարեւոր դիրք մը ունէր Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ եւ այդ դիրքին շնորհիւ ՕԹԱՆ-ի գաղտնի փաստաթուղթեր փոխանցած է Ռուսաստանի գաղտնի սպասարկութեանց: Ձերբակալուած է Սեպտեմբեր 21-ին:

Գործողութիւնը տեղի ունեցած է Թալին, էսթոնիոյ մայրաքաղաքը, բայց, կը վերաբերի Եւրոպական միութեան եւ ՕԹԱՆ-ի Պրիւսէլի գործունէութեան: Ենթական, Հ. Սիմ կը զբաղէր գաղտնի փաստաթուղթերու մատակարարութեամբ: Իր ձեռքէն կ'անցնէին գրեթէ բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք կը փոխանակուէին Եւրոպական միութեան եւ ՕԹԱՆ-ի միջեւ: Ինչպէս կ'ենթադրէ քննութեան պատասխանատուներէն մէկը, ամէն ինչ որ կը փոխանակուէր անդամ երկիրներու միջեւ, ներառեալ՝ ՕԹԱՆ-ի գաղտնի վերլուծումները Քոսովոյի տագնապին, Վրաստանի պատերազմին, հակահրթիռային պաշտպանութեան ծրագրին, յանձնուած է ռուսական գաղտնի սպասարկութեանց: Համպուրկի Տէօ Շփիկըլ թերթի յօդուածագիրը կը խոստովանի որ Ջլամարտի վերջաւորութենէն ի վեր լրտեսական ոչ մէկ հարց այսքան մեծ ծաւալ ունեցած է: Այս պարագան, արդէն ցոյց կուտայ որ ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական միութեան ընդլայնումը դէպի արեւելեան Եւրոպա որքան խոցելի դարձուցած է վերոնշեալ կազմակերպութիւնները: Երբ, 2004ին, որոշուած է ներառնել էսթոնիան եւ իր 1.3 միլիոն բնակիչները (ուրիշ 6 երկիրներու հետ) ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական միութեան մէջ, Գերմանիոյ պաշտպանութեան այն ատենուան նախարարը Փէթէր Շթրուք չէ ծածկած իր ուրախութիւնը, նշելով որ «մեծ քայլ մըն է դէպի ազատ եւ միացեալ Եւրոպա մը եւ աւելի շեշտուած ապահովութիւն մը եւ ամրապնդուած ՕԹԱՆ մը»: Այսօր կը բացայայտուի քաղաքական այդ յաջողութեան ձախող կողմը: Օրինակ, ՕԹԱՆ-էն ներս, ինչ կը վերաբերի գաղտնի տեղեկատուութեանց, էսթոնիան հաւասարէ հաւասար կը գործէ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հետ: Եւ ուրեմն, Ռուսաստանի պէս մեծ պետութեան մը համար, որ միշտ դէմ կեցած է ՕԹԱՆ-ի եւ կասկածամտութեամբ կը նայի Եւրոպական Միութեան ընդլայնման դէպի արեւելեան Եւրոպա, Պալթեան պետութիւնները հրաշալի բաց դուռ մը կը կազմեն մինչեւ Պրիւսէլի սիրտը երթալու, շատ սահմանափակ վտանգ մը աչք առնելով: Այդ է որ իրագործուած է Հերման Սիմի օժանդակութեամբ:

Քննիչներու համաձայն, ենթական շփումներ ունէր ռուսական գաղտնի սպասարկութեանց հետ 1980ի վերջաւորութենէն իսկ: Կը թուի սակայն, որ 1990ի կէսերուն է միայն, որ ռուսական կառավարութիւնը իրմով զբաղած է, ըստ էսթոնական ապահովութեան յանձնախումբի նախագահին, այլ խօսքով՝ այն ատեն միայն, երբ էսթոնիայի անդամակցութիւնը ՕԹԱՆ-ի լրջօրէն նկատի առնուած է: Հ. Սիմի ասպարէզը էսթոնիոյ մէջ, շատ արագ ընթացած է: 1994ին ոստիկանապետ է, ապա՝ Պաշտպանութեան նախարարութեան բաժանմունքի պետ, ուր պատասխանատու է ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական միութեան գաղտնի համակարգումին: Երբ, էսթոնիա ՕԹԱՆ-ի միացաւ 2004ին, իր դիրքը ոսկի նուէր մըն էր Ռուսաստանի համար:

Հարցը շատ մեծ արձագանգ պիտի ունենայ Պրիւսէլ եւ խոր քննութեան առիթ տայ, նման այլ գործողութիւններ երեւան հանելու համար, մինչ քննութիւնը նոր սկսած է:

Թ. Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄիութեան տեղւոյն մասնաճիւղին, Հոկտ. 31-ին եւ Նոյ. 1 եւ 2ին, տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը նուիրուած երգիծանկարիչ Ա. Սարուխանի: Այս առթիւ, չահեկան դասախօսութեամբ մը ցուցահանդէսին բացումը կատարած է Երուանդ Ազատեան, որ տասնամեակէ մը աւելի գործակիցը եղած է Սարուխանի Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթի խմբագիրը եղած շրջանին: Սարուխանի ծաղրանկարները ցուցադրուած են եւ վաճառուած տեղւոյն վրայ:

* * *

ՍԻՏՆԷՅԻ Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գալստեան ճեմարանի Նալպանտեան սրահին մէջ, Նոյ. 22ին կատարուած է Հ.Յ.Դ. օրուան տօնակատարութիւնը: Բացումը կատարած է Արամ Թիւֆէնքճեան եւ բեմ հրաւիրած է Տիրան Վահրատեանը, որպէսզի փոխանցէ Հ.Յ.Դ. Դրօ առանձնակի կոմիտէութեան խօսքը: Ան անդրադարձած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան յայտնելով թէ հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ կարեւոր դերակատարութիւն ունեցող քաղաքական այս կուսակցութեան համար, այս տօնակատարութիւնը հաշուետուութեան օր է: Հանդիսութեան այս պաշտօնական բաժնին յաջորդած է խրախճանքը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ «Ա. Պետոյեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 11ին, նշուած է յիշատակի երեկոյթ մը նուիրուած Հայկաշէն Ուզունեանի, հովանաւորութեամբ Լիբանանի մշակոյթի նախարարութեան եւ «Ծաղիկ» գրական–ազգային շաբաթաթերթի կազմակերպութեամբ: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Քրիստին Թոմպուլեան: Բանախօսած են Կիպրոսի «Ազատ ձայն» ամսաթերթի գլխաւոր խմբագիրը Երան Գույումճեան, որ ներկայացուցած է Հայկաշէն Ուզունեան յանձնառու Մելգոնեանցին եւ իրաւ մտաւորականը եւ «Ծաղիկ» շաբաթաթերթի հիմնադիր–խմբագիրը Ասպետ Ռուբինեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՊԱՌՆԱՑՈՂ ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԸ

Գիտենք թէ Հայաստան ծովէ զուրկ փոքրիկ հողամաս մըն է՝ արեւելքէն եւ արեւմուտքէն աքցանուած երկու ոխերիմ թշնամի ազգերու միջեւ: Հիւսիսը կայ Վրաստանը, կրօնակից ու ճակատագրակից երկիր մը, որուն հետ կրօնական ու մշակութային դարաւոր կապեր ունեցեր է Հայաստան, եւ ուր տակաւին կ'ապրի շուրջ կէս միլիոնի հասնող հայ զանգուած մը, բայց որուն հանդէպ վրացական այժմու վերաբերումը, ամենամեղմ որակումով, չենք կրնար բարեկամական նկատել: Անցեալի Թիֆլիսը, որ հայ գրականութեան եւ արուեստի գըլխաւոր կեդրոնը եղած էր եւ ուր, Սբ. Գէորգ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կը գտնուին հայ մեծագոյն գրողներէն ոմանց դամբանները, ուր Յովհաննէս Թումանեանի հիմնած «Վերնատունը» մշակութային գործունէութեան աշխոյժ կեդրոն մըն էր, ուր Սայաթ Նովան իր աշուղական երաժշտութեամբ ու քամանչայով Կիւրճիստանի մարալ աղջիկները կը գովերգէր, այժմ, ափսո՜ս, հայ գաղութին հանդէպ անբարեացակամ եւ անհիւրընկալ քաղաք մը եղած է ան: Հայաբնակ ու հայապատկան Ջաւախքը Սահակաշվիլիի կառավարութեան կողմէ անիրաւուած, նախնական պայմաններու տակ ձգուած շրջան մըն է՝ Հայերը հեռանալու մղելով Թուրքեր բնակեցնելու համար:

Արեւելքէն, արեւմուտքէն ու մասամբ հիւսիսէն գործադրուող թշնամական այս պաշարումին դէմ շնչառութեան միակ դուռը հարաւի իրանեան սահմանն է, ուրկէ Հայաստան կը կատարէ իր ներածումներն ու արտածումը: Հայաստան լեցուն է ուտեստեղէնէ մինչեւ կենցաղային ամէն տեսակ իրանական ապրանքներով: Հայաստանի համար կենսական քարիւղն ու կազը կը հայթայթուի Իրանէն եւ մասամբ Ռուսիայէն, եթէ Վրաստան թոյլատրէ: Վերջապէս, առանց Իրանի բաց սահմանին, Հայաստան կրնար աղիտալի վիճակի մատնըւիլ: Այս կացութեան բերումով, բնականաբար, Երեւան լեցուն է նաեւ Իրանցիներով, որոնք զբօսաշրջութեան եւ առեւտրական նպատակներով Հայաստան կ'այցելեն եւ արտագաղթող Հայերու տուներն ու կալուածները կը գնեն, անուղղակիօրէն օգնելով արտագաղթին: Յաճախակի դարձած է նաեւ իրանցի երիտասարդներու ամուսնութիւնը հայ աղջիկներու հետ: Ստեղծուած այս վիճակը անխուսափելի տուրքն է Հայաստանէն պարտադրուած տնտեսական ու քաղաքական պաշարումէն մասամբ դուրս գալուն:

Բայց ստեղծուած այս կացութիւնը շատ աւելի մտահոգիչ կրնայ դառնալ, մեր իսկ մեղսակցութեամբ, երբ Թուրքիան ալ իր սահմանը բանայ, բան մը որուն համար ոգի ի բռին կը պայքարի Հայաստանի նախագահը առանց պայմանի: Այս նպատակին մէջ յաջողելու համար ան «ֆութպոլային» քաղաքականութեան մը նախաձեռնարկ եղաւ որոշ շրջանակներու բարոյական ու հնչուն գնահատանքին արժանանալով: Թուրքիոյ նախագահ Ապտուլլահ Կիւլ, Հայաստանի նախագահին հրաւէրով եկաւ Երեւան, դիտեց հայ եւ թուրք ֆութպոլիստներուն մրցումը եւ Ս. Սարգսեանի հետ փրոթոքոլային տեսակցութենէ մը յետոյ, շուտով վերադարձաւ՝ առանց սահմանը բանալու յանձնառութեան: Թուրքիոյ կողմէ սահմանը փակ պահելը պատժամիջոց մըն է, որուն վերացումը կախում ունի Հայաստան–Ազրբէջան փոխյարաբերութիւններէն. եթէ անոնք դադրին թշնամական ըլլալէ, այսինքն, եթէ Ղարաբաղը վերադարձուի Ազրբէջանին: Եւ տակաւին՝ ցեղասպանութիւն, հողային պահանջք եւ Գերմանիոյ օրինակով զղջում եւ նիւթական ու բարոյական հատուցում, եւայլն, մոռցուելու են: Ճիշդ է որ Սերժ Սարգսեանի Հայաստանը այսպիսի պայմաններ չի դներ, բայց լռեցնելու է Սփիւռքը, որ առիթ չի փախցներ այդ հարցերը արծարծելու:

Բայց, ես կը խորհիմ թէ շնորհակալ պէտք է ըլլալ Թուրքիոյ, սահմանը չբանալուն համար: Արդարեւ, Թուրքիոյ սահմանի դուռը բանալը համազօր է Հայաստանի համար աղէտի դուռ բանալուն: Պահ մը երեւակայեցէք այդ օրը, երբ սահմանը բացուի. աժան գիներով եւ աժաննոց որակով Թրքական ուտեստեղէնն ու կենցաղային ապրանքները պիտի ողողեն հայկական շուկան՝ ծանր հարուած հասցնելով տեղական փոքր արտադրողներուն: Թուրք առեւտրականներն ու բախտախնդիր երիտասարդները պիտի խուժեն Հայաստան, պանդոկներն ու ճաշարանները պիտի աշխուժանան եւ անոնք աժան գիներով տուն ու կալուած պիտի գընեն, զարկ տալով արդէն իսկ տեղի ունեցող արտագաղթին, հայ աղջիկներու հետ պիտի զուարճանան եւ երբեմն ալ ամուսնանալով խառնածին սերունդներ յառաջ պիտի բերեն...:

Ահաւոր մտահոգութեամբ ու սարսուռով կ'երեւակայեմ քանի մը տասնամեակ յետոյ Հայաստանի պարզելիք պատկերը: Մէկ կողմէն, բարեկամաբար, Իրանէն կատարուող խուժումը, միւս կողմէն, թշնամաբար, Թուրքիայէն կատարուելիք խուժումը խեղդամահ պիտի ընեն Հայաստանի 2–3 միլիոն ժողովուրդը: Տուներ ու կալուածներ գնելով, խառն ամուսնութիւններով, հայրենաբնակ ժողովուրդը աւելի եւս արտագաղթի մղելով, Հայաստան պիտի չմնայ...:

Թրքական սահմանի բացումին համար, «ֆութպոլային բարձր քաղաքականութեան» հետամուտ Ս. Սարգսեան այս մասին ալ պէտք է մտածէ: Իր կողքին կեցող իշխանաւորները եւս պէտք է մտահոգուին այս վտանգաւոր հեռանկարով, որ հեռու եւ անհաւանական չէ:

Սակայն բարեբախտաբար, առայժմ Թուրքիան սահմանը բանալու տրամադրութիւն ցոյց չի տար, ձգելով որ Հայաստան շարունակէ տառապիլ քաղաքական ու տնտեսական ճգնաժամին մէջ: Թուրքիոյ թշնամական այս արարքը անուղղակիօրէն օգտակար է մեզի, մէկ կողմէն հայրենի ժողովուրդը մղելով «քարէն հաց հանելու», միւս կողմէն, ցնցելով Սփիւռքը որ իր սեփական ազգապահպանումի ճիգին զուգահեռ՝ նիւթական օժանդակութիւն հասցնէ հայրենի ժողովուրդին ազգապահպանումին օգնելու համար: Բայց Սփիւռքէն այսպիսի զոհողութիւն ակնկալելու համար հայրենի իշխանութիւնը վստահութիւն պէտք է ներշնչէ Սփիւռքին: Արդարեւ, անկախութեան առաջին օրերէն սկսեալ քիչ չեղան բարերարներն ու գործարարները, որոնք հսկայ նուիրատուութիւններ ու ներդրումներ կատարեցին, բայց որոնք հետզհետէ դադրեցուցին իրենց բարերարութիւնն ու գործի ներդրումները, տեսնելով որ այդ գումարները կը շարաշահուին, կամ մասամբ կ'իւրացուին պետական իշխանաւորներուն եւ անոնց մակաբոյծներուն կողմէ:

Ահա՛ թէ ի՛նչ մեծ եւ հայրենանուէր պարտականութիւն ունին հայրենի իշխանութիւնները.— մաքրել ամէն կարգի մակաբոյծներն ու օրինազանցները եւ օրէնքի ու արդարութեան տիրապետութեան տակ վստահութեան մթնոլորտ ստեղծել թէ՛ հայրենի ժողովուրդին եւ թէ սփիւռքահայութեան համար:

Նախագահական աթոռ գրաւելը ինքնանպատակ փառասիրութիւն պէտք չէ ըլլայ, այլ միջոց մը՝ հայրենիքին ու ժողովուրդին ծառայելու: Անգլիական մտայնութեամբ եւ լեզուով public servant — հանրութեան ծառայ — կը կոչուին պետական պաշտօնատարները, հայաստանիններն ալ ներառեալ:

Հ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

– Ո՞ւր է հիմա տղադ, հարցուցին իրեն օտար տիկինները...

Կինը ձեռքով տարտամ հեռաւորութիւն մը ցուցուց եւ չպատասխանեց:

– Ինը տարեկան մանչ մըն է, ըսաւ Տիկին Սապաթիէ. սարսափէն ցաւագար դարձած է գրեթէ. այն օրէն ի վեր կը վախնայ լոյս տեղ երեւան գալու եւ կը ծածկուի մութ անկիւններու մէջ. իսկ երբ ուեւէ մարդ մօտենայ իրեն, բոլոր մարմնովը կը դողդղայ, անհաւատալի կերպով կը դողդղա՜յ...

– Ձեռքը ձեռքիս մէջ սպաննեցին իմ եավրո՜ւս, կը գոչէ ուրիշ կին մը արտասուելով. ամէնքն ալ մեռած էին ու ես ու վերջին տղաս մնացած էինք: Դեռ պզտիկ էր, հազիւ տասը տարեկան. արիւնով թաթխուած էր, բայց չէի գիտեր թէ ի՞մ, թէ զաւակներուս արիւնն էր որ ժայթքած էր վրաս: Երբ տանը մէջ բոլոր ձայները մարեցան, ոճրագործներէն մէկը դէպի մեզ եկաւ. ձեռքի կացինը մինչեւ կոթը կարմրած էր արիւնով:

– Մէկ հատս մնաց, խնայէ՛, ըսի:

– Աղջի՞կ է, հարցուց:

Քօղս վերցուցի ու ծածկեցի տղուս գլուխը:

– Այո՛, ըսի, աղջիկ է:

Միջոց մը կեցաւ. աչքերը վարանելով կը նայէին մէյ մը ինծի, մէյ մը մանչուս, որուն ձեռքը կը դողար ձեռքիս մէջ: Յանկարծ ծռեցաւ, քղանցքը բարձրացուց, հաստատեց սեռը, ու կացինի մէկ հարուածով սպաննե՜ց...

Դժնդակ լռութիւն մը յաջորդեց այս խօսքերուն. բոլոր ներկաներուն աչքերը ապակիի պէս կը վառէին. տենդով ու զայրոյթով հրահրուած էինք ու արտասուքը կը պատէր մեր բիբերուն վրայ:

Ո՞ւր էին մեր մխիթարութեան եւ հաշտութեան խօսքերը որ արտասանելու համար եկած էինք այս տարաբախտներուն մէջ: Ո՞ւր էր այն հոգեկան խաղաղութիւնը որ կը սպասէին մեզմէ.. մենք չէինք որ կը խօսէինք, այլ արկածեալ ժողովուրդը, որուն հաւաքական իմաստութիւնը կ'արտայայտէր կոյր պառաւ մը՝ պատգամի պէս խօսելով այդ մեռելական լռութեան մէջ.

– Նեղ օրիդ երբ գլուխդ քարին զարնես, քարէն արցունք կ'ելլայ, բայց տիւշմանէն մերհամէթ չելլար:

Նոյն պահուն լսեցինք հեռուէն խելագար այրիին օրօրը որ կը մօտիկնար հետզհետէ...:

Ամէնքն ալ յիշեցին իր խօսքերը ու ըսկսան հեկեկալով արտասուել: Արկածեալներուն հետ կ'արտասուէինք ոչ միայն մենք, այլ նաեւ Ֆրանսացի եւ օտարական կիները... եւ նշմարեցինք որ յոյն մայրը իր արտասուաթօր դէմքը մեզի դարձուցած կարծես կը զարմանար որ լսելով ու տեսնելով բոլոր այս բաները, դեռ կ'ապրէինք, դեռ կը յաջողէինք կանգուն մնալ:

Հակառակ Սապաթիէ ընտանիքին ստիպումներուն, հակառակ տեղացիներու ազդարարութեանց, յամառեցանք մեր որոշումին վրայ, ու նոյն օրը իսկ ճամբայ ելանք:

Բոլոր գիշերը պիտի ճամբորդէինք, բայց ի՜նչ փոյթ... կը յուսայինք ֆիզիքական արտակարգ յոգնութիւնով թըմբրեցնել մեր հոգեկան գրգռուած վիճակը, ու մոռնա՜լ, մոռնա՜լ, մոռնա՜լ...:

Սայլը անցաւ շուկային մէջէն ուր կըրպակներու առջեւը ոճիրով ամբաստանուած մարդիկ ցած աթոռակներու վրայ նստած՝ հանդարտօրէն նարկիլէ կը ծըխէին: Վերջալոյսը կը ծանուցուէր արենագոյն ամպերով որոնք կը սաւառնէին երկնակամարին վրայ: Մենք չէինք խօսեր իրարու հետ ու կը նայէինք ոճրագործներուն: Թուրք տղեկ մը անցնելով մեր մօտէն, հայհոյութիւն մը ուղղեց մեզի... ուրիշներ ծիծաղելով պատասխանեցին. սայլը աւելի արագ անցաւ ու մեր ետեւը անհետացաւ Համիտիէն իր աւերակներով ու իր անպատիժ մնացած ոճրագործներով:

Գիշերը կ'իջնէր հետզհետէ, ու մեր շուրջը ամայութիւնը ա՛լ աւելի զգալի կը դառնար:

Գաղջ խոնաւութիւն մը կը պարուրէր մեզ, ու լռութիւնը այնքա՛ն կատարեալ էր որ մեր սայլին աղմուկին արձագանգը կը լսէինք: Աստղազարդ երկինքը աղօտ լոյս մը կը մաղէր միջոցին մէջ որով կը նշմարէինք մութի հետզհետէ սեւ խաւերու ետեւէն հնամենի բերդի մը աւերակները:

Մինչեւ կէս գիշեր, մինչեւ Միսիս, ուր հարկադրուեցանք կանգ առնել երկու ժամու չափ, խորհեցայ եւ մտաբերեցի մեր ճամբորդութեան միջոցին տեսած ու լըսած դէպքերս ու պատկերներս: Մտքիս մէջ երբեմն այս, երբեմն այն դրուագը կը ներկայանար իրականութեան ամբողջութեամբը: Սիրտս կ'այրէր անմխիթարելի ցաւով. ու այդ ցաւին մէջ խոնարհութիւն կար, ըմբոստութիւն կար,, ու երբեմն ալ զոռոզութիւն:

Իմ կոխոտուած ու արիւնոտած ցեղիս ձայնը կ'երգէր երակներուս մէջ զօռ եղանակներով. թշնամիին դիտաւորութիւններ, անգամ մըն ալ ապարդիւն եղեր էին ու կը զգայի, հակառակ մեր ականատեսի յուսահատօրէն տխուր տպաւորութիւններուն, թէ անմահ եւ անքակտելի բան մը, ցեղին հաճարը, խուսափած էր ոճրագործներու տապարներէն, դանակներէն, հրացաններէն ու անոնց վառած խարոյկներէն:

Բո՛ւն թշնամին, խաւարի ոգին, դարաւոր ախոյեանը մեր Արիականի լուսատենչ եւ խաղաղաւէտ ձգտումներուն, քանդող եւ աւերող ուրակա՛ն, դատապարտուած էր անկարող դառնալու մեր յարաբողբոջ կենսականութեան դէմ: Ու այս զգացումը կը սաւառնէր բոլոր աւերակներուն վրայ. կ'արտացոլար նահատակներու մոխիրներէն, ուրուականային եւ մոլոր երեւոյթներէն այրիներուն, կը ճաճանչէր որբերու աչքերուն մէջ, եւ անիկա կար մանկական հոգիներու անգիտակցութեան խորը, ինչպէս կոտորուած ու եղծուած համայնքի մը մնացորդներուն հոգեբանութեան մէջ:

Ու ասիկա ցեղին վրէժն էր...:

(Շար. 92)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը անյապաղաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեսրոպեան ուղղագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանթէօ-Գաչանի «Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 եւրօ Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեանէ Յովիկ Եղիազարեանի մահուան առթիւ:

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 9
Տօն Ցղութեան
Սուրբ Աստուածածնի յԱննայէ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

խարովեան մտածումի ազատութեան մրցանակով:

ՍԱՐՔՈԶԻ Տուլէի մէջ արտասանած ելոյթով Դեկտ. 4ին յայտնեց թէ 26 միլիառ եւրօ կը տրամադրէ պետութիւնը զարկ տալու համար տնտեսութեան: Գումարը կը յատկացուի շինարարութեան (բնակարաններու ճիւղին մէջ), կառքի վաճառման (1·000 եւրօ կը տրամադրուի այն անձին որ հին կառքը կը նետէ նոր մը առնելու համար: Ի դէպ, կառքի մեծ հաստատութիւններ, ինչպէս Փէօժօ եւ Ռընօ, շատ աւելին կու տան նոյն հարցին կապակցութեամբ), համայնքայիններուն եւ մանաւանդ փոքր ու միջին ձեռնարկութիւններուն: Այս հարցերուն համար նոր նախարարութիւն մը պիտի ստեղծէ (Ռըլյանս): Ոչ մէկ բարելաւում խոստացաւ ընկերային գետնի վրայ, ոչ ալ գնումի կարողութեան: Այս «փրկարար» կարգադրութեանց առաջին հետեւանքը կը կայանայ երկրին պարտքը գգալի կերպով աւելցնելու մէջ:

ՁԻՆԱՍՏԱՆ կը սպառնայ Ֆրանսայի, որ առեւտրական գետնի վրայ հակադրեցութիւններ կ'ունենայ իբրեւ հետեւանք Սարքոզիի տեսակցութեան Տալայ Լամայի հետ, Լեհաստան: Արդէն հակաֆրանսական տրամադրութիւնները աւելի սաստկացած են: Արտաքին Նախարարութեան բանբերն ալ յայտարարած է որ Ֆրանսա սխալ ճամբու վրայ է եւ Չինացիներն ալ դժգոհ են: Արդէն հակա-Սարքոզի 80 հազար ստորագրութիւն ալ հաւաքուած է Սարքոզին դատապարտող թռուցիկներու վրայ, որոնք կը ցրուին:

MESSE ET REQUIEM

en mémoire du 20ème anniversaire du
SEISME EN ARMENIE
en la Cathédrale Saint Sauveur d'Aix-en-Provence
34 Place des Martyrs
le Samedi 13 décembre à 18 heures

La messe sera célébrée par le Rév. Père **Yéghia TERTSAKIAN** Curé et Responsable des Arméniens Catholiques de Marseille et PACA

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN réalisateur

Le Jeudi 11 décembre à 20h
Avec la participation exceptionnelle du réalisateur
ARAM
Un film de Robert KECHICHIAN. 2002
Avec Simon Abkarian, Serge Avédikian, Gilles Arbona, Isabelle Sadoyan.
La projection sera suivie d'un débat avec le réalisateur.

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13
Տօն Սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի

Այս առթիւ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

***

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն; եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար, նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կ'ըլլան եկեղեցւոյս ի կեանս եղող բոլոր բարերարներու եւ սատարողներու անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար:

Ժամը 12·30ին, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս դիւանատունը:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Քարոզ՝ ժամը 11·15ին,
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN
4ème édition
Sous le parrainage de Monsieur **René ROUQUET, député-maire d'Alfortville**
Les 12, 13 et 14 décembre
de 11h à 19h

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville
(près de la Mairie)

Invitée d'honneur :
Anahide TER MINASSIAN, historienne

En permanence :
Salle 1 : Présentation et vente de livres en français et en arménien. Rencontres et dédicaces d'auteurs.
Salle 2 : Exposition «La richesse du monde des lettres et des idées, du 19ème au 21ème siècle en Arménie et en Diaspora».
Diaporama : «Images de l'Arménie d'aujourd'hui».

CONFERENCE :
Samedi 13 décembre à 17 heures
«Pourquoi les poètes ? Histoire de la poésie arménienne»
par **Krikor BELEDIAN, écrivain, maître de conférences**
suivi de CARTE BLANCHE POETIQUE.

ANIMATION PEDAGOGIQUE POUR LES ENFANTS :
Dimanche 14 décembre à 15 heures
«Baron Nigoghos!»
par **Anahide SARKISSIAN, enseignante et auteur d'ouvrages pour enfants.**

organisé
par la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89
courriel: contact@mca-alfortville.com

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

«ՍԻԻՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐ՝ ԳԼԱՁՈՐԻ ԵՒ ՏԱԹԵՒԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ»
– ֆիլմի ցուցադրութեամբ –

Դասախօս՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ
Տեսուչ Սամուէլ-Մուրատեան Վարժարանին եւ Մշակութային Կեդրոնին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10
ժամը 20·30ին
Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon
75008 Paris

U. G. A. B.

L'UGAB communique

- **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence-débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
  Intervenants :
  — Gaidz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
  — Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».
- **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
  Le développement des relations arméno-turques et les initiatives pour la reconnaissance internationale du génocide des Arméniens.
- **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre «Un acte honteux»** à 20h30 :
  — Taner AKCAM, auteur du livre.

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

---

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN

Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles

à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr
www.voyageenarmenie.com

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :
— Madame **Rakel DINK**, Présidente de la Fondation Hrant Dink;
— Madame **Fethiye CETIN**, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
— Monsieur **José Antonio GURRIARAN**, journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euroméditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
— Monsieur **Alexis GOVCIYAN**, Président de l'UGAB Europe.
Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
DIMANCHE
7 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 347

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.091 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22.091

CENT ANS APRES LA REVOLUTION DE 1908

L'image authentique du passé n'apparaît que dans un éclair, image qui ne surgit que pour s'éclipser à jamais dès l'instant suivant.

Walter BENJAMIN
Sur le concept d'histoire

Le match de football qui s'est déroulé à Erevan le 6 septembre 2008 et qui a opposé les équipes nationales turques et arméniennes en présence des présidents Abdullah GUL et Serge SARKSSIAN a été salué par les commentateurs politiques et par la presse non comme une banale rencontre sportive, mais comme un événement politique. Un événement porteur d'apaisement dans les relations entre l'Arménie et la Turquie en une période de tensions et de rivalités internationales marquées par le retour en force de la Russie. Le rôle nouveau de médiateur reconnu à la Turquie dans le grand Jeu caucasien, les visites du président GUL à Erevan et à Bakou, ont laissé supposer à certains que la Turquie établirait des relations diplomatiques, ouvrirait ses frontières avec l'Arménie, mettrait fin au blocus, mis en place en 1993. D'autres encore plus optimistes caressent même le rêve d'une Turquie repentante [1].

Ainsi, cent ans après la Révolution de 1908, on retrouve un climat favorable à la fabrique des rêves.

***

La Révolution jeune-turque de 1908 est un événement d'une importance capitale dans l'histoire du peuple arménien et particulièrement dans l'histoire des Arméniens de l'empire ottoman. Les Arméniens ont participé à cette révolution. Ils ont cru qu'elle apporterait la liberté, l'égalité des droits civiques et la justice aux sujets de l'empire ottoman devenus des citoyens, sans distinction de race, ni de religion. Sept ans plus tard, les grandes espérances feront place à la tragédie. Les Jeunes-Tucs, les vainqueurs de la révolution, seront les organisateurs du génocide de 1915 et feront disparaître toute présence arménienne en Asie Mineure. Un siècle après la Révolution de 1908, l'établissement des faits et leur interprétation, l'idéologie et l'évolution politiques des principaux acteurs font l'objet de discussions et, loin de faire l'unanimité entre historiens turcs et occidentaux, suscitent de nouvelles problématiques. Ce qui en soi n'est ni étonnant, ni scandaleux et constitue la nature même du travail de l'historien.

La Révolution de 1908 est, cent ans après, un événement obscur et mal connu des Arméniens d'aujourd'hui. Il n'existe, à ma connaissance, aucune étude sérieuse et approfondie consacrée à cette question dans la littérature historique arménienne à l'exception de réquisitoires contre les Jeunes-Turcs publiés en Arménie soviétique après la manifestation de 1965. Par ailleurs, en se fondant sur l'histoire du génocide arménien —des massacres d'Adana (mars-avril 1909) à la fin de la première guerre mondiale et jusqu'aux catastrophes de Cilicie et de Smyrne— la Révolution de 1908 est non seulement un sujet de polémiques et de controverses, mais a alimenté et alimente des règlements de comptes au sein des communautés arméniennes. Dans des milieux bien pensants de la diaspora, les révolutionnaires arméniens sont presque tenus pour responsables de la violence des réactions des nationalistes turcs —ce qui bien entendu consolide les thèses de ces derniers— et le Dachnaktsoutioun est périodiquement accusé d'avoir été l'allié des Jeunes-Turcs au début de la Révolution et de n'avoir pas, par la suite, brisé cette alliance tactique [2].

C'est pourquoi, ce centenaire mérite une évocation dans la presse arménienne. Dans les limites de cet article, notre ambition n'est pas de faire une «histoire à rebours», à la lumière des événements qui se succéderont de 1908 à 1922 et conduiront à la fin de l'empire ottoman et à l'anéantissement des Arméniens de cet empire, mais de saisir l'intensité du **«moment 1908»** à travers quelques témoignages.

* * *

L'année 2008 a été rythmée par diverses manifestations (conférences, colloques, publications) aux Etats-Unis, en Europe, en Turquie, autour des Jeunes-Turcs et de la Révolution de 1908. L'une d'entre elles, une conférence intitulée **«L'ivresse de la liberté: la révolution de 1908 dans l'empire ottoman»** s'est déroulée à Paris, dans le cadre du Collège de France (5-7 juin 2008). Organisée par François Georgeon, spécialiste de la période hamidienne, elle a réuni une trentaine de chercheurs français et d'historiens étrangers prestigieux. Ainsi, Sherif Mardin, venu de Washington, l'intellectuel kure le plus respecté aux Etats-Unis et en France. Sukru Hanioglu, professeur à Princeton, auteur d'analyses monumentales sur les Jeunes-Turcs dans la période prérévolutionnaire Erik Zürcher, historien de l'empire ottoman finissant, directeur du fameux Institut International d'Histoire Sociale d'Amsterdam qui conserve le manuscrit du **Le Capital** de K. Marx. Mete Tunçay, historien turc et publiciste de gauche à Istanbul. Au milieu de cet aréopage d'ottomanisants, la présence de jeunes historiens arméniens fut un fait remarquable. Nazan Maksudyan traita avec finesse de la délicate question des orphelins arméniens d'Adana recueillis, à la suite des massacres de mars-avril 1909, dans une institution turque créée par Cemal Pacha. Un thème qui avait déjà inspiré Zabel Essayan. Robert Koptas, venu comme elle d'Istanbul et déjà connu en France pour sa collaboration active au journal **Agos**, comme à la courageuse maison d'édition arménienne d'Istanbul, **Aras**, dressa le portrait de Krikor Zohrab sous les traits d'un homme politique libéral et centriste encourageant, entre 1908 et 1915, la coopération entre le Comité Union et Progrès et le parti dachnak. Houri Berbérian, originaire d'Iran, mais fomée à Los Angeles sous la direction de Richard Hovhannessian, appliqua le concept d'**histoire croisée** à la «circulation» des militants arméniens dans les trois révolutions russe, perse et turque de 1905 à 1908. Absent mais excusé, Bedros Der Matossian, diplômée de l'Université Hébraïque de Jérusalem et de l'Université Columbia de New York, avait envoyé sa communication sur la formation des sphères publiques après 1908 chez les Arméniens, les Arabes et les Juifs.

Au cours de cette conférence, les Arméniens furent constamment évoqués. Révolution politique, aboutissant à la restauration de la Constitution de 1876 et à l'établissement d'une «monarchie constitutionnelle» ottomane, la Révolution de 1908 n'avait-elle pas des origines économiques et sociales ? La réponse de S. Hanioglu à cette question tomba comme un couperet : la seule force politique qui ait posé les questions économiques et sociales a été le Dachnaktsoutioun.

* * *

En 1878, après les pertes territoriales subies par l'empire ottoman dans les Balkans et en Asie Mineure, le sultan-calife Abdulhamid II (1876-1909) met fin à l'ère des **Tanzimat** (réformes), suspend la Constitution accordée en 1876 et installe un régime autoritaire et panislamiste.

Nés dans les étapes de la question arménienne, les partis révolutionnaires arméniens —le parti Arménagan (né à Van en 1885), le parti social-démocrate Hentchakian (créé à Genève en 1887), la Fédération Révolutionnaire Arménienne ou Dachnaktsoutioun (créée à Tiflis en 1890)— ont en commun d'exiger les réformes pour les **vilayets** orientaux de l'empire ottoman (l'**Ermenistan**) promises au Congrès de Berlin (1878). Partis clandestins inspirés du modèle balkanique, ils préconisent la lutte armée, lancent le mouvement des **fédaîs** (groupes de 10 à 15 hommes armés et mobiles) chargés d'organiser «l'autodéfense» des paysans (80% de la population arménienne) contre leurs oppresseurs (tribus kurdes, **mouhadjirs**, Tcherkésses, usuriers, etc.) que les violences, l'insécurité, la fiscalité oppressive, la corruption administrative et la misère poussent à émigrer.

Trente années de despotisme hamidien ont eu raison des actions des révolutionnaires arméniens (exécutés, emprisonnés ou exilés) de la manifestation de Kumkapi (1890) à la révolte de Zeïtoun (1894), de l'occupation de la Banque ottomane (1896) à la deuxième rébellion du Sassoun (1904). Les massacres arméniens de 1895-1896 n'ont pas entraîné l'intervention espérée des Grandes Puissances. A la suite de ces avatars, les hentchakians se sont divisés entre un Centre «marxiste» et une aile «libérale» qui s'allie aux arménagans pour fonder le **Véragazmial,** sans échapper pour autant aux luttes fratricides. L'alliance avec les révolutionnaires macédoniens conduit aux potences dressées à Andrinople (1901). Mais, au Caucase, la confiscation des Biens du Clergé arménien (1903), puis la Révolution russe de 1905' donnent un brusque élan aux terroristes hentchaks et dachnaks qui attaquent les représentants du pouvoir tsariste. Durant la **«guerre arméno-tatare»** (1905-1906), un conflit sauvage, de Bakou à Tiflis, entre Arméniens et Azéris, le Dachnaktsoutioun mobilise ses militants et ses **fédaîs** pour protéger les derricks des pétroliers arméniens, pour défendre les villages et les quartiers arméniens et devenir un parti hégémonique.

par

ANAHIDE TER MINASSIAN

Tirant les leçons de la Révolution russe de 1905, du demi-échec de l'attentat de Yildiz contre Abdulhamid (juillet 1905) et du blocage de la question arménienne, le Dachnaktsoutioun révise son programme. Il est encouragé par les ténors socialistes de la Seconde Internationale où il est admis en 1907 à changer de tactique dans les empires russe et ottoman, à renoncer au mirage de l'intervention occidentale synonyme d'impérialisme. La diminution sensible de la population arménienne dans les vilayets orientaux, conséquence des massacres, de la question agraire et de l'émigration a sonné comme un avertissement. A l'heure où l'on assiste au réveil de l'Islam en Orient, aux révoltes et aux émeutes de marché à Erzeroum,

☞

Van, Kastamonou, Sivas (1906-1907), il devient évident que le régime hamidien ne pourra être abattu que par l'action conjuguée des peuples de l'empire et par l'alliance avec les réformateurs et les révolutionnaires turcs.

Depuis 1895, un Comité Union et Progrès **(Ittihad ve Terakki Cemiyeti)** animé par Ahmed Riza, un positiviste exilé à Paris, est une des composantes du mouvement jeune-turc qui veut sauver l'empire ottoman en réformant et en modernisant l'Etat. En 1902, un Congrés des Libéraux ottomans réunit à Paris des Turcs, des Kurdes, des Arabes, des Albanais, des Arméniens (hentchaks et dachnaks). Le prince Sabah-Eddin, adepte du principe de la «décentralisation», accepte l'hypothèse d'une intervention des Puissances en faveur des Arméniens provoquant la rupture avec Ahmed Riza. A partir de 1903, au paroxysime de la question macédonienne (dans une Macédoine contrôlée par les Puissances, la suzeraineté du Sultan est devenue formelle), le mouvement jeune-turc s'étend aux officiers patriotes de l'armée ottomane cantonnée à Monastir, à Serrès et à Salonique. Pénétré par la franc-maçonnerie d'obédience française, il est en phase avec la bourgeoisie juive salonicienne pour empêcher la désagrégation de l'empire ottoman. En septembre 1907, le groupe de Salonique fusionne avec celui de Paris et adopte le nom de Comité Union et Progrès :il contrôle le mouvement d'opposition dans l'empire.

En décembre 1907, sur l'initiative de Aknouni [3], un militant dachnak caucasien, se tient à Paris le **Congrés des partis d'opposition de l'empire ottoman** où tous les courants jeunes-turcs (Ahmed Riza, Sabah-Eddin) sont représentés. Le Congrés décide de renverser le régime hamidien, sans exclure les moyens révolutionnaires, et d'instaurer un gouvernement représentatif. Mais ce sont les officiers de Salonique, Niyazi et Enver qui prennent l'initiative de la Révolution de juillet 1908 et obligent Abdulhamid à rétablir la Constitution de 1876.

Pacifique, si l'on excepte l'épisode sanglant des mutineries en Macédoine, la révolution a pour slogan **«Liberté, Egalité, Fraternité»** et pour principe l'**ottomanisme,** c'est-à-dire l'égalité entre tous les citoyens de l'empire.

Pour avoir une idée des espoirs et de l'enthousiasme soulevés par la Révolution de Juillet 1908 chez les intellectuels arméniens, il faut lire la correspondance de Zabel Essayan exilée alors à Paris [4]. Le poète Ardachès Haroutiounian (1873-1915), lui écrit de Malkara (non loin de Rodosto) **«d'une main tremblante d'émotion et peu habituée à la liberté ! je ne sais pas ce que je dois écrire, je ne sais pas ce que je peux écrire. (...) Quand espérez-vous rentrer dans votre pays? Avez-vous encore besoin de vivre sous des cieux brumeux au nom de la liberté ? (...) Ensuite tous les autres exilés ne vont-ils pas rentrer ? Quand ? Archak** (Tchobanian), **Sissak** (Souren Bartévian), **Yervant** (Odian), (Lévon) **Pachalian et tant d'autres !».**

De Philibé o0 il se trouve, Rouben Zartarian confirme **«Il me manque beaucoup d'éloquence pour vous expliquer ce que je ressens et vous dire la joie qui déborde de mon cœur. Il y a quelques mois de cela, quand j'étais près de vous et que nous scellions avec les Turcs notre pacte d'alliance** [5], **quoique j'eusse partagé cette foi avec certitude en ce qui concernait l'avenir, j'avais néanmois l'esprit assiégé par les perspectives épouvantables que l'avenir nous offrait».** Pour Krikor Zohrab qui lui aussi presse Zabel de rentrer au plus vite, **«la Turquie a aujourd'hui la chance inespérée d'une véritable constitution. La liberté de presse est totale. Nos compatriotes turcs ont tout fait et ont témoigné d'une grande sincérité pour faire oublier le souvenir du passé»** [6].

Voici trois témoignages de militants dachnaks choisis pour leur qualité [7].

BOLIS

En juillet 1908, Constantinople —Bolis— capitale de l'empire ottoman et résidence du sultan-calife, est le premier centre du monde arménien par ses fonctions (religieuses, économiques et culturelles) et par sa démographie (plus de 100 000 Arméniens répartis dans 34 quartiers européens et asiatiques). Durant quelques mois c'est une ville libre où accourent les exilés politiques turcs, arméniens, bulgares, macédoniens, les transfuges tatares du Caucase et de Crimée et les révolutionnaires persans.

Le témoignage de Schavarch Missakian (1884-1957).

Jeune —il a à peine 24 ans—, Schavarch a déjà une expérience du métier de journaliste. Coursier à 16 ans du quotidien arménien **Sourhantak,** il a acquis sur le tas les bases de ce métier. Commis de la célèbre librairie **Balentz,** il s'est formé et instruit en lisant des livres français ou traduits du russe, en parcourant les journaux anglais, français et la presse arménienne de Russie. Il a déjà publié de courts «Billets» dans **Arévélian Mamoul** de Smyrne. Entré dans le Dachnaktsoutioun en mai 1907, Schavarch est, avec son ami Kégham Barséghian (1883-1915), un militant de la clandestinité assoifé de liberté et de justice. Sous la signature de **Barbaros** et d'**Empost,** des pseudonymes qui affirment sa haine du régime hamidien et camouflent sa timidité, il collabore au journal dachnak **Razmik** publié par Rouben Zartarian (1874-1915) à Philibé (Bulgarie). Fondé sur les fragments d'un journal qu'il a tenu irrégulièrement et complété par des souvenirs rédigés au début des années 1920, son témoignage sur **«l'ivresse de la liberté»,** a une saveur d'authenticité imprégnée d'humour [8].

(...) J'ignore s'il ne m'était jamais venu à l'esprit de célébrer la liberté du jour au lendemain. Oui, nous tissions souvent des rêves, quand le souverain était malade, quand le vizir changeait, quand arrivaient des rumeurs de l'extérieur. La question macédonienne était entrée dans sa phase aigûe et il semblait que nous aussi, en reniflant la presse étrangère, nous nous attendions à quelque chose (...)...

Un matin cependant le rêve devint réalité. Les journaux avaient publié un entrefilet prudent. Mais, d'un jour à l'autre, la situation changea avec la vitesse de l'éclair...

10 juillet 1908 [9]. **Yachasen Hurriyet, yachasen Adalet, yachasen Moussavat yachasen Millet...** Je ne me souviens plus comment s'est passé le premier jour. Si je ne me trompe, c'est seulement le deuxième ou le troisième jour que, avec Aram Andonian, Kégham[10] et quelques autres, nous mêlant à la foule, nous sommes allés à Bab Ali, à l'entrée officielle de la Sublime Porte, nos **fès** rouges plantés de biais et un drapeau rouge à la main.

(La foule vocifère, réclame le sadrazam, les ministres, elle hurle, **«Yachasen Mechroutiyet** (Vive la Constitutoin), **yachasen Millet»).**

Voici qu'apparaît le Grand Vizir, Saïd Pacha. Il salue la foule et promet de démissionner immédiatement.

- Les ministres aussi, les ministres aussi, où sont-ils ?

- Je ne sais pas. Chacun dans son ministère ou chez soi.

Des volontaires se chargent de conduire la foule devant chaque ministère pour exiger la démission des ministres.

La foule —nous avec elle— se met en route vers les édifics désignés, ministèrs ou maisons, pour retrouver les ministres et obtenir leur démission. en poussant des hurlements furieux, en martelant de ses pieds le sol, en applaudissant, en chantant ou en pleurant.

Ainsi, elle erre jusqu'au soir et obtient la démission de tous les ministres sauf celui de l'Education qui reste introuvable et le fameux Fehim Pacha qui s'est enfui (et qui sera bientôt déchiqueté dans une province voisine).

S'en suivent des discours fracassants dont nous avions appris par cœur le début et la fin : **«Compatriotes, depuis trente ans notre patrie a été mise en pièces dans les serres du despotisme...»**

C'est alors que fut organisée, sous la direction d'un ignoble **moukhtar** et d'un groupe de scribouillards, une manifestation écœurante contre le patriarche Ormanian [11] (c'est à tort que cette offensive et les tracts imprimés à cette occasion furent attribués au Dachnaktsoutioun. Si c'était nous, nous n'étions pas au courant et pas même l'ombre d'un dachnaktsakan de l'extérieur n'était encore apparue).

Les prisonniers n'avaient pas été libérés. Nous nous sommes rendus jusqu'aux portes de la prison. On nous refoula.

- Les gars, allons à Yildiz !

- Allons-y, allons-y, mais à cheval...!

Et, en effet moi, Kégham et Yénok Chahèn prenons chacun un cheval à Béchiktach et poussons vers le palais de Yildiz.

Moi, depuis longtemps, je savais montrer un cheval (...). Pour Kégham c'était une première et c'est sans plaisir qu'il se résigna à cette hasardeuse expédition. J'éperonnai mon cheval et arrivai rapidement sur la vaste esplanade devant le palais impérial où une foule excitée et vociférante acclamait le **padichah,** et hurlait des vivats. Mes deux camarades poussant leurs chevaux à l'allure d'un cortège nuptial, arrivèrent assez tard. Il n'empàche que, un an après, Kégham pouvait écrire : «(...)**A cheval, nous avancions sur ces routes qui à l'époque menaient au palais du plus grand des criminels. Nous, camarades, nous marchions sur le palais de Yildiz...».**

Jusqu'à maintenant je n'arrive pas à comprendre. Sans aucun doute, nous voulions voir le visage du Monstre. Pour dire quoi au milieu de cette masse composite ? Avons-nous réussi à le voir ?...

Soudain, un murmure et des mouvements de doigts pointés vers le balcon du palais. Et des **téménnahs**, des cris...

- Regardez, regardez, le Padichah. **Yachasen éfendimiz, yachasen pédérimiz... Kahrolsun istibdad** (A bas le despotisme)...

Nous avons soit-disant aperçu un visage barbu qui se profila comme une ombre, récita quelques mots et disparut. Ceux qui réellement l'avaient vu et entendu racontaient que le sultan avait chaleureusement exprimé sa joie au peuple en glorifiant la Liberté et la Constitution...

Dans la foule il y avait aussi des Arméniens. ils nous apprirent qu'une partie des prisonniers et, parmi eux, Yéznik [12], avait été libérée. Voilà ce que veut dire décoller du sol; nous enfourchons les chevaux et hourrah!... **«Yachasen Hurriyet** (Vive la Liberté)».

Bien entendu, Abdul Hamid riait sous cape et préparait des projets diaboliques. Mais cette fois en tant que **«comitédji».** En effet, n'avait-il pas déclaré publiquement qu'il était membre d'**Ittihad ve Terakki ? ...**

- Ils sont venus, ils sons venus ! Deux personnes pour le moment, les autres vont arriver petit à petit !

Il me semble que c'est Yéznik qui annonça la bonne nouvelle. A peine sorti de prison, il était tout feu tout flamme pour renouer les liens, reconstituer le groupe.

Qui étaient les arrivants? Le premier que nous vîmes, se présenta comme le **«camarade Vahakn».** Rien d'autre. Age moyen, corpulent, moustachu. Il venait de Bulgarie, mais ses vêtements, sa façon de parler montraient qu'il avait vu aussi l'Amérique. Homme simple et actif, Vahakn [13] parlait en tant que représentant du parti. Sans dire tout, il donnait des instructions et annonça, que dans quelques jours, il nous présenterait un dirigeant important venu avec lui. Le contact était assuré par Yéznik et rendez-vous fut pris à Péra, dans le jardin du Petit Champ.

Nous attendions depuis quelques jours dans l'impatience. Etait-ce une petite chance pour nous, morveux nouveaux-nés totalement passion et rêve, d'être admis à voir un intellectuel, un révolutionnaire, un **«Dachnaktsagan»** venu d'Europe, d'un monde de lumière? C'était une soirée ordinaire. A l'heure dite, nous allâmes au Petit Champ et conformément aux instructions, nous nous sommes tenus près de la grille du bas. **Yéznik** après avoir chuchoté quelque chose avec Vahakn revînt et recommanda de regarder vers la porte du haut. Kégham et moi étions toute ouie, tout œil.

- Voilà, il passe, tu l'as vu? De taille moyenne, avec une cravate noire et derrière lui le camarade Vahakn. Du reste, il n'y avait personne d'autre. Vahakn, déjà connu pour son apparence négligée, et **«l'autre»,** élégant, chapeauté, ganté, une canne à la main et une allure de bourgeois. «Mettons qu'on l'aît vu», puisque, à cette distance, il était impossible de le distinguer. Il fit un tour et disparut. Son nom ? C'est Aknouni! C'est tout. Ni plus, ni moins.

Vahakn nous annonça qu'il allait nous confier une proclamation manuscrite avec l'obligation de la faire imprimer dans la nuit et de la diffuser le lendemain.

- Personne ne doit voir le manuscrit. Tous deux vous en êtes personnellement responsables. Vous la faites composer devant vos yeux dans une imprimerie sûre, vous corrigez, vous vérifiez le tirage durant l'impression et, demain, vous distribuez !

Ah, ces jours!... Ces jours!... quand on nous disait «marche!», courrir était un jeu pour nous.

Nous reçumes le manuscrit comme le Saint Sacrement. Des grandes lettres entrelacées sur une feuille blanche et brillante. Nous courûmes à l'imprimerie de **Sourhantag,** la plus sûre, puisque nous étions considérés comme les enfants de la maison. Comme le propriétaire et le directeur, Dikran éfendi (Djivélekian) était mort, Hagop Varjabédian, responsable «des nouvelles nationales» et en même temps rédacteur de **Djéridé,** un journal turc en caractères arméniens, avait pris sa succession. Malheureusement il était absent. Pour couper court, on nous a dit **«il est rentré à la maison».**

Laissant Kégham à l'imprimerie, je filai chez Varjabédian, à Yéni Kapou, à une demi-heure de distance.

Petit homme sérieux, Varjabédian avait été pour moi une sorte de men-

tor lorsque j'étais un adolescent inexpérimenté. Mais il avait peur de son ombre. Par ailleurs, c'était une vieille baderne devenu encore plus méfiant depuis la proclamation de la Constitution.

Arrivé à bout de souffle, je lui expliquai immédiatement mon projet et exigeai que nous retournions ensemble à l'imprimerie pour éditer le soir même la Déclaration.

Après un coup d'œil au manuscrit et à la signature, il devint jaune, se mit à trembler et s'écria.

- Tu es fou mon garçon, tu vas m'attirer des malheurs, c'est impossible...

- Tu ne sais pas ce qui se passe dans le monde ? Constitution, liberté de la presse... Tu n'as pas lu l'**iradé** impérial ?

- J'ai lu, j'ai lu, mais moi je n'imprime rien en dehors des nouvelles officielles. En aucun cas... Et je te conseille de ne t'adresser à aucune autre imprimerie. Tu es encore un moutard, tu n'y comprends rien.

J'étais en feu : échouer à la première tentative. Et de surcroît, devant un ami !

Comment non...? Est-il possible de s'opposer à la Révolution, à la volonté révolutionnaire, quand les Turcs eux mêmes sont devenus des **«comitédjis»** et quand la secousse générale fait trembler le trône de Yildiz...?

- Hagop, cette Proclamation doit être imprimée. Soyons brefs. Tu n'es pas responsable, tu écris un mot au typographe et au mécanicien, moi, je me charge du reste.

- Je ne peux pas, n'insiste pas.

- Si quelqu'un te met un révolver sur la tempe?... (Je fis même le geste de tirer un révolver de ma poche).

- Même si tu me coupes la tête, je ne peux pas... Je ne viendrai pas, je ne donnerai pas un mot, je fermerai l'imprimerie. Ceci est mon dernier mot...

J'allais exploser. Mais ce n'était pas le moment de mettre le «bordel». **«Cette nuit nous devons imprimer et demain distribuer»**. Ensuite, on s'expliquera avec ce «contre-révolutionnaire».

Je revins et, l'écume à la bouche, je racontai tout à Kégham.

La nuit était déjà tombée. A qui nous adresser à une heure si tardive ?

(Finalement, Kégham et Schavarch trouvent une minuscule imprimerie dont la propriétaire, un jeune Arménien de Césarée, exige d'être payé d'avance et au prix fort. Avec le typographe qu'ils surveillent de près, ils s'acharnent à déchiffrer la tortueuse écriture d'Aknouni. Une fois composée, le texte doit être retouché avant d'être enfin imprimé sous leurs yeux. Ils finissent au lever du jour et dorment quelques heures).

Yéznik avait fait distribuer une partie des tracts dans les quartiers arméniens. Le reste devait être distribué par Kégham et par moi dans le lieu le plus fréquenté de la ville, le Pont.

Et nous voilà, vers le soir, nous tenant, à chaque bout du Pont, Kégham du côté de Bolis et moi de Galata. En une demi-heure tout fut épuisé.

Le contenu de la Déclaration ? Hélas, je ne l'ai pas sous les yeux mais il n'est pas difficile de le restituer. La Constitution, un régime démocratique, l'entente entre tous les éléments de la population. A bas le despotisme? Sous la Déclaration, une signature **«Le Corps Responsable de la FRA de Bolis»**. Ainsi deux de ses responsables étaient déjà à Bolis, quant au troisième, Rouben Zartarian, il était retenu à Philibé par le journal **«Razmik»**.

Enfin, voici Zartarian, un homme jeune, chaleureux, élancé et coiffé d'un **bombé** (un chapeau melon). Nos gars l'avaient déjà entouré et quant à la fin on me présenta comme ce correspondant de **Razmik** qui signait **«Empost Barbaros»**, Zartarian s'étonna de trouver en face de lui un môme inconnu. Il avait cru jusqu'au bout que son correspondant était Aram Andonian.

VAN

A l'autre bout de l'Anatolie, dans le **Yerguir**, la réception par les Arméniens de la révolution qui vient de triompher dans les régions européennes de l'empire ottoman (Macédoine, Constantinople) se fait avec retard, tant à cause des distances qu'à cause des conditions locales. A Van, la population arménienne majoritaire et relativement prospère a vécu depuis 1855 —année de la publication par Khrimian Hayrig d'**Artsvi Vaspouragan** (L'aigle de Vaspouragan) dans le monastère de Varak— une renaissance culturelle. Elle a donné naissance à des sociétés secrètes, puis au premier parti politique arménien, le parti arménagan, mais son principal fondateur, Meguerditch Portougalian, a dû s'exiler à Marseille où il publie **Armenia.** En 1896, malgré l'union momentanée des partisans arménagans, hentchaks et dachnaks, la jeunesse arménienne de Van a payé un lourd tribut aux massacres hamidiens. Depuis, le **vilayet** de Van, dont l'importance géostratégique entre le Caucase et la Perse est évidente, subit un contrôle politique et militaire sévère du gouvernement turc. Pour toutes ces raisons, le Dachnaktsoutioun a eu du mal à s'implanter dans la région, à recruter et maintenir des **fédaïs** dans les maquis montagnards, à assurer l'endoctrinement et l'armement des paysans arméniens dans un objectif d'auto défense. En 1907, la **«trahison de Davo»**, un militant dachnak qui a révélé aux autorités une importante cache d'armes, a été une catastrophe soldée par des arrestations d'intellectuels et de militants arméniens de tout bord et par des actes de vengeance. Elle a longtemps alimenté des polémiques littéraires.

En juillet 1908, **Vahan Papazian** (1876-1973), un ex-étudiant, surnommé **Koms** ou encore **Docteur**, est responsable d'une troupe de **fédaïs** dachnaks qui a échappé à la répression et s'est confinée dans la région de Chadakh [14].

Après de longues errances en montagne pour sécuriser un peu les paysans arméniens face aux Kurdes, il est revenu avec ses compagnons à Veri Tagh le quartier arménien de Chadakh. Le 15(28) juillet 1908, démoralisé, il est vautré sur le toit d'une maison, lorsque tout à coup, il voit, au loin, surgir un homme.

«(...) C'était notre Amin, il venait de Van. Cette fois, son visage rayonnait, il tenait à peine debout et semblait vouloir voler dans les airs. Il court, il hurle de loin - **Constitution... Liberté... Monsieur Aram** [15] **et tous les prisonniers sont libérés.** Durant un instant j'ai pensé «Il est devenu fou».

- Qu'y a t-il mon gars? Qu'est ce que tu racontes ?

- Kha, kha, Monsieur le Docteur, n'ayez plus peur, c'est la liberté... Nous devont aller à la ville... Tiens, tiens si tu ne me crois pas; il me remit une lettre et quelques journaux. De vrai, la lettre était d'Aram. Il écrivait que la Constitution avait été proclamée, que tous les prisonniers avaient été libérés et que, dans le même mouvement, on l'avait conduit au sérail sous escorte d'honneur. Il demandait que l'on descende au plus vite à Van, il n'y avait plus lieu d'errer dans les montagnes. Les gars s'arrachèrent les journaux(...). Oui, la Constitution avait été proclamée. De Salonique, Enver et Niyazi avaient menacé de faire marcher la troupe sur Bolis. L'**Ittihad** avait pris en mains le gouvernement du pays et proclamé la **Liberté, l'Egalité, la Fraternité».**

Le lendemain, une autre lettre dAram se fait encore plus pressante. Il faut descendre à Van où Sarkis et Ichkhan[16] sont déjà arrivés, où la joie et l'émotion sont générales, tous les exilés et les fuyards sont revenus. Après hésitation et non sans méfiance, Vahan et ses hommes décident enfin de descendre. En route, des villageois, des vieillards, les larmes aux yeux, viennent au-devant d'eux. Le vieux Bazig, un **danoudér** sympathistant, lui, n'y croit pas. Il craint que ce soit une ruse du **«Turc impie»**, néanmoins il promet du thé et un mouton. A Sevdkin, près d'une rivière, les hommes se reposent, enlèvent leur cartouchière et attendent le festin promis. Soudain, l'apparition, sur la route de Chadakh à Van, d'une file de soldats provoque un accrochage dramatique. Les **fédaïs** se croient encerclés. Bazig hurle «le voilà le **hurriyet** de ces **kafirs**» et ouvre le feu. Le combat s'engage. Le gros des **fédaïs** essaye de gagner les hauteurs à travers le lit d'un torrent dont les pierres roulent sous leurs pieds. Les Turcs répliquent mais ne touchent personne. Les **fédaïs** continuent à monter, en glissant, en tombant. Finalement,ils remarquent que les soldats turcs viennent ramasser les corps de trois des leurs et qu'ils n'attaquent pas le village par représailles. Etonnés, mais non rassurés, ils passent la nuit à la belle étoile dans les pâturages d'été. **C'est ainsi qu'ils «ont fêté la lune de miel de la Constitution».**

Au matin, les invitations de descendre à Van sont devenues des ordres. Finalement la troupe de Vahan Papazian se sépare de Bazik et, avec les bénédictions des bergers arméniens, se met en route, par prudence voyage de nuit, pour n'arriver qu'à l'aube au monastère de Varak. Ici aussi, l'accueil est bouleversant. En leur honneur, on a préparé un banquet avec la participation —nuance importante— de **«jeunes bourgeois»** venus de Van. Cet accueil ne dissipe pas leur méfiance. Ils refusent d'entrer à Van en plein jour et en armes. Ils ne descendent de la montagne que le 31 août (!?) et entrent dans la ville à minuit.

Après des effusions, les camarades de Van leur annoncent qu'ils doivent se présenter impérativement aux autorités turques comme Ichkhan et Sarkis l'ont déjà fait. Le lendemain, le commandant militaire, Miralay Tayar bey, corpulant, la barbe et les moustaches teintes en rouge, antipathique, vient chercher Vahan Papazian et Aram Manoukian pour les conduire chez le gouverneur. Avec un sourire hypocrite, il commente **«Nous étions ennemis, désormais nous sommes amis. C'était l'istibdad** (le despotisme), **maintenant le hurriyet. Je suis sûr que la main dans la main, nous allons désormais lutter pour défendre notre Constitution»**. Puis soudain, il demande à **«Docteur bey»** : comment a-t-il pu s'échapper alors qu'il était encerclé par trois anneaux de soldats turcs. Vahan Papazian esquive et répond **«Nous avons sur la tête un 'ser kulahi'** (un chapeau qui rend invisible) **quand nous voulons nous pouvons passer devant vous sans être vus...».** Ils rient de concert, mais Tayar bey insiste, puis concède **«Bizarre, bizarre... Oui vous êtes de vrais djinns».**

Arrivés devant le sérail, ils défilent entre deux rangs de soldats qui les saluent. Un orphéon militaire joue la marche de **«l'Armée de la liberté»** de Salonique. Une foule d'Arméniens et de Turcs a envahi les rues et les toits.. Les Arméniens applaudissent à tout rompre, les Turcs se se montrent retenus. Le gouverneur, l'albanais Ferit Mahmoud Pacha, un bel homme dans la soixantaine, le visage orné d'une barbe à deux pointes, les accueille lui-même sur les marches du sérail.

«Il donna libre cours à un flot de propos lénifiants à la turca, aux bienfaits et aux grandes espérances apportés par la Constitution, à l'obligation de défendre la liberté conquise».

Le troisième jour avec des hauts fonctionnaires civils et militaires ils vont s'incliner devant les tombes **«des martyrs de la liberté». «Auparavant, devant l'entrée du cimetière arménien, des soldats turcs montaient une garde d'honneur. En face d'eux se dressaient 10 à 15 de nos meilleurs combattants, armés de pied en cape. Messe de requiem et discours.**

C'était la Constitution ottomane. Nous étions libres.

Il se posait de nouvelles questions, de nouveaux problèmes... Il fallait consolider la liberté acquise, l'asseoir sur des bases légales, fonder la démocratie...».

MOUCH-DARON

Le mémorial élevé par Rouben aux **fédaïs** arméniens, obscurs ou célèbres, accorde une place importante aux événements qui ont précédé et suivi la proclamation de la Constitution dans la région de Mouch-Daron [17]. Rouben (Minas Ter Minassian; 1882-1951), né à Akhalkalak, engagé très jeune dans le Dachnaktsoutioun, ayant subi des épreuves probatoires à Kars, dans l'Aderbadagan et le Vaspouragan, est entré, en 1906, dans ce qu'il a appelé «l'enfer du Daron». Une terre et des hommes magnifiques subissant le joug de la misère, des tribus kurdes et de la bureaucratie ottomane. En mai 1907, il succède comme responsable militaire à Kévork Tchavouche, le héros légendaire tué au combat de Souloukh. Avec une poignée de **fédaïs** et un armement insuffisant, il a en charge l'auto-défense des paysans arméniens de la plaine de Mouch, des montagnes environnantes et du massif du Sassoun.

Juillet 1908. Rouben erre dans les montagnes autour de Mouch avec une quinzaine de **fédaïs**. Près de la «Fontaine de Goreg»,il voit passer une douzaine de soldats. Leurs armes sont ornées d'étoffes blanches. Répondant aux sommations des **fédaïs**, ils crient:

«- Nous sommes frères. Venez c'est la liberté. Je me dis : «L'Osmanli attrape les lièvres depuis sa charette». On leur cria de jeter leurs armes. Ils le firent et s'approchèrent de nous. Ils n'avaient même pas peur.

- Nous sommes frères. C'est la Constitution ! Il y aura un Ermenistan au Sassoun.

Nous ne comprenions pas. Pour nous c'était encore une ruse des Turcs. Les nôtres s'étaient déjà saisis de leurs fusils et allaient éventrer les malheureux terrorisés.

- Attendez s'interposa Gorun, voyons d'abord ce qu'il dit.

Un Kurde parmi les soldats le reconnut :

- Notre sort est entre tes mains, dit-il, épargne nous.

On se calma et on descendit tous à la fontaine.

Ils racontèrent qu'à Stamboul les fédaïs avaient renversé le Sultan. Ils dirent qu'ils portaient sur eux des ordres pour les troupes du Sassoun et comme aucun d'entre nous ne pouvait les déchiffrer, c'est eux qui nous les lirent... Il était ordonné aux garnisons de Dalvorik, Ichkhandzor, et Guéligouzan de se replier immédiatement et de rentrer à Mouch. Certains parmi nous pensaient que les soldats turcs ne li-

☞

☞

saient pas ce qui était écrit mais c'était peu probable, les pauvres diables ne savaient pas eux-mêmes ce que pouvait être cette hurriyet. Il devait bien s'être passé quelque chose».

Ils fraternisent et rendent, non sans réticences, leurs armes aux soldats turcs, mais non les balles. Extrêmement méfiant, Rouben se déplace avec ses hommes dans la montagne, interroge les bergers qui en savent encore moins et envoie finalement un messager en ville. Il en revient avec une lettre **«La lumière de Dieu va se lever. Le mutésarif a rendu visite à la prélature pour annoncer qu'il y avait eu une révolution et que le sultan a accordé une Constitution. Tous les prisonniers vont être libérés. Ecrivez à Rouben en lui demandant de rester tranquille. Un firman de pardon va arriver pour lui».**

La suite du récit est savoureuse. Les villageois rencontrés demandent à Rouben ce que veut dire «une Constitution» Rouben qui n'est pas au courant des événements se tait, mais les autres donnent leur avis.

«- Il va y avoir un roi des Arméniens.

- Pas vraiment, mais les Anglais et les Russes vont envoyer chacun un consul pour mettre fin à l'opression.

- Ni roi, ni consul, Sultan Hamid est crevé, son fils s'est penché sur le sort du peuple et ne veut pas qu'on l'opprime.

- Cette femme Roubina [15] aurait-elle réussi cette fois. Est-ce qu'elle n'est pas à Stamboul ?

- Oui, elle est à Stamboul, dis-je.

Tous étaient persuadés que c'était un coup des nôtres. Ils se réjouissaient tout en craignant la vengeance des Turcs».

Et de fait dans les heures qui suivent, il y a un accrochage grave près de Dérek. Les **fédaïs** abattent cinq gendarmes mais ils ne sont pas poursuivis par l'armée. On leur conseille de se retirer en attendant le **firman** de pardon. Rouben entraîne ses hommes dans la forêt, mais il va lui-même consulter l'évêque catholique Nersès, à Mogounk, près de Mouch. L'émotion est à son comble.

«- C'est la liberté! disait-il. Il me montra le journal «Buzantion» de Constantinople qui annonçait en gros titre la Révolution et la proclamation de la Constitution. Enver et Talaat étaient glorifiés et l'Ancien régime jeté dans l'opprobre. Alors c'était vrai !

Ni l'évêque, ni le journal n'avaient une idée précise des limites de cette liberté. Il n'était plus nécessaire de réfléchir : on était heureux et on se réjouissait. Personne dans cette fête ne se demandait si nous allions tous, en définitive, y gagner ou y perdre. Du Sultan à l'évêque, du seigneur au paysan, de l'humble laboureur au Turc suzerain, tous s'embrassaient dans l'allégresse...».

Rouben exprime ses doutes, demande **«en quoi cette Constitution fait avancer la question arménienne ? A-t-on nommé un gouverneur arménien ? Y aura-t-il des réformes dans les provinces arméniennes ? ...Notre Bureau est-il d'accord avec cette Constitution ?».** La réponse de l'évêque est **«Maintenant, nous sommes tous égaux...y a-t-il une meilleure garantie ?».**

Malgré les pressions et les appels de la prélature de Mouch et des autorités turques, Rouben, toujours méfiant, se retire avec ses hommes dans la montagne. Il faudra que le directeur des télégraphes et Hamazasp, un membre du comité dachnak de Mouch, viennent en personne lui apporter des «preuves». Dont un télégramme adressé **«à Rouben effendi, chef du Comité de la FRA, annonçant la proclamation de la Constitution et souhaitant qu'il consacre ses forces à la défendre. Il n'y avait plus de doutes. On s'embrassa joyeusement. L'heure décisive était arrivée.**

J'annonçais aux fédaïs ma décision de descendre à Mouch et de me consacrer à des activités pacifiques. C'était comme une oraison funèbre». Les vieux partisans Guerbo et Guialcho Manouk ont les yeux pleins de larmes. Tcholo et Manouk protestent vigoureusement.

«Depuis quarante ans jamais les fédaïs ne se sont rendus. Nous avons fait vœu de mourir les armes à la main. Comment peux-tu les remettre à Osmanli ? ...Tant qu'il n'y a pas un Etat arménien avec une armée arménienne, les fédaïs ne doivent pas se rendre. La Constitution c'est leur affaire».

Finalement, on opte pour la prudence, on répartit les hommes entre la montagne et la plaine. Rouben sort de la forêt avec Gorun et six hommes. Et c'est seulement après de longs tours et détours justifiés par la crainte de la potence qu'il se rend seul, au petit matin à la prélature de Mouch où il est accueilli avec enthousiasme par l'évêque Vartan. Epuisé, il s'écroule sur un lit et s'endort. On le réveille et on lui annonce que les autorités l'attendent : on est vendredi, on va fêter la Constitution, les Turcs sont dans le quartier arménien en signe de fraternité.

«A cette époque, mes cheveux jamais coupés retombaient sur mes épaules en se mêlant à ma barbe (...) Je me coiffais d'un long papakh tchétchène dont les poils se confondaient avec ma chevelure. J'avais aux pieds des mocassins légers, je portais le pantalon du Sassoun, la grande ceinture et la cape de laine sous laquelle apparaissent les cartouchières. Un véritable ours des montagnes dressé sur deux pattes».

C'est dans cette tenue, qu'il est introduit, puant la crasse et la sueur, dans une salle de réception remplie de fonctionnaires en redingotes noires parés de leurs décorations et de leurs épées. A l'extérieur, une foule en liesse le réclame. Il se montre à la fenêtre, bredouille quelque mots accueillis par des vivats frénétiques et des tirs de joie. Les scènes de fraternisation se succèdent. Lavé, tondu, habillé, transformé en jeune civilisé, Rouben, les évêques, des membres du comité de la FRA sont escortés par des militaires jusqu'au sérail. Dans les rues envahies par la foule, les officiers doivent tirer l'épée pour les protéger de l'enthousiasme populaire.

«C'est hissé sur des épaules que je traversai le marché grouillant de monde avant de déboucher sur la grande place qu'occupait tout un régiment'. Les officiels dont le gouverneur Salih pacha sont assemblés devant une tribune décorée de drapeaux. Les discours s'enchaînent. Rouben ne sait pas le turc mais saisit les dernières phrases, toujours les mêmes : Vive nos frères arméniens, Vive les patriotes arméniens». La suite de la cérémonie est essentiellement militaire : défilés, fanfare jouant la **Marche de la Liberté**, salut au drapeau.

«A leur tour les troupes défilèrent devant nous, les fantassins en rangs réguliers, suivis des cavaliers et de l'artillerie dans une grande poussière. Alors seulement, je me rendis compte de la témérité de vouloir s'opposer à cette force.

Mais c'était maintenant la Constitution, c'était la liberté, cette force était la nôtre. Tout était bouleversé, le passé semblait mort, l'ordre nouveau était au pouvoir, ce que nous appelions la Révolution«.

Epilogues

La Révolution de 1908 a représenté un tournant dans le destin de nos trois témoins. Schavarch Missakian, fou de langue et de littérature arméniennes, met à profit la liberté de la presse pour fonder avec Kégham Barséghian, Zabel Essayan et Vahram Tatoul, **Aztag**, un hebdomadaire littéraire et politique qui s'exerce à la pensée critique (16/29 décembre 1908). Lorsque la revue disparaît, en automne 1909, avec la fondation du quotidien **Azadamard**, organe de la FRA, la vocation de journaliste de Schavarch s'est affirmée. A travers lse vicissitudes de son hostoire elle se concluera par la création à Paris de **Haratch**, en 1925.

En décembre 1908, Vahan Papazian est élu, avec Archak Vramian, représentant des Arméniens de Van au Parlement ottoman. Réélu en 1912 et en 1914, il est l'un des 10 députés arméniens (sur 266 en écrasante majorité musulmans) dont 4 députés dachnaks et 2 hentchaks dans ce premier Parlement où Krikor Zohrab, avocat célèbre et orateur talentueux, est une vedette. Observateur fin et perspicace, Vahan Papazian tient dans **Azadamard** une précieuse chronique de la vie parlementaire. Il réussira à échapper au sort de Vramian exterminé en 1915.

Rouben se soumet aux ordres de sa hiérarchie : sortir des forêts, déposer les Armes. Au cours d'une cérémonie déchirante dans le monastère de **Sourp Garabed**, quelques 400 **fédaïs**, paysans «déracinés» désormais **«inutiles»**, acceptent un verdict **«qui signifie leur arrêt de mort»** et se séparent après une danse collective et sauvage, la **Yarkhouchta.** Rouben part à Genève pour entreprendre des études universitaires qu'il interrompra sur l'ordre de la FRA pour revenir à Mouch (1913), d'où guerre, massacres et révolution le conduiront jusqu'aux responsabilités politiques dans l'Arménie indépendante.

* * *

Conséquences d'une tentative de coup d'Etat d'Abdulhamid ou d'une réaction des milieux islamistes ou de la duplicité des Jeunes-Turcs, les massacres des Arméniens d'Adana (mars-avril 1909) —30.000 (?) morts et des milliers d'orphelins— font l'effet d'un séisme. Ils creusent un fossé et installent un climat de méfiance permanent entre Arméniens et Turcs. Ils amènent au gouvernement les Jeunes-Turcs qui, de défaites militaires en pertes territoriales, troquent bientôt l'ottomanisme pour un nationalisme turc intransigeant.

Anahide TER MINASSIAN

---

(1) Cf. «Haratch» 13/14-16 septembre 2008.

(2) Le dossier des partis politiques arméniens dans l'empire ottoman a été examiné à Genève (27 février-1er mars 2008) par le Sixième Atelier du WATS (Workshop on Armenian Turkish Scholarship) qui se veut un forum de discussions et de réconciliation entre universitaires arméniens, turcs et autres (R. Suny, H. L. Kieser, F. Adanir, E. Kaynar, G. Libaridian, A. Arkun, etc.).

(3) Aknouni (Khatchadour Maloumian; 1863-1915), journaliste, rédacteur de *Drochak*, à Genève, membre du Bureau occidental de la FRA, auteur de *Les plaies de l'Arménie*, fondateur aux Etats-Unis de la première Croix Rouge arménienne (1910).

(4) Elle a été traduite en français par Léon Ketcheyan dans sa monumentale thèse de doctorat, *Zabel Essayan* (1878-1943) *sa vie et son temps. Traduction annotée de l'autobiographie et de la correspondance*, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Paris, 2001.

(5) L'allusion concerne le Congrès de décembre 1907 à Paris.

(6) L. Ketcheyan, op. cité, Vol. 2, Livre 1, pp. 121-122.

(7) Les hentchakians, déjà divisés, sont encore sous le coup le l'assassinat en Egypte d'Arpiar Arpiarian (février 1908) et le parti *ramgavar*, dont Vahan Tékéyan sera la figure de proue n'apparaît pas avant l'automne 1908.

(8) Cf. Schavarch Missakian, *Orèr yev jamèr (Des Jours et des Heures)*, Paris, 1958, pp. 341-348.

(9) C'est le 23 juillet 1908 du calendrier grégorien.

(10) Aram Andonian (1875-1952), journaliste, écrivain et dessinateur satirique, historien. Premier directeur de la Bibliothèque Noubar (1929, Paris). Kégham Barséghian (1883-1915), journaliste, a collaboré à *Aztag*, *Azadamard*, *Méhian*.

(11) Maghakia Ormanian (1841 - 1918), patriarche de Constantinople (1896-1908). Et historien de l'Eglise arménienne. Figure complexe d'un grand homme d'Eglise. Successeur du patriarche Matthéos Izmirlian (1894-1896), «*le patriarche de fer*», il fut accusé par les révolutionnaires arméniens d'avoir collaboré avec Abduhamid.

(12) Yéznik Katchuoni (? -), militant et propagandiste dachnak.

(13) Vahakn Datévian (1875-1916), militant dachnak, a contribué à la prise de la Banque Ottomane (1896); organisateur de la FRA en Bulgarie et aux Etats-Unis. Directeur de l'orphelinat des enfants réchappés d'Adana (1909).

(14) Vahan Papazian, *Im Houchère* (*Mes mémoires*), Beyrouth. T.1, 1950. pp. 591-597, T.2 1952. Publiés 40 ans après les événements ces mémoires reprennent des articles publiés dans *Azadamard*, à partir de 1909.

(15) Aram Manoukian, dit Aram Pacha (1879-1919), originaire du Karabagh. Révolutionnaire professionnel, une des figures centrales de la FRA, a milité à Bakou, en Perse, à Van. Organisateur de l'auto-défense de Van en 1915, le «Père fondateur» de la République d'Arménie (1918).

(16) Ichkhan (Nikol Boghossian de Chouchi), Sarkis (Barséghian - Odabachian; 1883-1915), responsable de *Lernabar* (Sud de Van).

(17) Rouben, *Mémoires d'un révolutionnaire arménien* (en arm.) 7 volumes, Los Angeles (1951-1953). Sous le titre *Mémoires d'un partisan arménien*, éditions de l'Aube, 1990, est une traduction partielle en français où l'on peut lire les épisodes relatifs à la Révolution de 1908, pp. 222 et sq.

(18) Il s'agit de Roubina Aréchian (1881-1971) qui a participé en personne à l'attentat de Yildiz contre Abdulhamid.

■

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret: 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9
MARDI
9 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.092 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.092

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Գիտութեան ակադեմիային մէջ Դեկտ. 5ին յատուկ նիստ մը տեղի ունեցած է, «Սպիտակի երկրաշարժի դասերը» խորագրուած: Ներկայ եղած են Արտակարգ իրավիճակներու նախարար Մհեր Շահգալդեան եւ փոխնախարարը:

Ակադեմիկոս երկրաբան Եղ. Խաչիկեան զեկուցում մը տուած է, անդրադառնալով պատմութեան մէջ Հայաստանի մեծ երկրաշարժերուն (Դուին, Անի, Վայոց Ձոր), կեդրոնանալով Սպիտակի աղէտին վրայ: Երեք գլխաւոր պատճառով բացատրած է արձանագրուած 25 հազար զոհերու երեւոյթը: Առաջինը ցնցումներու վտանգին իրականութենէն չորս անգամ ցած արժեւորումն էր որուն համաձայն կառուցուած էին շէնքերը եւ ղեկավարութիւնը... Ցաւելեալ՝ շինութիւնները շատ վատորակ էին: Նաեւ թէ՛ բնակչութիւնը, թէ՛ պետութիւնը պատրաստ չէին նման աղէտի, յատկապէս փրկարար աշխատանքի ու բժշկական օգնութեան առումով:

Գիտնականը բացատրած է թէ 1988 Դեկտեմբեր 7ին յաջորդական երկու երկրաշարժ տեղի ունեցաւ.. առաջինը 7,5, երկրորդը՝ 6,3 ուժգնութեամբ, 4 վայրկեան, 20 երկվայրկեան տարբերութեամբ: Ան ներկայացուցած է նաեւ աշխարհի զանազան գիտնականներու գիտական աշխատասիրութիւնները նոյն երկրաշարժին մասին:

* * *

Ժառանգութիւն կուսակցութիւնը յայտարարութեամբ մը կոչ ուղղած է որ 2009ը հռչակուի Աղէտի գօտիի հարցերուն ամբողջական լուծումի տարի: Նաեւ հրաւիրած է որ քաղաքական բոլոր ուժերը, հանրային կազմակերպութիւնները, անհատներ, Սփիւռքի բարերարներ, ուսանողներ իրենց ուժերուն ներած չափով օժանդակեն այդ նպատակին:

* * *

Ս. Էջմիածնի մէջ, Դեկտեմբեր 7ի առաւօտը Գարեգին Բ.ի նախագահութեամբ կատարուած պատարագով սկսած են Գիւմրիի երկրաշարժին քսանամեակի նշումները: Ներկայ եղած է նախագահ Ս. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ պետական աւագանին:

Պատարագէն ետք ներկաները գացած են Գիւմրի ուր բացումը կատարուած է զոհերու յիշատակին բարձրացած կոթողի մը, գործ՝ քանդակագործ Ֆրիտ Սողոյեանի:

Նշումի ձեռնարկներուն որպէս երախտագիտութեան ժեստ, հրաւիրուած են աղէտի օրերուն Հայաստանին օժանդակած աւելի քան 20 երկիրներէ պատուիրակութիւններ: Անոնց մէջ յատուկ մեծարանքի արժանացած է ռուսական պատուիրակութեան ղեկավար, նախկին վարչապետ Ն. Ռիժկով, որ ելոյթ մըն ալ ունեցած է: Պատուիրակութիւնները Աղէտի գօտիէն զատ այցելած են նաեւ Ծիծեռնակաբերդ, Պարաճանովի Թանգարան, Մատենադարան եւ Մայր Աթոռ: Նոյն առիթով Ս. Սարգսեանի հրամանագրով Ն. Ռիժկովի շնորհուած է «Հայաստանի ազգային հերոս» կոչումը:

Հրաւիրեալներուն մէջ գտնուած է նաեւ Ուկրանիոյ նախկին վարչապետ Վիկտոր Եուշչենկօ: Ան այցելած է Գիւմրի, ծաղկեպսակ զետեղած երկրաշարժի զոհերու յուշարձանին, ապա գացած Սպիտակ, որուն հրապարակը կը կրէ իր անունը: Ժողովուրդը ողջոյնի պաստառներով ու ծափերով ընդունած է

ՀՅԴ ԿՈՉ Կ'ՈՒՂՂԷ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՏԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Դեկտեմբեր 5 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը Հ.Յ.Դ. կ'իմացնէ թէ զայրացած է Ցեղասպանութեան ժխտումի նիւթով օրինագիծին վաւերացումին ընթացք չտալու կառավարութեան կեցուածքէն: Ցաւով կ'արձանագրուի թէ Հանրապետութեան նախագահը հակառակ թեկնածութեան օրերու իր յանձնառութեան, տեղի կու տայ Անգարայի եւ «Ազատութիւն պատմութեան» խումբին ճնշումներուն, հարցի մը առընչութեամբ որ վերջին ծայր քաղաքական է եւ մարդկային արժանապատուութեան հպող:

Կոչ կ'ուղղուի ընկերվարականներուն որ ինչպէս եղած էր Ազգային Ժողովի

(Շար.ը Դ. էջ)

գայն. քաղաքին ղեկավարութիւնը իրեն շնորհած է պատուակալ քաղաքացիի կոչում:

Ոգեկոչումի ձեռնարկներ կատարուած են նաեւ Վանաձորի, Մարալիկի եւ Աշոցքի մէջ: Տրուած են համերգներ, բացուած են ցուցահանդէսներ:

Նոյն օրուան առիթով Ռուսաստանի նախագահը Դ. Մեդվեդեւ ուղերձ մը յղած է հայութեան, ըսելու համար թէ քսանամեակի օրը կը խոնարհին հազարաւոր զոհերու յիշատակին առջեւ եւ Ռուսաստան ու Հայաստան խոր յարգանքով կը յիշեն փրկարարներու խիզախութիւնը:

* * *

Նշումներու որոշ չափով ցուցադրական -յատկապէս պետական դէմքերու մասով- բաժինին քով գրեթէ միակը եղած է Բարգաւաճ Հայաստան կուսակցութեան ղեկավարը Գ. Ծառուկեան որ լրագրողներու հետ հանդիպումի մը նիւթ ըրած է այսօր ալ անտուն մնացածներու պարագան: Ըսած է թէ կառավարութիւնը որոշած է մինչեւ 2013 այդ հարցը հիմնովին փակել, միայն Գիւմրիի մէջ 3500 բնակարան կառուցանելով:

* * *

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.-Ի ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆԸ ԱԼԵՔՍԻ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. ցաւակցական ուղերձ մը յղած է Ռուս ուղղափառ եկեղեցւոյ սրբազան սինոդոսին, իր վշտակցութիւնը յայտնելով: Ուղերձով ծանրացած է ռուս եկեղեցիին գործօնքին ու հզօրացումին համար վախճանեալ պատրիարքին կատարած ջանքին վրայ. նաեւ շեշտած է Ռուսաստանի կերտումին, անոր պետականութեան ամրացման համար գնահատելի ներդրումը: Չէ մոռցած նշելու Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան եւ Ատրպէյճանի միջեւ հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման ուղղութեամբ Ալեքսի Բ.ի միջնորդական ջանքերը:

* * *

ՄՈՆԱՔՕ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐԱԾ ՆԱԽԱԳԱՀ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ

Մոնաքոյի «Խաղաղութիւն եւ մարմնամարզ» կազմակերպութիւնը տարուան հեղինակութեան մրցանակին արժանի տեսած է նախագահ Ս. Սարգսեանը, մարզական ճամբով բարեկամութեան լաւագոյն արտայայտութեան համար: Այս բարենիշը գնահատանքն է Ա. Կիւլին ուղղուած մրցում դիտելու հրաւէրին: Մոնաքոյի իշխան Ալպէր Բ. մրցանակը յանձնած է մարզական եւ երիտասարդութեան հարցերու նախարար Արմէն Գրիգորեանին: Նոյն մրցանակը տրուած է նաեւ Թուրքիոյ նախագահ Ա. Կիւլի, հրաւէրին ընդառաջած ըլլալուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, նախ մերժումէ ապա վարանումներէ ետք, ընդունած է նոր ստեղծուած նախարարութեան՝ տնտեսական վերականգնումի (ռըլանս) գլուխն անցնիլ: Ինք կը սպասէր Արդարութեան կամ Ներքին նախարարութիւնը, բայց ինչպէս անցեալին ալ պատահած է, պէտք է հասկցած ըլլայ որ խոստումները ոչ մէկ արժէք ունին քաղաքական կեանքին մէջ: Պէտք է այդ խոստումներուն համը առած ըլլայ Պալատիւրէն Սարքոզիի: Պատահածը, խորքին մէջ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մխիթարութիւն մը որպէսզի ի վերջոյ բան մը տըւած ըլլան Տէվէճեանի, թէկուզ տեսակ մը ենթանախարար Ֆիյոնի մօտ: Այդ է պատճառը հաւանաբար, որ Երկուշաբթի (Դեկտ. 1) առաջարկուած այդ աթոռը ընդունի միայն Ուրբաթ (Դեկտ. 5): Քաշուեցաւ անշուշտ Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ղեկավարի իր պաշտօնէն, ուրկէ շատոնց զինքը քշել կ'ուզէին: Իւ. ԷՄ. Փէ.ի գըլուխը պիտի նշանակուի Կզաւիէ Պերթրան եւ Աշխատանքի նախարար ալ կը դառնայ Պրիս Հորթըֆէօ եւ կը ստանձնէ նաեւ Իւ. ԷՄ. Փէ.ի փոխ նախագահի պաշտօնը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ զանազան քաղաքներ Աթէնքէն եւ Սելանիկէն սկսելով, ծանր բախումներու դաշտ եղան Դեկտեմբեր 5ին եւ 6ին, ուսանողի մը սպանութենէն ետք ոստիկաններու կողմէ: Խռովութիւնները ծայր տուած էին Շաբաթ իրիկուն մանաւանդ, երբ Աթէնքի ուսանողական թաղամասին մէջ 15ամեայ պատանի մը սպաննուած էր ոստիկանի մը կողմէ, որու ոստիկանական կառքը յարձակման ենթարկուած էր: Բոլոր հոսանքներու պատկանող ցոյցերը մէկ ճակատ կազմած էին իրենց բողոքին մէջ եւ կրակի տուած էին կառքեր, վաճառատուներ, դրամատուներ, նաեւ Փաթրաս, Եռանինա եւ Հերակլիոն: Ներքին նախարարը իր հրաժարականը տուած էր, բայց մերժուած էր: Ցոյցերը շատ բուռն էին եւ 20 հոգի ալ վիրաւորուած էր: Դեկտ. 8ին, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ խիստ կերպով դատապարտած է Ֆրանսան իր գործած սխալին համար: Այդ սխալը կը վերաբերի Սարքոզիի տեսակցութեան Տալայ Լամայի հետ, Կտանսքի մէջ: Փեքինի Ֆրանսայի դեսպանն ալ Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է բացատրութիւն տալու համար: Չինական զանազան կայքէջերու վրայ ամէն տեսակ նախատինք կայ Ֆրանսայի դէմ, օրինակ, Սարքոզի «ոճրագործ» որակուած է, ուրիշ կայքէջի մը վրայ ալ՝ «Պատմութեան մեծ ապուշը», եւլն.: Կտանսկի մէջ կը տօնուէր Լեք Վալեզայի շնորհուած Նոպէլեան մրցանակին 25ամեակը եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած է տեսակցութիւնը:

ՄԱՐԹԻՆ ՕՊՐԻ, Դեկտեմբեր 5ին հաղորդեց կուսակցութեան ղեկավարութեան կազմը, ուր հակառակ ակնկալուածին, ոչ մէկ ներկայացուցիչ կայ Սեկոլէն Ռուայալի խմբակէն: Նոր ղեկավարութիւնը կը բաղկանայ 19 կիներէ եւ 19 այրերէ: Մ. Օպրիի տուած այս որոշումը կը փաստէ որ կուսակցութիւնը պառակտըւած կը մնայ: Ս. Ռուայալ իր կարգին յայտարարած է որ կը սպասէր իրեն եւ իր կողմնակիցներուն համար հաւասարէ հաւասար պատասխանատու պաշտօններու:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Պատրիարքը՝ Ալեքսի Բ. վախճանած է Դեկտեմբեր 5ին: 79 տարեկան էր: Խորհրդային վարչակարգին տապալումէն ետք ինք է որ հաւատքի վերածնունդը ապահոված է երկրին մէջ: Աւելի մօտ էր սակայն իշխանութեան քան ժողովուրդին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Դեկտ. 9ին:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ պաշտպանութեան եւ արտաքին նախարարները պաշտօնազրկուած են Դեկտեմբեր 5ին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութեան բանբերը յայտարարած է որ «ոչինչ կը կատարուի Եւրոպայի մէջ առանց Գերմանիոյ» հակազդելով այն իրողութեան որ Անկելա Մերքէլ չէր հրաւիրուած Լոնտոնի փոքրիկ վեհաժողովին, որ գումարուած էր Դեկտ. 8ին Սարքոզիի եւ Պրաունի միջեւ:

ԶՈՐՍ ՋԻՆՈՒԱԾ անձեր, Դեկտեմբեր 4ին, օր ցերեկով խուժած են Ավընիւ Մոնթէնեըի Հարի Ուինսթըն զոհարավաճառին խանութը, իրենց յանձնել տուած են զոհարեղէններու մեծամասնութիւնը և փախուստ տուած: Նոյն վաճառատունը գրեթէ նոյն օրերուն, անցեալ տարի ալ կողոպտուած էր, գողցուած զոհարեղէնները աւելի քան 10 միլիոն եւրօ կ'արժէին. իսկ այս անգամ՝ 85 միլիոն:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԽՏՈՒՄԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԵՒ ԿԱԶ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՇԱՀԵՐԸ...

Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծին Ծերակոյտի օրակարգին առնուելու եւ ատով օրէնքի վերածելու մերժումին մասին պաշտօնապէս տրուած բացատրութիւնը առաւելաբար ծանրացաւ հայեւթուրք մերձեցումը չխանգարելու բծախնդրութեան վրայ: Թուրքիոյ մարտավարութիւնը յաջողած էր այդ պատկերը ներշնչել ու ամէն միջամտութենէ ետ կեցնել առընչակից երկիրներ, Ֆրանսայի գըլխաւորութեամբ:

Ատոր մէջ դժուար չէր նշմարել յուռութեամբ թելադրուածը թէ Ֆրանսա տըրամադիր չէր ժխտողական օրէնքի մը սիրոյն տուժելու, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ: Այդ երկիրը կարեւորներէն է անոնցմէ որոնց հետ Ֆրանսա կապուած է յատկապէս տնտեսական բազմաթիւ կապերով: Ու Անգարա շատ մը անգամներ բացայայտ կերպով սպառնացած է խզել զանոնք, գոնէ մէկ մասով, եթէ 1915ի հարցին մէջ Փարիզ հակաթուրք քայլերու դիմէ:

Այս սպառնալիքներուն վերջիններէն մէկը կը վերաբերէր Նապուքքօ կազատարին. ան Թիւրքմէնական ու ատրպէյճանական կազը պիտի փոխադրէ Եւրոպա: Թուրքիա սպառնացած էր անոր մասնակցելու Կազ տը Ֆրանսի տրամադրութեան ընթացք չտալ, եթէ 1915ը շարունակէր մնալ Ֆրանսայի օրակարգին վրայ:

«Սապահ» թերթը (Դեկտ. 7) կը տեղեկացնէր. «Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումին վերաբերող օրինագիծին Ծերակոյտէն վաւերացումի հեռանկարը փակուած ըլլալով, Կազ տը Ֆրանսի եւս Նապուքքոյի ծրագրին մասնակցութեան հաւանականութիւնը լուրջ չափով աւելցած է»: Օրինագիծին չվաւերացուելու որոշումը կարեւոր արձագանգ գտած է ուժանիւթի ոլորտէն ու այլեւս կազի ֆրանսական ընկերութիւնը բացառելի անուն՝ չէ: Ան կրնայ կրկնել մասնակցութեան դիմումը, քանի որ Անգարա հասկցուցած է թէ ետ կ'առնէ իր վէթօն:

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԹՐՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ, ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ, ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔ, ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ԵԱՆ»ՈՎ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Հայկական նիւթը անպակաս է Թուրք մամուլի էջերէն: Կան ներկայի գլխաւորաբար քաղաքական զարգացումներէն թելադրուածները. սահմանը բանալ–չբանալու հարցեր, պատմաբաններու մարմին կազմելու ջանք, Ղարաբաղի սակարկութիւններուն միջամտութեան փորձեր, եւլն.: Կան նաեւ շատ աւելի ծանրակշիռ ոլորտներ որոնք կը պատկանին անցեալի հակահայ իրադարձութիւններուն, սկսեալ 1915էն. քսան դասակարգ զինուորութիւն, Ունեւորութեան տուրք, Սեպտ. 6–7-ի դէպքեր ու մնացեալը: Հասկնալի է որ Թուրք լրագրողին, մտաւորականին համար շատ աւելի դժուար է այս երկրորդ խումբէն տուեալներ նիւթ ընել, եթէ անշուշտ ան չի պատկանիր պաշտօնական տեսակէտի պաշտօնական, կամ անպաշտօն բանբերներու դասուն:

Այս երկրորդ խումբի անցքերուն մասին հետաքրքրական երեւոյթ մը նշմարելի է Թուրք մամուլին մէջ: Գրեթէ ամէնօրեայ է անոնց արծարծումը այս կամ այն թերթին մէջ. ժխտելու համար ըլլայ, թէ հաստատելու: Ժխտողները կը յամառին չարունակել ծամուելէ մաշած պնդումներ, ուրանալով, չըմեղանալու յայտնի միտումով: Ասոնք չեն հետաքրքրականները: Այլեւս ոչ միայն մենք, աշխարհն ալ յոգնած է այդ բաները կարդալէ, լսելէ:

Հետաքրքրականը «խոստովանել»ու ձգտում, պահանջ մըն է որ Թուրք գրողին, լրագրողին գրիչին տակ կը բերէ տակաւին երէկ թապու նիւթերը, անոնց մասին ամէնէն անսպասելի մօտեցումով արտայայտուելու մղելով զինք:

Նոյեմբերի վերջին շաբաթավերջը այս բնոյթի էջեր տրամադրեց ընթերցումի: Մէկը նիւթ ըրած էր Իթթիհատի «հալածախտաւորի վախով» ծրագրուած քաղաքականութեամբ կատարուած Հայերու ցեղային մաքրագործումը, բանուորական ջոկատները, Ունեւորութեան տուրքը, Սեպտ. 6–7ի դէպքերը. ըսելու համար թէ այդ բոլորին շնորհիւ 1914ին երկրին բնակչութեան 19%-ը կազմած ոչ–իսլամներէն այսօր միայն 50 հազար Հայ եւ 3 հազար Յոյն մնացած էր, երբ Թուրքիա աւելի քան 70 միլիոննոց երկիր եղած էր:

Այս էջին հեղինակը Ճիհան Քէյիֆ կը կոչուի. գրութիւնը լոյս տեսած է «Պիրկիւն.նէթ» կայքէջին վրայ (Նոյ. 30): Պէտք է ըսել որ անդրադարձած նիւթերուն մասին բաւական հում ճշմարտութիւններու չեշտումով արտայայտուած է Քէյիֆ:

1914ին հրապարակուած զինուորական ծառայութեան օրէնքը կը բացառէր ոչ–իսլամները, քանի որ անոնք անվստահելի տարր կը համարուէին ու կարելի չէր զէնք յանձնել իրենց: Այս վերջինները պարտ էին զինուորութեան ծառայութիւն չկատարելու փոխարէն Թուրքերէն բազմապատիկ աւելի տուրք վճարելու, երթալ ծառայելու բանուորական ջոկատներուն մէջ. կ'աշխատէին ճամբու, կամուրջի, անցքի կառուցումին մէջ, քար կը կոտրէին, ձիւն կը մաքրէին, գերեզման կը փորէին, փայտահատութիւն կ'ընէին, ածուխ եւ ծծումբ, կամ աղ կը հանէին հանքերէ, նոյնիսկ կը լծուէին հողագործական աշխատանքի, մարախներու դէմ պայքարի, եւլն.: 1914ին հայ բնակչութեան թիւը 1·300·000 էր երկրին մէջ որ ունէր 18 միլիոն բնակիչ: Ճարը գտնուեցաւ 1915 Մայիս 27ին հռչակուած օրէնքով որ այդ հայութեան ըստ աղբիւրի 300 հազարէն մէկ միլիոնը քշեց Տէր Զօրի անապատը:

Բ. աշխարհամարտը պատրուակ ծառայեց Ունեւորութեան տուրքին: Ճիշդ է որ Թուրքիա պատերազմին մասնակից չէր գործնապէս, սակայն կը կրէր տնտեսական նեղութիւններուն հետեւանքները: Առիթը ճամբայ բացաւ պատրուակը տարազելու. իսկ իրականութիւնը այն էր որ ամփոփուած էր շրջանին Թուրք վարչապետ Շ. Սարաչօղլուի խօսքերով. «Այս օրէնքը նոյն ատեն յեղաշրջական օրէնք է: Մեր առջեւ ունինք առիթ մը որ մեր տնտեսական անկախութիւնը կրնայ ապահովել: Անոր շնորհիւ մեր հրապարակին տիրած օտարները պիտի չէզոքացնենք ու թրքական գործի հրապարակը յանձնենք Թուրքերուն»:

Օրէնքը 1942 Նոյ. 1ին վաւերացուեցաւ, առանց նոյնիսկ Ազգային Ժողովին մէջ վիճարկումի դրուելու: Տուրքի ենթակայ հռչակուածներու 87%ը զորս «օտար» կոչած էր վարչապետը, երկրին ոչ–իսլամ քաղաքացիներն էին: Միայն 6%-ը իսկապէս օտար դրամագլուխի տէր էր, սակայն իրենց երկիրներուն միջամտութեամբ այս վերջին խումբը փրկուեցաւ տուրք վճարելու պարտաւորութենէն:

Քէյիֆ թուական տուեալներ ալ ունի. ըստ պաշտօնական թիւերու, 314·900·000 լիրայի տուրք գանձուեցաւ: Շրջանին ամէնէն դառն էջերը Աշքալէի մէջ արձանագրուեցան: Անպայման ամէն ոչ–իսլամ հարուստ չէր: Անոնք որ չկրցան պահանջուած տուրքը վճարել, հոն հաստատուած աշխատանքի ճամբարները ղրկուեցան. անոնց թիւը 1229 է: Տասը ամսուան չափ տեւած այդ կիրարկումին հետեւանքը այն եղաւ որ իրենց տունն ու ստացուածքը գրաւուած ոչ–իսլամներէն մաս մը եւս մեկնեցաւ Թուրքիայէն: Այնպէս որ 1955ին անոնց համեմատութիւնը 1% էր միայն: Այսուհանդերձ, տակաւին խանգարիչ ազդակ կը նկատուէր Թուրքիոյ հանրապետութեան համար որ չէր յաջողած միատարր ամբողջութեան վերածուիլ: Նոյն տարին Թուրք արտաքին գործերու պատասխանատուները Կիպրոսի հարցով երբ նեղ կացութեան մատնուեցան իրենց յոյն գործընկերներուն կողմէ, Թուրքիոյ Յոյներուն արմատը չորցնելու նպատակով կազմակերպեցին Սեպտ. 6–7-ի դէպքերը: Հետեւանքը այն եղաւ որ մէկ Հայ, 15 Յոյն սպաննուեցան, 32 հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան, 150 միլիոն տոլարի արժէքով նիւթական վնաս եղաւ (թէեւ պաշտօնական թիւը 69 միլիոնէն վեր չելաւ). 4214 բնակարան, 1004 գործատեղի, 73 եկեղեցի, սինակոկ մը, երկու վանք, 26 դպրոց, գործատուներ, պանդոկներ, ընդամէնը 5317 կառոյց յարձակումի թիրախ դարձաւ:

Ճ. Քէյիֆ այս բոլորը թուելէ ետք, կ'ըսէ. «այսօր միայն յիսուն հազար Հայ եւ երեք հազար Յոյն մնացած ըլլալով հանդերձ, ազգայնացման քաղաքականութիւնները իրենց ամէնէն տգեղ մեթոտով՝ վախցնելու եւ փախցնելու նպատակով կը շարունակուին: Թուրք քաղաքական մարդիկը որոնք միատարր ընկերութեան մը տենչանքով եւ երազով կ'ապրին, հակառակ իրենց բոլոր վէճերուն, չեն կրցած մէկդի ձգել իրենց միակ քաղաքականութիւնը՝ ազգայնացումը եւ զայն միշտ ամէն բանէ գերիվեր նկատած են. որովհետեւ, ինչպէս արդէն ըսի, ան հիմնադիր գաղափարականին ամէնէն հիմնական մասը կը կազմէ:

Զմոռնանք որ իրենց հետ տարիներու համակեցութիւն ունեցած մեր այս հայրենակիցներուն հանդէպ այսքան զուլումի փոխարէն ներողութեան, անոնց տոկացած ըլլալուն համար շնորհաւորութեան եւ տակաւին մեզի հետ ապրիլ շարունակելու իրենց կամքին համար շնորհակալութեան պարտք ունինք»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐԱԳՐՈՂ ԵՒ ՊԱՏՄԱԲԱՆ ՆԱՐՍԻՍՕ ՊԻՆԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Դեկտ. 2ին, Պուէնոս Այրէսի իր բնակարանին մէջ մահկանացու իր կեանքը կնքեց հանրածանօթ լրագրող, պատմաբան եւ տոհմագէտ Նարսիսօ Պինայեան: Հանգուցեալին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յաջորդ օր, Ս.Գ.Լ. Մայր Տաճարէն, ներկայութեամբ կարեւոր թիւով յուղարկաւորներու, հայ թէ ոչ–հայ մտաւորական, լրագրական թէ մշակութային շրջանակներէն:

Եկեղեցական արարողութեան աւարտին, դամբանական իր խօսքին մէջ, Թեմիս առաջնորդ Գիսակ արք. Մուրատեան ընդգծեց այն իւրայատուկ հետաքրքրութիւնը, զոր ողբացեալ պատմաբանը կը տածէր հանդէպ Հայոց պատմութեան, հայկական հարցերուն եւ պահանջատիրութեան, եւ «շրջուն հանրագիտարան մը» նկատեց զայն, որուն ծանօթութիւններուն կը դիմէին յաճախ բոլորը:

Միակ եւ վերջին յետնորդը վանեցի աւանդապահ ընտանիքի մը՝ Նարսիսօ Պինայեան, ծնած էր Պուէնոս Այրէս, 1928ին, զաւակը՝ սպաներէն լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան հմուտ եւ հռչակաւոր դասախօս Նարսիսօ Պինայեանի, որ իր կարգին միակ որդին էր Վանէն արտագաղթած, արկածախնդիր եւ երբեմնի մեծահարուստ Հայու մը՝ Մկրտիչ Պինայեանի, որուն մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ ունի Սիմոն Վրացեան «Կեանքի ուղիներով» իր հատորներէն մէկուն մէջ:

Նորոգ հանգուցեալ Նարսիսօն տեղական շրջանակներուն ծանօթ լրագրող մըն էր, որ տարիներով մաս կազմած էր տեղւոյս մեծ օրաթերթերէն «Լա Նասիոն»ի խմբագրական անձնակազմին եւ օր–օրին կը ստորագրէր շահեկան յօդուածներ՝ միջազգային քաղաքական հարցերու, մշակութային թէ միջ–ցեղային խնդիրներու մասին, որոնք կը կարդացուէին մեծ հետաքրքրութեամբ: Բազմահմուտ եւ խուզարկու միտք՝ հանգուցեալը կը յատկանշուէր նաեւ իր ուշադրաւ ու կեդրոնացեալ հակումով դէպի Հայկական Հարցը եւ Հայկական ցեղասպանութեան եւ Հայաստանի առնչուող խնդիրները, բացառիկ սէր մը ունենալով իր ծագման օրրանը եղող Վանի նկատմամբ, զոր առանց տեսած ըլլալու կը ճանչնար զարմանալի ճշգրտութեամբ: Ողբացեալը խորապէս ծանօթ էր նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական, միջ–ցեղային, կրօնական թէ հասարակական հարցերուն, եւ հանգստեան կոչուելէ յետոյ, «Լա Նասիոն» թերթի մէջ մնայուն սիւնակով մը կ'անդրադառնար այդ եւ միջազգային այլ խնդիրներու մասին «Հակամարտութեան վարկածներ» ընդհանուր խորագրի տակ:

Իր մահը իսկական կորուստ մըն է սպանագիր հայ լրագրողներու եւ մտաւորականութեան կալուածին մէջ, նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Հայկական Հարցը իր մահով կը կորսնցնէ անշահախնդիր եւ անայլայլ գրիչ մը, որ գիտական, հայագիտական եւ տոհմագիտական յօդուածներով կը սատարէր արդարութեան պայքարին:

Բացի տոհմագիտական բնոյթի բազմաթիւ իր յօդուածներէն (ըրած է Մաօ Ցէ Թունկի, Ռ. Ռեկընի, Ռաուլ Ալֆոնսինի եւ ուրիշ նշանաւոր մարդոց տոհմածառը «Անուններու եւ մականուններու մասին» իր մնայուն սիւնակին մէջ, միշտ փնտռելով... հայկ. ճիւղ մը), ողբ. Ն. Պինայեան հեղինակ էր շարք մը աշխատութիւններու, որոնցմէ յիշենք «Տոհմագիտական տասնըվեց ուսումնասիրութիւններ», «Արժանթինեան տոհմագիտական պատմութիւն», «Հայերը Արժանթինի մէջ» հատորները: Խօսելով այս վերջին գործին մասին, որ սփիւռքահայ գաղութներու պատմութեան կալուածին մէջ խիստ յատկանշական աշխատութիւն մըն է՝ իբրեւ գործ մը, ուր համադրուած են արժանթինահայ գաղութը կազմող բոլոր բաղադրեալները մշակութային, կուսակցական, լեզուական, կրթական, տոհմային, եւ այլն, եւ այլն: Գրեթէ ամբողջական հետախուզութիւն մը, որ կրնայ ուղեցոյց ըլլալ ապագայ... սփիւռքագրութեան, եթէ օր մը պիտի ձեռնարկուի անոր: Ի դէպ յայտնենք, որ արժանթինահայ գաղութի մասին գրած են նաեւ Վարդան Մատթէոսեան, Էւա Թապագեան եւ Նելիտա Պուլղուրճեան: Յատկապէս Վ. Մատթէոսեան մօտէն անդրադարձած է Պինայեաններու (հայր եւ որդի) տոհմային ծագումին, գրական թէ լրագրական վաստակին, եւն.:

Իր գիտական, բանասիրական թէ տոհմագիտական արժէքաւոր հետախուզութիւններուն համար ողբ. Նարսիսօ արժանացած էր շարք մը շքանշաններու, ինչպէս Քրուս տէ Օրօ ալ Մէրիթօ տէ Բոլոնիա, Սանթա Քյարա տէ Ասիս: Յիշենք նաեւ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ շքանշանը, որով պարգեւատրուեցաւ հանգուցեալ Վազգէն Ա. Հայրապետին կողմէ:

Կը մնայ աւելցնել, որ ողբ. Ն. Պինայեան խորապէս ծանօթ էր նաեւ Հայոց Պատմութեան եւ սփիւռքահայ իրականութիւնը շարժման մղող բոլոր երեւոյթներուն, հարցերուն, կնճիռներուն թէ տագնապներուն: Ծանօթ ըլլալը թերեւս բաւարար չէ բնորոշելու համար ենթական, կարեւորը այն անդրդուելի հպարտութիւնն էր, որով համակուած էր հանգուցեալը իր հայկական ծագումով եւ որով յարատեւօրէն կը յիշէր ու կը յիշեցնէր 1915 Թրքական Ցեղասպանութիւնը:

Նարսիսօ Պինայեան հայերէն չէր

ՊՈԼԻՍ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՍԻՐՎԱՐԴ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Անուանի յօրինող ու դաշնակահար, բարեբար Սիրվարդ Գարամանուկեան, որ շուրջ քառասուն օր առաջ հրաժեշտ տուած էր կեանքէն, Դեկտ. 2ին, իր ծննդեան 97րդ տարեդարձին առթիւ ոգեկոչուեցաւ Խաչեան Սանուց Միութեան հաւաքատեղիին մէջ: Թաղին հոսանքազուրկ ըլլալուն պատճառով ձեռնարկը կայացաւ մոմերու լոյսի տակ, մերթ ձեռնալամբերու օգնութեամբ, ինչ որ նպաստեց խորհրդաւոր մթնոլորտի մը ձեւաւորումին:

Բեռնէ բերան լեցուն դահլիճը անգամ մը եւս կը հաստատէր, թէ Գարամանուկ չահած է ամէն տարիքէ ու սեռէ անձերու անվերապահ սէրն ու համակրանքը ու դեռ երկար տարիներ պիտի յիշուի ան, իր բարի անունն ու արդար վաստակը ժառանգութիւն թողած ըլլալով սերունդներուն: Հանդիսութեան ներկայ էին նաեւ Սեւ Ծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Կազմակերպութեան Միջազգային Քարտուղարութեան մօտ Հայաստանի Մնայուն Ներկայացուցիչ Կարէն Միրզոյեան, Շիշլիի Փոխ-Քաղաքապետ Վազգէն Պարըն, յայտնի դաշնակահար Շահան Արծրունի, Պէյօղլուի Ս. Եկեղեցեաց Թաղային Խորհուրդէն անդամներ, կրթական մշակներ:

Բեմին ճիշդ կեդրոնը զետեղուած էր Սիրվարդ Գարամանուկեանին հրջանակեալ մէկ լուսանկարը, որուն առջեւ դրուած մոմերը կը լուսաւորէին հանգուցեալին անուշ դէմքը, որ տակաւին չէ ջնջուած զինքը սիրողներու յիշողութենէն:

Երեկոյթի բացման խօսքը արտասանեց Սանուց Միութեան Վարչութեան Ատենապետուհի Մարիամ Տրամէրեան, որ ողջունելով ներկաները, զանոնք հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ յարգելու հանգուցեալին ազնիւ յիշատակը ու միաբերան երգելու անոր կողմէ յօրինուած Խաչեանի քայլերգը՝ «Ողջոյն տաճար իմաստութեան»ը: Ապա ան խօսքը փոխանցեց Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Դիւանադպիր Վաղարշակ Զիլճեանին, որ յանուն Թաղային Խորհուրդին, անգամ մը եւս ոգեկոչեց Գարամանուկեանը, անոր արդար վաստակը համարելով մէկ օղակը անցեալէն ներկայ ու դէպի ապագայ երկարող հայ մշակոյթի շղթային:

Աւելի վերջ Մարիամ Տրամէրեան մանրամասնօրէն ներկայացուց Սիրվարդ Գալըպճեան–Գարամանուկի կեանքի ուղին, որպէս անձ, որպէս արուեստագէտ եւ որպէս բարեբար, յետին մանրամասնութիւններով յիշատակելով անոր հարուստ կենսագրութիւնը:

Տրամէրեանէն վերջ, ամպիոնին մօտ տեղ գրաւեց Անայիս Եալտըզճեան: Ան հանգուցեալը ներկայացուց իր մտերմութեան մէջ, որպէս մտերիմ մէկ բարեկամուհին: Դիպուկ բնորոշումներով, հոգեբանական տեղին վերլուծումներով, կեանքի դրուագներու ներկայացմամբ Ա. Եալտըզճեան գծեց Գարամանուկեանին իւրօրինակ կերպարը՝ իրեն հետ բնաւ չյարաբերողներուն մտքին մէջ իսկ պատկերացնել տալով անոր վառ անհատականութիւնը: Եալտըզճեանի ելոյթը, որուն մեծ յուզումով ու աշխոյժ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին ներկաները, վերջացաւ տեղին մաղթանքով մը. Գարամանուկեանի գործը երբեք չմոռցուի:

Զահրատի անոր ձօնած «Զայնահաւաքը» բանաստեղծութիւնը արտասանեց Սիլվա Կոմիկեան:

Հերթը հասած էր յօրինողի արուեստէն նմոյշներու ներկայացման, զոր յաջողութեամբ իրագործեցին սոփրանօ Ալիս Մանուկեան ու դաշնակահար Լեւոն Էրոյեան: Անոնք մեկնաբանեցին երեք երգեր՝ «Մայրամուտը» (յօրինուած Կարպիս Ճանճիկեանի բանաստեղծութեան հիման վրայ), «Աշնանային» եւ «Եթէ» (յօրինուած Արմենուհի Թերզեանի բանաստեղծութեանց հիման վրայ):

Ծափողջոյններով ընդունուեցան այս կատարումները, որոնց աւարտին Մարիամ Տրամէրեան, յանուն Սանուց Միութեան Վարչութեան, յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնը Արման Վարդանեանին, որ Սանուց Միութեան նուիրուած էր դաշնամուր մը, որու վրայ առաջին նուագողը եղաւ Լեւոն Էրոյեան:

Յաւարտ հանդիսութեան, հիւրերուն բաժնուեցաւ հրուշակ՝ ի հանգիստ հոգւոյն Սիրվարդ Գարամանուկեանի:

Հարկ է յայտնել, թէ ձեռնարկին կազմակերպիչները նախատեսած էին ցուցադրել նաեւ անոր «Ախթամար» ստեղծագործութեան հիմամբ Սեւանայ լճին մօտ տեսագրուած կարճ ժապաւէնը: Դժբախտաբար, ելեկտրականութեան խզումը պատճառ դարձաւ, որ հանդիսականները զրկուին նման վայելքէ մը:

Ս.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 8/9-ին տեղի ունեցած է Գանատայի ՀՅԴ երիտասարդական միութեան միջ-վարչական ժողովը կազմակերպութեամբ ՀՅԴ ԳԵՄ-ի Կեդրոնական վարչութեան: Մասնակցած են Մոնրէալի «Լեւոն Շանթ», Լաւալի «Բեկոր Աշոտ», Թորոնթոյի «Սիմոն Զաւարեան», Գեմպրիճի «Արամ Մանուկեան», Սէնթ Գաթրինզի «Յառաջ» մասնաճիւղերը: Ժողովը ընդգրկած է Կեդրոնական վարչութեան ծրագրի ներկայացումը, ինչպէս նաեւ ամէն մէկ մասնաճիւղի ծրագիրներու ներկայացումը: Օրակարգի վրայ էին դաստիարակչական նիւթեր: Ժողովի աւարտէն ետք տեղի ունեցած է պարահանդէս մը:

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյեմբեր մէկին նշուած է «Ապագայ» շաբաթաթերթի 33րդ տարեդարձը մասնակցութեամբ Հայաստանէն ժամանած Գատանս նուագախումբին: Համերգէն առաջ ԹՄՄ-ի վարչութեան ատենապետ Արթօ Մանուկեան ողջունած է ներկայութիւնը Վիրահայոց առաջնորդ Վազգէն եպիսկ. Միրզախանեանի, զոր ներկայացուցած է Թեմին առաջնորդը՝ Բագրատ եպիսկ. Գալըստանեան: Վազգէն եպիսկ. խօսք առնելով շնորհաւորած է Ապագայի տարեդարձը, ապա անդրադարձած Թիֆլիս հրատարակուող երեք հայկական թերթերու: Այս ելոյթներէն ետք, կարգը եկած է Գատանս նուագախումբին (դաշնակ, ջութակ, թաւջութակ, կիթառ, աքորտէոն), որու յայտագրին մաս կազմած են Կոմիտասի, Սայաթ Նովայի, Բաբաճանեանի, Խաչատրեանի, Կերշուինի գործերը:

գիտեր: Բայց իր հայկական ծագումը գործնապէս վերածած էր յանձնառու ծառայութեան ի խնդիր հայութեան: Այդ ծառայութիւնները չեն մոռցուիր, բայց առաւել եւս կ՚ամրապնդուին, եթէ, ըսենք, հարեւանցիօրէն, մտածուի հայերէնի թարգմանել «Հայերը Արժանթինի մէջ» հոյակապ հատորը: Ահաւասիկ կալուած մը, որ կը կարօտի համապատասխան վերաբերումի: Իսկապէս, այսօրուան մեր իրականութեան մէջ ունինք բազմաթիւ ազգակից գրողներ, լրագրողներ, մտաւորականներ, որոնք կը գրեն անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն եւ այլ լեզուներով եւ որոնք տրամաբանօրէն անծանօթ կը մնան տուեալ լեզուին անծանօթ հայաշխարհի մարդոց, Հայաստանի մտաւորականութեան եւ ժողովուրդին եւ որոնց ծառայութիւնն ու մտաւոր աշխատանքը կը կորսուին մոռացութեան ծովուն մէջ: Կը կարծենք, որ սփիւռքագիտութեան կարեւոր կալուածներէն մէկը պէտք է ըլլայ թարգմանական այս աշխատանքը, եթէ օր մը իրականանայ Հայաստանի մէջ նոր մարմին առած Սփիւռքի նախարարութեան առաջին... խոստումներէն մէկը՝ ըսփիւռքագիտութեան ամպիոն պետական համալսարանի մէջ: Խոստում, որ համազօր է... խոստովանութեան:

Պ. Հ.

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ցաղթական մտածումս կը սայթաքէր սակայն երբեմն իր ուղիղ ժայթքէն, կը մոլորուէր մանրամասնութիւններու մէջ. սարսափն ու զարհուրանքը կը պատէին զիս... մղձաւանջային տեսիլներ կ՚անցնէին արագ արագ յիշողութեանս մէջէն, ու խեղճ սիրտս կը բաբախէր անկանոն ուժգնութեամբ մը:

Սայլը կ՚երթար մութին մէջ ու երկուքս ալ թէեւ արթուն՝ չէինք խօսեր իրարու հետ ու կը հետեւէինք մեր առանձին մտածումներուն: Գիշերը հետզհետէ աւելի խոնաւ՝ գրեթէ կը ցրտանար, ու մենք կը դողայինք մեր վերարկուներուն տակը...

— Աշխարհս սեւնա՛յ ու այլեւս բան չտեսնե՛նք...

Կը փախէի՛նք, կը փախէինք ու կզակս կը կափկափէր. տե՞ղն էր արդեօք, Ատանայի տենդը ուրկէ բռնուած էինք երկուքս ալ եւ որուն ցաւը մոռցեր էինք ճամբուն վրայ: Կը փախէի՛նք...կը փախէի՛նք...: Ձիերը կարծես խենթեցեր էին, սայլապանը կը ճչէր, երբեմն կը գոչէր եւ պատահական գիւղակներու մօտէն անցած ատեննիս՝ հեռաւոր շուներու կաղկանձիւնները կը պատասխանէին մեր անժամանակ գնացքի աղմուկներուն: Աւելի արա՛գ, աւելի արա՛գ...: Մեր էութեան խորը կ՚արթննային ձայներ, ձայներ, մղձաւանջային, դժոխային ձայնե՛ր...

— Օգնութի՛ւն... օգնութի՛ւն...:

Խենթեցե՞ր են ձիերը. իրենց ոստոստող եւ թափահարող սմբակներէն կայծեր կը ցայտէին եւ գետնի փոշին ամպի պէս կը բարձրանար: Ականջներնին կը թօթվէին՝ գրգռուած կարծես անտեսանելի չօշափումէ մը. ու երբեմն կը խըրխընջէին, գլուխնին շարժելով ու կը շարունակէին սուրալ, բարձրանալով առաջքի ոտքերնուն վրայ եւ ոստոստելով՝ իբր թէ վիհեր բացուած ըլլային մեր դիմացը...:

Քանի մը ժամ այսպէս, ու յանկարծ արթնցանք:

Միսիս հասած էինք. կէս գիշեր էր, ու ոճրապարտ գիւղը կը քնանար: Սայլապանը ձիերը քակեց ու տարաւ հանգչեցնելու եւ կեր տալու համար: Մենք սայլին մէջ մնացինք:

Կէս գիշեր էր... ու կարո՞ղ էինք քնանալ, քայլ մը անդին չարագուշակ աւերակները կային մարդկային աճիւններով ծածկուած. քայլ մը անդին, կմախքի բեկորներ, մանկան գանկեր, քանդըւած օճախներ, եւ ամէն տեղ ուրուականային յիշատակը զոհերուն...:

Ոճրապարտ քաղաքը կը քնանար. ոտքի ելայ ու նայեցայ շուրջս երդիքներու վրայ, երկար, երկար ատեն: Ու իմ հըպարտութիւնս ու իմ ատելութիւնս այնքա՛ն սաստիկ զգացի որ չհամարձակեցայ անդրադառնալ անոր:

Քանի օրերէ ի վեր Ատանա վերադարձած էինք: Մեր բանտարկեալներէն մէկ քանին արձակուած էին, եւ կը հանդիպէինք իրենց մայրերուն, իրենց կիներուն ժպտուն եւ գոհ դէմքերուն, մեր առօրեայ երթուդարձի միջոցին: Պատերազմական Ատեանները դադրած էին այլեւս գործելէ եւ նոր ընտրուած կուսակալին քաղաքային իշխանութիւնը, եւ ազատասէր մարդու ազդեցութիւնը օր օրի կը տարածուէր վիրաւորուած եւ անհամբեր հայ հասարակութեան վրայ:

Ոչ ոք դեռ չէր մոռցած աղէտը, ոչ ոք դեռ չէր ամոքուած իր սեպհական սուգին մէջ: Բայց ցեղը հաւաքաբար կ՚ամփոփուէր, շարքերը կը սեղմէին եւ թըշնամիին բացած արիւնոտ պատռուածքները կը գոցուէին կամաց կամաց:

Ուրիշ տեղերէ, կոտորածներու ժամանակէն զգածուած գաւառներէն հասկցեր էին որ ժամանակը հասած է: Ու մեզի ղրկուած հանդերձեղէնի հակերու մէջ կը գտնէինք հարսանեկան զգեստներ... մէկ կողմ դրինք անոնք ու պահեցինք. այդ զգեստները անպէտ չմնացին:

Մօտաւոր ու դրացի գաւառներէն ամէն օր կը հասնէին բարեկեցիկ եւ դիրքի տէր ամուրիներ եւ կ՚ամուսնանային չափահաս որբուհիներու հետ:

Տխուր հարսնիքներ էին անշուշտ, սըգաւո՛ր հարսնեւորներ: Բայց այդ յորդառատ արցունքներուն ետեւէն որ կը տեսնէինք, հարսերու երեսներն ի վար, հանդարտ եւ անայլայլ փայլով մը կը շողար նաեւ երջանկութիւնը:

Արագ, արագ, նոր ընտանիքներ կը կազմուէին. մեր գործունէութեան տեսակը զգալի կերպով փոխուած էր. այլեւս տխրութեամբ մէկ կողմ չէինք ձգեր գեղեցիկ եւ պճնուած զգեստները՝ արկածեալները վիրաւորելու մտահոգութեամբ. անոնք կը պահէինք, կը ծրարէինք եւ կը յատկացնէինք հարսերուն:

Եկեղեցիին բակին մէջ ապաստանողներու թիւը կը պակսէր հետզհետէ. շատերը այգիները գացեր էին այգեկութք ընելու եւ օգնելու հողատէրներուն: Քիչ ատենէն կու գար նաեւ բամպակի հունձքը եւ անգործ մնացած բազուկներ պիտի մխիթարուէին սուրբ եւ ամոքիչ աշխատութիւնով:

Ցղի կիները կը ծնէին ու նորածինները այլեւս վիժածի ահռելի երեւոյթներ չունէին: Ամէն օր կ՚երթայինք կ՚այցելէինք իրենց ու զուրգուրանքով կը հսկէինք այդ նորածիլ կեանքերուն վրայ: Դժբախտ ու որդեկորոյս մայրերու դէմքերուն վրայ կը վերածնէր երջանկութեան ժպիտը, ու շրթներ, որ միայն ողբացեր էին ամիսներէ ի վեր, կ՚երգէին եւ օրօր կ՚ըսէին իրենց մանկիկներուն: Մէկ ծընող կնոջ քով կը հաւաքուէին շատ մը այրիներ ու ամէնքն ալ կը խնամէին ու կը շփացնէին նորածինը. արկածեալները հաւաքաբար մայրութիւն կ՚ընէին եւ կը մխիթարուէին ինքզինքնուն ստեղծած տպաւորութեան մէջ:

Աւերակները նուազ քստմնելի, նուազ տխուր կ՚երեւէին. որովհետեւ հայ բանտարկեալներու արձակումէն ետքը Կիպրոս, Եգիպտոս եւ այլ երկիրներ ապաստանող փախստականներ դարձեր էին իրենց հայրենի հողին վրայ:

(Շար. 93)

Messe de Requiem

La messe de requiem du 40 ème jour après le rappel à Dieu de

M. Hovig EGHIAZARIAN

Avocat honoraire

(Décédé le 27 octobre 2008 à l'Isle Adam)

sera célébrée le Dimanche 14 décembre à 11 heures en la Cathédrale Sainte Croix des Arméniens Catholiques ; 13 rue du Perche à Paris (3ème).

La famille et les amis sont invités à s'unir d'intention à cette cérémonie à sa mémoire.

Vifs remerciements à Mgr Ghabroyan, aux amis pour leur affection ainsi qu'à l'Ordre des Avocats.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13

Սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի եզնաւորին եւ Մելիտոսի եպիսկոպոսին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը 9ին,*

Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեջօ–Գաչանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Փէքմեզեանի եւ զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեանի եւ զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանի *մահուան առթիւ: Շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ այդ առթիւ եղած հետեւեալ նուէրներուն համար.– Տիկին Անայիս Ստեփանեան 150 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարգիսեան 50, Տիկին Շանթալ Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Մատիլեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Հաքիմեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Զաքարեան 100ական, Տիկին Ժագլին Մուսայեան, Տիկին Լուիզ Փապուճեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պօղոսեան 150:*

(Շար.)

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է «Փարոս» հաստատութենէն 100 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Պիւչաքէ 50:

(Շար. Ա. էջէն)

քննարկութեան, նախաձեռնեն օրինագիծին Ծերակոյտ բերուելուն եւ օրակարգի առնուելուն:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(4 décembre)

H O N T E :

LE MASSACRE DES ARMENIENS SELON TANER AKCAM

Մարք Սեմօ գրախօսական մը ստորագրած է Թանէր Աքչամի հատորին ֆրանսերէն թարգմանութեան առթիւ («Un acte honteux»), *ուր մանրամասն կ'արձագանգէ թուրք հեղինակին բերած վըկայութեան:*

* * *

«LE MONDE»

(5 décembre)

Թերթին գրական յաւելուածին մէջ, Թանէր Աքչամի այս գիրքին մասին գրախօսական մը ստորագրած է Կայծ Մինասեան, որուն խորագիրն է՝ «Ոճիր մը պատմութեան դէմ»: Հոս ալ շեշտը կը դրուի թուրք պետութեան պատասխանատուութեան վրայ, զոր կը նկարագրէ հատորին հեղինակը:

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :

— Madame **Rakel DINK**, Présidente de la Fondation Hrant Dink;
— Madame **Fethiye CETIN**, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
— Monsieur **José Antonio GURRIARAN**, journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euroméditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
— Monsieur **Alexis GOVCIYAN**, Président de l'UGAB Europe.

Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ՝

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

«Ս Ի Ի Ն Ե Ա Յ Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ի
Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր՝
Գ Լ Ա Ձ Ո Ր Ի Ե Ւ Տ Ա Թ Ե Ւ Ի
Հ Ա Մ Ա Լ Ս Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր Ը»

– ֆիլմի ցուցադրութեամբ –

Դասախօս՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Տեսուչ Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին եւ Մշակութային Կեդրոնին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10

ժամը 20·30*ին*

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ

15 rue Jean-Goujon
75008 Paris

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN

4ème édition

Sous le parrainage de Monsieur **René ROUQUET, député-maire d'Alfortville**

Les 12, 13 et 14 décembre de 11h à 19h

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville
(près de la Mairie)

Invitée d'honneur :
Anahide TER MINASSIAN. historienne

En permanence :
Salle 1 : Présentation et vente de livres en français et en arménien. Rencontres et dédicaces d'auteurs.
Salle 2 : Exposition «La richesse du monde des lettres et des idées, du 19ème au 21ème siècle en Arménie et en Diaspora».
Diaporama : «Images de l'Arménie d'aujourd'hui».

CONFERENCE :
Samedi 13 décembre à 17 heures
«Pourquoi les poètes ? Histoire de la poésie arménienne»
par **Krikor BELEDIAN, écrivain, maître de conférences**
suivi de CARTE BLANCHE POETIQUE.

ANIMATION PEDAGOGIQUE POUR LES ENFANTS :
Dimanche 14 décembre à 15 heures
«Baron Nigoghos!»
par **Anahide SARKISSIAN, enseignante et auteur d'ouvrages pour enfants.**

organisé par la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89
courriel: contact@mca-alfortville.com

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը սրտագնաբար կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, որ լաւ արեւմտահայերէն գիտէ եւ կը տիրապետէ մեքենագրութեան, կէս օրուան գրաշարային (տողաշար) աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Ս ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13
Տօն Սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի

Այս առթիւ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

***

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը *տեղի կ'ունենայ* Կիրակի, Դեկտեմբեր 14*ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, *եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար, նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կ'ըլլան եկեղեցւոյս ի կեանս եղող բոլոր բարերարներու եւ սատարողներու անոնց սիրելեաց հարազատներուն համար:*

Ժամը 12·30*ին,* Կարպիս Մանուկեան *սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս դիւանատունը:*

Սկիզբ ժամերգութեան՝ *ժամը 8·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին,*
Քարոզ՝ *ժամը 11·15ին,*
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ *ժամը 12ին:*

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MESSE ET REQUIEM

en mémoire du 20ème anniversaire du

S E I S M E E N A R M E N I E

en la Cathédrale Saint Sauveur d'Aix-en-Provence
34 Place des Martyrs
le Samedi 13 décembre à 18 heures

La messe sera célébrée par le Rév. Père **Yéghia TERTSAKIAN** Curé et Responsable des Arméniens Catholiques de Marseille et PACA

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN réalisateur

Le Jeudi 11 décembre à 20h

Avec la participation exceptionnelle du réalisateur

ARAM

Un film de Robert KECHICHIAN, 2002

Avec Simon Abkarian, Serge Avédikian, Gilles Arbona, Isabelle Sadoyan.

La projection sera suivie d'un débat avec le réalisateur.

Directeur des programmes : Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
Intervenants :
— Gaidz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10
MERCREDI
10 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·093 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·093

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բազմաթիւ քաղաքներ պատերազմական դաշտի վերածուած են եւ Դեկտեմբեր 8ի համեմատական հանդարտութիւնը չտեւեց: Երկրին ընկերային մթնոլորտը արդէն շատ լարուած է եւ 15 տարեկան պատանիին սպանութիւնն ալ կրակին վրայ իւղ լեցուց: Դեկտ. 10, Չորեքշաբթի, ընդհանուր գործադուլի օր է, բայց նախորդ օրն ալ միջադէպերը եւ խռովութիւնները չէն դադրած: Մեծ քաղաքներէն զատ (Աթէնք, Սելանիկ, Հերակլիոն, եւլն.), փոքր քաղաքներ ալ, ինչպէս Թրիքալա, Քավալա, Քոմոթինի կրակի մէջ էին: Գործադրկութիւնն ալ մեծ համեմատութիւններու հասած է: Բազմաթիւ վկայականներու տէր երիտասարդները մկրտած են «600 եւրոնոց սերունդ», քանի միայն այդքան կ'առաջարկուի իրենց որպէս ամսական եւ այդ պայմաններով իսկ աշխատանք չեն գտներ: Քաղաքական եւ փինանսական գայթակղութիւնները այնքան մեծ են եւ հասած՝ կառավարական մակարդակին իսկ, որ նախարարապետին հանդարտութեան կոչը շատ արձագանգ չէ գտած. կը թուի նաեւ թէ անիշխանականներու շարժումները լաւ կազմակերպուած են: Դեկտ. 9ը, սպաննուած պատանիին յուղարկաւորութեան օրն էր, սուգի օր մը ամբողջ երկրին մէջ:

ՎԱՍԻԼԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, ռուսական քարիւղի Եուկոս ձեռնարկին նախկին փոխնախագահը ազատ պիտի արձակուի 50 միլիոն ռուբլիի (1,4 միլիոն եւրօ) փրկագինի մը փոխարէն: 2006էն ի վեր առժամեայ բանտարկութեան դատապարտուած է, բայց բողոքներու տեղի տրուելով հիւանդանոց փոխադրուած էր, որովհետեւ խլիրդ եւ սիտայ կը տառապէր: Դրամի իւրացման ամբաստանութեան տակ է եւ կը մեղադրէր իշխանութիւնները, որ գինք չեն դարմանած, որպէսզի վկայութիւն տայ իր գործատիրոջ Մ. Խոդորկովսկիի դէմ:

ԱՌԱՍԻ մօտ Ալպան-Սէն-Նազէրի Նոթր Տամ տը Լօռէթի զինուորական գերեզմանատան մահմետական բաժնի շուրջ 500 շիրիմներ պղծուած են եւ ցեղապաշտ արձանագրութիւններ ալ տեղ գտած, Դեկտեմբեր 8ին, Այտ էլ-Քէպիրի տօնին օրն իսկ: Արձանագրութիւններ եղած են նաեւ Ռաշիտա Տաթիի դէմ: Երրորդ անգամն է երկու տարուան մէջ, որ նոյն դէպքերը տեղի կ'ունենան ընդհանուր ընդվզում ստեղծելով:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ ծայրը ծայրին վերընտրուած է Հօ-տը-Սէնի Իւ. ԷՄ. Փէ.ի դաշնակցութեան նախագահ: 254 ձայն ստացած է իր մրցակիցին, Սէն-Գլուի քաղաքապետ Էրիք Պէրտոաթիի 210 ձայներուն դէմ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Ս. Սինոդոսը վախճանեալ Ալեքսի Բ. պատրիարքին աթոռին տեղապահ նշանակած է Սմոլենսկի եւ Կալինինգրադի Սիրիլ մետրոպոլիտը: Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ նաեւ կազմակերպել ընտրութիւնները Ալեքսի պատրիարքին յաջորդը նշանակելու համար: 62 տարեկան տեղապահը 1989էն ի վեր կը ղեկավարէր պատրիարքութեան արտաքին հարցերը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԵՐՈՒՄԻ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի հրամանագրով Մարտ 1ի դէպքերուն առնչուած երեք դատապարտեալի ներում շնորհուած է: Եդ. Աշուղեան, Արման Մարգարեան եւ Արթիւր Նազանեան ոստիկանութեան դիմադրելու եւ բռնութիւններու ամբաստանութեամբ 3 - 3,5 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին: Ներումի բացատրութիւնը երեք ներկայացուած խնդրագիրերն են, նաեւ քրէական անցեալ չունենալու պարագան, ընտանեկան հանգամանքներ:

* * *

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԹԻՖԼԻՍ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Տ. Սարգսեան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ մէկ օրուան աշխատանքի այցով Դեկտեմբեր 9ին Թիֆլիս կը մեկնէր: Պատուիրակութեան մէջ էին փինանսներու, ուժանիւթի, տնտեսութեան, Սփիւռքի նախարարները, փոխնախարարներ, Հայաստանի Թիֆլիսի դեսպանը, երեսփոխաններ, այլ պաշտօնատարներ: Վարչապետը եւ պատուիրակութիւնը կը մասնակցէին հայեւվրացական տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովի նիստին, ապա Տ. Սարգսեան հանդիպումներ կ'ունենար նախագահ Սահակաշվիլիի, վարչապետին հետ, կ'այցելէր Հայաստանի դեսպանատունը եւ Նորաշէնի հայկական եկեղեցին:

* * *

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԵՒ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ ԱԼԵՔՍԻ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Դեկտեմբեր 8ին նախագահ Ս. Սարգսեան եւ Գարեգին Բ. Մոսկուա մեկնած են, մասնակցելու համար Ռուսաստանի պատրիարք Ալեքսի Բ.ի յուղարկաւորութեան:

Գարեգին Բ.ի ընկերացած են Ուկրանիոյ, Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի, Հարաւային Ռուսաստանի, Արցախի թեմերուն առաջնորդները:

* * *

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ

Ֆրանսայի Ազգային ժողովի Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան խումբի նախագահ Ֆ. Ռուշպլուան եւ փոխնախագահ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ռ. Ռուքէ երկրաշարժի քսանամեակի նշումին համար Հայաստան հրաւիրուած հիւրերէն եղած են: Արարողութիւններու մասնակցելէ ետք ընդունուած են Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Աբրահամեանի եւ նախագահ Ս. Սարգսեանի կողմէ: Հանդիպումներուն նիւթ եղած են երկու երկիրներու բարեկամական սերտ կապերուն շարունակութիւնը եւ Գիւմրիի մէջ անօթեւան ընտանիքներուն բնակարան կառուցանելու ծրագիրները:

* * *

ՄԱՀ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՊԱՐԻՍ ՀԵՐՈՒՆԻԻ

Դեկտեմբեր 5ին Երեւանի մէջ մահացած է գիտնական, ակադեմիկոս, արհեստագիտական գիտութիւններու փրոֆ. Պարիս Հերունի, 75 տարեկանին:

Ծնած էր 1933ին Երեւան, 1957ին աւարտած է Մոսկուայի ուժանիւթի հիմնարկի ռատիօ թէքնիք ֆաքիւլթէն ու մինչեւ 1960 աշխատած Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ: Եղած է (1960-68) Գիտութեան ակադեմիայի ռատիօֆիզիքի եւ էլեկտրոնիկի հիմնարկի փոխտնօրէն, ռատիօֆիզիք չափումներու միութենական հետազօտիչ հիմնարկի հայկական բաժնի ղեկավար, Երեւանի ճարտարագիտութեան համալսարանին մէջ բաժնի վարիչ:

Ունի հարիւրաւոր գիտական աշխատութիւններ, մենագրութիւններ: Արժանացած է կոչումներու, մրցանակներու:

Ինք յայտնաբերած է Քարահունջի հնադարեան աստղադիտարանը եւ գրած «Հայերը եւ հին Հայաստանը» հատորը որ լոյս տեսած է հայերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենար Դեկտ. 9ին:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Փարիզի ներկայացուցչութիւնը եւ Ղարաբաղի զօրակցութեան ընկերակցութիւնը Ղարաբաղեան շարժումի 20-ամեակը նշելու ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին Դեկտ. 8ի երեկոյեան, Նափոլէոն պանդոկի երկու սրահներուն մէջ: Հրաւէրին ընդառաջած էին կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, հանրային դէմքեր, գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի երեք յարանուանութեան ներկայացուցիչները, մամուլի թղթակիցներ, եւլն.:

Հակառակ պատերազմի մը, զոհերու, յաղթանակած ու ազատ կեանքին մէջ ծլարձակող Ղարաբաղի կենսունակութեան խորհրդանիշ երիտասարդուհիի մը երգ ու պարով բացուեցաւ երեկոյթը. յետոյ երգուեցան Ֆրանսական եւ ղարաբաղեան փառերգները:

Ամփոփ ելոյթով մը ներկաները ողջունեց ԼՂՀ Փարիզի ներկայացուցիչ Յ. Գէորգեան յետադարձ ակնարկ մը նետելով անցած քսանամեակին. ըսաւ թէ այդ ընթացքին Ղարաբաղը ունեցաւ պատերազմը, անոր արհաւիրքը, շրջափակումը, զոհեր, բայց նոյն ատեն նաեւ յաղթանակի ցնծութիւն եւ իր ընտրութեամբ ազատ ըլլալու երջանկութիւնը: Յիշեց այդ տարիներու Հայաստանի ու Սփիւռքի կարեւոր զօրակցութիւնը:

Ան չմոռցաւ որ նշումի ընտրուած թուականը կը զուգադիպէր Գիւմրիի երկրաշարժին ալ քսանամեակին. ինչ որ ըսել կու տար որ 1988ը եղաւ յոյսերու եւ ցաւերու տարի մը Սումգայիթի ջարդերով ու երկրաշարժի զոհերով: Խնդրեց որ վայրկեանի մը լռութեամբ յարգուի անոնց յիշատակը:

Ղարաբաղի զօրակցութեան ընկերակցութեան նախագահ Ր. Մուսալեան շեշտեց հաղորդակցութեան պայքարին կարեւորութիւնը: Պէտք էր անյապաղ ձեռնարկել այդ ճակատին վրայ եւս յաղթանակելու, Ղարաբաղի մասին լսելի ըլլալով Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերէն: Իր խօսքը աւարտեց շնորհակալութիւն յայտնելով Պետրոսեան հաստատութեան որ ապահոված էր հիւրասիրութեան բաժինը:

* * *

«ՇԷՆ»Ի ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Ինչպէս անցած տարիները, «Շէն» կազմակերպութեան տարեկան տօնավաճառը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբերի առաջին շաբաթավերջը, Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի սրահներուն մէջ: Շաբաթ եւ Կիրակի Փարիզէն ու շրջակայ արուարձաններէ նկատելի բազմութիւն մը դիմեց հոն, թէ՛ տարեվերջի նուէրներ գնելու, թէ՛ այդ ճամբով մասնակցելու «Շէն»ի հայաստանեան ու ղարաբաղեան ծրագիրներու իրականացման:

Այդ ծրագիրները յատկապէս նպատակ կը հետապնդեն սահմանամերձ բնակավայրերու կեանքի դժուարին պայմանները բարելաւելու. ատով կը հետապնդուի թէ՛ մարդասիրական, թէ՛ մարտավարական նպատակ: 2008ի կատարուածներուն մասին պատմող ցուցանակներ կը տեղեկացնէին թէ շարունակուած են Եղնաջուր եւ Ներքին Բազմաբերդ (Հայաստան) գիւղերու ծրագիրները, Շուշիի մանկապատանեկան կեդրոնի ծրագիրները: Առաջին գիւղին մէջ տեղաբնակներու եւ նոր հաստատուած ընտանիքներու համար 17 տուն կառուցուած է, ամէն յարմարութիւններով: Այդ ընտանիքները ունին հողատարածք ու անասուններ: Իսկ Ներքին Բազմաբերդի մէջ բաւական հսկայ լքուած շէնք մը նորոգուած ու վերածուած է բազմարուժարանի: Առողջական խումբ կը գործէ հոն, տանելով անհրաժեշտ առաջին խնամքները:

Ինչ կը վերաբերի Շուշիի մանկապատանեկան կեդրոնին, քանի մը նկարով իսկ տեսանելի էր. անոր կարեւորութիւնը, շատ բանէ տակաւին զրկուած այդ քաղաքին երախաներուն համար: Դաստիարակիչ, կրթիչ ժամանցի ծրագիր մը կը գործադրուի հոն, արժեւորելով պատանիներուն ազատ ժամանակը:

Տօնավաճառին հայկական տեսերիզներու, սկաւառակներու, գիրքերու, ուտելիքի, ձեռական արուեստի գործերու -ասեղնագործութիւն, զարդեղէն, խեցեգործութիւն- նկարներու, եւ այլ բազմազան ճաշակաւոր առարկաներու սեղաններէն կատարուած գնումները կաթիլ-կաթիլ գոյացող լճակին պէս աղբիւր կ'ըլլան տարուէլիք աշխատանքներու:

Այլեւս աւանդութիւն դարձած է միասնական ընթրիքն ալ որ տեղի կ'ունենայ նոյն վայրին մէջ: Այս տարի 160 հոգի մասնակցեցաւ անոր:

Ըստ առաջին հաշիւներու, «Շէն»ը 72 հազար եւրոյի շահ արձանագրեց. շատ ուրախալի տուեալ է այն որ ատոր մէջ կարեւոր տոկոս կը դրաւէ գիրքերու վաճառքէն գոյացած հասոյթը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱԹԷՆՔ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՊԱՏԱՆԻՆ ՀԱՅ ՄՕՐ ԶԱՒԱԿ ԷՐ

Ոստիկաններու կրակոցներու զոհ պատանին որ կը կոչուի Ալեքսանտրոս Ղրիղորոփուլոս, մօրը կողմէ Հայ է: Մայրը Աթէնքի ծանօթ ոսկերիչներէն է, Ճինա Ջալիկեան կը կոչուի:

Պատանիին սպանութեամբ հրահրած դէպքերը որոնք Յունաստանի տասնեակ մը քաղաքներուն մէջ ծաւալած են, արձագանգ գտած են նաեւ Պէրլինի մէջ: Խումբ մը Յոյներ խուժած են Յունաստանի դեսպանատունը, վար առած դրօշակը, տեղը պարզած «Մարդասպան պետութիւն» արձանագրութեամբ պաստառ մը: Բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցած են Մեծն Բրիտանիոյ յունական դեսպանատան եւ հիւպատոսարանին առջեւ ալ:

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԹՐՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ, ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ, ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔ, ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ԵԱՆ»ՈՎ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուշագրաւ բ. էջ մը Անին նուէր ըրած է: Այդ աւերակ քաղաքն ալ որպէս զբօսաշրջական ու քաղաքական ազդակ շահարկելու Թրքական միտումը բաւական տխուր զարգացումներու պատճառ եղաւ: «Թարաֆ» կայքէջին վրայ Նոյ. 29ին Իսմէթ Բրվանչ անդրադարձած էր նոր պատրաստուած Թրքական կայքէջին որմէ «Հայ» անունն իսկ կը բացակայէր, բայց պաշտօնապէս հաղորդուած էր որ կայքէջը Անիի մասին բոլոր սխալները սրբագրող, թերիները լրացնող բնոյթ պիտի ունենայ...

Բրվանչ ալ այս կէտը կը մատնանշէ, գրելով. «Ու բացի այն նախադասութենէն որով կ'ըսուի թէ Անի Հայաստանի սահմանին կից կը գտնուի, առանց Հայու խօսքը ընելու Անիի պատմականը, կարեւորութիւնը, ամէն բանը պատմեր են: Ահա՛, 961–1045 տարիներուն Բագրատունիներու իշխանութիւնն էր, Գագիկ Ա.-ի օրով կառուցումի լայն շարժում ծաւալեցաւ, եւլն...

Ծօ՛, ո՞վ էին այդ բագրատունիները:

Շատ հաւանօրէն անկարեւոր ժողովուրդ մըն էին, որոնց ո՛ր թըրքական ցեղէն սերած ըլլալուն նիւթը անտեսուած է մինչեւ այսօր: Արդէն անոնց պատկանած կարեւոր շրջանէն դուրս քաղաքը "մեռնող" ձեռքն է եղեր: Պարիսպներուն խաչերն ալ այդ շրջանին երբեւեկի նախնական ցուցանակներն էին արդէն...

... Ի՞նչպէս վարուած են կայքէջը պատրաստողները: Նստած ու բաած են. "Այս Անին, պատրուակով մը քանդել–ոչնչացնել ահագին գործ կը բանայ մեր գլխուն: Քաղաքը չափազանց շատ ծանօթ է:

Որեւէ մէկը գիտէ ու կը գրէ հոս ու հոն թէ ան հայկական քաղաք է. եւ ոչ հայկական որեւէ քաղաք. Հայերուն համար պատմական ու խորհրդանշական շատ մեծ նշանակութեան տէր է: Չենք կրնար աւելի երկար ատեն փակ պահել: Արդէն տասնամեակներով չարտօնեցինք որ մարդ մօտենայ անոր... Ուրեմն, մենք մեր Անին ստեղծենք: Այսպէս ըսելով հասցուցինք սերունդներ որոնք կը յաջողին չեղածը եղած, եղածն ալ չեղած նկատելու կեցուածքը իւրացնել: Վճռակամութեամբ շարժելու պարագային, քանի մը սերունդ ետք կը տեսնէք յանկարծ որ ամբողջ Թուրքիոյ ժողովուրդը սկսած է մտածել որ Անին հարազատ սելճուքեան քաղաք է որմէ ո՛վ գիտէ երբ, մէկ–երկու Հայ անցած է:

... Այլեւս այս կերպը դիւրին դիւրին չի յաջողիր: Այս ձեւով "չկայ" ըսելու պարագային մօտ ատենէն ամէնէն դժկամն իսկ պիտի գիտնայ թէ Անին հարազատ հայկական քաղաք է:

Բայց, պիտի ըսէ՞ այդ ճշմարտութիւնը: Հոն կա՛նգ առէք: Չըսի ձեզի թէ պետութիւնը ամէն մարզի մէջ անյաջող է»:

«Թարաֆ»ի կիրակնօրեայ (Նոյեմբեր 30) յաւելուածին մէջ ալ Այշէ Գատըօղլու ծանրացած էր անցեալը յիշելու պարտքին վրայ, մէջբերելով փիլիսոփայ Ճ. Սանթայանայի խօսքէն թէ «Անոնք որոնք չեն յիշեր անցեալը, դատապարտուած են կրկնելու զայն»: Գերմանիայէն, Հունգարիայէն անցեալը յիշելու օրինակներ տալէ ետք, կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ կացութեան: Կ'ըսէ թէ անցեալի հաշուեյարդարը կը կայանայ յիշելուն եւ յառաջդիմելուն մէջ: Այսօր Թուրքիոյ մէջ այդ իմաստով պատմութեան բերանացի աշխատանք կը տարուէր, բայց դպրոցներուն մէջ ամէն ջանք կ'ըլլար որ աղաքը միայն հպարտութիւն զգան իրենց պատմութենէն: Անոնք ոչ մէկ գաղափար ունին անցեալի ամօթալի էջերուն մասին, կամ այն պատահարներուն որոնք պէտք չէ կրկնուին: Մինչդեռ միայն հպարտութիւն զգալ մարդս անզգամ կ'ընէ: Երբ մարդ կը ձգուի անգոյ անցեալի մը ու անորոշ ապագայի մը միջեւ, բնական է որ մեծարուի մոռնալու արարքը: Անցեալի ամօթալիներուն մասին խօսողները դաւաճան կը նկատուին ու կ'ըլլան մարդիկ որոնք «յա՛ւ ըրեր ենք» կրնան ըսել: Հրապարակներ կ'ողողուին հպարտութեան խորհրդանիշ դրօշներով ու յուշարձաններով. բայց ոչ մէկ կոթող կը կանգնի, յիշեցնելու թէ ի՛նչ զուլումներ գործուած են անցեալին մեզի հետ ապրած մարդոց դէմ:

«Հպարտութեան քով ամօթ ալ պէտք է զգանք. եւ ասիկա ընդունելու ժամանակը շատոնց հասած, նոյնիսկ անցնելու վրայ է», կ'ըսէ Ա. Գատըօղլու:

Անցեալի ամօթալիները չքօղարկելու, չխեղաթիւրելու, չուրանալու եւ անոնց եւս տէր կանգնելու, անոնց համար ներողութիւն խնդրելու, շնորհակալ ըլլալու այս թելադրանքներուն հետաքրքրական զուգահեռ մը կը տանէր «Ակօս»ի երիտասարդ խմբագիրներէն Ռոպէր Գոփթաշ, թերթին Նոյ. 28ի թիւին մէջ, բանալով Թրքական անկեղծ մօտեցումի կարօտ անցեալի էջ մը: Գրութիւնը խորագրուած էր «"եան"ով մականունը արգիլուա՛ծ է»: Կը պատմէ հօրենական բնատնիքին մասին որ 1915էն ետք Սեբաստիա մնալ յաջողած քիչերէն եղած է: Կոչուած է Շիրվանեան: 1934ին երբ հռչակուած է մականունի օրէնքը, մեծ հայրը գացած է անձնաթուղթերու գրասենեակ. պաշտօնեաները չեն արտօնած որ պահէ իր մականունը, ըսելով որ Շիրվանեանի նման անուններ արգիլուած են: «Մեծ հայրս չէր գիտեր թէ օրէնքի ո՛ր յօդուածով կ'ըլլար այդ կարգադրութիւնը: Բաւական ապրած էր, գիտնալու համար թէ նման բաներու պարագային օրէնք, իրաւունք, կանոն փնտռել ո՛չ մէկ օգուտ կ'ապահովէ» կ'ըսէ Թոռնիկ Ռոպէր, որ այսօր կը կրէ իրենց ընտանիքին «յարմար տեսնուած» Գոփթաշ մականունը:

Մօրը ընտանիքն ալ սեբաստացի է: Անոնց Տօնիկեանն ալ վերածուած է Տօնիկօղլուի: Ու անոնց նըման շատ ու շատ ամասիացի, եոզկատցի, մալաթիացի Հայերու ալ նոյն պատասխանը տրուած է. «"եան"ով մականունները արգիլուա՛ծ են»:

Երիտասարդ լրագրողը մականունի օրէնքին հռչակումէն 74 տարի ետք աւելի ունեցած է անոր բնագիրը կարդալու, հոն ըսուած է թէ կարելի չէ գործածել աստիճաններու, պաշտօնէութեան, ցեղախումբի եւ օտար ցեղերու, ազգերու անուններով շինուած մականունները, ինչպէս նաեւ ընդհանուր քաղաքավարութեան անյարիր, կամ զըզուանք առթող, ծիծաղելի մականունները:

«Սեբաստիոյ այդ պաշտօնեան, որուն մասին ոչ մէկ կասկած ունիմ թէ ճիշդ մեծ հօրս ու շատ մը անատոլցիի նման միայն իր զաւակներուն բարի անուն մը ձգելէ ուրիշ նպատակ չունէր, արդեօք Շիրվանեանը աստիճանի մը, կամ պաշտօնէութեան մը անո՞ւնը կարծած էր. կամ ցեղային ու օտար ցեղի, ազգի՞ անուն: Թէ մտածած էր որ քաղաքավարութեան ընդհանուր կանոններու անյարիր, զզուելի կամ ծիծաղելի՞ էր:

Մեծ հայրս այս հարցումին պատասխանը չէր փնտռած. որովհետեւ արդէն գիտէր:

Ե՛ս ալ»: Այս տողերով կ'աւարտի գրութիւնը:

Իսկապէս սխալ չէ ըսել թէ տարիներով կղպուած իրականութիւններու մասին գրեթէ աղաղակելու տրամադրութեան շրջան մը բացուած է Թուրքիոյ մէջ: Բնական է որ ընդհանուր չէ այդ տրամադրութիւնը, սակայն, ամէն օր կարելի է այս կամ այն թերթին, հանդէսին, սփռումին մէկ անկիւնը հանդիպիլ անոր: Յաճախականութիւնը որ մընայուն դարձուցած է զայն, քիչ մը դժուար կը թուի այլեւս որ յանկարծ վերջ գտնէ սանձերը քաշելու մերին հրահանգով մը: Թէեւ աւելի քան հաւանական է որ այդ սանձին կարօտով ապրող ու գործողներ ետդարձի ճամբաները կը փնտռեն գիշեր ու ցորեկ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Մարսէյլի եւ անմիջական շրջանի հայ գաղութի հաւաքական կեանքէն ահաւասիկ հպանցիկ ակնարկ մը կարգ մը ձեռնարկներու եւ հանդիսութիւններու որոնք տեղի ունեցան Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին եւ որոնց պատեհութիւնը ունեցանք ներկայ ըլլալու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ՍԷՓԹԷՄԻ ՄԷՋ

Սէփթէմ–լէ–Վալոնի քաղաքապետարանը եւ տեղւոյն ծագումով հայ Ֆրանսացիներու Մշակութային Միութիւնը միասնաբար կազմակերպեցին Նոյեմբերի սկիզբը ցուցահանդէս մը՝ «Հայաստանի Պատկերներ», եւ այդ ծիրին մէջ հրաւիրեցին, Նոյեմբեր 8ին, Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ՝ Յարութիւն Ծ. Վրդ. Պզտիկեանը դասախօսելու «Հայաստանի միջնադարեան վանքերը» նիւթին շուրջ: Դասախօսը ժապաւէնով մը ներկայացուց Հայաստանի հիւսիսային շրջանի Ազրբէջանի սահմանամերձ վանքերէն՝ Խուճապի, Սրվեղի, Կիրանցի, Քորայրի, Ախթալայի վանքերը իրենց առանձնայատկութիւններով՝ ոճի, բնավայրի, շինութեան նիւթերու, եւլն.: Յարութիւն Ծ. Վրդ. Պզտիկեան ըսաւ նաեւ թէ վանքերը եղան վարդապետարաններ որոնց մէջ կատարուեցան մշակութային, գրական, բանասիրական, պատմական, թարգմանչական գործեր, պահելով եւ հարստացնելով հայ գիրն ու մշակոյթը: Հետաքրքիր բազմութիւն մը հետեւեցաւ դասախօսութեան:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը երախտագիտութեամբ ոգեկոչեց յիշատակը իր հիմնադիր անդամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք տասնամեակներու երկայնքին համոզումով եւ հաւատարմութեամբ տուին իրենց լաւագոյնը կանացի այս ծաւալուն եւ ոգեւորիչ շարժումին, անոր ազգաշէն նպատակներու կիրարկման: Այս առթիւ Սէն Ժերոմի Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին լեցուն էր: Հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս քհնյ. Թաշճեան իր քարոզին մէջ վեր առաւ նախաձեռնութեան ազնիւ գաղափարը եւ դըրւատեց Կապոյտ Խաչի ութսուն տարիներու ներկայութիւնն ու բազմազան գործունէութիւնը հայ կեանքէն ներս: Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան կարգ եւ մատաղօրհնութիւն: Թըւենք քանի մը անուններ, արժանի գրոց յիշատակին. Հայկուհի Շաղճեան, Աղաւնի Զորպաճեան, Արմաւենի Յարութիւնեան, Հայկուհի Ճանիկեան, Մաքրուհի Խօրաէքեան, Նազելի Կիրակոսեան, Լուսընթագ Պանտիկեան, Էլիզ Վարնաճեան:

ՖՈՆԵԹՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Նոյեմբեր 13էն 16, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի Հարաւի շրջանը կազմակերպեց Ֆոնեթոնը, վայր ընտրելով, այս տարի, Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մշակութային կեդրոնի սրահները: Չորս օր ամբողջ, շուրջ երկու հարիւր կամաւորներ, ամէն տարիքի, իրարու յաջորդեցին համակարգիչներու առջեւ, հեռաձայնելով 13104 ընտանիքի. Մարսէյլ Էքս–Ան–Փրովանս, Մոնփըլիէ եւ շրջակայ քաղաքները: Շուրջ երեք հազար ընտանիք նուիրատուութեան խոստումներ ըրին: Եռուզեռ մը որ ազգային տեսակէտէն գօտեպնդիչ է, քանի նպատակը Հայաստանի եւ Ղարաբաղի վերականգնումի աշխատանքներու մասնակցութիւն մըն է: Խոստումներու ընդհանուր գումարը Հարաւի շրջանին համար բացառեալ Նիս քաղաքը եւ շրջակայքը, կը հասնի 272.000 Եւրոյի, որուն մաս կը կազմեն 50.000 Եւրոյի (Նպաստ Փրովանս Ալփ Քոթ տ'Ազիւռ Շրջանային խորհուրդի) եւ 15.000 Եւրոյի (Ֆրանքոֆոնի Արմէնի 2000 միութեան կողմէ) գումարները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 80ԱՄԵԱԿ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը՝ Սէն Ժերոմ, Պօմոն, Պլ. Օտտօ եւ Մարսէյլ–քաղաք միասնաբար գեղարուեստական յայտագրով մը տօնախմբեցին կանացի այս միութեան 80ամեակը, Նոյեմբեր 22ին, Համա-

գումարներու պալատի (Փարք Շանօ) բեմին վրայ: Ձեռնարկը համախմբեց շուրջ ութ հարիւր հոգի:

Ցապիէն Ղազարեան շրջանային վարչութեան անունով բացման խօսքը արտասանեց, ընելով Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հակիրճ պատմականը եւ տալով տասնամեակներու ընթացքին անոր ծաւալած առաքելութեան հիմնական ուղեգիծները եւ գլխաւոր իրագործումները:

Էտի Ճոլոլեան ղեկավարը Նաւասարդ պարախումբին ներկայացուց համոյթը եւ յայտագիրը, շեշտը դրաւ Նաւասարդի նորածիլ պարողներու դպրոցին վրայ: Նաւասարդ պարախումբը իր համբաւին բարձունքին վրայ եղաւ, ներկաներուն պատճառելով պարարուեստի գեղեցիկ, գունաւոր, ոգեւորիչ վայելք մը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ Ա.Ս.Ա.Ֆ.

Մարսէյլի Հայ մշակոյթի տունը Սեպտեմբեր ամիսէն ի վեր վերանորոգման կարեւոր աշխատանքներու մէջ է, մանաւանդ առաջին յարկի «Վասպուրական» հանդիսասրահը եւ այս՝ մինչեւ Դեկտեմբերի կէսը, ինչ որ կը բացատրէ ձեռնարկներու ժամանակաւոր դադար մը: Փակագիծ մը, սակայն. Նոյեմբեր 27ին Ա.Ս.Ա.Ֆ. (Աքսիոն Սանթէ Ֆրանս Արմէնի) դասախօսութիւն մը տըւաւ գետնայարկի «Տարօն» սրահին մէջ, նուիրուած՝ Հայաստանի եկեղեցիներու ճարտարապետութեան, դասախօսն ըլլալով՝ Փիէռ Ֆիլիփ: Ա.Ս.Ա.Ֆ.-ը բժշկական գետնի վրայ մեծապէս սատար է Հայաստանին: Իր ծրագիրն է Գորիսի մէջ կառուցել սրտաբուժական հիւանդանոց մը: Այս գործողութիւնը լաւ ընթացքի մէջ է: Երկրորդ փակագիծ մը՝ յաջորդ օրը, Նոյեմբեր 28ին, Հայ մշակոյթի տան վարչութեան անդամները եւ այն միութիւնները որոնք մասնակցեցան Մարսէյլի միջազգային տօնավաճառին հայկական տաղաւարին (Սեպտ. 26 – Հոկտ. 6) համախմբուեցան միասնաբար «տօնելու նոր պօժոլէ»ն: Մտերմիկ ձեռնարկ մը, բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՇՈՒԿԱՅ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը Շէն կազմակերպութեան հետ, Նոյեմբեր 29ին եւ 30ին ձեռնարկեցին Ծընունդի շուկայի մը, Համազգային դպրոցի մուտքի ընդունելութեան ընդարձակ սրահին մէջ: Հայաստանէն արհեստաւորներու գործեր, զանազան նիւթերու վրայ՝ փայտ, մետաղ, կերպաս, բուրդ, կաւ եւ այլ, ձեռային գործեր, ասեղնագործութիւններ, նկարներ եւ նկարչական գործեր, գիրքեր եւ այլ առարկաներ, առանց մոռնալու հայկական խոհանոցը, ցուցադրուածը բաւական էր ընտրութիւն մը ընելու եւ գնելու Ծնունդի կամ Նոր տարուան նուէրներ: 29ի երեկոն շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր ճաշով մը՝ «Մանթը» շնորհիւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու աշխատանքին, օրեր առաջ պատրաստութեան եւ նուիրումին: Շատեր տեղ չգտան վայելելու համար ե՛ւ համեղը, ե՛ւ համակրելին:

ՍԷՆ ԼՈՒ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

Տարիներու ընթացքին հաստատուած աւանդութիւն մը՝ Սրբոց Առաքելոց Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի տօնին յաջորդող Կիրակին, այս տարի Նոյեմբեր 30, նուիրել Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, հոգեւոր ծառայողներուն, բարերարներուն եւ ընդհանրապէս շրջանի առ յաւէտ բաժնուած անդամներու յիշատակին: Կիրակի մը որ կը համախմբէ ծուխի եւ ծուխէն հեռացած այլ վայրեր հաստատուած ընտանիքներու անդամներ որոնք քանի մը ժամուան համար իրար կը վերագտնեն, միասնաբար կ՚ամփոփուին եւ կը մասնակցին օրուան արարողութիւններուն, կարօտի զգացումներով: Այս առիթով եկեղեցին ծայրէ ի ծայր եւ իր բակով ալ լեցուն էր: Պատարագը մատոյց հոգեւոր հովիւը՝ Շահան Ա. քհնյ. Տէտէեան: Տէր հայրը իր քարոզին մէջ ծանրացաւ առաջին լուսաւորիչներուն՝ Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի առաքելութեան, հայ կեանքէն ներս եկեղեցւոյ դերին վրայ եւ երախտագիտութեամբ ոգեկոչեց յիշատակը բոլոր անոնց որոնք Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ վէմ քարը դրին եւ տասնամեակներու ընթացքին բերին իրենց ծառայութիւնը: Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան կարգը եւ հոգւոցէն յետոյ Շահան Ա. քհնյ. Տէտէեան կարդաց մէկ առ մէկ անունները բոլոր ննջեցեալներուն: Յիշենք անսահման երախտագիտութեամբ Գրիգորիս եպս. Պալաքեանը՝ շինարար առաջնորդ որ վէմ քարը դրաւ, 1928էն 1933, Մարսէյլի բոլոր հայ առաքելական եկեղեցիներուն: Նոյնպէս Սէն Լուի հայ համայնքը չի մոռնար իր հոգեւոր հովիւները՝ Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան, Թաթուլ Գեղունի քհնյ., Բարգէն քհնյ. Արսլանեանը, Պսակ քհնյ. Հայրապետեանը (այցելու): Պատարագի երգեցողութիւնը ղեկավարեց երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեան: Ապա, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ խունկերամ ժողովուրդը խմեց սիրոյ եւ յիշատակի բաժակ մը, շնորհիւ եկեղեցւոյ օժանդակ Տիկնանց միութեան եւ կարգ մը ընտանիքներու նուիրեալ աշխատանքին:

Կ. Յ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱԶԱՏ» ԵՌԱՄՍԵԱՅԻ ՅՈՐԱՄԵԱԿԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հայ մշակոյթի տան վարչական կազմը գլխաւորութեամբ «Ազատ» եռամսեայ պարբերականին խմբագիր՝ Կրեկուար Ադամեանի եւ խմբագրական կազմին, Շաբաթ Նոյեմբեր 15ին նախաձեռնած էր պարբերականին 30ամեակին տօնակատարութեան: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ժ. Մարանճեան սրահին մէջ, որ շըքեղօրէն զարդարուած էր, ճաշով եւ խրախճանքով: Գեղարուեստական բաժինը ապահովեց ջութակահար Ա. Շիրինեան, նուագախումբով եւ երգիչով:

Մշակոյթի տան նախագահ Տ. Մարանճեանի բացման խօսքէն ետք, Պ. Կրեկուար Ադամեան բեմ հրաւիրեց «Ազատ»ի խմբագրական կազմը եւ ծանօթացուց ամէն մէկը եւ ունեցած դերը: Յարգանքով յիշեց թերթին առաջին հիմնադիրը Ժ. Մարանճեանը եւ Մ. Մուշիկեանի տարած յարատեւ աշխատանքը, որոնց շնորհիւ «Ազատ» բարգաւաճում եւ յառաջդիմութիւն արձանագրեց: Ապա, պաստառի վրայ ներկայացուեցան պարբերականին մէջ հրատարակուած զանազան նըկարներ, մասնաւորաբար հայաստանեան, Գիւմրիի, Արցախի եւլն. երբեմն ուրախութիւն, երբեմն տխրութիւն պատճառելով: Պ. Տ. Մարանճեան հաւաքուած անձնաւորութիւններու խօսք տուաւ, որոնց կարգին Գ. Գրիֆոյի, երեսփոխան քաղաքապետ Մ. Տեսթոյի ներկայացուցիչ Տըթրուայի, Հայաստանի դեսպանութեան հաւատարմատար Համլէթ Գասպարեանի, Ալեքսի Կէօվճեանի՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Եւրոպայի եւ Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ, Ժ. Մարտիրոսեանի, Արա Թորանեանի, Ռընէ Ծակոյեանի, Ժ. Ժ. Այտապիրեանի, Պ. Օսմանեանի, Պ. Յակոբեանի, տեղւոյն հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատասխանատու Պ. Յակոբեանի, Վալանսէն Արմենիա միութեան եւ խմբագիր Գ. Ամիրզանեանի, «Ազատ» թերթի աշխատակից փրոֆէսէօր Յ. Հաճեանի: Բոլորը գնահատեցին եւ քաջալերանքի խօսքեր ըրին պարբերականի նկատմամբ եւ շնորհակալութիւն յայտնեցին Կ. եւ Մ. Ադամեանի:

Հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Փողոցներու մէջ անցուդարձը կը շատնար. ոմանք իրենց տանը աւերակները սկսած էին քրքրել նոր շինութիւններու համար. փոքրիկ խանութպաններ հրըդեհուած կրպակներու խանձած պատերուն վրայ սկսած էին ապրանքներ կախել եւ վաճառել: Նոր հոգեր, նոր հաշիւներ, ապագայի նոր ծրագիրներ կը զարթնեցնէին քաղաքացին իր դժբախտութեան թմրութենէն:

Այդ օրերուն էր որ հարկ եղաւ մեզի երթալ Ատանայի շրջակայ այգիներէն մէկը՝ կարեւոր գործով մը: Քաղաքէն անմիջապէս դուրս՝ սկսաւ շարքը հոծ բուսականութիւնով մը հովանաւորուած պարտէզներու եւ ընդարձակ այգիներու: Անոնցմէ շատեր աւրուած էին, արմատախիլ որթատունկեր կը ճզմուէին կառքին անիւներուն ներքեւ. շէնք դալարիներու խորերէն երբեմն կը ցցուէր աւերակ դարձած բնակութեան մը մէկ թեւը: Բնութիւնը կարծես արտակարգ ջանքերով կը ձգտէր ծածկել ինչ որ մարդիկ քանդած էին ու աւրել հետքերը ոճիրին:

Միջոց մը՝ հեռուէն տեսանք գետնին հակած մարդ մը, որ հողին վրայ կ՚աշխատէր. երբ մեր կառքը մօտիկցաւ, գլուխը բարձրացուց ու կոթնած իր բահին աչքովը հետեւեցաւ մեզի: Ծերունի մըն էր որ կը ճանչնայինք. սարսափելի օրերու մէջ տեսեր էինք՝ անիկա հիւանդանոցին մէջ. արիւնոտ վէրք մը, տապարի հարուած մը կտրած էր դէմքը, ու աջ այտին վերի մասը, աջ աչքը ինչպէս նաեւ ճակտէն կտոր մը, անհետացեր էին: Վիրակապը կը ծածկէր իր ամբողջ դէմքը. միայն ռնգունքը եւ շրթունքը բաց կը մնային շնչելու համար: Օրերով ու շաբաթներով խեղճ մարդը մնացեր էր կիսամեռ վիճակի մէջ՝ անտանելի ցաւերու մատնուած: Երբ վիրակապը կը քակէին, կը տեսնէինք մարդկային դէմքի փոխարէն արիւնոտ շարաւով լպրծուն մկանունքներ որոնք բաբախուն էին ցաւով: Ոչ մէկ յոյս կար զինքը փրկելու, բայց ծերունին դիմացաւ ու ապրեցաւ. մէկ աչքը ողջ էր մընացեր. օր մը վիրակապը պզտիկցաւ, մարդը կրցաւ տեսնել լոյս աշխարհը, ու անկէց ետք զգալի կերպով բարւոքում ունեցաւ:

Հիմակ վէրք չունէր. երկայն սպի մը կարծր գիծերով կը գծուէր աջ դէմքին վրայ. ողջ աչքը կ՚ապրէր սակայն արտակարգ եռանդով մը, ու անոր բոցեղ նայուածքը կը կառչէր մեզի:

Կառքէն իջանք, դէպի իրեն գացինք ու բարեւեցինք.

– Կիրոս էմմի, մեզ ճանչցա՞ր:

Ծերունին խորամանկութեամբ ժպտեցաւ:

– Կիրոս էմմին մէկ աչք ունի, պատասխանեց, բայց լաւ աչք է, երկուքի տեղ կը տեսնայ:

Ու գաւառական սովորութեամբ ձեռքը երկարեց մեզի եւ առանց մեր ձեռքը սեղմելու, կարծես չօշափելի կերպով առաւ մեր բարեւը նախ ճակտին տարաւ, յետոյ կուրծքին, ու կեցաւ:

Միջոց մը խօսեցանք իր այգիին մըշակութեան եւ յուսացած հունձքերուն վրայ:

Կիրոս էմմի կը խօսէր ու կը շարունակէր աշխատիլ. երկրագործական գործիքներ չկային... գրեթէ մատներով հարկադրուած էր հերկել: Բահով կը վերցնէր հողը ու անոր մէկ եզերքով կը զարնէր փշրելու համար, երբ կարծրացած հողի գունտեր յամառէին տափակնալու, կը ծռէր ու մատներովը կը կակուղցնէր զանոնք:

– Ինծի համար չէ՛, ըսաւ ծռած քամակը շտկելով, տեսնենք ես պիտի հասնի՞մ եկող տարուան հունձքէն ճաշակելու. բայց թոռներս կան...: Երբ առողջացայ, գացի գիրենք առի որբանոցէն. ես՝ իրենց, իրենք ալ ինծի պէտք ունին...

Բահը ձգեց գետին ու ձեռքը ձեռքին մէջ զարկաւ: Այս նշանին վրայ 6-10 տարեկան երեք մանչ եւ մէկ աղջիկ տղաքներ երեւան եկան ծառերուն ետեւէն ոստոստելով եւ խաղալով. առողջ էին. զուարթ էին, կեանքը կը խայտար իրենց ամէն մէկ նեարդներուն մէջ: Թխորակ գլուխներ, սեւ աչքեր, հուժկու անդամներ, կարծես կ՚անգիտանային իրենց վըրայէն անցած սեւ փոթորիկը:

Մեզ տեսնելով լռջացան եւ իրարու քով սեղմուեցան: Զիրենք չխրտչեցնելու նպատակաւ շուտով մեկնեցանք եւ գացինք այգիներու մէջէն...:

Վերադարձին ուշ ատեն հեռուէն տեսանք ծերունին որ կը շարունակէր աշխատիլ իր մատներով կակուղցնելու կարծր հողը:

– Բարի՛ յաջողութիւն, Կիրոս էմմի...:

Հովը տարաւ մեր ձայնը, եւ ծերունին գլուխը բարձրացուց: Երկար ատեն իր միականի սեւեռող նայուածքին ջերմութիւնը զգացինք մեր վրայ:

Առաջին անգամն ըլլալով կատարելապէս ուրախ էինք այն իրիկունը. որովհետեւ երբ քաղաք մտանք, մեզի թուեցաւ որ Ատանան, հսկայական գերեզման, յամրօրէն, տաժանելիօրէն՝ բայց ապահովաբար յարութիւն կ՚առնէր իր աճիւններուն մէջէն:

Կ. Պոլիս 1910

(Շար. 94 էն ՎԵՐՋ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ-Ի

Պատուակալ փաստաբան

Հոգեհանգիստը իր մահուան քառասունքին առթիւ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 11ին Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

13 rue du Perche — 75003 Paris

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

MANIFESTATION

Faisons voter la loi contre le négationnisme :

« R E S I - S I T T I N G »

Les mercredis 10 et 17 décembre

Rendez-vous devant le Sénat de 14 à 17h (rue de Tournon)

COPEA, FRA Nor Seround, JAF, Nazarpek, UCIA, UGAB-Jeunes

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 -2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը *տեղի կ'ունենայ* Կիրակի, Դեկտեմբեր 14*ին; կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս **ԿՈՄԻՏԱՍ** *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, *եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար, նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կ'ըլլան եկեղեցւոյս ի կեանս եղող բոլոր, բարերարներու եւ սատարողներու անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար:*

Ժամը 12.30*ին*, Կարպիս Մանուկեան *սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս դիւանատունը:*

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10*ին*,
Քարոզ՝ ժամը 11.15*ին*;
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 12*ին*:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MESSE ET REQUIEM

en mémoire du 20ème anniversaire du

S E I S M E E N A R M E N I E

en la Cathédrale Saint Sauveur d'Aix-en-Provence
34 Place des Martyrs

le Samedi 13 décembre à 18 heures

La messe sera célébrée par le Rév. Père **Yéghia TERTSAKIAN** Curé et Responsable des Arméniens Catholiques de Marseille et PACA

ARMEN'LIVRES

SALON DU LIVRE ARMENIEN

4ème édition

Sous le parrainage de Monsieur **René ROUQUET**, **député-maire d'Alfortville**

Les 12, 13 et 14 décembre
de 11h à 19h

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville
(près de la Mairie)

Invitée d'honneur :
Anahide TER MINASSIAN, **historienne**

En permanence :
Salle 1 : Présentation et vente de livres en français et en arménien. Rencontres et dédicaces d'auteurs.
Salle 2 : Exposition «La richesse du monde des lettres et des idées, du 19ème au 21ème siècle en Arménie et en Diaspora».
Diaporama : «Images de l'Arménie d'aujourd'hui».

CONFERENCE :
Samedi 13 décembre à 17 heures
«Pourquoi les poètes ? Histoire de la poésie arménienne»
par **Krikor BELEDIAN**, **écrivain, maître de conférences**
suivi de CARTE BLANCHE POETIQUE.

ANIMATION PEDAGOGIQUE POUR LES ENFANTS :
Dimanche 14 décembre à 15 heures
«Baron Nigoghos!»
par **Anahide SARKISSIAN**, **enseignante et auteur d'ouvrages pour enfants.**

organisé
par la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89
courriel: contact@mca-alfortville.com

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13
Սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ Հայրապետին,
Մարուգէի եզնաւորին
եւ Մելիտոսի եպիսկոպոսին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30*ին*:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեչօ-Գաշանի «Հ. Իմաստակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանի *մահուան առթիւ. –*

ՕրՕր. Ռընէ եւ Սիլվի Մուսայեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Թորոսեան 150*ական եւրօ, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան* 200, *Տիկին Ա. Տէր-Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խաչատուրեան, Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան* 100*ական, Տէր եւ Տիկին Ժերար Մուրատեան* 60, *Տիկին Եոլանտա Արեւեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլչէեան, Տիկին Սիրանոյշ Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան* 50*ական, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան* 40, *Տիկին Մարլէն Աւագեան* 30, *Տիկին Պաճաքըրլեան* 20, *Տիկին Սեդա Փափազեան եւ Պ. Անդրանիկ Պահարեան* 100:

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :

— Madame **Rakel DINK**, Présidente de la Fondation Hrant Dink;
— Madame **Fethiye CETIN**, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
— Monsieur **José Antonio GURRIARAN**, journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euroméditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
— Monsieur **Alexis GOVCIYAN**, Président de l'UGAB Europe.

Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

« R o u b e n M a m o u l i a n »

Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN réalisateur

Le Jeudi 11 décembre à 20h

Avec la participation exceptionnelle du réalisateur

A R A M

Un film de Robert KECHICHIAN, 2002

Avec Simon Abkarian, Serge Avédikian, Gilles Arbona, Isabelle Sadoyan.

La projection sera suivie d'un débat avec le réalisateur.

Directeur des programmes : Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000

Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura

du samedi 14 février au samedi 21 février 2009

Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009

Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
Intervenants :
— Gaïdz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :** Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11
JEUDI
11 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·094

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·094

ԹՈՒՐՔԻԱ

1915-Ը ԽՂՃԻ ՀԱՐՑ ԱԼ ՊԷՏՔ ՉԷ ՆԿԱՏՈՒԻ

Երեք Թուրք մտաւորականի ձեռնարկած «Հայերէն ներողութիւն կը խնդրեմ» խորագրուած համացանցային հանրագրութիւնը կողմնակիցներէ առաջ բողոքի, դատապարտումի հակազդեցութիւններ գտած է: Անոնց առաջինը բանաձեւած է ազգայնամոլ կուսակցութեան (ՄՀՓ) ատենապետ Տ· Պահչէլի: Գրաւոր յայտարարութեամբ մը ան ամբաստանած է իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը որուն ընթացքը «մեր պապերուն դատարան յանձնուելու հարցով յոյս ու համարձակութիւն կը ներշնչէ օտարներու եւ անոնց մեղսակիցներուն»:

Պահչէլի չեշտած է յատկապէս· «Ո՛չ յանցանք մը կայ որուն համար ամօթ զգալու ենք, ոչ ալ յանցաւոր մը, յանուն որուն պէտք է ներողութիւն խնդրենք: ·· Ոչ ոք իրաւունք ունի մեր մեծերէն մեզի ժառանգ մնացածը վարկաբեկելու, զայն յանցաւոր նկատելու եւ ներողութիւն խնդրելու:

Մեր ամէնէն բնական իրաւունքն է ներողութիւն ակնկալել յանուն՝ հայկական վայրագութեան զոհ մեր ժողովուրդին, մահափորձերու զոհ օսմանցի պետական դէմքերու, հանրապետութեան սպաննուած դիւանագէտներուն եւ Ղարաբաղի կոտորածներու զոհերուն»:

Համացանցային հանրագրութիւնը թէր ու դէմ կայքէջերու յայտնութեան ալ առաջնորդած է· երկու խմբակ պաշտպանելով Հայերու մեծ աղէտի մը ենթարկուած ըլլալու գաղափարը, աւելի քան հազար համամիտէ նեցուկ գտած է: Իսկ հակառակ ճակատի վեց խմբակ յայտարարած են· «Հայերէն ոչ թէ ներողութիւն կը խնդրեմ, ներողութիւն կ'ակնկալեմ», «Կ'ամչնամ կեղծ մտաւորականներէ որոնք Հայերէ ներողութիւն կը խնդրեն», «Կարծեցեալ ցեղասպանութեան պատճառաւ ներողութիւն կը խնդրեմ պատմութենէս», եւլն·:

Գրաւոր մամուլին մէջ ալ տեղ գտած են նիւթին առընչուած բազմաթիւ յօդուածներ որոնք մեծ մասով կը քննադատեն, կը դատապարտեն բացուած հանրագրութիւնը: Նոյնիսկ հին տեսրակներ բացուած ու Հայ հրոսակներու զոհ Թուրքերու մինչեւ կէս միլիոնի համնող թիւեր շրջանառութեան դրուած են կրկին: Հարց տուող ալ կայ որ այդ բոլորին համար Հայաստանի ներողութեան պահանջ պիտի չներկայացուի՞···

Դատապարտողներու ճակատին մէջ կան ազգայնամոլ պատմաբաններ, ծանօթ ժխտող Ե· Հալաչօղլուի գլխաւորութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ *չի հանդարտիր եւ Դեկտ· 9ին ալ միայն 15ամեայ պատանիին յուղարկաւորութեան ատեն էր, որ լռութիւն կը տիրէր: Անմիջապէս ետք, խռովութիւնները վերսկսած են եւ ծաւալած: Գարամանլիսի կոչերը ոչ մէկ արձագանգ կը գտնեն եւ հակառակ այդ երեւոյթին, կառավարութիւնը ընթացք չի տար հրաժարելու հրաւէրներուն, որոնց*

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Հայաստանցի երեք հարիւր մտաւորական, արուեստագէտ, լրասփիւռներու ղեկավար, հանրային դէմք, գիտութեան մարդիկ, բաց նամակով մը դիմած են Թուրքիոյ նախագահ Ա· Կիւլի, պահանջելով Ցեղասպանութեան ճանաչումը որպէս երկու ժողովուրդներու յարաբերութիւններուն բնականոնացման հիմնական ազդակ:

Նամակով ըսուած է·

«Մեծարգոյ պարոն Նախագահ,

Վերջին իրադարձութիւնների արդիւնքում Հարաւային Կովկասում ստեղծուած նոր կացութիւնը, Ձեզ Հայաստան հրաւիրելու ՀՀ Նախագահ Ս· Սարգսեանի համարձակ քայլն ու կայացած հանդիպումը կրկին հաստատում են, որ Հայաստան – Թուրքիա հարեւանութեան բնականոնացումը պահանջում է խիզախ եւ իրապաշտ լուծումներ: Առաջին հերթին մենք կանգնած ենք Հայոց Ցեղասպանութեան կնճռոտ հարցի առջեւ:

Անկեղծօրէն ընդունենք՝ այս հարցը բաժանել է երկու ժողովուրդներին 1915 թուականից ի վեր: Այն խռովել է Հայերի եւ Թուրքերի հաւաքական գիտակցութիւնը եւ պայմանաւորել մեր քայլերը՝ անկախ ամէնօրեայ քաղաքականութեան բազմապիսի հրամայականներից:

Պարոն Նախագահ, այս դէպքում գործ ունենք մարդկութեան դէմ գործադրուած ահռելի ոճիրի հետ, որն անժամանցելի է: Սա ոչ միայն համայն հայ ժողովրդի ընդհանրական պահանջատիրութիւնն է, այլեւ՝ համաշխարհային հանրութեան արդար ակնկալութիւնը: Հայոց Ցեղասպանութիւնը յանցագործութիւն է մարդկութեան եւ ներկայ քաղաքակրթական արժէքների դէմ, եւ որեւէ անհատ, կազմակերպութիւն, անգամ պետական իշխանութիւն ի զօրու չէ հարցականի տակ առնել կատարուածը:

Մենք բոլորս պէտք է դիմագրաւենք այն փաստը, որ Օսմանեան Թուրքիան մեղաւոր է հայ ժողովրդի դէմ գործադրուած ցեղասպանական Մեծ Եղեռնի, իսկ ներկայիս թուրք պետութիւնը ժառանգաբար պատասխանատու է այդ արարքի համար: Թուրքիայի ընթացիկ դիւանագիտութիւնը եւ քարոզչական մեքենան չեն կարող փակել մեր հաւաքական պատմութեան մռայլ էջը:

Մեր երկու ժողովուրդների պատմական յիշողութիւնը շատ խորն է եւ անհանգիստ, հեշտ լուծումներ գոյութիւն չունեն: Թուրքիայի ղեկավարութեան Ձեր սերունդը պէտք է ընդունի անհերքելի ճշմարտութիւնը եւ ճանաչի Հայոց Ցեղասպանութեան փաստը:

Կարծում ենք՝ սա առաջին հերթին հէնց թուրք ժողովրդին է անհրաժեշտ: Այդպիսով նա կ'ազատուի պատմութեան բեռից եւ բաց ճակատով կը կանգնի միւս պետութիւնների կողքին: Միայն այդպէս է հնարաւոր փակել այս էջը եւ համարձակ քայլ անել դէպի ապագայ: Միայն այս դէպքում կը կայանայ երկու ժողովուրդների անկեղծ երկխօսութիւնը եւ ցանկալի իրական հաշտութեան գործընթացը:

Հայաստան կատարած Ձեր այցը եւ Կովկասում ընդհանուր կայունութեանը նպաստելուն ուղղուած Թուրքիայի նախաձեռնութիւնները որոշ յոյս են ներշնչում, որ Թուրքիայում աստիճանաբար իրատեսական քաղաքական հոսանք է ձեւաւորւում, բայց այս ճիգերը կարող են հեշտօրէն ոչնչանալ, եթէ պետութիւնը չդիմի վճռական քայլերի՝ մէկանգամ եւ ընդմիշտ վերջ տալով Հայոց Ցեղասպանութեան մերժման իր այսօրուայ քաղաքականութեանը:

Յարգանքով եւ ակնկալիքով՝

Նոյեմբեր, 2008թ·
Երեւան»

Ստորագրողներու կարգին են Պերճ Զէյթունցեան, Սօս Սարգսեան, Զօրի Բալայեան, Ռազմիկ Դաւոյեան, Մարգօ Ղուկասեան, Ալ· Թոփչեան, Ռ· Հախվէրտեան, Ռ· Շառոյեան, Ա· Աբրահամեան, Կ· Խոդիկեան, Ա· Մայիլեան, Ա· Շիրազ, եւլն·:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՀԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ԵՆՔ...

Վերջին օրերուն համացանցի հայկական կայքէջերու մէջ կը պտտէր լուրը թէ ամերիկահայերը գոհ են Հ· Գլինթընի արտաքին գործերու նախարար նշանակումէն: Նոյնիսկ ԱՄՆ-ու Հայ Դատի մարմինը հրապարակաւ արտայայտած է այդ գոհունակութիւնը: Արտայայտութիւն որ կրնար յետագայ օրերու բարենիշի մը համար ներդրում նկատուիլ· բայց հոն յատկապէս ըսուած է թէ գոհունակութեան աղբիւր է տեսնել որ այդ պաշտօնին կոչուած է 1915ի առընչուած հայկական տեսակէտին զօրակից մէկը···

Ճիշդ է որ դեմոկրատ թեկնածուին 1915ի իրողութիւնը ճանչնալու խոստումները նոր յոյսեր թելադրած են Հայերու յուսահատիլ չգիտցող հատուածին: Ու ճիշդ է նաեւ այն որ նման խոստումի տէր ամերիկացի առաջին թեկնածուն չէր Օպամա: Մանաւանդ, ոչ մէկ շօշափելի փաստ կայ որ խոստումը թեկնածուի ու նախագահի աթոռներուն միջեւ ճեղքէ մը պիտի չիյնայ «այո՛, բայց···»երու անդունդին մէջ: Իսկ ինչ կը վերաբերի Հ· Գլինթընի, որուն նշանակումը յանկարծ Փոլիանայի վերածած է հայկական կազմակերպութիւնը, նկատի առած անցեալի պարագաներ, աւելի մտահոգութիւն կը թելադրէ, քան՝ գոհունակութիւն:

Նոր նշանակուած նախարարուհին հայկական բանաձեւին Ներկայացուցիչներու ժողովին օրակարգին առնուած օրերուն, որպէս ծերակուտական լրագրողներուն յայտնած էր թէ անոր նկատմամբ որոշ վերապահութիւններ ունի· որպէս բացատրութիւն յիշած էր Թուրքիոյ խիստ հակազդեցութիւնը, թելադրած որ Գոնկրէսը ուշադիր ըլլայ, եւլն·: Արդէն հայկական նոյն մարմինը Հ· Գլինթընի այդ կեցուածքին պատճառով դեմոկրատ թեկնածուի ընտրութեան իրեն զօրավիգ չէր եղած, այլ անոր մրցակից Պ· Օպամայի: Արդէն տիկին ծերակուտականին ամուսինը լաւագոյն օրինակն է թեկնածու – նախագահ միջոցին մէջ 1915-ի ճանաչում խոստացած տիպարներու: Եւ արար աշխարհին ծանօթ է թէ Հիլարի որքան գաղափարակից խորհրդական էր իր նախագահ ամուսնին:

Լա՛ւ պիտի ըլլար որ բանիմաց ամերիկահայ մը բացատրէր այսքան անհեթեթ թուող գոհունակութեան շարժառիթը: Ի վերջոյ մենք ալ Հայ քրիստոնեայ ենք ու չենք ուզեր զրկուիլ գոհ ըլլալու նման առիթէ մը···

Թ· ԱՐՓԻ

ԹԻՖԼԻՍ

ԿԱԶԻ ԱՐՏԱՀՈՍՔԻ ԶՈՀ ԶՈՅԳԸ

Բնական կազի արտահոսքի պատճառով իր բնակարանին մէջ մահացած է Միքայէլ եւ Վալիա Գալոյեան զոյգը: 65 տարեկան ամուսինները թունաւորուած են լոգարանի ջեռուցիչէն, Դեկտ· 8ի երեկոյեան: Պատահարին մասին հետաքննութիւն բացուած է:

* * *

«ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՔԱՆԴՈՒՄ-ԻՐԱՑՈՒՄ

Վարչապետ Տ· Սարգսեան որ միօրեայ աշխատանքի այցով Թիֆլիս գացած էր, հոն հանդիպում ունեցած է վրացի իր պաշտօնակիցին հետ: Օրակարգի հարցերու շարքին եղած է Թիֆլիսի Նորաշէնի հայկական եկեղեցիին քանդումի, իւրացումի միջադէպը: Վրաստանի վարչապետը յոյս յայտնած է որ ան կարճ ժամանակի մէջ կը լուծուի հայկական եւ վրացական եկեղեցիներուն միջեւ: Այդ յոյսը արտայայտած է տեսակցութեան հետեւած մամուլի ասուլիսին, ըսելով թէ յատուկ յանձնախումբ կազմուած է երկու եկեղեցիներու ներկայացուցիչներով· երկու երկրի հանրութեան ծանօթ անձնաւորութիւններով: Տանտէր վարչապետը նաեւ յոյս յայտնած է որ խնդիրը չի քաղաքականացուիր եղբայրական յարաբերութիւններու տէր երկու երկիրներուն միջեւ:

«Տ· Սարգսեանը նախընտրել է ընթեալ հարցի առընչութեամբ մեկնաբանութիւններ չանել» կը նշէր «Նոյեան Տապան»ը:

* * *

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հայոց Ցեղասպանութեան Թանգարան-հիմնարկը յառաջիկայ Ապրիլ 20-21ին Երեւանի մէջ միջազգային գիտաժողովով մը կը նշէ Ատանայի կոտորածին հարիւրամեակը: Տնօրէն Հայկ Դեմոյեան յայտնած է թէ ձեռնարկին նպատակն է ուսումնասիրել ու պարզել այդ կոտորածին հիմնական պատճառները, քանի որ ան խորհրդանշական նախընթաց կազմեց 1915-22ի ցեղասպանութեան: Աւելցուցած է թէ հարկ է հետեւողական կերպով լուսաբանել ու ներկայացնել հայութեան համար նման ճակատագրական իրադարձութիւնները, պատրաստուելով Ցեղասպանութեան հարիւրամեակին:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄՇՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծ. Խ.— Հայկական յուշարձաններու տիրութեան հարցը անտեսուած կարեւորագոյններէն է մեր իրականութեան: Դժբախտաբար, Հայաստան գտնուողները լայն չափով չեն բացառուիր այս ընդհանրացումէն: Մանաւանդ երբ շատ յաճախ ոչ մասնագիտական մօտեցումով ձեռնարկուած "նորոգութիւնները" որպէս ժխտական տըւեալ կ'աւելնան անտարբերութեան մէջ իրենց վիճակին ձգուածներու վրայ: Անկախութեան մէկուկէս տասնամեակին աւելի անյետաձգելի անհրաժեշտութիւններու պատճառաբանութեամբ արդարացուեցաւ կացութիւնը, մինչ ամէն հարկաւոր պարագային, ճառերու մէջ միշտ աւելի բարձրագոչ հպարտութեամբ շեշտուեցաւ երեք հազար տարուան մշակոյթի տէր ըլլալու հպարտութիւնը: Անոնք որ ջանացին մատնանշել այդ անցեալին եւ այս օրուան խզուած կապը, խանգարիչ ու ժխտական կեցուածքի տէր նկատուեցան: Ու մեր յուշարձանները եթէ "նորոգուելու" բախտը չունեցան, հետաքրքրութեան առարկայ եղան որպէս խորովածի վայր, կամ այնինչ երեւելիին ապարանքը յարդարելու նախանիւթի աղբիւր··· Եւ ըսել որ այս բաները ՟ան՛ներու կողմէ փաստային տուեալներով յանձնուեցան պատկան մարմիններու, "պատասխանատու"ներու ուշադրութեան:

Երեւանի մէջ արտասահմանէն ալ բաւական բազմակի մասնակցութեամբ մը եռօրեայ նախաձեռնութիւն մը կազմակերպուած էր Դեկտեմբերի սկիզբը: Ան հարկաւոր լրջութեան պայմանով կրնայ վերջ տալ ցաւալի կացութեան:

Այդ կացութեան քաջածանօթ, զայն դարմանելու ջանքին տէր անխոնջ մտաւորականներէն է Արգամ Այվազեան(*): "Ազգ"ին (Նոյ. 22) տրուած հարցազրոյցով մը մանրամասնօրէն անդրադարձած է ցաւոտ այս բնագաւառին: Կ'արտատպենք թերթին "Մշակոյթ" յաւելուածէն:

* * *

Հ.— Պրն. Այվազեան, Դուք Ձեր «Նախիջեւան, բնաշխարհիկ պատկերազարդ հանրագիտակ» աշխատութեան մէջ ասում էք, «որ առանց անցած դարերի ու նախընթաց սերունդների կուտակած իմաստութեան ու պատգամների անհնար է հասու լինել մայր ժողովրդի ու հայրենիքի թէ՛ պատմական յիշողութեանն ու մշակութային, եւ թէ՛ հայրենեաց ձեռակերտ ու անձեռակերտ արժէքներին»: Այդ գիտակցումը պիտի մշտարթուն լինի իւրաքանչիւրիս մէջ, բայց յուշարձանների պահպանութեան գործը տնօրինող, այն կազմակերպելու կոչուած անձանց մէջ առաւել եւս: Կա՞յ արդեօք այդ գիտակցումը, եւ եթէ այո, ինչպիսի՞ դրսեւորումներ է ունենում:

Պ.— Առանց պատմական անցեալի համակողմանի ուսումնասիրման դժուար է, նոյնիսկ առանձին դէպքերում անհնար է ճիշդ կողմնորոշում ունենալ թէ՛ ներկայի եւ թէ՛ ապագայի նկատմամբ: Պարզ օրինակ բերեմ. մի պահ եկէք պատկերացնենք Հայաստան երկիր—աշխարհը առանց մեր վանքերի ու եկեղեցիների, բերդերի ու հնավայրերի, խաչքարերի ու Մատենադարանի եւ հայ մարդու ձեռքով արարուած այլ նիւթական արժէքների: Անմիջապէս կ'աղքատանայ թէ՛ բընութիւնը, եւ թէ՛ մեր պատմութիւնն ու խօսքարուեստը, գրականութիւնն ու կենցաղը: Այնպէս որ մեր յուշարձանները նախ եւ առաջ մեր ժողովրդի պատմութիւնն ու մշակոյթը, արուեստն ու յիշողութիւնը, մտածելակերպն ու հոգեբանութիւնը կրող նիւթական արժէքներ ու վկայախօսներ են: Այս բանը, կարծում եմ՝ գիտակցում ենք կամ գրեթէ գիտակցում ենք բոլորս: Այն յատկապէս աւելի յայտուն է արտայայտւում մեր գինովցած բաժակաճառերի ժամանակ, յուշարձանների մերձակայքում աղ ու հաց կտրելիս, հովեկներին եւ այլազգիներին մեր յուշարձաններին ծանօթացնելիս: Սակայն մեր ամէնօրեայ գործունէութեան, յուշարձանների անվնասութիւնը ապահովելու, պահպանութեան խնդիրների առընչութեամբ հարցեր քննարկելիս, մեղմ ասած, այնքան էլ մտահոգ չենք նրանց պահպանութեան ճակատագրով: Մի խօսքով՝ մեր յուշարձաններն էլ են ենթարկւում դրամի գերիշխանութեանը, առօրեայ շուկայական յարաբերութիւններին, մերօրեայ առք ու վաճառքին:

Յուշարձանների պահպանութեան խնդիրներով զբաղուելը գրեթէ հաւասարազօր է սխրանքի: Այսպէս է եղել խորհրդային իշխանութեան տարիներին, եւ իրավիճակն այսպիսին է նաեւ այսօր: Ինչպէս նախկինում, այնպէս էլ այսօր յուշարձանապահպան կառոյցների ջանքերը մեծ մասամբ ուղղուած են նորից Հայաստանի պետական կառոյցներից եւ կազմակերպութիւններից (նախարարութիւններից, քաղաքապետարաններից, գիւղապետարաններից, զանազան ընկերութիւններից), նրանց այսօրուայ գործունէութիւններից փրկելու այս կամ այն հնավայրի ու յուշարձանի պահպանական գօտի—տարածքները: Լինում են դէպքեր, որ յաջողւում է յուշարձանները վերծ պահել հնարաւոր վնասումներից: Սակայն քիչ չեն նաեւ այն դէպքերը, երբ օրէնքը չի գործում, եւ խաթարւում են պատմական արժէքները:

Հ.— Իսկ ինչպիսի՞ն է երկրում յուշարձանապահպան մարմինների կառուցուածքն այսօր:

Պ.— Յուշարձանների պահպանման ու վերականգնման նախկին գըլխաւոր վարչութիւնը, որը 1978ից առընթեր էր Մինիստրների խորհրդին, նոր ժամանակներում՝ 1995ին վերակազմաւորուեց մշակոյթի նախարարութեան ենթակայութեամբ: Այսօր այս նոյն նախարարութիւնում գործակալութեան (2002 թ.) կարգավիճակով է իրականացնում պետական օրէնքները: Ընդգծենք, որ անցեալի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձանների պահպանութեան գաղափարները առհասարակ արմատաւորել են 18րդ դարում: Օրինակ, Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութեան ժամանակ Կոնվենտի դեկրետներով անցեալի յուշարձաններն առաջին անգամ դիտուել են որպէս համաժողովրդական սեփականութիւն եւ վերցուել պետական պահպանութեան տակ: Այնուհետեւ 19—20րդ դդ. եւրոպական մի շարք պետութիւններում իրար եւեւից ստեղծուեցին անցեալի արժէքները պահպանելու պետական տեսչութիւններ ու մարմիններ, որոնք պահպանութեան խնդիրներից բացի՝ աստիճանաբար մշակեցին նաեւ աւերուած ու վընասուած յուշարձանների ամրակայման ու վերականգնման մեթոդները: Վերջին տասնամեակում Ապրիլի 18ը միջազգայնօրէն հռչակուել է որպէս յուշարձանների պահպանութեան օր, որը, ցաւօք, մեզ մօտ դեռեւս այնքան էլ ճանաչում չի գտել:

Հայաստանում պատմութեան եւ մշակոյթի անշարժ յուշարձանների պահպանութեան պետական առաջին մարմինը ստեղծուել է 1920ին՝ ՀՀ Խորհրդարանի Յուլիսի որոշմամբ: Ապա 1923ի Դեկտեմբերին ստեղծուել է Հայաստանի հնութիւնների պահպանութեան կոմիտէն, որի առաջին նախագահն է եղել (1923—1933 թթ.) մեծանուն ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեանը: Հանրապետութիւնում 1964ին կազմաւորուեց եւ մինչեւ այժմ էլ գործում է Պատմական յուշարձանների պահպանութեան հայկական (հասարակական) ընկերութիւնը (դաշնութիւնը):

Ինչպէս անցած տասնամեակներում, այնպէս էլ վերջին շրջանում՝ 2003ից, հանրապետութիւնում պետական ֆինանսաւորմամբ շարունակւում են յուշարձանների վերականգնման ու ամրակայման աշխատանքները: Պէտք է յուսալ, որ այդ աշխատանքները տարէցտարի կ'ընդլայնուեն:

Մեր ծառայութիւնից բացի, յուշարձանների ուսումնասիրութեամբ զբաղւում է նաեւ մշակոյթի նախարարութեան ենթակայութեան տակ գտնուող «Պատմամշակութային ժառանգութեան գիտահետազօտական կենտրոն»ը: Ինչպէս հանրապետութեան շատ բնագաւառները, այնպէս էլ այս բնագաւառը վերջին տարիների վերակազմաւորումներից, իմ կարծիքով, ոչ թէ այնքան շահել է, այլ տուժել: Քանզի անհարկի լուծարուեց յուշարձանների վերականգման նախագծեր կազմող նախագծային գրասենեակը, ցրուեց հանրապետութիւնում որմնանկարներ վերականգնող 5–6 նկարիչներից կազմուած միակ խումբը: Մի խօսքով՝ տասնամեակներով այդ գործում մասնագիտացած ու փորձառու դարձած մասնագէտները ցրուեցին այս այն կողմ: Ըստ հարկի համակարգուած չեն նաեւ բնագաւառի աշխատանքները, օրէնսդրական—իրաւական դաշտը: Այս առումով միայն մի օրինակ բերեմ: ՀՀ վարչական իրաւախախտումների վերաբերեալ օրէնսգրքի թ.95 յօդուածի ("Պատմութեան եւ կուլտուրայի պահպանութեան եւ օգտագործման կանոնները խախտելը") նախատեսած պատասխանատուութեան չափերը, մեղմ ասած, ծիծաղելի են: Քանզի վերոյիշեալ յօդուածով պահպանութեան եւ օգտագործման կանոնները խախտելու դէպքում (իսկ դըրանք յաճախ են պատահում) «առաջացնում է տուգանքի նշանակում քաղաքացիների նկատմամբ՝ սահմանուած նուազագոյն աշխատավարձի 10% — 50%-ի չափով եւ պաշտօնատար անձանց նկատմամբ՝ 30%-ից մինչեւ դրա լրիւ չափը»:

Հ.— Որքան յիշում եմ՝ ժամանակին խօսւում էր նաեւ հայկական յուշարձանների համահաւաք հատորներ կազմելու մասին: Այդպէս էլ մնա՞ց:

Պ.— Ցաւօք, այո: Այդ ուղղութեամբ հանրապետութիւնում աշխատանքներ են կատարւում դեռեւս 1970ական թուականներից: Յիշեցնեմ, որ այն ընդգրկելու էր միայն Հայաստանի հանրապետութեան տարածքի յուշարձանները: Սկըզբում այն (10 հատորով) պէտք է իրականացուէր ՀՀ ԳԱԱ, յուշարձանների պահպանութեան գլխաւոր վարչութեան եւ Հանրագիտարանի գլխաւոր խմբագրութեան համատեղ ջանքերով: 1980ական թըւականներին այդ գործից շատ «համեստօրէն» հրաժարուեցին ԳԱԱ-ն եւ Հանրագիտարանը: Այնուհետեւ յուշարձանների պահպանութեան վարչութեան համակարգի համահաւաքի բաժինը ՀՀ կառավարութեան որոշմամբ վերակազմաւորուեց «Հայկական յուշարձանների համահաւաքի» խմբագրութեան, ապա մի քանի տարի յետոյ՝ «Պատմամշակութային ժառանգութեան գիտահետազօտական կենտրոնի»: Այնպէս որ, շուրջ 30 տարիների աշխատանքի արդիւնքում այսօր չունենք հրատարակուած ոչ մի հատոր:

Մանրամասնութիւնների մէջ չըմտնելով, որի հնարաւորութիւնը չի տալիս հարցազրոյցի ծաւալը, փաստենք, որ մեր պետական, գիտական, կազմակերպչական միտքն ու կարողութիւնն առ այսօր ի զօրու չեղան (այլ բան չես կարող մտածել) որոշակի սկզբունքներով, գիտահանրամատչելի ու հանրագիտարանային չարադրանքներով պետական պահպանութեան տակ առնուած մեր նիւթական ժառանգութեան վերաբերեալ հատորներ պատրաստելուն ու հրատարակելուն: Նոյնիսկ առ այսօր հրատարակուած չունենք հանրապետութեան տարածքի պետական պահպանութեան տակ առնուած յուշարձանների ցուցակը: Դա չարուեց ոչ խորհրդային իշխանութեան տարիներին, ոչ էլ հիմա:

Հ.— Թէեւ համահաւաքի հատորները մեզ մօտ, ցաւօք, չեն հրատարակուել, բայց գոնէ մխիթարական է այն, որ աշխատանքներ են տարւում Հայոց աշխարհասփիւռ յուշարձանների համահաւաք ցուցակ կազմելու ուղղութեամբ:

Պ.— Թերեւս դուք ճիշդ էք: Այդ

(*) Ա. Այվազեան 1970ական թուականներուն սկսած է աշխատիլ յուշարձաններու պահպանութեան բնագաւառին մէջ: Աշխատած է նաեւ Գիտութեան ակադեմիայի արուեստի, հնագիտութեան, եւ ազգագրութեան հիմնարկներուն մէջ: Հայագէտ է ու Նախիջեւանի քաջ մասնագէտ:

Ներկայիս տնօրէնի տեղակալ է մշակոյթի նախարարութեան «Պատմամշակութային արգելոց – թանգարանների եւ պատմական միջավայրի պահպանութեան» բաժինին: Հեղինակ գիտական կարեւոր բազմաթիւ աշխատութիւններու:

մասին ես առաջին անգամ խօսելով՝ ուզում եմ յատկապէս ընդգծել, որ դա շատ կարեւոր տեղեկատուական ծրագիր է, որի աշխատանքները տողերիս հեղինակի նախաձեռնութեամբ սկսուել են 1982–83 թթ.: Միով բանիւ, մանրամասնութիւնների մէջ չմտնելով, ուզում եմ միայն նշել, որ մեր ծառայութիւնում՝ ի պատիւ տնօրէնութեանը, 1990ական թուականների դժուարին տարիներին իր գոյութիւնը պահպանած բաժինը, որի աշխատակիցների թուակազմը թերեւս 10–12ից իջաւ 4ի, իր կատարած հսկայածաւալ աշխատանքների շնորհիւ ստեղծել է մի բացառիկ շտեմարան՝ քաղուածքներ կատարելով ոչ միայն հայերէն, այլեւ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, թուրքերէն հրատարակուած բազմաթիւ եւ բազմահազար մամուլներ կազմող գրականութիւնից: Եւ ստեղծուած այդ քարտարան–շտեմարանի նիւթերի հիման վրայ արդէն բաժինը ձեռնամուխ է եղել Հայոց յուշարձանների համահաւաք ցուցակը կազմելու–հրատարակելու աշխատանքներին: Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրեմ, որ առաջին պրակն արդէն պատրաստ է, եւ ծրագրել ենք մինչեւ եկող տարուայ կէսերը հրատարակել: Նշեմ միայն, որ սկսել ենք Արեւմտեան Հայաստանի յուշարձաններից եւ առաջին պրակը, որը նուիրուած է Պիթլիս նահանգի գաւառներին, ընդգրկում է աւելի քան 1800 յուշարձաններ: Սա աշխարհասփիւռ Հայոց արժէքների արձանագրման (որքանով էլ այն ամբողջական չլինի) իմ ծրագիր–երազանքի առաջին ծիծեռնակը կը լինի: Համահաւաք ցուցակը կազմելուն զուգահեռ նպատակ ունեմ հիմք դնելու նաեւ այդ ծրագրի երկրորդ մասի՝ որոշակի սկզբունքներով հանրագիտարանային հատորների հրատարակման առաջնեկ–հատորի ի յայտ գալուն: Տայ Աստուած, որ այս հիմքը դրուի եւ յետագայ տասնամեակներում շարունակուի:

Հ.– Մի մտահոգիչ հարց եւս: Ինչպիսի՞ն է Հայոց յուշարձանների պահպանութեան խնդիրը այլ պետութիւններում: Արդեօ՞ք մենք կարողանում ենք ապահովել գործնական ու արդիւնաւէտ աշխատանք:

Պ.– Եթէ կարճ պատասխանեմ, ապա դա ոչ թէ վատ է, այլ աղէտալի: Այս մասին ես մէկ անգամ չէ, որ նշում եմ: Ընթերցողը, կարծում եմ՝ քաջատեղեակ է Թուրքիայի, Ադրբեջանի, Նախիջեւանի տարածքում Հայոց յուշարձանների կործանումներին ու մշակութային եղեռնին: Ոտնձգութիւններ են կատարւում նաեւ Վրաստանում, Ռուսաստանի առանձին վայրերում եւ այլուր: Այլ պետութիւնների տարածքներում հայկական յուշարձանների թէ՛ պահպանութեան եւ թէ՛ նորոգումների խնդիրը գոհացուցիչ է հարեւան Իրանի տարածքում, Սփիւռքի մեծ համայնք ունեցող երկրներում:

Այլ պետութիւնների տարածքներում հայկական նիւթական ժառանգութեան թէ՛ պահպանութեան, եւ թէ՛ ուսումնասիրման ու վերականգնման ուղղութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան իրաւունքները շատ սահմանափակ են ու անիրագործելի: Անբաւարար է այս բնագաւառում նաեւ համահայկական ու համազգային կառոյցների դերն ու աշխատանքները: Պարզապէս պէտք է խոստովանել, որ մենք այդ ուղղութեամբ չենք կատարում հետեւողական աշխատանքներ ինչպէս Հայաստանում, այնպէս էլ Սփիւռքում: Իսկ դէպքից դէպք երբեմն հնչող բողոքի ու զայրոյթի պոռթկումներն էլ, ինչպէս յայտնի է, չեն կարող էական դեր կատարել: Այս տեսակէտից դատապարտելի է թէ՛ Հայաստանի, եւ թէ՛ Սփիւռքի մտաւորականութեան անտարբերութիւնն ու դանդաղկոտութիւնը, Հայ դատի, Համազգայինի, Հայաստանի յուշարձանպահպան կառոյցների, ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հայաստանեան յանձնախմբի, ԲՈՒՀ-երի ու երիտասարդական, քաղաքական կազմակերպութիւնների ու կուսակցութիւնների, այլ երկրներում ՀՀ դեսպանատների մշակութային կցորդների պասիւ դիրքորոշումները: Այնպէս որ, շատ ու շատ դէպքերում այս ամէնը արտայայտւում է մտահոգութիւնների եւ ոչ գործնական ու իրական աշխատանքների կարգով: Թուրքիայի ու Ադրբեջանի կողմից Հայաստանի դէմ մշակութային ու դիւանագիտական, պատմական խնդիրների աղճնութեամբ ու քաղաքական հարցերի վերաբերեալ տարուող պատերազմում մեր կողմից անասելի անտարբերութիւն է ցուցաբերւում: Եւ սա այն դէպքում, երբ հակառակ կողմը լկտիաբար ու կեղծարարութեամբ, զանազան քարոզչութեամբ միջազգային կազմակերպութիւնները հեղեղում է բազմազան գիր ու գրականութեամբ, ջանում յօգուտ իրեն ձեւաւորել միջազգային հանրային կարծիքը, սրբագրել պատմութիւնը:

Իսկ այս ամէնի հետեւանքն այն է լինելու, որ այդ քօղի տակ յառաջիկայ 20-30 տարիների ընթացքում այլ պետութիւնների կազմում գտնուող պատմական Հայաստանի տարածքներում եւ գաղթօջախներում առկայ կանգուն ու կիսականգուն ժառանգութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ կործանուելու է: Այս ցաւալի իրողութեան հերթական ականատեսներն ու արձանագրողները կը լինենք, եթէ օր առաջ այդ ուղղութեամբ չմշակենք եւ չիրագործենք պետական ու համազգային կոնկրետ քայլեր, երկարաժամկէտ ու հետեւողական ծրագրեր: Քանզի մեր հարեւան երկրներից Թուրքիան ու Ադրբեջանը, որոնց կազմում են պատմական Հայաստանի տարածքները, վերջին շրջանում ուղղակի որդեգրել են մշակութային յուշարձանների ու ժառանգութեան արժէքների հիմնայատակ ոչնչացման միջոցով ամէն կերպ պատմական իրականութիւնը վերացնելու, աղճատելու, հայ ժողովրդին ու նրա ապագայ սերունդներին պատմական յիշողութիւնից զրկելու քաղաքականութիւն: Սա էլ, աւելորդ չլինի նշել, ամէնաուղղակի կերպով խոցելի հարուած է մեր ազգային անվտանգութեանը:

Արդեօ՞ք մենք պէտք է այսպիսի զարմանալի անտարբերութեամբ համակերպուենք մեր մշակութային արժէքները մաս առ մաս կորցնելու, մեր ժողովրդի ազգային եւ պատմական արժանապատուութեան անարգել ոտնձգութիւնների հետ: Ի հարկէ՝ ոչ: Այնպէս որ մեզ պէտք է թէ՛ պետականօրէն, եւ թէ՛ համազգայնօրէն սթափուել եւ շրջադարձ կատարելով՝ լծուել մեր արմատների ու նախընթաց սերունդներից ժառանգութիւն ստացած արժէքների պահպանութեան շատ անհրաժեշտ ու դժուարին խնդիրների կատարմանը: Միով բանիւ, մեր մշակութային արժէքները մեր ժողովրդի մտածողութեան ու արուեստի, պատմութեան, ներկայի ու ապագայի աղն ու շաղախն են, եւ պէտք է լինեն մեր մշտական հոգածութեան պարտականութիւնը:

Հարցազրոյցը վարեց

ԼԵՒՈՆ ՊՂՊՈՒԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՄԵ՞ՐՆ Է ԿԱՐԳԸ» Կ'ԸՍԵՆ ՉԵԽԵՐԸ

Յառաջիկայ Յունուար 1էն Եւրոպական Միութեան նախագահութիւնը ստանձնելու կարգը Չեխիային է: Այս յաջորդութիւնը, ըստ լրասփիւռներու հասած արձագանգներու, շատ սրտովը չէ Ֆրանսայի նախագահին, որ Եւրոպայի բարիքին համար տրամադրութիւն յայտնած է, կ'ըսուի, երկարաձգելու իր պաշտօնավարութիւնը, մանաւանդ տագնապի ներկայիս մէջ:

Փրակցի լրագրող մը անդրադառնալով այդ տրամադրութեան, կը յիշեցնէ Ֆրանսայի արձանագրած ձախողութիւնները, Եւրոպական Միութեան մէջ: Չեխիոյ նկատմամբ Ն. Սարքոզիի կեցուածքը կը նմանցնէ նորեկի մը հիներէն գտած վերաբերումին: Թերահաւատութիւնը կը տիրէ անոր, յատկապէս նկատի առած նորեկին փորձառութեան պակասը:

Լրագրողը յետոյ կը թելադրէ բրիտանական կամ գերմանական մամուլի էջերը թերթատել, տեսնելու համար որ իր պաշտօնը վեց ամիս երկարաձգելու Ն. Սարքոզիի ձգտումը գրեթէ ոչ մէկուն կողմէ լուրջ մօտեցում գտած է: Եւ չեխ վարչապետին հետ ճաշի մը ընթացքին Ֆրանսայի նախագահը խոստացած է միջամուխ չըլլալ չեխական նախագահութեան: Եւ արդէն այլընտրանք ալ չունէր: Ըստ Եւրոպական յանձնախումբին անդամներու, անկարելի է Միութեան պարբերական նախագահութեան կարգադրութեան մէջ փոփոխութիւն կատարել. ատոր համար պայման է միութեան հիմնական դաշինքները փոխել, ինչ որ կարելի բան չէ:

Եւրոպայի գօտին համար Ն. Սարքոզիի «տնտեսական նախագահութիւն» մը ստեղծելու առաջարկն ալ ձախողութեան դատապարտուած է: Գերմանիա որ այդ գօտին տնտեսական գլխաւոր ուժն է, նաեւ Եւրոպական յանձնախումբի նախագահը, Լիւքսանպուրկի վարչապետը, «Էօրոկրուփ»ի նախագահը կտրականապէս մերժած են զայն: Մնաց որ եւրոպական տնտեսական կառավարում մը պարտադրելու Ֆրանսայի ջանքերը տարիներէ ի վեր ոչ մէկ յաջողութիւն արձանագրած են: Ու ներկայի հարցը ոչ այնքան Չեխիոյ ենթադրեալ անկարողութեան հիմով է, որքան՝ նախագահ Սարքոզիի յատուկ մեծապէս ուժական ոճին: Որոշ է որ իր նախաձեռնութիւնները յաջողութիւններ ապահոված են, բայց իրենց ետին ձգելով յաճախ վիրաւորուած արժանապատուութիւններ եւ լայն անհասկացողութիւն, ինչպէս ըսած է դիւանագէտ մը:

Հոկտեմբերին Սպանացիները վիրաւորուած էին եւրոպական ամենահարուստ երկիրներու (ԺԷ – 4) վեհաժողովին հրաւիրուած չըլլալով. Գերմանացիները դժգոհ էին որ Միջերկրականեան միութեան կազմակերպումի փուլին շատ քիչ անգամ իրենց խորհուրդը առնուած էր. Սլովէնները չէին մարսած որ իրենց նախագահութեան շրջանի փակումի արարողութիւնը ստուերուած էր Ն. Սարքոզիի նոյն օրը Պրիւքսէլի մէջ հրաւիրած մամուլի ասուլիսով: Ծուռ կարգադրութիւն մը որ դիւանագիտական շրջանակներ առնուազն անպատշաճ համարած էին:

Եւրոպական խորհրդարանի չեխ երեսփոխանուհի մը ըսած է թէ Ֆրանսացիները առաւելագոյնին ձգտումով ապրողներ են: Այսօր Չեխերուն պատահածը նոյն կացութեան տէր որեւէ երկրի պարագան պիտի ըլլար, թերեւս բացի Բրիտանիայէն եւ Գերմանիայէն:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Գալֆայեան տան 142րդ տարեդարձը նշուած է Նոյ. 23ին, կրօնական թէ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Նախ, Գումգաբուի աթոռանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագած է պատրիարքական փոխանորդ Շահան արք. Սրվանձեան, որ նաեւ քարոզած է: Կրօնական արարողութենէն ետք, բազմութիւնը հաւաքուած է «Գազազ Արթին ամիրա» սրահը սիրոյ սեղաններու շուրջ: Բացման խօսքը արտասանած է կրթական մշակ տիկին Ժագլին Էրմէն, որ նշած է թէ օրացոյցը ուրախ թուական մը կ'արձանագրէ, քանի Գալֆայեան Տան համար համայնքը ժամադրուած է անոր տարեդարձի հանդիսութիւններուն մասնակցելու համար: Ապա, ներկայացուցած է Գալֆայեան Տան պատմականը, դիտել տալով որ հարիւրաւոր անձեր իրենց կարելին ըրած են եւ կը շարունակեն ընել նուիրական այս հաստատութեան, որպէսզի ան կանգուն մնայ եւ հոն ուսանողները լաւագոյնս կրթուին ու դաստիարակուին: Իր ելոյթէն ետք ողջոյնի խօսքերով հանդէս եկած է Կարգադիր Յանձնախումբի ատենապետը՝ Արսէն Եարման, ապա, պիւտճէի մասին թուային տուեալներ ներկայացուցած է Խնամակալութեան ատենապետը՝ Արամ Գալէնտէրօղլու: Վարժարանէն ներս տարուած գործունէութեանց մասին ալ արտայայտուած է տնօրէնուհի տիկին Ատրինէ Թահմինճիօղլու: Այս ելոյթներուն աւարտին, աշակերտները ներկայացուցած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան, հաղորդուած է որ ակնկալուած գումարը մեծ մասամբ հաւաքուած է: Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան արքեպիսկոպոս:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր – Մելքոնեան թատերասրահին մէջ, Նոյեմբեր 21ին, Համազգայինի «Արեգ» մանկապատանեկան դպրոցը ներկայացուցած է Երուանդ Օտեանի «Ընկեր Փանջունի ի Ծապըլվար» կատակերգութիւնը, բեմադրութեամբ Յասմիկ Թաշճեան-Պերթիզեանի: Գործին ներկայացումէն ետք, խօսք առած է կազմակերպիչ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Մեսրոպ Քհնյ. Քերքեզեան, որ նշած է թէ եկեղեցին, ինչպէս երէկ և այսօր հոգեւոր դաստիարակութեան կողքին ունի ազգային պարտականութիւն և մշակութային արժէքները պահպանելու առաքելութիւն եւ այս ձեռնարկը այդ հասկացողութեան արտայայտութիւնն է:

(Շար. Ա. էջէն)

մէկը բրած է Ընկերվարական ընդդիմադիր կուսակցութիւնը: Ըմբոստացած երիտասարդներու կողքին կան անխուսափելի թալանողները, որոնք քարուքանդ կ'ընեն, կրակի կու տան ինչ որ կրնան: Համրային չէնքերն ալ մեծ վնասներ կրած են, Դեկտ. 8էն 9ի գիշերը համալսարանական գրադարանն ալ կրակի տրուած է, բայց բուն կեդրոնը Բազմարուեստի Վարժարանն է: Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 10ին ընդհանուր գործադուլ կար ամբողջ երկրին մէջ. առաջին անգամ ըլլալով բոլոր սենտիքաները միացած էին: Քաղաքական եւ ընկերային տագնապները սուր բնոյթ ունին: Երիտասարդները աշխատանք չեն գտներ կամ շատ քիչ կը վճարուին: Կարգ մը օրինակներ տրուած էին Լիպէրասիոնի մէջ (Դեկտ. 10): Ցարդ 108 հոգի ձերբակալուած է, քանի Գարամանլիսի համար խռովարարները ժողովրդավարութեան թշնամիներ են: Բայց, կաշառակերութիւնը եւ փինանսական գայթակղութիւնները չեն կրնար հանդարտեցնել յուսահատած եւ դառնացած երիտասարդութիւն մը:

ԺԱԳ ՊԱՌՕ, արդարութեան եւ ներքին հարցերու եւրոպացի պատասխանատուն Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ արտայայտուած է Փարիզ Բ. Մըլէօն համալսարանի ուսանողներուն առջեւ: Կը գտնէ որ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը «հսկայ սխալ մը» կ'ըլլայ: Համաձայն է սակայն որ ընկերակից պետութիւն մը ըլլայ:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ընդհանրական յայտարարութեան 60ամեակը կ'ոգեկոչուէր Դեկտեմբեր 10ին եւ այդ առթիւ «Փարիզիէն» օրաթերթը նոյն օրուան իր թիւին մէջ հրատարակած էր Պերնար Քուշների այդ մասին խօսքը: Արտաքին Նախարարին համար, Մարդկային իրաւանց ենթանախարարութեան մը ստեղծումը Ֆրանսայի մէջ, սխալ մըն էր: Այլ խօսքով բոլորովին աւելորդ եւ անտեղի կը գտնէ իր դիմումին վրայ ստեղծուած այդ նախարարութիւնը, քանի մարդկային իրաւունքները եւ արտաքին քաղաքականութիւնը իրարու կը հակասեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը բոլոր մրցանիշները կոտրած է հասնելով 70 միլիառ եւրոյի:

ՍԱԽԱՐՈՎԻ հիմնած (1989ին) Մեմորիալ կազմակերպութիւնը 20 տարի է հետազօտական աշխատանք մը կը տանէր ստալինականութեան պատմութեան մասին: Դեկտեմբեր 4ին, հետազօտողներու հաւաքած պատմական փաստաթուղթերը գրաւուած են ոստիկանութեան կողմէ: Ոստիկաններ, վաղ առաւօտեան խուժած են Ս. Պետերսբուրգի Մեմորիալի կեդրոնավայրը, ձերբակալելէ ետք պաշտօնեաները, վեց ժամերու երկայնքին խուզարկած են վայրերը եւ տարած համակարգիչները եւ արխիւներու արնտուկներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախակրթարաններու դասատուները ի մօտոյ պիտի ստանան փոքրիկ գրքոյկ մը, «Դպրոցին մէջ, Շոայի յիշողութիւնն ու պատմութիւնը» լաւագոյնս ուսուցանելու համար այդ ցաւոտ պատմութիւնը: Անցեալին, Ն. Սարքոզի ուզած էր որ ամէն մէկ աշակերտ հովանաւորութիւնը ստանձնէ ֆրանսացի հրեայ 11 հազար զոհ մանուկներէ մէկուն, ինչ որ Սիմոնն Վէյլ իսկ «աներեւակայելի, անընդունելի եւ անարդար» գտած էր: Դեկտեմբեր 6ին Տարքոս այս տարբերակը առաջարկած է, որ ընդունուած է:

ARMEN'LIVRES

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ 4ՐԴ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Հովանաւորութեամբ՝
երեսփոխան – քաղաքապետ
Պարոն ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷՅի

12, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր
ժամը 11էն 19

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville

Պատուոյ հիւր՝
Պատմաբան
Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Տեւական՝
Սրահ 1. Հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ցուցադրութիւն-վաճառք: Հանդիպում հեղինակներու հետ:
Սրահ 2. Ցուցահանդէս՝ «Գրականութեան եւ գաղափարներու հարստութիւնը, ԺԹ.էն ԻԱ. դար՝ Հայաստան եւ Սփիւռք»:

Պատկերասփռում՝ «Նկարներ արդի Հայաստանէն»:

Դասախօսութիւն՝
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13 ժամը 17ին
«Ինչո՞ւ բանաստեղծներ, – հայ բանաստեղծութեան պատմութիւն»
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ
գրագէտ դասախօս
Բանաստեղծական սիրողական ժամ:

Երախաներու ժամ՝
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15ին
«Պարոն Նիկողո՛ս»
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
մանկավարժ եւ հեղինակ
մանկական գիրքերու
կազմակերպութեամբ՝
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
Հեռ.– 01 43 76 55 89

Իմակ. – contact@mca-alfortville.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 եւրօ Պ. Ֆիլիփ Մէնիանէ,, նաեւ 80 եւրօ Պ. Շառլ Մարտինեանէ, իր բարեսիրական նպատակներուն համար:

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE

Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :

CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :

— Madame **Rakel DINK**, Présidente de la Fondation Hrant Dink;
— Madame **Fethiye CETIN**, avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
— Monsieur **José Antonio GURRIARAN**, journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euro méditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
— Monsieur **Alexis GOVCIYAN**, Président de l'UGAB Europe.

Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13

Սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի նզնաւորին եւ Մելիտոսի եպիսկոպոսին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens **de France.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13

Տօն Սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի

Այս առթիւ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

**

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբն Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար, նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կ'ըլլան եկեղեցւոյս ի կեանս եղող բոլոր բարերարներու եւ սատարողներու անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար:

Ժամը 12.30ին, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս դիւանատունը:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Քարոզ՝ ժամը 11.15ին,
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **VENDREDI 12 DECEMBRE : Conférence débat à 20h30 :** Les stratégies des nouvelles alliances dans le Caucase et incidences sur l'Arménie.
Intervenants :
— Gaidz MINASSIAN, Docteur en sciences politiques, journaliste;
— Silvia SERRANO, Maître de conférences à l'Université de Clermont-Ferrand, spécialiste du Caucase et auteur de «Géorgie, sortir d'Empire».

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12
VENDREDI
12 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.095 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.095

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆՆԵՐ ՏԱԿԱՒԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՄԱՐԶ ԿԸ ԿԱՐԾԵՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

ԼՂՀ հանրային, կուսակցական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններ բաց նամակով մը դիմած են Նախագահ Ս. Սարգսեանի անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով Հայաստանեան հեռատեսիլի որոշ կայաններու գործածած Ղարաբաղի քարտէսներուն վրայ: Ուզած են որ վերջ տրուի «Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ» անուանումին գործածութեան եւ փոխարէնը գործածուի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն»ը:

Նամակագիրները դիտել տուած են յատկապէս որ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան սահմանադրութեան հանրաքուէով որուն 17րդ տարեդարձն էր Դեկտեմբեր 10ին, ընդունուած է Գրիգոր Բեգլարեանի գծած ԼՂՀ քարտէսը ուր Արցախի ազատագրուած տարածքները հանրապետութեան մաս ցոյց տրուած են. մինչդեռ Հայաստանի Նախագահին կայքէջին վրայ Ղարաբաղը տեղ գտած է խորհրդային օրերու սահմաններով:

Նամակը ստորագրողները շեշտած են թէ «Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ» սահմանումը 17 տարիէ ի վեր ժամանակավրէպ է ու իրենք համոզուած են որ ամէնէն կարճ ժամանակի մէջ անհրաժեշտը կը կատարուի մատնանշուած սխալը սրբագրելու համար:

* * *

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԱՅՑԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ Սոֆիա գացած է, ընդառաջելով Պուլկարիոյ Նախագահին հրաւէրին: Երկու Նախագահներու տեսակցութեան նիւթ եղած են տնտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները, հաղորդակցութեան մարզին մէջ գործակցութիւնը: Պուլկարիոյ Նախագահը ողջունելով հայեւթրքական շփումները, ըսած է թէ անոնց բարեյաջող ելքը եւ Հայաստան – Թուրքիա սահմանին բացումը Պուլկարիոյ եւս շատ օգտակար կ'ըլլայ: Այդ պարագային ուղղակի կապի կարելիութիւն կը ստեղծուի Հայաստանի ու Պուլկարիոյ միջեւ:

ԹԻՖԼԻՍ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻ ԿԸ ԶԲԱՂԻ ՆՈՐԱՇԷՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՀԱՐՑՈՎ

Հայաստանի վարչապետ Տ. Սարգսեանի Թիֆլիս այցին Նախագահ Մ. Սահակաշվիլի խոստացած է անձամբ զբաղիլ Նորաշէնի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին հարցով:

Իսկ Վրաստանի վարչապետը չէ ընկերացած Տ. Սարգսեանի նոյն եկեղեցին եւ Հայ գրողներու պանթէոն կատարած այցին:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(11/17 décembre)

COMMENT ELUDER LA QUESTION DU GENOCIDE

Միջազգային մամուլի յօդուածներուն արձագանգող շաբաթաթերթը կ'անդրադառնայ Թարաֆի մէջ Ամպերին Զամանի ստորագրած տողերուն: Մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, քանի վերջին շրջանին նոյն յանկերգն է որ կը կրկնուի: Նախագահ Կիւլի Երեւան «պատմական» այցելութիւնը, սահմանները բանալու հարցը, Ուաշինկթընի դիրքը եւ Սփիւռքի «Հայ ազգայնականներու օրէ օր աւելցող ճնշումները»: Յօդուածագիրը իր մտահոգութիւնն ալ չի ծածկեր յառաջիկայ Ապրիլ 24ի հեռանկարով: Ըստ իրեն, Հայաստան նոյն բաները ըսած է, այսինքն ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ իր դիրքին մէջ: Ինչ կը վերաբերի Օպամայի խոստումին, Զաման կը յիշեցնէ որ Թուրքիա ռազմագիտական կարեւորութիւն ունի Ամերիկայի համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ զանազան քաղաքներու մէջ, գլխաւորաբար Աթէնք եւ Սելանիկ, խռովութիւնները շարունակուած են Դեկտեմբեր 10ին, մինչ հեռատեսիլէն սփռուած ժապաւէն մը ցոյց կու տար որ ոստիկանները իրական փամփուշտներով կրակած են ցուցարարներուն վրայ, ալ աւելի լարելով կիրքերը: Յունաստանէն դուրս ալ միջադէպեր պատահած են, ինչպէս Մատրիտ, Պարչելոնա: Յունաստանի Ներքին Նախարարը՝ Փավլոփուլոս հարցազրոյցով մը Ֆիկառոյի (Դեկտ 11) չի ծածկեր որ անակնկալի եկած է դէպքերու բիրտ երեւոյթէն: Ըստ իրեն քաղաքին կեդրոնը կապուած է քանի մը ծայրայեղներու, որոնք չահագործած են պատանիի մը մահը (նոր բացատրութեան մը համաձայն, տղան արկածով մեռած է, փամփուշտի մը սայթաքումով): Նախարարը կ'ըսէ թէ միտք չունի բանակին դիմելու եւ իր հասցէին եղած բոլոր քննադատութիւնները զինքը պաշարին կը թողուն: Ֆրանսախօս է եւ դասատու ալ եղած է ուր տ'Ասասի համալսարանը, 70ական թուականներուն: Կը հաստատէ որ կառավարութիւնը պիտի չհրաժարի, պէտք է դէմ դնէ: Դեկտ. 11ին ալ Բազմարուեստից վարժարանին շուրջ բախումները կը շարունակուէին:

ՖԱԹԱՀ ԱԼ-ԻՍԼԱՄ խմբակը իսլամական կայքէջի մը միջոցաւ յայտարարած է որ իր ղեկավարը Շաքէր ալ-Ապսի «գերի ինկած կամ սպաննուած է» սուրիական տեղեկատու սպասարկութեանց կողմէ: Միեւնոյն ատեն հաղորդած է որ անոր կը յաջորդէ Ապու Մոհամէտ Ալատ: Վերոնշեալ խմբակը (սիւննի) երեք ամիս կռուած էր հիւսիսային Լիբանանի պաղեստինցի գաղթականներու հետ: Պատասխանատու կը նկատուէր նաեւ Դամասկոսի Սեպտ. 17ի ոճրափորձին, որ 17 մեռեալ պատճառած էր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ցաւով արձանագրած են ամրապնդումը Եւրոպական Միութեան եւ Իսրայէլի կապերուն, որոնք տեղ գտած են Եւրոպական խորհուրդի Դեկտ. 9ի նիստին: Այս համաձայնութիւնը շատ բացասական է պաղեստինցի Նախարարապետին համար, որ իր «խոր մտահոգութիւնը» արտայայտած էր նման նախատեսութեան մը նախօրեակին, մինչ Իսրայէլ կը շարունակէ իր յանձնառութեանց տեւական բռնաբարումը:

ՕՊԱՄԱ յայտարարած է որ կը փափաքի Իլինոյզի կառավարիչին հրաժարականը, անոր ձերբակալութենէն ետք կաշառակերութեան համար: Ռոտ Պլաժեւիչի հեռաձայնային խօսակցութիւններէն պարզուած էր որ դեմոկրատ խորհրդականը կ'ուզէր օգտուիլ իր դիրքէն «ծախելու» համար Օպամայի թափուր աթոռը: Մտադրութենէն անդին, կառավարիչին լկտի ոճն է որ շատ գէշ տպաւորութիւն գործած է: 4.500 տոլարի փրկագինի մը փոխարէն ազատ ձգուած էր բայց երբ դատուի, կրնայ մինչեւ երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Բարձրագոյն ուսման հիմնարկը որոշած է երկու համալսարանի մէջ յառաջիկայ, 2009–2010 տարեշրջանէն սկսիլ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեան: Այդ համալսարաններուն առաջինը Թրակիոյ համալսարանն է, երկրորդը Նեւշէհիրինը: Անոնց տեսչութիւնները իրենք դիմած են հայերէնի բաժին ունենալու համար:

Առաջին տարուան համար քսանական ուսանող պիտի առնուի այդ բաժիններուն:

Բարձրագոյն ուսման հիմնարկը պատասխանելէ առաջ զոյգ համալսարաններու դիմումին, հաւանութիւնը առած է Արտաքին գործերու Նախարարութեան: Նոյն հիմնարկը անցեալ տարի արտօնած էր որ հայերէնի բաժին հաստատուի Պոլսոյ Պողազիչի համալսարանին մէջ, իսկ սպայակոյտը ցամաքային ուժերու լեզուներու դպրոցին մէջ հայերէնի դասընթացք հաստատած էր սպաներուն համար:

Թուրքիոյ բարձրագոյն կրթութեան շրջանակները հայեւթուրք մերձեցումի ներկայով կը բացատրեն այս զարգացումը. նաեւ կ'ըսեն թէ հայկական դիւաններ ուսումնասիրելու կարող թուրք ակադեմական ունենալու նպատակը կը հետապնդէ ան:

ԱՊՏԻՒԼՀԱՄԻՏՆ ԱԼ ԵՏ ԶԳԱ՞Ր...

Կիրգիզստանի մայրաքաղաքին Բիշքէկի մէջ, Դեկտ. 4ին, «Նոր կրօնք» անունով վերջերս հիմնուած շարժումը մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է: Հիմնադիրը կը կոչուի Պարաթ Ալի Ափսարդով: Շարժումը կը պահանջէ որ ամերիկեան զինուորական խարիսխները Կիրգիզստանէն հանուին, կը պայքարի Հիւսիսային Կիպրոսի (Թրքական) անկախութեան համար ու դէմ է 1915ին գործուածին «ցեղասպանութիւն» նկատուելուն: Ատիկա զպարտութիւն է: Ֆրանսա պէտք է որպէս «ցեղասպան երկիր» բնորոշուի, սպաննած ըլլալով 350 հազար մահմետական:

Շարժումը տակաւին Թիւրքմէնիստանի արեւելեան շրջանի բնակիչ Ույկուրներու ազատագրումին զօրակից է եւ կ'ուզէ որ Թուրքիա իսլամական աշխարհին ղեկավարը ըլլայ, ինչպէս էր Ապտիւլհամիտի օրով (այլ խօսքով՝ վերահաստատուի խալիֆայութիւնը որուն վերջ տուած էր Մ. Քէմալ, հիմնելով Թուրքիոյ աշխարհական հանրապետութիւնը):

«ՎԱՆ» լուրը հաղորդելով համիսլամական արթնցող ախորժակներ կը նկատէր «Նոր կրօնք»ի ետին:

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ «ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ»Ի ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՈՒ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՉԻ՛ ԿԱՐԵԼԻ, ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ ՀՐՈՍԱԿ ԷԻՆ»

Այսպէս պատգամեր է ԱԳ կուսակցութեան անդամ, Պիթլիսի երեսփոխան Վ. Քիլէր, հակադրելով Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարին Ու. Սարոյեանի թանգարան մը բանալու ծրագրին: Երեսփոխանը բացատրեր է. «Սարոյեանի բուն անունը Արամ Գարաօղլանեան է: Այդ ընտանիքը կարեւոր դեր ստանձնած է Պիթլիսի հայ հրոսակներուն մէջ»: Ապա թանգարանի ծրագրով ալ ամբաստաներ է Սփիւռքը, ըսելով թէ ան կարծեցեալ կոտորածները չկարենալով փաստել, խնդիր յարուցանելիք ճամբաներ կը փնտռէ: Այդ ջանքով յաջողած է նոյնիսկ Թուրքիոյ մշակոյթի Նախարարութիւնը սխալ ուղղութեան վրայ դնել, գայն մղելով Սարոյեաններու անգոյ տունը գրադարանի վերածելու ծրագիրի:

Սարոյեան այդ պատիւէն պէտք է զրկուի, որովհետեւ իր գերդաստանը Պիթլիսի մէջ աւելի քան 68 հազար անմեղներ կոտորած է ու այս կացութեան առջեւ ըստ Քիլէրի, ամէն բան անտեսել ու ոչ իսկ Պիթլիսի մէջ ծնած մէկուն յիշատակը հոն յաւերժացնել, խորապէս կը վիրաւորէ պիթլիսցիները, կը վրդովէ զոհերու հոգիները:

«Ակօս» (Դեկտ. 5) արձագանգելով լուրին, կը յիշեցնէր թէ 1915էն առաջ ըստ օսմանեան տուեալներու 35 հազար Հայ կ'ապրէր Պիթլիսի մէջ, իսկ ըստ հայկական աղբիւրներու՝ 50 հազար: 1915էն ետք ոչ մէկ Հայ մնաց հոն:

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐՈՒԱԿ

Քրտամէտ ՏԹՓ կուսակցութեան Մուշի քաղաքային խորհուրդի անդամները առաջարկած են որոշ գիւղերու թրքացուած անուններուն քով քրտերէնները աւելցնել, այն պատճառաբանութեամբ որ տեղացի ժողովուրդը (որ կարեւոր տոկոսով քիւրտ է) չի հասկնար թրքերէնները: Առաջարկը մերժուած է, հետեւեալ պատասխանով. «Քրտերէն չկայ. այս անունները հայկական են»:

Առաջարկին տէրերը ըսած են թէ մերժումին հետ յարձակումներու ալ թիրախ եղած են, խորականութեամբ ամբաստանուած, մինչ խտրականութիւն ընողները անոնք են որոնք անուններու իսկ չեն հանդուրժեր:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՋԱՒԱԽՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԲԱԲԳԷՆ ՎՐԴ. ՍԱԼԲԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՋԱՒԱԽՔԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ ԵՒ ՎԻՐԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ՓՈԽ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Հարցում – Ղարաբաղեան շարժումէն ետք, հայրենիքի թէ Սփիւռքի հայութեան կեդրոնացումը կ'երթար գրաւեալ հողերէն անդին, դէպի Հայոց Ջաւախք: Կրնա՞ք համեմատութիւն մը ընել Ջաւախքի քաղաքական այսօրուան կացութեան եւ երէկուան Ղարաբաղի միջեւ:

Պատասխան – Գիտէք, իրականութեան մէջ, մեր խնդիրները եւ Արցախում եւ Ջաւախքում նո՛յնն են: Առաջին հերթին հայապահպանութեան մեծ խնդիր ունենք: 1990 թուականից յետոյ կարողացանք Արցախը ազատագրել, թող որ իրենք որոշեն իրենց սեփական ճակատագիրը: Նոյնը չէր կարելի է սել Ջաւախքի պարագային, որովհետեւ Ջաւախքը աւելի մեծ էր քան արցախահայութիւնը որ կը գտնուէր վրացական իշխանութիւնների քմահաճոյքի տակ:

Եւ 90 թուականից յետոյ երբ հռչակուեց Վրաստանի Հանրապետութիւն եւ սկսուեցին հալածանքները ուղղակի բացէ բաց հայութեան նկատմամբ: Այդ ժամանակուայ նորանշանակ նախագահ Գամսախուրդիան բացէ բաց ասում էր որ Վրաստանը Վրացիների համար է:

90 թուականից յետոյ շատ Հայեր ուղղակի թողեցին եւ հեռացան Վրաստանից: Սրանք մտաւորականներ էին, սրանք գործարարներ էին, մարդիկ էին որոնք տարիներով ապրած էին Վրաստանի մէջ եւ ստիպուած էին թողնել եւ հեռանալ:

Կացութիւնը նաեւ սկիզբը դժուար էր Ջաւախքի համար: Պատկերացուցէք որ 90 թուականից սկսեալ մինչեւ երկու տարի առաջ, հիմնականում այդ տարածքներում չկային որեւէ ճանապարհներ: Լոյս չկար: Շատ ազգային խտրականութիւն էր դրուած Ջաւախքի ժողովրդին: Վերջին իշխանութեան հետ կապուած, այսինքն Սահակաշվիլիի օրով, որոշ շարժումներ կատարուեցին, դրական իմաստով, այն առումով որ գոնէ քիչ թէ շատ կեդրոնական ճանապարհները փորձում են շտկել, այսօր լոյս ունենք: Պատկերացրէք որ եօթ տարեկան երեխան գիւղերում ապրող, լոյս չէր տեսել... թէ ելեկտրական լոյս ի՛նչ բան է:

Հարցում – Ուրեմն, համեմատաբար մօտիկ անցեալին, այսօր աւելի ձեռնտու են ապրելու եւ կեցութեան պայմանները:

Պատասխան – Հիմա քիչ թէ շատ փոխուել է վիճակը: Ասեմ որ լրիւ փոխուե՞լ է, ոչ... լաւացել է, ճիշդ պիտի ըլլար ասել:

Հարցում – Հայր սուրբ, Ջաւախք ըսելով մենք ի՞նչ տարածութիւն կը հասկնանք, քա՞նի գիւղ:

Պատասխան – Ջաւախք ասելով մենք հասկանում ենք մօտաւորապէս, հոգեւոր իմաստով, եօթը համայնք եւ 132 գիւղ: Մինչեւ 90 թուականը մօտաւորապէս 80-85 տոկոս իշխում էր հայութիւնը, իսկ քսան տոկոս ապրում էին այլազգիներ ոչ թէ միայն Վրացիներ, Հրեաներ, Ռուսներ, Վրացիներ անշուշտ: Այսօր Ախալցխայում վիճակը շատ փոխուած է: Ուրեմն մօտ 35–40 տոկոս Հայ է ապրում եւ 60 տոկոս վրացիներ: Ախալքալաքի շրջանում ուրեմն ապրում է 93 տոկոս հայ եւ 7 տոկոս վրացի: Նինոց Ծմինդայի շրջանը, որ սուրբ քաղաք է եղել, ուրեմն Հոփսիմեանց կոյսերը ճանապարհով անցել են այդ քաղաքից՝ Սուրբ Նենայի քաղաքը: Այդ տարածքում մենք ունենք երեք դպրոց: Հիմնական ասեմ որ 1990 թուականին խօսում ենք 200 հազար հայութեան մասին, մեր համեստ կարծիքով այսօր պիտի լինի 130 – 150 հազար Հայ:

Հարցում – Ուրեմն Ախալցխան մեզ Ջաւախք կը նկատենք:

Պատասխան – Այո:

Հարցում – Արագ կերպով ակնարկ մը եթէ նետենք մեր կրթական վիճակին, արդեօք մեր դպրոցներէն ներս հայեցի կրթութիւն եւ հայերէն լեզուի ուսուցում կը տրուի՞:

Պատասխան – Դպրոցների վիճակը շատ վատ է էն առումով որ հիմնականում դպրոցաշէնքերը քանդուած վիճակ կամ աւերուած վիճակ ունեն: Ուսուցիչների տարիքը արդէն շատ բարձրացած է, եւ այսինքն կ'երեւի վերջին ուսուցիչը որ Հայաստանում վերապատրաստուել է արդէն 20–30 տարի առաջ էր: Մակարդակը ընկնում է, քանի որ քիչ առաջ ասում էի որ ժողովուրդը հեռանում է, այդպէս նաեւ ինչ որ մի ձեւով վտանգուած են առաջին դասարանի պզտիկները: Դպրոցներում հիմնականում գերիշխում է հայերէն լեզուն: Գրականութեան խնդիր կար, որի նաեւ օգնում է Հայաստանի Հանրապետութեան Կրթական Նախարարութիւնը:

Ժողովուրդը կ'երեւի 90 տոկոսից աւելի չի տիրապետում վրացերէն լեզուին: Խօսում են արեւմտահայերէն: Իրենց բարբառը Էրզրումի շրջանի բարբառն է:

Հարցում – Եկեղեցական ձեր համայնքը քանի՞ գործող եկեղեցի ունի:

Պատասխան – Ամէն գիւղում, ուրեմն 132 գիւղում մենք ունենք եկեղեցի: Մինչեւ 90 թուականը սակայն գործում էր միայն երկու եկեղեցի Ախալցխայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ախալքալաքի Ս. Խաչ եկեղեցիները: 93 թուականին նաեւ վերադարձուեց Ս. Սարգիս եկեղեցին: Ուրեմն եօթը տարուան մէջ մենք կարողացանք 15 եկեղեցի վերաբանալ: Ուրեմն այսօր մենք ունենք 15 գործօն եկեղեցիներ:

Հարցում – Քա՞նի հոգեւոր հովիւ:

Պատասխան – Վեց հոգի: Ես կը մնամ Ախալքալաք, սակայն ծննդով երեւանցի եմ:

Հարցում – Գալով այն օգնութեան որ կը ղրկուի նախ Հայաստանէն, երկրորդ՝ Սփիւռքէն, ինչպիսի՞ օգնութիւններ են անոնք:

Պատասխան – Անկեղծ ասած ես չգիտէի թէ անձնական ի՞նչ օգնութիւն գալիս է: Տեղեակ չեմ պարզապէս: Հայաստանից եկած օգնութեամբ մենք քիչ թէ շատ նորոգում ենք աւերուած դպրոցները: Հայաստանի կառավարութիւնը գիրք ու գրականութիւն հասցնում է այդ դպրոցների համար: Մնացած օգնութիւնների մասին, դարձեալ կրկնում եմ, անկեղծ ասած, ես տեղեակ չեմ: Ու եթէ Սփիւռքից ալ օգնութիւններ կ'ունենանք, դրանից էլ ես տեղեակ չեմ:

Հարցում – Սահմանային գիծ ունի՞ Ջաւախքը Հայաստանի հետ:

Պատասխան – Է՛, քանի որ հիմա Ջաւախքը գտնւում է Վրաստանի տարածքին մէջ, արդէն ուրեմն Հայաստանի կողմից Բաւրան եւ Վրաստանի կողմից՝ Ծթանովական գիղերը սահման են: Այս է սահմանը:

Հարցում – Ազա՞տ սահման է:

Պատասխան – Ոչ: Ժամանակին շատ ազատ էր այդ սահմանը քանի որ սա Հայաստանը Ջաւախքի կապող սահմանն էր: Բայց յետագայում Հայաստանի Հանրապետութեան կողմից դրուեց մաքսային կէտ եւ ապա Վրաստանը դրեց մաքսային կեդրոն:

Հարցում – Ջաւախքի հողային տարածութեան մասին կ'ուզէի իմանալ քիչ առաջ:

Պատասխան – Ուրեմն 5,000-ից 7,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն է: Արցախը մօտ 5,000 քառակուսի քիլոմեթր է:

Հարցում – Իսկ տեղական տնտեսութիւն եթէ կայ, կ'ենթադրեմ որ գիւղատնտեսութիւն ըլլալու է:

Պատասխան – Այո, քանի որ հիմնականում լեռնային շրջաններ են նրանք, մօտ երկու հազար մեթր ծովի բարձրութիւնից վեր, աճում է գետնախնձոր սուսելապար եւ նաեւ՝ անասնապահութեամբ կը պարապի ժողովուրդը: Այդ տարածքներում ընդհանրապէս գործարաններ չկան:

Հարցում – Ջաւախքահայութեան մէջ ընդհանրապէս կա՞ն մարդիկ, որոնք ժամանակի ընթացքին զանազան Սովետական հանրապետութիւններ գաղթեցին ու այսօր կը վերադառնան ծննդավայր:

Պատասխան – Գիտէք, քանի որ Ջաւախքը աշխատանքային ու տնտեսական բարւօք պայմաններ չէ ունեցած, մէկ մասը դուրս էլ գալիս, այսինքն գարունը Ռուսիա գնում էին աշխատանքի եւ աշնանը վերադառնում էին տուն: Այսօր վիզայի խնդիրներ կան: Իսկ մի մասը վերջնականապէս գաղթեց եւ այսօր այդ մեծ մասը չվերադարձաւ: Հիմնականում ապրում են էնտեղ: Բաւականին յաջող մարդիկ կան իրենց աշխատանքին մէջ, բայց ցաւօք սրտի իրենց գիւղերին ու հայրենակիցներին չեն օգնում:

Հարցում – Ջաւախքահայութիւնը արդեօք իր յոյսը կը կապէ Հայաստանի՞ն, թէ վրացական սահմաններէն ներս կիսանկախ շրջան մը դառնալու ձգտումն ունի:

Պատասխան – Ջաւախքը ըսեմ որ յոյսը դրել է Հայաստանին: Ոչ անպայմանօրէն անջատուիլ Վրաստանից ու միանալ Հայաստանին, այլ մնալ ինքնավար հանրապետութիւն, Վրաստանի կազմում: Հիմա ինքնավար հանրապետութիւն չէ: Ջաւախքահայութեան ձգտումը մի՛շտ եղել է ունենալ ինքնավար հանրապետութիւն. կամ գոնէ այդ տարածքները ազատ գօտի դառնան, որպէսզի շրջանները կարողանան զարգանալ:

Հարցում – Ո՞րքան հեռու է Ջաւախքը ճանապարհով Թիֆլիսէն ու Պաթումէն:

Պատասխան – Ուրեմն 350 քիլոմեթր է Թիֆլիսից, իսկ Պաթումից՝ մօտաւորապէս 450 քիլոմեթր: Հիմա արդէն կայ մի ճանապարհ Ջաւախքով, որ սարերի միջով նախկինին գործում էր, դա Խուլքի (Աճարիա) ճանապարհն է: Ճանապարհը, որը 100 քիլոմեթր է եւ այսպիսով կրճատում ենք 350 քիլոմեթրով: Այս աւելի ձեռնտու ճանապարհ է: Իսկ այլ ճանապարհով թէ մտնենք Վրաստան, Բագրատաշէնով արդէն ադրբեջանաբնակ շրջաններ են եւ այսինքն, Աստուած մի արասցէ, եթէ դարձեալ ունենանք պատերազմական խնդիրներ Ղարաբաղում, գուցէ այդ շրջաններու ժողովուրդը փակեն ճանապարհը եւ այն ատեն ստիպուած կը մնայ Ջաւախքի մեր ճանապարհը միայն: Ես ասել եմ ուրիշ տեղ ու յաճախ զանազան առիթներով որ Ջաւախքը պահելու համար եթէ ունենանք այս ճանապարհը, մենք յիսուն տոկոս լուծած կ'ըլլանք փոխադրութեան հարցը:

Հարցում – Ի՞նչ տեսակի հասարակական, քաղաքական ու մշակութային կազմակերպութիւններ գոյութիւն ունին Ջաւախքի մէջ, բացի հայաստանեայց եկեղեցիէն:

Պատասխան – Գիտէ՞ք, այսօր կ'երեւի ամէնէն լուրջ կառոյցը որ ազգային է, դա կ'երեւի Հայ Առաքելական Եկեղեցին է: Կայ Հայ Օգնութեան Միութիւնը (ՀՕՄ), աւելի ուրիշ կառոյցներ չկան: Եւրոպական դրամատեղիներ կը բացուին, որոնք առաւելաբար ունեն եւրոպական ուղղուածութիւն:

(Մնացեալը յաջորդով)

փոյցը վարեց

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՄՆԱՅ ԴԱՆԻԱՅԷՆ

Դանիա Կրէօնլանտի հարցով կարեւոր վճիռներու նախօրեակին կը գտնուի: Նոյեմբեր 25ին հանրաքուէով մը այդ երկրամասին բնակիչները ինքնորոշման իրաւունքին ի նպաստ քուէարկեցին, ինչ որ կը նշանակէ թէ կը տիրանան միջազգային օրէնքներու յարիր կերպով որպէս ուրոյն ժողովուրդ ճանաչում գտնելու, իրենց հարստութիւնները իրենք տնօրինելու իրաւունքներուն: Վերջին 350 տարուան ընթացքին Դանիա իր շրջաններէն զրկուած է Նորվեկիոյ, Գերմանիոյ, Շուէտի: Վերջին անկախացածը եղած է 1944ին Իսլանտան: Եթէ բոլոր անջատուած տարածքները մինչեւ այսօր պատկանէին Դանիոյ, այդ թագաւորութիւնը եռապատիկ աւելի հարուստ կ'ըլլար եւ նոյնքան աւելի թիւով բնակչութիւն կ'ունենար: Մայրաքաղաք Գոփընհակէն եւ մեծագոյն քաղաքները կ'ըլլային Օսլօն, Քիէլը, Մալմէօն եւ երկիրը բազմազգ ժողովուրդի մը տէր կ'ըլլար որոնց մէջ կարեւոր տոկոս մը կազմէին գերմանախօսները:

Անջատումներու առաջինները եղած են արիւնալի պատերազմներու ճամբով. յետոյ ընտրուած է աւելի քաղաքակիրթ ձեւ մը: 1920ին Շլեզվիկի (այսօր Գերմանիա) ընտրողներուն 80%ը նախընտրած է Գերմանիոյ կցուիլ. իսկ կրէօնլանտցիներուն 75%ը յայտարարած է թէ Դանիոյ հետ աւելի թոյլ կապ կը պահանջէ: Այդպէսով Դանիոյ թագաւորութիւնը գեղչուած է ներկայի չափերուն: Վերածուած է Եւրոպական միութեան ծայրամասային փոքր պետութեան մը: Եւ այն օրը երբ Կրէօնլանտի քաղաքական ինքնորոշման հակումը յանգի անկախանալու ձգտումի, Դանիա

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 118-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Մարսէյլի Կամք կոմիտէն զոյգ ձեռնարկով տօնախմբեց կազմակերպութեան 118րդ տարեդարձը:

♦ Դեկտեմբեր 5ին, «Լա Մեռ» ճաշարանը շուրջ երկու հարիւր հըրաւիրեալներու ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը: Ճաշի ընթացքին եղան ճառեր եւ ելոյթներ զորս վարեց Մարք Սեմերճեան: Նախ խօսք առաւ, հայերէն, Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Կամք կոմիտէի անունով՝ Հրաչ Վարժապետեան: Ապա խօսեցան Ռիշար Անանեան՝ Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական կոմիտէի անունով, եւ Գերագոյն մարմնի նախագահը՝ Հրանդ Մարգարեան: Երեք ճառախօսներն ալ անդրադարձան Հ.Յ.Դաշնակցութեան պատմական դերին, անկախութեան գաղափարին, այսօրուան գործունէութեան առանցքը կազմող հարցերուն՝ Հայաստան, Ղարաբաղ, ըՍփիւռք, հայ եւ Թուրք յարաբերութիւնները, Ֆրանսական կառավարութեան մերժումը՝ արձանագրելու Ծերակոյտի օրակարգին Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումի պատժելիութիւնը: Ելոյթներ ունեցան Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ Թաղամասերու քաղաքապետը եւ ընկերվարական երեսփոխան՝ Սիլվի Անտրիէօ, յանուն Փրովանս–Ալփ–Կոթ տ'Ազիւռի շըրջանի նախագահ Միշէլ Վօզէլի: Փակման խօսքը արտասանեց Նորվան արք. Զաքարեան՝ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի առաջնորդը, վեր առնելով Հ.Յ.Դաշնակցութեան ներդրումը Հայ դատի պայքարին մէջ, Հայ դատը իր ամբողջական հասկացողութեամբ՝ քաղաքական, կրթական, մշակութային, ընկերային:

♦ Դեկտեմբեր 6ին, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Հրայր Մարուխեան նորակառոյց ակումբին, բարձրացած՝ Համազգային դպրոցի նախկին շէնքին տեղը:

Ժողովուրդը խռնուած էր շէնքին մուտքի բակը: Եռագոյն ժապաւէնը կտրեցին Միշէլ Վօզէլ՝ երեսփոխան եւ նախագահ Փրովանս–Ալփ–Կոթ տ'Ազիւռ Շրջանային խորհուրդի, եւ Զարեհ Մինասեան՝ նախագահ ակումբի միութեան, կոչուած՝ «Հայկական հետազօտութեան միջերկրականեան հաստատութիւն» (Institut Méditerranéen de Recherches Arméniennes): Քօղազերծուեցաւ օրուան դէպքին եւ արարքին նուիրուած յուշատախտակ մը, զետեղուած մուտքի պատին վրայ:

Ապա, կատարուեցաւ շէնքին օրհնութիւնը ձեռամբ Ֆրանսայի Հայոց Թեմին առաջնորդ՝ Նորվան արք. Զաքարեանի, իր շուրջը ունենալով՝ Զատիկ վրդ. Աւետիքեանը, Շահան ա. քհնյ. Տէտէեանը, Վարդիվառ քհնյ. Գասպարեանը:

Առաջին յարկի հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցան ճառեր: Բացման խօսքը արտասանեց Էլիան Գազանճեան, յանուն Հրայր Մարուխեան ակումբին: Ապա, իրարու յաջորդեցին Տընի Պարթէլէմի՝ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի Ընդհանուր խորհուրդի նախագահին՝ Ժան-Նոէլ Կէռինիի ներկայացուցիչը, Հրանդ Մարգարեան՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Գերգ. մարմնի նախագահը, Մուրատ Փափազեան՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնական կոմիտէի նախագահը, Նորվան արք. Զաքարեան եւ հուսկ Միշէլ Վօզէլ:

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Հրայր Մարուխեան ակումբը երկյարկանի գեղակերտ շէնք մըն է. հանդիսասրահով, ժողովասրահներով, գըրասենեակներով ընդունելութեան սրահով, ճաշարանով, խոհանոցով եւ այլ յարմարութիւններով: Բոլոր սրահները, բաժինները օժտուած են արդիական սարքաւորումներով: Հոն, իրենց հաւաքատեղին կը գտնեն՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Մարսէյլի Կամք կոմիտէն, Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչը, Հայ դատի յանձնախումբը, Հ.Յ.Դ. Նոր սերունդը, Հ.Յ.Դ. պատանեկան միութիւնը: Հ.Յ.Դ. Նոր սերունդի գրասենեակին մէջ կայ պատին վրայ զետեղուած երիտասարդական այս շարժումին հիմնադիր՝ Շաւարշ Միսաքեանի նկարը, նաեւ նկարը Արօ Աշճեանին եւ աշխարհի քարտէս մը որուն վրայ նշուած են երկիրներն ու քաղաքները ուր կը գործեն Հ.Յ.Դաշնակցութեան երիտասարդական միութիւնները, զանազան անուանակոչութիւններով:

Հրայր Մարուխեան ակումբի բացման այս հանդիսութիւնը վերջ գտաւ համակրելի ընդունելութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՆՈՐ «CD»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոր լոյս տեսած է խտացեալ սալ մը, ուր հաւաքուած են իր զուգերգները համբաւաւոր 17 երգիչներու հետ, ինչպէս Սթինկ, Լիզա Մինելլի, Նանա Մուսքուրի, Խուլիօ Իկլեզիաս եւլն., եւլն.: Այս առթիւ բոլոր թերթերը կ'անդրադառնան եւ հարցազրոյցներ ալ կը հըրատարակեն, ինչպէս Ժուռնալ տիւ Տիմանշ (Դեկտ. 7) կամ Ֆիկարօ (Դեկտ. 8):

Առաջինին մէջ չի ծածկեր ոչ տարիքը (84) ոչ ալ այդ տարիքին բերած չարիքները ինչպէս խուլութիւնը եւ մահուան մտահոգութիւնը: Այս վերջինին մասին շատ կը մտածէ երբ կը քնանայ, բայց, կը մոռնայ երբ ոտքի կ'ելլէ: Ի՞նչ պիտի ընեն զաւակները, երբ այլեւս չըլլայ, իրեն համար աղէտ մըն է նման բան մը երեւակայել:

Ֆիկառոյի մէջ, երբ կ'ըսուի իրեն թէ Ֆրանսական մշակոյթի դեսպանը դարձած է, կը պատասխանէ «արմատներս Հայաստան են, բայց, Ֆրանսա երկիրս է: Ուրեմն, ամէն անգամ որ ինծմէ կը սպասուի որ Ֆրանսան ներկայացնեմ՝ ներկա՛յ կը պատասխանեմ»: Նոր սերունդին մէջ իր սիրած երգիչներն են Պենապար, Տըլերմ, Վիոլէ: Այն հարցումին, որ կը վերաբերի հրաժեշտ տալու բեմին, կը ճշդէ.– «Երբեք չեմ ըսած թէ բեմէն կը հեռանամ: Ըսած եմ միայն որ վերջ կու տամ շրջապտոյտներուն: Կարգ մը երկիրներէ հրաժեշտ առած եմ եւ կարգ մը լեզուներէ, ինչպէս անգլերէնէն»: Գարնան Ամերիկա պիտի երթամ եւ միայն Ֆրանսերէն պիտի երգեմ առաջին անգամ ըլլալով: Հիմա կ'ուզեմ տարբեր բաներ ընել, ճազի նուագախումբի մը հետ երգել, սեւ չհագուիլ, երգել իմ կարգ մը երգերը, զորս հանրութիւնը չի ճանչնար»...:

քիչ մը եւս պիտի պզտիկնայ: Անցեալին ըլլալէ ետք աշխարհի 13րդ տարածքը, պահած պիտի ըլլայ առոր 50էն մէկը միայն, Զուիցերիոյ չափ տեղ գրաւելով քարտէսին վըրայ:

Այսօր իրենց տնտեսական վիճակը արգելք է Կրէօնլատի ու Ֆէրոյէ կղզիներու անկախացման: Անկախ ըլլալու համար հարկ է կարենան իրենց պէտքերը գոհացնել: Մնացածը դրեթէ ունին, նոյնիսկ երբ ունին նաեւ քաղաքական գայթակղութիւններ, ընտրական խարդախութիւններ, կաշառակերութիւն: Պէտք է ըսել որ ռազմավարական առումով ընդարձակ այդ հողամասը դժուար ղեկավարելի է: Ատոր քով Կրէօնլանտ հարուստ է քարիւղի, կազի պաշարներով, ոսկիի ու ուրանիումի, նաեւ ադամանդի հանքերով:

Անհաւանական չէ որ անկախ պետութիւն մը աւելնայ Եւրոպայի դէպի հիւսիսային բեւեռ հայող ափերուն, ուզելով անդամակցիլ որպէս ուրոյն միաւոր, 27երու միութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ

Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ՆՈՓԱԼԵԱՆ

Վերի խորագիրը կրող գրքոյկը, զոր կը ներկայացնենք թարգմանաբար, լոյս տեսած է Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, այսինքն 1918 Նոյեմբեր 11էն առաջ, ինչպէս կը ստուգուի՝ գըրքոյկին սկիզբը հրատարակիչներու կողմէ դրուած «Կարեւոր Ազդ»ի մէջ, ուր կը խօսուի յետ-պատերազմի ծրագիրներու մասին: Այս հրատարակութեան այժմէականութիւնը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ այսօր ալ շատ կը խօսուի գեղեցիկ Լիբանանի աննախընթաց ողբերգութեան մասին, որուն բաժնեկից եղան Հայերը, գրքին հերոսներուն՝ Թուրքերուն գործադրած Ցեղասպանութեան հեռաւոր հետեւանքով:

Այն օրերուն, երբ փրանսացի պատանիներուն ձեռքը կը հասնէր այս գրքոյկը, տակաւին կը շարունակուէր Մեծ Եղեռնը, որուն շատ հաւանաբար տեղեակ չէին շատ մը պատանիներ այդ շրջանին: Երկու կարեւոր տուեալներ, ուրեմն, այժմէական կը դարձնեն այս պատմէնը. նախ Լիբանանի անցեալ ու ներկայ ողբերգութիւնները, երկրորդ՝ Թուրքին կերպարը իբր կեղեքիչ: Կը բաւէ մատնանշել թէ այս հատորին մէջ նկարագրուած Լիբոնանը չէ այն, ինչպէս ծանօթ է ներկայիս իբր ամբողջական եւ անկախ Լիբանան, այլ մէկ մասը Սուրիոյ... Կը մնայ մատնանշել թէ ատենին բարի կամեցողութեան ի՛նչ ուժեր զօրաշարժի ենթարկուած էին պաշտպանելու համար տկարները, եւ թէ այդ ներդրումներէն ի՛նչ մնացած է այսօր...

ԽՄԲ.

* * *

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Արկածախնդրութիւնները, զորս կը պատմենք հոս, չեն պատահիր Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ, որուն մասին արդէն պատկերացում մը տուինք «Տարտանէլի հերոսները» վերնագրեալ գրքին մէջ, այլ Սուրիոյ ծովափին վրայ, այս գեղեցիկ երկրին՝ Լիբանանի մէջ, զոր Թուրքերը կը կեղեքեն բազմաթիւ տարիներէ ի վեր:

Բուն Սուրիան, Օսմանեան Ասիոյ ամէնէն հարուստ երկիրներէն մին, կը կազմէ բարձր սարահարթ մը Միջերկրականի երկայնքին, հիւսիսը՝ Տաւրոսէն մինչեւ հարաւը՝ Պաղեստին, արեւելքին՝ անապատը կը տարածուի մինչեւ Եփրատ:

Բարձր լեռներ, որոնց գլխաւորներն են Լիբանանը եւ Անդի-Լիբանանը, ծովուն զուգահեռ կը ծածկեն երկիրը: Հոն է որ կը գտնուին հռչակաւոր մայրիները, որոնց աննման գեղեցկութիւնը փառաբանուած է բազմաթիւ ճամբորդներու կողմէ:

Բազմաթիւ նաւահանգիստներ, ինչպէս Լաթաքիա, Թրիփոլի, Պէյրութ, շուկայ մը կ'ընծայեն այս շրջանի այլազան արտադրութեանց, սակայն Դամասկոս, Խալիֆաներու նշանաւոր մայրաքաղաքը, կարեւորագոյն քաղաքն է: Երբեմնի ծաղկուն, հնամեայ աւաններ՝ աւերակներով լեցուն գիւղակներ են լոկ: Ո՞վ չէ լսած Տիւրոսի, Սիդոնի, Պաալպէքի եւ Փալմիրի մասին:

Բնակչութիւնը, կազմուած՝ արաբներէ, քրիստոնեայ մարոնիներէ եւ փիւնիկեցիներու ժառանգորդ սուրիացիներէ, գործօն է, ուշիմ եւ եռանդուն. ան կը ձգտի միայն ձերբազատիլ Թուրքերէ, վայելելու համար իր ճարտարարուեստին եւ իր երկրագործութեան արտադրութիւնները:

Պէտք է յուսալ որ դաշնակից ժողովուրդներուն յաղթանակը Սուրիոյ բնակիչներուն պիտի վերադարձնէ իրենց հընամեայ անկախութիւնը, եւ պիտի զարգացնէ քաղաքակրթութիւն մը, զոր Թուրքերը միշտ կանոնաւորաբար խեղդած են:

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ

* * *

1. ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Անգլիական նաւը, «Սեւըրն», Փոր-Սայիտէն մեկնած էր հարիւրեակ մը անգլիացի եւ Փրանսացի ճամբորդներով, որոնք կու գային Ծայրագոյն Արեւելքէն, Ափրիկէի Հարաւէն, Եգիպտոսէն եւ զանազան գաղութներէ: Այս ճամբորդները, զորս դիպուածը մէկտեղած էր, չէին ճանչնար զիրար: Անոնք պաշտօնեաներ, արուեստագէտներ, առեւտրականներ էին, որոնք կ'երթային Մարսէյլ, իրենց երկիրը վերադառնալու համար:

Ծովը հանդարտ էր, եւ հակառակ Միջերկրականի մէջ շրջագայող ընդծովեաներու, նաւաստիներն ու ճամբորդները կը յուսային առանց դժուարութեան հասնիլ Ֆրանսայի ծովափներուն: Գիշերուան ժամը տասն էր: Կամրջակին վրայ նստած ճամբորդները իրարու հետ հանդարտօրէն կը զրուցէին. այսուհանդերձ, ժամանակէ մը ի վեր սպաներն ու անձնակազմի մարդիկը կը թուէին մըտահոգ:

«Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, վտա՞նգ մը կը սպառնայ», հարց կու տար իւրաքանչիւրը:

Արդարեւ, վտանգ մը կը սպառնար «Սեւըրն»ին, որովհետեւ անթել հեռագիրը մատնանշած էր նաւէն քիչ հեռու ներկայութիւնը բազմաթիւ ընդծովեաներու:

Յանկարծ, նաւաստիները, որոնք ծովը կը դիտէին, ահազանգի ճիչ մը կ'արձակեն:

«Ական մը: Ան մեր վրայ կու գայ»:

Արդարեւ, փրփրալի ջուրին վրայ ամենայն արագութեամբ կը յառաջանար ական մը, արձակուած՝ նաւուն դէմ: Ճամբորդները հազիւ ժամանակ կ'ունենան ոտքի ելլելու, խոյանալու դէպի բազրիքները, երբ բուռն ցնցում մը կը ցնցէ նաւը, որ կը թուի ընդծովեայ հըրաբուխէ մը վեր բարձրացած:

(Շար. 1)

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ

Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06 · 80 · 88 · 12 · 24
01 · 44 · 05 · 17 · 77

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009

Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 févrieur au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culture' A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbeurope.org

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13

Սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ Հայրապետին,
Մարուգէի եզնաւորին
եւ Մելիտոսի եպիսկոպոսին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens **de France.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Livres parus

«LA FLOTTE FRANCAISE AU SECOURS DES ARMENIENS 1909-1915»
(127 pages, 29 euros)

L'auteur Georges Kévorkian nous donne les précisions suivantes :

« Je viens de faire paraître par les soins de mon éditeur («MARINES Editions» du groupe «infomer» d'Ouest-France, 13 rue du Breil CS 16311 — 35063 Rennes cedex — Tél.: 02 99 32 58 47 — e-mail : contact@marines-editions.com) mon dernier ouvrage qui a pour titre : **"La flotte française au secours des Arméniens 1909-1915".**

C'est un récit historique qui relate les actions humanitaires des marins des escadres de la Mediterranée pour secourir et sauver notamment les Arméniens; la plus connue étant celle de septembre 1915, car elle s'inscrit dans le contexte de la guerre navale du conflit mondial 14/18 ».

ARMEN'LIVRES
ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ 4ՐԴ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Հովանաւորութեամբ՝
երեսփոխան – քաղաքապետ
Պարոն ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷՅի

12, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր
ժամը 11էն 19

A l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.-V. Couturier - Alfortville

Պատուոյ հիւր՝
Պատմաբան
Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Տեւական՝
Սրահ 1· Հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ցուցադրութիւն-վաճառք: Հանդիպում հեղինակներու հետ:
Սրահ 2· Ցուցահանդէս՝ «Գրականութեան եւ գաղափարներու հարստութիւնը, ԺԹ·էն ԻԱ· դար՝ Հայաստան եւ Սփիւռք»:
Պատկերասփռում՝ «Նկարներ արդի Հայաստանէն»:

Դասախօսութիւն՝
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13 ժամը 17ին
«Ինչո՞ւ բանաստեղծներ, – Հայ բանաստեղծութեան պատմութիւն»
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ
գրագէտ դասախօս
Բանաստեղծական սիրողական ժամ:

Երախաներու ժամ՝
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15ին
«Պարոն Նիկողո՞ս»
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
մանկավարժ եւ հեղինակ
մանկական գիրքերու
Կազմակերպութեամբ՝
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
Հեռ.– 01 43 76 55 89
Իմակ. – contact@mca-alfortville.com

U.G.A.B. MARSEILLE

Dans le cadre du Festival National du Livre Arménien, l'UGAB Marseille organise un dîner-débat le **Vendredi 12 décembre** à 20 heures en présence de :

— Madame **Rakel DINK,** Présidente de la Fondation Hrant Dink;
— Madame **Fethiye CETIN,** avocate de la famille Dink et lauréate du Prix Arménia 2006,
— Monsieur **José Antonio GURRIARAN,** journaliste de la télévision espagnole et lauréat du Prix Euroméditerranée 2009 pour son nouveau livre : «Les Arméniens, le génocide oublié»,
— Monsieur **Alexis GOVCIYAN, Pré**sident de l'UGAB Europe.

Le bénéfice de cette soirée ira au profit de la Fondation Hrant Dink.

Adresse:
UGAB Marseille
327 Boulevard Michelet,
13009 MARSEILLE

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 13
Տօն Սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի
Այս առթիւ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀէՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

***

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ անուանական Մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար, նոյն ատեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կ'ըլլան եկեղեցւոյս ի կեանս եղող բոլոր բարերարներու եւ սատարողներու անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար:

Ժամը 12·30ին, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս դիւանատունը:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Քարոզ՝ ժամը 11·15ին,
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis

le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières

Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille et la troupe de danses **Nairi.**

Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 févier:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :
● le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la "parole est ouverte".
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.096
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.096

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դպրոցականներն ու ուսանողները քանի մը յաջորդական ցոյցերէ ետք, որոշեցին մեծ զանգուածային ցոյցի մը դիմել ամբողջ երկրին մէջ, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 18ին: Առայժմ Կ. Տարքոս վճռակամ կը մնայ եւ բառախաղով մը կը կրկնէ թէ «վարանումի նախարարը չեմ»: Դժգոհութիւնը մեծ է եւ նոյնն է ու կեդրոնացած է գլխաւորաբար կրթական ճիւղի պաշտօնէութեան նուազումին ու նախատեսուած բարենորոգումներուն վրայ: Ճէք Լանկ ալ շատ խիստ է եւ նախարարին կ'ըսէ՝ «Եթէ շարունակէք, ազգային կրթութիւնը ձեր վիէթնամը պիտի ըլլայ»: Ուսանողներէն զատ համալսարաններու տեսուչներ ալ չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը: Արդարեւ, նոր ստացած են 2009ի իրենց պիւտճէին գումարը: Հակառակ համալսարաններու յնորհուած յաւելումին (116 միլիոն եւրօ աւելի), որովհետեւ այդ յաւելումը բոլորին համար չէ,

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Դեկտ. 11ին ալ եւ միջադէպեր ալ չեն պակսած: Աթէնքէն զատ զօրակցութեան ցոյցեր եղած են նաեւ Հռոմ, Մատրիտ եւ Պորտօ: Ֆրանսայի երիտասարդութիւնն ալ կ'արտայայտէ իր զօրակցութիւնը Յունաստանի «600 եւրոնոց» սերունդին: Սելանիկի, Փաթրասի եւ Իոաննինայի մէջ ալ միջադէպեր պատահած են, մինչ ծայրայեղ ձախը համախմբումի կոչեր ըրած է: Ոստիկանութիւնը կը գտնէ որ մթնոլորտը նոյնքան լարուած չէ, բայց կը խոստովանի որ չի կրնար նախատեսել թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ: «Թա Նէա» թերթին աշխատակիցը, որ նաեւ գրագէտ է՝ Թաքիս Թէոտորոփուլոս, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Դեկտ. 12) ուր կ'ըսէ նաեւ թէ յոյն ընկերութիւնը այլեւս կորսնցուցած է իր ինքնավստահութիւնը եւ ծագած խռովութիւնները անոր արտայայտութիւնն են: Երիտասարդութիւնն ալ ապագայի վախով կ'ապրի:

ՔՈՒՇՆԷՐ փորձեց յետքայլ մը ընել եւ Դեկտ. 10ին իսկ, սրբագրել նոյն օրուան Փարիզիէն օրաթերթին ըսածը Մարդկային իրաւանց ենթանախարարութեան մը աւելորդ բնոյթին մասին, յայտարարելով թէ իր այդ կարծիքը կապ չունի այդ պաշտօնը վարողին հետ (Ռամա Եատ) որ շատ լաւ կը տանի իր գործը: Մնաց որ ենթական ալ անուղղակի պատասխանեց զինք հովանաւորող նախարարին, իր ելոյթին առեն (Փալէ տը Շայօ), բայց Քուշնէր հետեւած էր Սարքոզիի, որ շատ դժգոհ է Ռամա Եատէն: Ան համարձակած էր՝ ո՛չ ըսել եւրոպական ընտրութեանց մասին իր առաջարկին: Մնաց որ ոչ կառավարական կազմակերպութիւններն ալ Պ. Քուշնէրէն դժգոհ են եւ Մարդկային իրաւանց լիկայի նախագահն ալ՝ Ժան-Փիէր Տիւպուա, չէ վարանած ըսելու թէ Քուշնէրի տեսակէտը ճիշդ է, բայց թող հիմա հարց տայ թէ իր իսկ նշանակումը որպէս արտաքին նախարար ի՞նչ բանի կը ծառայէ:

ՔԻՐՔՈՒՔԻ (Իրաք) մօտ, Դեկտեմբեր 11ին, նոր ոճրափորձ մը գործուած է ճաշարանի մը մէջ, ուր բազմաթիւ ընտանիքներ կը ճաշէին: Առնուազն 55 հոգի մեռած է եւ 95 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը բոլորովին բացառած է Փաքիստանի դէմ պատերազմ մղելու գաղափարը, թէեւ դատապարտած է իր հակառակորդը, որ ըստ իրեն «իսլամապաշտ ահաբեկչութեան կեդրոնն է»:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ ալ-Քաիտայի 14 անդամներ ձերբակալուած են, ներառեալ մէկը որ կը պատրաստուէր անձնասպանական ոճրափորձ մը գործելու: Այս գործողութիւնը տեղի ունեցած է Դեկտ. 11ին, մինչ Եւրոպայի 27 մեծերը ժողով մը կը գումարէին: Այն անձը, որ կը պատրաստուէր գործի անցնելու, ըսած է որ արտօնութիւն ստացած էր գործողութիւն մը կատարելու, որմէ պիտի չվերադառնար: Հրաժեշտ առած էր իր հարազատներէն, համգիստ խղճով դրախտ երթալու համար:

ՖՐԱՆՍԱ ապահովութիւն տուած է որ երկխօսութեան պատրաստ է Իրանի հետ, կրկնելով սակայն թէ կը դատապարտէ Պարսկաստանի հակիսրայէլեան դիրքը: Թեհրանի Ֆրանսայի դեսպանն էր որ այս տեսակէտը յայտնած էր պատասխանելով իրանեան իշխանութեանց հրաւէրին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեան 34րդ համագումարը ճակատագրական բնոյթ ունի եւ շարքայինները կը ջանան փրկել կուսակցութիւնը: Փիէր Լօռան կոչ ըրած է որ համայնավարները միանան «մեծամասնութեան յարակից եւ յստակ որոշումներու շուրջ»: 1.000 պատգամաւորները աշխատանքի լծուած են մաքրագործումի ամբաստանութիւնութիւններով: Համագումարը վերջ կը գտնէր Դեկտ. 14ին: Մինչ այդ մթնոլորտը լարուած կը մնայ: Համայնավար երեսփոխաններու բանբերը յայտարարած է թէ համայնավարութիւնը «ապագայի պայքար մըն է» եւ քննադատած է Ռ. Հիւի նոր ընկերակցութեան մը ծնունդ տալու գաղափարը:

ՄԱԿ-Ի ՔԱՐՏՈՒՂԱ՞Ր ՍԼ ԺԽՏՈՂ Է

ԱՄՆ-ու նախագահ Ճ. Պուշի Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութիւնը չընդունելու քաղաքականութեան վերջին արտայայտութիւնը կը նկատուի ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին ելոյթով նոյն ցեղասպանութեան շրջանցումը: Պան Քի Մունի ելոյթը նշած է ցեղասպանութիւնները կանխելու եւ պատժելու համաձայնագրին 60ամեակը:

Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթին շրջանցումով թէ՛ նշուած համաձայնագիրը արհամարհուած է, թէ վիրաւորուած հայ ժողովուրդին արժանապատւութիւնը: Եւ ինչպէս դիտել կու տար Յ. Զաքրեան («Ազգ»), «Թւում էր թէ Հայաստանի հասարակական, քաղաքական կազմակերպութիւնները, գիտական շրջանակները, մտաւորականները, առաւել եւս կառավարութիւնը հակազդեցութեամբ կ'արձագանգեն Պան Քի Մունի գրաղեցրած պաշտօնի անյարիր արարքի, որն անուղղակի կասկածի տակ է դնում Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչմանը հետամուտ լինելու նպատակայարմարութիւնը հայկական պետութեան համար:

Սակայն վերջիններիս ներկայացուցիչները, այսպէս կոչուած, իրաւապաշտպանների գլխաւորութեամբ, դատապարտելու փոխարէն, ընդամէնը մասնակցեցին Մարդու իրաւունքների համընդհանուր հռչակագրի ընդունման 60ամեակի առթիւ ՄԱԿ-ի հայաստանեան գրասենեակի կազմակերպած ընդունելութեանը, առանց ի հարկէ մոռանալու շնորհակալական խօսքի մասին»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐԸ

ԼՂՀ Ազգային ժողովին մէջ երկօրեայ գիտաժողովով մը նշուած է Մարդկային իրաւունքներու հռչակագրին վաթսունամեակը: Ներկայ գտնուած են Հայաստանէն գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեան եւ Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Յարութիւնեան եւս:

Ազգային ժողովի նախագահ Աշոտ Ղուլեան յայտարարած է այդ առթիւ թէ ԼՂՀ միացած է նոյն հռչակագրին:

Գիտաժողովը զուգադիպած է ԼՂՀ Սահմանադրութեան ընդունուելուն Բ. տարեդարձին:

* * *

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

Արցախահայութիւնը 1991 Դեկտ. 10ին 98% համեմատութեամբ «այո՛» պատասխանած էր անկախութեան հռչակումին համար կազմակերպուած հանրաքուէին: Նոյն հանրաքուէին 17րդ տարեդարձին առթիւ ԼՂՀ Լրագրողներու միութիւնը հարցախոյզ մը կազմակերպած է: Հոն նիւթ եղած է որպէս Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումի ճամբայ, Ղարաբաղի կարգավիճակը յստակացնելու միտքով նոր հանրաքուէ մը կազմակերպելու հեռանկարը, որ կանոնաւոր կերպով կը շեշտուի միջնորդներու կողմէ:

Հարցախոյզին 300 հոգի պատասխանած է. անոնց մօտ կէսը մինչեւ 30 տարեկան, մէկ երրորդը 30-50 տարեկան, մնացեալը 50էն վեր եղած է: 249 հոգի դէմ արտայայտուած է նոր հանրաքուէի մը կազմակերպումին, 24ը համաձայն գտնուած է, 27ն ալ կարծիք չէ յայտնած:

* * *

ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ՝ ԱՐՑԱԽԻ ՀԵՐՈՍ

Նախագահ Բ. Սահակեանի Դեկտեմբեր 10ի հրամանագրով ԼՂՀ Բ. նախագահ Ա. Ղուկասեանին շնորհուած է «Արցախի հերոս»ի կոչում եւ Ոսկէ արծիւ շքանշան:

Հրամանագիրը տրուած է ԼՂՀ Սահմանադրութեան Բ. տարեդարձին առթիւ, նկատի առած՝ հանրապետութեան մատուցած Ա. Ղուկասեանի բացառիկ ծառայութիւնները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ 60 ՀԱԶԱՐ ԵՆ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան մէկ տեղեկագրին համաձայն, երկրին մէջ 60 հազար Հայ, 25 հազար Հրեայ եւ 3-4 հազար Յոյն կայ: Անոնք ունին 270 աղօթատեղի: Նախարարութեան կողմէ Ազգային ժողովին յղուած տեղեկագիրը Հայերու մասին ունի հետեւեալ տուեալները.

«Ենթադրեալ 60 հազարին 45 հազարը Պոլիս հաստատուած է: Հայ համայնքը պատրիարքարանին հետ ունի 55 եկեղեցի (երեք յարանուանութեան պատկանող): Ունի անջատ մանկապարտէզ մը, 17 նախակրթարան ու 5 լիսէ, ընդամէնը 2.906 աշակերտով, 488 ուսուցիչով: Կան 52 հայկական վագըֆներ: Լոյս կը տեսնէ հինգ թերթ եւ պարբերական մը: Համայնքը տէր է նաեւ երկու հիւանդանոցի:

ԼԻՈՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԻՆՔՆԱԿՈՉ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեկտ. 11ին Լիոնի քաղաքական ուսումներու հիմնարկին մէջ Նոր Սերունդի կազմակերպութեամբ դասախօսական ձեռնարկ մը տեղի ունեցաւ: Ընտրուած նիւթն էր «Պալքաններէն Կովկաս՝ ինքնակոչ հանրապետութիւններու ճանաչումի հեռանկարներ»:

Ներկայ գտնուեցան հիմնարկին դասախօսները, տեղական ղեկավարներ, լրագրողներ, հայ համայնքի ներկայացուցիչներ: Նիսի համալսարանէն Ռ. Շարվէն նիւթ ըրաւ Քոսովոյի, իսկ Սորպոնի Հակամարտութիւններու դիտարանի անդամ Ֆլորանս Մարտիրոսեան՝ աբխազական եւ օսէթեան կնճիռները:

Երեկոյթին հրաւիրուած էր ԼՂՀ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Յ. Գէորգեան որ ներկայացուց Ղարաբաղի հարցը եւ կարգաւորման հեռանկարները, բացայայտելով հակամարտութեան ծնունդ տուող պատճառները. ան շեշտեց լուծումի համար միջազգային օրէնսդրութեան հիմնական չափանիշները յարգելու կարեւորութիւնը:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱ՞Ն

Մինչ Հայաստանէն շարունակ Վրաստանի հետ բարի դրացնութեան պատկերներ կը տրուին, Թիֆլիսի գործունէութիւնը հակառակին փաստը կու տայ: Տակաւին անցեալ օր Հայաստանի վարչապետին Թիֆլիս այցին իբրեւ թէ ամենաբարձր մակարդակի խոստումներ եղած էին հայկական եկեղեցիները քանդելու, իւրացնելու երեւոյթին վերջ տալու ուղղութեամբ: Սակայն Դեկտ. 11ին երկրին «Ազգային քրիստոնէական շարժում»ը Հայաստանի Թիֆլիսի դեսպանատան առջեւ ցոյցի դիմած է, պահանջելու համար որ Վրաստանի վերադարձուին Հայաստանի մէջ գտնուող «վրացական տաճարները»: Այդ իմաստով դիմում մըն ալ յանձնուած է դեսպանատան. հոն ըսուած է. «Հայ եղբայրնե՛ր, սադրանքներու պոհ մի՛ ըլլաք, Հայաստանի հիւսիսային շրջանին, Տաշիրի, Լոռիի մէջ մօտ տասը եկեղեցի ու մենաստան կայ որոնք Վրաստանի կը պատկանին: Անոնք ամբողջովին աւերուած են այսօր»: Դիմումին հեղինակները «մօտ տասը» եկեղեցիի ու մենաստանի վրացական բնոյթը հիմնած են «պատմական եւ ճարտարապետական աղբիւրներու» վրայ:

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՉԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Հայաստանէն 300 մտաւորականներու կողմէ Թուրքիոյ նախագահ Ա. Կիւլի ուղղուած կոչը որով կը պահանջուէր Ցեղասպանութեան ճանաչումը, անտարբեր չէ ձգած թրքական լրասփիւռները: Անոնց մեծ մասը անդրադարձած է կոչին, երբեմն հատուածներ մէջբերելով. որպէս մէջբերում ընտրուած են յատկապէս այն հատուածները ուր կ'ըսուի թէ Անգարա պէտք է ընդունի Թուրքիոյ մեղաւորութիւնը եւ թրքական դիւանագիտութիւնը չի կրնար մոռցնել 1915ի սեւ էջերը:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՋԱՒԱԽՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԲԱԲԳԷՆ ՎՐԴ. ՍԱԼԲԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՋԱՒԱԽՔԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ ԵՒ ՎԻՐԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ՓՈԽ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հարցում — Ձեր լուրերը Հայաստանէն կարելի՞ է ստանալ հեռուստացոյցով:

Պատասխան — Մինչեւ երկու տարի առաջ ելեկտրական հոսանք չունէինք եւ դրա մասին արդէն խօսելը անհիմն էր: Փա՛ռք Աստուծոյ այսօր առնում ենք Հայաստանից երկու ալիք. Հ1-ը Արմէնիան: Կան փոքրիկ կայաններ եւ նրանք ստանում ենք նաեւ: Հեռասփռւում է ամբողջ Ջաւախքում:

Ուրեմն նաեւ ունենք մէկ ռատիոկայան՝ երիտասարդական, որը մի քանի տարուան պատմութիւն ունի եւ որը տեղական բնոյթ է կրում եւ հեռասփռւում է զուտ տեղական ազգաբնակչութեան համար: Գոնէ լուրեր ենք իմանում: Պատկերացրէք մենք թերթեր չենք ստանում, Հայաստանից, մենք ինֆորմացիա չունենք: Գիւղերը երբ գնում եմ, մարդիկ հարց են տալիս, ես հասկանում եմ որ նրանք, տարիներով կտրուած են իրականութիւնից:

Հարցում — Անցեալին արդեօք տեղական հայատառ թերթ ունեցա՞ծ էք:

Պատասխան — Տեղական թերթ եղել է ժամանակին, դաւառական ծաւալով, իսկ հիմա արդէն գոյութիւն չունի: Կար «Արշալոյս» թերթը... չեմ էլ տեսել այդ թերթը:

Հարցում — Դպրոցը աւարտելէ ետք, ընդհանրապէս երիտասարդին հետաքրքրութիւնը ի՞նչ կ'ըլլայ:

Պատասխան — Այսօրուան երիտասարդութիւնը կտրուած է ամէն ինչից: Երիտասարդութիւնը զբաղելու որեւէ տեղ չունի: Ոչ աշխատանք ունի, ոչ ժամանցի վայր ունի, ոչ մշակութային ակումբներ կան...: Երիտասարդութեան մեծ մասը ուղղակի թողնելով Ջաւախքը հեռանում է գիւղից դէպի իր ապագան կազմելու:

Հարցում — Թիֆլիսահայութիւնը որ կ'ենթադրեմ աւելի առոյգ գաղութ, արդեօք կ'օգնէ՞ Ջաւախքի հայութեան:

Պատասխան — Թիֆլիսահայութիւնը իրեն խնդիրները ունի: Ինքը աւելի զբաղած է իրեն խնդիրներով:

Հարցում — Քանի կը խօսինք մայրաքաղաքի հայութեան մասին, որքա՞ն է հայութիւնը Թիֆլիսի մէջ:

Պատասխան — Կ'երեւի մի հարիւր հազար կայ: Պատկերացուցէք որ 1916 թուականին Վրաստանում ապրել է մէկ միլիոն Հայ եւ մէկ միլիոն 200 հազար Վրացի: Մի անգամ առիթով խօսք եղաւ, եթէ նայինք տեմոկրաֆիք զարգացումը, հայութեան մեծ մասը չհեռացաւ Վրաստանից, երկրաշարժ ու կոտորած չեղաւ... ու այսօր խօսւում է երեք միլիոն վրացիի եւ կէս միլիոն Հայու մասին: Ժամանակի ընթացքում ձուլուեցին Հայերը Վրացիների մէջ, սխրողական ազգանուններ փոխելու խնդիրներ ունէինք: Շատեր կան, որոնք հայախօս են, Հայ են, բայց վրացական ազգանունով են, որովհետեւ եթէ լինէին հայկական ազգանունով, ապա իրենց աշխատանք չէր տրուեր:

Հարցում — Իսկ ջաւախահայութիւնը կը պահէ՞ իր ազգանունը:

Պատասխան — Այո՛, ի տարբերութիւն մնացած մասին: Ջաւախահայութիւնը երբեք իր ազգանունը չի փոխել, բոլորը հայկական ազգանուններ ունեն: Խօսում են հայերէն բացառապէս եւ վրացերէն չեն գիտեր:

Հարցում — Ո՞վ էր վերջին կաթողիկոսը որ Ջաւախք այցելեց:

Պատասխան — Վերջին կաթողիկոսը որ Ջաւախք է այցելել եղել է Խրիմեան Հայրիկը, որը մնացել է Ջաւախքի հայութեան յիշողութեան մէջ:

Հարցում — Հայր սուրբ, տակաւին երիտասարդ էք եւ եռանդուն. անմիջական ի՞նչ ծրագիրներ ունիք զոնէ Ջաւախքի երիտասարդութեան հետ կապուած, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծիրէն ներս:

Պատասխան — Ասեմ որ քիչ առաջ խօսում էինք երիտասարդական ռատիոյի մասին, ես էնտեղ տարիների ընթացքում ամէն ինչ փորձեցի որ այդ ռատիօն կայանայ: Օգնեցինք որ մարդամշակութային միութիւն կայանայ, որը նաեւ մարզական խմբեր գոյացնէ: Տարբեր առիթներով խրախուսում էինք որ մարզիկներ երթան Հայաստան եւ տարբեր մրցումների մասնակցին: Մասնակցեցին համահայկական խաղերին:

Մեր հնարաւորութիւնները իրականութեան մէջ շատ մեծ չեն: Այնինչ, մեր ունեցածը փորձում ենք օգտագործել եւ օգնել երիտասարդներին, որպէսզի կարողանան իրենք իրենց գտնեն: Եօթը տարի առաջ որեւէ երիտասարդական կազմակերպութիւն Ջաւախքում գտնելը անհնար էր: Այսօր արդէն կան տարբեր երիտասարդական կազմակերպութիւններ: Եւ եկեղեցին քաջալերում է, խրախուսում է իրենց որպէսզի երիտասարդական կառոյցները պահուեն ու զօրանան:

Հարցում — Քաղաքական մտածողութիւն կա՞յ... քիչ առաջ յիշեցիք ներկայութիւնը ՀՕՄ-ի, որ դաշնակցականամէտ կազմակերպութիւն մըն է: Այդ իմաստով կուսակցական գաղափարական մտածողութեամբ շարժում կա՞յ:

Պատասխան — Տարբեր ձեւերով փորձում են քաղաքական մտածողութիւն մտցնել Ջաւախքի հայութեան մէջ: Ասեմ որ հիմնականում շատ մեծ քաղաքական մտածողութիւն չկայ: Կա՛յ զուտ ազգային մտածողութիւն. որ մենք Հայ ենք, պարտաւոր ենք պահելու մեր ինքնութիւնը, մեր լեզուն, մեր զաւակներին, սա մեր պապերի հողն է...:

Հարցում — Ե՞րբ Ջաւախք դրկուեցաք:

Պատասխան — 2001 թուականին: Ջաւախք ընդհանրապէս առաջնորդութիւն չի ունեցած, ոչ էլ առաջնորդական փոխանորդութիւն է ունեցած: Առաջին մարդը որը գնաց Ջաւախք որպէս առաջնորդական փոխանորդ ես եմ եղել պատմութեան մէջ: Երբ առաջին անգամ գացի Ջաւախք անհաւատալի էր: Որպէս քրիստոնեայ պահում էին երկու տօն. Ս. Ծնունդ եւ Ս. Յարութիւն եւ ընդհանրապէս ժողովուրդը անտեղեակ էր կրօնքի նկատմամբ: Հոգեւորական չէին ունեցած հարիւր տարի: Մարդը մկրտուած չէր: Տօնակատարութիւններ չէին կատարւում, հոգեւորականներ չկային որ այցելէին իրենց: Հայ ժողովուրդը հոն ծայր աստիճան աղքատ էր: Ճանապարհներ գոյութիւն չունէին: Շատ ձիւն է գալիս, հոն ձմեռը շատ երկար է տեւում: Եղած ճանապարհներն էլ չէին մաքրւում... սպասում էին որ գիւղի մը մէջ մէկը մահանայ, որ քիչ մը ճանապարհը բացուէր:

Հարցում — Իսկ ամուսնութիւններու պարագային, խառն ամուսնութիւններ գոյութիւն ունի՞ն:

Պատասխան — Խառն ամուսնութիւն անշուշտ կայ այնտեղ, բայց շատ նուազ թիւով, որովհետեւ գիւղաբնակ հայութիւն է:

Հարցում — Քիչ առաջ ըսիք որ նախագահ Սահակաշվիլիի օրով վրաստանի կեդրոնական կառավարութիւնը օգտակար դարձաւ Ջաւախքի հայութեան: Ի՞նչ են այդ օգտակարութիւնները: Ճամբա՞յ, ելեկտրականութի՞ւն, կա՞զ:

Պատասխան — Ատկէ աւելին արդէն հնարաւորութեան սահմաններէն անդին է: Ուղղակի հնարաւոր չէր: Նոյնիսկ մեր ազգային խնդիրներու հարցով մենք չէինք սպասում որ մեծ բաներ պիտի փոխուին:

Հարցում — Իսկ Վրաստանի խորհրդարանէն ներս Ջաւախքի հայութիւնը ներկայացուա՞ծ է:

Պատասխան — Անշո՛ւշտ: Մենք ունենք այսօր Ջաւախքը ներկայացնող 2-3 երեսփոխաններ, որոնք վրացերէն էլ չեն գիտեր: Ընտրուել են, այնքա՛ն:

Հարցում — Պատմութենէն ծանօթ եմ որ Ջաւախքի հայութիւնը անցեալին ազգային քաղաքական ու մշակութային կարեւոր գործիչներ ու մտաւորականներ է տուած Հայաստանին: Քանի մը անուններ արդեօք կրնա՞ք յիշել անոնցմէ:

Պատասխան — Հիմնականում Հայաստանի Առաջին Հանրապետութիւնը կազմուած էր Ջաւախքի Հայերով. Համօ Օհանջանեան, Ռուբէն Տէր Մինասեան, Ռուբէն Դարբինեան, Յովհաննէս Քաջազնունի... գոնէ այս չորսը, որոնք քաղաքական գործիչներ էին առաջին հանրապետութեան ժամանակ:

Շառլ Ազնաւուրի ծնողները ծնունդով Ջաւախքցի են: Նկարիչներ՝ Կոջոյեան, Կոտոլեան: Վիպասան Դերենիկ Դեմիրճեան, երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան, շատ ու շատ լուսաւոր դէմքեր է տուել Ջաւախքը: Ու այսօր դժուար է որ նորից անցեալի նման դէմքեր տայ: Նայեցէք արդէն մեր կրթութեան ոլորտի վիճակին: Ջաւախքը մի՛շտ եղել է Հայաստանի համար բազկերակ, մտաւորականների ծննդավայր:

Հարցում — Իսկ հայ կաթողիկէները ի՞նչ վիճակ ունին:

Պատասխան — Ուղղակի իրենցը զուտ եկեղեցական է: Ունինք կաթողիկէ տասը գիւղ, եթէ չեմ սխալւում, այդ շրջաններում: Նրանք իրենք իրենց մէջն են: Հոգեւորականներ գալիս են, Լեհաստանից մեծ մասը, Հայեր չեն: Հիմնական խնդիրները իրենց հոգեւորականութեան հետ այն է որ եկող եկեղեցականները Հայեր չեն, ու խօսքը իրենց Հայ հոգեւորականների մասին չէ. այն որ այդ օտարները Հայերին չհանեն հայկական տրամադրութիւններից: Նրանք Խորենացիով ու Նարեկացիով չեն հետաքրքրուած...:

Հարցում — Իսկ Հոխփսիմեանց հայ քոյրեր որքան գիտեմ գտնուելու են ձեր շրջանները:

Պատասխան — Ո՛չ, հիմնականում նրանք Գիւմրիի շրջաններում են, քոյր Արուսեակը կայ, սփիւռքահայ է: Մենք իրենց հետ մեծ կապի մէջ ենք, իրենց աշխատանքը մենք գնահատում ենք: Շատ ջերմ հայրենասիրութիւն կայ նրանց մէջ:

Հարցում — Ձեր Միացեալ Նահանգներ այցելութեան շարժառիթը ի՞նչ է, բացի որքան գիտեմ բժշկական քննութիւնները:

Պատասխան — Հիմնականում հանդիպումներ էին: Գիտէ՞ք ինչ, քանի որ Ջաւախքը շատ չէ ճանաչուած դուրսի հայութեանը, շատեր անտեղեակ են: Իմ հիմնական նպատակը տեղեկութիւն հաղորդելն էր ժողովուրդին Ջաւախքի հայութեան ներկայ վիճակի մասին: Ինչպէս որ ժամանակին դուրսի Հայերը Արցախի հայութեան մասին տեղեկութիւններ չունէին: Ու հիմա արդէն հարցը ինձ են տալիս... Ի՛նչ Ջաւախք, որտեղի՞ց Ջաւախք: Ու արդէն բաւականին մարդիկ կան որ հետաքրքրւում են: Ինթերնեթային կապով հետաքրքրւում են Ջաւախքով: Սա արդէն մարդկանց մտայնութեան մէջ դնելու մի ձեւ է, որ էնտեղ եւս ունենք եղբայրներ:

Հարցում — Վերջին հարցում. Ջաւախքը մեր պատմական Հայաստանի ո՞ր նահանգին մաս կը կազմէր:

Պատասխան — Գուգարաց նահանգին մէջ էր ու երբ գաք որ տեսնէք, Գուգարքը որ վերջանում է Ջաւախքը շարունակւում է, ոչ մի բանով չի տարբերւում: Բնութիւնն էլ չի տարբերւում: Պատկերացրէք, երբ ես եղայ Կարսում, ոնց որ Գիւմրիի ու Շիրակի շարունակութիւնն էր. ընդհանրապէս չերեւաց որ սահման կայ: Ու երբ կու գաս Ջաւախք Գուգարաց լեռնաշխարհն է, Գուգարքն է եւ չի տարբերւում որ էստեղ ինչ որ մի բան փոխւում է:

զրոյցը վարեց

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԱԴԱՄՈՎ՝ ՄՈՌՑՈՒԱԾԸ

Հայ Թատրոնի ընկերակցութիւնը ներկայացումներու 26րդ շարքը յատկացուցած է երկու դէմքի որոնց ծննդեան հարիւրամեակը կը բոլորուէր 2008ին: Առաջինը Արթիւր Ադամովն է, երկրորդը Ու. Սարոյեանը: Շարքը կազմուած է երկու հեղինակէ մէյմէկ թատերգութեան ընթերցումով ու զուգահեռ ընթերցումներու յայտագրով մը: Վայրը նորէն Փարիզի Ուսանողական ոստանին Հայ տան սրահն էր:

Առաջին ներկայացումը եղաւ Դեկտ. 7ին Ադամովի «Այնպէս ինչպէս էինք»ը (1952): Երեք հոգինոց կարճ թատերախաղ մը, ֆրանսերէնէ Գրիգոր Պըլտեանի թարգմանութեամբ: Ինքնակենսագրական — յատկապէս մանկութեան շրջանի — տուեալներով հարուստ գործ մը, որ կը մատնէ հեղինակին տագնապ-

ները, բարդոյթները։ Վաչան Թէքէլեանի, Աստղիկ Ցնկլեթեանի ու Վազգ Պալէքեանի մանաւանդ լուսանկարներով հարուստ յաջող մատենաշարումները մեծապէս պաշտպանեցին ներկաները։ Բեմական գործողութիւններու ընթերցումները Կրնկը Կորին Խաչատուրեան. փորձերը, բառ սովորութեան, վարած էին Արբի Յովհաննիսեան եւ Միրայր Չոլաքեան։

Ընթերցումով ներկայացուեցան նաեւ, Ազատամոլի անձին ու գործին մասին, բայց շատ հետաքրքրական անդրադարձ մը ունեցաւ Արբի Յովհաննիսեան։ Ասոնք եւ կապակցեալ քաղաքին բաժնեկէր մեծաւանդի մը դասակը ըլլալու, յետոյ [illegible] Ա. Ազատամոլի գործին [illegible]։ Բառ ՄԷ 60ական թուականներուն ան երկու ուրիշ [illegible] Իոնկարքի ու Գրբէճեր հետ Ցրանսայի [illegible], 100ամեակը ամբողջովին մոռացուած էր, ինչպէս յաւաք իր գործը։ Առոր մէջ որոշ [illegible] գործը։

Իր եղբօրն հետ Ա. Յովհաննիսեան Ազատամոլի «Մարդն ու մանուկը» հատորին հատուածներու ընթերցումին հրաւիրեց Կորին Խաչատուրեանը, որ գրիչին հարազատ արտայայտութեամբ ներկայացնելով զայնը։ Հետաքրքրական էին յատկապէս այն տողերը ուր Ազատամոլ կ'անդրադառնար իր հայկական արմատներուն, գրելով. «...Մենծ պաշտօն բառ մը կ'ակնդեր եմ որ [illegible] հայերէն "ինկայ" բառին (այս ինչ ծակ ինկեր եմ)։ Մոռցայ բոլորը որ ընտանիքս հայկական ծագում ունէր։ Ես նոյնիսկ որոշ ատեն մը խօսեր եմ այդ լեզուն»։

Իսկապէս հարուստացնող ձեռնարկ մըն էր Ա. Ազատամոլի մասին, որուն անձին ու գործին որոշ չափով ծանօթանալու առիթ եղաւ ներկաներու գոնէ մէկ մասին համար։

Ա. ԹՈՐՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

(1988 – 2008)

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Կիրակի, 2008 Դեկտեմբեր 7, նշելի օր մը, որ չի տօնուիր, կրնայ ոգեկոչուիլ։

Մարսէյլի մէջ, ոգեկոչման կազմակերպման նախաձեռնարկ եղան երեք յարանուանութիւնները։

Առաւօտեան, բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ՝ ութ առաքելական, երեք աւետարանական եւ մէկ կաթողիկէ, պատարագի աւարտին, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ որոշ եկեղեցիներու մէջ տեղի ունեցաւ յուշի ձեռնարկ մը։

Յետ միջօրէի, ժամը 16ին, Զատիկ վրդ. Աւետիքեանի, Եղիա վրդ. Դերձակեանի, վեր. Ժիլպէռ Լեւոնեանի եւ կազմակերպիչ մարմնի հրաւէրով տեղի ունեցաւ համերգ մը, Սէն Միշել եկեղեցին որ ամբողջովին լեցուած էր։ Այս հանդիսութիւնը կը վայելէր պատուոյ նախագահութիւնը Միշել Վոզէլի՝ երեսփոխան եւ Փրովանս–Ալփ–Գոթ տ'Ազիւռի Շրջանային խորհուրդի նախագահ, Ժան-Գլոտ Կոտէնի՝ քաղաքապետ Մարսէյլի, փոխ նախագահ Ծերակոյտի, Ժան-Նոէլ Կէռինիի՝ ծերակուտական եւ նախագահ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի Ընդհանուր խորհուրդին։ Միշել Վօզէլը կը ներկայացնէր Շրջանային խորհուրդի անդամ եւ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետ Կարօ Յովսէփեան, Ժան-Գլոտ Կոտէնը կը ներկայացնէր քաղաքապետարանի կցորդ Ժանին Էնպէռ եւ Ժան-Նոէլ Կէռինին կը ներկայացնէր Ընդհ. խորհուրդի անդամ՝ Անթուան Ռուզօ։ Յատկապէս հրաւիրուած էր եւ ներկայ եղաւ Ռոպէր Վիկուռու Մարսէյլի նախկին քաղաքապետը, 1986էն 1995, որ Հայաստանի երկրաշարժի յաջորդող անմիջական օրերուն փութաց Հայաստան բժիշկներու եւ «Մարէն Փոմփիէ»ներու խումբով մասնակցելու Լենինականի մէջ առաջին բժշկական խնամքներուն։ Յետոյ, Ռոպէր Վիկուռու հիմքը դրաւ Մարսէյլ–Արմէնի կազմակերպութեան եւ որուն միջոցաւ ձեռնարկեց օգնութեան կարգ մը գործողութիւններու։ 1995էն ի վեր Մարսէյլ–Արմէնի միութիւնը դարձած է աւելի ցուցափեղկ մը, քան՝ գործի միութիւն։

Եկեղեցական դասը բացաւ հանդիսութիւնը արտասանելով Ֆրանսերէն «Նոթրը փէր»ը, ապա երգուեցաւ «Գթա' տէր»ը որուն յաջորդեց Աւետարանի ընթերցումը, Ֆրանսերէն եւ հայերէն, ապա հոգւոցը նոյնպէս երկու լեզուներով եւ աղօթքի այս բաժինը փակուեցաւ հաւաքական «Հայր մեր»ով։

Ժաք Տօնապետեան կազմակերպիչ մարմնի անունով վերյիշեց 1988 Դեկտեմբեր 7ի եղերական պահը, երկրաշարժի զոհերը, նիւթական աւերները, Սփիւռքի հոգեշարժը, համամարդկային օգնութիւնները ... եւ այն տուժողները որոնք տակաւին կ'ապրին, քսան տարի յետոյ, տոմիկներու մէջ։

Համերգի յայտագիրը պատշաճ բովանդակութեամբ կազմուած էր տեղական ուժերու սիրայօժար մասնակցութեամբ փաւերական տաղանդներով, ծանօթ երաժիշտներով եւ համոյթով, հրապուրիչ եւ մարզուած գեղեցիկ ձայներով։

Առաջին բաժնին մէջ Լեւոն Մինասեան իր դուդուկով եւ ընկերակցութեամբ Սերժ Առիպասի (դաշնակ) եւ Փետրօ Ալէտոյի (կիթառ) մեկնաբանեց Սայաթ Նովայէն «Էշխէմէթ» եւ «Տէր ողորմեա»։ Յաջորդեց «Գեղամ» համոյթը ղեկավարութեամբ Րաֆֆի Տէրտէրեանի, հետեւեալ յայտագրով. Սայաթ Նովայի «Քանի վուր ջան իմ» (երգ՝ Նուպար Տէր Մինասեան), «Ի վերին Երուսաղէմ» (դուդուկով Րաֆֆի Տէրտէրեան), Կոմիտասի մեղեդիներէն շարք մը եւ Խաչատուր Աւետիսեանի «Ծաղկած բալենի»։

Աստղիկ Զոլաքեան կարդաց վկայութիւններ եւ յատուկ գիրը Սպիտակի քաղաքապետին, այս առիթով ուղղուած կազմակերպիչ մարմնին։

Երկրորդ բաժինը սկսաւ դաշնակով եւ մանաւանդ Վարդուհի Աբրահամեանի (մեցցօ–սոփրանօ) մեներգներով՝ «Վարդ» (Ռոմանոս Մելիքեան), «Աշնան երգ» (Ռ. Մելիքեան) եւ «Ես յիշում եմ քո աչքերը» (Աբրահամեան)։ Դաշնակով ընկերացաւ Վարդուհի Թանկալեան։ Հուսկ, հանդէս եկան Սերժ Փալոյեան (դաշնակ) որ մեկնաբանեց Առնօ Բաբաջանեանի «Եղերերգը», Արամ Խաչատրեանի «Թոքաթթա»ն եւ Ժան Տէր Մերկերեան (ջութակ) որ հրամցուց ներկաներուն գեղարուեստական վայելք մը։ Ժան Տէր Մերկերեան, ընկերակցութեամբ դաշնակով Սերժ Փալոյեանի, նուագեց Արամ Խաչատուրեանի «Գիշերային»ը, Կոմիտասի «Ծիրանի ծառ»ը եւ Արամ Խաչատուրեանի Քոնչերթոյին երկրորդ շարժումը։

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Շառլ Ազնաւուրի «Քեզի համար Հայաստան» երգով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ
ԿԱԽԱՐԴԱՆՔԸ
ԵՌԱՄԱՍ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ
Ա.
ՊՕՍԹԸՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Անթիլիաս 2008

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

1. ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նաւապետը, հիանալի հանդարտութեամբ մը, կու տայ արագ ու ճշգրիտ հրահանգներ. նախ վար կ'առնուին կիներն ու մանուկները, ըստ դիպուածի, զանազան նաւակներու մէջ, ապա կու գան այրերը, սակայն նաւը կը խրի արագօրէն. պէտք է զայն լքել ամենայն աճապարանօք, ապա թէ ոչ մարդ կը տարուի վիհը։

Նաւաբեկեալները ծանրաբեռնուած նաւակներով կը հեռանան, սակայն շուտով անոնց մօտ կը հասնին գերման եւ թուրք անձանկազմեր, որոնք կը ստիպեն զիրենք իրենց նաւերուն վրայ բարձրանալու, եւ զանոնք գերի կը տանին միջձակայ ծովափի զանազան նաւահանգիստները, ինչպէս Եաֆա, Սայտա, Պէյրութ։

Պէյրութի մէջ, Սուրիոյ ծովափին, յաջորդ առտու, խուռն ու խայտաբղէտ բազմութիւն մը, կազմուած՝ Թուրքերէ, Արաբներէ, Տիւրզիներէ, որոնց խառնուած էին գերման զինուորներ, խմբուած էին նաւահանգիստին վրայ, եւ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր քանի մը նաւակները, որոնք մուտք կը գործէին նաւահանգիստ։ Հեռադիտակներով զինուած գերման սպաներ կը քննէին պզտիկ նաւատորմիղը, եւ խնդալով կը գրուցէին։

Անոնցմէ մին կ'ըսէր,– Ասոնք Թրքական նաւու մը նաւակներն են, սակայն եւրոպացի ճամբորդներ կը բերեն։

– Այո, պատասխանեց ուրիշ մը, կը զատորոշեմ կիներ եւ մանուկներ։

– Հաւանաբար մեր ընդծովեաներէն մէկուն կողմէ ընկղմած նաւու մը գերիները...

– Շուտով պիտի կարենանք գիտնալ, որովհետեւ նաւակները նաւահանգիստ կը հասնին։

Անոնք «Սեւըրն»ի ուղեւորներն էին, զորս Թուրքերը Պէյրութ բերած էին իրենց շոգենաւերէն մէկուն հետ։ Այս շոգենաւը խարսխած էր հեռուն, որովհետեւ նաւահանգիստը միայն փոքր նաւակներուն մուտքը կը թոյլատրէր։ Նաւակները կը հասնէին ծանրաբեռնուած՝ կիներով եւ մանուկներով, խլուած «Սեւըրն»ի նաւակներէն մէկուն վրայէն։

Այս դժբախտները կորսնցուցած էին ամէն բան. անոնք ընկճուած էին խոր վիշտով մը, չգիտնալով թէ ինչ եղած էին ճամբորդութեան իրենց ընկերակիցները։ Կիները կը պահանջէին իրենց ամուսինները. մանուկները կը պահանջէին իրենց ծնողները։ Ասոնց մէջ երկու մանչուկներ կը պահէին յամառ լռութիւն մը, սակայն արցունքէ կարմրած իրենց աչքերէն, դալուկ ու ձիգ իրենց դէմքի գիծերէն դատելով, կը տեսնուէր որ անոնք բուռն վիշտի մը անձնատուր եղած էին։

Անոնցմէ մին պզտիկ անգլիացի մըն էր, շուրջ տասներկու տարեկան, Հերրի Լուիս, Ատէնի մէկ վաճառականին զաւակը. իր ծնողները նաւ առած էին երթալու համար Լոնտոն։ Միւսը, Մորիս Ռենիէ, զաւակն էր Ֆրանսացի բժիշկի մը, որ իր կնոջը եւ որդիին հետ լքած էր Ռէիւնիոնը վերադառնալու համար Ֆրանսա, ուր երթալու էր ռազմաճակատ իբր բժիշկ-հազարապետ։

Երկու ընտանիքները միասնաբար անցած էին Կարմիր ծովէն, եւ բազմաթիւ շաբաթներ Փոր-Սայիտի մէջ կեցած ըլլալով, իրարու հետ սերտակցած էին փոխադարձ ծառայութիւններով եւ համակրութեամբ, զոր սիրալիր համերաշխութիւնը դիւրացուցած էր։ Երկու մանչուկները դարձած էին հաւասարիմ եւ անկեղծ բարեկամներ, որոնք միեւնոյն համեմատութեամբ ունէին ատելութիւն մը իրենց հայրենիքի թշնամիներուն հանդէպ։

Հարցաքննուելէ ետք Թուրք սպաներու կողմէ, ռազմագերիները բանտարկուեցան զանազան շէնքերու մէջ, սպասելով իրենց տեղափոխութիւնը կեդրոնացման կայան մը։ Երկու փոքրիկ դաշնակիցները, որոնք ո'չ մէկ ազգական ունէին իրենց հետ, տեղադրուեցան զօրանոցի մը մէջ, հսկողութեան ներքեւ Թրքական բանակի մէկ ենթասպային՝ Տաւուտ Մելհէմ անունով, որ զգածուած անոնց երիտասարդութենէն եւ դժբախտութենէն, սկիզբէն թարեցակամ եղաւ իր երիտասարդ բանտարկեալներուն հանդէպ, եւ շուտով անոնց բացայայտեց իր համակրութեան իսկական դրդապատճառը։

Երկու մանուկները, որոնք շնորհիւ իրենց երիտասարդ տարիքին, չէին գրգռեր Թուրքերուն կասկածամտութիւնը, կրնային քաղաք երթալ, իրենց պահակին հսկողութեան տակ, եւ Տաւուտ մաքուր Ֆրանսերէնով իրենց ըսաւ առաջին օրն իսկ.

«Ես Թուրք չեմ, մարոնի ղեկավար մըն եմ, և իմ ցեղախումբս կը բնակի այս լեռներուն վրայ, զորս կը տեսնէք քաղաքին արեւելքը. Լիբանանեան լեռներն են անոնք։ Մարոնիները քրիստոնեայ են, բարեկամ՝ Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն, սակայն ես ունիմ բոլորովին մասնայատուկ պատճառ մը Ֆրանսացիները սիրելու։ Անոնք փրկեցին ընտանիքս, զոր տիւրզիները Թուրքերուն դրդումով առեւանգած էին, եւ պիտի ջարդէին։ Հայրս ինծի երդում ընել տուաւ միշտ երախտագէտ ըլլալու ձեր երկրին հանդէպ, եւ ես սրբազան պարտք մը կը հատուցանեմ։ Ուստի կրնաք վստահիլ վրաս։

(Շար. 2)

M. et Mme Boghos Ayanian,
M. et Mme Bruno Ayanian (New-York),
M. et Mme Henri Cohen,
M. et Mme David Ayanian
Et leurs enfants,
Madame Fernande Paloyan
Et toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de leur père, grand-père et frère

Hovhannès AYANIAN

survenu le 10 décembre, à l'âge de 76 ans.

Les obsèques auront lieu le lundi 15 décembre à 10 heures, en la Cathédrale Saint-Maurice de Vienne.

Le présent avis tient lieu de faire-part.

«HARATCH» présente ses condoléances à la famille du défunt.

Informations artistiques

CHANTS PROFONDS DE L'ARMENIE
Poèmes et chants: Rouben Haroutunian, Sévan Manoukian, Marianne Auricoste-Babaian,
les 18, 19 et 20 décembre
à 20 heures 30,
au Théâtre La Boutonnière
25 rue Popincourt, 75011 Paris
Réservation : 01. 48. 05. 97. 23.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» *նուագախումբին*
Երգիչ՝ Յովսէփ
Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

Տեղերու ապահովման համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06 · 80 · 88 · 12 · 24
01 · 44 · 05 · 17 · 77

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un beau voyege **en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN

Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles

à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr — www.voyageenarmenie.com

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16
MARDI
16 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.097 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.097

REGION PACA

SEANCE PLENIERE
DU 12 DECEMBRE 2008

Vœu présenté par le groupe socialiste, radical, citoyen et apparentés, le groupe communiste et partenaires, le groupe verts et apparentés

Relatif à la pénalisation du négationnisme du génocide arménien

Rapporteur : Monsieur le Président (*)

Le Parlement français a reconnu publiquement, par la loi du 29 janvier 2001, la réalité du génocide arménien de 1915. Cette loi avait été signée par le président de la République d'alors, Jacques Chirac.

Le 12 octobre 2006, une très large majorité de députés votait à l'Assemblée nationale une proposition de loi visant à pénaliser la négation de ce génocide. Pour prendre effet, ce texte devait être inscrit à l'ordre du jour du Sénat. Or, le mardi 2 décembre, en réponse à une question orale à l'Assemblée nationale, le secrétaire d'Etat à l'Intérieur et aux Collectivités locales, Alain Marleix, annonçait que **«le gouvernement n'était pas favorable»** à l'examen de ce texte au Sénat. Il ajoutait qu'il n'appartenait pas aux parlementaires **«de légiférer sur l'histoire et que c'est aux historiens qu'il revient d'écrire et d'interpréter celle-ci»**.

Nous ne pouvons que dénoncer cette volte-face qui suscite une immense émotion au sein de la communauté arménienne. La Région Provence-Alpes-Côte d'Azur a été la première des régions françaises à reconnaître officiellement et à condamner le génocide dont ont été victimes 1,5 million d'Arméniens et qui a contraint à l'exil des centaines de milliers de survivants aux massacres.

En interrompant le processus législatif, le gouvernement ignore la cause de ceux qui refusent que la mémoire de ces victimes puisse être insultée impunément et traite par le mépris la voix des représentants de la Nation. Il renie également les engagements du président de la Republique Nicolas Sarkozy qui déclarait dans une lettre adressée au Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France en 2007, lors de la campagne électorale: **«Je partage pleinement votre volonté que la France s'oppose au négationnisme d'Etat, à une propagande qui vous meurtrit, à une propagande indigne. (...) C'est au Parlement, aux représentants de la Nation,** ajoutait-il alors, **de donner à notre pays ses lois, de tracer les frontières entre l'acceptable et l'inacceptable».**

Par conséquent, les élus régionaux, réunis en assemblée plénière, demandent au gouvernement de reprendre le processus législatif afin de faire adopter rapidement ce texte par les deux chambres.

(*) Vœu présenté par le député Sylvie Andrieux, vice-président du Conseil Régional à la séance plénière du 12 décembre et qui a été voté à l'unanimité.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆԱՄՐՐԻԿԸ վերջին օրերուն եւ գլխաւորաբար Դեկտ. 13-14ին աւեր գործեց կեդրոնական Ֆրանսա, ուր 100 հազար տուներ ալ ելեկտրական հոսանքէ զրկուեցան նոյն օրերուն եւ յաջորդ օրերուն ալ քանի կարելի չեղաւ անմիջական աշխատանքները տանիլ վերահաստատելու համար հոսանքը։ Ճամբաներն ալ փակ կը մնային, մինչ հարաւ արեւելեան Ֆրանսա ալ տեղատարափ անձրեւներն էին եւ ողողումները, որոնք ուրիշ աղէտ մը պատճառեցին շրջանին։ Այդ շրջանին ալ որոշ ճամբաներ փակ էին։ Վառի, Վոքլիւզի եւ մերձաւոր նահանգները ամէնէն աւելի տուժած են։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 14ին, քանի մը հարիւր ընդդիմադիրներ փորձած են նոր երթ մը կատարել, որ մկրտուած է «Երթը անոնց որոնք համաձայն չեն», ի պատասխան Կ. Գասպարովի հրաւէրին։ Ցուցարարները չեն կրցած քանի մը քայլ իսկ կատարել, քանի ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալութիւններու ձեռնարկած է։ Ուրիշ ցուցարարներ ալ՝ «Մենք» շարժումին պատկանող, Պուշկին հրապարակը հաւաքուած են, նոյն ճակատագրին ենթարկուած են։ Շաբաթավերջին Գասպարով քաղաքական նոր շարժում մը ծնունդ տուած է, զոր մկրտած է «Սոլիտարնոսթ», մեծարելով Լեհաստանի շարժումը։ Գասպարով համոզուած է որ «մեծ ցնցումներ պիտի ունենայ Ռուսաստան, 2009ին»։

ՊՈՒՇԻ վերջին այցելութիւնը Իրաք բաւական աղմկալի եղած է եւ միջադէպերու ալ առիթ տուած։ Այս այցելութիւնը 72 ժամով կը յաջորդէր Դեկտ. 11ի ոճրափորձին, որ 48 մեռեալ պատճառած էր։ Մամուլի ասուլիսին ատեն է, որ իրաքցի լրագրող մը կը նախատէր Պուշը, բացագանչելով՝ «Հրաժեշտի համբոյրն է, շան սատակ» եւ միաժամանակ նախ իր մէկ, յետոյ երկրորդ կօշիկը կը նետէր ԱՄՆ-ու նախագահին քիթութերնին։ Անմիջապէս հրմշտուք մը կը ստեղծուէր, մինչ Պուշ կը փորձէր կատակել ըսելով թէ կօշիկին չափը 44 էր, իրը՝ 43 է...։ Իրաքէն ետք Պուշ Աֆղանիստան անցած է։

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ աննախընթաց գայթակղութիւն մը ծագած է Ամերիկա, որ 50 միլիառ տոլարի խարդախութեան մը կը վերաբերի։ Դեկտեմբեր 11ին ձերբակալուած է Պերնար Մատոֆ, 70 տարեկան, Ուոլ Սթրիթի խորհրդական եւ Նազտագ սակարանի նախկին նախագահ, որ խոստովանած է որ պատասխանատու է 50 միլիառի այդ կորուստին, քանի տարիներէ ի վեր ներդրում ընողները կը վճարէր իր նոր յաճախորդներուն իրեն վստահած գումարներով եւ իր այդ սխեմը փուլ եկած է ծագած տագնապին հետեւանքով։ Այդ կորուստին մաս կը կազմեն նաեւ ֆրանսական հաստատութիւններ, ինչպէս Պէ. Էն. Փէ. Փարիպա դրամատունը, որ 350 միլիոն տոլար կորսնցուցած է։ Մատոֆ դարուս ամէնէն մեծ խաբեբան կը նկատուի։

ՄԱՐԻ-ԺՈՐԺ ՊԻՒՖԷ չորրորդ շրջանի մը համար վերընտրուած է Համայնավար կուսակցութեան գլուխը, ձայներու 67,72%ով։ Հակառակ անոր որ յայտարարած է «Մեզի փոթորկալից համագումար մը խոստացած էին, դամբանական մը նոյնիսկ, մենք վիճարկումը նախընտրեցինք», պառակտումները կը մնան։

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿ մթնոլորտը միշտ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

«Հայ ազգային գոնկրէս»ը երեք ամիս առաջ ընդմիջած էր հանրահաւաքները, այն բացատրութեամբ թէ երկրին ու յատկապէս Ղարաբաղի հարցին համար ճակատագրական է պահը ու խանգարելու կարող քայլերէ պէտք խուսափիլ։ Ընդմիջումի եռամսեային աւարտէն ետք, Դեկտեմբեր 12ին, գոնկրէսի համակարգող Լ. Զուրաբեան մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտնած է թէ Դեկտեմբեր 19ի իրենց խորհրդաժողովին համար կառավարութեան նիստերու դահլիճը ուզած են, բայց պատասխան չեն ստացած։ Եւ չեն բացառեր խորհրդաժողովը Թիֆլիս կատարել։

Ինչ կը վերաբերի հանրահաւաքներուն, Լ. Զուրաբեան ըսած է թէ սխալ պիտի ըլլար զանոնք վերսկսիլ, երբ քաղաքական հոլովոյթը հասունցած չէ։ Այս պայմաններուն մէջ կազմակերպուելիք հանրահաւաքներ, իր կարծիքով՝ «դատարկ կրակոց» կը դառնան։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ԱԼ ԿԵՂԾ, ՄԵՏԱԼՆԵՐՆ ԱԼ...

Ռուսաստանի Գերագոյն խորհուրդը որոշած է լուծարքի ենթարկել «Ապահովութեան, պաշտպանութեան եւ օրինականութեան հարցերու ակադեմիա»ն։ Պատճառը այն է որ ան աջ ու ձախ մետալներ ու զօրավարական կոչումներ բաշխած է մեծերու եւ փոքրերու։ Անոր պարգեւատրածներուն մէջ ամբողջ աշխարհէն մարդիկ կան, ինչպէս Բրիտանիոյ նախկին վարչապետ Մ. Թաչէրը։

Ակադեմիային ուղղուած մեղադրանքին մէջ ըսուած է որ ան ինքզինք պետական կը ներկայացնէր, մետալներն ալ։ Ըստ որոշ տեղեկութիւններու, տարեկան շրջանառութիւնը մէկ միլիոն տոլարի մօտ էր։ Մետալները ձրի կը շնորհուէին յայտնի անձնաւորութիւններու, իսկ հասարակ մահկանացուներու կը տրուէին վճարովի...

Ակադեմիայի անդամներու կարգին են ԼՂՀ նախորդ ու ներկայի նախագահները՝ Ա. Ղուկասեան եւ Բ. Սահակեան։

Գլխաւոր դատախազութիւնը յայտարարած է թէ չեղեալ կը յայտարարուի ոչ միայն սուտ ակադեմիան, այլ նաեւ անոր շնորհած-ծախած մետալներն ու կոչումները։

ԹԻՖԼԻՍ

ՇՈՒԿԱՅԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ՀԱՅ ԶՈՀ ՄԸ

Դեկտեմբեր 11ին Թիֆլիսի մեծագոյն շուկային մէջ հրդեհ ծագած է եւ մօտ երկու հազար քառ. մեթր տարածքի այրելուն պատճառ եղած։ Հրդեհի վայրը գտնուած է 55-60 տարեկան այր մարդու մը դիակը։ 15 հոգի ալ ծուխէն թունաւորուած է ։ Զոհը Հայ մըն է որ պատահարին վայրը գտնուած է, առեւտուր ընելու նպատակով։

ԱՄՆ

ՈՒՐԱՑՈՂ ԴԱՍԱԽՕՍԻՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ԴԱՏԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Ամերիկացի փրոֆէսէօր մը՝ Կ. Լեւի հատուցումի դատ բացած է «Սաւթըրն փովըրթի լօ սէնթըր» կազմակերպութեան դէմ որ զինք մեղադրած էր Թուրքիայէն տրուած գումարներու փոխարէն Հայկական Ցեղասպանութիւնը ուրանալով։ Կազմակերպութեան կեդրոնը Ալապամա կը գտնուի, ծանօթ է ցեղապաշտութեան դէմ և յանուն մարդկային իրաւունքներու տարած պայքարով. կը պաշտպանէ յատկապէս սեւամորթներուն իրաւունքները։ Ազդեցիկ դեր կատարած է Քու Քլուքս Քլանի դէմ։

Կազմակերպութեան պարբերականին 2008ի թիւին մէջ «Ուրացումի պետութիւնը» եւ «Ստել պատմութեան մասին» խորագրուած յօդուածով ու խմբագրականով նիւթ եղած էր Հայկական Ցեղասպանութեան ընդդիմութեան դէմ Թուրքիոյ վարած արշաւը։ Նոյն ատեն թիրախ առնուած էին Թուրքիոյ նոյն արշաւին լծակից ամերիկացի ակադեմականները։

Տ. Հոլթհաուզի յօդուածին մէջ նշուած էր թէ Կ. Լեւի հեղինակն է «Օսմանեան Թուրքիոյ մէջ հայկական կոտորածներ - Վիճելի ցեղասպանութիւն մը» հատորին (2005). ապա իրեն ուղղուած էին հետեւեալ մեղադրանքները. ան ամէնէն գործօն անդամներէն է ամերիկացի գիտնականներու, կայքէջի պատասխանատուներու, գաղափարախօսներու որոնք Թուրքիայէն ամէն տարի հարիւր հազարաւոր տոլարի յատկացում կը ստանան ու գործավիդ կ'ըլլան Հայկական Ցեղասպանութեան ուրացումին։

Լեւի Ուաշինկթընի մէկ ատեանին առջեւ ութ միլիոն տոլարի հատուցումի դատ բացած է պարբերականին տիրոջ՝ վերոնշեալ կազմակերպութեան դէմ։ Լեւիի պաշտպանութիւնը ստանձնած են հակաթուրք արշաւներու հակազդելու կոչուած հիմնարկի մը երկու փաստաբանները։

Անոնցմէ մէկը՝ Տաւիտ Սալցման «Միլլիյէթ»ի յայտնած է թէ Լեւիի դատով Հայերու ձեռքէն կ'առնուի վախցնելու անոնց ամէնէն կարեւոր մեթոտը։

Կ. Լեւի ծնած է Գերմանիոյ մէջ. Ողջակիզէն վերապրած ու ԱՄՆ ապաստանած է. աշխատասիրութիւններ ունի նացիական շրջանին դէպքերուն, Ամերիկայի բնիկ կարմրամորթներուն եւ օսմանցի Հայերու մասին։

□

ՀԱՅՐ ՈՒ ԱՂՋԻԿ ՈՃԻՐԻ ԶՈՀ

Հոլիվուտի Փոքր Հայաստան շրջանին մէջ հօր մը եւ աղջկան դիակները գտնուած են Դեկտեմբեր 11ին։ Երկուքն ալ զոհ դարձած են ոճիրի մը։ Անոնք կը կոչուէին Խաչիկ եւ Լուսինէ Սաֆարեան։ Առաջինը 44 տարեկան էր, աղջնակը՝ 8։ Ոստիկանութիւնը հետաքննութեան ձեռնարկած է։

ՄԵՐ ԱՂԱՒԱՂՈՒԱԾ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Յայտնի իրողութիւն է, որ մեր մականուններէն շատերը աղաւաղուած են եւ կը շարունակեն աղաւաղուիլ պետական գրասենեակներու մէջ: Ասիկա հետեւանք է ընդհանրապէս երկրէ-երկիր կամ լեզուէ-լեզու փոխանցումի միջոցին կատարուող տառադարձութեանց, երբ հայ մարդիկ իրենց ընտանիքով կը տեղափոխուին այս կողմէն այդ կողմ: Աւելին հին Թուականներուն երթալով, կարելի է նաեւ յիշել այն հանգամանքը, որ Եղեռնէն վերապրող սերունդը, ըսենք ներկայ Սփիւռքը կազմաւորող առաջին սերունդը, կա՛մ այն է որ անծանօթ էր օտար լեզուներու, հետեւաբար չկրցաւ ճշգրիտ կերպով հաղորդել իր մականունը, եւ կամ ալ ա՛յն, որ պարզապէս չէր գիտեր իր իսկ ընտանիքին մականունը՝ անչափահաս ըլլալուն Եղեռնի օրերուն:

Ինչպէս մեր լեզուին մէջ մուտք կը գործեն օտարաբանութիւններ, մեր անուններուն եւ մականուններուն մէջ եւս կը կատարուին նման անխուսափելի Թափանցումներ կամ ազդեցութիւններ, այնպէս որ եթէ արագ ակնարկ մը նետենք հրապարակի վրայ երեւցող հայկական մականուններուն, անմիջապէս պիտի հաստատենք այս իրողութիւնը: Խօսելու համար այս մասին, մենք կը մեկնինք արժանթինահայ գաղութի մեր փորձէն, թէեւ չենք սխալիր, եթէ արձանագրենք, որ նոյն երեւոյթը կը պատահի նաեւ այլ գաղութներու մէջ:

Խօսելով արժանթինահայ գաղութի մասին, ըսենք, որ արժանթինաբանութիւնը մտած է ոչ միայն մեր խօսակցական լեզուին մէջ, այլեւ ապատօրէն Թափանցած է մեր մականուններուն մէջ եւ կ'աղաւաղէ զանոնք, երբեմն անճանաչելի դարձնելով, երբեմն վերածելով անվերծանելի Թնճուկի:

Եթէ խօսակցական լեզուի մէջ մտած, լեզուական, ոճային թէ քերականական սպանաբանութիւնները, յաճախ ընդհանրացած ըլլալով, երբեմն նշմարելի չեն եւ տակաւին կրնան հանդուրժելի ըլլալ, եթէ անշուշտ համապատասխանեն լեզուական մեր տրամաբանութեան, մականուններու աղաւաղումը սակայն ունի շատ աւելի ժխտական հետեւանք մը՝ հայ ընտանիքներու տոհմային-գերդաստանական գիծի պահպանումի տեսակէտէն:

Արդարեւ, գերդաստանական կապի իմաստով՝ ի՛նչ աղերս կրնան ունենալ օրինակ, Ցուլուխեան, եւ Չուլլուեան, Փլէցեան եւ Պլըճեան, Մէկտեսեան եւ Մղտեսեան, Միքիրտիցեան եւ Մկրտիչեան մականունները, որոնք նոյն մականունի երկու տարբերակներն են (այսինքն՝ առաջինը երկրորդին աղաւաղումն է):

Այս մականուններու աղաւաղումը հետեւանք է գլխաւորաբար այն իրողութեան, որ Միջին Արեւելքէն եկող Հայերու մականունները ընդհանրապէս գրուած են ֆրանսերէն տառադարձութեամբ, իսկ այս լեզուին եւ սպաներէնի միջեւ կան հնչիւնական յստակ առանձնայատկութիւններ:

Կան տակաւին հնչիւնական այլ զանազանութիւններ, որոնց պատճառով ալ հայկական մականուններուն մէջ առաջացած են երբեմն անվերականգնելի փոփոխութիւններ: Այսպէս, Յունաստանէն, Թուրքիայէն եւ Սուրիայէն Արժանթին հաստատուած Հայերու մականունները պարզ է որ գրուած են տուեալ երկիրներու տառադարձութեամբ եւ կամ հնչիւնական իւրայատուկ գրելաձեւով, որով եւ արժանթինահայութեան մականուններու կալուածին մէջ ստեղծուած է գլխապտոյտ պատճառող խառնարան մը: Այս յօդուածը պատրաստելու համար մենք աչքի առաջ ունեցանք Պուէնոս Այրէս մայրաքաղաքի մէջ ապրող հայ 11.521 ընտանիքներու մականուններ:

Հազարաւոր այս մականունները կարելի է բաժնել հինգ ենթամասերու.

ա) Անոնք, որ կը պահեն որոշ կամ մօտաւոր հարազատութիւն մը.—

Bakirdjian (Պաքիրտճեան — Պագըրճեան), **Tapakian** (Թափագեան — Թապագեան), **Onnikian** (Օննիգեան — Օննիկեան), **Mazlemian** (Մասլէմեան — Մազլըմեան — Մազլումեան), **Nenezian** (Նէնէսեան — Նենեճեան):

Այս մականունները շատ թեթեւ ձայնափոխութիւն կը ներկայացնեն եւ կրնանք առանց դժուարութեան վերականգնել անոնց հարազատ բնագիրը:

բ) Դիւրին ենթադրելի մականուններ, ըստ ուղղագրութեան կամ հնչիւնի մերձաւորութեան.—

Abecian (Ապէսեան — Հապէշեան), Cambazian (Քամպասեան — Ճամպազեան), **Narkesian** (Նարքէսեան — Նարկիզեան), **Vagdasarian** (Պակտասարեան — Պաղտասարեան), **Zamkotzian** (Սամքոթսեան — Ժամկոչեան):

Հակառակ իրենց ունեցած զանգառութեան, գրեթէ անսխալ կերպով կարելի է վերարտադրել բնագիրը:

գ) Այլազան տառադարձութիւններով ներկայացող մականուններ.—

Boyadjian (Պօյատխեան), Boyadzian (Պօյատսեան), Boyatjian (Պօյաթխեան), Boyajian (Պօյախեան), Boyallan (Պօժալեան):

Kalayciyan (Գալայսիեան), Kalaydjian (Գալայտխեան), Kalaidjian (Գալաիտխեան), Kaladjian (Գալատխեան), Kalajian (Գալախեան), **Kaladyian** (Գալատժեան):

Damirdjian (Տամիրտխեան), Demirciyan (Տեմիրսիժեան), Demirdjian (Տեմիրտխեան), Demirgian (Տեմիրկեան), Demirdyian (Տեմիրտժեան), Demirjian (Տեմիրխեան), Demirtsian (Տեմիրթսիան):

դ) Աղաւաղուած մականուններ.—

Agacanian (Աղաճանեան), Boseglanian (Պոզօղլանեան), Tufenedjian (Թիւֆէնկճեան), Sceismanian (Շիշմանեան), Parsechian (Բարսեղեան), Sagirian (Սաղրեան):

ե) Անվերականգնելի (գրեթէ) մականուններ.—

Giurgurdizian (Խիւրկուրտիսեան), Kuringhian (Քուրինղեան), Vretschijian (Պրէթսչիխեան), Tchcukian (Թչքուքեան), Joumadjikian (Խօումատխիքեան), Feosossian (Ֆէօսոսեան):

Եթէ վերոյիշեալ 11.521 մականուններու կարեւոր մեծամասնութիւնը կը պահէ որոշ կամ մօտաւոր հարազատութիւն մը սկզբնական բնագիրին, եւ եթէ կան մականուններ, որոնք վերականգնելի են դիւրութեամբ կամ հիմնաւոր ենթադրութեամբ, սակայն անկարելի է վերականգնել այս վերջին ենթատեսակի մականունները, որովհետեւ աղաւաղուած են կատարելապէս եւ չափազանց հեռացած սկզբնական բնագիրէն: Վերականգնումի որեւէ փորձ կարելի է միմիայն մականունի տիրոջ հաստատումով կամ վկայութեամբ, եթէ անշուշտ ենթակաները իրենց յիշողութեան մէջ պահած են ընտանեկան իրենց մականունին իսկական տարբերակը: Հարցը ա՛յս կէտին մէջ է արդէն.— Աղաւաղուած մեծ թիւով մականուններու կը հանդիպինք մեր շրջանին մէջ, որոնց յաճախ չեն իսկ անդրադառնար ենթակաները: Պարզ է, մականունի բո՛ւն տարբերակին ծանօթ առաջին եւ երկրորդ սերունդի ներկայացուցիչները անհետացած ըլլալով, նոր սերունդները իրենց մականունը կ'ընկալեն այնպէս ինչպէս արձանագրուած է պաշտօնական թուղթերու մէջ, եւ այնպէս ինչպէս որ կը հնչուին անոնք ըստ սպաներէնի հնչիւնական համակարգին, հետեւաբար եւ բնականաբար, հարազատ մականունը կը տառապի մոռացութեան եւ կը կորսուի ցկեանս: Այս իրողութիւնը պատմականօրէն կարեւոր հանգամանք մըն է ազգականական կապերու յայտնաբերումին եւ ստուգումին համար:

Դպրոցներու անուանացանկերուն մէջ, եւ յատկապէս ազգային գերեզմանատան տապանաքարերու վրայ կը հանդիպինք բազմաթիւ նման աղաւաղումներու:

Կ'արժէ այստեղ յիշել, որ մասնաւորաբար Կիլիկիոյ շրջաններու մականուններէն շատերուն արմատները հայկական չեն: Այս հանգամանքը պատճառ եղած է, որ երբեմն լուրջ հրապարակային առաջադրանքներ՝ նման մականուններ հայկականացնելու իմաստով: Լիովին ըմբռնելով հանդերձ նման մը տահոգութիւններու տուն տուող մտորումները, կը կարծենք, որ պէտք չէ փոփոխութեան ենթարկել մեր գերդաստանական—ընտանեկան հնաւանդ մականունները, եւ ասիկա երկու հիմնական պատճառներով՝ նախ ընկերային—ընտանեկան, ապա քաղաքական.

ա) Զկորսնցնելու համար տոհմային միասնութիւնը՝ ընդմէջ տարբեր երկիրներու մէջ ապրող մէկ գերդաստանի ցրուած ճիւղաւորումներուն:

Այս պարագան ընկերային յաւելեալ գործօն մըն է ազգային միասնականութեան:

բ) Մեր մականունները ուղղակիօրէն մեզ կը կապեն մեր դարաւոր բնօրրանին, մեր պատմական հողերուն, այդ հողին վրայ ապրած ու թաղուած մեր նախնիներուն:

Այս պարագան քաղաքական յաւելեալ գործօն մըն է մեր ազգային պահանջատիրութեան:

Կը կարծենք, որ, ընդհակառակը, հայ ընտանիքները պէտք է պահպանեն իրենց մականունները այնպէս ինչպէս որ են եւ ջանան չէզոքացնել աղաւաղումները:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

« ՍԵՒ ՊԱՏԱՆՔԸ »

Այս խորագիրով հատոր մը լոյս տեսած է վերջերս Թուրքիոյ մէջ, «Պէլկէ» հրատարակչատունէն: Հոն կը պատմուի 1915էն ետք ապրելու իրաւունքը իրենց ինքնութեան, լեզուին, անունին, կրօնքին ուրացումով վճարած հայուհիներու դժոխային կեանքը:

Հեղինակը հանգստեան կոչուած ուսուցչուհի մըն է. Կիւլչիչէք Կիւնէլ Թէքին: Ծնած է Հարաւ-արեւելեան Անատոլուի Պաթման քաղաքին մէջ, աւարտած է Վանի ուսուցչանոցը: Ունի նաեւ լեզուի եւ ինքնութեան կապին, իթթիհատէն ի վեր Թրքացումի քաղաքականութեան մասին հատորներ ալ:

Քրտական օրաթերթը «Էօզկիւր փոլիթիքա» Դեկտեմբեր 10ի թիւով անդրադարձած էր «Սեւ պատանք»ին: Ֆաթմա Քոչաք իր գրախօսականին մէջ կ'ըսէր թէ հատորը նիւթ ըրած է 1915ի տեղահանութեան Թրքացուած հայ աղջիկները: Թուրքիոյ ամէնէն խստօրէն պահպանուած թապուներէն է այս կալուածը. բայց ան շատ մը վայրերու մէջ վերածուած է բանաւոր պատմութեան. Թէքին զայն վերածած է գրաւոր պատմութեան: Ան ժողովուրդներու, մշակոյթներու գերեզմաննոց դարձած աշխարհագրութեան մը կիները սորկացնելու, ալլացնելու հոլովոյթը պատմած է անոնց խառն ծագումի տէր զաւակներուն ակնոցով: Պատումներու ութ հերոսուհիները Մարտինէն, Տէրսիմէն, Պաթմանէն, Էրզրումէն են:

Գիրքը խորագիրը առած է անոնցմէ տէրսիմցի Վարդեր Թանի կտակէն ուր հրահանգուած է զինք թաղել սեւ պատանքով մը: Վարդեր հարուստ գերդաստանի մը շառաւիղն է, միակ վերապրողը եղած է, շնորհիւ ամուսնութեան որ զինք զրկած է անունէն, լեզուէն, կրօնքէն:

Հեղինակը կը շեշտէ թէ որպէսզի ցաւերու մէջ թաղուած այդ շրջանին ժողովուրդները կարենան խաղաղ գոյակցութիւն մը ունենալ,

պայման է որ անցեալը լոյսին բերուի, հաշուեյարդար մը կատարուի. այս համոզումով, մօտիկ անցեալի ամէնէն ողբերգական մէկ չերտը լուսաբանելու գործին ձեռնարկած է, վերապրած հայուհիներու կեանքը ականատեսներու պատմածով գրի առնելով:

Ան կ՚ըսէ. «Պատերազմները հասկնալի են: Կողմերը զէնք կ՚ունենան եւ իրար կը սպաննեն: Սպաննուողը կը փրկուի ցաւերէն: Մինչդեռ, այս կիները թէ՛ իրենց բոլոր հարազատներուն մահուան ականատես եղան, թէ՛ պարտաւորուեցան համակերպելու որ ոճրագործները իրենց կեանքին մաս կազմեն»:

Ան կ՚աւելցնէ թէ Անատոլուի ժողովուրդներուն բնաջնջումի հոլովոյթին առաջին քայլը կը կազմէր կիներու մարմինը ենթարկելու արարքը: Եւ ատիկա միայն Հայերու վերապահուած չէր: Օսմանեան պալատին մէջ փաշաներու, քաղաքական այլ դէմքերու նուիրուած հազարաւոր չերքէզուհիներու ճակատագիրը անյայտ մնացած է: Տէրսիմի կոտորածներուն հազարաւոր քրտուհիներ սորկացուած են: Այսօր ալ տարբեր ձեւով կը շարունակուի հոլովոյթը երբ 14–17 տարեկան քրտուհիներ դրամի փոխարէն կը վերածուին «ծախու հարս»երու:

Խոտիւ ընդդիմանալով այս իրականութիւններուն մասին պահուած յամառ լռութեան, կ. կ. Թէքին կ՚ըսէ թէ պիտի պրպտէ նաեւ չերքէզ, լազ, քիւրտ, ասորի կիներու եւս պարտադրուած ողբերգութիւնները եւ այլ հատորներու նիւթ ընէ զանոնք:

ԳՈՂԱՆԹԷ ԳՈՂԱՆԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Լեւոն Շանթ կեդրոնի «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան գրական գեղարուեստական յանձնախումբին, Նոյեմբեր 19ին տեղի ունեցած է «Շիրակ» երգարանին նուիրուած երեկոյթ մը: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Լուսիկ Սոմունճեան–Աֆարեան, որ նշած է թէ «Շիրակ» հրատարակչատունը անցնող տասնամեակներուն իր գրական, մանկական եւ դաստիարակչական հրատարակութիւններով մեծ դեր ունեցած է հայ գիրի եւ գիրքի տարածման աշխատանքին մէջ: Օրուան առաջին բանախօսը եղած է Զաքար Քէշիշեան, որ ներկայացուցած է «Շիրակ» երգարանը, չեշտելով որ «Շիրակ» երգարաններու շարանը իր տարիներու հետեւողութեամբ առանձնայատուկ կարեւորութիւն ունեցած է: Յայտնած է որ Կարապետ եւ Յովհաննէս Հաննէսեան եղբայրներու նախաձեռնութեամբ 1952էն սկսած է լոյս տեսնել «Շիրակ» երգարանը: Օրուան երկրորդ բանախօսին Գրիգոր Շահինեանի խօսքը կարդացած է Արաքսի Շահինեան: Հոն ներկայացուած են Կարպիս Հաննէսեանի աշխատանքներն ու գործունէութիւնը՝ մէջբերելով կենդանի վկայութիւններ: Իր սրտի խօսքը փոխանցած է լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկ.: Հանդիսութեան աւարտին խօսք առած է Կարապետ Հաննէսեան, որ շնորհակալութեան իր խօսքը ուղղած է Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան եւ Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ եպիսկոպոսի:

* * *

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, Նոյեմբեր 25ին, իր մահկանացուն կնքած է Արմէն Տատուր: Ողբացեալը հեղինակ էր հինգ գիրքերու, ինչպէս՝ «Կը սիրեմ աշխարհը», «Անապատի խորերէն», «Անկրկնելի ապրումներ», «Համանուագ» եւ հինգերորդ մը անգլերէն: Գրած է նաեւ պատմուածքներ, յօդուածներ եւ ակնարկներ:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ ԼՕԽ-ի Շրջ. վարչութեան դաստիարակչական յանձնախումբին, Նոյ. 24ին, տեղի ունեցած է զրոյց–կլոր սեղան մը նիւթ ունենալով «Կեանքի ուղեգիծը մե՞րը թէ՞ օտարին»: Զրոյցը վարած է Արմէն Ապտալեան, իբրեւ ծնողներ մասնակցած են Ալիս Պօղոսեան եւ Աւօ Գալուստեան, իսկ իբրեւ ուսանող Գրիգոր Էքմէքճեան (Հայկական համալսարանէն շրջանաւարտ) եւ Հրայր Պարսումեան (Սէն Ժոզէֆ համալսարանէն շրջանաւարտ): Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է ԼՕԽ-ի Շրջանային վարչութեան դաստիարակչական յանձնախումբի ատենապետ Ցասմիկ Գէորգեան, որ մատնանշած է թէ կլոր սեղանի նիւթը կը մարմնաւորէ ներկայ մտահոգութիւնները, երբ հայ լեզուն եւ հայրենասիրութիւնը կը նահանջեն եւ օտարամոլութիւնը մուտք կը գործէ հայ տուներէն ներս եւ հայ մշակոյթի հանդէպ անտարբերութիւն կայ: Այնուհետեւ նիւթը արծարծած են կլոր սեղանի մասնակիցները: Եզրակացնելով զրոյցը Արմէն Ապտալեան յայտնած է որ զրոյցին ընդմէջէն չեշտուած է որ անուրանալի եւ անփոխարինելի դերակատարութիւն մըն է զոր հայ վարժարանը ունի մարդու կազմաւորման մէջ եւ զայն կ՚ամբողջացնէ հայկական ընտանեկան կրթութիւնը:

* * *

ՊՈԼՍՈՅ «Լիւթֆի Գըրտար» սրահին մէջ, Նոյ. 30ին, տեղի ունեցած է Սամաթիոյ Սահակեան Դպրաց Դաս երգչախումբին համերգը իր 305րդ տարեդարձին առթիւ: Երգչախումբին վարիչը Սեւան Ակօշեան իր տարած տարիներու աշխատանքով երգչախումբը հասցուցած է բարձր մակարդակի: Այս համերգին համար վարձուած է նաեւ սինֆոնիք նուագախումբ մը: Յայտագիրը կազմուած էր ժողովրդական ծանօթ երգերէ, որոնց ընկերացած են նաեւ պարեր Յակոբ Կիւլէչի առաջնորդութեամբ:

ՕԲԱՄԱ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԸ ՈՒՆԵՑԱԾ Է

Պ. Օպամայի ԱՄՆ-ու նախագահ ընտրուիլը վերցուցած է մորթի գոյնէն ներշնչուած Թապուները եւ կը սպասուի որ անոր ղեկավարութեան տարիները զարկ տան սեւամորթներուն դէմ խտրականութեան վերջին փշուրներուն ալ ջնջումին: Մինչ այդ, սեւամորթ նախագահի մը նիւթը կը շարունակէ հետաքրքրութիւններ արթնցնել: Անոնց արդիւնք է տեղեկութիւնը թէ Օպամա ամերիկեան ցամաքամասին առաջին սեւամորթ նախագահը չէ: Գոլոմպիա սեւամորթ նախագահ ունեցած է ԺԹ. դարուն: Բայց ան ամբողջովին մոռացութեան մատնուած է, նոյնիսկ ջնջուած երկրին նախագահներու շարքէն:

Իրականութեան մէջ ներկայի նախագահ Ա. Ուրիպէ Գոլոմպիոյ 84րդ նախագահը չէ, այլ՝ 85րդը: 1861 Յունուարէն Յուլիս երկիրը ղեկավարած է սեւամորթ Նիէթօ Ժիլ: Պատմաբանները ցեղապաշտութեան կը վերագրեն անոր անտեսումը եւ ո՛չ պաշտօնավարութեան կարճ ժամանակին: Արդէն իրմէ աւելի կարճ շրջաններ բոլորած են Վիքթոր Տօ կամ Գառլոս Սիմոնաս, երկրին գլուխը մնալով հազիւ մէկուկէս ամիս:

Հետաքրքրական է որ սեւամորթ նախագահ Ն. Ժիլէ մնացած է դիմանկար մը: Ան տիրոջը մահէն ետք Փարիզ ղրկուած է, ապա Գոլոմպիա վերադարձած, սպիտակամորթի վերածուած նախագահի մը դէմքով...

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ

Գրականութեան և Արուեստի

Թիւ 19–20, Ամառ–Աշուն 2008

ԹԵՀՐԱՆ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՐԼ ԿԻՅՈՆ

Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

1. ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

– Սակայն ինչո՞ւ Թուրք գինուոր ես, հարց տուաւ Մօրիս:

– Որովհետեւ Թուրքերը, հակառակ կոյացած բոլոր պայմանագրութեանց, մեզ բոլորս ստիպեցին ծառայել իրենց շարքերուն մէջ. զանոնք կ՚ատենք, այնքան որքան դուք կրնաք ատել: Ես ձեր բարեկամն եմ, սակայն որպէսզի կարենամ ձեզի օգնել, պէտք է զգոյշ ըլլալ, քանի որ անոնք կասկածամիտ են, եւ եթէ կասկածին որ ձեզի հանդէպ համակրանք կը ցուցաբերեմ, պիտի վրէժ լուծէին եւ ձեզ պիտի չարչարէին»:

Տաուտ այսպէս կը խօսէր իրենց, երբ անոնց կ՚ընկերանար քաղաքին մէջ իրենց աքսորին...

Պէյրութ շատ հին քաղաք մըն է, Լիբանանի ստորոտին տեղադրուած: Նոր քաղաքը ամբողջովին եւրոպական է, բարձրադիր եւ գեղեցիկ տուներով, ընդարձակ վանքերով, եւ մեծ վարժարաններով, հիմնուած՝ Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, Ամերիկացիներու եւ Գերմաններու կողմէ:

Հին թաղերը կը նմանին Արեւելքի բոլոր քաղաքներու թաղերուն, – նեղ, մըռայլ եւ աղտոտ փողոցներ, ուր փոխադրութիւնները կը կատարուին ջորիներու եւ ուղտերու միջոցով: Բազմաթիւ փլատակներ կը լեցնեն այս փողոցները, եւ կը բացայայտեն անտարբերութիւնը Թուրքերուն, որոնք չեն ստանձներ ճանճրոյթը ասոնց արձանները պահպանելու: Արդէն պարագան նոյնն է ամբողջ շրջանին, ուր շատ մը աւաններ ողբալի վիճակի մը մէջ են: Գէշ օրերը, փոթորիկները կը տապալեն պատերը, առանց որ ոեւէ մէկը անոնցմով զբաղի:

Ճամբորդ մը կը պատմէ թէ օր մը զտնուելով Լիբանանի մէկ գիւղին մէջ, յանկարծ իմացած է սարսափելի աղմուկ մը: Իր հիւրընկալը կը դիտէ պատուհանէն տեսնելու համար թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ:

– Նեղութիւն մի՛ կրէք, ըսաւ ան, կարեւոր չէ, եկեղեցի մըն է որ փուլ եկաւ:

Պէյրութի շրջակայքը ծածկուած է հարուստ բուսականութեամբ մը. հոն կարելի է հիացումով տեսնել արմաւենիներ, նարինջենիներ, կիտրոններ, պիստակի ծառեր: Կան նաեւ խոշոր ընկուզենիներ, ձիթենիներ, թթենիներ, եւ վերջապէս այգիներ, որոնք շատ գնահատուած ոսկեգոյն գինի կ՚արտադրեն:

Երիտասարդ բանտարկեալները յաճախ կը հիանային գեղեցիկ ձիերու երամակներու վրայ, որոնք քաղաքէն կ՚անցնէին նաւահանգիստ, նաւերու վրայ տեղաւորուելու համար:

«Այս գեղեցիկ ձիերը, ըսաւ Տաուտ, կ՚երթան բազմացնելու Թրքական եւ գերմանական այրուձիերը: Ի՜նչքան ցաւալի է արաբներու համար, որոնք զանոնք կը բուծանեն, եւ որոնք իրենց կենդանիներուն համար խոր գուրգուրանք ունին:

– Ի՜նչքան քաղցր ու խոհուն նայուածքներ ունին, բացագանչեց Մօրիս:

– Այո, շարունակեց մարոնին, այս կենդանիները իսկական բարեկամներն են իրենց տէրերուն, ու յաճախ, արաբները չեն ուզեր զանոնք տրամադրել գանձի մը փոխարէն: Հարկ եղաւ բիրտ բռնադրաւում մը, զիրենք ստիպելու որ բաժնուին անապատի իրենց հաւատարիմ ընկերակիցներուն շատերէն: Ահա դրուագ մը, որ պատահեցաւ Պէյրութի մէջ, եւ որ կը փաստէ թէ ո՛րքան ամուր է այս կապը»:

Անգլիացի մը փափաք ունէր գնելու մեծ գեղեցկութեամբ ձի մը, որուն տէրն էր շրջակայքը բնակող արաբ մը: Ասիկա երկար ատեն վարանած էր, եւ Անգլիացիին հետ տեսակցելու յօժարած էր միայն քաղաքի մեծամեծներուն պնդումներուն վրայ:

Ժամադրութեան օրը, Անգլիացին գնաց մարզադաշտին մը, ուր արաբը իրեն կը սպասէր: Ասիկա նստած էր ձիուն մօտ, որ առատօրէն խոտ կը ճարակէր: Իսկապէս ձին սքանչելի էր, եւ Անգլիացին տրամադիր էր մեծագոյն զոհողութեանց, զայն ձեռք ձգելու համար:

«Ողջո՛յն, ըսաւ ան արաբին:

– Սալամ ալէյքում, պատասխանեց անապատին զաւակը:

– Գիտես թէ կը փափաքիմ ձիդ գնել. ի՞նչ գին կ՚ուզես անոր համար:

– Միայն Աստուած գիտէ, յարեց արաբը, ահա գետին փռուած վերարկուս, անոր վրայ նետէ գինը զոր կու տաս»:

Անգլիացին երեսուն հազար դահեկան կը նետէ վերարկուին վրայ:

«Բաւարար չէ»:

Տասը հազար դահեկան եւս աւելցաւ:

«Տակաւին չափազանց քիչ է»:

Տասը հազար դահեկան եւս ինկաւ:

Արաբը այս դրամին վրայ կը նետէր ընչաքաղցութեամբ լի նայուածք մը: Անգլիացին աւելցուց տասը հազար դահեկան եւս: Այս անգամ արաբը չկրցաւ դիմադրել փորձութեան:

«Ա՜հ, խեղճ բարեկամս, ըսաւ ան մօտենալով ձիուն, ժամը եկած է մեր բաժանումին»:

Անգլիացին արդէն կը պատրաստէր սանձը, ձին տանելու համար: Արաբը այլեւս չէր կրնար զսպել իր ցաւը: Յանկարծ ազնուական կենդանիին, հասկնալով որ կ՚ուզէին զինք բաժնել իր տիրոջմէն, ցաւագին խրխինջ մը արձակեց, խոյանալով դէպի արաբը: Ասիկա, չդիմանալով իր յուզումին, ցատքեց թամբին վրայ, եւ քառատրոփ հեռացաւ, գոչելով.

«Պահեցէք ձեր բոլոր գանձերը, անոնք երբեք պիտի չկարենային փոխարինել իմ միակ եւ հաւատարիմ բարեկամս»:

(Շար. 3)

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան կըրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը 2009թ. շարունակելու է արտասահմանեան երկրներում գործող հայերէնի ուսուցմամբ դպրոցներին, մանկապարտէզներին, միօրեայ եւ այլ տիպի կրթօճախներին ուսումնական գրականութեան եւ այլ ուսումնաօժանդակ նիւթեր տրամադրելու պետական ծրագիրը:

Դասագրքերի ձեռքբերումն իրականացւում է հիմնականում ներկայացուող յայտերի հիման վրայ:

Այդ կապակցութեամբ, 2009/2010 ուսումնական տարուայ համար հայերէն ուսուցմամբ դպրոցների ուսումնական կարիքները լիարժէք պատկերացնելու եւ անհրաժեշտ ուսումնական գրականութեան ու օժանդակ նիւթերի ցանկը ձեւաւորելու նպատակով, խնդրում ենք գալիք ուսումնական տարուայ համար անհրաժեշտ ուսումնական գրականութեան ու օժանդակ նիւթերի յայտերը Հայաստանի Հանրապետութեան կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան ներկայացնել մինչեւ 2008թ. Դեկտեմբերի 25ը:

Ներկայացուող ցանկը կարող է ներառել որոշակի դասագրքերի, ձեռնարկների, գրքերի կամ օժանդակ նիւթերի անուանումներ՝ անհրաժեշտ քանակի նշումով, ինչպէս նաեւ ընդհանուր ցանկութիւններ եւ առաջարկներ:

Ուսումնական գրականութեան եւ օժանդակ նիւթերի վերջնական ցանկը նախարարութեան կողմից կը ներկայացուի Փետրուար ամսին՝ ընտրութիւնը կատարելու եւ վերջնական յայտերը ներկայացնելու նպատակով:

Յայտերը կարող էք փոխանցել ուղղակիօրէն Կրթութեան եւ գիտութեան կամ Սփիւռքի նախարարութիւն, ինչպէս նաեւ Փարիզում Հայաստանի դեսպանութիւն: Ցանկալի է նամակում նշել Ձեր ելեկտրոնային փոստի հասցէն:

Հասցէ՝
ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւն
0010, Երեւան, Գլխաւոր պողոտայ, Կառավարութիւն 3րդ շէնք

Հեռ. (37410) 58-13-91
Ֆաքս (37410) 52-52-07
e-mail : spyurq@yahoo.com
web sites : www.edu.am
www.armedu.am

Փարիզ, 11 Դեկտեմբեր 2008թ.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 23
Սրբոցն Դաւթի մարգարէին
եւ Յակովբայ Տեառնեղբայր առաքելոյն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին:
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

(Շար. Ա. էջէն)

յարուած կը մնայ եւ բախումներ ալ կը պատահին, մանաւանդ գիշերները: Շաբաթ գիշեր լուռ համախմբում մը կազմակերպուած էր սպաննուած պատանիին [illegible], բայց միջադէպերէն ալ կարելի չէր եղած խուսափիլ:

ԻՐԼԱՆՏԱ համաձայնեցաւ որ նոր հանրաքուէի մը դիմէ Լիզպոնի դաշինքին շուրջ: Ծանօթ է որ Յունիս 12ին 53,4% համեմատութեամբ ժողովուրդը մերժած էր, ինչ որ արգելք մըն էր Եւրոպական Միութեան համար: Այս զիջումին փոխարէն, Եւրոպական յանձնախումբը կարգ մը երաշխաւորութիւններ տուած է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A S N I E R E S

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :
CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,
Samuel SAHAGIAN

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

U. G. A. B.

L'UGAB communique

- **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :** Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.
- **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :** A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël. au **Centre Culturel A. Manoogian : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris**

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

---

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax au : 01 53 34 12 13

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17
MERCREDI
17 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.098 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.098

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մոսկուայի մէջ աւարտած է կոփամարտի աշխարհի թաժակի մրցաշարքը: Հայաստան միայն մէկ մարզիկով մասնակցած էր. ան կը կոչուէր Անդրանիկ Յակոբեան. կը մրցէր 75 քկ.ի դասակարգին մէջ:

Ան կէս եզրափակիչին մրցակից ունեցած է ուզբեկ Է. Ռասուլովը: Անոր յաղթած է 12-2 արդիւնքով: Եզրափակիչ փուլին ալ մրցած է վենեզուէլացի Ա. Պլանքոյի հետ եւ յամառ պայքարով մը յաղթած 10-9:

Հայաստան շնորհիւ Ա. Յակոբեանի ոսկէ մետալին, մասնակից 22 երկիրներուն մէջ դասուած է չորրորդ:

* * *

ԴԱՀԼԻՃԸ ՉԻ՛ ԿԱՐԵԼԻ...

Կառավարութիւնը մերժած է իր շէնքին դահլիճը տրամադրել Հայ ազգային գոնկրէսի Դեկտ. 21-22ի խորհրդաժողովին: Մերժումին դէմ գոնկրէսի պատասխանատուները յայտնած են թէ կը շարունակեն քննարկել ձեռնարկը Վրաստանի մէջ կազմակերպելու տարբերակը:

* * *

ՌՈՒ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Դեկտեմբեր 13ին նախագահ Ս. Սարգըսեան եւ մշակոյթի նախարար Յ. Պօղոսեան Մոսկովեան փողոցի եւ Մաշտոց պողոտայի անկիւնը բացումը կատարած են Ռու. Սարոյեանի պղնձեայ արձանին որուն բարձրութիւնը 3,20 մեթր է: Ամերիկահայ գրողը ներկայացուած է 54 տարեկանի արտաքինով: Արձանին քանդակագործն է Դ. Երեւանցին, ճարտարապետները՝ Լ. Իգիթեան եւ Ռ. Համբարձումեան: Ծրագիրը իրականացնելու համար կազմակերպուած է հանգանակութիւն, որուն մասնակցած են գործատուներ, մշակոյթի գործիչներ, հիմնարկներ եւ անհատներ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅՔԷՋԸ ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՀՐԱՏԱՊ ԲԱՆԱՎԷՃԻ ՄԸ ԶՈՒԳԱՀԵՌՈՎ

Հայերէն 1915ի պատահարներուն համար ներողութիւն խնդրելու չորս Թուրք մտաւորականի ձեռնարկած համացանցային արշաւը սկսած է գործել, «www.ozurdiliyoruz.com» կայքէջին վրայ: Արդէն աւելի քան երկու հազար դասախօսներ, գրողներ, լրագրողներ, քաղաքացիներ ստորագրած են զայն: Կայքէջը ստորագրութեան բաց պիտի ըլլայ մինչեւ 2009ի վերջը:

Առաջին ստորագրողներէն եղած են Գերմանիոյ բնապահներու նախագահներէն Թուրք երեսփոխան Ճէմ Էօզտէմիր, յետոյ լրագրողներ՝ Փէրիհան Մաղտէն, Էնիս Պաթուր, Էճէ Թէմէլքուրան, Օրալ Զալըշլար, ծանօթ երգիծագիր Ազիզ Նէսինի զաւակը՝ մաթեմաթիկոս Ալի Նէսին, պատմաբան Ֆիքրէթ Ատանըր, իրաւաբան Ֆէթհիյէ Չէթին, Մուրաթ Պէլկէ, Հալիլ Պէրքթայ, եւլն.:

Հանրագրութիւնը որ խղճի հարց մը կը նկատէ «1915ին օսմանցի Հայերու ենթարկուած Մեծ Եղեռնը (եւ ո՛չ Ցեղասպանութիւնը), նպատակ ունի խմբելու բոլորն այն Թուրքերը որոնք չեն յօժարիր կատարուածին հանդէպ ցոյց տրուած անտարբերութեան, ուրացումին, անարդարութեան ու ցաւակից ըլլալով «հայ եղբայրներու», անոնցմէ ներողութիւն կը խնդրեն:

Առաջին օրէն ձեռնարկին գտած մեծ հետաքրքրութեան ու մասնակցութեան թափին զուգահեռ, սկիզբ առած է դէմ շարժում մըն ալ. անոր հեղինակները շուրջ վեց տասնեակ նախկին դեսպաններ են, ինչպէս Շ. Էլէքտաղը, Օ. Էօյմէնը, Ք. Հաքթանըրը: Այս խումբն ալ յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ուր կ'ըսուի.

«Ներողութիւն խնդրելու նման մէկ ուղղութեամբ կեցուածք մը անտեղի ու սխալ պիտի ըլլայ, հակառակ պատմական իրողութեան եւ մեր ազգային շահերուն համար վըտանգաւոր հետեւանքներու առաջնորդէ: ... Նման սխալ ու միակողմանի նախաձեռնութիւն պիտի նըշանակէ անարգել մեր պատմութիւնը եւ դաւաճանել մեր այն քաղաքացիներուն, որոնք զոհերը եղան ահաբեկչական կազմակերպութիւններու Օսմանեան կայսրութեան վերջին շրջանին ու հանրապետութեան օրով գործած բռնութեան արարքներուն: Նոյնիսկ եթէ պատերազմական պայմաններու մէջ տեղի ունեցած 1915ի Հայերու տեղահանութիւնը դառն հետեւանքներ ունեցած է, Հայերու ենթարկուածէն նուազ չեն հայկական ապստամբութիւններու եւ ահաբեկչական արարքներու զոհ Թուրքերու կրած կորուստներն ու ցաւերը»:

Դեսպանները իրենց յայտարարութեան մէջ տեղ տուած են նաեւ 1973էն վերսկըսած հայկական ահաբեկչութեան, անոր զոհերուն, «Ատրպէյճանի գրաւումով» մէկ միլիոն գաղթականներուն, այդ բոլորին համար Հայերու՛ Թուրք ժողովուրդէն ներողութիւն խնդրելու պարտաւորութեան:

Սակայն այս յանկերգներու խառնիճաղանճին մէջ ուշագրաւը հետեւեալ նըշումն է.

«Այսօր այլեւս ահաբեկչութեան պարտականութիւնը աւարտած է: Երկրորդ փուլէն ներողութիւն խնդրելը: Յետոյ կարգը պիտի գայ հող եւ հատուցումի պահանջին: Կը մաղթենք որ մեր կրած այսքան կորուստէ, ցաւէ եւ անարդարութենէ ետք մեր ազգակիցները նման նենգամիտ ու դիտաւորեալ ծրագրի մը որպէս գործիք չեն ծառայեր»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԹՈՒՐՔ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ "Ներողութիւն" կը խնդրեն» խորագրին տակ Լիպէրասիոն (Դեկտ. 16) կ'արձագանգէ Թուրք մտաւորականներու առած քայլին որու անդրադարձանք քանիցս (Դեկտ. 6, Դեկտ. 9): Թերթին աշխատակիցը կը գրէ թէ 1.000 մտաւորականներու այս նախաձեռնութիւնը հրապարակուած է Դեկտեմբեր 15ին ու թերթը կու տայ նաեւ այլ մանրամասնութիւններ: Կալաթասարայի համալսարանի փրոֆէսէօրը Ահմէտ Ինսէլ բացատրած է Ռուկըֆ Տիւրանի որ իրենց բնագրին մէջ դիտումնաւոր կերպով ընտրած են «Լա կրանտ գաթասթրոֆ» տարազը որ կը համապատասխանէ «Մեծ Եղեռնի»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական նախարարը՝ Կ. Տարքոս, որ Իսրայէլ կը գտնուի, Դեկտ. 15ին առձեռն հեռաձայնով յայտարարեց թէ տարիով մը կը յետաձգէ Բ. դասարանի բարենորոգումներու իր ծրագիրը: Ինք, որ մեկնելէն առաջ Դեկտ. 12ին, վճռականօրէն յայտարարած էր թէ «ազգային վարանումի» նախարարը չէ, Էլիզէի ճնշումին տակ ստիպուեցաւ յետքայլ ընել: Արդէն Սարքոզի, այս միջոցին յետքայլերու ճամբան բռնած է, որքան ալ հերքուի այդ իրողութիւնը: Տարքոս, որ 2010ին ձգած է իր բարենորոգումը, կը պնդէ որ «կարելի չէ նահանջ որակել այն իրողութիւնը որ աւելի ժամանակ կը տրամադրենք իրագործելու համար բարենորոգում մը: Կը նախընտրեմ տարիով մը յետաձգել»: Հակառակ այս կարգադրութեան, Դեկտ. 18ի ցոյցերը չեն ջնջուած եւ շարժումը կը շարունակուի: Պէտք չէ անտեսել նաեւ որ Յունաստանի երիտասարդական շարժումը օրինակ մըն էր, որ կրնար վարակիչ ըլլալ եւ նախընտրելի է զգոյշ ըլլալ: Նոյն օրը, Սարքոզի ջուր կը լեցնէր նաեւ իր գինիին մէջ, ինչ կը վերաբերի կիրակնօրեայ աշխատանքին, հոս ալ տեղի կու տար: Դեկտեմբեր 15ին իսկ միջին ճամբայ մը կը գտնուէր եւ կը պատրաստուէր նոր ծրագիր մը ըստ որու կարելի կը դառնար աշխատիլ տարեկան միայն 10 կիրակի, յաւելեալ Դեկտեմբերի կիրակիները: Ամէն կիրակի կարելի կ'ըլլայ աշխատիլ զբօսաշրջական շրջաններուն մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ընթացք չի տար երիտասարդներու բողոքներուն եւ ցոյցերուն: Խռովութեանց հետեւանքները բաւական ծանր են եւ Դեկտեմբեր 6էն ի վեր վաճառատուներ եւ դրամատուներ թալանի տրուած են: Աւելի քան 350 վաճառատուներ մասամբ կամ ամբողջովին քարուքանդ եղած են: Վնասները աւելի քան 200 միլիոն եւրօ կը գնահատուին: Ոստիկանութիւնը 400 ձերբակալութիւն կատարած է: Ցուցարարները կառավարութեան հրաժարականը կը պահանջեն, բայց վարչապետ Գարամանլիս, Դեկտեմբեր 14ին կրկնած է որ հանգստեան կոչուելու միտք չունի: «Էթնոս» թերթին կատարած հարցախոյզին համաձայն Յոյներու 83,3%ը դըժգոհ է կառավարութեան դիրքէն: Գարամանլիսի «Նոր ժողովրդավարութիւն» կուսակցութեան անդամներուն 65,5%ն ալ դժգոհ է:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳ շուրջ 150 ընդդիմադիր ցուցարարներ ձերբակալուած են Դեկտեմբեր 14ին: Ձերբակալուած անձերու մէջ է գրագէտ Էտուար Լիմոնով, որ ղեկավարն է ազգայինբոլշեւիկ արգիլուած կուսակցութեան:

ՔՈՂԵՐԱՆ կը տարածուի եւ Զիմպապուէի մէջ արդէն աւելի քան 1.000 մեռեալ կայ: Միջազգային հաւաքականութեան համար պատասխանատուն է նախագահ Մուկապէ: Երկրին 14 միլիոն բնակիչներուն կէսը սպառնալիքի տակ է եւ հիւանդութիւնը հասած է մինչեւ Հարաւի Ափրիկէ, ուր եւս 11 հոգի մեռած է արդէն:

ԻՐԱՔՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ՝ Մոնթազէր ալ-Զայիտի արաբական աշխարհի հերոսը դարձած է այն պահէն ի վեր, երբ կօշիկները նետած է Պուշի երեսին: Արաբական մետխաներու մասնագէտի մը համար կօշիկը ամէնէն ծանր նախատինքներէն մէկն է արաբական մշակոյթի դետնին վրայ: Հերոս ըլլալով հանդերձ, առայժմ բանտն է: Քատաֆիի աղջիկը շքանշան մը պիտի տայ:

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՈՅԻ վարչապետը իր երկրին թեկնածութեան դիմումը յանձնած է Նիքոլա Սարքոզիի որ դեռ քանի մը օր նախագահն է Եւրոպական Միութեան:

ՀՈՐՍԹ ԹԱՓԷՐԹ, որ ծանօթ է Ֆըրանսայի մէջ գերման ոստիկանապետ՝ Տէրիքի իր դերով, մեռած է Միւնիխի մէկ թուժարանին մէջ, 85 տարեկանին:

ԱՇԽԱՐՀԻ ամէնէն հարուստ 50 արաբները 25 միլիառ տոլար կորսնցուցած են ֆինանսական տագնապին պատճառով: Առաջիններէն է սաուտցի իշխան ալ-Վալիտը, որ 4 միլիոն կորսնցուցեր է, ինչ որ իր հարստութիւնը 17,1 միլիառի իջեցուցեր է...:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ Ուոլուորթս հանրածանօթ վաճառատուները (814) սնանկացած են եւ կը փակեն իրենց դռները: Հոծ բազմութիւն մը խանութները խուժած էր Դեկտ. 11ին, օգտուելու 50% զեղչէն: 99 տարի է որ այդ վաճառատունը հաստատուած էր Մեծն Բրիտանիա:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ամէնօրեայ մամուլը շատ ծանր տագնապի մէջ է եւ առաջին զոհերէն է տնտեսական յետքայլին: Ամէնօրեայ մամուլին թիւ 1ը՝ Կանէթ որ տէր է 85 օրաթերթերու, 2000 պաշտօնազրկում ըրած է:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎՀԱՏԻՐ

Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան շրջանաւարտները խոկալէս մեր ընդհանուր պատկերէն բաւական տարբերող մաքառումի ոգի եւ ընթացք կը ցուցաբերեն վարժարանին փակումէն ի վեր։ Անհաւասար ու աշխարհի զանազան անկիւններուն մէջ ցրուած իրենց ուժերով կը պայքարին հզօր միութեան (ՀԲԸՄ) մը վարիչներուն դէմ, յամառելով Մելգոնեանը վերաբանալու ջանքերը շարունակելու։

2005էն, փակումի թուականէն ի վեր անոնք դիմեցին այդ միութեան մեծաւորներուն, հանրութեան կոչեր ուղղեցին, դատական գործ յարուցեցին Պոլսոյ պատրիարք Մեսրոպ արք. Մութաֆեանի հետ, նոյնիսկ պահանջեցին Կիպրոսի իշխանութիւններէն։ Փակելու որոշումը արձակող մեծաւորները Հայաստանէն ալ քար լռութեան նեցուկով հազիւ բարեհաճեցան պատճառաբանութեան փշրանքներ շպրտել, Սփիւռքի հանրութիւնը հակազդեց քննադատելով, այպանելով, պահանջելով, բայց ոչ լսող եղաւ, ոչ «համմէ՞» մը ըսող. դատարանները վճռեցին անօրինող միութեան ի նպաստ (հակառակ որ թրքական ատեաններ չէին, մէկը կիպրական էր, միւսը ամերիկեան)։ Միայն Կիպրոսի կառավարութիւնը պարտուեցաւ քանդումի այս միաձայն վաւերացումէն. յատուկ հրամանագիր մը հրապարակեց, հաստատելով որ Մելգոնեանի կալուածին 60%ը անձեռնմխելի կը յայտարարէ, զայն նկատի առած որպէս ուսումնաճարտարապետական ազգային ժառանգութիւն, իսկ կից պուրակը՝ որպէս «կանանչ գօտի»։ Այս որոշումով սանձ մը դրուած կ'ըլլայ կալուածին շահութաբեր վաճառքի ախորժակներուն, որոնց սիրոյն առնուած էր կրթարանը փակելու որոշումը։ Թէեւ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ այդ սանձը որքա՛ն կեանք կ'ունենայ, քանի որ ոչինչ կ'արգիլէ մտածել որ կիպրական ու ամերիկեան դատարաններուն դաւաճան վճիռներէն ետք, ճար պիտի չգտնուի Կիպրոսի կառավարութեան որոշումն ալ փոխել տալու։

Այս փուլին հասած թղթածրարը շատեր փակուած կը կարծէին այլեւս։ Որոշ հետաքրքրութիւն մը կ'ուզէր տեսնել թէ ալէք-անիրական միութիւնը պիտի ձեռնարկէ՞ իրեն ձգուած 40%ը ծախելու. թէ համբերութեամբ պիտի սպասէ կալուածին ամբողջութեան համար այդ կարելիութիւնը ստանալու օրուան։ Անշուշտ ոչ ոք պատասխան ունի հարցումին թէ եթէ այդ սպասումը տասը, կամ յիսուն տարի տեւէ, ի՞նչպէս պիտի բացատրուի Մելգոնեանը փակելով կրթական ռազմավարական օճախ մը քանդելու ոչ մէկ բանի ծառայած արարքը։

Միւս կողմէ, Մելգոնեանի նման կրթարանի մը մէջ միմիայն շահութաբեր կալուածը տեսնող «ազգային»ները տրտունջներու որպէս պատասխան, Հայաստանեան «Մելգոնեան կրթական կեդրոն»ի մը խայծը շրջանառութեան մէջ դրին։ Գերարդիական ու շլացնող յատակագիծը, մանրակերտի լուսանկարները համացանցի կայքէջերէ ցանցին համոզել որ Կիպրոսի գործը Հայաստանի մէջ կը շարունակուի, որպէս «երիտասարդական համալիր»։ «Արձակուրդի ճամբար» կամ «զբօսանքի կայան» որակումները վարպետօրէն շրջանցած այդ կեդրոնը աշխարհի տարբեր անկիւններէն եկող երիտասարդներ պիտի խմբէ, անոնց հայերէն, հայ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն սորվեցնելու համար վեցամսեայ շրջաններով... հայեցի դաստիարակութեամբ սերունդ ունենալու այս գրեթէ ծաղրանկարային ծրագիրէն տրուած է Մելգոնեան փոխարինելու պարտականութիւնը։ Աւելորդ է ըսել որ Կիպրոսի վարժարանին փակումէն ի վեր այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ գործնական քայլի մասին տեղեկութիւն հասած է։

Այս ամօթալի ու ցաւոտ հարցին կրկին անդրադառնալու պատճառ եղաւ Սփիւռքի նախարարուհի Հ. Յակոբեանի ԱՄՆ այցի օրերուն Լոս Անճըլըսի մէջ նախկին մելգոնեանցիներու հետ հանդիպումը։ Ինչպէս կը տեղեկացնէր «Ասպարէզ» օրաթերթը (Դեկտ. 9), հանդիպումը տեղի ունեցած էր բժ. Յ. Մեսրոպեանի Կլենտէյլի դարմանատան մէջ. ներկայ եղած էին Մելգոնեան սանուցի ներկայացուցիչներ. Րաֆֆի Ցնծալեան, Զօհրապ Շամմասեան, Վահագն Ղարիպեան, Կարօ Գասապեան. իսկ նախարարուհիին ընկերացած էր Հայաստանի Լոս Անճըլըսի հիւպատոս Արմէն Լիլոյեան։

Հ. Յակոբեան ունկնդրելէ ետք Մելգոնեանի հիմնադիրներուն նպատակներէն մինչեւ փակումի որոշումը երկարած շրջանին մասին բացատրութիւնները, նման կրթարանի մը հայութեան համար ռազմավարական բացառիկ նշանակութիւնը, նաեւ Մելգոնեանը կրկին բաց տեսնելու համար նախկին սաներու տարած աշխատանքները, հաւաստումներ ըրած է։ Ըսած է թէ հարցը անպայման պիտի յանձնէ նախագահ Ս. Սարգսեանի եւ վարչապետին ուշադրութեան։

«Ես որպէս ձեր ներկայացուցիչը, պարտաւոր եմ ներկայացնելու Մելգոնեանի հարցը Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ անձամբ պիտի հանդիպիմ ՀԲԸՄ-ի կեդրոնը Լուիզ Սիմոնի եւ Պերճ Սեդրակեանին, Մելգոնեանը վերաբանալու նիւթով. ապա նոյն հարցով պիտի հանդիպիմ նաեւ Կիպրոսի կառավարութեան դէմքերու։ Կը հաւատամ որ հայ լեզուն պահելը ազգապահպանման անհրաժեշտ ու բաւականն է։ Ինծի ծանօթ է Մելգոնեանի ազգաշէն նպաստը հայութեան» ըսած է Հ. Յակոբեան։

Ի՞նչ ընկալում կրնան գտնել այս խօսքերը. Մելգոնեանի հարցը մոռացութեան չմատնելու առիթ՞ մը, թէ նաեւ՝ նախարարուհիին հաւաստումով Մելգոնեանի վերաբացումի մը յոյսին։

Ամբողջ Սփիւռքը վրդովուած, հակազդեցութեան մղած փակումը ամէն մարդ գիտէ թէ ոչ մէկ արձագանգ գտաւ Երեւանէն. «ազգապահպանում»ը ամէն ճառի ու քարոզի մանրուք դարձուցած այդ շրջանակին մէջ, թէ՛ քաղաքական դասը, թէ՛ եկեղեցականը ու բոլոր միւսները մեղսակից լռութիւն պահեցին։ Անոնք հաւանօրէն կը սպասէին նոյնանուն երիտասարդական կեդրոնին բացումին, տաքցնելու եւ սեղան բերելու համար հայապահպանութեան, հայեցի դաստիարակութեան նախանձախնդրութեան յանկերգները։ Այս պայմաններով, ի՞նչ կրնայ տալ հարցը նախագահին, Լ. Սիմոնին, Պ. Սեդրակեանին, կիպրական կառավարութեան դէմքերուն հետ օրակարգի նիւթ ընելու Հ. Յակոբեանի պատրաստակամութիւնը։ Մանաւանդ երբ այդ «պատասխանատու»ներուն օրակարգին վրայ վստահաբար աւելի առաջնային տեղ ունի Մելգոնեանի կալուածը անձեռնմխելի հռչակած կառավարական որոշումին բեկանման խնդիրը։

Ս. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅՈՅՍԻ ՆՇՈՅԼ ՄԸ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԸ ՎԵՐԱԲԱՆԱԼՈՒ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Արդէն շուրջ երեքուկէս տարի կ'ընէ որ (2005 Յունիս 5) փակուեցաւ Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը (Մ.Կ.Հ.) ազգավնաս դատումի հետեւանքով։ Այս առթիւ չեմ փափաքիր դատապարտել Հ.Բ.Ը. միութիւնը, որ 1906ին հիմնումէն ի վեր բարեսիրական ու կրթանուէր գործ կատարած է, արժանանալով համազգային սիրոյ ու գնահատանքի։ Բայց դատապարտելի այս արարքին հեղինակները՝ Հ.Բ.Ը.միութեան այժմու ղեկավարութիւնը, կարելի չէ զերծ պահել դատապարտութենէ եւ պատասխանատուութենէ։

Շատ գրուեցաւ այս մասին. շատ մտաւորականներ դատապարտեցին ազգավնաս այս արարքը, հազարաւոր մելգոնեանցիներ եւ անոնց բարեկամներն ու Մելգոնեանի դերին գիտակից ազգայիններ բողոքի դառն գրութիւններով միացան համազգային ընդվզումին, բայց այդ որոշումին հեղինակները անդրդուելի մնացին իրենց ազգավնաս դիրքին վրայ։

Այժմ անգամ մը եւս գրելու մղում կը ստանամ յոյսի նշոյլէ մը, որ երեւցաւ Կիպրոսի՝ խորհրդարանի նախագահ Մարիոս Կարոյեանի արտայայտութիւններէն, Հայաստան կատարած իր այցելութեան ընթացքին։ «Ազգ»ի խմբագիր Յակոբ Աւետիքեան առիթը չէ փախցուցած ցաւալի այս իրականութիւնը արծարծելու կիպրական իշխանութեան բարձրաստիճան հայ պաշտօնատարին հետ, անգամ մը եւս առիթ տալով այս տխուր որոշման հեղինակներուն սրբագրելու իրենց ազգավնաս արարքը։ Աւետիքեան մելգոնեանցի չէ, սակայն իբրեւ գիտակից մտաւորական եւ նոյնիսկ Հ.Բ.Ը.միութեան պատկանող Յովակիմեան_Մանուկեան վարժարանէն շրջանաւարտ, կը զօրակցի մելգոնեանցիներուն, ի խնդիր Մ.Կ. հաստատութիւնը վերաբանալու անոնց պայքարին, այն համոզումով որ Մ.Կ.Հ. եղած է մեր ազգապահպանումի ճիգին մէջ անփոխարինելի դեր կատարած միջնաբերդ մը։

Սակայն լաւ է որ վերջ տանք այս տխուր խորհրդածութիւններուն եւ խօսքը տանք պարոն Կարոյեանին. «Մեզի համար ալ շատ տխուր է որ վարժարանը այս վիճակին մէջ գտնուի. մենք համաձայն չենք այդպիսի դիրքորոշման եւ այդ գործընթացին։ Իմ նախորդ պաշտօնին բերմամբ համագործակցելով հայ գաղութին հետ, կը փորձէի դիրք բռնել այդ գործընթացին դէմ, եւ հիմա ալ մարդկային հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ ամէն ինչ կը փորձենք ընել որ այս դպրոցը նորէն կարենայ գործել, որ հայ ժողովուրդի գերազանց ներկայացուցիչ մըն էր, դեսպան էր ամբողջ աշխարհի համար։ Յուսով եմ այն անձերը որոնք պատասխանատու են այդ վարժարանին վերաբերեալ որոշում կայացնելու, ճիշդ որոշում պիտի կայացնեն, որ այդ վարժարանը չփակուի եւ մնայ գործող։ Ատիկա հայ համայնքի եւ մեր բոլորի ցանկութիւնն է», ըսաւ պր. Կարոյեան։

Մարիոս Կարոյեանին կ'ընկերակցէր Կիպրոսի Համայնքային տան հայ ներկայացուցիչ Վարդգէս Մահտեսեանը, որ նշեց.— «Անձնապէս շատ մեծ ճիգերով եւ օգնութեամբը ներքին գործոց նախարարին, կրցանք պաշտպանողական գօտիին մէջ դնել Մելգոնեանի 60 տոկոսը՝ երկու շէնքերն ու առջեւի անտառը (պուրակը), որուն ծառերը տնկած են առաջին որբերը, որոնք յաճախած են Մելգոնեան, ի յիշատակ իրենց հայրերուն ու մայրերուն։ Այդ մասը գոնէ պաշտպանուած գօտիին տակ է եւ մէկը չի կրնար ձեռք դնել։ Անշուշտ որոշ Հայեր իմ դէմս արտայայտութիւններ ունեցան, որ ատիկա սխալ քայլ մըն էր, արժէքը պիտի իյնայ կալուածին, բայց ամէն բան պէտք չէ փոխարինուի դրամով»։

Անձնապէս յոյս չունինք որ այս ողբալի որոշման հեղինակները զղջան եւ վերատեսութեան ենթարկեն իրենց որոշումը, առանց բոլորովին զանց ընելու հրաշքի մը կարելիութիւնը։ Մելգոնեանի փակման դէմ շարունակուող դատապարտութեան շարժումը նոր համախոհներով կը զօրանայ, որոնցմէ եղան կիպրական կառավարութեան մէջ գործող երկու հայ ներկայացուցիչները։

Բայց հրաշքէ մը աւելի, կը յուսանք ու կը մաղթենք որ անցնող ժամանակը ազգավնաս այս որոշումը կայացնողներուն օգնած ըլլայ գիտակցելու իրենց սխալին եւ քաջութիւնը ունենան զայն սրբագրելու։ Գործող Մելգոնեան կրթարանը այս ժամանակամիջոցին կրնար հարիւրեակ մը գիտակից Հայեր պատրաստել յօգուտ ազգապահպանման մեր աշխատանքին եւ յօգուտ ազգային պատասխանատու դիրքերու վրայ գտնուող պաշտօնատարներու, իրենց պարտականութեանց գիտակցութեան մշակման։

Լաւ ղեկավարութիւն մը պէտք չէ վախնայ ինքնասրբագրութիւն կատարելէ, ընդառաջ երթալու համար ժողովրդային արդար պահանջքներու։

Մոնրէալ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒ ՄԻՕՐԵԱՅ ՍԵՄԻՆԱՐ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Նոյ. 10ին, տեղի ունեցած է Ազգ. վարժարաններու խնամակալ մարմնի կազմակերպած կրթական մշակներու միօրեայ սեմինարը, որուն մասնակցած են ազգային եւ հայկական այլ վարժարաններէ 360 կրթական մշակներ: Բացումը կատարած է մարմնի գործավար Յովան Թաշճեան: Մարմնի ատենապետ Մարք Կէտիկեան անդրադարձած է կրթական մարզին մէջ ժամանակակից գիտական եւ ուսումնական յառաջընթացին հետ քայլ պահելու անհրաժեշտութեան: Դասախօսած է տոքթ. Հէրի Պետեւեան օրինակներով բացատրելով մեր ապրած ընկերային միջավայրի ազդեցութեան բերումով, դպրոցներու մէջ ի յայտ եկող բռնութեան երեւոյթները եւ ներկայացնելով զանոնք ճանչնալու, արժեւորելու եւ համապատասխան վերաբերում ցուցաբերելու մասնագիտական մօտեցումները: Ապա, երեք յաջորդական պահերու ընթացքին տեղի ունեցած են 37 աշխատանիստեր, նուիրուած կրթական, դաստիարակչական եւ ուսումնական այլազան հարցերու: Առանձին նիստ մը յատկացուած է հայերէն նիւթեր դասաւանդող ուսուցիչներուն համար: Հայագիտական առարկաներու դասագրքի ու դասաւանդման եղանակներու վերանայումը նկատուած է հիմնական առաջնահերթութիւն մը: Կատարուած քննարկումներու ճամբով ուսուցիչները հաւաքական ճիգով յայտնաբերած են աշակերտներուն մօտ հայագիտական առարկաներու ընկալման եւ իւրացման գծով նկատուող դժուարութիւններն ու ընդհանրութիւնները:

* * *

ՄԻՀՐԱՆ ԱՂԲԱԲԵԱՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ՓԱՆՈՍԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԵՆ «ՎԻՔԹՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ» ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ

Կլէնտէյլի «Ռընեսանս» ճաշասրահին մէջ, Նոյ. 7ին, հայ ճարտարագէտներու եւ գիտնականներու ընկերակցութիւնը, իր հիմնադրութեան 25ամեակին առթիւ, պարգեւատրած է փրոֆ. Միհրան Աղբաբեանն ու տոքթ. Յակոբ Փանոսեանը՝ «Վիքթոր Համբարձումեան» շքանշանով: Փրոֆ. Աղբաբեան հիմնադիր նախագահն է Հայաստանի ամերիկեան համալսարանի, իսկ տոքթ. Փանոսեան հիմնադիրը հայ ճարտարագէտներու եւ գիտնականներու ընկերակցութեան (1983) եւ ԱՐՓԱ հիմնարկին (1992): Ճաշ-հանդիսութեան բացումը կատարած է ընկերակցութեան փոխ նախագահ Աշոտ Տէր Պետրոսեան: Յայտագիրը վարած է Փաթրիք Շահինեան: Ընկերակցութեան նախագահը՝ Շանթ Քենտէրեան, ներկայացուցած է ընկերակցութեան գործունէութիւնը, կեդրոնանալով նորագոյն ծրագիրներու վրայ, յատկապէս Հայաստանի մէջ: Ընկերակցութեան նպատակն է աշխարհացրիւ հայ ճարտարագէտներու, գիտնականներու, արդիւնաբերողներու եւ ճարտարապետներու միջեւ մասնագիտական եւ ընկերային կապ ստեղծել:

* * *

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԶՐՈՅՑ

Փասատինայի Հայ կեդրոնին մէջ, Նոյ. 2ին, տեղի ունեցած է հայերէն լեզուին նուիրուած զրոյց մը, հայ մշակոյթի օրուան առթիւ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Շահան Շահնուր» մասնաճիւղին: Բացումը կատարելով հանդիսավարուհի Մարօ Թիւթելեան, ներկայացուցած է զրոյցին մասնակցողները՝ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի տնօրէն Վիգէն Եագուպեան, «Յովսէփեան» վարժարանի տնօրէն Շահէ Մանկրեան, «Թալեան» մանկամսուրի տնօրէնուհի Հելէն Մանուշարեան, շրջանի Հ.Ե.Դ. «Նիկոլ Դուման» ուխտէն Իշխան Պօղոսեան եւ ուսուցչուհի Խաթուն Բագրատունի: Զրոյցին մասնակիցները բացայայտած են հայերէն լեզու սորվելու անհրաժեշտութիւնը եւ չեշտած ծնողներուն ունեցած դերակատարութիւնը այդ մարզին մէջ, հաստատելով որ եթէ անհատ մը իր մայրենի լեզուին տիրացած է, այլ լեզու մը կամ նոյնիսկ լեզուներ շատ դիւրութեամբ կրնայ ընկալել եւ սորվիլ: Արծարծուած են կարեւոր նկատուած հետեւեալ կէտերը.

— Ամէնօրեայ վարժարաններու մէջ հայերէն լեզուի դասաժամերը բաւարար չեն. այլ նիւթերու հայերէնով դասաւանդումը եւս էական է:

— Հայերէն լեզուի դասատուներու պատրաստութիւն, հայերէն նոր գիրքեր եւ յատկապէս հայկական թատերախաղերու հրատարակում, հեռատեսիլի յայտագիրներէն մանկական սփռումներու յաւելում, համակարգչային հայերէն զանազան խաղեր, եւ այլն:

— Ծնողք—վարժարան—աշակերտ կապի սերտացում, ինչպէս նաեւ նոր սերունդին հայերէն լեզուով արտայայտուելու արդի կերպերու որոնում:

* * *

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻ ՀՐԱՆՈՅՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀՕՄ-Ի ԿԵԴՐՈՆԸ

Սփիւռքի նախարարուհի Հրանոյշ Յակոբեան, Նոյ. 22ին, այցելած է ՀՕՄ-ի արեւմտեան Ամերիկայի կեդրոնը: Բարի գալուստ մաղթելով հիւրին, Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Ռիմա Պօղոսեան տեղեկութիւններ փոխանցած է անոր շրջանի 26 մասնաճիւղերու, 1500 անդամներու, ընկերային ծառայութեան հինգ գրասենեակներու եւ հոգեբանական կեդրոնի ամէնօրեա, աշխատանքներու մասին: Խօսք առնելով նախարարուհին գիտել տուած է թէ ինք տեղեակ է ՀՕՄ-ի կառոյցին մասին եւ հիացումով կը հետեւի հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի համար տարուող աշխատանքներուն, աւելցնելով. «Այս բոլորը դուք անում էք կամաւորութեան սկզբունքով սիրելի ՀՕՄ-ուհիներ եւ այն մարդը որ պատրաստ է իր ժամանակը, իր կորովը, իր գիտելիքը ներդնել իր ժողովրդի համար, դա ամենամեծ գնահատականն է դրա համար շատ շնորհակալ եմ ձեզանից»:

* * *

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի Խաչատուրեան Հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Նոյ. 1ին, տեղի ունեցած է տեղւոյն «Գուզեան—Զաքարեան—Վասպուրական» ազգային վարժարանի տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 250 հոգի: Բացումը կատարած է Անի Այանեան: Հանդիսավարը՝ վարժարանի շրջանաւարտներէն՝ տոքթ. Յակոբ Քարբանեան, շեշտած է հայկական դպրոցին առաքելութիւնը եւ գնահատական խօսքեր ուղղած է դպրոցին հիմնադիրներուն, որոնք 27 տարիներ առաջ տեսլականը ունեցած էին հայկական վարժարանի մը հիմնադրութեան՝ Սան Ֆրանսիսքոյի եւ շրջակայքի հայ աշակերտութեան համար: Վարժարանը ցարդ տուած է աւելի քան 200 շրջանաւարտներ, որոնցմէ շատեր դարձած են փաստաբաններ, բժիշկներ, ուսուցիչներ եւ զանազան ասպարէզներու մասնագէտներ: Վարժարանի խնամակալ մարմնի ատենապետ Արմէն Սեդրակեան իր խօսքին մէջ նշած է թէ որեւէ նիւթական օժանդակութիւն ապահովութիւն եւ երաշխիք է նոր սերունդի եւ գաղութի գոյատեւման եւ արագօրէն փոխուող ընկերային միջավայրի համար, աւելցնելով որ իւրաքանչիւր ուսանողի դպրոցական կեանքի պատասխանատուներէն ծնողներու կողքին՝ կան երեւելի եւ աներեւոյթ օժանդակութեանց շղթայ մը նուիրեալներու, որոնք իրենց սիրայօժար, կամաւոր եւ նուիրեալ աշխատանքով կարելի կը դարձնեն վարժարանին գոյատեւումն ու յառաջդիմութիւնը: Խօսք առնելով վարժարանին տնօրէնը՝ Եփրեմ Մեհրանեան, նշած է աշխարհի շատ արագ եւ անակնկալ փոփոխութիւններու ազդեցութիւնը հայ նոր սերունդին կազմաւորման եւ մտածելակերպին վրայ, որ էապէս կը տարբերի իրենց ծնողներու եւ մեծ-ծնողներու ազգային ըմբռնումներէն եւ արժէքներու գնահատումէն, աւելցնելով որ հայ դպրոցին նախախնամական դեր վերապահուած է՝ հայապահպանման եւ օրինակելի քաղաքացիներու պատրաստութեան առաքելութիւն: Օրուան բանախօսը՝ «Քարնեկի» բարեսիրական հիմնարկի նախագահ տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, անդրադառնալով Հայոց աղէտներով, վերիվայրումներով, յաղթանակներով ու արուեստով լեցուն պատմութեան, նշած է թէ «այդ բոլորը Հայերուս մէջ արմատաւորած է ի մի գալու, խորհրդածելու, վերլուծելու եւ սերունդներուն փոխանցելու մշակոյթը. փոխանցելու լեզու, կրօնք, գրականութիւն, ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն եւ պար, որոնք կը կազմեն ազգին միտքը, հոգին եւ սիրտը, այլ խօսքով՝ ազգին խիղճը», աւելցնելով որ «Գուզեան—Զաքարեան—Վասպուրական» ազգային վարժարանը դէլու եւ աշակերտները այդ ազգային խիղճը նոր սերունդին աւանդելու եւ աշակերտները այդ ազգային ժառանգին հաղորդ դարձնելու առաքելութեան: Ձեռնարկի գեղարուեստական բաժինէն ետք խնամակալ մարմնին կողմէ յուշանուէր մը յանձնուած է տէր եւ տիկին Սագօ եւ Թամար Սարգիսեանի, ի գնահատութիւն՝ իրենց ամուսնութեան առիթով ի նպաստ վարժարանին գոյացած 80 հազար տոլարի նուիրատուութեան: Այսպէսով, ձեռնարկէն գոյացած եկամուտը հասած է 200 հազար տոլարի:

ԼՐԱՏՈՒ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

1. ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Այս պատմութիւնը խորապէս տպաւորեց երկու փոքրիկ բանտարկեալները, որոնք բարի սիրտ ունէին, եւ գիտէին թէ որքան կենդանիները զգայուն են եւ երախտապարտ՝ հանդէպ անոնց, որոնք մեղմ վերաբերմունք ունին իրենց հետ:

Բարի Տաուտը միշտ պատմութիւն մը ունէր իրենց պատմելու, քաղաքին մէջ իրենց շրջագայութեան ընթացքին, ուստի կարելի եղածին չափ շատ դուրս կու գային: Անոնք բնակչութեան մօտ թըշնամական ո՛չ մէկ տրամադրութիւն կը տեսնէին, եւ երիտասարդ Թուրքերը, որոնք փողոցներուն եւ Նաւահանգիստին մէջ զանոնք կը դիտէին հետաքրքրութեամբ, չէին անարգեր զանոնք, թերեւս զգուշելով անոնց պահակին վախէն: Օր մը, ծովուն մօտ տեսան մօտաւորապէս տասը տարեկան մանչուկ մը, նըստած՝ ծառի մը կոճղին վրայ: Յենած՝ ծառի կոճղին, ան երկու քարեր իրարու կը զարնէր:

Բանտարկեալները կանգ առին, հասկընալու համար խաղը, որուն լծուած էր ան, եւ անոնք զարմանքով տեսան որ կը շինէր գնդիկներ, նման՝ անոնց, որոնք կը ծառայեն Ֆրանսայի մանուկներուն:

«Ի՞նչ կ'ընես, հարց տուաւ Տաուտ:

– Կը տեսնես, գնդիկներ կը շինեմ. ահա քանի մը հատ, զորս շինած եմ»:

«Ինչպէ՞ս կը յաջողիս մարմարի պէս ողորկ ու փայլուն գնդիկներ պատրաստել:

– Երբ զանոնք պզտիկ մասերու վերածեմ, անոնցմէ կը դնեմ գրպաններս, եւ զանոնք իրարու կը քսեմ, ինչ որ զանոնք ողորկ ու փայլուն կը դարձնէ»:

Մանուկը իր գնդիկներէն երկու հատ տուաւ պզտիկ եւրոպացիներուն, որոնք շատ հիացան իր կարողութեան եւ իմացականութեան վրայ:

Ինչ որ մասնաւորապէս կը մտահոգէր այս խեղճ տղաքը, իրենց ծնողներուն մասին տեղեկութիւններ ստանալու փափաքն էր: Իրենք կը խորհէին որ անոնք եւս իրենց պէս Պէյրութ փոխադրուած էին, որովհետեւ անոնք չէին կրնար հաւատալ որ մեռած ըլլային «Սեւըրն»ի ականահարման հետեւանքով:

«Ես բրտօրէն բաժնուեցայ հօրմէս ու մօրմէս, կ'ըսէր Հէրրի, այն պահուն, երբ Թուրքերը մեզ տեղաւորեցին Նաւակներու մէջ: Ի զուր մեր թշնամիներուն աղաչեցի զիս ազատ թողուլ ծնողքիս հետ, տեսայ իրենց նաւակին հեռանալը մեր նաւակէն, ուր կիներու եւ մանուկներու հետ նետուեր էի:

– Ես ալ հայրս ու մայրս տեսայ այն նաւակին մէջ, ուր կը գտնուէին քու ծնողքդ, հաստատեց Մօրիս: Անոնք զիս կը կանչէին, դէպի իրենց կ'երկարէին բազուկներս, սակայն քշուեցայ իրենցմէ հեռու, քեզի հետ միատեղ: Օ՜հ, ես վըստահ եմ որ անոնք չմեռան նաւուն վրայ, ուստի կը յուսամ միշտ զիրենք վերագտնել ծովափ բերուած բանտարկեալներու մէջ:

– Ես ալ նոյն յոյսը ունիմ, պատասխանեց Հէրրի, եւ այս է որ ինծի ուժ կու տայ»:

2. ՏԻՐՋԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Առաւօտ մը, իրենց Պէյրութ ժամանումէն քանի մը օր ետք, Տաուտ ըսաւ իր բանտարկեալներուն.

«Դամասկոս պիտի փոխադրուիք "Սեւըրն»ի վրայ ձերբակալուած կանանց եւ մանուկներուն եւ եւրոպացի քանի մը կանանց հետ, որոնք Պէյրութ կը բնակէին պատերազմէն առաջ: Թուրքերը կը վախնան որ Նաւահանգիստը յարձակումի ենթարկուի անգլիական զրահաւորներու կողմէ, որոնք կը շրջին ծովափին բացերը: Արդէն "Սեւըրն"ի ուրիշ ճամբորդներ Դամասկոսի ծովային կայանը փոխադրուած են:

– Այն ատեն, յարեց Հէրրի, եթէ բանտարկեալներ ուղարկուած են Դամասկոս, գուցէ պիտի կրնանք գտնել մեր ծնողները:

(Շար. 4)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Պատարագ՝ ժամը 11ին։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 23
Սրբոցն Դաւթի մարգարէին
եւ Յակովբայ Տեառնեղբայր առաքելոյն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին։
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին։

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ
Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են։

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01·43·78·57·67 կամ 01·44·05·17·77։

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009

Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009**. Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **JEUDI 18 DECEMBRE : Rencontre avec Hayk Demoyan, directeur du Musée du Génocide d'Erevan (Dzizernakapert) à 20h :**
Perspectives d'avenir autour d'une institution vouée à la conservation de la Mémoire et au développement de la recherche historique.

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, à **20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :
- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :
CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը 2009թ. շարունակելու է արտասահմանեան երկրներում գործող հայերէնի ուսուցմամբ դպրոցներին, մանկապարտէզներին, միօրեայ եւ այլ տիպի կրթօճախներին ուսումնական գրականութեան եւ այլ ուսումնաօժանդակ նիւթեր տրամադրելու պետական ծրագիրը։

Դասագրքերի ձեռքբերումն իրականացւում է հիմնականում ներկայացուող յայտերի հիման վրայ։

Այդ կապակցութեամբ, 2009/2010 ուսումնական տարուայ համար հայերէն ուսուցմամբ դպրոցների ուսումնական կարիքները լիարժէք պատկերացնելու եւ անհրաժեշտ ուսումնական գրականութեան ու օժանդակ նիւթերի ցանկը ձեւաւորելու նպատակով, խնդրում ենք գալիք ուսումնական տարուայ համար անհրաժեշտ ուսումնական գրականութեան ու օժանդակ նիւթերի յայտերը Հայաստանի Հանրապետութեան կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան ներկայացնել մինչեւ 2008թ. Դեկտեմբերի 25ը։

Ներկայացուող ցանկը կարող է ներառել որոշակի դասագրքերի, ձեռնարկների, գրքերի կամ օժանդակ նիւթերի անուանումներ՝ անհրաժեշտ քանակի նշումով, ինչպէս նաեւ ընդհանուր ցանկութիւններ եւ առաջարկներ։

Ուսումնական գրականութեան եւ օժանդակ նիւթերի վերջնական ցանկը նախարարութեան կողմից կը ներկայացուի Փետրուար ամսին՝ ընտրութիւնը կատարելու եւ վերջնական յայտերը ներկայացնելու նպատակով։

Յայտերը կարող էք փոխանցել ուղղակիօրէն Կրթութեան եւ գիտութեան կամ Սփիւռքի նախարարութիւն, ինչպէս նաեւ Փարիզում Հայաստանի դեսպանութիւն։ Ցանկալի է նամակում նշել Ձեր ելեկտրոնային փոստի հասցէն։

Հասցէ՝
ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւն
0010, Երեւան, Գլխաւոր պողոտայ,
Կառավարութիւն 3րդ շէնք

Հեռ. (37410) 58-13-91
Ֆաքս (37410) 52-52-07
e-mail : spyurq@yahoo.com
web sites : www.edu.am
www.armedu.am

Փարիզ, 11 Դեկտեմբեր 2008թ.

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 18
JEUDI
18 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.099 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.099

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻ՞ՒՆ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 12ի մօտ յանկարծակի խուճապ մը ըստեղծուած է Պուլվար Հօսմանի մեծ վաճառատուներուն առջեւ, երբ հաղորդուած է որ ռումբեր զետեղուած են Փրէնթանի (այրերու վաճառատունը) լուացարանին մէջ: Քիչ ետք մանրամասնութիւնները կը տրուէին, մինչ կը ժամանէր ներքին նախարարուհին՝ Մ. Ալիօ-Մարի: Կը պարզուէր որ նոյն առաւօտը մամուլի Ֆրանսական գործակալութիւնը (ԱՖՓ) նամակ մը ստացած էր եւ որու մէջ (ուղղագրական սխալներով) կ'ըսուէր. - «Քանի մը ռումբեր զետեղած ենք Փրէնթանի այրերու վաճառատան մէջ, անոնցմէ մէկը կը գտնուի 3րդ յարկի լուացարանը: Եթէ մէկը չմիջամտէ Դեկտ. 17էն առաջ կը պայթին»: Շարունակութեան մէջ կ'ըսուի թէ այդ ուղերձը պէտք է փոխանցուի Հանրապետութեան Նախագահին, որպէսզի քաշէ իր զօրքերը Աֆղանիստանէն մինչեւ Փետրուարի վերջ, «հակառակ պարագային գործի կ'անցնինք դրամատէրերու ձեր մեծ վաճառատուներուն մէջ եւ այս անգամ առանց ձեզի լուր տալու»: Կ'աւելցուի նաեւ թէ կատակ չէ, եթէ ձեռնհաս իշխանութեանց լուր չտրուի արիւն կը հոսի ու կ'եզրակացուի՝ «Կեցցէ՛ ազատ Աֆղանիստանը»: Այս գործողութեան տէր եղած է «Աֆղան յեղափոխական ճակատ»ը, որ անծանօթ շարժում մըն է:

Ամէն պարագայի մէջ, յայտնաբերուած հինգ ռումբերն ալ պիտի չպայթէին եւ կը թուի որ առայժմ ազդարարութեան բնոյթ մը կար միայն: Մնաց որ նման ազդարարութիւններ անցեալին ալ եղած էին եւ սպառնալիք կար այդ ուղղութեամբ: Սարքոզի պէտք է քաշէր Ֆըրանսական զօրքերը Աֆղանիստանէն, ինչ որ Նախագահը չի նախատեսեր, համոզուած որ հարկ է պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ: Երեքշաբթի օրուան դէպքին առեն Սարքոզի Սթրազպուրկ կը գտնուէր, ուր իր ելոյթին մէջ շեշտեց թէ հարկ է աչալուրջ եւ վճռակամ ըլլալ ահաբեկչութեան դէմ: Նոյն օրը իսլամական շրջանակներու մէջ 7 հոգի ձերբակալուած է: Մնաց որ համոզում չկայ թէ իսկապէս իսլամապաշտներու գործն է:

Պարզ է որ տօնական օրերու նախօրեա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ.

«Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ ՑԱՐԳԵՑ ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՏՈՒԱԾ ԽՈՍՏՈՒՄԸ»

Թրքական լրասփիւռներու ծանօթ դէմք Մ.-Ա. Պիրանտ այս խորագրով գովեստներ կը շռայլէ Նախագահ Սարքոզիի որ յարգած է Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն հարցերը հարթելու, կապերը զօրացնելու եւ Եւրոպական Միութեան Ֆրանսայի նախագահութեան շըրջանին Թուրքիոյ անդամակցութեան բանակցութիւնները չխոչընդոտելու խոստումները («Հիւրրիյէթ», Դեկտ. 16):

Լրագրողը երեք կէտով կու տայ ըսուածին փաստերը. ա) Ֆրանսա իր նախագահութեան ամիսներուն ամբողջովին անկողմնակալ գտնուած, նոյնիսկ բանակցութեան երկու նոր գլուխ բանալ խոստացած է: բ) Կառավարութիւնը զօրավիգ չէ եղած Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի դարձնող օրինագիծին: գ) Կառավարութիւնը ի վերջոյ բացայայտօրէն դէմ դիրք գրաւած է այդ օրինագիծին վաւերացումին:

Մ.-Ա. Պիրանտ գոհ է յատկապէս տեսնելով որ Ֆրանսացի հանրութիւնը անդրադարձած է Թուրքիոյ դէմ արտայայտուած չկամութեան: Ատոր ապացոյց կը նկատուի Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակելու ջանքին դէմ պատմաբաններու յայտարարութիւնը:

Ֆրանսա – Թուրքիա յարաբերութիւնները, ձեզի, մեզի մեծ աւետիս, վերադարձած են նախկին կացութեան, ըստ Պիրանտի:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԷՐԿԷՆԷՔՈՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բանակի ուժերուն յենած ուրուային պետութիւն մը կազմակերպելու, այդ ուղղութեամբ զանազան ոճիրներ (ներառեալ՝ Հ. Տինքինը) գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած «Էրկէնէքոն»ի անդամներէն գլխաւոր դերակատար Վ. Քիւչիւք Դեկտեմբեր 15ի նիստին ամբաստանագրին պատասխանելու հրաւիրուած է: Մերժելով իրեն ուղղուած ամբաստանութիւնները, նախկին զինուորականը շեշտած է թէ իր պաշտօնին սահմաններէն դուրս չէ ելած եւ կատարած է իրեն տրուած պարտականութիւնները:

Իր խօսքին մէջ յիշած է, թէ անդամ է Ատրպէյճանցիներու համաշխարհային համաժողովին, մասնակցած է Հայերու ոճիրներով մահուան դատապարտուած Պօղազլըեանի քայմաքամ Քէմալ պէյի արձանին պատրաստութեան, եւլն.: Պնդած է թէ «Էրկէնէքոն»ի դատավարութեամբ հանրապետութիւնն ու Աթաթիւրքը դատելու փորձ կ'ըլլայ, նպատակ ունենալով վարչակարգն ու կրօնքը փոփոխութեան ենթարկել:

★ ☆ ★

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մինչ Թուրք մտաւորականներու Հայերէ ներողութիւն խնդրելու համացանցի արշաւը օրական հազարաւոր ստորագրութիւններ կը ստանայ, հանրային կարծիքէն ետք քաղաքական ոլորտին մէջ ալ կը ծաւալի անոր մասին վէճը:

Դեկտեմբեր 16ին զանազան կուսակցութիւններու պատկանող երեսփոխաններ թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնած են Դեկտեմբեր 15ին հանրութեան ուշադրութեան յանձնուած հանրագրութեան մասին: Իշխանութեան կուսակցութեան (ԱԶ) Ատանայի երեսփոխան Մ. Ֆըրաթ ըսած է թէ հաւաքականութիւններու անցեալին մէջ նման պատահարներ կըրնան գտնուիլ. բնական կը գտնէ ներողութեան արարքը: Հարցին մասին վըճիռը պատմաբաններու կը պատկանի, բայց ներողութիւն խնդրել առաքինութիւն մըն է: Նոյն կուսակցութենէն ուրիշ երեսփոխան մը ընդունելով հանդերձ թէ անցեալին մէջ Հայերու եւ Թուրքերու համար տխուր պատահարներ կան, ներկայի պայմաններով ներողութիւն խնդրելու արարքը դաւաճանութիւն նըկատած է: Ընդդիմութեան Ժողովրդական կուսակցութեան եւ ազգայնամոլ Ազգային շարժումի երեսփոխաններ խստիւ պախարակած են հանրագրութիւնը, ափսոսալով որ նախկին դեսպաններու փոխարէն Արտաքին գործերու նախարարութիւնը չէ եղած անոր հակազդողը: Իսկ քրտամէտ ՏԹՓ-ի երեսփոխան մը ըսած է թէ իրականութիւնը կարելի չէ քօղարկել, աշխարհի շատ երկիրներ ներողութիւն խնդրած են, մտաւորականներուն ըրածը խղճի պարտք մը հատուցանել է:

Քաղաքական ոլորտին մէջ յատկանըշականը նախագահ Ա. Կիւլի մեկնաբանութիւնն է. ան ըսած է թէ «Թուրքիա երկիր մըն է ուր մարդոց տեսակէտները ազատօրէն կրնան արտայայտուիլ: Որպէս պետութիւն մեր կեցուածքը յայտնի է: Վճռակամ ենք հարցերը լուծելու մեր դրացիներուն հետ երկխօսութեամբ. ասիկա կարելի է: Խնդիրներուն տեւականացումը ոչ ոքի օգտակար է»:

Ա Մ Ն

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՎ ՀԱՅ ԳՈՂԵՐ

Լաս Վեկասի ոստիկանութիւնն ու Էֆ. Պի. Այ.ը Դեկտեմբեր 15ին քանի չափ կասկածելի ձերբակալած են. անոնք կ'ամբաստանուին ինքնութեան թուղթեր գողնալով ու անոնցմով զեղծարարութիւններ ընելով: Ամբաստանագիրը կը վերաբերի 23 հոգիի. անոնց մէջ կան Հայեր, Ռուսեր, Պուլկարացիներ, Ալպանացիներ: Մեծ մասը Գալիֆորնիայէն է: Ըստ ոստիկանութեան տուեալներու, անոնք քանի մը շաբթուան ընթացքին յաջողած են մէկ միլիոն տոլար չորթել, գործածելով զեղծուած վարկաքարտեր եւ ինքնութեան գողցուած թուղթեր:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱԳՐՖՆԵՐԸ ԴԱՏԸ ՇԱՀԱԾ ԵՆ

Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանը վճռած է որ Թուրքիա բռնաբարած է երկու հայկական վագըֆի իրաւունքները: Ատեանին առջեւ դատ բացած էին Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցիին, դպրոցին եւ գերեզմանատան վագըֆը (2003) եւ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին վագըֆը (2002): Երկուքն ալ բողոքած էին իրենց կարգ մը կալուածներուն պետութեան կողմէ անարդարօրէն գրաւումին դէմ:

Ատեանը տեղին գտած է բողոքը և Թուրք պետութիւնը դատապարտած հատուցում վճարելու: Ս. Գէորգի վագըֆին պէտք է երեք ամսուան ընթացքին վերադարձըւին գրաւուած կալուածները, կամ 600 հազար եւրօ հատուցում վճարուի: Ս. Փրկիչի վագըֆին ալ 275 հազար եւրօ պէտք է վճարուի:

Պետութիւնը վճիռին առարկելու եւ վերաքննութիւն պահանջելու իրաւունք ունի:

ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ «ԳՆԱ ՄԵՌԻ՛Ր, ԵԿՈՒՐ ՍԻՐԵՄ»Ը

Թուրքիոյ Մարսէյլի հիւպատոսը, Խօ. Այտան, որ նշանակուած է 2007 Հոկտեմբերին, Դեկտ. 16ին քաղաքավարական այց մը տուած է Ժ.-Գ. Կոտէնի: Այդ առիթով «Փրովանս» թերթը քանի մը հարցում ուղղած է իրեն. հարցումներէն մէկը կը վերաբերի Մարսէյլի հայ հոծ համայնքին. Ինչպէս հիւպատոսը կը նախատեսէ անոր հետ շօշափել Ցեղասպանութեան հարցը: Խօ. Այտանի պատասխանը քաղաքական քծնանքի ու պատեհապաշտութեան գլուխ-գործոց օրինակ է, արժանի տեղ գտնելու քաղաքական ճապկումի դասագիրքերուն մէջ: Հիանալի տուեալ է նաեւ, եթէ տակաւին պէտք ունեցող կայ, տեսնելու թէ ի՛նչպէս կը գործէ Թուրք քաղաքական տրամաբանութիւնը:

Հիւպատոսը կ'ըսէ.

«Հայերը մեր քոյրերն ու եղբայրներն են: Ներկայիս անոնց թիւը մօտ 80 հազար է Թուրքիոյ մէջ: Հայերը միշտ Թուրքիոյ հարստութիւնը հանդիսացած են: Հեղինակներն են արտակարգ կառոյցներու, յատկապէս Պոլսոյ մէջ: Մենք իրենց կը պարտինք կոթողներ, մըշակութային ու կրօնական կառոյցներ, շէնքեր, նաեւ խոհանոց ու երաժշտութիւն: Որշած ենք սեւեռիլ ապագային: Ամէն բան ծայր առաւ 2005ին: Անկէ առաջ դժուար տանելի կացութեան մը մէջ էինք: Կ'ուրանայինք, կամ կը փորձէինք միջազգային քննադատութիւնը դիմակայել: Յետոյ, չորս տարի առաջ թուրք վարչապետը եւ բոլոր երեսփոխանները նամակ մը գրեցին հայ նախագահին, առաջարկելով հետազօտիչ միասնական յանձնախումբի մը կազմութիւնը. ան պիտի բաղկանար երկու երկրին ծանօթ պատմաբաններէն, պիտի ուսումնասիրէր նիւթին մասին Թուրքիոյ, Հայաստանի, բայց նաեւ Զուիցերիոյ, ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Բրիտանիոյ դիւաններն: Այո, 1915ին ծանրակշիռ բաներ պատահած են: Մենք կ'ուզենք բացայայտել իսկական պատասխանատուութիւնները: Ուստի, պէտք է պատմաբանները ի գործ դնեն իրենց մասնագիտութիւնը: Եւ մեր այս մեկնարկին նորութիւնը այն է որ Թուրքիա յայտնած է թէ յանձնախումբին բոլոր եզրակացութիւնները պիտի ընդունի, անոնք իրեն ի նպաստ ըլլան, կամ ոչ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՖԼԻՍ ՊԻՏԻ ՋԵՐԹԱՅ

Հայ ազգային գոնկրէսի (ՀԱԳ) ներկայացուցիչ Լ. Զուրաբեան Դեկտեմբեր 16ի մամուլի ասուլիսին յայտարարած է թէ հակառակ իր դահլիճը իրենց խորհրդաժողովին տրամադրելու կառավարութեան մերժումին, նոյն խորհրդաժողովը Թիֆլիսի մէջ գումարելէ հրաժարած են: Այս որոշումին առաջնորդած է նման քայլի մը քաղաքական հետեւանքներուն, ծախքին, թէքնիք հարցերու նըկատառումը:

Լ. Զուրաբեան աւելցուցած է թէ արդէն իշխանութիւնը պատրաստ է որեւէ խոչընդոտ ստեղծելու իրենց գործունէութեան. Նոյնիսկ կրնայ յին փակել հայեւվրացական սահմանը...

ՀԱԳ-ի ներկայացուցիչը այս ինքնամխիթարականէն զատ որեւէ բան չէ ըսած, օրինակ՝ խորհրդաժողովը եթէ Թիֆլիսը չեղաւ, Բաքու գումարելու այլընտրանքի մը մասին:

ԹԵՈԴԻԿ ԵՒ ԻՐ «ՏԱՐԵՑՈՅՑՆԵՐԸ»

ՈՒՐԻՇ ՊՈԼԻՍ ՄԸ...

1909–1912, հրապարակի վրայ են Թէոդիկի յաջորդական չորս հատորները՝ երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ:

Անցեալ դարուն չէ, այլ այսօր՝ մեր օրերուն եւ մեր սեղանին վրայ: Ինչպէս նախորդ երկու հատորները, այս չորս հատորները եւս լոյս տեսած են Հալէպի «Կիլիկիա» հրատարակչատունէն, նախաձեռնութիւն եւ իրագործում՝ երրեակի մը, որ մէկտեղուած է օրինակելի հոգածութեամբ դէպի հայ գիրքը, դէպի հայ միտքի ու դպրութեան, հայ բառի ու բանի շտեմարաններէն մէկը, որն է Թէոդիկի տարեցոյցներու շարքը:

Այդ երրեակը կը կազմեն յաջորդաբար.- Զաւէն Եկաւեան, Լեւոն Շառոյեան եւ Մաթիկ Էպլիղաթեան:

«Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան հայկական բաժանմունքի տնօրէն տոքթ. Զաւէն Եկաւեան, որ շնորհաւորելի հետեւողականութեամբ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է հայ մշակոյթի պահպանումի ամէնէն հիմնական սիւներուն վրայ՝ արուեստի, գրականութեան եւ կրթութեան, ստարելով այս կալուածներու արգասիքը եղող հին թէ նոր արժէքներու վերաթարմացումին, դպրութեան թէ քերթողութեան հին թէ նոր գիրքերու հրատարակման, տարածումին ու ժողովրդականացման, եւ հայ դպրոցներու անխափան գործունէութեան՝ մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ երկիրներուն մէջ:

Հրատարակութեան երիտասարդ ու շնորհալի խմբագիր՝ Լեւոն Շառոյեան, որ ինչպէս առաջին երկու հատորներու մէջ, յաջորդող այս չորս հատորներու մէջ եւս կ՚ապացուցանէ իր խստաչէր ու մանրախոյզ աշխատանքը՝ ինչ կը վերաբերի Թէոդիկն ու իր գործը կարելի չափով մատչելի դարձնելու գլխաւոր մտահոգութեան: Լեւոն Շառոյեան վերջին ժամանակներուն Սփիւռքի մէջ յայտնուող ամէնէն ուշագրաւ դէմքերէն մէկն է բանասիրութեան եւ գրականագիտութեան կալուածներուն մէջ, որ այս պարագային, Թէոդիկը ծանօթացնելու եւ սիրցնելու իր ճիգին մէջ քիչ մը աւելին կ՚ընէ քան խմբագրական բծախնդիր ու տիրական աշխատանքը:

Մաթիկ Էպլիղաթեան՝ «Կիլիկիա» հրատարակչատան տէրն ու տնօրէնը, որ ինչպէս ցոյց կու տայ արդէն իսկ հրապարակի վրայ եղող հատորներու գեղատիպ եւ մաքուր տպագրութիւնը, ամենայն խնամքով, ձեռնհասութեամբ ու պատասխանատուութեամբ փարած է գործին:

Հարկ է այստեղ ընդգծել այն նուիրումը, որ հասարակաց գիծն է այս երրեակին, եւ որուն բարերար գոյակցութեամբ հայ ընթերցողներուն կը մատուցուի առասպելական դէմքի մը՝ Թէոդիկի գործը:

Ինչ կը մնայ վերջին չորս հատորներուն, հիմնական շրջանցում մը կայ նախորդ երկու հատորներու եւ այս վերջիններուն միջեւ: Երրորդ հատորի իր ներածականին մէջ, Լեւոն Շառոյեան հետեւեալ տողերով կը մեկնաբանէ այդ շրջանցումը.- «1910ի ներկայ թիւէն սկսեալ, Թէոդիկ այլեւս մէկդի թողած է իր տարեցոյցներուն իսր 'բնութագիր օգտագործուող «Զբօսալի ու պիտանի» բացատրութիւնը ու զայն փոխարինած է «Ազատ Հայուն պզտիկ հանրագիտարանը» բարացուցական տիտղոսով: Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով (1908 Յուլիս 10) ստեղծուած ազատական մթնոլորտին արձագանգներէն մին էր անիկա»:

Արդարեւ, ուրիշ Պոլիս մը կայ այս չորս հատորներուն մէջ: Ազատութեամբ ու գինովութեամբ պայթուցիկ Պոլիս մը, հայ միտքը եւ տաղանդը ցոլացնող, փախստական կամ արգելափակուած գիրքերը եւ միտքի ու պայքարի ուղեղները հրապարող, հրաւիրող եւ համախմբող Պոլիս մը, երէկը մոռցնող ու ապագային համար փայլուն երազներ հիւսող Պոլիս մը:

Աւելի եւս, մենք առանց տեսած ըլլալու այս շարքի մնացեալ 13 հատորները, պիտի ըսենք, որ հինգ տարբեր Պոլիսներ իրարու յաջորդեցին Թէոդիկի 19 տարեցոյցները ընդգրկող ժամանակաշրջանի ընթացքին:

Առաջին, 1907ի Պոլիսը Սուլթան Համիտի հայահալած մայրաքաղաքն է, ուր կը տիրէ արեան ու սարսափի մթնոլորտը, բանտերը լեցուն են անմեղ մարդոցմով, ոստիկան շուներ կը շրջին թերթերու շուրջ եւ գրաքննութիւնը կը խեղդէ գրականութիւնը: Անկարելի է արտասանել Հայաստանի անունը:

Երկրորդ Պոլիսը, որ կը ծնի Սահմանադրութեան հռչակումով 1908 Յուլիսէն սկսեալ: Ազատութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան լեզունցներով Հայեր եւ Թուրքեր կը համբուրուին փողոցներու մէջ, Էնվէր եւ Նիազի պէյերու կամ փաշաներու նկարները կը բազմին Ակնունիի, Զօհրապի, Զարդարեանի եւ բազմաթիւ (ուրիշ ապագայ նահատակներու) նկարներու քովն ի վեր, եւ հայ երաժշտագէտներ քայլերգներ կը յօրինեն... Իթթիհատ կուսակցութեան համար: «Մեզ կը թուէր թէ Հայաստանը մը արդէն մօտալուտ է» կը գրէ Յ. Ճ. Սիրունի իր «Ինքնակենսագրական նօթեր» գրքին մէջ, բնորոշելով ա՛յս Պոլսոյ մէջ տիրող ընդհանուր տրամադրութիւնը (էջ 197): Իսկ Դանիէլ Վարուժան արձագանգ ըլլալով բոլորի պրումին կը գրէ Թէոդիկին՝ «Ձեր Տարեցոյցին ամբողջութիւնը առաջին հաւաքական արձագանգն էր ազատութեան ձայներուն» (Դ. հատոր, էջ 6): Իրաւ ալ փախստական գրողներէն շատերը կը վերադառնան Պոլիս, կը սկսի մամլոյ, գրական, մշակութային ու մտաւորական մեծ եռուզեռ մը, կը բացուին բանտերու դռները, կը բացուին նաեւ բերանները խօսելու համար Ատանայի ու Սասնոյ ջարդերուն մասին: Հօֆ եւ Վեսթենենկ կը ժամանեն պատմական Հայաստան... Զգաստութեան եւ աչալրջութեան մէկ ձայն կը լսուի միմիայն (կարդալ «Ամէնուն Տարեցոյց»ի Երրորդ հատորի էջ 234ին մէջ տպուած Երուանդ Տէր Անդրէասեանի շատ կարճ մէկ գրութիւնը):

Երրորդ Պոլիսը 1914–1918 տարիներու հրէշն է, որ ծրագրեց ու գործադրեց Ցեղասպանութիւնը՝ կոտորելով պատմական Հայաստանի եւ Օսմանեան կայսրութեան այլ շրջաններուն մէջ ապրող հայութեան աւելի քան կէսը եւ հայրենահանելով մնացեալը: Պոլիս, ուրուն կարգադրութեամբ Սիամանթոներ ու Վարուժաններ կը խողխողուին, Կոմիտասներ ցնելու կը կորսնցնեն ստեղծագործելու իրենց կարողութիւնը, եւ Օշականներ, Սիրունիներ եւ Շաւարշ Միսաքեաններ կը սողոսկին թաքստոցէ–թաքստոց, զոհ չերթալու համար իրենց ընկերներուն վիճակուած զարհուրելի ճակատագրին: Թէոդիկ ինք եւս կը ճաշակէ աքսորի դառնութիւնները...

Չորրորդ Պոլիսը, որ դաշնակից պետութիւններու կողմէ գրաւուած Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքն է 1918–1923 տարիներուն, ուր կը համախմբուին Եղեռնէն հրաշքով վերապրած բեկորները, որբերը, ամայացած քաղաքներու եւ աւաններու տնազուրկ եղած ու քիւրտերէն եւ պեուեններէն առեւանգուած հայորդիները, եւ ուր Թէոդիկ պիտի շարունակէ «Տարեցոյցներու» հրատարակման ընդհատուած գործը՝ պատմելու համար աքսորի, բնաջնջումի ու Եղեռնի ահաւոր անցքերը...

Եւ հինգերորդ Պոլիսը, որ սկիզբ կ՚առնէ 1923ին շարունակուելու համար մինչեւ այս օրերը: Մուսթաֆա Քէմալի եւ իր ձեռնասուն Իսմէթ Ինէօնիւի Պոլիսը, որ Իզմիրի աղէտով, Կիլիկիոյ պարպումով եւ քաղաքական թուականներու «Վարլըք վերկիսի»ներով կը շարունակէ Թալաթներու եւ Էնվէրներու հայասպան մտայղացումը: Թէոդիկ հոն չէ այլեւս, բայց «Տարեցոյցները» կը շարունակուին, մինչեւ 1929, մինչեւ իր անակնկալ մահը ի Փարիզ:

Իսկապէս, եթէ Պոլիսը նկատենք ա՛յդ ժամանակաշրջանի հայ ժողովուրդի քաղաքական ճակատագրին առանցքային հանգրուանը, միջազգային յարաբերութիւններուն, Հայկական Հարցի հանգուցալուծման գլխաւոր կեդրոններէն մէկը, ուրեմն կը նշանակէ, որ Թէոդիկի «Տարեցոյցները» մեզի կը բերեն թանկագին վկայագրութիւն մը ժամանակաշրջանէ մը, որ տակաւին երկար ատեն պիտի շարունակէ զբաղեցնել հայ պատմագրութիւնն ու քաղաքական մտածողութիւնը, շարունակ պիտի վերաթարմանայ հայ ժողովուրդի յիշողութիւնը:

Թէոդիկ եւ իր «Տարեցոյց»ները՝ այսինքն 1907ին սկիզբ առած եւ 1929ին կանգ առած անգնահատելի տարեգրութիւն մը, որ կը զուգադիպի Հայոց ժամանակակից պատմութեան ամէնէն հակասական, համընդհանուր յոյսերով եռեւեփող, քաղաքական մօտալուտ նուաճումներով յղի եւ խոստմնալի, բայց եւ հրէշային ոճիրով ու աննախընթաց դառնութիւններով լեցուն հանգրուաններէն մէկուն, եթէ ոչ խոշորագոյն ու ահաւոր հանգրուանին, որ պատմական եւ գրեթէ անվերականգնելի բեկում մը յառաջացուց մեր ժողովուրդի դարաւոր կեանքին մէջ:

Արդ, ի՞նչ կրնանք ըսել վերոյիշեալ չորս հատորներու մասին, որոնք բոլորն ալ հրատարակուած են Պոլիս քաղաքի երկրո՛րդ տարբերակի ընթացքին, այսինքն Սահմանադրութեան իսկապէս գինով տարիներուն եւ կը ցոլացնեն այդ ժամանակին տիրող ազգային ընդհանրական խանդավառութեան, պայծառ ըղձանքներու, գրական ու մշակութային բեղմնաւոր կեանքը:

Պիտի ուզէինք միայն շատ ամփոփ կերպով ընդգծել հիմնական քանի մը յատկանիշներ, զորս իրենց հետ կը բերեն Թէոդիկի այս չորս «Տարեցոյցները», անգամ մը եւս ցուցահանելով հեղինակի ինքնատպութիւնը, իւրայատուկ մտահորիզոնը եւ աշխատելու այն սոսկալի կամքը, որով ան գլուխ հանած է իր գործը, գրեթէ մինակը (շատ հաւանօրէն ունենալով միայն իր կնոջ Արշակուհի Թէոդիկի օժանդակութիւնը):

– Թէոդիկ իր տարեցոյցներուն մէջ ի մի համախմբած է ժամանակի բոլոր կարկառուն դէմքերը՝ գրական, բանասիրական, գիտական, մասնագիտական, եւայլն, առանց քաղաքական կամ կուսակցական խտրութեան: Ասիկա արժանիք մըն է, որմէ զուրկ եղաւ մեր մամուլի յետ–եղեռնեան ամբողջ համայնապատկերը, եթէ նկատի չունենանք շատ քիչ բացառութիւններ:

– Թէոդիկի տարեցոյցները անգնահատելի շտեմարան մըն են՝ ժամանակագրական, տեղեկագրական, փաստագրական բնոյթի ըլլայ ազգային եւ ըլլայ միջազգային անցուդարձերու, դէմքերու, դրուագներու, եւ այլն, որոնք կրնան մեծապէս սատարել յետագայ պատմագիտական ճշգրտումներու: (Օրինակ մը՝ Արփիար Արփիարեանի սպանիչ Պետրոս Հիւսնեանի մահապատիժի թուականը կախաղանով):

– Հատորները ունին անգտանելի եւ կորսուած նկարներու թանկագին պահեստ մը, զոր անկարելի է գտնել այլ աղբիւրներու մէջ: Յայտնի է որ հեղինակը՝ յաւէտ երախտաւոր Թէոդիկ, կրցած է լաւագոյնս գնահատել նկարներու պատմաշինական արժէքը: (Օրինակ՝ ինքնասպան Եղիա Տեմիրճիպաշեանը մահուան անկողնի մէջ, շատ գրողներու պատանեկան նկարը, Նուպարեան Բողոսի ռահվիրա մեծատուրքի Տեմիրճիպաշեանի, Մաթիաս Քէպապճեանի սպանումէն ետք ոստիկանին նկարը, եւայլն):

Վերջապէս Թէոդիկ կազմած է հայերէն «Բառգիրքեր»ու շարան մը: Մարդ կը զարմանայ տիտանական այն աշխատանքին, որուն լծուած է այս մարդը պրպտելու համար հայ լեզուի ընդերքներուն մէջ թաղուած բառային հանքերը:

Աւելի եւս, հատորները իրենց բովանդակած այլազան բնոյթի եւ կալուածի տեղեկութիւններով, գիտական, կրօնագիտական, բուսաբանական եւ կենդանաբանական աշխարհի նորութիւններով, ժամանակի հայկական մամուլի ամբողջական ցանկագրումով, մահագրութիւններով, կենսագրականներով, զուարճալիքներու, խոհերու եւ լեզուական փոքր կամ մեծ ակնարկներով համայնագիտարանի մը տարողութեամբ կը փռուին ընթերցողի աչքին առջեւ: Գործ մը, որ ընդհանրապէս կը կատարուի մասնագիտական խմբակներով եւ որ Թէոդիկ կատարած է մինակը:

Պէտք չէ մոռնալ, որ խմբագիր Լ. Շառոյեան կատարած է շնորհաւորելի աշխատանք մը, այս հատորներուն մէջ եւս կազմելով նկարներու, նիւթերու, աշխատակիցներու այբուբենական ցանկերը, այս ձեւով դիւրացնելով պրպտումի գործը:

Իսկապէս որ շնորհաւորելի է Թէոդիկի «Տարեցոյցներու» թէ՛ վերահրատարակութեան նախաձեռնութիւնը եւ թէ խմբագրական ու տպագրական անվիճելի ձեռնհասութիւնը:

Վերադառնալով մեր խորագրին՝ 1908ին կեանքի կոչուած Պոլիսը... ուրիշ ըլլալով հանդերձ, տարբեր չեղաւ միւսներէն եւ ի վերջոյ եղաւ ու թերեւս գերազանցեց... Սուլթան Համիտի Պոլիսը:

Այս հաստատումին լաւագոյն վկան է Տարեցոյցներու անմահ Թէոդիկը:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

• Ֆրանքֆուրթի Հայ մշակութային միութիւնը Հոկտեմբեր 31ին նշեց իր հիմնադրութեան 40ամեակը դասական երաժշտական համերգով մը: Համերգը տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Խնայողական Սնտուկի տնօրինութեան տրամադրած բանախօսութեանց սրահին մէջ, ուրուն ներկայ էին Առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեան շրջանի հոգեւոր հովիւ Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի ընկերակցութեամբ, ինչպէս նաեւ Գերմանահայոց Կեդրոնական խորհուրդի ատենապետ տոքթ. Շաւարշ Յովասափեան եւ հոծ բազմութիւն մը:

Նախքան համերգի սկսիլը Առաջնորդը խօսք առնելով ողջունեց ներկաները, իր գոհունակութիւնն ու շնորհաւորութիւնները յայտնեց միութեան գոյատեւման ընթացքին կատարած հայ մշակոյթին նուիրուած աշխատանքներուն համար, մաղթելով երկար տարիներու շարունակութիւն:

Համերգին ելոյթ ունեցան դաշնակի վրայ՝ Աստղիկ Պէկլարեան, Լիզոլէթ Վէրմոթ, Դաւիթ Տոնոյեան, ջութակի վրայ՝ Արամ Պատալեան: Իսկ իր գեղեցիկ ձայնով օփերայի երգչուհի Սաթիկ Թումեան մեկնաբանեց հայ եւ օտար երգեր:

• Նոյեմբեր 2ին Համպուրկի Հայ մշակութային միութեան նախաձեռնութեամբ, իրենց նոր հաւաքատեղիին մէջ կազմակերպուած էր տեղեկատուութեան օր մը, որու ընթացքին ելոյթ ունեցան ՀՀ Գերմանիոյ դեսպանուհի տիկին Կարինէ Ղազինեան, Առաջնորդն ու Կեդրոնական խորհուրդի ատենապետ տոքթ. Շաւարշ Յովասափեան: Իւրաքանչիւր խօսնակ ամփոփ կերպով ներկայացուց իր պատկանած հաստատութեան գործունէութիւնը, ապա պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն, լուսաբանելով բազմաթիւ հարցերը, որոնք կամ չէին լաւ հասկցուած եւ կամ թիւրիմացութեամբ սխալ մեկնաբանուած էին:

• Նոյեմբեր 9ին Առաջնորդարանի Հայ մշակոյթի շաբաթներու շրջագիծին մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Քէօլնի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Գարեգին արքեպիսկոպոսի: Արարողութեան աւարտին մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մշակութային օրերուն իր մասնակցութիւնը բերած եւ այժմ յաւիտենականութեան պատկանող հայ եւ գերմանացի բարեկամներու հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Հրէական Հոլոքոստին զոհուածներու հոգիներուն եւ վերջերս Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած երգահան Սիրվարդ Գարամանուկեանի յիշատակին:

Յետ պատարագի առաջնորդը եկեղեցւոյ մէջ խօսեցաւ Թրքահայոց եկեղեցւոյ ու գաղութ մասին, տալով բազմաթիւ տեղեկութիւններ անցեալի ու ներկայի: Պատարագին ներկայ էին նաեւ մեծ թիւով Գերմանացիներ:

• Նոյեմբեր 15ին Քէօլնի Հայ համայնքի նախաձեռնութեամբ նշուեցաւ Ուիլիըմ Սարոյեանի ծննդեան 100ամեակը:

Համայնքային սրահին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան համայնքի երիտասարդները երգի ու գրական ելոյթներ ունեցան, գլխաւորութեամբ համայնքի վարչութեան ատենապետուհի տիկին Մինու Նիքբէյի եւ երաժիշտ Արտակ Ոսկանեանի:

• Սոյն թուականի Նոյեմբեր 22ին Քէօլնի Ֆլօրա սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Fokolar Bewegung in Köln»»ի 50ամեակին նուիրուած երեկոյթ: Միջոցառման հրաւիրուած էր նաեւ Գերմանահայոց թեմի առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեան: Ներկայ էին նոյնպէս Քէօլնի կաթողիկէ եկեղեցւոյ կարդինալ Մայզնէր, Յունաց Մետրոպոլիտ Ակուստինոս, կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներ, քաղաքական գործիչներ եւ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ:

Միջոցառման կազմակերպիչները կատարած էին հնարաւորը, որպէսզի յոբելենական երեկոն անցնէր բարձր մակարդակով: Ելոյթներէն եւ գեղարուեստական մասէն յետոյ, Գարեգին արքեպիսկոպոս, Յունաց Մետրոպոլիտը, Ախէնի եպիսկոպոս Մուսինկհօֆ, Բողոքական եկեղեցւոյ եպիսկոպոսն ու նաեւ բոլոր ներկաները միասնաբար միջեկեղեցական աղօթք բարձրացուցին առ Աստուած:

• Նաեւ Նոյեմբեր 22ին Քէօլնի համայնքային սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նկարներու եւ ժապաւէնի ցուցադրութիւն մը Պէրլինէն օրդ. Այտա Զափարեանի ու Նուպար Կէօտէլէքեանի միջոցաւ, Թուրքիոյ վերջին հայկական մնացած Վագըֆլար գիւղի մասին: Օրիորդ Զափարեան ինք եւս Վագըֆլար գիւղի ծնունդ ու Ս. Խաչ Դպրեվանքցի Ճանիք Զափարեանի զաւակն է, որ անձամբ իր տեսած ու ապրածները գերմաներէնով պատկերաւոր ձեւով փոխանցեց ներկաներուն:

• Առաջնորդարանի Հայկական շաբաթներու վերջինը տեղի ունեցաւ Տօմֆորումի մէջ Թրքահայ գրականութեան մասին:

Այս առթիւ տարբեր գրագէտներէն հատուածներ ներկայացուց տոքթ. Րաֆֆի Քանդեան, ինչպէս նաեւ գերմաներէնով Րութ Մայեր՝ Համպուրկի պետական թատրոնի արուեստագէտներէն: Ներկայացումներու միջեւ իր մէցցօսոփրանօ ձայնով Մէօնխէնկլատպախ քաղաքի օփերայէն տիկին Սաթիկ Թումեան ներկաները տպաւորեց հայկական երգերով:

• Նոյեմբեր 30, Կիրակի օրը Յարութիւն աբղյ. Կիրակոսեան եւ Սայաթ սրկ. Պօյաճեան մասնակցեցան միջեկեղեցական աղօթքի մը, որ տեղի ունեցաւ Քէօլնի Նիհլ թաղամասի հին Սուրբ Քաթարինա եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Ծննդեան մըսուրներու ցուցահանդէսի մը բացման առթիւ:

Նիհլը Քէօլնի այն թաղամասն է, ուր նաեւ կը գտնուի Հայոց Առաջնորդանիստ Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցին: Արարողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ կաթողիկէ եկեղեցւոյ սարկաւագ Պէրնտ Սանտէրը, թաղամասի բողոքական եկեղեցւոյ պատուելի Էպէրհարթ Մաթհիսը եւ բազմաթիւ ներկաներ: Յետ արարողութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ կատարուեցաւ Ս. Ծննդեան մսուրներու ցուցահանդէսի բացումը:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն,

Դեկտեմբեր 9, 2008

ԿԻՊՐՈՍ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Նախագահ Դ. Քրիստոֆիաս եւ երեսփոխանական ժողովի նախագահ Մարիոս Կարոյեան ներկայ գտնուած են Լիմասոլի «Նարեկ» վարժարանի վերանորոգուած շէնքին վերաբացումին: Նորոգութիւնը կատարուած է ամբողջովին պետական միջոցներով:

Խօսք առնելով, նախագահ Քրիստոֆիաս ըսած է. «Կիպրահայերը նախանձախնդիր են իրենց ինքնութիւնը, եկեղեցին պահպանելու: «Նարեկ» անունով երեք հայկական դպրոցները – Նիկոսիա, Լիմասոլ եւ Լառնաքա – կարեւոր դեր կատարած են եւ կը շարունակեն կատարել, պահպանելով հայկական աւանդութիւնները»: Նախագահը նոյն առիթով արտայայտած է հայկական վարժարաններու նկատմամբ կառավարութեան հոգատար յանձնառութիւնը:

Լիմասոլի «Նարեկ»ը կը գործէ 1930ական տարիներէն: Աշակերտները հոն կը սորվին հայերէն, յունարէն եւ անգլերէն: Եօթնամեայ ընթացքին բոլոր ուսուցիչները Հայ են, պիւտճէն կը հայթայթէ կառավարութիւնը: Կը կիրարկուի պետական դպրոցներու ուսումնական ծրագիրը:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

2. ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

– Գուցէ, պատասխանեց Տառւտ, ես իմացայ որ ականահար նաւուն ճամբորդներէն ո՛չ մէկը մեռած է, ուրեմն ձեր ծնողները Սուրիա են:

– Օ՜հ, քաջ Տառւտ, ի՛նչ երջանիկ լուր կու տաս մեզի: Ահա, ամբողջովին վըստահ ենք մեր ծնողներուն շուրջ. հիմա ինչ որ ալ ըլլան մեր ցաւերը, քաջութեամբ պիտի կրենք զանոնք, որովհետեւ վստահ ենք, օր մը վերագտնել զանոնք, որոնք այնքա՜ն սիրելի են մեզի:

– Բարեկամներս, զիրենք պիտի վերագտնէք, սակայն շատ հետամուտ մի՛ ըլլաք անոնց հանդիպելու Դամասկոսի կայանին մէջ, որովհետեւ բանտարկեալները ցրուած են զանազան քաղաքներու՝ Հալէպի, Թրիփոլիի, Եաֆայի եւ դեռ հեռու հողամասերու մէջ: Գիտենք որ անոնք կենդանի են, եւ ասիկա մեծ սփոփանք է: Եթէ կարելի ըլլայ, ձեզի ի նպաստ ալ պիտի աշխատիմ, պիտի ջանամ գիտնալ թէ ո՛ւր են ձեր ծնողները, օգտագործելով անուններն ու տեղեկութիւնները, զորս ինծի տուիք: Համբերութիւն ունեցէք:

– Դո՞ւն ալ Դամասկոս կու գաս, հարց տուաւ Մօրիս:

– Ո՛չ, ես մաս պիտի չկազմեմ այն զօրքին, որ պաշտօն ունի ձեզ հոն տանելու, սակայն գիտեմ որ քանի մը օրէն պիտի մեկնինք, հոն բնակելու. ուստի, մօտ ատենէն, կրնամ ձեզ հոն տեսնել»:

Պէյրութէն Դամասկոս երկարող ճամբան ամէնէն անհարթներէն է, սակայն ան շինուած է եւրոպացի ճարտարագէտներու կողմէ, եւ ճամբորդներու համար առանց վտանգի կ'անցնի Լիբանանի արագ վերելքէն, եւ լեռներու միջեւ գտնըւող խոր ձորերէն:

Բանտարկեալները, թիւով հարիւրեակ մը, ընկերակցութեամբ իրենց պահակներուն, արեւածագին իսկ մեկնեցան, որովհետեւ ամառ էր, եւ ցերեկ ատենը տաքը անտանելի էր:

Անգլիացի կին մը, որ երկար տարիներէ ի վեր Պէյրութ կը բնակէր, եւ որուն ամուսինը տեղափոխուած էր Տիգրիսի ափերը, հոգածութեամբ զբաղեցաւ երկու պզտիկ դաշնակիցներով: Իրենց դժբախտութենէն եւ մեկուսացումէն տպաւորուած, ան կը ջանար մեղմել ճամբորդութեան յոգնութիւնները, անոնց տալով շահեկան մանրամասնութիւններ այն երկրին մասին, զոր կատարելապէս կը ճանչնար:

«Տակաւին ոչ հեռու ժամանակներուն, իրենց ըսաւ ան, Պէյրութէն Դամասկոս ճամբորդութիւնը շատ վտանգաւոր էր. հարկ էր լեռներէն անցնիլ բարձրադիր ու քարքարուտ արահետներով, անչափելի վիհերու եզերքը: Աւելին: Ճամբաները քիչ վստահելի էին, եւ վախ կար կողոպտուելու տիւրքիներու եւ պետեւիններու կողմէ, եւ նոյնիսկ կեանքը կորսնցնելու: Այսօր ճամբան հեշտ է, սակայն պատերազմի խռովութիւններէն ի վեր, վստահելիութիւնը նոյնը չէ»:

Այսուհանդերձ համբորդութիւնը ընթացաւ առանց միջադէպի, մինչեւ Լիբանանի կատարը: Դաժան ու երկար եղած էր վերելքը, որովհետեւ հարկ եղած էր յաճախ կանգ առնել բանտարկեալներուն թոյլ տալու համար որ հանգիստ ընեն: Բարի Անգլուհին այս կանգառներէն կ'օգտուէր պզտիկ եւրոպացիներուն ցոյց տալու համար երկրին զանազան մասերը, զորս կարելի է յայտնաբերել լերան բարձունքներէն:

«Հոն, մեր մօտը, հիւսիսը կը գտնուի մարոնիներու կողմէ բնակուած շրջանը, ըսաւ ան:

– Տաւուրին երկիրն է, ըսաւ Մօրիս:

– Ո՞վ է այս Տառւտը, հարց տուաւ Անգլուհին:

– Մարոնի զինուոր մը, մեր բարեկամը:

– Մարոնիները, արդարեւ, մեր բարեկամներն են, սակայն անոնց կողքին, աւելի հարաւը, տիւրքիներն են, իրենց դարաւոր թշնամիները: Դիտեցէք հեռուն, ծովուն եզերքը, Տէյր էլ-Քամարն է, տիւրքիներուն սրբազան քաղաքը: Այս քաղաքէն է որ յաճախ մեկնած է քրիստոնեաներու ջարդերուն ազդանշանը: Դուք կը տեսնէք դէպի հիւսիս, կապտորակ լեռներու գիծը. հոն է որ կը բնակին անսարիները, մոլեռանդ եւ կռուազան ցեղախումբերը:

– Հոն չէ՞ որ, հարց տուաւ Մօրիս, ատենին կ'իշխէր Լերան Տէրը կոչուած իշխանը: Հայրս ինծի պատմած է իր պատմութիւնը:

– Այո, անիկա բնակավայրն էր ցեղախումբին ոճրագործներուն, որոնք կը գինովնային հաշիշով, եւ կուրօրէն կը հնազանդէին իրենց պետին ամէնէն սարսափելի հրահանգներուն:

«Օր մը, խալիֆայի ամէնէն հզօր էմիրներէն մին իր մօտ ուղարկեց իր սպաներէն մին, սպառնալու համար իր ամրոցին վրայ յարձակիլ, եթէ շարունակէր իր զօրքերուն անցքը նեղել:

– Քու տէրդ քանի՞ զինուորներ ունի իմ դէմ ուղարկելիք, հարց տուաւ Լերան Տէրը:

– Երեսուն հազարէ աւելի, պատասխանեց սպան:

– Է՜հ, ես չունիմ նոյնքան մը, սակայն ունիմ հազարեակ մը, որոնք երեսուն հազար մարդ կ'արժեն: Անոնց խիզախութեան եւ հնազանդութեան մասին փաստ մը պիտի ունենաս»:

(Շար. 5)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Զաւէն Ազնաւուրեանի մահուան առթիւ Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Կի Պորնիա 60 եւրօ, Տիկին Միշլին Պորնիա, Տէր եւ Տիկին Ժիլ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Աբրահամեան, 30ական եւրօ:

Une rue «Missak Manouchian» à Rosny-sous-Bois

Claude PERNES, Maire de Rosny-sous-Bois, Conseiller Général, **Claude CAPILLON**, Conseiller Général de la Seine-Saint-Denis et **Claude BARTOLONE**, Président du Conseil Général et Député de la Seine-Saint-Denis procéderont à

L'INAUGURATION
DE LA RUE
MISSAK MANOUCHIAN

Face au 33 rue Lavoisier,
à hauteur du Gymnase

le Vendredi 19 décembre à 10h30 sous le patronnage de : **Jean-Marie BOCKEL**, Secrétaire d'Etat à la Défense et aux Anciens Combattants, et **Antoine BAGDIKIAN**, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résidtants Arméniens.

Un groupe d'enfants de l'Ecole Tebrotzassère participera en chantant les hymnes nationaux français et arménien.

(Շար. Ա. էջէն)

կին մեծ վաճառատուները ամէնէն տրամարանական թիրախներն են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՖԻԿԱՐՕ» ալ (Դեկտ. 17) լայն տեղ կու տար (կէս էջ) Թուրք մտաւորականներու «ներողութեան» Հայերէ, այս անգամ «կրանտ գաթասթրոֆ»ը փոխարինուած է «Կրան տէզաստր»ով ու կը կրկնուին նոյն բացատրութիւնները: Առանձին յօդուած մըն ալ նուիրուած է դասագիրքերուն, որոնք կ'ուսումնասիրուին, բայց «Պատմութեան հիմնարկ»ը 139 դասագիրք քննելէ ետք այն եզրակացութեան յանգած է որ նոյնքան «ազգայնամոլ են եւ ոչ ժողովրդավար» եւ այդ ուղղութեամբ օրինակներն ալ բազմաթիւ են (Ֆիկառօ կը թուէ շարք մը): Կը յիշուի նաեւ որ եթէ Հայերու ջարդը տեղ գտած է ան վերածուած է «Թուրքերու ջարդին Հայերու կողմէ», ինչպէս կը մատնանշէ Մուլթլու Էօզթիւրք (պատմութեան փրոֆէսէօր Նոթր Տամ տը Սիոն Ֆրանսախօս լիսէին մէջ):

ՓԱԹՐԻՔ ՏԸ ԳԱՐՈԼԻՍ «նախագահին մարդը» դարձած է այլեւս, երբ Դեկտ. 16ին, մինչ օրինագիծը չէր քուէարկըւած Ազգային Ժողովին մէջ, խօսք կ'առնէր Ֆրանս - Թէլէվիզիոնի վարչական խորհուրդին առջեւ, քուէարկութիւն ալ պահանջելով, երբ կը յայտնէր որ Յունուար 5էն սկսեալ ծանուցում չկայ այլեւս ժամը 20էն մինչեւ 6, հանրային կայաններուն վրայ: Քուէարկութիւնը վաւերացուցած էր որոշումը 2ի դէմ 9 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ: Դէպքը ինքնին աննախընթաց է, քանի որոշումը կը հաղորդուէր օրէնքին հուչակումէն առաջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երիտասարդները չեն հանդարտած եւ դեռ Դեկտ. 16ին ալ միջադէպեր տեղի ունեցած են Աթէնք: Շուրջ 40 պատանիներ քոքթէյլ Մոլոտովներ նետած էին ոստիկանութեան կեդրոնատեղիին վրայ: Ի տես դէպքերուն, Գարամանլիս դատապարտած է արարքները, որոնք կ'աղօտեն երկրին պատկերը: Միւս կողմէ, երիտասարդներ, Դեկտ. 16ին, ընդհատած են հեռատեսիլի հանրային ՆԷԹ կայանի յայտագիրը եւ պաստառ մը պարզած ուր գրուած էր՝ «Այլեւս մի՛ նայիք, փողոց իջէք»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հարաւը ռուս գծօսաշրջիկներու հանրակառք մը փոսը ինկած է: 24 մեռեալ կար եւ 33 վիրաւորներ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր բարեսիրական նպատակներուն համար 200 եւրօ Տէր եւ Տիկին Սարհատեանէ եւ 150 եւրօ Պ. Մխիթարեանէ:

***

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գարաճապալեանէ 100 եւրօ ժօզէֆ Կիրակոսեանի մահուան առթիւ:

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 23
Սրբոցն Դաւթի մարգարէին
եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր առաքելոյն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին:
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ
Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են:

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01.43.78.57.67 կամ 01.44.05.17.77:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian** : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19
VENDREDI
19 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.100 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.100

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆ՝ «ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է ՈՐ ԸՆԴՈՒՆԻՄ ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Երկու-երեք օրուան մէջ Թուրքիոյ հանրային կարծիքը գրաւեցնող գլխաւոր նիւթը դարձած է Հայերէն ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւնը: Մամուլի ասուլիսի մը իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով վարչապետ Էրտողան ալ մասնակցած է վիճարկումին:

Անոր կարծիքը բացասական է, մինչ կը տիրէ այն համոզումը որ իր ղեկավարած կուսակցութեան լուռ համաձայնութեամբ ձեռնարկուեցաւ նման արշաւի մը: «Այս տեսակի վարմունքներ խառնակիչ դեր կ'ունենան: Գրողներն ու գըծողները հասկնալու դժուարութիւն ունիմ: Անկարելի է որ ընդունիմ հանրագրութիւնը» ըսելէ ետք, ան շարունակած է. «Կ'երեւի իրենք նման ցեղասպանութիւն կատարած են որ ներողութիւն կը խնդրեն: Թուրքիոյ հանրապետութիւնը նման հարց չունի: Եթէ կայ յանցանք մը, զայն գործողը կրնայ ներողութիւն խնդրել: Երկիրս ու ես նման հարց չունինք: Մենք ենք որ բեռներու փոխադրութեան համար մեր օդային տարածքը տրամադրեցինք Հայաստանին, մենք նորոգեցինք հայկական եկեղեցին: Աւելկա որեւէ փոխարինութեամբ, ակնկալութեամբ չըրինք: Ասոնք բաներ մը կը խորհրդանշեն: Մեր նախագահին Հայաստան այցը բաներ մը կը խորհրդանշէ: Ես այս արշաւը չեմ ընդունիր, նեցուկ չեմ կանգնիր անոր: Յանցանք չունինք որ ներողութիւն խնդրենք: Եթէ գործէինք կը խնդրէինք»:

Արտաքին գործերու Թուրք նախարարութիւնն ալ կարծիք յայտնած է Հայերէն ներողութիւն խնդրելու նախաձեռնութեան մասին: Բանբերը Պ. Խօզիւկէրկին «Ո՛չ պեխին, ո՛չ մօրուքին» հըպող յայտարարութիւն մը կատարած է, նկատի առնելով նաեւ դեսպաններու կատարած դէմ յայտարարութիւնը: Ան ըսած է թէ Թուրքիոյ մէջ պէտք է ամէն նիւթի մասին կարելի ըլլայ հանդարտութեամբ արտայայտուիլ: Չէ մոռցած աւելցնելու թէ նոյն նախարարութիւնը անցեալին շատ զոհ տուած է ահաբեկչութեան, այդ պատճառով շատ դիւրազգած է հարցին նկատմամբ:

* * *

Համացանցի ուրիշ կայքէջի մը վրայ, խմբակ մըն ալ դէմ հանրագրութիւն մը բացած է, խորագրուած՝ «Ներողութիւն կ'ակնկալեմ»: Անոր ձեռնարկողները կ'ըսեն թէ ներողութիւն կ'ակնկալեն օսմանցի քաղաքացիներուն Հայերէ կրած վայրագութիւններուն: Այս կայքէջին հասցէն է. «www.ozurbekliyorum.com»:

Կայքէջը ձեւաւորումով, գոյներով, տառատեսակներով յար եւ նման է առաջինին: Հոն տեղ գտած են նաեւ Խոջալուի մէջ «Հայերու զոհ Թուրքեր»ու լուսանկարները: Դեկտ. 18ին միայն 300 հոգի ստորագրած էր այդ հանրագրութիւնը:

Հետաքրքրական է նշել թէ ներողութիւն խնդրելու արարքին որպէս հակազդեցութիւն կազմակերպուած երկրորդ հանրագրութիւնը չեն ստորագրած կարգ մը ծանօթ նախկին դեսպաններ, ինչպէս Ի. Թիւրքմէն որ նաեւ շրջան մը արտաքին գործերու նախարար եղած է, ապա արտաքին գործերու նախկին կցորդ Ֆ. Լօլօղլու եւ ուրիշներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ նիստը, Դեկտ. 17ին, ընդհատուեցաւ սկսելէն հազիւ 2 ժամ ետք, այսինքն ժամը 23.30ին, Ի.Էմ.Փէ.ի երեսփոխաններու դիմումին վրայ: Օրակարգի նիւթն էր կիրակնօրեայ աշխատանքը: Ըստ Ի. Էմ. Փէ.ի նիստը չէ շարունակուած ձախ երեսփոխաններու հայհոյանքներուն եւ նախատինքներուն պատճառով, մինչ ընկերվարականները կ'ըսեն թէ բուն պատճառը Ի. Էմ. Փէ.ի երեսփոխաններու փոքր թիւն էր, որ կրնար գէշ խաղ մը խաղալ իրենց գլխուն:

ՊՈՒՇԻՆ երեսին կօշիկներ նետող իրաքցի լրագրողը ծանրօրէն խոշտանգուած է ըստ իր եղբօր եւ այդ պատճառաւ հիւանդանոց փոխադրուած է, ուր կը գտնուի ամերիկեան հսկողութեան ներքեւ: Վիրաւորուած է աչքէն, սրունքէն եւ թեւն ալ բեկուած է: Դեկտ. 17ին, Մունթազէր ալ-Զայիտի հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացուած է եւ ենթական կրնայ դատապարտուիլ 7 տարուան բանտարկութեան, նոյնիսկ եթէ հերոս մը կը մնայ արաբական աշխարհին համար: Պէյրութի մէջ ալ, Հեզպոլլահի կողմնակից հեռատեսիլի կայան մը Մունթազէրի աշխատանք առաջարկած է եւ պիտի վճարուի այն պահէն, երբ առաջին կօշիկը նետած է:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Դեկտեմբեր 17ին ռճրափորձ մը գործուած է այն ատեն երբ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը՝ Կ. Պրաուն հոն կը գտնուէր: Իր այս այցելութեան առթիւ, վարչապետը կրկնած է որ բրիտանական զօրքերու ներկայութիւնը Իրաք վերջ կը գտնէ 2009 Մայիս 31ին:

ՍԱՐՔՈԶԻ «զանազանութեան պատասխանատու եւ կարելիութեանց հաւասարութեան» նոր բաժանմունքի մը գլուխը նշանակեց Եազիտ Սապէկը: Գործարար, ֆինանսական խորհրդական, ենթական ինքզինքը կը սահմանէ որպէս «հիմնովին Ֆրանսացի եւ հիմնովին Մաղրէպցի»: Յարդ ծանօթ էր որպէս հեղինակը մանիֆէսթի մը նուիրուած հաւասարութեան եւ որուն զօրավիգ եղած էր Գարլա Պրունի-Սարքոզի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԷ. ԷՆ. ՓԷ - Փարիպա դրամատունը, որ ախոյեանը կը նկատուէր ֆրանսական դրամատուներու, գէշ կացութեան մէջ կը գտնուի եւ պելժիական Ֆորթիսի գնումն ալ աւելի կը բարդացնէ վիճակը: Դեկտեմբեր 17ին ալ, յայտարարած է որ շուկային վրայ ծանր վնասներ կրած է: Բաժնեթուղթը, նոյն օրը 17,24%ի կորուստ արձանագրած է: Այս պայմաններուն մէջ, Ֆորթիսի գընման հարցն ալ խնդրոյ առարկայ դարձած է եւ այս վերջնոյն բաժնետէրերն ալ իրենք զիրենք խաբուած կը նկատեն:

«ԷՐԿԷՆԷՔՈՆ» կազմակերպութեան դատին առընչութեամբ օրակարգի եկած է Շըրնաքի ««մահուան հոր»երու հարցը: Պնդումներու համաձայն, Շըրնաքի զինուորական գօտիին մէջ «Ժանտարմի լրաքաղ եւ ահաբեկչութեան դէմ պայքար»ի միաւորները (ԺԻԹԷՄ) բազմաթիւ Քիւրտեր նետած են թթուով լեցուն հորերու մէջ (1989-1994): Քաղաքապետարանի պաշտօնատար մըն ալ հաստատած է թէ նոյն հօրերէն մօտ 15 դիակ դուրս բերուած է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ցոյցերն ու միջադէպերը կը շարունակուին եւ Դեկտ. 17ի գիշերը երիտասարդ մը եւս վիրաւորուած է: Նոյն օրը 50 պատանիներ Ակրոպոլիսի բարձունքին վրայ հսկայ պաստառ մը պարզած են ուր յունարէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն եւ գերմաներէն «Դիմադրութիւն» արձանագրուած էր: 12 օր է կը բողոքեն 15ամեայ պատանիին ոստիկանի մը կողմէ սպանութեան դէմ:

ՊՈԼՍՈՅ եւ երկու գաւառներու մէջ ծաւալուն գործողութեան մը ձեռնարկած է ոստիկանութիւնը Դեկտ. 17ին եւ 30 կասկածելիներ ձերբակալած է, այն մեղադրանքով որ ալ-Քաիտայի կը պատկանին:

ՍԻՄՈՆՆ ՎԷՅԼԻ նախագահած յանձնախումբը վեց ամսուան յապաղումով նախագահ Սարքոզիի յանձնած է Սահմանադրութեան մասին իր տեղեկագիրը: Նախագահը ուզած էր Յունուար 8ին, որ յաւելուած մը կցուի Մարդկային իրաւանց յայտարարութեան (1789ի) եւ 1946ի Սահմանադրութեան ներածականին: Յանձնախումբը մերժած է որեւէ փոփոխութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՐՏ 1-2-Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Երեւանի Շէնգաւիթի համայնքի ատեանին առջեւ Դեկտեմբեր 19ին կը սկսի Մարտ 1-2ի դէպքերուն առնչութեամբ ամբաստանուած եօթը 7 ղոնդրաց դատավարութիւնը: Այդ ամբաստանեալներն են Ալեքսանդր Արզումանեան, Շանթ Յարութիւնեան, Գրիգոր Ոսկերիչեան, Սուրէն Սիրունեան, երեսփոխաններ՝ Միասնիկ Մալխասեան, Յակոբ Յակոբեան եւ Սասուն Միքայէլեան:

Այս ամբաստանեալներուն կիները Դեկտեմբեր 17ին մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած են ու հրապարակած յայտարարութիւն մը. անով կոչ ուղղած են Հայաստանի քաղաքացիներուն զգօն ըլլալու, մասնակցելու դատավարութեան նիստերուն, պահանջելով արդարութիւն, այսինքն՝ բոլոր քաղաքական բանտարկեալներու անյապաղ ազատ արձակում:

Ալ. Արզումանեանի կինը Մելիսա Պրաուն յայտարարած է թէ մտադիր են Եւրոպական ատեան դիմելու եւ վստահ են որ կը յաղթեն, բայց կ'ուզեն որ Հայաստանի մէջ արդարութիւնը գործէ. ինք տակաւին արդար դատաւոր չէ տեսած Հայաստանի մէջ: Ամբաստանեալներու կիները նաեւ մտահոգութիւն յայտնած են իրենց ամուսիններուն առողջական պայմաններուն մասին:

«Եօթներու գործ» կոչուած դատավարութեան նախօրեակին արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան յայտարարութիւն մը կատարած է Եւրոպական խորհրդարանական վեհաժողովի յատուկ յանձնաժողովին Հայաստանի մասին զեկոյցին նիւթով: Այդ զեկոյցը բարենըպաստ չէ Հայաստանի համար, բայց նախարարը բացատրած է որ աւելկա աշխատանքային գործընթաց է: Զեկոյցը կը վերաբերի նոյն վեհաժողովին 1609 եւ 1620 թիւ բանաձեւերուն գործադրութեան ընթացքին, որ կը վերաբերի Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական հիմնարկներու գործունէութեան:

Այս առումով յատուկ իմաստ կը ստանայ «եօթներու գործ» կոչուած դատավարութիւնը որուն վճիռները որպէս ժողովրդավարութեան յարգանքի չափանիշ պիտի ընկալուին եւրոպական ու այլ միջազգային ատեաններէ:

Եւրոպական խորհրդարանական վեհաժողովը յիշեալ բանաձեւերուն Հայաստանի մէջ յարգուելուն մասին վերջնական գնահատականը կու տայ Յունուարի նստաշրջանին, զեկուցաբերներ Ճ. Փրեսքոթի եւ Ժ. Գոլոմպիէի Երեւան այցէն յետոյ: Գնահատականը անհապաղ ըլլալու պարագային խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան նոյն վեհաժողովին մէջ Հայաստանի լիազօրութիւններուն վերջ տալու պարագան:

* * *

Մարտ 1-2ի դէպքերուն քննիչ խումբի ղեկավար Վ. Յարութիւնեան Դեկտեմբեր 17ի մամուլի ասուլիսին տեղեկացուցած է թէ վերջ տրուած է չորս ամբաստանեալի հանդէպ քրէական հետապնդումին, ապացոյցներու անբաւարարութեան պատճառով: Այդ չորսն են. Արամ Սարգըսեան, Արարատ Զուրաբեան, Կարապետ Ռուբինեան, Գուրգէն Եղիազարեան:

Վ. Յարութիւնեան անկարելի չէ նկատած որ նոյն հետաքննութեան շրջանակին մէջ հարցաքննութեան կանչուին Ռ. Քոչարեան եւ Լ. Տէր Պետրոսեան եւս:

* * *

ԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Դեկտ. 15ին հրամանագիր ստորագրած է Արիութեան մետալով պարգեւատրելու համար պաշտպանութեան նախարարութեան փոխ հրամանատար, փոխ գնդապետ Սամուէլ Մարտիրոսեանը: Ան Դեկտ. 12ին իր զօրաբաժնի հրաձգարանին մէջ ռումբ նետելու վարժութեան ընթացքին, իր մարմնով ծածկած է զինուոր մը որուն ձեռքէն ռումբը ինկած ու պայթած է, արձակուելէ առաջ: Այդ շարժումով հրամանատարը փրկած է զինուորին կեանքը:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԺԽՏՈՒՄԸ ՊԱՏԺԵԼԻ ԱՐԱՐՔ Է

Եւրոպական Միութեան արդարութեան եւ ներքին գործերու նախարարներուն Նոյեմբեր 27-28ի ժողովը որոշած է մարդկութեան դէմ յանցանքներու, զըլխաւորութեամբ ցեղասպանութեան, նաեւ պատերազմական յանցանքներու հրապարակաւ ժխտումը, նսեմացումի փորձերը, պատժելի արարք հռչակել: Որոշումը լոյս տեսած է Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ: Սահմանուած են նաեւ պատիժներ. նշուած յանցանքները գործողները 1-3 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուին Միութեան անդամ բոլոր երկիրներուն մէջ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՂՀ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ.— Ղարաբաղեան շարժումին քսանամեակը տօնական տրամադրութեան հետ, կը մղէ դառնալու այդ տարիներուն: Անոնց ընթացքին անկախութիւն եւ պետականութիւն ձեռք ձգուեցաւ պատերազմով մը: Պատերազմը նաեւ որբեր, հաշմանդամներ, անօգնական մարդիկ ձգեց իր ետին: Այսօր ի՞նչ չափով պետական հոգատարութիւն կը վայելեն անոնք: Բոլորին համար կարգաւորուա՞ծ է բնակարանի հարցը, ապրուստի մարդավայել մակարդակ մը:

Պ.— Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր կան ընտանիքներ որոնք ընկերային վատ պայմաններում են ապրում: Այդ պայմանները եթէ չատ թէ քիչ լուծուած են հիմնականում քաղաքների, կենտրոնների մէջ, հեռաւոր գիւղերում աւելի սուր ձեւով են դրուած:

Կառավարութիւնը հնարաւորութեան սահմաններում յետ պատերազմի 14 տարիներում լուծել է մի չարք հարցեր. առաջնայինը, բընականաբար եղել է մեր պետութեան սահմանների պաչտպանութեան հարցը: Պետութիւնը գտնըւում է ոչ վերջնական, ոչ-ամբողջական խաղաղութեան պայմաններում, ինչը ստիպում է մեծ ուչադրութիւն դարձնել ԼՂՀ զինուած ուժերին, որովհետեւ այդ ուժերն են միակ վստահելի երաշխիքը մեր տարածաշրջանում խաղաղութեանը եւ մտածել են տալիս Ադրբեջանցիներին, մէկի փոխարէն երկու անգամ մտածել ինչ որ պատերազմածին յայտարարութիւն կատարելուց առաջ:

Սրանից բացի, ձեռք է առնուել վերակառուցման գործը: Բոլոր այն մարդիկ ովքեր այցելում են Ստեփանակերտ, տեսնում են որ այսօր գրեթէ չկայ պատերազմի հետք: Արդէն մօտ երկու տարի է, այս գործընթացը սկսուել է Շուշիում: ԺԹ. դարի Հարաւային Կովկասի այս երրորդ քաղաքը, Թիֆլիսից ու Բաքուից յետոյ, մեծապէս վնասուել էր պատերազմի ընթացքում, մեծապէս քանդուել: Հիմա մեծ ջանքեր են իրականացւում եւ որպէսզի գործընթացը արագանայ, նախագահը, կառավարութիւնը որոչել են որոչ վարչական բաժիններ Շուշի փոխադրել:

Դրանից բացի, կառավարութեան առաջնահերթութիւններն են երկրի ընկերատնտեսական բարեփոխումները: Առաջնային են հաշմանդամների, զոհուած մարտիկների ընտանիքների, ընկերային անապահով խաւերի առընչուածները: Ղարաբաղը քանի որ փոքր երկիր է եւ բնակչութիւնը չատ մեծ չէ, գրեթէ անկարելի է գտնել մի ընտանիք որ պատերազմից ուղղակիօրէն տուժած չլինի:

Բնակարանով ապահովելու հարցով առաջին տեղում են ազատամարտիկների, հաչմանդամների ընտանիքները: Հարցը լուծւում է պետական բնակարանաչինութեան հաչուին ու այլ առումով. փոքրիկ տոկոսով դրամատնային վարկեր են տրւում: Պետութիւնը ինք է ստանձնում տոկոսի մի մասը: Դա ձեռնտու է թէ՛ չինարարական թափի, թէ ընկերային խնդիր լուծելու առումով:

Առողջապահութեան ոլորտում անվճար է տարեց թոչակառուների, երեխաների, զոհուածների ընտանիքների, հաշմանդամ ազատամարտիկների բժչկական խնամքը:

Գիտէք նաեւ թէ պետութեան առջեւ առաջնային խնդիր է դրուած բնակչութեան աւելացումը, ե՛ւ ծընունդների խրախուսման, ե՛ւ արհեստական աճի միջոցով:

Այս ամէնը անելու ճանապարհին Ղարաբաղը չի կարող առանձին գործել: Մի կողմից կայ Հայաստանը որ մշտապէս օժանդակել է ե՛ւ ֆինանսապէս, ե՛ւ տնտեսապէս: Միւս կողմից էլ կայ Սփիւռքը: Նրանց օժանդակութեամբ Լեռնային Ղարաբաղը փորձում է իր առջեւ ծառացած խնդիրները քիչ առ քիչ, բայց հաստատակամօրէն լուծել:

Հ.— Հակառակ պատերազմական յաղթանակին, պետականութեան կառուցումին ու վերաշինութեան թափին, վերադարձի շարժում մը նկատելի չեղաւ, չմշակուեցաւ ազատագրուած տարածքները բնակեցնելու ծրագիր մը:

Պ.— Իմ կարծիքով հետեւեալն է խնդիրը. չատերը մեկնեցան պատերազմի տարիներին, յատկապէս Ռուսաստան ուր հեշտ էր մեկնումը. կար մշակութային նոյնութիւն, չկար լեզուի արգելք: Նոյնը նախկին խորհրդային երկրների համար: Մի մասն էլ Գետաշէնից, Շահումեանից բռնի մեկնեց Հայաստան, ու այլ երկրներ: Հայաստանից այլ երկրներ մեկնողների պարագան կարելի է ընկերային, տնտեսական գաղթ կոչել:

Երեւի մեր ազգի վատ կողմերից մէկն էլ նա է որ այնքան հեշտ է յաջողում օտար երկրներում ու դա գալիս է մի պահ, արգելակում է յետ վերադարձը: Երկրորդ արգելակը նա է որ ի վերջոյ Ղարաբաղում կայ հրադադար, բայց չկայ վերջնական խաղաղութիւն:

Կայ նաեւ երրորդ մի հանգամանք որ համաչխարհայնացնում կոչուածն է: Վերաբերում է բոլոր պետութիւններին: Այսօր յաջող բըժիշկի, երաժիշտի, մասնագէտի աշխարհի որեւէ մի տեղում կեանքի այնքան լաւ պայմաններ են առաջարկւում: Իսկ Ղարաբաղում ազգաբնակչութիւնը քիչ է (145 հազար) որ անհնար է ստեղծել կենսաբանութեան, քիմիայի մեծ աչխատանոց, կամ մեծաթիւ հանդիսատես ապահովել մեծ երաժշտի:

Հ.— Բայց մեկնողները միայն բարձրորակ արուեստագէտ, մասնագէտները չեն: Ամէն կողմ կարելի է հանդիպիլ ամէնէն հասարակ գործերուն յօժարածներու: Հաւանօրէն, Ղարաբաղի պարագային կայ նաեւ քաղաքի կեանքին հմայքը:

Պ.— Կայ նաեւ պարզ մի իրողութիւն. Հայաստանում եւ Ղարաբաղում հիմնականում չատ գիւղեր զրկուած են ջրից, ելեկտրականութիւնից. յարմարաւէտութեան պայմանները չեն ստեղծուել: Ղարաբաղի բնակչութեան գրեթէ մէկ երրորդը Ստեփանակերտում է կենտրոնացած: Զպէտք է մոռանալ որ Ղարաբաղը գիւղատնտեսական երկիր է. կարող է կայուն, ամուր լինել եթէ հաւասարակչռութիւն պահպանուի գիւղի եւ քաղաքի միջեւ:

Հ.— Ղարաբաղի ներկային մնայուն մէկ բաղադրիչն են հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւնները: Յաճախ վէճերու, հակադրութիւններու պատճառ կ'ըլլան անոնք. հայաստանցի ղեկավարներու կը վերագրուի հողային զիջումի պատրաստակամութիւն, իսկ որոշ խմբակներ, անհատներ կ'ընդդիմանան: Ի՞նչ է այս մասին ԼՂՀ ղեկավարութեան դիրքը:

Պ.— Շատ է ասուել այս մասին. երեք պայման պէտք է ապահովուի, նախքան ցանկացած համաձայնագիր ստորագրելը: ա) ԼՂՀ անկախութեան խնդիրը հարցականի տակ չի դրւում: բ) Հայաստան եւ ԼՂՀ ունեն տարածքային չարունակութիւն, ցամաքային կապ: Երբոր քարտէսը նայում ենք, առաջինը ակամայից մտածում ենք Լաչինի, Քաշաթաղի շրջանների, յետոյ բընականաբար՝ Քելբաջարի մասին. դրանք որ Հայաստանի ու ԼՂՀ միջեւ ցամաքային կապ են: Մնում են միւս հինգ շրջանները: գ) Ղարաբաղի ժողովրդի անվտանգութիւնը: Մեզ համար, Ղարաբաղի իշխանութիւնների համար, ժողովրդի անվտանգութիւնը չի կարող ապահովուել մինչեւ Ղարաբաղի խնդիրը վերջնական լուծում չստանայ:

Ղարաբաղի իշխանութիւնների կարծիքով՝ մեր անվտանգութեան ամենախիական երաշխիքը մեր զինուորն է որը պաչտպանում է մեր սահմանները: Եւ այդ սահմանները այսօր պաչտպանւում են արեան գնով ձեռք բերուած զինուորական, ռազմական մեզ համար նպաստաւոր դիրքերից: Եթէ ինչ որ նկատումով սկսենք զիջել այդ դիրքերը, մեզ համար նպաստաւոր պայմանները կը նուազեն եւ դա անհնար է:

ԼՂՀ իշխանութիւնները այս ձեւով են հասկանում ժողովրդի անվտանգութիւնը:

Անհնար է ցանկացած մի ամ. տարածքի իսկ զիջում. արդէն այլեւս զիջման մասին չի խօսւում, այլ ինչ որ տարածքներից հայկական զօրքերի դուրսբերման. ոչ թէ Ադրբեջանի զիջելու նպատակով, այլ միջազգային խաղաղապահ զօրքի տրամադրելու, որպէս չէզոք գօտիներ: Բայց նոյնիսկ այս պայմաններում, մեզ համար երաչխիքը ոչ թէ միջազգային զօրքերն են, այլ մեր բանակը. վերջին 14 տարիները ցոյց տուեցին որ իրավիճակային առումով վատ վիճակ չէ, քանի որ ի վերջոյ, նոյնիսկ եթէ չկան խաղաղապահ զօրքեր, չկան նաեւ ռազմական գործողութիւններ: 14 տարուայ պատմութիւնը ցոյց է տուել որ մեր բանակի առկայութիւնը անկայուն վիճակ չի ստեղծում, այլ ընդհակառակը՝ ինչ որ տեղ արգելակում է ռազմական գործողութիւնների վերսկսելը, որը անկայունութիւն կը բերի եւ մարդկային զոհեր, ինչից փորձում են խուսափել բոլոր կողմերը:

Երբոր վերջնական հրադադար ստորագրուի, ԼՂՀ պետութեան եւ ժողովրդի անվտանգութիւնը պաչտպանուած կը լինեն միջազգային իրաւունքով. ինչպէս այսօր պաչտպանուած են բոլոր պետութիւնների եւ ժողովուրդների իրաւունքները:

Այդ պայմաններում ԼՂՀ ինքնին ազատ կը լինի միջազգային, կամ ռազմական դաշնագիր ունենալ այն պետութիւնների հետ որոնք կը ճանաչեն մեր հանրապետութիւնը:

Հ.— Նոյնիսկ ռազմադադար ստորագրուելու պարագային, կարելի՞ է վստահիլ միջազգային խաղաղական զօրքի:

Պ.— Վստահութեան խնդիրը այսօրուան համար առաջին խնդիրն է մեր յարաբերութիւններում: Մեր (հայ և ադրբեջանցի) ժողովուրդների միջև այն ունի առնուազն մէկ դարի պատմութիւն: Մեր կողմից հիմնաւորուած անվստահութիւն է եւ պայմանաւորուած չի մենակ պատմական յիչողութիւններով: Այլ՝ պայմանաւորուած է այսօրուայ փաստերով: Այսօր Թուրքիան եւ Ադրբեջանը հայ ժողովրդին չրջափակման մէջ են պահում: Ի՞նչպէս վստահել մի պետութեան որ ամէն ինչ անում է որպէսզի տարածաշրջանում տնտեսական ոլորտի համագործակցութիւնը Հայաստանը չրջանցի. ի՞նչպէս վստահել երբ նոյն երկրի նախագահը, ամենաբարձր ղեկավարութիւնը ամէն չաբաթ ասում են որ Ղարաբաղը պէտք է զէնքի ուժով յետ գրաւենք: Սա համար առաջին խնդիրն է:

Միւեւնոյն ժամանակ, երբ մենք խօսում ենք Մինսկի խմբի համանախագահների հետ, մեզ պատմում են թէ նոյն անվստահութիւնը ադրբեջանցի ժողովրդի մօտ էլ կայ. ասում են թէ Լեռնային Ղարաբաղը Լեռնային Ղարաբաղի խնդիր չէ միայն. դա Մեծ Հայաստան ստեղծելու ճանապարհին մի փուլի լուծում է: Ղարաբաղից յետոյ հերթը գալ հասնելու է Նախիջեւանի, Նախիջեւանից յետոյ արդէն Գանձակի հարց է դրուելու: Ու այս առումով չեն վստահում: Բայց ուրիշ ի՞նչ ձեւ կայ. եթէ ի վերջոյ համաձայնագիր ենք ստորագրելու, միակ վստահութեան խնդիրը մնում է գրիչի մի քանի չարժումը:

Տեսակցեցաւ Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Թեհրանի մէջ Նոյ. 16–23 Մամուլի միջազգային փառատօն մը տեղի ունեցած է. մասնակցած են Հայաստանէն լրագրողներ ալ, առանձին տաղաւարով ներկայացնելով «Ազգ» եւ «Հայաստանի հանրապետութիւն» օրաթերթերը: Փառատօնին 23 երկիր մասնակցած է 400 տաղաւարով: Հայկական տաղաւարը մեծ հետաքրքրութեան առարկայ եղած է, Հայաստանի, Ղարաբաղի հարցին մասին տեղեկութիւն հարցնողներու:

Իրանահայ համայնքի մամուլը ներկայացուած է առանձին տաղաւարով: Այդ մամուլին գլխաւոր անունն է «Ալիք»ը (օրաթերթ) որ կը բոլորէ 78րդ տարին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՌԱՔԷԼ ՏԻՆՔ ԵՒ ՖԷԹՀԻՅԷ ՉԷԹԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷԼ (ՅԱՌԱՋ)

Մարսէյլ—Փրովանս եւ Հարաւային Ալպեաններու Մամուլի ակումբը որուն կը նախագահէ Ժան Քէհայեան, Դեկտեմբեր 11, 12 եւ 13-ին կազմակերպեց Ազատ խօսքի երկրորդ միջազգային մրցանակը, նուիրուած աշխարհի բոլոր լրագրողներուն զոհ կամայականութեան եւ ի մասնաւորի Հրանդ Տինքի եւ Աննա Պոլիտկովսկայայի յիշատակին:

Այս առիթով, ինչպէս նաեւ հայ գիրքի ազգային փառատօնին, որուն կ՚անդրադառնանք առանձին թղթակցութեամբ, Մարսէյլ ժամանեցին Ռաքէլ Տինք, այրին Հրանդ Տինքի եւ փաստաբան՝ Ֆէթհիյէ Չէթին հեղինակը «Մեծ մայրըս» հատորին:

Դեկտեմբեր 12ին, ժամը 16ին, տարբեր երկիրներէ եկած լրագրողներ, գլխաւորութեամբ Ժան Քէհայեանի եւ ներկայութեամբ Ռաքէլ Տինքի եւ Ֆէթհիյէ Չէթինի, ծաղկեպսակ մը զետեղեցին «26 հարիւրամեակի փարք»ը անցեալ տարի տնկուած եւ արդէն հասակ նետած մայրիի մը տակ, ուր մարմարի վրայ քանդակուած արձանագրութիւն մը կը չեշտէ Խօսքի ազատութիւնը եւ կը յաւերժացնէ անոր զոհերէն Հրանդ Տինքի եւ Աննա Պոլիտկովսկայայի անունները:

Այս ծիրին մէջ, կարգ մը դասախօսութիւն—զրոյցներու շարքին, նոյն երեկոյեան դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ «Caucase : la poudrière» հրաւիրուած էր Շարլ Իւրժըվիքս՝ փրոֆ. Արեւելեան քաղաքակրթութիւններու եւ լեզուներու ազգային ինսթիթիւն եւ խորհրդական մամուլի լրագրող, յատկապէս՝ «Լիպէրասիոն»ի եւ «Մարիան»ի, Վրաստանի եւ յետ—սովետական աշխարհի կապակցութեամբ:

Մինչ Դեկտեմբեր 12ին, ժամը 18ին, Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Ժան-Գլօտ Կօտէն ընդունելութիւն մը տուաւ քաղաքապետարանի պատուոյ դահլիճը Հայ գիրքի ազգային փառատօնին մասնակցողներուն ի պատիւ, որուն ընթացքին մեծարեց Հրանդ Տինքը, ներկայութեամբ Ռաքէլ Տինքի եւ Ֆէթհիյէ Չէթինի:

Քաղաքապետը վերյիշեց Հրանդ Տինքի եղերական սպանութիւնը, անոր դերը Հայ դատի ծառայութեան ճանապարհին վրայ, ճանապարհ մը խոչընդոտներով լեցուն է, ըսաւ Ժան-Գլօտ Կօտէն եւ որուն «Կը մնամ միշտ զօրավիգ» եւ աւելցուց՝ «Մի մոռնաք սակայն ոչալ փոլիթիքը...»:

Ժան—Գլօտ Կօտէն յայտարարեց որ Դեկտեմբեր 15ի քաղաքապետական խորհուրդի լիակատար նիստը պիտի քուէարկէ «Հրանդ Տինք փողոց»ի մը անուանակոչութիւնը քաղաքի 11րդ թաղամասին մէջ եւ յանձնեց Ռաքէլ Տինքին այդ փողոցին խորհրդանշական փլաքը: Աւելցնենք որ նոյն նիստի ընթացքին նոյնպէս պիտի քուէարկուի, այս անգամ քաղաքի 13րդ թաղամասին մէջ, «Շնորհք Գալուստեան փողոց»ի մը անուանակոչութիւնը ի յիշատակ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին: Այս երկու փողոցներու մասին աւելի լայնօրէն կ՚անդրադառնանք անոնց բացումի արարողութեան առթիւ:

Հուսկ քաղաքապետը պատուեց Ռաքէլ Տինքը Մարսէյլ քաղաքի պատուոյ մետալով եւ յուշանուէր մը յանձնեց Ֆէթհիյէ Չէթինին:

Ֆէթհիյէ Չէթին եւ Ռաքէլ Տինք արտասանեցին շնորհակալութեան ջերմ խօսքեր. վերջինը վերյիշեց իր ամուսնոյն կարգ մը գաղափարները: Երկու կիներուն համար երեկոն շարունակուեցաւ ճաշ-զրոյցով կազմակերպութեամբ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, իր հաւաքատեղին եւ որուն մասնակցեցաւ նաեւ Խոսէ Անթոնիօ Կիւրիարան՝ սպանական հեռատեսիլի լրագրող եւ հեղինակ «Հայերը, մոռցուած Ցեղասպանութիւնը» հատորին: Զրոյցը վարեց լրագրող Ժանին Փոլոլեան: Աւելի լայնօրէն պիտի գրենք այս մասին, քանի ներկայ չկրցանք ըլլալ, հակառակ եղած հրաւէրին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՌՈՄ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ 20-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7ին Հայաստանի եւ Սփիւռքի զանազան եկեղեցիներու մէջ ոգեկոչուեցաւ 20 տարի առաջ Հայաստանը ցնցող երկրաշարժին զոհերու յիշատակը, զանազան արարողութիւններով: Երկրաշարժի զոհերու 20րդ տարելիցը նշուեցաւ նաեւ Իտալիոյ մայրաքաղաք Հռոմի մէջ, Ս. Նիկողայոս հայկական եկեղեցւոյ մէջ. հանդիսաւոր պատարագը մատուցանեց Յովսէփ Ծ. Վրդ. Քէլէկեան, Հռոմի Լեւոնեան դպրեվանքի մեծաւոր եւ Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանի Ս. Աթոռի եւ Իտալիոյ մօտ գործակալ: Ս. Նիկողայոս մեծ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր հայ եւ իտալացի հաւատացեալներով: Ներկայ էին պետական ու եկեղեցական բարձրաստիճան՝ անձնաւորութիւններ ու նաեւ ներկայացուցիչներ այն հաստատութիւններէն, ընկերակցութիւններէն ու պետական կազմակերպութիւններէն որոնք օգնութեան փութացին աղէտեալներուն:

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն երկրաշարժի զոհերուն համար որմէ ետք սկիզբ առաւ ոգեկոչման յայտագիրը: Հռոմի հայ գաղութի խորհուրդէն Էմմանուէլ Ալիբրանտի իր բացման խօսքին մէջ վերյիշեց Դեկտեմբեր 7ի երկրաշարժը եւ անոր հետեւանքները... ու իտալական ու միջազգային մամուլի անդրադարձները: Հռոմի մէջ տեղի ունեցած ոգեկչման արարողութեան նպատակն էր շնորհակալութեան ըղձացումներ արտայայտել Իտալիոյ, Հայաստանի ցոյց տրուած օժանդակութեան, սուգի եւ աղէտի դժուար օրերուն: Ասոր համար հրաւիրուած էին ներկայ գտնուելու օգնութիւն ցուցաբերած անձնաւորութիւններ որոնք նաեւ նպաստեցին Հայաստանի վերաշինութեան ընթացքին: Այս առթիւ ցուցադրուեցաւ Ուղեւորութիւն դէպի յոյս կարճ տեսերիզ մը մեկնաբանուած տիկ. Նուարդ Գրիգորեանի կողմէ, Օր. Տիանա Կարապետեանի դաշնամուրի ընկերակցութեամբ:

Տիգրան Սամուէլեան, Իտալիոյ մօտ ՀՀ հաւատարմատարը, խօսք առնելով իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Իտալիոյ պետական իշխանութիւններուն, բարեսիրական կազմակերպութիւններուն եւ ժողովուրդին... ապա Դանիա Իսոյեան արտասանեց «Մի բուռ ժողովուրդ ենք, մի ափ հայրենիքում» բանաստեղծութիւնը... Տիանա Կարապետեան դաշնամուրի վրայ նուագեց Ա. Բաբաջանեանի ստեղծագործութիւններէն կտորներ... որմէ ետք, իրենց սրտի խօսքը արտայայտեցին օժանդակութեան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, որոնց առ ի շնորհակալութիւն ու երախտագիտութեան արտայայտութիւն, նուէր տրուեցան հայկական մանրանկարչութեան նմոյշներ:

Այս առթիւ Դպրեվանքի բակին մէջ ցուցադրուած էին 14 լուսանկարներ զորս իտալական Քաղաքական պաշտպանութիւնը այդ ատեն նկարահանած էր եւ որոնցմէ օրինակ մը նուիրած Երեւանի թանգարանին: Հուսկ Դպրեվանքի շքեղ հիւրասրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, ներկաներուն հրամցուեցան հայկական եւ իտալական համադամներ:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ

Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Ձ. ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Ան կանչեց իր մարդոցմէ երեքը, վերացած՝ հաշիշով:

«Առ դաշոյնդ, ըսաւ ան առաջինին, եւ ինքզինքդ սպաննէ այս վայրկեանին իսկ»:

Մոլեռանդը առաւ իր զէնքը, եւ զայն խրեց կողին մէջ:

«Ինքզինքդ նետէ այս վիհին մէջ, որուն կը տիրապետեն պարիսպները», հրահանգեց ան միւսին:

Վիհը սարսափազդու էր, այնքա՛ն խոր, որ հազիւ կը նշմարուէր անոր մէջէն անցնող գետը, սակայն առանց վարանելու զինուորը նետուեցաւ պարապին մէջ:

Տէր չէյխը նման հրահանգ մը պիտի տար երրորդ զինուորին, սակայն էմիրը զինք կասեցուց:

«Թո՛ղ այս ծառային կեանքը, ըսաւ ան, հիմա համոզուած եմ որ անկարելի է պայքարիլ այն մարդոց դէմ, որոնց համար կեանքը ոչինչ է, եւ որոնց կոյր նուիրումը հանդէպ իրենց պետին՝ կը կրկնապատկէ իրենց ուժերը»:

Այդ պահէն սկսեալ, Լերան Տէրը անհանգիստ չեղաւ Լիբանանի իր դղեակին մէջ:

Մինչ անգլիացի կինը այս պատմութիւնը կ՚ընէր երիտասարդ բանտարկեալներուն, կարաւանը դարձեալ ճամբայ ելած էր, սակայն յանկարծ ենթասպան, որ հրամանատարն էր Թուրքերուն, բացագանչեց, - «Կանգ առէք, ուշադրութի՛ւն»:

Վարժուած ըլլալով լեռներու վտանգներուն, մարոնիներու եւ տիւրզիներու միջեւ պայքարներու եւ թակարդներու շարունակական կեանքի մը, ան տեսած էր մացառուտին մէջ՝ իր փոքրաթիւ զօրքին դէմ ուղղուած զէնքի մը փայլը: Անիկա կրնար ըլլալ միայն տիւրզի մը, որ կը հսկէր բանտարկեալներու երթին, յարձակումի մը նպատակով. գուցէ տիւրզիներու խումբ մը դիրք բռնած էր անտառին մէջ:

Թուրք զինուորները համախմբուած էին իրենց պետին շուրջ, սակայն հազիւ անոնք ըրած էին այս շարժումը, երբ բազմաթիւ զարկեր ժայթքեցան թանձր թաւուտներէն, եւ միեւնոյն ատեն բազմանդամ խումբ մը հրջապատեց կարաւանը:

Անոնք մեծամասնութեամբ երկար ու սպիտակ մօրուքով ծերունիներ էին, որովհետեւ երիտասարդները կանչուած էին Թրքական բանակին մէջ, սակայն այս ծեր լեռնականները, չոր, ջղուտ, կատաղի, նոյնքան ամրակազմ ու սարսափազդու էին, որքան իրենց զաւակները: Անոնց թիւը տասնապատիկն էր Թուրքերուն. ասոնք անկարելի դատեցին պայքարը, եւ քաշուեցան անտառին մէջ, ճամբուն վրայ լքելով իրենց բանտարկեալները:

Տիւրզիներուն շէյխը, իր մարդոց հետ մօտեցաւ օտարականներուն, սակայն երբ տեսաւ կարաւանին կազմը, ծամածռութիւն ըրաւ:

«Միայն կիներ եւ մանուկներ են, զորս այս անիծապարտ Թուրքերը Դամասկոս կը տանին:

- Պէտք է զանոնք ջարդել, ըսաւ տիւրզի մը, ասոնք քրիստոնեայ շուներ են:

- Զանոնք ջարդելը մեզի պիտի չընծայէր հաւու մը արժեքինը, պատասխանեց շէյխը, կը կարծէի հոս գտնել անգլիացի կամ Ֆրանսացի սպաներ, որոնք մեզի համար պիտի հանդիսանային արժէքաւոր պատանդներ, սակայն առ ի չգոյէ արուեստներու, պիտի բաւարարուինք աղուէսներով: Այս կիներն ու մանուկները վար պիտի դնենք, անոնցմէ լաւագոյնս օգտուելու համար:

- Գուցէ պատերազմէն ետք, ասոնց համար լաւ փրկագին մը պիտի կարենանք ստանալ, դիտել տուաւ ծեր լեռնական մը:

- Այո, այդ է նաեւ իմ կարծիքս. այս եւրոպացիները, մանաւանդ Անգլիացիները, հարուստ են. անոնց ընտանիքները սուղ գինով պիտի վերագնեն այս գերիներուն ազատութիւնը, եւ առ ի չգոյէ ընտանիքներու, հիւպատոսը պիտի վճարէ իրենց փրկագինը:

- Ճիշդ է բացագանչեցին տիւրզիները:

- Գիւղ տանինք զիրենք, եւ ոչ ոք թող չէշ վարուի անոնց հետ»:

Տիւրզիներու գիւղը խսկական արծուեբոյն մըն է, գրեթէ անմատչելի ժայռերու կատարին տեղադրուած: Տուները կախուած էին լերան կողերէն, եւ հեռուէն տեսանելի էին իրենց տափարակ տանիքներով եւ վիհին նայող իրենց արտաքոյ պատշգամներով: Հնամեայ կիսակործան դղեակ մը, ինչպէս նաեւ չատ մը ուրիշներ շինուած՝ խաչակիրներու կողմէ, երբ փռնակավայր կը ծառայէր չէյխին: Հոն է որ գերիները արգելափակուեցան:

(Շար. 6)

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2009
et souhaite une bonne Fête de Noël

ԹԷՐՋԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
յաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de

Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

- *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*
- *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros (frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 23
Սրբոցն Դաւթի մարգարէին
եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր առաքելոյն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին :
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին :

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Une rue «Missak Manouchian» à Rosny-sous-Bois

Claude PERNES, Maire de Rosny-sous-Bois, Conseiller Général, **Claude CAPILLON**, Conseiller Général de la Seine-Saint-Denis et **Claude BARTOLONE**, Président du Conseil Général et Député de la Seine-Saint-Denis procéderont à

L'INAUGURATION DE LA RUE MISSAK MANOUCHIAN

Face au 33 rue Lavoisier, à hauteur du Gymnase

le Vendredi 19 décembre à 10h30 sous le patronnage de : **Jean-Marie BOCKEL**, Secrétaire d'Etat à la Défense et aux Anciens Combattants, et **Antoine BAGDIKIAN**, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résidants Arméniens.

Un groupe d'enfants de l'Ecole Tebrotzassère participera en chantant les hymnes nationaux français et arménien.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Diner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Պատարագ՝ ժամը 11ին :
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱԽԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- *Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝* 01 · 43 · 59 · 67 · 03
- *Տիկնանց յանձնախումբ՝* 01 · 47 · 43 · 12 · 66
- *Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝* 01 · 46 · 62 · 01 · 29

Հ · Մ · Ը · Մ · - Ֆ Ր Ա Ն Ս

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«Կ Ո Մ Ի Տ Ա Ս» *նուագախումբին*
Երգիչ՝ Յ ո վ ս է փ
Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են :

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01 ·43 ·78 ·57 ·67 *կամ* 01 ·44 ·05 ·17 ·77 :

U. G. A. B.

L'UGAB communique

- **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**

A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris**
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : **cbaf@wanadoo.fr**
par fax : 01 53 34 12 13

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.101 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.101

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԲԱՑԱՑԱՑՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

Հայերէ որպէս խղճի պարտք ներողութիւն խնդրելու Թուրք մտաւորականներու հանրագրութիւնը կը շարունակուի, Թուրք հանրային կարծիքին մէջ հարցին մասին վիճարկումը հետզհետէ աւելի հրահրելով: Կայքէջեր, թերթեր լեցուն են թեր ու դէմ կարծիքներով, որոնք երբեմն վարկաբեկումի մակարդակին կը հասնին, երբեմն ալ հետաքրքրական յայտնաբերումներ կը հրամցնեն:

Նախաձեռնութեան կողմնակից եւ հանրագրութիւնը ստորագրած խումբ մը հրապարակաւ պատասխանած է վարչապետ Թ. Էրտողանի արհամարհական ու ժխտական վերաբերումին: Անոնք յայտարարած են. «Մեր ստորագրութիւնները մեր խղճին ձայնն են»: Անոնցմէ պահանջող եղած է որ վարչապետը փոխանակ հանրագրութեան մասին արտայայտուելու, խօսի Հ. Տինքի սպանութեան պատճառներուն մասին:

Գրագիտուհի, հրապարակագիր Աստղէթ Աղաօղլու ըսած է. «Այս հանրագրութիւնը Օսմանցիէն մինչեւ այսօր շարունակուող մտայնութեան մեզի պատճառած ամօթին արտայայտութիւնն է»: Ուրիշներ Թուրքիոյ ժողովրդավարացումին համար շատ կարեւոր ազդակ նկատած են արշաւը: Էրտողանի մերժումը փաստ համարողներ ալ եղած են թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը Թուրքիոյ գլխաւոր թապուն է:

Այս վիճարկումին առնթեր Թրքական լրասփիւռներ կարեւորութեամբ կ'արձագանգէին ընդդիմութեան ճակատէն Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութեան երեսփոխանուհի Ճանան Արըթմանի յայտարարութեան. ան ակնարկելով հանրագրութիւնը երկրին մէջ խօսքի ազատութեան ներկայութեամբ բացատրող նախագահ Ա. Կիւլի խօսքերուն, ըսած է. «Պրպտեցէք Կիւլի մօրենական արմատները եւ կը տեսնէք»: Հայութիւն վերագրելով այդ արմատներուն երեսփոխանուհին հասկցուցած է թէ նախագահը չի կրնար Թուրքերու զգացումները ամբողջ խորութեամբ հասկնալ: «Ա. Կիւլ, պարտի ամբողջ Թուրք ազգին նախագահը ըլլալ, եւ ոչ իր ցեղային արմատներուն» պատգամած է ան:

Այս յայտարարութեան առթիւ երկրին մէջ սկսած են շրջան ընել շշուկներ Ա. Կիւլի մօրը կեսարացի հայ մը ըլլալուն մասին. կ'ըսուի թէ հայրն ալ Կեսարիա փոխադրուած Արաբ մըն է...

Այս պնդումները Ա. Կիւլի ծնողքին ծագումին նիւթով ալ բանավէճի մը դուռ բացած են ու իշխանութեան գլուխ գտնուող ԱԳ կուսակցութեան երեսփոխաններ թելադրած են Արըթմանի որ նախ զբաղի իր արմատներով, իր ծագումով: Անոնք շեշտած են նաեւ թէ Ա. Կիւլի մայրը 500 տարուան անցեալի տէր կեսարացի Թուրք է:

* * *

Դեկտ. 18ին ներողութեան կայքէջը, մինչ ստորագրողներու թիւը 13 հազարը անցած էր, խափանարարութեան մը թիրախ եղած է. ստորագրելու եւ ստորագրած անուններու բաժինը դադրած է գործելէ միջոց մը, յետոյ վերստին բանիլ սկսած:

Հոն կատակ-զեղծումներ ալ եղած են. տեսնուած է օրինակ, թէ ստորագրողներու ցանկին մէջ կայ Պատմութեան հիմնարկի նախկին նախագահ յայտնի ժխտող դէմք Ե. Հալաչօղլուի անունը: Կազմակերպիչները ըսած են թէ ստորագրողներու անունները որոշ զտումի մը պիտի ենթարկեն:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՕՊԱՄԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Արտաքին գործերու նախարարութեան պատուիրակութիւն մը Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւններ ունեցած է նորընտիր նախագահ Պ. Օպամայի ու արտաքին գործերու նախարար նշանակուած Հ. Գլինթընի աշխատակիցներուն հետ: Օրակարգի կարեւոր հարցերը եղած են ՓՔՔ-ի ահաբեկչութիւնը եւ Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումները: Թրքական պատուիրակութիւնը յատկապէս շեշտած է այն վրդովումը զոր Անգարա կը զգայ հայկական պնդումներուն նկատմամբ թեկնածու Օպամայի կեցուածքէն:

Թուրք պատուիրակները ըսած են թէ կը հաւատան որ ԱՄՆ-ու նոր ղեկավարութիւնը Թուրքիոյ հետ երկկողմանի շահու վրայ հիմնուած յարաբերութիւնները նոյն ձեւով պիտի շարունակէ: Շեշտած են թէ հայկական պնդումներու Գոնկրէսի օրակարգին հասնելու պարագային, ոչ միայն Թուրքիա - ԱՄՆ յարաբերութիւնները, այլեւ Երեւան - Անգարա նոր ձեռնարկուած երկխօսութիւնը ժխտական ազդեցութիւն կը կրէ: Նման կացութենէ կը տուժէ նաեւ գլխաւորութեամբ Իրաքեանին, շրջանային հարցերու լուծումին մէջ Թուրքեւամերիկեան գործակցութիւնը:

Զոյգ տեսակցութիւններէն Թրքական պատուիրակութեան տպաւորութիւնը այն եղած է որ Օպամայի աշխատակից խմբակները ըմբռնած են Թուրքիոյ դիւրազգածութիւնը եւ թէ նոր նախագահը 2009 Ապրիլ 24ին 1915ի պատահարներուն մասին իր յայտարարութեան մէջ կը շրջանցէ «ցեղասպանութիւն» որակումը:

* * *

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ԵԼՈՅԹՆ ԱԼ ԳՐԱՔՆՆՈՒԱԾ

Թուրքիոյ մէջ իսկապէս տասնամեակներով գրաքննուած, գաղտնի պահուած, լռութեան մատնուած, էափոխուած բաներու յայտնութեան շրջան մը սկսած է: Ոչ միայն Հայերու Ցեղասպանութեան եւ այլ փոքրամասնութիւններու վիճակած անարդարութիւններ, անտարբերութիւններ, թշնամութիւններ լոյսին կը հանուին, կը գրուի ու կը խօսուի նաեւ Թուրք անձնաւորութիւններու ելոյթներուն, էջերուն բաժին հանուած մկրատումներու մասին:

Դեկտ. 13ի «Հիւրրիյէթ»ը նիւթ ըրած էր Հանրապետութեան հիմնադիր Աթաթիւրքի ելոյթներէն մէկուն 1982ին Թուրք պատմութեան հիմնարկին կողմէ գրաքննութեան պարագան: Այդ ելոյթը 1923ին ան ունեցած է Էսկիշեհիրի մէջ, նիւթ ընելով քրտական հարցը եւ յայտնելով այդ մասին իր տեսակէտները: Գրաքննութիւնը որոշած է «Մշակոյթի, լեզուի եւ պատմութեան Աթաթիւրք հիմնարկ»ի նախագահ փրոֆ. Ս. Իլհան, այն պատճառաբանութեամբ որ ժամանակը յարմար չէ այդ տեսակէտները հրապարակելու: Հատորին խմբագրուհին տարկած է, բայց բան չէ կրցած ընել, երբ վարչական խորհուրդն ալ գրաքննութեան համամիտ գտնուած է:

Աթաթիւրք այդ ելոյթին մէջ ըսած է, ի միջի այլոց. «Քրտական հարցը մեզի, այսինքն՝ Թուրքերուս նպաստաւոր ըլլալ նոյն չի կրնար ունենալ. որովհետեւ քիւրտ տարրերը մեր ազգային սահմաններուն մէջ այնպէս մը բնաւորուած են որ քիչ վայրերու մէջ մեծամասնութիւն ունին. սակայն իրենց մեծամասնութիւնը ստուգանապար կորսնցնելով այնպէս ձուլուած են Թուրք տարրին մէջ որ եթէ ուզենք սահման մը գծել քրտութեան, պէտք կ'ըլլայ ոչնչացնել թէ՛ Թրքութիւնը, թէ՛ Թուրքիան: Պէտք կ'ըլլայ, օրինակ, մինչեւ Էրզրում, Երզնկայ, Խարբերդ, Սվաս երկարող սահման մը գտնել. նոյնիսկ պէտք չէ անտեսել Գոնիայի անապատներուն քիւրտ ցեղախումբերը:

Հետեւաբար, փոխանակ առանձին քրտութիւն մը երեւակայելու, ըստ մեր սահմանադրութեան արդէն տեսակ մը տեղական ինքնավարութիւններ պիտի ձեւաւորուին: Այդ պարագային քրտական բնակչութեան շրջանները ինքնավարութիւն պիտի ունենան: Սակէ զատ, երբ խնդրոյ առարկայ ըլլայ Թուրքիոյ ժողովուրդը, անոնք ալ պէտք է նշուին: Հակառակ պարագային, անոնց առկէ հարց ստեղծելու հաւանականութիւնը միշտ պիտի ըլլայ»:

Այս բացայայտումներէն ետք, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ներկային պիտի յաջորդէ՞ սրբագրութեան փուլ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Երեւանի Քանաքեռ-Զէյթուն համայնքին մէջ, Դեկտեմբեր 17ին, Ս. Սարգսեանի մասնակցութեամբ կարմիր ժապաւէնը կտրուած է երկու նորակառոյց բնակարանի: Անոնք տրուած են 4րդ աստիճանի վնասուած շարք մը շէնքերու շուրջ հարիւր ընտանիքներուն: Անոնք ամանորը կը դիմաւորեն նոր բնակարաններու մէջ:

Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին 543 բնակարանով ինը շէնք յանձնուած է վնասուած շէնքերու բնակիչ ընտանիքներու: Մինչեւ 2010 նոր կառոյցներով կը փոխարինուին նաեւ Երեւանի հանրակացարանի երեք շէնքերը:

Տրամադրուած նոր շէնքերը ունին վերելակ ու բարեկարգուած շրջակայ տարածք:

* * *

ԱՐՄԷՆՓՐԵՍԻ 90-ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի լուրերու պաշտօնական գործակալութիւնը՝ Արմէնփրէս այս օրերուն կը նշէ իր հիմնումին 90րդ տարեդարձը: Հիմնուած է 1918 Դեկտ. 18ին, Հայաստանի առաջին անկախութեան օրով:

Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Աբրահամեան շնորհաւորական ուղերձ մը յղած է Արմէնփրէսի կազմին: Շնորհակալութիւն յայտնած է կատարուած աշխատանքին ու մաղթած որ տասը տարիէն նշուի գործակալութեան հարիւրամեակը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աշակերտներն ու ուսանողները փողոց իջած էին Դեկտեմբեր 18ին, ինչ որ կը հաստատէ թէ Տարքոսի որոշած մէկ տարուան յետաձգումը զիրենք չէ համոզած: 117 հազար կը նըկատուի անոնց թիւը եւ պահանջնին այն է որ բարենորոգումը բոլորովին ջնջուի: Խորքին մէջ, ձեւական յետաձգումը ջընջում կը նշանակէ, բայց կը պահանջուի որ բացէ ի բաց ըսուի: Իշխանութեանց կողմէ, կը թուի որ կիրքերը հանդարտեցնելու փափաք մը կայ, քանի դժգոհութիւնը միայն կրթական մարզին չի պատկանիր եւ ըստ Գանար Անշէնէի Սարքոզի «Մայիս 68»ի մը վախն ունի Ծնունդի օրերուն: Ցոյցերը տեղ տեղ թալանի եւ բախումներու պատճառ եղան, միջադէպեր պատահած են մասնաւորաբար Լիոն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ շշմած եւ վրդոված են լսելով Դեկտ. 18ին Սարքոզիի ելոյթը Թղթատարի ապագային մասին: Արդարեւ, նախագահին հետ խորհրդակցական հանդիպում մը տեղի պէտք է ունենար յաջորդ օրը, ապա միայն որոշումը հաղորդուէր: Բայց Սարքոզի կանխեց եւ յայտնեց.— «Թղթատարը կարգավիճակը պիտի փոխէ, բայց բաց պիտի ըլլայ միայն հանրային դրամագլուխներու»: Սէ. Ժէ. Թէ.ի ներկայացուցիչն ալ ընդվզումով ըսած է՝ «Ի՞նչ բանի կը ծառայէ սենդիքաներուն եղած հրաւէրը: Նախագահը կը ծաղրէ ընկերային երկխօսութիւնը: Գործելակերպ մըն է որ կը վարկաբեկէ ժողովրդավարութիւնը»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Լիքուտ կուսակցութեան ղեկավարը՝ Բենիամին Նեթանիահու, Դեկտեմբեր 18ին ընդունուած է Սարքոզիի կողմէ եւ Փարիզ իր այս այցելութեան առթիւ հարցազրոյց մըն ալ տուած է Ֆիկառոյի (Դեկտ. 19) ուր կը պարզէ խաղաղութեան համար քաղաքական իր ծրագիրը: Կը խորհի որ նախ պէտք է տնտեսական պայմաններ ստեղծել:

ԻՐԱՔՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ որ կօշիկները նետած էր Պուշի երեսին, գրաւոր ներողութիւն խնդրած է Իրաքի վարչապետին ուղղած իր նամակին մէջ: Շեշտած է՝ «Շատ ուշ է այլեւս գգջում յայտնելու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ - ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՏՆՕՐԷՆ ՀԱՅԿ ԴԵՄՈՅԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ցեղասպանութեան թանգարան-հիմնարկի տնօրէնը Հայկ Դեմոյեան քանի մը օրուան այցով Փարիզ կը գտնուի: Մասնագիտութեամբ ազգագրագէտ-պատմաբան երիտասարդ տնօրէնը երկու տարի առաջ նշանակուած է այդ պաշտօնին, յաջորդելով Լ. Բարսեղեանի:

Հ. Դեմոյեան հայեւթուրք յարաբերութիւններու եւ թանգարանին նիւթերով շատ հետաքրքրական հանդիպում մը ունեցաւ Դեկտ. 18ի երեկոյեան Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ա. Մանուկեան» կեդրոնին մէջ, ներկայ հանրութեան հետ: Ցատկապէս առաջին բաժինը, նկատի առած՝ Թուրքիոյ մէջ կատարուածներու այժմէականութեամբ, սեղան բերաւ հայութեան անցեալին, ներկային ու ապագային վերաբերող կենսական հարցեր:

Անջատ հանդիպումէն, երեկոյթը առիթ եղաւ գոհունակութեամբ հաստատելու թէ մտաւոր ու մասնագիտական անհրաժեշտ տուեալներու տէր երիտասարդ մտաւորական մը կը գլխաւորէ նման համազգային նշանակութեան տէր հիմնարկ:

Աւելի լայնօրէն կ'անդրադառնանք յետագային:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՂՀ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ.— Թուրքիա վերջերս սկսած է Ղարաբաղի հակամարտութիւնը լուծելու միջնորդութեան ձգտիլ: ԼՂՀ ի՞նչպէս կ'ընկալէ այդ ձգտումը:

Պ.— Երկու հանգամանք կայ. մի կողմից՝ Թուրքիան մեր տարածաշրջանի հզօր երկրներից մէկն է, ե՛ւ տնտեսական, ե՛ւ քաղաքական, նոյնիսկ մշակութային առումներով:

Հ.— Բայց նոյն ատեն շատ մօտ երկիր է Ազրբեջանին. այդ առումով մեզի համար հարց մը չի՞ ծագիր Թուրքիոյ միջնորդութեան ձգտումով:

Պ.— Ի հարկէ: Շատ մօտ է Ադրբեջանին: Նպատակ ունի Թրքալեզու պետութիւններում աւելի խորացնել իր ազդեցութիւնը, Թուրքական մշակոյթի միջոցով: Սա, ո՛չ թէ տեղի պետութիւնների, այլ սեփական շահն ու քաղաքականութիւնը պաշտպանելու առումով: Թուրքիան շատ լաւ հասկացել է որ այսօր մշակոյթը, լեզուն շատ հեշտութեամբ են մի պետութեան թոյլ տալիս օտար երկրներում իրենց շահերը պաշտպանել: Պարզապէս պէտք է հետեւիլ թէ քանի՛ Թրքալեզու Թուրքական դպրոցներ են բացուել Թուրքական պետութեան գումարներով, նախկին խորհրդային Թուրքալեզու հանրապետութիւնների մէջ:

Թուրքիան նաեւ ունի նաւթի ու կազի պաշարներից կախումնաւոր վիճակ: Իսկ Կասպից ծովի այս պաշարների մեծ մասը Ադրբեջանի ու Ղազախստանի տրամադրութեան տակ են. ուստի Թուրքիոյ ձեռնտու է, բնականաբար, այս պետութիւնների հետ շատ լաւ, նոյնիսկ եղբայրական յարաբերութիւններ ունենալ:

Հ.— Կարելի կը նկատէ՞ք որ յաջողի իր այդ ձգտումին մէջ:

Պ.— Պէտք չէ մոռանալ որ Թուրքիայի աշխուժացումը ժամանակի առումով զուգադիպեց վրացական ճգնաժամին: Այդ ճգնաժամը աւելի ուժգին, աւելի պարզ ձեւով ցոյց տուեց աշխարհին թէ Ռուսաստանը մեծ ցանկութիւն ունի գերիշխող գերակատար լինել մեր տարածաշրջանում: Եւ պատրաստ է ցանկացած միջոցի դիմել, որպէսզի այդ հանգամանքը յարգուի միւս պետութիւնների կողմից: Իսկ երբոր Ռուսաստանը պատրաստ է իր շահերը պաշտպանելու, նոյնիսկ պատերազմելու գնով, ինձ թւում է սա Թուրքիայի բաւական մտածել է տալիս:

Որովհետեւ, եթէ Ռուսաստանը կարող է այս ձեւով պատժամիջոցներ կիրառել Վրաստանի, ասել է նոյնը կարող է շատ հեշտութեամբ կիրառել Ադրբեջանի նկատմամբ: Եւ չեմ կարծում որ այդ կիրառումից Ռուսաստանը տուժի: Կը տուժի ադրբեջանցի ժողովուրդը, ինչպէս տուժել է վրացի ժողովուրդը, որի տարածքային ամբողջականութիւնը այսօր շատ լուրջ հարցականի տակ է դրուած, քան նախկինում: Տուժել է նոյնիսկ այն առումով որ այսօր Վրաստանով անցնող նաւթամուղն ու կազատարը հարցականի տակ են դրուած:

Այս առումով պէտք չէ թերագնահատել Ռուսաստանի դերը տարածաշրջանում:

Հ.— Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ...

Պ.— Կարծում եմ, Թուրքիան բաւական լաւ ըմբռնելով իրավիճակը, հասկացել է որ Ռուսաստանի հետ պէտք է փորձել լեզու գտնել, եթէ ուզում է տարածաշրջանի կազի ու նաւթի պաշարներից իր օգուտը ունենալ: Ուստի փորձում է ռուս—Թուրքական մերձեցումը:

Հ.— Մեր տեսանկիւնէն, ի՞նչ կրնայ տալ այդ մերձեցումը:

Պ.— Հնարաւոր է այն բարենպաստ արդիւնք ունենայ, այն առումով որ եթէ Թուրքիան հասնի Ադրբեջանի վրայ այնքան ազդել որ փոխուի Ղարաբաղի հարցի հետ կապուած նրա դիրքորոշումը. այդ պարագային Թուրքիա կարող է դերակատար լինել:

Հակառակ դէպքում մեզ համար անհասկանալի է թէ ի՛նչ ճանապարհով Թուրքիան կը կարողանայ լուրջ, արդիւնաւէտ դերակատար լինել, խաղաղութեան հասնելու համար:

Հ.— Երբեմն հայկական լրատուփիւններու մէջ լուրեր կը շրջին բանակցութիւններուն նկատմամբ Հայաստան—ԼՂՀ կարծիքի տարբերութեան մասին: Հիմ ունի՞ն անոնք:

Պ.— Գիտէ՞ք, նախ՝ բանակցութիւնները գաղտնի են: Երեւանի ամէն ասածի, կամ արածի մասին գրուածքների 95 տոկոսը մամուլի կողմից եղած մեկնաբանութիւններ են: Դրանք իրականում Երեւանի, նոյնիսկ Բաքուի ասածները չեն: Բանակցութիւնների մէկ բառը, մէկ նախադասութիւնը տարբեր ձեւով ասելը փոխում է ամբողջ կոնտէքստը: Երբոր Մ. Պրայզան [Մինսկի խումբի ամերիկացի նախագահը] Բաքւում յայտարարում է որ Ղարաբաղի հարցը պէտք է լուծուի Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքի եւ միջազգային իրաւունքի միւս սկզբունքների հիման վրայ, դա նշանակում է որ միայն տարածքային ամբողջականութիւնը չէ հաշուի առնուելիքը: Երբ ասում է «միջազգային իրաւունքի միւս սկզբունքներ», նշանակում է որ տարածքային ամբողջականութիւնը արդէն գրեթէ գոյութիւն չունի. հակառակ դէպքում չէր ասիր «միւս սկզբունքներ»:

Եթէ նկատել էք, ամէն անգամ երբոր կարեւոր մի հանդիպում է լինում նախագահների, թէկուզ արտգործ նախարարների միջեւ, միշտ մի այց է տրւում. կամ Հայաստանի նախագահն է այս կամ այն առիթով Ղարաբաղ այցելում, կամ Ղարաբաղի նախագահն է Երեւան գնում: Սա ինքնին ցոյց է տալիս որ մինչեւ բանակցութիւն երկու պետութեան ղեկավարները խորհրդակցում են: Ի վերջոյ, Հայաստանը միջնորդ չէ մեզ համար, ինչպէս օրինակ Ֆրանսան է: Հայաստանը եւ Ղարաբաղը նոյն կողմն են. քաղաքական տեսանկիւնից մենք անվստահութիւն չունենք Հայաստանի իշխանութիւններին նկատմամբ: Հարիւր տոկոսով վստահում ենք:

Հ.— Հայաստանի նախագահի ընտրութեան յաջորդած զարգացումները երկրին մէջ հայաստանցի—ղարաբաղցի տարբերակումի մը յստակ տրամադրութիւնը ակներեւ բրին: Ի՞նչպէս հասկնալ վտանգաւոր այդ երեւոյթը:

Պ.— Հայաստանում, ինչպէս ցանկացած երկրում, երբ մէկ տարի առաջ շատ յստակօրէն առկայ էր հումքերի, հացահատիկի, նաւթի, եւլն. նեղութիւն, կար գների բարձրացում, բնականաբար ընկերային եւ տնտեսական յաւելեալ խնդիրներ պիտի առաջացնէին: Այս բոլորը աւելի սուր ձեւով են անդրադառնում համեմատապէս աղքատ պետութիւնների վրայ: Բնական է որ կար դժգոհների բանակ եւ բնական էր որ այդ բանակը դուրս գայ փողոց, մանաւանդ ընտրութիւններից առաջ եւ ձայնը լսելի դարձնի թեկնածուներին: Անբնականը այդ ամէնի սուր ձեւով քաղաքականացումն է: Այսինքն, երբ քաղաքական որոշ ուժեր ընկերային, տնտեսական տեսակէտից դժգոհների պահանջներին տալիս են քաղաքական պահանջի տեսք: Ու այդպէս էլ ներկայացնում են հասարակութեան, նոյնպէս միջազգային հասարակութեան:

Ես ընկերային, տնտեսական պահանջները արդարացի եմ համարում, բայց ոչ՝ քաղաքական պահանջները, երբոր քաղաքական պայքարի միակ ձեւն է լինում որեւէ խնդիր լուծելու եղանակ չառաջարկելը, միայն դժգոհել, դժգոհելը: Եւ այս պայմաններում հարւածը ուղղել Ղարաբաղի ժողովրդի դէմ, երբ այդ ժողովուրդը նոյն դժուարութիւնների մէջ է, դա յանցագործութիւն է:

Հայաստանի ընդդիմութիւնը այսօր իր դերի մէջ չէ: Ընդդիմութիւնը լուրջ է միայն երբ կարող է իշխանութեան դէմ պայքարել: Այսօր այդ ընդդիմութիւնը վեր է կացել, կարծես Ղարաբաղի դէմ է պայքարում: Ո՞րն է Ղարաբաղի ժողովրդի մեղքը այն իրականութեան մէջ որ ամբողջ ներկայի աշխարհին է յատուկ:

Հ.— Վտանգաւոր չէ՞ր այդ ընթացքը:

Պ.— Շա՛տ վտանգաւոր: Հայաստանի ժողովուրդը չունի քաղաքական պայքարի մեծ փորձ, չունի քաղաքական մշակոյթ: Ի՛նչպէս ուզել որ միանգամից հասկանայ թէ ձեռնածումի զոհ է դառնում: Ցաւով եմ որ ժողովուրդի մի հաւած հասկացաւ իրականութիւնը: Մխմիայն կարելի է դատապարտել նման վարքը:

Հ.— Ի՞նչպէս կը տեսնէք ԼՂՀ յառաջիկայ տասնամեակը:

Պ.— Միայն դրական: Անկեղծօրէն եմ ասում: Ոչ թէ պարզապէս բառերով եմ լաւատես, ուրախ, այլ համոզուած լինելով: Եւ հաւատացէ՛ք, Ղարաբաղի ժողովուրդն էլ է լաւատես: Այդ ժողովուրդը այսօր ամէն առաւօտ արթնանում է, գնում աշխատանքի, դպրոց, համալսարան. վերակառուցում է իր երկիրը, ստեղծում է, հետաքրքրւում արուեստով: Եւ սա, նոյնիսկ յարմարաւէտութեան տարրական պայմանների բացակայութեան: Լաւատեսութիւնն ու յոյսն են կարող մարդկանց պահել: Երբ 700 զոյգ մի օրուայ մէջ ամուսնանում է, դա հաւատ է ապագայի նկատմամբ. մեծ խորհրդանիշ է: Հաւատ որ վաղը իրենց երեխաները այդ երկրում են ապրելու, լաւ պայմաններում: Այդ երկիրը խաղաղութեան մէջ է ապրելու: 1400 հոգի ունէր այդ վստահութիւնը:

Ղարաբաղի ժողովուրդը յաղթել է եւ այդ յաղթանակը մեծապէս նպաստում է որ այդ հաւատքը, լաւատեսութիւնը լինեն: 94 թուին, 93ին, 92ին նոյն ժողովուրդը նկուղներում էր ապրել. այսօր շատ ու շատ տարբեր, լաւ ձեւով է ապրում. այդ տարբերութեան մէջ տեսնում է թէ ի՛նչպէս է կեանքը առաջ գնում: —

Կայ յոյս, կայ հաւատ ու լաւատեսութիւն վաղուայ նկատմամբ: Սա՛ է մեզ պահում, ստիպում ապրել այդ հողի վրայ, աշխատել, սովորել:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ Երեւան ծնած, հոն պատրաստուած երիտասարդ դիւանագէտ մըն է: 1991ին ընդունուած է Երեւանի համալսարանի Միջազգային յարաբերութիւններու հնգամեայ բաժինը: Նոյն ատեն Հայաստանի ու Արցախի մէջ աշխատակից եղած է միջազգային հաստատութիւններու, կազմակերպութիւններու, ինչպէս՝ Ֆրանսական Կաց տը Ֆրանսը, Էքիլիպրը, Առանց սահմանի դեղագործները:

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարութեան միջազգային կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը համակարգող բաժնին մէջ աշխատելու առընթեր ֆրանսերէն դասաւանդած է Ղարաբաղի դըպրոցականներուն: Առիկա, կը պատմէ թէ ի՛նչ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծած է. միակ յայտարարութեան մը 400 հոգի դիմած է ֆրանսերէն սորվելու համար: Զարմանքով կը յիշէ նաեւ թէ երբ Երեւանի ֆրանսական դեսպանատունը դիմած են գիրքերու, դասաւանդելու նիւթերու մասին օժանդակութիւն ուզելու, պատասխանած են թէ չեն կրնար դիմումին ընդառաջել, քանի որ Ղարաբաղը չճանչցուած երկիր է...

Յ. Գէորգեան Ֆրանսայի մէջ ԼՂՀ ներկայացուցչութեան պաշտօնին կոչուած է 2002 Դեկտեմբերին: Պաշտօնին զուգահեռ, Փարիզ 2 Փանթէոն-Ասասի համալսարանը մասնագիտացած է իրաւագիտութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու ճիւղերուն մէջ:

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Երկրորդ անգամը ըլլալով, առաջինը 2006ին, **«Terre d'Arménie»** միութիւնը կազմակերպեց Հայ գիրքի ազգային փառատօնը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 13ին, նորակառոյց «Կասթոն Տըֆէռ նահանգային գրադարան»ի սրահներուն մէջ, նախագահութեամբ Էտմոնտ Շառլ–Ռու Տըֆէռի՝ նախագահուհին Կոնքուռ ակադեմիային եւ Ֆրանց Օլիվիէ Ժիսպէռի «Լը Փուէն»ի խմբագրապետ:

Դատակազմը կը բաղկանար հետեւեալ անձնաւորութիւններէն՝ Էտմոնտ Շառլ–Ռու Տըֆէռ, Ֆրանց Օլիվիէ Ժիսպէռ, Քլեման Եանա (ներկայացուցիչը Ժան-Նոէլ Կէոռինի), Համլէթ Գասպարեան, Փաթրիք Մալաքեան, Կարօ Յովսէփեան, Ֆրետերիք Միթերան (բացակայ), Անտրէ Մանուկեան (բացակայ), Վալէռի Թորանեան, Օհան Հեքիմեան, Տիտիէ Փարաքեան, Զաւէն Կապրիէլեան:

Դատակազմը որ նոյն օրը հաւաքուեցաւ Սոֆիթէլ պանդոկը, վճռեց տուաւ երկու մրցանակներու համար. «Արմէնիա» մրցանակը լաւագոյն փորձագրութեան իսկ «Հանրի Վէրնէօյ» մրցանակը լաւագոյն վէպին համար: Դատակազմը տուաւ նաեւ յատուկ մրցանակ մը:

Երկրորդ դատակազմ մը, բաղկացած՝ Ռոպէր Տէր Մերկերեանէ (նախագահ), Կարօ Յովսէփեանէ, Սեդա Պիպէռեանէ, Փաթրիք Տօնապետեանէ, Անի Փիլիպոսեանէ, վեր. Ժիլպէռ Լեւոնեանէ, Օհան Հեքիմեանէ, հաւաքուեցաւ մի քանի շաբաթ առաջ, որոշելու համար Մեսրոպ Մաշտոց – Համազգային դպրոց մրցանակը հայատառ գիրքի մը համար եւ ընտրեց Անահիտ Սարգիսեանի «Պարոն Նիկողոս» մանկապատանեկան երեք գրքոյկները:

Հայ գիրքի ազգային փառատօնի մեծ կազմակերպիչն է Ռիշառ Ֆէնտիքեան:

Փառատօնը բացուեցաւ ժամը 14-ին: Մօտ քառասուն հեղինակներ, եկած Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն, ներկայացուցին, վաճառեցին եւ ձօնագրեցին իրենց գործերը: Յիշենք մի քանի անուններ՝ Ժեռար Տէտէեան, Գլօտ Մութաֆեան, Յարութիւն Գէորգեան, Վարդան Պէրպէրեան, Ռոպէր Առնու, Սեդա Փափազեան, Կայծ Մինասեան, Սոնիա Քիւրքճեան, Մուշեղ Աբրահամեան, Ալեքսիս Կիւրտիքեան եւ ուրիշներ:

Ժամը 17:30ին, գրադարանի լսարանին մէջ, տեղի ունեցաւ կլոր սեղան մը «Հայ համայնքային լրագրութիւնը այսօր Ֆրանսայի մէջ» նիւթին շուրջ, մասնակցութեամբ՝ Արա Թորանեանի (Լէ Նուվէլ տ'Արմէնի), Հանրի Փափազեանի (Ռատիօ Այբ), Կարօ Յովսէփեանի (Յառաջ), Վարուժան Մարտիկեանի (Ֆրանս–Արմէնի), Գրիգոր Ամիրզայեանի (Ազատ մակաղին), Շառլ Քէշիշեանի (Բարեւ): Զրոյցը վարեց Թիէռի Պէզէռ՝ 3րդ կայանի հեռատեսիլի լրագրող:

Ժամը 18:30ին, ժամանեց Ժան–Նոէլ Կէոռինի՝ ծերակուտական եւ նախագահ Պուշ–Տիւ–Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդին եւ բացած յայտարարեց մրցանակներու յայտարարութեան եւ յանձնումի հանդիսութիւնը: Իրեն կ'ընկերանար երեսփոխան՝ Սիլվի Անտրիէօ:

Մրցանակները կը կոչուին «Թորոս»ներ, քանդակագործ Թորոս Ռասկիւլէնեանի անունով, որովհետեւ բաշխուած մրցանակները արուեստագէտին ինքնատիպ յղացումն ու ստեղծագործութիւնն են:

Պատուոյ Թորոսը ստացաւ Ռաֆֆի Տինք: «Արարատ» մրցանակը՝ Ֆէթհիյէ Չէթինի «Մեծ մայրս» գործով: Լաւագոյն հրատարակիչի Թորոսը տրուեցաւ Սիժեստ հրատարակչատան, Մեսրոպ Մաշտոց – Համազգային մրցանակը՝ Անահիտ Սարգիսեանին «Պարոն Նիկողոս» գրքոյկներուն, լաւագոյն օտար գիրքի Թորոսը՝ Խօսէ Անթոնիօ Կիւռիարանի «Հայերը, մոռցուած ցեղասպանութիւնը» սպաներէն գրուած հատորին, երիտասարդութեան համար գրուած լաւագոյն գիրքի Թորոսը՝ Սոֆի Օտուէն–Մամիկոնեանի **«Tara Duncan dans le piège de Magister»**-ին: Լաւագոյն շարժանկարի Թորոսը շահեցաւ Ռոպէր Կէտիկեան, «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան»ով, լաւագոյն փորձագրութեան Թորոսը՝ Հրանդ Տինքի «Հայ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ» հատորը, դատակազմի յատուկ մրցանակը՝ Ռոժէ Վինճիօ **«Henri Verneuil, les plus grands succès du cinéma»**-ն, լաւագոյն վէպին Թորոսը՝ Րաֆֆիի «Խենթը» հատորը (Թարգմանութիւն՝ Մուշեղ Աբրահամեանի):

Գնահատելի եւ քաջալերանքի արժանի նախաձեռնութիւն մըն է, որ կը կարօտի սակայն կարգ մը բարելաւումներու. մանաւանդ մրցումի դրուած գիրքերու ընտրութիւնը, ինչպէս նաեւ դատակազմին (ներուն) անդամներու ընտրութիւնը: Ձեռնարկը պէտք է գտնէ գրական եւ մշակութային աւելի բարձր մակարդակ մը:

Ստուար բազմութիւն մը ներկայ եղաւ Փառատօնին: Գնահատելի են ջանքերը Ռիշառ Ֆէնտիքեանին որուն յղացումն է հայ գիրքին նուիրուած այս ձեռնարկը

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դեկտեմբեր 11ին Վիէնի հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքեց Յովհաննէս Այանեան:

Կորուստը մեծ է, իսկապէս, Վիէնի գաղութին եւ Իզէր նահանգէն անդին ամբողջ Ֆրանսահայութեան համար: Յովհաննէսին անունը կրնայ շատերուն անծանօթ ըլլալ որովհետեւ ան չափէն աւելի համեստ անձնաւորութիւն մըն էր, սակայն իրեն շատ բան կը պարտինք. ամէն բանէ առաջ իր երկար եւ բեղմնաւոր ծառայութիւնը Հայ Դատին: Ան ծնած էր 1932ին Վիէն քաղաքի հիւսիսը գտնուող Էսթրըսէնի «քեմբ»ը: Հայրը՝ Պօղոս Այանեան (Կեմերեկցի) Մեծ եղեռնի վերապրողներէն էր: Իր ամբողջ կեանքը Յովհաննէս վառ պիտի պահէր իր վաղամեռիկ հօր յիշատակը եւ ազնուասիրտ մօր՝ Եղիսաբէթի բարի օրինակը: Այդ պատճառով ալ ընտանեկան բջիջը իրեն համար ամէն բանէ վեր էր: Ընտանեկան սրբութեան իր խոր գիտակցութիւնը կուգար իր քրիստոնէական հաւատքէն: Ան հայր էր չորս զաւակներու:

Մինչեւ իր կեանքին վերջը Յովհաննէսը հաւատարիմ կուսակցական մը եղաւ՝ «Նոր սերունդ»ի, ՀՅԴ-եան եւ «Հայ դատի պաշտպան յանձնախումբ»ին անխոնջ ծառայ: Բայց իր կուսակցական համոզումներուն չափ, եթէ ոչ աւելի, կարեւոր էր իր հաւատքը: Իր մեղմ ժպիտը, իր ազնիւ վարքը արտայայտութիւնն էին, ցոլացումը այդ հաւատքին: Սերտօրէն կապուած էր իր նախահայրերուն եկեղեցիին բայց իրեն համար վճռական եղած էր ֆրանսացի կաթողիկէ հոգեւորական՝ հայր Ժան Պեռլանի հետ ունեցած հանդիպումը: Որպէս արդիւնք այդ հանդիպումին երկար տարիներ Յ. Այանեան անդամակցած է «Քրիստոնեայ բանուոր երիտասարդութիւն» շարժումին:

Նուիրումը կարծէք իր կեանքին միակ ուղեցոյցն էր. նուիրում իր ժողովուրդին, նուիրում իր ընկերներուն, նուիրում իր ընտանիքին:

Ասկէ քանի մը տարի առաջ «երկար եւ անողոք» հիւանդութեան մը հետեւանքով իր կինը՝ Անին կը մահանար: Ամոլին պատմութիւնը բոլորին համար եղած էր ու կը մնայ մինչեւ այսօր, սիրոյ եւ նուիրումի կենդանի խորհրդանիշը:

Երբ արդէն Ֆրանսայի հիւրընկալ բայց օտար հողին յանձնած ենք մեծ աղէտին վերջին ականատեսներուն մարմինները, կարգը եկած է այլեւս իրենց զաւակներուն՝ այս երկրին մէջ ծնած ու հասակ նետած առաջին սերունդին: Վիէնի Սէն Մորիսի տաճարը Դեկտեմբեր 15ին բերնէ բերան լեցուած էր իր հայ եւ ֆրանսացի ընկերներով եւ ծանօթներով: Բոլորն ալ եկած էին ոչ թէ վերջին հրաժեշտի մը այլ՝ «ցտեսութիւն» ըսելու:

Ան մեզի ժառանգ կը ձգէ «Քեմբ»ի պատմութեան յուզիչ հատորը եւ մանաւանդ բեղուն կեանքի մը եւ տիպար մարդու մը օրինակը: Թող իր հաւատացած երկնային հայրենիքը իր բարի հոգիին օթեւանը ըլլայ:

Ցտեսութի՛ւն Յովհաննէս եւ շնորհակալութի՛ւն այս բոլորին համար:

ԿՈՐԻՒՆ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ

Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

2. ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Եւ քանի որ իրենց համար անկարելի էր խոյս տալ վտանգաւոր արահետներէ, որոնց դարձուածքներուն ծանօթ չէին, ազատ ձգուեցան շրջագայելու դղեակին շուրջ, եւ չէյխին խիստ հրահանգին վրայ, բնակչութիւնը ո՛չ մէկ չարիք հասցուց անոնց: Տիւրքի կանայք, եւրոպացիներու մօտէն անցնելու ատեն կը գոհանային մրթմրթալով.

«Եա շէյթան, եա մալա'ուն», Օ՜ սատանաներ, օ՜ անիծեալներ:

Հէրրի եւ Մորիս, համակերպումով, այսուհանդերձ վստահութիւն ունէին ապագային վրայ:

«Շուտով, կ'ըսէր փոքրիկ Անգլիացին, դաշնակիցները յաղթական պիտի ըլլան. մեր քաջարի զինուորները Սուրիա պիտի գան ազատագրելու գերիները, եւ կամ փառաւոր խաղաղութիւն մը մեզի պիտի ընծայէ ազատութիւնը:

– Մինչեւ հիմա գանգատելու շատ պատճառ չունինք, աւելցուց Մորիս, պայմանաւ որ մեր ծնողները մեզմէ աւելի գէշ վարմունքի չարժանանան:

– Ունիմ այն կարծիքը թէ Տառսը, որ մեզի համար այնքա՛ն նուիրում ցուցաբերեց, մեզ պիտի չլքէ, եւ թէ գուցէ իր միջոցով տեղեկութիւններ պիտի ունենանք մեր սիրելի ծնողներուն մասին: Կը յիշես որ խոստացաւ ամէն ջանք թափել ասոր համար:

– Անկասկած, արդէն գիտէ թէ ինկած ենք թշնամիներուն՝ տիւրքիներուն ձեռքը, գուցէ մեր օգնութեան պիտի փութայ»:

Այսպէս յաճախ կը զրուցէին երկու բարեկամները, այցելելով գիւղին մերձակայքը: Անոնք այնքա՛ն ազնիւ էին, որ տիւրքի կիներ կը շահագրգռուէին իրենցմով, եւ երբեմն իրենց կու տային կաթ ու պտուղներ: Ուստի, անոնք կըրնային քիչ առ քիչ ճանչնալ այս մարտունակ ցեղախումբին բարքերը:

Տիւրքիները կիսավայրենի ժողովուրդ մըն են, որ կ'ապրի միայն կողոպուտներով եւ պայքարներով ընդդէմ հարեւան բնակչութեանց, մանաւանդ մարոնիներու: Ցած ու ցանկապատուած իրենց տուները նման են ամրոցներու, ուր կ'արգելափակուին եւ կը պաշտպանուին, երբ Թուրքերը, ճարահատ, կու գան իրենց վրայ յարձակելու մեծ ուժերով: Զիրենք միայն անակնկալօրէն կարելի է զսպել:

Կը սիրեն ցուցադրել իրենց զէնքերն ու հագուստները փայլուն գոյներով: Այսուհանդերձ անոնք ունին մեծ արժանիք մը, – հիւրասիրութիւնը: Այն պահուն, երբ մարդ մը կը մտնէ իրենց յարկին տակ, անոր անձը նուիրական է, եւ մինչեւ իսկ իրենց կեանքին գնով պիտի պաշտպանէին իրենց հիւրը, իրենց վերապահելով հանդերձ իրաւունքը անոր վրայ յարձակելու եւ զայն կողոպտելու, անմիջապէս որ դուրս կու գայ իրենց տունէն:

Օր մը, արաբ իշխան մը, Մուսալ անունով, ծպտուած էր խուսափելու համար իր թշնամիներէն, որոնք զինք կը հալածէին, եւ պաշարած էին տիւրքի գիւղ մը: Զգիտնալով որո՛ւն վստահիլ, ապաստան կը գտնէ իր ճամբուն վրայ հանդիպած առաջին տան մէջ: Հոն, տան շեմին կը նստի, խոր անձկութեան մատնուած, որովհետեւ մէկէ աւելի ոճիրներ ունէր իր խղճին վրայ:

Պահ մը ետք տանտէրը, հզօր շէյխ մը, կը հասնի ընկերակցութեամբ բազմաթիւ ծառաներու: Ձիէն վար կ'իջնէ եւ կը մտնէ իր տունը, ուր կը տեսնէ օտարականը:

«Ո՞վ ես դուն, հարց կու տայ ան:

– Դժբախտ փախստական մըն եմ, կը պատասխանէ, Մուսալ, դաժան թշնամիներու սպառնալիքին տակ, քեզմէ ապաստան կը խնդրեմ:

– Թող Աստուած քեզ պաշտպանէ կ'ըսէ տիւրքին, այս պահէն սկսեալ հիւրս ես, մտիր եւ խաղաղէ»,

Բազմաթիւ ամիսներ, Մուսալ այս հիւրամեծար տան մէջ ապրեցաւ առանց որ տիւրքին որեւէ հարցում ուղղէ իր ասպիճանին եւ անցեալին մասին:

Շէյխը ամէն օր միեւնոյն ժամուն կ'ելլէր եւ կը մտնէր ընկերակցութեամբ զինեալ խումբի մը: Արաբը, զարմանալով այս երթեւեկներէն, օր մը հարցուց անոր պատճառը:

«Իմացայ որ, ըսաւ շէյխը, իշխան Մուսալ պահուըտած է իմ ցեղախումբիս մօտ: Այս արաբը սպաննած է հայրս, եւ զինք կը փնտռեմ իրմէ արդար վրէժս առնելու համար»:

(Շար. 7)

(Շար. Ա. էջէն)

համար այն ծանրակշիռին եւ ոգեղ արարքին աղմուկին անընչութեամբ զոր գործեցի»:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ մասնակի գործադուլը որ սկսած էր Դեկտեմբեր 14ին, կը շարունակուի որոշ շրջաններ, ինչպէս Կառ Սէն Լազար եւ Կառ տիւ Նոռ՝ Փարիզի մէջ, բայց նաեւ Մարսէյլ եւ Հարաւային շրջանը:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ մը այն եզրակացութեան հասած է որ Վրաստանի նախագահը «ծանր սխալներ» գործած է Ռուսաստանի դէմ անցեալ Օգոստոսին, մանաւանդ «զինուորական» գետնի վրայ: Ըստ փաստաթուղթին, ռուսական միջամտութիւնը Վրաստան «լաւ պատրաստուած եւ լաւ ծրագրուած էր...»:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25

Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

(Ա. ՇՐՋԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 100 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՁՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտք 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– «Փարանթէզ» հրատարակչատունը 150 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Ժան Այանեանի մահուան առթիւ:

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱ-Հ.Մ.Ը.Մ.ԱԿԱՆ 8ՐԴ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐ

2009 ՕԳՈՍՏՈՍ 1-8
ԵՐԵՒԱՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդրոնական Վարչութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցող համա-Հ.Մ.Ը.Մ.ական մարզախաղերը ըսպասուած եւ միշտ յաջողութեամբ պըսակուող աւանդութիւն մըն են Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատմութեան մէջ, ուր հարիւրաւոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներ, աշխարհի չորս ծագերէն, կը մէկտեղուին մրցելու, բարեկամանալու եւ իրենց հայկականութիւնը զօրացնելու համար: Մարզախաղերը տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ ունեցող տարբեր երկիրներու մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի 90ամեայ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Համա-Հ.Մ.Ը.Մ.ական 8րդ մարզախաղերը տեղի պիտի ունենան Երեւան, Հայաստանի մէջ, 2009 Օգոստոս 1էն 8: Մարզախաղերուն պիտի մասնակցին մօտաւորապէս 700 մարզիկներ, որոնք Երեւանի մէջ պիտի համախմբուին՝ ժամանելով աշխարհի զանազան երկիրներէ, իրենց հայրենի հողին վրայ մրցելու եւ անոր հանդէպ իրենց ունեցած սէրն ու կարօտը յագեցնելու համար: Մարզախաղերը իրենց ներկայութեամբ պիտի քաջալերեն ծնողներ եւ բարեկամներ, ինչպէս նաեւ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ական պատասխանատուներ եւ համակիրներ:

Մարզախաղերը պիտի ընդգրկեն հետեւեալ մարզաձեւերը.–

- Պասքէթպոլ – Արական եւ իգական,
- Կրտսերներու պասքէթպոլ– Արական,
- Ֆութպոլ – Արական,
- Փինկ-փոնկ – Արական եւ իգական,
- Լող – Արական եւ իգական,
- Ճատրակ – Արական եւ իգական:

ՀամաՀ.Մ.Ը.Մ.ական մարզախաղերը յաւագոյն ձեւով իրագործելու եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասին հայրենի ժողովուրդին աւելի լայն ծանօթութիւն տալու համար, նկատի առնուած է բացման հրապարակային հանդիսութիւն մը, որուն պիտի հրաւիրուի հանրութիւնը: Բացման հանդիսութեան ընթացքին ողջոյնի խօսքեր պիտի արտասանեն պետական ներկայացուցիչներ: Տեղի պիտի ունենայ տողանցք՝ մարզիկներու մասնակցութեամբ, եւ աւարտին, երգահանդէս-փառատօն մը Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն հրաւիրուած երգիչներու մասնակցութեամբ: Երեւանը պատմական օրեր պիտի ապրի այդ թուականներուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ական մեծ ծաթիւ իր զաւակները հիւրընկալելով իր գրկին մէջ:

Մարզախաղերու մասնակից մարզիկներն ու յանձնախումբերու անդամները Ծիծեռնակաբերդ այցելութեամբ յարգանքի իրենց տուրքը պիտի մատուցեն Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին:

Հայրենի հողին վրայ տեղի ունեցող Համա-Հ.Մ.Ը.Մ.ական 8րդ մարզախաղերը իրենց աւարտին պիտի հասնին Յաղթանակի ճաշ-պարահանդէսով, պաշտօնական անձնաւորութիւններու, հիւրերու եւ մարզիկներուն ներկայութեամբ: Ճաշին պիտի կատարուի մետալներու եւ բաժակներու տուչութիւն: Մարզիկներ, մարզիչներ, պատասխանատուներ պիտի վերադառնան իրենց երկիրները, ութօրեայ անմոռանալի պահերէ ետք, Հայաստանի հանդէպ իրենց յանձնառութիւնը վերանորոգած եւ կրկին ու կրկին հայրենի հողին վերադառնալու կարօտով լեցուն:

Համա-Հ.Մ.Ը.Մ.ական 8րդ մարզախաղերու կապուած նորութիւններուն կարելի է հետեւիլ կայքէջին ճամբով՝ www.homenetmen.org: Կայքէջը մարզախաղերու ընթացքին ամէնօրեայ դըրութեամբ պիտի տեղադրէ մրցումներու արդիւնքներն ու այլ մանրամասնութիւններ: Յաւելեալ մանրամասնութիւններ պիտի հաղորդուին յետագային:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN

Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de 480 euros TTC

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam, «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝ 01·43·59·67·03
- Տիկնանց յանձնախումբ՝ 01·47·43·12·66
- Աւետիս Ս. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01·46·62·01·29

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23
MARDI
23 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.102 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22.102

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՍԷՆ (Վիճակագրութեան ազգային հիմնարկ) շատ յոռետես նախատեսութիւններ ունի 2009ի առաջին վեցամսեային համար: 214 հազար աշխատանք ըսպառնալիքի տակ են եւ տնտեսական յետքայլը աւելի պիտի սաստկանայ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Ներքին նախարարութեան կարգ մը պաշտօնատարներ ձերբակալուած են այն ամբաստանութեամբ որ կ'ուզէին վերստեղծել Սատտամ Հիւսէյնի նախկին Պաաս կուսակցութիւնը: Կը կարծուի որ կը պատկանին «Ավտա» (վերադարձը) շարժումին, որ բաղկացած է Պաասի նախկին անդամներէն:

ՍԱՐՔՈԶԻ պաշտօնական երկօրեայ այցելութեամբ Պրազիլ մեկնած է: Այցելութենէն ետք ալ, կնոջը հետ, մինչեւ Դեկտեմբեր 30 արձակուրդի օրեր պիտի անցընէ միշտ Պրազիլի մէջ: Այս այցելութեամբ կը բացուի նաեւ «Ֆրանսայի տարին Պրազիլի մէջ», Դեկտեմբեր 23ին եւ որուն բացումը կը կատարեն Շ. Ազնաւուր եւ Ճիլպէրթօ Ժիլ: Ֆրանսայի եւ Պրազիլի նախագահները ներկայ կ'ըլլան բացման նուագահանդէսին:

ԷՍՈՆԻ ընկերվարական երեսփոխան Ժիլլէն Տրէյի տունը խուզարկուած է Դեկտեմբեր 18ին: Անակնկալօրէն քննութիւն մը բացուած է որ կասկածելի միջոցներով գումարներ գանձած է (ԷՍ.Օ.ԷՍ.ի եւ լիսէներու Ֆիտէլ կազմակերպութեան ճամբով): 102.377 եւրոյի գումար մըն է որ Տրէյի հաշւոյն անցած է: Ինք, առայժմ չարտայայտուիր, կը սպասէ որ զինք աղտոտելու դրդապատճառները լուսաբանուին:

ԱԹԷՆՔԻ կեդրոնը բախումները կը շարունակուին, 15ամեայ ուսանողին սպանութենէն 15 օր յետոյ: Միջադէպեր կան միշտ Բազմարուեստից վարժարանին շուրջ եւ մօտ 700 լիսէ եւ համալսարան գրաւուած է: Օրէ օր տագնապը քաղաքական բնոյթ կ'առնէ, մինչ խորհրդարանը կը պատրաստուի 2009ի պիւտճէն քուէարկելու:

ԼԻՈՆԻ մօտ, Սէն Փրիէսթի մզկիթին մուտքի դուռը կրակի տրուած է Շաբաթ օր, ինչ որ մեծ վրդովում ստեղծած է, քանի արարքը ոճրային էր եւ կը հաստատէր նաեւ թէ օրէ օր հակամահմետական տրամադրութիւնները Ֆրանսայի մէջ կը ծաւալին: Հրդեհը չէ տարածուած եւ մեծ վնաս չկայ: Նիքոլա Սարքոզի «ամօթալի եւ ցեղապաշտ» որակած է ինչ որ կատարուած է եւ նամակով մըն ալ իր ցաւը յայտնած է մահմետականներու խորհուրդի նախագահին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ամէնէն հարուստ կինը Լիլիան Պէթանքուր (22,9 միլիառ տոլար) որ գլխաւոր բաժնետէրն է Օրէալի, մամուլի նիւթ դարձած է օրերէ ի վեր եւ ինք ալ հարցազրոյց մը տուած է Ժուռնալ տիւ Տիմանշի: Հարցը ծագած է այն պատճառով որ աղջիկը բողոք ներկայացուցած է մօրը դէմ, այն մեղադրանքով որ «տկարութեան» հետեւանքով աւելի քան մէկ միլիառ եւրօ մսխած է դրամով կամ մեծ նկարիչներու գործերով, զորս յանձնած է ծանօթ լուսանկարչի մը՝ Ֆրանսուա-Մարի Պանիէ: Լիլիան Պէթանքուր համակերպած է նաեւ յիմարաբոյժի մը կողմէ քննուելու պահանջին եւ հաստատուած է որ ցնդած չէ: Առաջին անգամն է որ մամուլի միջոցաւ աղջկանը կը պատասխանէ: Թերթերը էջեր տրամադրած են մայր ու աղջկան այս տգեղ պատմութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՄԻԱՑՈՒՄ»Ի ՑՈՅՑԸ

«Միացում» կազմակերպութիւնը Դեկտեմբեր 18ին Արտաքին գործերու նախարարութեան շէնքին առջեւ ցոյց մը կատարած է, «Արցախ Հայաստան միացո՛ւմ», «Հող յանձնողը դաւաճա՛ն» կարգախօսներով: «Միացում»ի անդամները մէկուկէս ամիս առաջ նամակով ժամադրութիւն ուզած են նախարարէն, անոր յայտնելու համար ազատագրուած տարածքները վերադարձնելու մասին իրենց մտավախութիւնները, սակայն ոչ մէկ պատասխան ստացած են: Ցոյցին ալ որեւէ հակազդեցութիւն չէ տրուած: Ցոյցը աւարտած է դէպի Հիւսիսային պողոտայ երթով մը որուն արգելք չեն եղած ոստիկանները:

Կազմակերպութեան նախաձեռնող Ժիրայր Սեֆիլեան ըսած է թէ իրենց յոյսը դուրսին կապուած չէ, ներկայի վարչակազմը տապալելու եւ աւելի քարեկիրթ համակարգ հաստատելու գործը իրենցը կը նկատեն: Ըսած է նաեւ թէ Ղարաբաղի մէջ տեւալ վիճակին պահպանումը թէ՛ Արեւմուտքին, թէ՛ Ռուսաստանի ձեռնտու է. այսօր կարգաւորման խօսքը ընող չկայ, մրցակցութիւնը այն մասին է թէ ո՛վ ազատագրուած տարածքները զօրք կը մտցնէ: «Մենք պիտի չթողնենք որ դա իրականանայ» շեշտած է նախկին քաղաքական բանտարկեալը:

* * *

«ԵՕԹԻ ԳՈՐԾՈՎ» ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարտ 1-2ի դէպքերուն որպէս պատասխանատու ամբաստանուած եօթը հոգիին դատը սկսած է Դեկտեմբեր 19ին ու յետաձգուած՝ Դեկտեմբեր 23ին: Դատի սկիզբին իսկ Հայ ազգային գոնկրէսի համակիրներ ցոյցերու դիմած են ատեանի շէնքին առջեւ, պնդելով որ ամբաստանեալները քաղաքական բանտարկեալներ են: Իսկ դատարանի սրահին մէջ ոստիկանները ծափերով դիմաւորած են նոյն խումբը:

Ամբաստանեալներու խումբէն Ս. Սիրունեան, Շ. Յարութիւնեան եւ նախկին նախարար Ա. Արզումանեան յայտարարութիւններ ալ ըրած են ատեանին մէջ: Ա. Արզումանեան ըսած է թէ ինք ու միւս ամբաստանեալները Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրներն են, դատարանը պարտէր մերժել դատը:

Ընդմիջումէ մը ետք շարունակուած դատավարութեան ատեանը մերժած է դատաւորը չընդունելու ամբաստանեալ կողմին պահանջը: Ապա դատը յետաձգուած է:

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ ԱՅՑԸ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան շաբաթավերջին Ստեփանակերտ գացած է, հանդիպումներ ունենալու ԼՂՀ ղեկավարութեան հետ: Ապա Դեկտ. 20ին հանդիպում մըն ալ ունեցած է Արցախի պետական համալսարանի դասախօսներուն եւ ուսանողութեան հետ:

Խօսելով ղարաբաղեան կնճիռին կարգաւորման բանակցութիւններուն վերջին զարգացումներուն մասին, նախարարը բացառած է խաղաղ լուծումէն այլ որեւէ տարբերակ: Ապա ըսած է թէ որեւէ փաստաթուղթի մշակումին ու որեւէ համաձայնութեան համար անհրաժեշտ է Ղարաբաղի ուղղակի մասնակցութիւնը:

Խօսելով փոխադարձ զիջումներու մասին, Է. Նալպանտեան շեշտած է թէ հայկական կողմը սկզբունքի իր հարցերը ունի եւ միայն անոնց շուրջ համաձայնութիւն գտնելու պարագային պիտի մըտածէ դիմացի կողմին հետ համաձայնութեան մասին: Սկզբունքային հարց նըկատած է Ղարաբաղի ինքնորոշման իրաւունքին ճանաչումը, իրականացումը, ապահովութեան երաշխիքի խնդիրը՝ ամէնէն լայն եւ խոր իմաստով, ինչ որ Հայաստանի հետ ցամաքային անխափան կապ կ'ենթադրէ, նաեւ միջազգային երաշխիքներ:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Եւրոպական Միութեան խորհուրդին կողմէ Նոյեմբերի վերջ քուէարկուած էր ցեղապաշտութեան եւ օտարատեացութեան դէմ պատժական միջոցներու որոշումի շրջանակ մը: Ան պէտք է մինչեւ երկու տարի պատշաճեցուի անոր անդամ 27 երկիրներուն պատժական օրէնսդրութեան, որպէսզի վերջնական ձեւով պատժելի արարք հռչակուին մարդկութեան դէմ ոճիրներու, ցեղասպանութիւններու նսեմացումի փորձերը, ժխտումները:

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը այդ աշխատանքին որպէս մասնակցութիւն խորհրդածութեան օր մը կազմակերպած է Յունուար 21ին, Եւրոպական խորհրդարանին մէջ: Նպատակն է անդամ երկիրներու քաղաքական դէմքերուն հայթայթել կարեւոր տարրերը որոնք կ'օգնեն առաջնորդելու համեւրոպական համախոհութեան մը, որպէսզի անդամ 27 երկրի մէջ պատժելի արարք ըլլան բոլոր յայտնի ցեղասպանութիւնները, յատկապէս հայկականը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ «ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ»Ը

Լիպէրասիոնէն, Ֆիկառոյէն ետք, կարգը եկած էր Մոնտի, որ Դեկտ. 20ի իր թիւով Ա. էջ, Բ. էջ (խմբագրականը) եւ 9րդ էջ, կ'անդրադառնայ թուրք մըտաւորականներու «ներողութեան» 1915ի Ցեղասպանութեան համար: Խմբագրականը խորագրուած է «Խիղճերու զարթօնք» ուր կը յիշուի «հաւաքական կորուստը յիշողութեան» որ կը գործուի Հանրապետութեան ստեղծումէն ի վեր 1923ին, ինչպէս կ'ըսէ Պասքըն Օրան, հանրագրութեան հեղինակներէն մէկը: Խմբագիրը շրջանը նպաստաւոր կը գտնէ եւ այլ երեւոյթներ ալ ճամբան կը բանան Հայերու կրած նահատակութեան ճանաչման: Դեռ կ'անդրադառնայ Կիւլի Երեւան այցելութեան, Հրանդ Տինքի ըսպանութեան, եզրակացնելով որ հանրագրութեան չորս դրդողները, դիպուածով չէ որ Հ. Տինքի մօտ անձեր են:

Առանձին յօդուածով մըն ալ մանրամասնութիւններ կը տրուին ու արձագանգներ ալ կան հակազդեցութիւններու, ինչպէս Հիւրրիյէթի խմբագրին խօսքը, որ «կատակ» մը կը նկատէ հանրագրութիւնը կամ քէմալական կուսակցութեան երեսփոխաններու որակումը, որոնց համար «դաւաճանութիւն» մըն է: Խնդրոյ առարկայ մտաւորականները նախատինքներու եւ մահուան սպառնալիքներու ենթակայ են:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՀԱՍԱԾ

1915ին կատարուածին լուժին հանուած անտարբերութեան, արհամարհանքին համար որպէս խղճի պարտք Հայերէ ներողութիւն խնդրելու ձեռնարկը կը շարունակէ ալեկոծել Թուրք քաղաքական ոլորտը:

Քննադատողներու ճակատին ձայնակցած է արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան, յայտարարելով որ արշաւը կրնայ ժխտական ազդեցութիւն ունենալ Հայաստանի հետ տարուող բանակցութեան հոլովոյթին վրայ: Չէ մոռցած ահաբեկչութեան զոհ Թուրք դիւանագէտներն ալ առընչելու հարցին, ըսելով թէ իր գլխաւորած նախարարութիւնը շատ զգայուն է այդ առումով:

Նոյն կեցուածքը արտայայտած է Ազգային ժողովի Նախագահ Ք. Թոփթան ալ. իր կարծիքով անարդար բան է Թուրքիան առանց դատի ու դատավարութեան այդպէս յանցաւոր դիրքի մէջ դնել ու ներողութիւն խնդրելու հանգրուանին բերել:

Նոյն հարցով բուռն բանավէճ մը արձանագրուած է Ազգային ժողովին մէջ, երբ քրտամէտ (ՏԹՓ) կուսակցութեան երեսփոխաններէն Օ. Խօզչէլիք ըսած է. «Մարտինի ու Տէրիքի մէջ մեծ թիւով անմեղ Հայեր սպաննուած են: Թալանողներու եւ ժանտարմաներու ձեռքով յաճախ զանգուածային կոտորածներ ալ եղան: Ընդհանրապէս Հայերը ետեւ ետեւի կը շարէին ու իրենց հրացաններուն ուժգնութիւնը փորձելու համար կը կրակէին անոնց կուրծքին»:

Այս խօսքերը թէր ու դէմ կարծիքներու բախումի մը դուռ բացած են, նոյնիսկ ԱԳ կուսակցութեան երեսփոխաններ փորձած են յարձակիլ Խօզչէլիքի կուսակից ու համախոհներուն: Բայց այս վերջինները շարունակած են հարց տալ թէ ո՛ւր են մէկ միլիոն Հայերը, ո՞ւր են միլիոնաւոր Ասորիները: Ազգայնամոլ ՄՀՓ-ի շարքերէն աղաղակած են. «Հոս Հայաստանի խորհրդարանը չէ, Թուրքերը անարգելու վայրը չէ»:

Միւս կողմէ Թուրքիոյ հանրային կարծիքը նոյնպէս թէր ու դէմ տեսակէտներու բախումով կեդրոնացած է նախագահ Ա. Կիւլի մօրը հայ ըլլալու վերագրումին վրայ: Ինքը յայտարարած է թէ ծնողները Թուրք եւ մահմետական են: Ըստ որոշ լուրերու, Կիւլի ընտանիքը կ'ուսումնասիրէ այդ վերագրումին հեղինակ երեսփոխանուհիին դէմ դատ բանալու կարելիութիւնը:

Մամուլին մէջ ալ բազմաթիւ գրութիւններ կան, մէկ, կամ միւս կողմին ձայնակցող: Մ. Պէլկէ որ համախոհներէն է ներողութիւն խնդրելու ձեռնարկողներուն, Դեկտեմբեր 21ի «Թարաֆ» թերթին մէջ հարց կու տայ. «Այս Հայուհին ի՞նչ պայմաններու մէջ անատոլուցի Թուրքի մը հետ ամուսնացեր է: Ընտանիքը արտօնած ու վաւերացուցա՞ծ է այդ ամուսնութիւնը, թէ ընտանիք չունէր ան: Եթէ չունէր, ի՞նչ էր պատճառը: Ինչո՞ւ այս երկրին մէջ այսքան շատերու ընտանիքին մէջ Հայուհի մը (ո՛վ գիտէ ինչու, ոչ «այր» մը) կը գտնուի»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Ձմեռնային արձակուրդի շրջագիծին մէջ, Նոյեմբեր 8–10ը, կնոջս հետ այցելեցինք Երուսաղէմ Ս. Քաղաքը, քրիստոնէական մեր ապրումները քիչ մը եւս խորացնելու, Քրիստոսի ծննդավայրէ, երկրաւոր իր կեանքի ընթացքին Քաղաքին մէջ անոր ձգած ոտնահետքերուն, խաչելութեան, մահուան եւ յարութեան սրբավայրերուն հետ հաղորդուելով մեր ներքին հոգեւոր ապրումները խթանելու համար: Սակայն, մեր այցելութեան երկրորդ օրը՝ Նոյ. 9ին, ականատես եղանք հայ եւ յոյն ուղղափառ եկեղեցիներու հոգեւորականներու բուռն բախումներուն Քրիստոսի գերեզմանին առջեւ. ցաւալի դէպք մը որ պաղ ջուր թափեց հոգեւոր մեր ապրումներուն վրայ: Դէպքին տուն տուող պատճառ կը նկատուէր սրբատեղիի սեփական իրաւունքի պաշտպանութիւնը: Հարցին կ'անդրադառնանք քիչ անդին: Մինչ այդ շահեկան պիտի ըլլար անդրադառնալ Երուսաղէմի մէջ Հայերու ներկայութեան եւ սրբատեղիներու վրայ անոնց ունեցած պատմական իրաւունքներուն, ինչպէս նաեւ այդ իրաւունքները պաշտպանող պաշտօնական փաստաթուղթերուն:

301 Թուականին, Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակուելէ ետք, հայ ուխտաւորներ գացած են եւ հաստատուած Երուսաղէմ: Հայ իշխանական տուներ եւ Հայաստանի եպիսկոպոսական աթոռները, իրենց ծուխէն մեկնած ուխտաւորներու հոգեւոր կարիքներով մտահոգուած, Երուսաղէմի մէջ կառուցանած են բազմաթիւ վանքեր եւ եկեղեցիներ, որոնց թիւը Է. դարուն հասած է 70ի: Հայկական այդ վանքերն ու եկեղեցիները մինչեւ Զ. դարու կէսերը գտնուած են Երուսաղէմի պատրիարքութեան հովանաւորութեան տակ, ինչպէս այդ ատենները ընդունուած էր տիեզերական եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ:

Երբ Զ. դարու կէսերուն Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ընդունած է Քաղկեդոնի վարդապետութիւնը, Երուսաղէմի Հայոց եկեղեցին անջատուած է եւ այդպէսով կազմաւորուած է Հայոց պատրիարքութիւնը: Է. դարուն Արաբները, Մոհամմէտի մահէն ետք (632Թ.), տիրած են Պաղեստինին, զայն խլելով Բիւզանդացիներու ձեռքէն: Նկատի առած այն՝ որ հայ եկեղեցին հակադրուած էր քաղկեդոնականութեան, Արաբները Հայոց Ս. Յարկոբեանց միաբանութեան վանահօր տուած են Երուսաղէմի Յունաց պատրիարքին հաւասար իրաւունքներ եւ միաբանութիւնը դարձած է Պատրիարքական աթոռ, տնօրինելով հայ համայնքի, վանքերու եւ եկեղեցիներու իրաւունքներն ու գործերը:

Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան հաստատումէն ետք բաւարգացած է հայկական համայնքը վաճառականներով եւ արհեստաւորներով: Աշխարհիկ համայնքը տարբեր դարերուն բարգաւաճած կամ նօսրացած է: Այսպէս, երբ Խաչակիրները գրաւած են Երուսաղէմը եւ հաստատած Երուսաղէմի Թագաւորութիւնը, մեծ թիւով հայ ռազմիկներ խաչակիրներու շարքերէն հաստատուած են Երուսաղէմ եւ հայ հոգեւորականներու նոր խումբեր համալրած են Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան միաբանութեան շարքերը: Պատմիչներու վկայութեամբ Երուսաղէմ եւ այլ քաղաքներու մէջ բնակող Հայերու թիւը եղած է հինգ հազար հոգի: ԺԲ. դարուն Սալահէտտինի կողմէ գրաւուելէ ետք Երուսաղէմի հայ բնակչութեան թիւը զգալի կերպով նօսրացած է, իսկ 1915ի Հայկական ցեղասպանութենէն ճողոպրած բազմաթիւ Հայեր գաղթած են Երուսաղէմ, ապաստանելով Հայոց վանքի շրջապատը գտնուող բնակարաններու մէջ:

Ներկայիս Երուսաղէմի մէջ կ'ապրին, ըստ տեղւոյն Հայերու վկայութեան, շուրջ 1500 Հայեր, իսկ Թել Աւիւէն Հայֆա երկարող շրջաններու մէջ կ'ապրին հայ–հրեայ ամուսնութիւններով կազմուած շուրջ 1000–1200 ընտանիքներ, որոնք գաղթած են Հայաստանէն եւ Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն:

Տեսանք թէ Երուսաղէմի հայ եկեղեցին հակադրուելով քաղկեդոնականութեան եւ Յունաց պատրիարքութիւնը ընդունելով քաղկեդոնի վարդապետութիւնը, Զ. դարու կէսերուն Հայոց վանքերն ու եկեղեցիները դարձած էին բիւզանդացիներու սեփականութիւնը: Հետեւաբար, Հայ եկեղեցւոյ համար խիստ անհրաժեշտութիւն դարձած է ապահովագրութիւն եւ իր սեփականութիւններն ու իրաւունքները պաշտպանող օրինաւոր երաշխաւորութիւն ունենալը: Ուստի, Երուսաղէմի Հայոց առաջին պատրիարքը՝ Աբրահամ, ըստ արաբ պատմագիր Ձէքի էլ–Տինի վկայութեան, Մուհամմէտի իշխանութեան հզօրացումը նկատելով, 626 Թուականին անձնապէս գացած է անոր քով եւ ստացած անձեռնմխելիութեան վկայագիր մը, ուր ի մէջ այլոց գրուած է. «Ես, Մուհամմէտս, Ապտալլայի որդին, Բարձրեալի մարգարէն ու առաքեալը, Երուսաղէմ, Դամասկոս եւ Արաբիոյ միւս երկիրներուն մէջ գտնուող Աբրահամ պատրիարքին եւ հայ եպիսկոպոսներուն, վարդապետներուն ու անոնց ենթարկուող եւ Երուսաղէմի մէջ ապրող Եթովպիացիներուն, Ղպտիներուն եւ Ասորիներուն նուիրեցի անոնց պատկանող բոլոր վանքերը, եկեղեցիները, դպրոցները, կալուածներն ու դաշտերը: Ես, Աստուծոյ առաքեալս, Աստուծոյ առաջ, ինչպէս եւ իմ կողմն անցած ողամարդոց եւ կանանց խղճի առջեւ վկայութեամբ խոստացայ ու տուի Երուսաղէմ գտնուող եկեղեցիները՝ Ս. Յարութեան տաճարը եւ Ս. Յակոբի անունով կոչուող Մեծ եկեղեցին, որ Ս. Քաղաքի հարաւային մասին մէջ կը գտնուի՝ Սիոնի վանքին մօտ: Տուի նաեւ Հեղինեան լեռներու եւ Քրիստոսի Ջնտանին վանքերը, Բեթղեհէմի եկեղեցին ու Ս. Յարութեան մատուռը եւ ամբողջ Գողգոթան իր վերի ու վարի յարկերով, եւ Քրիստոսի գերեզմանը, ուր կանթեղներ կը վառին, եւ ուխտագնացութեան բոլոր վանական տեղերը, լեռներն ու ձորերը, կալուածներն ու ունեցուածքը տուի անոնց՝ զԱստուած, Աստուծոյ առաքեալները եւ բոլոր հաւատացեալ իսլամները վկայ ունենալով»:

Թէ ո՞ւր կը գտնուի Մուհամմէտի կողմէ Երուսաղէմի Հայոց առաջին պատրիարք Աբրահամին տրուած այս պատմական վկայագիրը, յայտնի չէ: Հոս միջանկեալ հարկ է նշել որ 1917ին անգլիական զօրքերը գրաւած են Երուսաղէմը, որ 1920–1948 դարձած էր Պաղեստինի՝ անգլիական հոգատարութեան տակ գտնուող հողամասի վարչական կեդրոնը: Կ'ըսուի թէ 1948–49 թուականներու արաբ–իսրայէլեան պատերազմի բռնկումով Անգլիացիները հեռացած են Երուսաղէմէն եւ իրենց հետ տարած են Երուսաղէմի սրբավայրերու սեփականատիրութեան եւ իրաւունքներու վերաբերող բազմաթիւ դիւաններ եւ փաստաթուղթեր, որոնք հաւանաբար պահ դրուած են բրիտանական պետական դիւաններու մէջ: Արդեօ՞ք Մուհամմէտի Հայոց տուած վկայագիրը եւս կը գտնուի այդ դիւաններուն մէջ...

(Շար. 1)

ԼՈՅՍ ՄԸ՝ ՄՈՒԹ ՓԱՊՈՒՂԻԻՆ ԾԱՅՐԻՆ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ո՞ւր են այն շուրջ 2.5 միլիոն Հայերը, որոնք կ'ապրէին այժմ Թուրքիա կոչուած երկրին ամբողջ տարածքին վրայ՝ Պոլսէն մինչեւ Վան, Էրզրում, Կարս: Հարցում մըն է որ սկսած է տեղ գրաւել Թուրք հանրային կարծիքին մէջ: Ի՞նչ պատահեցաւ անոնց. ինչո՞ւ չկան հիմա. ո՞ւր են անոնք...: Պատասխանը պատմութիւնը տուած է հետեւեալ ձեւով.— Անոնց շուրջ 1.5 միլիոնը համատարած ջարդերու զոհ գացին, մինչեւ Տէր–էլ–Զօր երկարող անապատներու մէջ աքսորի մղուած հայ ժողովուրդի խլեակները Թուրք ոստիկաններու եւ խուժանին կողոպուտին, բռնաբարութեանց եւ անասելի բռնութեանց ենթարկուելով կոտորուեցան քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութեան. ողջ մնացողները կազմեցին երկրագունտի վրայ ցրուած Հայ սփիւռքը, եւ կամ, հայրենիտան կառչած հարիւր հազարները: Իսլամացած Հայերու տէօնմէներու համայնքը, պատմական Հայաստանի մէջ:

Այժմ, շուրջ դարէ մը ի վեր Թուրք հանրային կարծիքը մութի մէջ պահող պետական քաղաքականութիւնը իրականութեան առջեւ ճեղքեր սկսած է ցոյց տալ: Թուրքիոյ ամբողջ տարածքին եկեղեցիներու, վանքերու, խաչքարերու, գամբաններու եւ բերդերու աւերակներուն հանդիպող Թուրք ժողովուրդէն որոշ տարրեր սկսած են արթննալ եւ հարց տալ. որո՞նք էին ատոնց տէրերը եւ ո՞ւր են անոնք հիմա: Իրաւամբ ըսուած է որ ճշմարտութիւնը կարելի չէ յաւիտենապէս ծածկել:. Այժմ այդ թաղուած ճշմարտութեան հունտերը սկըսած են ծիլ տալ: Այդ աճաւոր օրերէն վերապրողներ ու յիշողներ կան տակաւին. կան նաեւ անոնց անմիջական յաջորդները, որոնք տեղեակ են այդ արիւնոտ անցեալին: Եւ անոնց մէջ կան նաեւ անոնք, որոնք անկեղծութիւնն ու քաջութիւնը ունին ընդունելու իրենց նախորդներուն գործած մեծ ոճիրը: Անոնք կը նմանին փապուղիի մութին մէջ խարխափողներուն, որոնք փապուղիին լուսաւոր ելքը կը փնտռեն: Այդ լուսաւոր ելքը տեսնելու օգնեց Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահ Պարաք Օպամայի ճիշդ եւ արդար կեցուածքը, ըստ որուն Հայկական ցեղասպանութիւնը պատմական անհերքելի ճշմարտութիւն է: Մինչ այդ Թուրք կառավարութիւնները եւ հանրային կարծիքը, ընդհանրապէս, հանգիստ էին, յանձին Մ. Նահանգներուն, ամենազօր պաշտպան մը ունէին: Պատմական ճշմարտութիւնը բոլորովին անտեսած հըլլալու համար, ամերիկահայ զանգուածին, ամերիկացի արդարամիտ տարրերուն եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին աչքին փոշի ցանելու համար Նախագահ Պուշ գտած էր ձեւը ամէն Ապրիլ 24ին ճարտար դերասանութեամբ խոնարհելու հայ նահատակներու յիշատակին առջեւ, առանց երբեք «ցեղասպանութիւն» բառը գործածելու: Բայց նոր նախագահ Օպամային տեսակէտը ուրիշ է, ան ցեղասպանութեամբ կ'ամբաստանէ օսմանեան Թուրք կառավարութիւնը:

Նախագահ Օպամայի արդարամիտ կեցուածքը մեծ գոհունակութիւն յառաջացուց հայ ժողովուրդին մէջ: Գնահատանքի ընդհանուր արտայայտութիւններուն ես ալ մասնակցեցայ, բաց նամակ մը ուղղելով նախագահ Օպամային: Ահա այդ նամակն է որ Թուրք ողջամիտ մտաւորականութեան ուշադրութիւնը գրաւած է զիրենք մղելով դուրս գալու փապուղիի մութէն, գտնելու համար ծայրը երեւցող լոյսը՝ ճշմարտութիւնը.

Եւ օր մըն ալ անակնկալ հեռաձայն մը ստացայ Լոս Անճըլըս բնակող ինծի անծանօթ պոլսահայէ մը, որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցող վերոյիշեալ իրադարձութիւններուն տեղեակ եղեր էր: Ան ինծի տեղեկացուց թէ Թուրք մտաւորականներու խումբ մը շատ գոհ մնացած է այդ նամակիս բովանդակութենէն եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար անոնք հեռաձայնային կապ պիտի պահեն հետս: Ընկալուչը հազիւ վար դրած՝ դարձեալ հնչեց զանգը: Խօսողը այդ խումբին բանբերն էր՝ «Աքթիւէլ» շաբաթաթերթի խմբագիր Պիրօլ Պիքէր: Ան ըսաւ թէ իր համախոհ ընկերները Ցեղասպանութեան ճշմարտութիւնը արդէն ընդունած են եւ ստորագրութիւններ հաւաքելով ու քարոզչական այլ աշխատանքներով Թուրք կառավարութիւնը ճնշումի կ'ենթարկեն, ընդունիլ տալու համար Ցեղասպանութեան իրականութիւնը եւ Գերմանիոյ օրինակին հետեւելով ներողութիւն խնդրելու հայ ժողովուրդէն, համապատասխան նիւթական ու բարոյական հատուցում կատարելով: Իմ կողմէս տրուած տեղեկութիւնները թէեւ երբեմն զարմանք ու վրդովում յառաջացուցին խօսակիցիս մօտ, սակայն ընդհանրապէս գոհ մնալով խնդրեց որ անգլերէն լեզուով ըն-

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԵՒ ՍՐՏԻ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Մարսէյլի Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի մասնաճիւղերէն երկուքը՝ Սէն Ժերոմի Լեւոն Շանթ եւ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղերը, Դեկտեմբեր 12ին կազմակերպեցին համերգներ, մէկը Մոնթօլիվէի կաթողիկէ եկեղեցին (12րդ թաղամաս), միւսը Սէն Ժերոմի կաթողիկէ եկեղեցին (13րդ թաղամաս): Այս երկու համերգները կազմակերպուեցան ի նպաստ Գոլիւշի սրտի ճաշարաններուն:

Ներկաները փոխան մուտքի տոմսի, որպէս մասնակցութիւն բերին զանազան ապրանքներ, ուտեստեղէններ, կաթ, խաղալիքներ, կամ ըրին նուիրատուութիւններ:

Ձմրան մուտքին, ձմեռ մը որ խիստ պիտի ըլլայ, եւ դէմ յանդիման այսօրուան եւ վաղուան տնտեսական եւ ֆինանսական դժուարութիւններուն, ինչպէս կը նախատեսեն մասնագէտները, Կապոյտ խաչի այս նախաձեռնութիւնը պատեհ է. մասնակցիլ համակամութեան շղթային եւ ցոյց տալ, ապացուցանել որ Կապոյտ խաչը գիտէ իր անմիջական շրջապատէն դուրս գալ եւ ձեռք երկարել կարիքաւորներուն, որոնց թիւը Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի մրցանիշներ կը կոտրէ:

Ներկայ եղանք Սէն Ժերոմի համերգին: Եկեղեցին բաւականին լեցուած էր, ոչ ամբողջովին:

Սէն Ժերոմի Կապոյտ խաչի մասնաճիւղի երիտասարդ նախագահուհին Քաթի Լուսիկեան պատշաճ խօսքերով բացատրեց ձեռնարկին տուած զօրակցութեան վեհանձնութիւնը:

Իր կարգին, Կարօ Յովսէփեան թաղամասին քաղաքապետը, ընդգծեց Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի ազնիւ գաղափարը, անոր ծաւալած մարդասիրական գործունէութիւնները եւ շնորհաւորեց միութիւնը այս նախաձեռնութեան համար:

Ներկաներուն հրամցուեցաւ մէկ ու կէս ժամուան կոկիկ յայտագիր մը: Առաջին երգչախումբ մը մեկնաբանեց էսթոնական ֆոլքլորէն երգերու շարք մը: Երկրորդ երգչախումբ մը գրաւեց ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը ծանօթ եւ ժողովրդական զանազան երգերով: Հուսկ, «Գեղամ» նուագախումբը հանդէս եկաւ աշուղային երգերով, մեղեդիներով եւ հայկական ժողովրդական երգերով:

Երկրորդ տարին է որ Սէն Ժերոմի կապոյտ խաչի մասնաճիւղը կը բերէ իր մասնակցութիւնը Գոլիւշի սրտի ճաշարաններուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ 20ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի հայ գաղութը յարգանքի իր տուրքը մատուցանեց Հայաստանի երկրաշարժին բազմահազար զոհերուն, զանազան ձեռնարկներով:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7ին, ժամը 16:30ին Ս. Կապրիէլ – Սէն Թ'Օկիւսթէն հայկական եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Լիոնի «Կոմիտաս» 45 հոգինոց երկսեռ երգչախումբի համերգը, գլխաւորութեամբ անոր ղեկավարին՝ Յ. Պէրպէրեանի, հայ թէ ֆրանսացի հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, եկած զանազան քաղաքներէ: Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը՝ Պ. Յակոբեան բարի գալուստի իր խօսքին աւարտին մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրեց ներկաները, որմէ ետք, խօսք առաւ Հայ մշակոյթի տան ուսուցչուհի Ա. Աւագեան–Մանուկեան, որ ամփոփ կերպով արտայայտուեցաւ երկրաշարժին գործած աւերներուն եւ անոր հետեւանքներուն մասին: Հ. Կ. Յարութիւնեան հոգւոց մը արտասանեց զոհերու յիշատակին: Ապա, պատշաճ զգեստաւորումով բեմ բարձրացաւ երգչախումբը, որ իր ղեկավարին ճպոտին տակ հրամցուց շարկաններ եւ կոմիտասեան ու ժողովրդական երգեր, արժանանալով հանդիսականներու գնահատանքին: Երգեհոնով կ'ընկերանար Կ. Պալեսարինշով, հարկ է յիշել նաեւ երկու մենակատարները՝ Ռ. Գոյումեան եւ Ծառուկը, որոնք փայլ մը աւելի տուին համերգին: Հանդիսութեան աւարտին արուեստագէտները հիւրասիրուեցան եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մեկնումէն առաջ ալ, անոնք շնորհակալութիւն յայտնեցին գաղութին կողմէ եղած ընդունելութեան համար եւ համերգին հասոյթը նուիրեցին եկեղեցւոյ բարգաւաճման:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Դեկտեմբեր 6ի իրիկունը, Հայ մշակոյթի տան Ժ. Մարանճեան սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ յիշատակի երեկոյթ մը 20ամեակին առթիւ: Նախագահ Տ. Մարանճեան մէկ վայրկեան յարգանքի լռութենէն ետք, արտայայտուեցաւ օրուան նիւթին մասին, առաջարկելով նաեւ որ յիշողութիւնը վերածուի ոգատօնի ինչպէս 1915ի Ապրիլ 24ը: Ապա, պաստառի վրայ ներկայացուեցաւ Գիւմրիի երկրաշարժին ոփորբածը, տխուր տեսարաններով եւ վկայութիւններով, վերապրող ոգաւոր ընտանիքներու: Մշակոյթի տան վարչական կազմէն Ա. Գալայճեան յուզումով պատմեց իր տեսածները, քանի որ տեղւոյն վրայ գտնուած էր Դեկտեմբեր 8էն 9 եւ դեղօրայք ու անհրաժեշտ օժանդակութիւն մը տարած էր: Եղաւ նաեւ հարց–պատասխանի բաժին մը:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

դարձակ տեղեկագիր մը պատրաստեմ անոր կցելով նաեւ կենսագրականս եւ նկարս: Անոնց համար նորութիւն էր մանաւանդ 1977ին Ցիւրիխի մէջ Թուրք արտաքին գործոց նախարար Չաղլայանկիլի հետ հայ երեք կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն տեսակցութիւնը, որ մութին մէջ պահուած էր Թուրք կառավարութեան կողմէ: Արդէն հրատարակուած է «Աքթիւէլ»ի Դեկտեմբեր 11–17ի թիւը, ուր 3·5 էջերու վրայ կ'արծարծուին տուած նիւթերս եւ այդ մասին իրենց մեկնաբանութիւնները:

Առանց աւելի մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, այս փորձառութիւնը կը մղէ զիս թելադրելու որ մեր կուսակցութիւններն ու ազգային այլ կազմակերպութիւններ, ինչո՞ւ չէ նաեւ անհատ ազգայիններ, տեղեակ ըլլան այս խմորումներուն, համապատասխան շփումներ հաստատելով անոնց հեղինակներուն հետ:

Համեստօրէն նոյն թելադրութիւնը պիտի ուզէի ընել նաեւ մեր հայրենի կառավարութեան, որ սահմանները բանալու աշխատանքէն աւելի կարեւոր պէտք է նկատէ նման տարրերու հետ կապ պահելը, քաջալերելը եւ ի հարկին ուղղութիւն տալը:

Փապուղիին մութին մէջ խարխափող տարրեր այժմ փապուղիին ծայրը լոյս մը տեսած են: Օգնենք անոնց մութէն լոյս աշխարհ գալուն:

Հ. Ն.

Դեկտ. 15, 2008
Մոնրէալ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան Սանուց միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 1ին, ոգեկոչուած է Սիրվարդ Գարամանուկի յիշատակը գեղարուեստական յայտագրով: Առաջին առթիւ, բեմ ելած է Սանուց միութեան ատենապետուհին՝ Մարիամ Տրամէրեան, որ ներկայացուցած է Սիրվարդ Գարամանուկի կենսագրականը: Իրմէ ետք, Պէյօղլուի Թաղային խորհուրդի դիւանապետը՝ Վաղարշակ Զիլճեան Թաղային խորհուրդի անունով ողջունած է ձեռնարկը: Տիկին Անայիս Եալըրզճեան պատմած է այն յուշերը զորս ունէր Ս. Գարամանուկի հետ: Գեղարուեստական յայտագրով մը փակուած է հանդիսութիւնը:

* * *

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ ու յարակից «Պէզճեան ամիրա» սրահին մէջ, Նոյ. 30ին կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը ի նպաստ Լեւոն Վարդուհեան վարժարանին: Բացման խօսքը արտասանած է Թաղային խորհուրդի բ. ատենապետ Պ. Նալպանտ, որ հրաւիրած է ներկաները իրենց զօրակցութիւնը ցոյց տալու վարժարանին: Ան Թուային տուեալներ ալ ներկայացուցած է տարեկան պիւտճէին մասին, յայտնելով թէ անոր բացը հասած էր մօտաւորապէս 400 հազար ՆԹԼ–ի: Յաջորդաբար ելոյթներ ունեցած են Էֆրիմ Պազ, տիկին Մօնիք Երկանեան, տիկին Անիթա Թումայեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, վերջաւորութեան ալ աշակերտական երգչախումբը ներկայացուցած է վարժարանին քայլերգը: Արամ եպիսկոպոսի հուսկ բանքով վերջ գտած է հաւաքոյթը: Ան յայտնած է նաեւ որ պիւտճէին բացը հաւասարակշռուած էր:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՑՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

2. ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Այն ատեն, իբր արդար մահմետական, Մուսայ ճանչցաւ Աստուծոյ ձեռքը, եւ գլուխ ծռեց ճակատագրին առջեւ, որ իրեն կը սպառնար:

«Ալլահն է, պատասխանեց ան, որ դիտմամբ քու տունդ ուղարկեց զիս: Քեզ վիրաւորեցի, Աստուած ստանձնեց քու պաշտպանութիւնդ, քու փնտռած անձն եմ»:

Տիւրքին չէր կրնար հաւատալ այս խօսքերուն:

«Կը տեսնեմ որ, ըսաւ ան Մուսային, դժբախտութիւնը խանգարած է ուղեղդ. կը ջանաս տխուր ու թափառական կեանքէ մը ձերբազատիլ, սակայն իմ բազուկս չէ որ պիտի գործէ նման ոճիր մը:

– Քեզ չեմ խաբեր, յարեց Մուսայ. քու հայրդ չէ՞ր Շէյխ Սալէմը, որդին Խալէտի:

– Այո՛:

– Է՛հ ուրեմն, ես Մուսայն եմ, Մոռավիայի խալիֆայի որդին»:

Այն ատեն ան մանրամասնութիւններ տուաւ այն մարտին շուրջ, զոր ունեցած էր իր հիւրընկալին հօրը հետ, եւ այն վայրին մասին, ուր զայն սպաննած էր:

Այս խօսքերը իմանալով, տիւրքին ունեցաւ սաստիկ բարկութիւն մը. ան կը դողար հովէն սրսփացող տերեւին նման, եւ իր աչքերը կատաղութեամբ կը փայլատակէին: Երկար ատեն լուռ մնաց, նայուածքը գետին յառած, ապա արցունքներ ողողեցին իր դէմքը: Սակայն յանկարծ գլուխը վեր առնելով, ան բացագանչեց.

«Թշուառական, ճակատագիրը քեզ ո՞ւր առաջնորդեց: Շուտով խոյս տուր ներկայութենէս, որպէսզի չփորձուիմ բռնաբարել տանս ասպնջականը: Առ, ահա քեզի հարիւր ոսկեդրամ հիւրասիրութեան նուէր որպէս, սակայն աճապարէ դուրս գալ, որովհետեւ եթէ ճամբուս վրայ քեզ վերագտնեմ, այլեւս ոչինչ պիտի կասեցնէ վրէժառութիւնս»:

Մոսայ կրցաւ իր թշնամիին տունէն դուրս գալ, պաշտպանուած՝ այս հնադարեան առաքինութեամբ, որով կը պատուէին տիւրքիները:

Ասոնք այս արժանիքին կը միացնեն սքանչելի խիզախութիւն մը եւ անկախութեան ծայրագոյն սէր մը:

Տիւրգի կիները մեծ հեղինակութիւն կը վայելեն ցեղախումբին մէջ, եւ չեն արժանանար Թրքուհիներուն վերապահուած վերաբերմունքին: Իրենց զգեստը կազմըւած է ուռուցիկ երկար տափատներէ, որոնք կը նմանին խսկական փէշերու, եւ բազմագոյն ասեղնագործութիւններով եւ ժանեակներով զարդարուն վերարկուներէ: Տօնական օրերուն, անոնք իրենց գլխուն վրայ կը կրեն զարդ մը, թանթուրա կոչուած, զոր կարելի չէ ուրիշ որեւէ երկրի մէջ տեսնել: Ասիկա արծաթեայ պարապ խողովակ մըն է, վաթսունէն յիսուն սանթիմեթր բարձրութեամբ, հիւսքերով եւ թանկագին քարերով զարդարուած: Թանթուրան գըլխուն վերեւ կը դրուի արծաթեայ, յաճախ ոսկեզօծ գդակի մը միջոցով: Ան կը բռնէ սպիտակ քօղ մը, որ վայելչօրէն կ'իյնայ ուսերուն:

«Կարծես մանուկի մը օրօրոցին վարագոյրները ըլլային» կ'ըսէր Մօրիս:

Այս բացատրութիւնը բաւական ճիշդ բացատրութիւն մը կու տայ թանթուրային եւ անոր քօղին մասին:

(Շար. 8)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փոխան ծաղկեպսակի իրենց սիրելի բարեկամին Ժան Այանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Վիէն, Այտապլեան ընտանիքը 300 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջին» :

• «Արժէք մը, մեր դատին պաշտպան մը հեռացաւ մեզմէ, մերձաւորներուն ձգելով մասնիկ մը իր ոգիէն եւ հաւատքէն» :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը, անդամներն ու տնօրէնութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ատենապետուհիին՝ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանին, ինչպէս նաեւ իր հարազատներուն, իր եղբօր՝ Ղազարոս Փապուճեանի մահուան առթիւ :

* * *

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը, վարչութիւնը եւ անդամները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ատենապետուհիին՝ ընկերուհի Արշալոյս Սարգիսեանին, ինչպէս նաեւ իր հարազատներուն, իր եղբօր՝ Ղազարոս Փապուճեանի մահուան առթիւ :

TELEVISION

FRANCE 2

Jeudi 25 décembre à 9 heures : «Les trésors des Mekhitaristes de Venise».

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին :
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Պատարագ՝ ժամը 11ին :
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoêl.
au **Centre Culture' A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ

Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են :

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01·43·78·57·67 կամ 01·44·05·17·77 :

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 21 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝ 01· 43· 59· 67· 03
- Տիկնանց յանձնախումբ՝ 01· 47· 43· 12· 66
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01· 46· 62· 01· 29

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Արշալոյս Սարգիսեանի, իր եղբօր Գլոտ Ղազարոս Փապուճեանի մահուան առթիւ :

***

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ֆերնանտ Բալոյեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր, ազգականին եւ կազմակերպութեան բարեկամ՝ Ժան Այանեանի մահուան առթիւ :

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick 01 42 42 70 39

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de
Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

► *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*

► *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros (frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24
MERCREDI
24 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.103 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.103

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Ազգային ժողովի Դեկտեմբեր 19ի նիստին խօսք առնելով Լեզուի պետական տեսչութեան պետ Լաւրենտի Միրզոյեան նիւթ ըրած է պետական լեզուին պահպանութեան հարցը: Զայն ազգային ապահովութեան խնդիր նկատելով, ան ըսած է թէ լրասփիւռներու հայերէնը լեցուն է բազմաթիւ աղաւաղումներով եւ չի գոհացներ ունկնդիրն ու դիտողը: Գործածուած լեզուին մէջ կան հասարակաբանութիւններ, գռեհկաբանութիւններ, արհամարհական բառեր, արտայայտութիւններ եւ օտարաբանութիւններ: Աւելցուցած է թէ որպէս թարգմանութիւն օտարալեզու բնագիրներու բառացի պատճէնահանումը կ'աղաւաղէ հայերէնի լեզուամտածողութիւնը:

Լ. Միրզոյեան բացատրած է թէ Լեզուի պետական տեսչութիւնը հեռահաղորդակցութեան ոլորտին մէջ հսկողութեան ընթացքին բազմաթիւ խոչընդոտներու կը բախի, որոնց հիմնականը օրէնսդրական անկատար դաշտն է, երկրորդը՝ տեսչութեան լիազօրութիւններուն սահմանափակ բնոյթը:

* * *

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՎԱՃԱՌՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Հայաստանէն 2009ի գարնան կը սկսի ելեկտրական հոսանքի վաճառքը Թուրքիոյ: Պայմանագիրը ստորագրած Թըրքական ընկերութիւնը ապահովութիւն տուած է որ նախապատրաստական աշխատանքը ըստ ծրագրի կը կատարուի եւ որեւէ խնդիր չի ծագիր: Այս մասին Դեկտեմբեր 22ին տեղեկացուցած է ուժանիւթի նախարար Արմէն Մովսիսեան:

Ըստ ստորագրուած համաձայնութեան, առաջին փուլին Կարս քաղաքին կը տրըւի տարեկան 1,5 միլիառ քվթ/ժամ ելեկտրականութիւն: Կարելի կը նկատուի յառաջիկային այդ քանակութիւնը հասցնել մինչեւ 3,5 միլիառի:

* * *

Ե. ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

Կառավարութեան Դեկտեմբեր 22ի նիստին նիւթ եղած է յայտնի պետական - քաղաքական գործիչ Եակով Զարոբեանի հարիւրամեակին նշումի հարցը: Յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է այդ նպատակով, վարչապետ Տ. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ: Կը նախատեսուի Ցեղասպանութեան յուշահամալիրին յարող ծառուղին եւ Սեւանի շրջանի դպրոցներէն մէկը կոչել անոր անունով, նկատի առած՝ Արփա - Սեւան փապուղիին եւ նոյն յուշահամալիրին կառուցման մէջ Զարոբեանի մեծ վաստակը: Կը կազմակերպուի գիտաժողով մըն ալ, նուիրուած անոր պետական - քաղաքական գործունէութեան: Նաեւ իր բնակած տան (Իսահակեան փողոցի թիւ 38 շէնքը) պատին վրայ յուշատախտակ մը կը զետեղուի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ա. ԿԻՒԼ ԴԱՏ ԲԱՑԱԾ Է ՄՕՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՎԵՐԱԳՐԱԾ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻԻՆ ԴԷՄ

Նախագահ Ա. Կիւլ դատ բացած է ընդդիմադիր Հանրապետական ժողովրդային կուսակցութեան Իզմիրի երեսփոխանուհի Ճ. Արըթմանի դէմ որ իր մօր հայկական ծագումը վերագրած էր: Վերագրումին պատճառ եղած էր Հայերէն ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան Կիւլի կողմէ խօսքի ազատութեան չափանիշ նկատուիլը:

Դատը բացուած է այն ամբաստանութեամբ որ Արըթման հանրային կարծիքին առջեւ մրոտած է Կիւլի պետական մարդու ինքնութիւնը: Կրած բարոյական վնասին համար Կիւլ 1 թրքական լիրայի հատուցում կը պահանջէ: Նոյն առթիւ կը շեշտուի կրկին թէ մօրը ուղղըւած հայկական ծագումի վերագրումը հիմ չունի:

Ճ. Արըթման դատի որոշումին ալ հակադարձած է, ըսելով թէ բաւարար չի նկատեր Ա. Կիւլի տոհմածառին հրապարակումը, հաւաստումները թէ ծնողքը թուրք են. «Այդ բաները Ա. Տէ. Էն.ի քննութեամբ յստակ կ'ըլլան» աւելցուցած է ան, ապա շարունակած. «Ես Կիւլի ցեղային պատկանելիութիւնը բացայայտելու հետամուտ չեմ: Սակայն եթէ գործը դատարան հասնի, նոյնիսկ ակամայ, կրնամ պարտաւորուիլ վաւերաթուղթեր սեղան բերելու»: Երեսփոխանուհին ուզած է որ Ա. Կիւլ յայտարարէ թէ չի զօրակցիր ներողութեան հանրագրութեան եւ ներողութիւն խնդրէ ժողովուրդէն, կամ հրաժարի:

* * *

Նախագահին մօրը կողմէ հայկական ծագումի այս հարցին առած տարողութիւնը ոչինչով զարմանալի է երկրի մը մէջ ուր նոյն օրերուն անհանդուրժողութեան, անձի պաշտամունքի, նեղմտութեան ուրիշ օրինակ մը տրուած է:

Լրագրող Ճան Տիւնտար Մ. Քէմալի մասին կենսագրական ֆիլմ մը պատրաստած էր, «Մուսթաֆա» խորագիրով: Այդ ֆիլմը թէր ու դէմ շատ բուռն վիճարկումի նիւթ եղաւ ցուցադրութեան առաջին օրէն: Շատեր ըսին թէ ազգին մեծ առաջնորդը վարկաբեկող մասեր ունի ան, զինք խման, կնամոլ ներկայացնելով, եւլն.:

Վերջապէս այս կարգի հակազդեցութիւնները գործնական փուլի մը յանգած են ու պոլսեցի փաստաբան մը դատ բացած է Ճ. Տիւնտարի դէմ: Ամբաստանութիւնները երեք կէտով ներկայացուած են. ազգին հայրը պարզապէս «Մուսթաֆա» կոչել, ֆիլմին երաժշտութիւնը պոլսեցի Կորան Պրէկովիչի յօրինել տալ (որուն համար ալ ըսուած է թէ հայկական ծագում ունի...) եւ Մ. Քէմալի մանկութիւնը մարմնաւորելու համար ընտրած ըլլալ յոյն մանչուկ մը:

ՍՓԻՒՌՔԻ ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԵՆ

«Եւրոպայի ժողովրդավար Թուրքերու միութիւն»ը Թրքական Սփիւռքի շատ մը կազմակերպութիւններ համախմբող մարմին է: Կեդրոնը կը գտնուի Գերմանիա: Այդ մարմինն ալ դէմ արտայայտուած է ներողութեան արշաւին եւ ան նկատուած հայ Սփիւռքի խաղը:

Թրքական միութեան ընդհանուր քարտուղարը յայտարարած է թէ որեւէ ոճիրի համար ներողութիւն խնդրելու դիրքին մէջ չեն եւ թէ հարկ է պատշաճ միջոցներու դիմել հանրագրութեան դէմ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑՈՎ

Վիրահայոց թեմի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկ. Միրզախանեան յայտնած է թէ հայկական կողմը դէմ է Նորաշէնի եկեղեցիին տէրը որոշելու համար յանձնաժողով մը ստեղծելու: Պատճառը այն է որ Հայ Առաքելական եկեղեցիին համար վիճելի ոչինչ կայ: Ներկայիս խնդրոյ առարկայ է հայկական վեց եկեղեցիի Հայերու վերադարձը: Անոնցմէ հինգը Թիֆլիսի մէջ են, մէկը միայն Ախալցխայի մէջ: Վազգէն Եպիսկ. ըսած է թէ հայկական կողմին համար վիճելի կրնան ըլլալ միայն այն եկեղեցիները որոնք Վրացիները 1990ական տարիներուն վրացական դարձուցած են: Աւելի քան 20 եկեղեցի կայ այդ խումբին մէջ, Թիֆլիս, Խաչուրի շրջանը եւ Կախէթի շրջանը:

Ներկայիս Վրաստանի մէջ հայկական 32 նորոգուած եկեղեցիներ կը գործեն, մեծ մասով Ջաւախքի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ատոմական ուժանիւթի հիմնարկը, երկրին առաջին ատոմակայանին կառուցումին համար ընդունելի նկատած է ռուսական ընկերութեան մը առաջարկը: Տրուած գինը չէ հրապարակուած: Նուազուրդի կոչին պատասխանողներու մէջ եղած են նաեւ ֆրանսական, ֆրանքեւպելժ եւ գանատական ընկերութիւններ: Վերջնական որոշումը պիտի կայացնէ Թուրքիոյ նախարարներու խորհուրդը: Ատոմակայանի շինութեան ծրագիրը մեծապէս կը մտահոգէ թուրք բնապահները, քանի որ ընտրուած վայրը միայն 25 քմ. հեռու է երկրաշարժային ճեղքէ մը, Մէրսին քաղաքին մօտ:

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.Ն (Եւրոպայի ապահովութիւն եւ համագործակցութիւն) յայտարարած է թէ Յունուար 1ին Վրաստանէն պիտի քաշէ իր ղրկած դէտերու քննիչ պատուիրակութիւնը, որովհետեւ համաձայնութեան չի կրնար գալ Ռուսաստանի հետ, որ կը պահանջէ Հարաւային Օսէթիոյ եւ Աբխազիոյ անկախութեան ճանաչումը: Անգամ մը եւս բացայայտ կը դառնայ որ Սարքոզի - Մեդվեդեւ Սեպտ. 8ի համաձայնութիւնը ոչ մէկ արժէք ունի, հակառակ անոր որ անկէ ի վեր Սարքոզի հազարումէկ շնորհաւորութեան արժանացած է: Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.Ն 200 հոգինոց յանձնախումբ մը ունի Վըրաստան, բայց Ռուսաստան կը մերժէ անոնց ներկայութիւնը: Մնաց որ, մինչեւ հիմա ալ բան մը չէին ըրած:

ԿՕՇԻԿԸ հակամերիկեան խորհրդանիշ մը դարձած է արաբական աշխարհին մէջ, այն օրէն ի վեր, երբ իրաքցի լրագրող մը իր երկու կօշիկները նետած է Պուշի երեսին: Այժմ լրագրողին ի նպաստ բոլոր ցոյցերը կօշիկներով կ'ըլլան, ոչ միայն Իրաք, այլեւս Եգիպտոս, Թուրքիա կամ Փաքիստան: Ենթական պիտի դատուի այն ամբաստանութեամբ, որ «նախատած է Պետութեան օտար ղեկավար մը»: Շատ գոհ է կօշիկները շինող Թուրքը, որ արդէն 370 հազար զոյգի ապսպրանք ստացած է: Ցայդ այդ կօշիկները «մոտէլ 271» կը կոչուէին, ներկայիս մկըրտուած են «Պուշ շուզ» եւ Պոլիս նստած Սերքան Թիւրք, ցարդ միայն 15 հազար զոյգ կը ծախէր տարուան մէջ, բայց հիմա ստիպուեր է 100 գործաւոր եւս աշխատցնել, գոհացում տալու համար նոր ապսպրանքներուն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թալիպանները իրենց մէկ բանբերին միջոցաւ, Դեկտ. 22ին, նոյնքան «ջախջախիչ պարտութիւն մը» խոստացած են Ամերիկացիներուն, որքան ունեցան խորհրդային ուժերը: Այս «խոստում»ը տրուած է ամերիկացի 20 - 30 հազար յաւելեալ զինուորներու ժամանման վաղորդայնին:

ԹԵՀՐԱՆԻ Մարդկային իրաւանց պաշտպաններու կեդրոնատեղին խուժած են, Դեկտեմբեր 21ին, աւելի քան տասնըեակ մը ոստիկաններ եւ պարպած սրահը, ուր կը սպասուէին մօտ 300 հիւրեր, մրցանակի մը յանձնումին համար Մարդկային իրաւանց զինուորեալի մը: Շարժումը հիմնուած է 2002ին Նոպէլեան դափնեկիր Շիրին Էպատիի կողմէ: Ոստիկանութիւնը փակած է կեդրոնը եւ կնքած, այն մեղադրանքով որ «ապօրինի գործունէութիւն» կը տանի: Շիրին Էպատի, որ ներկայ չէ եղած գործողութեան ընթացքին, դատապարտած է արարքը, յայտարարելով թէ բողոք պիտի ներկայացնեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տնտեսական տագնապին հետեւանքով եւ մամուլին ալ ապրած տագնապին, Ֆիկառօ Դեկտ. 22ին յաւելում կատարեց թերթին գինին վրայ, որ 1,20 եւրոյէն կ'անցնի 1,30 եւրոյի:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ որոշ շրջաններու գործադուլը կը շարունակուի, ինչպէս Սէն-Լազարի գիծը, որու ուղեւորները շարժումին սկսած էին Դեկտ. 14ին: Դրդապատճառը ձմրան ժամանակացոյցերն են:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան սեփականութիւններն ու իրաւունքները ամրագրող երկրորդ փաստաթուղթը կը հանդիսանայ արաբ խալիֆա Օմար իպն էլ-Խաթթապի կողմէ Հայոց Գրիգոր Ուռհայեցի պատրիարքին տրուած հրովարտակը, որ կը թուէ հայ եկեղեցւոյ իրաւունքները, ապահովագրելով անոնց ամբողջականութիւնը եւ պահպանումը Երուսաղէմի մէջ: Սոյն հրովարտակին պատճէնը տեսած եմ ես: Արդարեւ, 1992 Օգոստ. 4ին, երբ Ամմանէն ժամանած հայկական պատուիրակութեան մը հետ հանդիպում կ'ունենայինք Հայաստանի առաջին նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի հետ, յիշեալ հրովարտակի պատճէնը, շրջանակի մէջ առնուած, յանձնուեցաւ նախագահին: Խաթթապի որդի Օմարի հրովարտակը կ'ըսէր. «Յանուն գթած եւ ողորմած Աստուծոյ: Այս է հաւատարմագիրը, զոր Աստուծոյ ծառան ու հաւատացեալներուն իշխանը՝ Խաթթապի որդին Օմար՝ Երուսաղէմի բնակիչներուն շնորհեց: Զայս տուաւ իբրեւ ապահովութիւն կեանքերու եւ գոյքերու, խաչերու եւ եկեղեցիներու մէջ գտնուող ամէն բաներու: Ասոնցմէ բան մը թող չքակուի ու չպակսի, ոչ եկեղեցիներէն դուրս եղածները եւ ոչ անոնցմէ որեւէ մէկ ստացուածքը: Թող անոնց կրօնքը արհամարհանքի չենթարկուի, եւ ոչ ալ անոնցմէ ոեւէ մէկուն վնաս հասցուի: Եւ Հրեաներէն ո՛չ մէկը Երուսաղէմի մէջ անոնց հետ բնակի, եւ ոչ ալ շրջականերէն Ս. Քաղաքը ուխտի եկող Յոյներ, այլ անո՛նք միայն բնակին, որ Ապու Հիւրէյրի ձեռամբ յանձնուին իսլամական օրէնքին հպատակիլ, ինչպէսին՝ Հայոց ազգն ու անոնց պատրիարքը՝ Եզեկիէլի որդի Գրիգոր Ուռհայեցին»:

ԺԱ. դարուն նուաճելով Երուսաղէմը, Խաչակիրները հիմը դրած են Երուսաղէմի լատին պատրիարքութեան: ԺԲ. դարու վերջերը, խաչակիրներու պարտութենէն ետք, Եգիպտոսի սուլթան Սալահէտտին տիրապետած է Երուսաղէմին: Հայոց օրուան պատրիարքը՝ Աբրահամ Երուսաղէմացի (1180–1191), Սալահէտտինի ներկայացուցած է Մուհամմէտի եւ Օմար իպն էլ-Խաթթապի Երուսաղէմի Հայոց եկեղեցւոյ շնորհած վկայագիրները եւ Սալահէտտինէն ստացած է նոր վկայագիր մը:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբ վանքի մուտքի կամարին տակ քարի մը վրան քանդակուած է արաբերէն լեզուով գրուած՝ Եգիպտոսի սուլթան Ապու Սայիտ Մուհամմէտ էլ Ջահիրի հրամանագիրը՝ Հայոց իրաւունքներու անձեռնմխելիութեան վերաբերեալ: Արձանագրութիւնը կ'ըսէ. «Այս հրամանագիրը տրուած է մեր տիրոջ՝ սուլթան եւ թագաւոր Ալզահիր Ապու Սայիտ Մուհամմէտ Ջաքմաքի կողմէ. անիծեալ ըլլան բոլոր անոնք եւ անոնց ապագայ սերունդները, եւ բարձրեալն Աստուած թող անիծէ զինք, ով որ կը վնասէ կամ որեւէ անարդարութիւն կը գործէ այս սուրբ տեղւոյն: Զայս կը հաստատէ եւ կ'ապահովէ Ապու Խայեար Ռազանը Երուսաղէմի Ս. Յակոբ վանքին Հիճրէթի 854ին» (1437թ.):

ԺԶ. դարու կէսերուն Թուրքերը նուաճելով Պաղեստինը, Երուսաղէմը ինկած է անոնց տիրապետութեան տակ: Հայոց իրաւունքները երաշխաւորող վերջին հրամանագիրը տրուած է 1851ին, Թուրք սուլթան Ապտուլ Մէճիտի կողմէ, պաշտօնապէս հաստատելով սրբատեղերու գոյավիճակի իրաւակարգը: Հրամանագիրը կը սահմանէ եւ կը կանոնադրէ Երուսաղէմի քրիստոնէական գլխաւոր երեք եկեղեցիներու՝ Յոյն ուղղափառ, Հայ առաքելական եւ Լատին (հռոմէական կաթողիկէ) սեփական իրաւունքները:

Ինչպէս կը պարզուի, դարերու ընթացքին տրուած յիշեալ փաստաթուղթերն ու հրովարտակները Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան շնորհած են սրբատեղերու կարեւոր մասերու սեփականութիւնը, ինչ որ նախանձ եւ ատելութիւն յառաջացուցած է ոչ միայն Հրեաներու, այլեւ յատկապէս Յոյներու մօտ, որոնք միշտ պատրուակ փնտռելով կը ջանան տիրել այդ տեղերուն:

Թէ ի՛նչ պատահեցաւ այս տարի, Նոյ. 9ին, Ս. Յարութեան տաճարին մէջ գտնուող Քրիստոսի գերեզմանին առջեւ եւ ի՞նչն է հայ—յոյն հոգեւորականներու բախումին պատճառը, հարկ է ծանօթանալ սրբավայրի պատմութեան:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Ս. Յարութեան տաճարը բազմայարկ հսկայ կառոյց մըն է, որուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ մատուռներ եւ խորաններ, իբրեւ արդիւնք այն իրողութեան, որ հինէն ի վեր ան սեփականութիւնը եղած է քրիստոնեայ շատ մը եկեղեցիներու, ինչպէս՝ Հայեր, Յոյներ, Լատիններ, Ղպտիներ, Հապէշներ, Ասորիներ, Մելքիտներ, Սերպեր, Վրացիներ, Մարոնիներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունեցած է իր պաշտամունքի յատուկ խորանը: Տաճարի սեփականութեան համար քրիստոնեայ եկեղեցիներու ներքին պայքարները, ինչպէս նաեւ իսլամ իշխողներու բռնութիւնները, պատճառ եղած են որ այս տասնեակ մը ժողովուրդներէն մնան միայն Հայեր, Յոյներ եւ Լատիններ, որոնք կը ճանչցուին այսօր որպէս տաճարի գլխաւոր սեփականատէրեր, իսկ Ասորիներ եւ Ղպտիներ, իբրեւ Հայոց հետեւակներ, ունին պաշտամունքի, բայց ոչ սեփականութեան իրաւունքը:

Սեփականութեան իրաւունքը իրագործուած է հետեւեալ երկու ձեւերով

Ա.— Միջազգային սրբավայրեր, որոնք են Պատանատեղին իր շրջափակով եւ Ս. Գերեզմանը ու անոր վրայ շինուած բոլորաշէն մեծ տաճարը, որոնք կը պատկանին եւ ի գործածութեան են Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց կողմէ միայն:

Բ.— Ազգային սրբավայրեր, այսինքն մնացեալ բոլոր խորաններն ու սրբավայրերը, որոնք կը պատկանին եւ կը գործածուին վերոյիշեալ երեք համայնքներէն մէկուն կողմէ միայն:

Սեփականութեան իրաւունքի յայտարար նշաններն ու սահմանող եզրերն են սրբավայրին գործածութիւնը, ընկերովի՝ եթէ միջազգային է, եւ առանձնակի՝ եթէ զուտ ազգային է:

Ս. Յարութեան տաճարին մէջ կը գտնուի Քրիստոսի բանտը, ուր Յիսուս եւ երկու աւազակներ արգելափակուեցան, մինչեւ չարչարանաց գործիքներու պատրաստութիւնը, մերձակայ Գողգոթայի բարձունքին վրայ: Քիչ անդին, 18 սանդխամատերէ բարձրանալով կը հասնինք Գողգոթա, ուր խաչուեցաւ Յիսուս: Խաչելութեան տեղը կառուցուած է մատուռ մը, երկու կեդրոնական սիւներով բաժնուած երկու մասերու: Առաջին մասին խորանին տակ կ'երեւայ փորուած այն ծակը, որուն մէջ ամրացուցած բարձրացուեցաւ Քրիստոսի խաչը: Երկու մեթր անդին, կը գտնուին Գողգոթայի ժայռին երկու կտորները, որոնցմէ մին իր մէջ բացուած ունի խորունկ ճեղք մը՝ գոյացած Քրիստոսի խաչեալ մահուան օրը պատահած երկրաշարժէն: Գողգոթայի այս մասը երկար ատեն պատկանած է Հայոց, սակայն 1422 թուականին, Վրացիք կաշառքով յափշտակած են զայն: Յետագային այս մասը Վրացիք զիջած են Յոյներուն:

(Շար. 2)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԳԻՐՔԻ ՏՕՆԸ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Գիրքի տարեկան տօնը այլեւս աւանդականի բնոյթ առած է Ալֆորվիլի Հայ մշակոյթի տան համար: Ամէն անգամուն ջանք չի խնայուիր առաւելագոյն ճոխութեամբ ներկայացնելու գիրքերու տօնավաճառը եւ զուգահեռ եռօրեայ ծրագիրը:

Այս տարի նորէն Ալֆորվիլի քաղաքապետարանին մօտակայ «Էսփաս Գիւլթիւրէլ 148»ն էր վայրը որ ընդարձակ զոյգ սրահներով յարմարագոյն պայմաններ կ'ընծայէր նման ձեռնարկի համար: Առաջին սրահը ամբողջութեամբ յատկացուած էր տօնավաճառին. անջատ սեղաններու վրայ վաճառքի ներկայացուած էին գրական, գիտական, արուեստներու, պատմութեան, մանկական, եւլն., եւլն. հայերէն, ֆրանսերէն, նաեւ երբեմն թրքերէն, անգլերէն հատորներ, ուսուցանող խաղեր, տեսերիզներ, ձայներիզներ, երգապնակներ, ալպոմներ: Ամբողջ սրահը «զարդարուած» էր գոյնզգոյն ցուցապաստառներով որոնք համառօտակի կը պատմէին հայ գրականութեան դէմքերու, շրջաններու մասին: Ամէնէն տպաւորիչը սակայն երեք օրերուն ալ չպակսող բազմութիւնն էր, մեծ համեմատութեամբ երիտասարդներէ բաղկացած որ մէկ սեղանէն միւսը կ'անցնէր, ընտրածներով մօտենալու համար վճարումի կէտերէն մէկուն:

Եռօրեային բացումը տեղ ունեցաւ Դեկտ. 12 Ուրբաթ երեկոյ, պատմաբան Անահիտ Տէր Մինասեանի ձօնուած ձեռնարկով մը: Իրեն ընծայուած մեծարանքէն ետք կարդացուեցան ողջոյնի, գնահատանքի ուղերձներ, ղրկուած՝ Ֆրանսայի, նաեւ արտասահմանի մտաւորականներէ:

Յաջորդ օրուան դասախօսական երեկոյթին ալ Գր. Պըլտեան խօսքին սկսաւ ողջունելով Ա. Տէր Մինասեանի 1965ական տարիներէն ասդին երկարած աշխատանքը:

Դասախօսութեան նիւթն էր «Բանաստեղծութեան պատմութիւն. ինչո՞ւ բանաստեղծներ»:

Մեր պատմութեան ամէնէն հին շրջաններու բանահիւսութիւնները նիւթ ըրած են դիւցազնական արարքները որոնց իրականութիւնը թէական է: Գր. Պըլտեան յիշեց Կոմիտաս Ա. կաթողիկոսը եւ անոր Հռիփսիմեանց կոյսերուն նիւթով գրած Անձինք նուիրեալը, Դաւթակ Քերթողին Ողբը, Ներսէս Շնորհալիի Ողբ Եդեսիոյ գործը: Կրօնական անցքերը, համայնական դժբախտութիւնները կը ներշնչէին բանաստեղները, որոնք նոյն ատեն կ'արձանագրէին պատմութիւնը: Աւելի ուշ ժամանակներու Երուսաղէմի, Պոլսոյ գրաւումները նոր ողբերու նիւթ դարձած են ու ստուգճանաբար պատմիչները կը գրեն տաղաչափեալ:

Դիւցազնականին, կրօնականին քով կային վիճակի բանաստեղծութիւններ, ինչպէս Ֆրիկի պարագան որ անարդարութեան դէմ ընդվզումի տողեր գրած էր: Աւելի նոր ժամանակներուն բանաստեղծութեան նիւթ եղած էին Կիլիկեան շրջանի դէպքերը, նոր ողբեր թելադրելով, ապա 1915ը որ աւելի քան կէս դար որպէս թեմա մնացած էր մեր գրականութեան մէջ: Շատ քիչ էր թիւը այն բանաստեղծներուն որոնք պատմութեան ականատեսը կ'ըլլային չէին ըրած, գրաքննութեան պատճառով. Գր. Պըլտեան որպէս այդ յիշեց Ինտրան ու Մեծարենցը, նաեւ Պոլսոյ այսօրուան բանաստեղծները:

Բանաստեղծութիւնը, գեղեցկութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Վարուժան, ոտքի կանգնելու համար անհրաժեշտ են: Բանաստեղծութիւնը նիւթ դարձուցած դէպքերը այլափոխելու եւ խօսք ստեղծելու զօրութիւնը ունի:

Դասախօսութեան յաջորդեց արտասանական բաժին մը, մեծ մասով ժամանակավրէպ կտորներու ընտրութեամբ: Գր. Պըլտեանէ, Ա. Ալիքեանէ եւ յատկապէս շատ երիտասարդ մասնակից Նայիրի Խաչատուրեանի կողմէ Վ. Տէրեանէ ընտրուած էջեր փրկեցին կացութիւնը:

Դասախօսութեան լսարանին հարիւրի մօտ ներկաներուն մէջ ալ ուշագրաւ էր երիտասարդներու կարեւոր համեմատութիւնը:

Վերջին օրը, Շաբաթ յետմիջօրէին կազմակերպիչները ամանորի հրաշալի հանդէս մը պատրաստած էին մանուկներուն, հրաւիրելով մանկավարժ ու մանկագիր Անահիտ Սարգիսեանը: Ան աւելի քան ժամ մը ներկայացումով խօսքով, երգերով, մնջախաղով հէքեաթներ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Միշէլ Մըր» մարզական համալիրին մէջ, Նոյեմբեր 28ին տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 118րդ տարեդարձը: Բացման խօսքը տեսերիզի ճամբով կատարուած է ականաւոր դաշնակցականներու կողմէ, որոնք շեշտը դրած են հայ իրականութեան մէջ Դաշնակցութեան ունեցած կշիռին վրայ: Ապա, ցուցադրուած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ դաշնակցութեան պատկերը, քաղաքական ուղեգիծը՝ ներազգային ու քաղաքական ճակատներու վրայ տարած աշխատանքները ներկայացնող տեսերիզ մը: Օրուան բանախօսները եղած են Յակոբ Բագրատունի, Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Վահան Յովհաննիսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «ՀԲԸՄ»-ի Տէմիրճեան կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 30ին, գրական–գեղարուեստական հանդիպում մը տեղի ունեցած է նուիրուած Ուիլիըմ Սարոյեանի հարիւրամեակին: Ձեռնարկին բացումը կատարած է ՀԲԸՄ–ՀԵԸ «Անդրանիկ» մշակութային միութեան անունով Արմէն Իւրնէշլեան, որ ըսած է թէ Սարոյեանի գրականութիւնը կ'առաջնորդուի լաւատեսութեամբ ու սիրելի եւ ընդունելի է բոլորին համար: Օրուան բանախօսը՝ Յակոբ Ադամեան սահիկներու ընդմէջէն ներկայացուած է Սարոյեանը առաջնորդուելով գրողին հետ իր ունեցած բարեկամութենէն: Գեղարուեստական յայտագրով մը փակուած է երեկոյթը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 21ին Լիբանանի անկախութեան 65րդ տարեդարձին առթիւ, Մարաշի հայրենակցական միութեան համալսարանականներու վարչութիւնը հանդիպում մը կազմակերպած էր Շահանդուխտի հետ: Ներկայ եղած են մարաշցի 30 ընտանիքներու համալսարանական զաւակները: Բացման խօսքը արտասանած է վարչութեան փոխ ատենապետը՝ Պօղոս Ասլանեան, որ ներկայացուցած է վարչութեան գործունէութեան պատկերը եւ կատարելիք աշխատանքները: Ապա, խօսք առած է Շահանդուխտը ,որ շեշտը դրած է միութեան նպատակին եւ տեսլականին վրայ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հայակերտման մասնակցութիւն: Քննադատած է մակերեսային, անիմաստ փափաքներով ապրող երիտասարդութիւնը, որ հեռու կը մընայ հայկական շնչառութենէ: Աւարտին Շահանդուխտ ամէն մէկ երիտասարդի նուիրած է իր նոր հատորը՝ «Հին կարասին նոր գինին»: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

* * *

ԱՅՆՃԱՐԻ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 30ին, կազմակերպութեամբ ՀՅԴ «Կարմիր լեռ» կոմիտէութեան կազմակերպչական յանձնախումբին տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը նուիրուած Կիպրոսի Հայոց Թեմի կաթողիկոսութեան փոխանորդ Վարուժան արք. Հերկելեանի, անոր քահանայական ձեռնադրութեան 40ամեակին առթիւ: Խօսք առած են Սպահանի Հայոց Թեմի առաջնորդը՝ Բաբգէն եպիսկ. Չարեան, Եսայի Հաւաթեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

ԷՇՐԷՖԻԷԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 30ին տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը նուիրուած ԼՕԽ-ի «Կարս» մասնաճիւղի հիմնադրութեան 70ամեակին: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, «Կարս»ի կողմէ խօսք առած է Ժագլին Գուրամաճեան եւ հակիրճ անդրադարձ մը ունեցած է մասնաճիւղի 70ամեայ պատմութեան վրայ: ԼՕԽ-ի Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Սօսի Արամեան, որ հաստատած է որ ԼՕԽ-ը իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն իսկ կոչուած է կենսական դեր կատարելու հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ շնորհիւ տըքնաջան գործի եւ առանց որեւէ ակընկալութեան: Իր սրտի խօսքը փոխանցած է նաեւ Սուրէն Անդոյեան: Յուշանուէրներ յանձնուած են մասնաճիւղի հիմնադիր անդամներուն: Աւարտին իր խօսքը արտասանած է Լիբանանահայոց Թեմի առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկ. Խաչերեան: Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուած է «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտական գոլէժէն Աբիկ Զոլաքեանի կողմէ եւ «Կարս» մասնաճիւղի պատմութիւնը ներկայացնող տեսերիզով մը:

* * *

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնի «Լազարեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 29ին, տեղի ունեցած է «ՀՅԴ օր»ուան եւ տեղւոյն Սիմոն Վրացեան կոմիտէութեան 40ամեակի տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է «Սիմոն Վրացեան» կոմիտէութեան ատենապետը որ կարճ պատմականը ներկայացուցած է կոմիտէութեան քառասնամեայ գործունէութեան: Ապա, խօսք առած է Գանատայի Հ.Յ.Դ. Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչներէն՝ Մհեր Գարագաշեան, որ տուած է Դաշնակցութեան վերջին տարիներու գործունէութեան հաշուետուութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Յաջորդ օրն ալ, կատարուած է Վանգուվըրի Հայ կեդրոնին մէջ, կոմիտէութեան եւ Հայ դատի յանձնախումբի արեւմըտեան շրջանի գրասենեակի բացումը:

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ միութեան շէնքին մէջ, Հոկտ. 25ին, բացումը կատարուած է «Հրանդ Տինք» սըրահի մը, ուր ներկայ եղած է Հըրանդ Տինքի այրին տիկին Ռաքէլ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Իրմա Աչըգեան եւ իր ելոյթին մէջ թուած է տարիներու հին յիշատակներ: Ապա, ատենապետը՝ Յակոբ Շիրինեան պաշտօնապէս յայտարարած է սրահին բացումը: Տիկին Ռաքէլ Տինք յուզումով շնորհակալութիւն յայտնած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈԹՈՂՆԵՐԸ

Մշակոյթի ու երիտասարդութեան նախարարութեան պատմամշակութային ժառանգութեան գիտահետազօտական կեդրոնի տնօրէն Յակոբ Սիմոնեան ըսած է թէ Ղարաբաղի պատերազմի տարիներէն իրենց արշաւախումբերը չափագրելով, լուսանկարելով կազմած են ազատագրուած տարածքներու բոլոր յուշարձաններու վկայագրերը. նաեւ կարգ մը պարագաներու պեղումներ կատարած, բարեկարգած զանոնք: Ուսումնասիրութիւնները սկսած են 1990ին, Գետաշէնէն եւ Մարտունաշէնէն. յետոյ, 1992ին ուսումնասիրուած են Քաշաթաղը, Աղդամը, Ֆիզուլին, Ջիբրայիլը, Զանգելանը, Քարվաճառը, Կուբաթլին:

Յ. Սիմոնեան հնագիտական արժէքի տէր յուշարձաններէն առանձնացուցած է Աղդամի ու Ֆիզուլիի Խաչենագետի արքայական դամբանաբլուրը, վաղ երկրագործական տարածքները:

շղթայեց իրարու, հանճարեղ գիւտերով ու կատակներով, հարիւր գոյնի ու տարազի մէջ մտնելով. հրաշալի էր դիտել ունկնդիր մանուկները մասնակից ըլլալու անոր հնարքները, երբեմն կատակախառն սաստով, երբեմն անուշութեամբ երկխօսութիւն մը տանելու ջանքը: Սխալ է կարծել որ միայն մանուկներ շրջապատած էին զինք. կային բնականաբար ծնողներ, մեծ հայր ու մեծ մայրեր, չափահաս անկոչ հիւրեր ալ որոնք առնուազն երախաներուն չափ հաճոյքով հետեւեցան ներկայացումին: Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլայ որ տարին 2–3 անգամ Անահիտը հանդէս գայ երախաներու լըսարաններու առջեւ իր համով, գիւտաւոր պատումներով, խաղով, կատակներով ու երգերով:

Իսկապէս շնորհաւորելի են Մըշակոյթի տան վարչութիւնը, սկըսելով տնօրէնուհի Յասմիկ Նատերեան–Գեւոնեանէ. անոնք գնահատելի աջակցութեամբը քաղաքապետ Ռ. Ռուքէի ամէն անգամուն հսկայական աշխատանք կը տանին, մոռցած յոգնութիւն ու նման այլ «մանրուք»ներ:

Ա. Թ.

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ

Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

2. ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Հարսանիքներն ու յուղարկաւորութիւնները առիթ կու տան ազմկալի հանդիսութեանց, որոնց կը մասնակցի ամբողջ ցեղախումբը: Մեր փոքրիկ բանտարկեալները կրցան ներկայ գտնուիլ ծերունի շէյխի մը յուղարկաւորութեան: Անոր մարմինը օրեր շարունակ ցուցադրուեցաւ, եւ շրջանին բնակիչները հերթով եկան յարգանք ընծայելու անոր աճիւններուն: Ամէն նոր խումբ մեղադրանքներ կ'ուղղէր շէյխի ազգականներուն:

«Ինչո՞ւ համար, կը պոռային անոնք, ձգեցիք որ մեկնի մեր հայրը: Մեզի վերադարձուցէք զինք:

– Ան ուզեց երթալ, կը պատասխանէին ազգականները, ինչպէ՞ս կ'ուզէք պահել մէկը, որ կը ցանկայ բացարձակապէս հեռանալ մեզմէ: Հարկ եղաւ իր կամքին առջեւ տեղի տալ»:

Ուրիշներ կը բարկանային:

«Մեր հայրը կ'ուզենք, կը կրկնէին անոնք, չգիտցաք զինք պահել, մեզի վերադարձուցէք մեր հայրը»:

Եւ կը ջանային խլել մարմինը, զոր ազգականները ուժով կը պահէին:

Հերրի եւ Մօրիս կը հիանային այս հայրական սիրոյ վրայ, եւ տիւրքիներու հոգածութեան հանդէպ իրենց պետին, սակայն անոնք շատ զարմացան, եւ անգլիացի կինը, որ կը ճանչնար այս բարքերը, իրենց ըսաւ.

«Զաւակներս, այս տեսարանը լոկ զաւեշտ է: Այս շէյխը շատ չար էր, եւ ատուած՝ բոլորին կողմէ: Բոլոր յուղարկաւորութեանց ընթացքին կը կրկնուին նոյն արարողութիւնները. ասոնք պարզ յարգանքներ են, որոնց ամբողջովին կը պակսի սիրտը: Միւս կողմէ, նայեցէք այս վշտահար մարդոց»:

Երկու մանուկները հասկցան այս խօսքերուն ճշմարտութիւնը, երբ տեսան որ ազգականներն ու այցելուները թեսանցուկ տուն մուտք կը գործէին, երջանիկ խրախճանքներու մէջ խեղդելու համար այսքան բացայայտ վիշտ մը:

3. ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Բազմաթիւ շաբաթներէ ի վեր, գերիները արգելափակուած էին տիւրքի գիւղին մէջ, երբ գիշեր մը, արտառոց աղմուկ մը զիրենք արթնցուց: Դուրսը ճիչեր կը պայթէին, ապա շուտով լսելի եղան հրազէնի հարուածներ հնամեայ դղեակին շուրջ: Հերրի եւ Մօրրիս շուտով ոտքի ելան, ինչպէս նաեւ գերի կիներն ու մանուկները, որոնք դողահար ոտքի կը կենային ընդարձակ սրահին խորը, ուր ագելափակուած էին:

«Գուցէ մարոնիներու յարձակումն է, ըսաւ Մօրիս:

– Եւ կամ ուրիշ աւանի մը տիւրքիները, որոնք կու գան կողոպտելու գիւղը. ամէն պարագայի, ահազանգը տաք կը թուի»:

Հրազէններուն պայթումները կ'արագանային, կանացի ճիչեր կը խառնուէին արանց բացագանչութեանց: Յանկարծ, ճակատամարտին ամէնէն տաք պահուն, ահաւոր հարուածներ արձակուեցան դըղեակին դարպասին դէմ: Գերիները կարծեցին թէ իրենց վերջին ժամը հասեր է, սակայն յանկարծ, թուրք զինուորներ, ձեռքերնուն ջահեր բռնած, մուտք գործեցին սրահէն ներս: Անոնց առջեւէն կը քալէր Տաւուտ Մելհէմ:

Անմիջապէս որ Հերրի եւ Մօրիս զինք տեսան, խոյացան անոր ուղղութեամբ, բացագանչելով.

«Սիրելի Տաւուտ, մեզ ազատագրելու կու գաս, իրաւունք ունէինք քու վրադ վստահելու:

– Բարեկամներս, ըսաւ մարոնին, այլեւս տիւրքիներէն վախնալիք չունիք. զանոնք անակնկալի բերինք, անոնք պարտուած են, իրենց գիւղէն վտարուած: Վաղը պիտի մեկնինք դէպի Դամասկոս»:

Արի մարոնին իրենց պատմեց թէ ինչպէս ստիպուելէ ետք իրենց գերիները տիւրքիներուն ձեռքը ձգել, թուրք զինուորները Պէյրութ վերադարձած էին, չափազանցելով իրենց վրայ գործուած յարձակումը: Եթէ իրենց հաւատք ընծայէինք, ամբողջ տիւրքի ժողովուրդը ըմբոստացած էր, եւ Պէյրութ քաղաքն ալ վտանգուած էր: Սարսափահար՝ կուսակալը բազմաթիւ քաղաքներէ զօրքեր բերել տուաւ: Ժամանակ պէտք եղաւ զանոնք համախմբելու եւ արշաւանք մը կազմակերպելու համար: Վերջապէս, զօրքերը պատրաստ էին մեկնելու, երբ իմացուեցաւ որ խնդրոյ առարկան գիւղի մը կողմէ կազմակերպուած պարզ թակարդ մըն էր: Երեք հարիւր մարդոցմէ կազմուած ջոկատ մը ուղարկուեցաւ տիւրքիներուն դէմ, եւ անոր հրամանատարութիւնը վստահուեցաւ Տաւուտին, որ շատ լաւ կը ճանչնար երկիրը, եւ թէ մարոնիի հանգամանքը զինք կը մատնանշէր այսպիսի արշաւանքի մը համար: Մեծ գաղտնապահութեամբ մըղուած յարձակումը անակնկալի բերաւ բնակիչները, որոնք հարկադրուեցան խոյս տալ գերաղաս ուժերու առջեւէն, առանց իրենց պաշտպանութիւնը կազմակերպել կարենալու:

Այս եղաւ զրուցապատումը Տաուտին, որ չըսաւ թէ ինչպիսի խիզախութեամբ մարտնչած էր ազատագրելու համար իր պզտիկ բարեկամները, սակայն ասոնք իրենց երախտագիտական արտայայտութիւններով իրեն ցոյց տուին թէ որքա՜ն երախտապարտ էին անձնազոհութեան նոր փաստին համար, զոր բացայայտած էր իրենց հանդէպ:

(Շար. 9)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը ջերմ շնորհակալութիւն կը յայտնէ արուեստագէտ-նկարիչ Պ. Տ. Տատրեանին, վարժարանին գրադարանին նուիրած ընտիր հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերուն համար:

Pour l'orphelinat Houys à Gumri

C'est Noël; **un petit geste de 10 euros** pour les enfants de l'orphelinat Houys à Gumri.

En cette période de Noël, pensons à ces enfants qui vont passer les fêtes dans l'orphelinat.

En achetant un bon de soutien de 10 euros, vous participerez à l'amélioration de leur confort.

A ce jour, il reste encore 300 bons de soutien à vendre, pour atteindre l'objectif des 15 000 euros nécessaires à la poursuite des travaux commencés cet été.

Envoyez un chèque de 11 euros* à l'ordre du «Fonds Arménien de France Opération Houys»
Chez Mme Arslanian Alice
79 Boulevard d'Aulnay
93250 VILLEMOMBLE

Pour tous renseignements sur cette opération, téléphonez au 06 19 99 28 37.

* Bon de soutien 10 euros+1 euro de frais d'envoi de votre Bon de Soutien imprimé sur une magnifique carte représentant une œuvre de Jansem. Ce Bon de Soutien vous permettra de participer au tirage au sort de samedi 31 janvier pour gagner l'œuvre d'un des 20 artistes participant à cette opération.

MERCI POUR EUX.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային
եւ առաջին մարտիրոսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին:
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
Գ. Օր Ծննդեան Պահոց:
ԿԱՂԱՆԴ, ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Մաղթանք Հայրապետական
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9.30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 11ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
ԿԱՂԱՆԴ-ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 24
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 17ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 18ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 25
Պատարագ՝ *ժամը* 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

TELEVISION

FRANCE 2

Jeudi 25 décembre à 9 heures : «Les trésors des Mekhitaristes de Venise».

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2009
et souhaite une bonne Fête de Noël
ԹԷՐԶԻԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
խաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» *նուագախումբին*
Երգիչ՝ Յովսէփ
Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են:

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01.43.78.57.67 *կամ* 01.44.05.17.77:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- *Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝* 01. 43. 59. 67. 03
- *Տիկնանց յանձնախումբ՝* 01. 47. 43. 12. 66
- *Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝* 01. 46. 62. 01. 29

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam, «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris**
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1.000 եւրօ Պ. Իվ Թոթոյեանէ եւ 500 եւրօ Պ. Գէորգ Շահինեանէ, իր բարեսիրական նպատակներուն համար:

□

LYON

La Section «ARAXE» de Lyon-Villeurbanne organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon
Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens

La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.

Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.

Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Diner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de
Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

- *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*
- *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros
(frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 25
JEUDI
25 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.104
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.104

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ Ա. ԿԻՒԼԻ

Լուրերու կիսապաշտօնական «Անատոլու» գործակալութիւնը տեղեկացուցած է թէ Հայաստանի նախագահ Ս. Սարգսեան իր Թուրք պաշտօնակիցին շնորհակալութեան նամակ մը ղրկած է, Սպիտակի երկրաշարժին քսանամեակին առթիւ: Շնորհակալութիւնը ուղղուած է Թուրք քաղաքացիներուն, 1988ի աղէտէն ետք իրենց կատարած օգնութեան համար:

Շեշտելէ ետք թէ տառապանքը անձնական հարց մը չէ, այլ բոլորին պատկանող, Նախագահ Ս. Սարգսեան գրած է. «Վստահ ենք թէ բարի գործերը միշտ կը յիշուին»:

* * *

ԵՕԹՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարտ 1-2ի դէպքերուն առընչութեամբ 7 ամբաստանեալի դատը Դեկտեմբեր 23ին երկրորդ անգամ յետաձգուած է: Պատճառ եղած է ամբաստանեալներէն Գ. Ոսկերիչեանի առողջական վիճակը, որ ըստ իր փաստաբանին, հետեւանք էր նոյն առաւօտը բանտին մէջ ենթարկուած խոշտանգումին:

Նիստի սկսելէ առաջ ամբաստանեալները փորձած են այդ մասին յայտարարութեամբ մը հանդէս գալ, իսկ դատաւորը անոնց ազմուկ-աղաղակին ու դատավարութիւնը խանգարող ընթացքին պատճառով ընդմիջած է նիստը: Ընդմիջումէն ետք ալ երբ ամբաստանեալները անարգելից վերաբերում ունեցած են դատարանին հանդէպ, դատը յետաձգուած է Դեկտեմբեր 27ին:

Ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբանները յետաձգումէն ետք յայտարարած են թէ դատարանին մէջ տեղի ունեցածը իշխանութիւններու կողմէ կազմակերպուած սադրանք է եւ նպատակ ունի կարելի չափով ձգձգելու դատավարութիւնը, քանի որ մեղադրանքները հիմ չունին եւ պիտի հերքուին:

* * *

ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան կը ծրագրէ յաջորդ տարի դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններ բանալ Պրազիլ, Ֆինլանտիայի, Ճափոնի մէջ: 2009ին կը շարունակուի նաեւ արտասահմանի մէջ Հայաստանի դեսպանական շէնքեր գնելու ծրագիրը:

Հայաստան դիւանագիտական կապեր ունի աշխարհի 153 երկրի հետ:

ԹՈՒՐՔ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԸ՝ «ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ ԵՂԱԾ Է»

Հայերէ ուղղես խղճի պարտք ներողութիւն խնդրելու համրագրութիւնը մինչ աւելի քան 22 հազար ստորագրութիւն ունեցած է, համրային կարծիքին մէջ ամենայն սաստկութեամբ կը շարունակուի անով ծագած բանավէճը: Ազգայնամոլ ժխտողներ դէմ ցոյցերու կը դիմեն, յայտարարութիւններ կը կատարեն. կայ խումբ մըն ալ որ ժխտումին կը փորձէ միացնել արդարացում – բացատրութիւն մը, գոնէ մեղքը ուրիշներու հետ բաժնելու մտադրութեամբ:

Այս վերջիններէն է Թօփգափուի պալատին տնօրէնը՝ փրոֆ. Ի. Օրթայլը: «Հիւրրիյէթ»ի հարցումներուն պատասխանելով նախ ամէն կարեւորութենէ զուրկ ձեռնարկ համարած է համրագրութիւնը, շեշտելով. «Ներողութիւնը պետութիւններու միջեւ ձեռք առնուելիք խնդիր է: Հայկական պետութեան հետ տեսակցութեան նիւթ կրնայ ըլլալ այս բնոյթի հարց մը: Հասարակ նիւթեր չեն ասոնք. եւ եթէ ուղղես այդ վերաբերում տեսնեն, ոչ մէկ արդիւնք կ'առնուի, մարդիկ իրարու կը թշնամանան ու բեւեռացումը կը շեշտուի»:

Օրթայլը Թ. Աքչամի հատորներն ալ գիտական որակէ զուրկ նկատելէ ետք, ժխտած է 1915ին գործուածին ցեղասպանական բնոյթը: Պէտք է ըսել որ շատ մակերեսային է իր ներկայացուցած փաստարկումը եւ զերծ՝ համոզիչ ըլլալու ամէն յատկանիշէ: Միակ նորութիւնը այն է որ գլխաւոր պատասխանատուութիւնը կը վերագրէ Գերմանացիներուն... Կ'ըսէ. «Այդ շրջանին մեր սպայակոյտի նախագահը գերմանացի էր: Եւ բնականաբար Գերմանիոյ սպայակոյտին մարդն էր: Անոնց հետ կը թղթակցէր: Անոնցմէ հրահանգներ ու թելադրանքներ կը ստանար: Ապա հոս կը փոխանցէր զանոնք: Հայկական տեղահանութիւնն ալ անոնց թելադրանքն ու հրահանգն էր: Ռուսերու յառաջխաղացին ընթացքին Հայերը մեզ թիկունքէն կը հարուածէին: Զիրենք տեղահանելը ճակատի թիկունքը ապահովութեան մէջ պահելու նպատակով էր»:

Երբ լրագրողը հարց կու տայ թէ ինք գերմանական դիւաններուն մէջ ըսածը փաստող տուեալներու հանդիպա՞ծ է, Ի. Օրթայլը կը պատասխանէ թէ պէտք է նման փաստաթուղթեր գտնուին, բայց ինք չէ կրցած տեսնել: Պոնի մէջ իր պրպտումներուն նշմարած է «Հայկական հարցը» խորագրուած թղթածրարի մը արձանագրութիւնը, բայց երբ ուզած է պրպտել, ըսած են իրեն թէ թղթածրարը իր տեղը չէ...

Թուրք փրոֆէսէօրը կը քննադատէ Թուրքիոյ անտարբերութիւնն ալ որ հակառակ 35 տարիէ ի վեր Հայկական հարցը օրակարգի վրայ ունենալուն, հայերէնի գիտակ մասնագէտ, ակադեմական չէ հասցուցած:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ օրակարգին մշտական ներկաներէն մէկն ալ քրտական հարցն է: Օրէ օր կը բազմանան անոր լուծումը ժողովրդավարութեամբ կարելի նկատող կարծիքները: Թուրքիոյ տնտեսական եւ ընկերային հետազօտութիւններու հիմնարկը այդ մասին տեղեկագիր մը պատրաստել տուած է խումբ մը իրազեկներու, որոնց մէջ կը գտնուի «Ակօս»ի խմբագիր Է. Մահչուպեանը եւս:

35 էջնոց տեղեկագիրը կ'առաջարկէ ՓՔՔ-ի դէմ բոլոր զինեալ գործողութիւններուն վերջ տալ, ու ընդհանուր ներում կատարել անոր մարտիկներուն, քրտերէնը կրթութեան շրջանակին մէջ երկրորդ լեզու նկատել, դպրոցներու մէջ արտասանուած «Թուրք եմ, արդար եմ»ով սկսող ուխտին վերջ տալ, Հայաստանի սահմանը բանալ, որպէսզի շրջանը տնտեսական եւ առեւտրային բարօրութիւն արձանագրէ, անկողմնակալ մարմին մը կազմել, որպէսզի ճշմարտութիւնները լոյսին բերուին:

Տեղեկագրին մէջ ըսուած է նաեւ. «Պետութիւնը պէտք չէ մոռնայ որ ընդհանուր առմամբ ընկերութեան, յատուկ կերպով՝ քիւրտ ժողովուրդին, առնուազն ներողութեան պարտք մը ունի»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ 27 ներում շնորհած է չարք մը բանտարկեալներու իրենց «օրինակելի պահվածքին» համար: Անոնց կարգին է Ժան-Շառլ Մարքիանի, Վառ նահանգի նախկին նահանգապետը, որ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր: Փաչքուայի մտերիմ անձ, դատապարտումը կը վերաբերէր կաշառակերութեան, բայց անցեալին (20 տարի առաջ) վճռական դեր խաղացած էր Լիբանանի ֆրանսացի պատանդներու ազատագրման համար: Մարքիանիի այս ազատ արձակումը շատ կը քննադատուի ձախին կողմէ, որ ««միապետական դրութեան» մը շնորհը կը նկատէ:

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ համաշխարհային տագնապը 111 միլիառ տոլարի կորուստ պատճառած է Ռուսաստանի վեց մեծահարուստներու, որոնց առաջինն է Օլէկ Տէրիպասկա ըստ Իզվեստիա օրաթերթին: Երկրորդ կարգի վրայ կու գայ Ռոման Ապրամովիչ, որու հարստութիւնը 23,5 միլիառէն իջած է 3,3 միլիառ տոլարի: Աւելի ողբերգական եղած է ֆրանսացի դրամատէր Թիէրի տը լա Վիլիւշէի ճակատագիրը, որ մէկ միլիառէ աւելի տրամադրած էր Մատոֆի չահագործումներուն, եւ Դեկտեմբեր 23ին անձնասպան եղած է:

ԿԻՆԷԱՅԻ նախագահին մահէն ետք (Դեկտ. 23) շփոթ կացութիւն մը կը տիրէ երկրին մէջ եւ կը թուի որ մահուան անմիջական վաղորդայնին եղած պետական հարուածի փորձը չէ յաջողած: Կառավարութեան եւ խորհրդարանի լուծումի մասին լուրերը հերքուած են վարչապետին կողմէ, որ պնդած է թէ իր գլ-րասենեակը կը գտնուի եւ կ'աշխատի:

ՍԱՐՔՈԶԻԻ ԵՒ ՖԻՅՈՆԻ բացակայութեան (առաջինը Պրազիլ է, երկրորդը՝ Եգիպտոս) տօնական այս օրերու շրջանին Ֆրանսայի իշխանութիւնը յանձնըւած է Միշէլ Ալիօ-Մարիի, որ Փարիզ կը մնայ:

ԹՈՅՈԹԱՆ ալ, հակառակ անոր որ անխորտակելիի համբաւ կը վայելէր, ծանր տագնապի մէջ է: Ճափոնական այս ձեռնարկն ալ 1,2 միլիառ եւրոյի կորուստ մը կը գնահատէ այս տարի:

ԾՆՈՒՆԴԻ այս շրջանին մաքսանենգութիւնը եւ կեղծուած ապրանքները մեծ համեմատութիւններու հասած են: Այսպէս, քանի մը օր առաջ տասը թոն կեղծ շոքոլա գտնուած է Ռէօնժիսի շուկային վրայ եւ ստուգուած որ Թուրքիայէն եկած էր: Հաստատուած է որ առողջութեան համար վտանգաւոր չէին: Այս շինծու եւ խարդախուած ապրանքներու հարցը կը վերաբերի նաեւ դեղերու, հագուստեղէններու, գլանիկներու եւ ամէն տեսակ նիւթերու: Արտադրող գլխաւոր երկիրներն են Չինաստան, Հնդկաստան, Թայլանտ, Փաքիստան, Թուրքիա եւ Ռուսաստան:

ՊԵԼԺԻԱ անգամ մը եւս քաղաքական տագնապի մէջ է վարչապետ Լէթերմի հրաժարումէն ետք: Ալպէր Բ. Թագաւորը հին եւ փորձառու ֆլաման Վիլֆրէտ Մարթենսի յանձնած է հետազօտական աշխատանք տանելու պաշտօնը նոր կառավարութեան մը կազմումը գլուխ հանելու համար:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նոր ցոյց տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 23ին, 2000 ուսանողներու մասնակցութեամբ: Կրակոցներ ալ լըսուած են բայց ոչ ոք վիրաւորուած է:

ԺԻԼԻԷՆ ՏՐԷ, ընկերվարական երեսփոխանը եւ Սեկոլէն Ռուայալի նախկին բանբերը, հակայարձակման անցած է եւ բողոք ներկայացուցած X-ի դէմ, այն մեղադրանքով որ չէ յարգուած գաղտնապահութիւնը իրեն դէմ եղած հետապնդման եւ բնակարանի խուզարկութեան: Գանար Անշէնէ (Դեկտ. 24) բաւական մանրամասնութիւններ կու տայ ենթակային «ծախքերուն» մասին եւ լիւքսը սիրողի իր համբաւին:

ԻՐԱՔԻ խորհրդարանը լայն մեծամասնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկած է, որ թոյլ կու տայ կառավարութեան ուղղակի բանակցելու համաձայնութիւններու մասին օտար զօրքերու ներկայութեան վերաբերեալ, բացի ամերիկեան զօրքէն:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ Սուիս ընկերութիւնը հաղորդած է Դեկտ. 23ին, թէ այլեւս արտօնութիւն չունի էջք կատարելու Տրիպոլիս (Լիբիա): Թրիպիւն տը Ժընեւը կը կարծէ թէ հետեւանք է Քատաֆիի տղուն ձերբակալութեան Ժընեւի մէջ, անցեալ Յուլիսին: Հաւանաբար Լիբիա կը սպասէ որ Զուիցերիա ներողութիւն խնդրէ եւ 300 հազար ֆրանքի հատուցում վճարէ:

ԸԼԸՍՈՒ ամբարտակին համար Գերմանիա որոշած է առկախել դրամատնային երաշխաւորութիւնները, որովհետեւ Թուրքիոյ իշխանութիւնները հարկ եղած պատասխանը չեն տուած իրենց մտահոգութիւններուն ընկերային եւ բնապահական գետնի վրայ: Պէրլին դադրեցուցած է ֆինանսական երաշխաւորութիւնները զորս կու տար գերմանական ձեռնարկներուն, որոնք կը մասնակցէին այդ ամբարտակին շինութեան, Տիգրիսի վըրայ: Ծրագիրը 1,2 միլիառ եւրօ կ'արժէ, բայց կրնայ պատճառ ըլլալ 50 հազար հոգիի տեղահանութեան, ինչպէս կ'առարկեն ընդդիմադիրները:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ ՖԱՐՔ-ը (յեղափոխական ուժեր) խոստովանած է որ բժշկական պատուիրակութեան մը երկու անդամներ սպաննած է Դեկտեմբեր 7ին, ռումբ մը պայթեցնելով անոր կառքին մօտ: Շփոթութեան հետեւանքով պատահած է միջադէպը եւ երկու բժիշկ մեռած է:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 25ին (Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 26ի թիւ) Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ/Կիրակի, Դեկտ. 27/28:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

(ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ս. Յարութեան տաճարի վերնայարկը կը գտնուի Երկրորդ Գողգոթա կոչուած մատուռը: Երբ 1422 թուականին Հայերը կորսնցուցած են Ս. Գողգոթային ամէն օր երկրպագելու կարելիութիւնը, օրուան Պատրիարքը՝ Մարտիրոս Եգիպտացի, ստիպուած եղած է Երուսաղէմը գրաւած Եգիպտոսի սուլթաններէն գնել Ս. Յարութեան տաճարի վերնայարկին այս մասը ու հոն կառուցանած է մատուռ մը, որ կոչուած է Երկրորդ Գողգոթա, ի յիշատակ Ս. Գողգոթայի: Կամարին մէջ զետեղուած մատրան գլխաւոր սեղանը Ս. Յակոբեանց միաբանութեան կողմէ կը գործածուի պատարագ մատուցանելու համար: Ուրիշ սեղան մը կը գտնուի Երկրորդ Գողգոթային կից Երաշխաւոր Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ: Այս մատուռը, որ խճանկարներով զարդարուած է, ունի ուրիշ սեղան մը այն սիւնին բեկորով, որուն կապեցին Յիսուսը Կայիափայի տան մէջ:

Երկրորդ Գողգոթա մատուռին քով կը գտնուի նաեւ Հայոց Վերնատունը, որուն երկրորդ յարկին վրայ կան սենեակները Ս. Յակոբեանց միաբանութեան վանականներուն, որոնք գիշեր ու ցերեկ կը պահպանեն Ս. Յարութեան տաճարին սրբութիւնները:

Ս. Յարութեան տաճարի ներքնայարկը կը գտնուի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, որ տաճարի ամէնէն հին մասն է: Ըստ հայկական աւանդութեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Երուսաղէմ ուխտի եկած եւ այս վայրին մէջ ժամանակ մը ճգնած է: Եկեղեցին ունի երկու խորաններ, մէկը՝ Ս. Լուսաւորչի անունով, միւսը՝ կը կոչուի Ս. Կարապետ: Եկեղեցւոյ պատերը կոստանդինեան շինութիւններ են, իսկ արեւելեան պատն ու առաստաղը, Խաչակիրներու շրջանին հիմնական նորոգութիւններով փոփոխութիւններու ենթարկուած է: 1930–1950 թուականներուն այս եկեղեցին վերանորոգուած է Հայոց կողմէ ու այդ առթիւ վար առնուած են պատերու հնօրեայ ծեփերը եւ սալայատակուած է գետինը: Երկու սեղաններուն վրայ կերտուած են մարմարեայ հայկական ոճով երկու կաթողիկէներ, իսկ պատերուն սրբապատկերները փոխարինուած են Հայ եկեղեցւոյ պատմական անցեալը ներկայացնող նոր սրբապատկերներով:

Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հարաւ–արեւելեան անկիւնէն բացուող աստիճաններով իջնելով կը հասնինք Գիւտ Խաչի այրը, որ քարայր մըն է փորուած ժայռի մը մէջ որ շարունակութիւնն է Գողգոթայի ժայռին: Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, այս քարայրը Հրեաներու կողմէ գործածուած է իբրեւ աղբանոց, ուր նետուած եւ ժամանակ մը ետք աղբերու տակ ծածկուած են Քրիստոսի եւ երկու աւազակներու խաչերը: 326 թուականին, երբ Կոստանդիանոս կայսեր մայրը՝ Հեղինէ թագուհին, ուխտաւորաբար կ'այցելէր Երուսաղէմ, շատ մը սրբավայրերու շինութեան գործին առընթեր, փափաքած է գտնել նաեւ Ս. Խաչը, որուն գամուած էր Քրիստոս: Երկար որոնումներէ ետք գտնուած է Յուդայ Կիւրեղ անուն ծերունի մը, որ ցոյց տուած է Խաչին թաղուած տեղը: Թագուհին փորել տուած է այդ աղբանոցը, ուրկէ գտնուած են 3 խաչերը: Ստուգելու համար այս 3-էն այն՝ որ Քրիստոսի խաչն էր, մեռած պատանիի մը մարմինը հանգչեցուցած են երեքին վրայ յաջորդաբար: Մեռեալը յարութիւն առած է երբ հանգչած է Քրիստոսի Ս. Խաչին վրայ եւ մեծ հանդիսութեամբ Ս. Խաչը փոխադրուած է Ս. Յարութեան տաճարը:

Ս. Յարութեան տաճարի գլխաւոր յարկին վրայ կը գտնուի հսկայ կառոյց մը, որուն կեդրոնը կայ Քրիստոսի գերեզմանին վրայ կառուցուած գմբէթազարդ մատուռ մը: Բոլորաչէն այս տաճարը Ս. Գերեզմանով միասին կը պատկանի Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց: Կառոյցին մեծ գմբէթը, դարերու ընթացքին շատ մը վերանորոգումներու ենթարկուելէ ետք, վերջին անգամ նորոգուած է 1860ական թուականներուն, իրաւակից երեք ազգերու՝ Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց կողմէ: Փաստ մը՝ որ երեք համայնքները անոր սեփականութեան եւ իրաւունքներու տէրեր են: Գերեզմանի դրան երկու կողմերը կան 12 աշտանակներ, որոնց չորսը՝ Հայոց, չորսը՝ Յունաց եւ չորսը՝ Լատիններու սեփականութիւնն են: Գերեզմանի դրան վերեւ կան 3 պատկերներ, կանթեղներով միասին. առաջինը կը պատկանի Հայոց եւ որուն գլխաւոր կանթեղն ալ կը կոչուի Ս. Լուսաւորչի կանթեղ: Երկրորդը կը պատկանի Յունաց, իսկ երրորդը՝ Լատինաց: Մտնելով մատուռին մէջ կը տեսնենք քանդակազարդ փոքր սենեակ մը, նախադուռը Ս. Գերեզմանին, որ ինչպէս կ'աւանդուի, կը բաղկանար ժայռաքար երկու սենեակներէ: Նախադուռին կեդրոնը կը գտնուի մարմարեայ պահարանի մը մէջ պարփակուած այն ժայռին կտորը, որ կը փակէր Ս. Գերեզմանին դուռը եւ որուն վրայ նստած է հրեշտակը եւ կը կոչուի Հրեշտակի վէմ: Հոս կան 3 նկարներ, իւրաքանչիւրը սեփականութիւնն է երեք ազգերէն մէկուն, ու նաեւ 15 կանթեղներ, հինգը՝ Հայոց, հինգը՝ Յունաց, եւ հինգը՝ Լատինաց:

Բացուող երկրորդ դռնէ մը ներս մտնելով կը տեսնենք աւելի փոքր սենեակ մը, ուր կը գտնուի Յիսուսի գերեզմանը, փակուած մարմարեայ ծածքով մը: Ծածքին վերեւ հիւսիսային պատին վրայ կան 3 նկարներ, առաջինը Հայոց, երկրորդը՝ Յունաց եւ երրորդը՝ Լատինաց սեփականութիւնը: Այս պատկերներուն առջեւ իւրաքանչիւր ազգ ունի իր ծաղկամանները, աշտանակներն ու խորանազարդերը: Վերեւ կախուած կանթեղներէն 13ը Հայոց, 13ը Յունաց եւ 13ը Լատինաց սեփականութիւններն են:

Ամէն գիշեր, ժամը մէկէն սկսեալ, նախ Յոյներ, ապա Հայեր եւ յետոյ Լատիններ պատարագ կը մատուցանեն Գերեզմանին վրայ: Այս ազգերէն իւրաքանչիւրը տարին 9 անգամ կ'ունենայ հանդիսաւոր իր պատարագներն ու թափորները Ս. Գերեզմանին վրայ ու շրջափակին մէջ:

Այսպէս, ուրեմն, կարելի մանրամասնութեամբ անդրադարձանք Երուսաղէմի մէջ Հայերու ներկայութեան եւ սրբատեղիներու վրայ անոնց ունեցած պատմական իրաւունքներուն, ինչպէս նաեւ այդ իրաւունքները պաշտպանող եւ հաստատող պաշտօնական փաստաթուղթերուն, ընթերցողներուն հասկնալի դարձնելու համար Նոյ. 9ին, Ս. Յարութեան տաճարին մէջ գտնուող Քրիստոսի գերեզմանին առջեւ պատահած բախումին պատճառը:

Ինչպէս տեսանք, Ս. Յարութեան տաճարի գլխաւոր յարկին վրայ գտնուող բոլորաչէն մատուռը Ս. Գերեզմանով միասին կը պատկանի Հայերուն, Յոյներուն, եւ Լատիններուն եւ թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը տարին 9 անգամ իրաւունք ունի հանդիսաւոր պատարագ մատուցանելու Ս. Գերեզմանին վրայ եւ թափոր կազմած երեք անգամ գերեզմանին շուրջ դառնալէ ետք մուտք գործելու գերեզմանին մէջ եւ աղօթելու:

(Շար. 3)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ – ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՏՆՕՐԷՆ ՀԱՅԿ ԴԵՄՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Երեւանի Ցեղասպանութեան հիմնարկ–թանգարանի տնօրէն Հայկ Դեմոյեանի Փարիզ այցին առիթով ՀԲԸՄ-ի Ա. Մանուկեան մշակ. կեդրոնին մէջ կազմակերպուած երեկոյթը ճիշդ պահուն յարմարագոյն ձեռնարկն էր, մանաւանդ ամէնէն հեղինակաւոր «խօսակից»ին ընտրութեամբ: Ան կը զուգադիպէր շրջանի մը երբ մեր ազգային հարցին առընչութեամբ այնպէս կը թուէր թէ Թուրքիոյ մէջ դէպքերը ամէնէն համարձակ հեռանկարներն իսկ կը կանխեն:

Շատ պարզ, շուրջ 70–80 հոգինոց լսարանով մը գրեթէ բարեկամական հանդիպում մըն էր, որուն ընթացքին սեղան բերուեցան ամէնէն լուրջ հարցեր, անցեալը արժեւորելու, մանաւանդ ապագան ծրագրելու, անոր պատրաստուելու առաջադրանքով:

Յարութիւն Գէորգեանի համառօտ ծանօթացումէն գիտցանք թէ երկու տարի առաջ այս պաշտօնին նշանակուած երիտասարդ տնօրէնը պատմաբան–ազգագրագէտ է, աշխատասիրած հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթը: Հեղինակ է «Թուրքերը եւ Ղարաբաղը» խորագրուած ռուսերէն հատորի մը որ ՀԱՊ-ի Երիտասարդ հետազօտողներու մրցանակին արժանացած է, 2006ին:

Մինչեւ 2002 մաս կազմած է պաշտպանութեան նախարարութեան անձնակազմին. այդ պաշտօնով Փրակ գտնուած է հայ սպային սպանութեան օրերուն:

Հ. Դեմոյեան անցեալը, ներկան ու ապագան քննարկելու հանդիպում նկատեց երեկոյթը զոր խորագրած էր «Նոր զարգացումներ, նոր մարտահրաւէրներ»: Իր խօսքին առաջին մասը յատկացուց հայեւթուրք յարաբերութիւններուն, երկրորդը՝ աւելի համառօտ բաժինով մը, թանգարան–հիմնարկին:

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու վերջին զարգացումներուն առումով բացառիկ պատահար էր Թուրքիոյ նախագահ Ա. Կիւլի Երեւան այցը, հակառակ որ մինչեւ այսօր Հայաստանի համար շօշափելի ոչ մէկ արդիւնք տուած էր: Նախագահ Ս. Սարգսեանի հրաւէրը արդարացուած քայլ նկատեց, անոր մէջ չտեսնելով նախաձեռնութեան երեւոյթը: Չբացառելով հանդերձ թէ այդ այցը Թուրքիոյ կողմէ կրնայ ի հարկին շահարկուիլ, շեշտեց նախաձեռնարկի դիրքը պահպանելու կարեւորութիւնը: Ատիկա կարելի կ'ըլլար ապագայի ծրագիրներու մշակումով: Բան մը որուն համար անհրաժեշտ էր գործի լծել Հայաստանի ու Սփիւռքի ուժերը միասնաբար, յանուն ամբողջ հայութեան գլխաւոր հարցին:

Որպէսզի Ա. Կիւլի Երեւան այցը շօշափելի արդիւնք տուած նկատուէր, պայման էր որ Թուրքիա բարիդրացնութեան ձգտումին ապացոյցը տար սահմանը եւ Կարս–Գիւմրի երկաթուղին բանալով, երկկողմանի դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելով, Հայաստանի հետ իր յարաբերութիւնները Ազրպէյճանի չաղընչելով, Հայաստանի ու Սփիւռքի դէմ քարոզչական արշաւէն հրաժարելով:

Հ. Դեմոյեանի նախասիրած աշխատանքի ոճը կը բնորոշուի «նախատեսել ու չէզոքացնել»ով: Կ'ափսոսայ որ բաւարար թիւով չունինք ատոր կարող մասնագէտներ:

Հետաքրքրական էր իր մօտեցումը Թուրքիոյ որպէս ծուղակ առաջարկած պատմաբաններու միասնական յանձնախումբին: Ամէն անգամ որ թուրք լրագրողներ կ'երթան այդ մասին իր կարծիքը հարցնելու, եւ յաճախ կ'երթան, ինք համաձայնութիւն կը յայտնէ առաջարկին. ապա կը հարցնէ թէ երկրի մը մէջ ուր 301րդ յօդուած մը կը գործէ, ինչպէս անկողմնակալ կեցուածք կ'ակնկալուի պատմաբաններէն. կ'ուզէ գիտնալ նաեւ թէ թրքական կողմը պիտի ընդունի՞ որ Աքչամի նման պատմաբան մըն ալ մաս կազմէ յանձնախումբին: Իր խօսակիցները առհասարակ անպատասխան կը ձգեն հարցումները:

Հ. Դեմոյեան նիւթ ըրաւ Անիի մէջ քանի մը կոթող նորոգելու թրքական մտադրութիւնն ալ. իր համոզումով ատիկա քանի մը միլիոն տոլարի ներդրումով, ճիշդ Աղթամարի պարագային նման, պիտի ծառայէր թրքական քարոզչութեան: Անիի մէջ կոթողներու նորոգութիւնը կը կատարուէր որպէս թուրք մշակոյթի վայրի մը բարելաւումի գործ:

Թրքական այս ու այլ նախաձեռնութիւններու դէմ կրկնեց Հայաստան–Սփիւռք եւ Սփիւռք–Սփիւռք կապերու ցանց ստեղծելու եւ աշխատանքը անոնցմով տանելու անհրաժեշտութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի թանգարանին առաքելութեան, Հ. Դեմոյեան երկու գլխաւոր ուղղութիւն զանազանեց հոն. կար յիշողութեան մատուցումի, անով նոր սերունդները դաստիարակելու հարցը եւ միջազգային լսարանին ուղղուելու գործը: Թանգարանը միայն անցեալի մը պահպանումին վայրը չէր, այլեւ ունէր ինքնութիւն ամրացնելու պարտականութիւն. այս իրողու-

Թիւնը շատ լաւ հասկցած էր Ադըրբէջանի նախագահը որ վերջին շրջանին չորս հրամանագիր ստորագրած էր նոր թանգարաններու հիմնումին համար: Օրուան հիւրը կ'ուզէր որ մենք ոչ թէ մէկ, այլ 5–10 նման յիշողութեան վայրեր ունենայինք, նաեւ Սփիւռքի հոծ հայութեամբ կեդրոններուն մէջ, եւ ոչ միայն Ցեղասպանութեան յատկացուած: Կարեւոր կը նկատէր որ պահպանուի, ցոյց տրուի տուեալ համայնքի մը այդ երկրին կեանքին ունեցած մասնակցութիւնը: Ըսելէ ետք թէ օրուան ընթացքին այցելած է Հոլոքոստի Փարիզի թանգարանը, Հ. Դեմոյեան համեմատականի մը անկարելիութեան ակնարկեց:

Հետաքրքրական էին Թուրք այցելուներու հետզհետէ մեծցող թիւին ու անոնց կեցուածքին մասին ըսուածները: Այդ վայրը այցելել մեծ տպաւորութիւն կը գործէր անոնց վրայ. ցաւի, յուզումի զգացումներ կ'արտայայտէին ընդհանրապէս: Որպէս ազգագրագէտ մօտենալով անոնց զգացումներուն, Հ. Դեմոյեան կ'ըսէր թէ ոչ թէ գործած վայրագութիւնն էր անոնց պատճառը, այլ՝ Թուրք պաշտօնական տեսակէտին իւրացումով խաբուած ըլլալու անդրադարձը:

Տարեվերջը յաջորդ տարուան գործունէութիւնը ծրագրելու շրջան էր: 2009ին կը լրանար Ատանայի կոտորածներուն հարիւրամեակը. միջազգային գիտաժողովով մը պիտի նշուէր ան, նոյն ատեն որպէս նախաքայլ 2015ի նշումներուն: Տարին նաեւ 90ամեակն էր Ցեղասպանութեան մասին առաջին «Հոգիների աճուրդը» ֆիլմին:

Որպէս եզրայանգում՝ Հ. Դեմոյեան կրկնեց հայութեան ջանքերը համադրելու, գործնական նոր ձեւաչափերով, նոր ոճով աշխատելու եւ կարճ, միջին, երկար ժամանակի ծրագիր մշակելու անհրաժեշտութիւնը: Կար տակաւին մարտահրաւէրներուն հակադարձելու գործը, ընկալեալ կաղապարներէն դուրս գալով եւ մեր ներքին պառակտումներուն վերջ տալով: Պէտք չէր մոռնալ Թրքական լսարանը, ջանալ անոնց ազգայնական մտայնութենէն ներս թափանցել:

Ատիկա ընելու համար հարկ էր գիտակցիլ թէ Ցեղասպանութեան հարցը Թուրքիոյ համար պետականութեան եւ ազգ. ինքնութեան քայքայումին սպառնացող հարց է: Հ. Դեմոյեան հետաքրքրական զուգահեռ մը կ'ընէր իր Թուրք այցելուներուն, անուղղակի զուգահեռ մը տանելով Խորհրդային միութեան քայքայումին ու Թուրքիոյ այսօրուան կացութեան միջեւ: Ազատ խօսքի շրջանը առաջինին կեղծ հերոսներու քանդումին առաջնորդած էր. նոյն փուլին մէջ կը գտնուէր ներկայի Թուրքիան ուր փորձեր կային «պետականաստեղծ միֆ»երը քօղազերծելու: Այս վիճակն ալ աշխատանքի տարածք մը կը բանար հայութեան առջեւ:

Երեկոյթը ունեցաւ հարցումներու բաժին մըն ալ: Հ. Դեմոյեան մեկնաբանելով Թուրք մտաւորականներու վերջին հանրագրութիւնը, զայն զետեղեց իրականութիւնը շրջանցելու ջանքերու շարանին մէջ: 1915ին համար Հայերու «Մեծ եղեռն» որակումին իսկ իւրացումը բացատրեց հարցը կարելի չափով 1923էն (Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնումը) հեռացնելու մտադրութեամբ: Բայց ձեռնարկը կրնար օգուտ ունենալ ներթրքական զարթօնքի երեւոյթին:

Պատասխանելով հարցումին թէ Թուրքիոյ պետականութեան հիմ ծառայած սուտերու փլուզումի հանգրուանին ի՛նչ կ'ըլլայ մեր կեցուածքը, ինչպէս պէտք է պատրաստուիլ այդ փուլին, Հ. Դեմոյեան ըսաւ թէ մեր առջեւ ծառացած ամենաբարդ հարցն էր այդ մէկը: Կրկնեց Հայաստան–Սփիւռք ծրագրուած ճիշդ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը որուն նախաձեռնութիւնը Հայաստանը պէտք է առնէր, որպէս համայն հայութեան մտահոգութեան տէր պետականութիւն: Կրկնեց մանաւանդ, անպատրաստ չգտնուելու համար աւանդական դարձած մեր անհանդուրժողութեան, հակադրութիւնները անդրանցելու հրամայականը:

Հարցումներու բաժնին մէջ նիւթ եղաւ Թուրքիոյ մէջ սասունցի Հայերու կողմէ եկեղեցիներու պահանջքի երեւոյթը: Հ. Դեմոյեան ատոր մէջ կը նշմարէր եկեղեցիները իրենց տէրերուն յանձնելու Թուրք պետութեան տրամադրութիւն մը որուն համար ուրոյն «հայ համայնք» մը կը ձեւաւորուէր: Եկեղեցիները կրնային յանձնուիլ Հայերու, որոնք «իրե՛նց Հայերն էին»: Այս նշումը կ'ընէր, հիմնուած այն արդար համոզումին թէ Թուրքիոյ մէջ դիպուածով, ըստ բախտի ոչինչ տեղի կ'ունենար:

Երիտասարդ մտաւորականը յիշեց նաեւ «հայեւթուրք բարեկամութեան» որպէս խորհրդանիշ, Կարսի մէջ ձեռքերու յուշարձանի մը զետեղումը: Բայց կեղծին ջանքը բախած էր շատ յատկանշական հակազդեցութեան մը, երբ զետեղումին համար փորուած վայրէն, ըստ Թուրք մասնագէտներու իսկ իրեն պատմածին, մարդկային ոսկորներ յայտնուած էին:

Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սէն Ժոզէֆ հիւանդանոցին մէջ Նոյեմբեր 16ին վախճանած է Հայր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Ճուրեան, հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի նախկին տնօրէն, Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանի «Աւետիք» պաշտօնաթերթի նախկին խմբագիր: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նոյեմբեր 18ին Զմմառու մայրավանքին մէջ:

* * *

ԲԱՆԿԱԼԹԸԻ (Պոլիս) Ռումաթա պանդոկի սրահներուն մէջ, Դեկտեմբեր 6ին Ուսուցչաց միութիւնը «Ուսուցչաց Օր»-ուան առթիւ հաւաքոյթ մը կազմակերպած է ուսուցիչներու ի պատիւ: Ներկայ եղած են աւելի քան 200 ուսուցիչ: Հաւաքոյթին նախագահած է Շահան Արք. Սվաճեան: Բացումը կատարած է Ուսուցչաց միութեան ատենապետուհին՝ Թագուհի Հալաճեան, որ պատշաճ բառերով ողջունած է ներկաները եւ խօսած է ուսուցչական պաշտօնի առաքելութեան մասին եւ մեծարած բոլոր ուսուցիչները որոնք իրենց նպաստը ունեցած են կամ կ'ունենան սերունդներու կերտումին: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է Ուսուցչաց միութեան անդամներէն Սըրբուհի Պիլալ, որ ներկայացուցած է այն աշխատանքը որ ատենէ մը ի վեր ի գործ կը դրուէր ուսուցման կալուածէն ներս:

Այսպէս, բազմաթիւ ուսուցիչներ գործակցաբար յաջողած են հայերէնի վերածել եւ նախակրթարանի աշակերտներու տրամադրութեան տակ դնել գիտութեան, հայերէնի եւ թուաբանութեան գիրքեր, որոնք վաւերացման պիտի ղրկուին: Այս առնչութեամբ բեմ հրաւիրած է բոլոր հին ու նոր ուսուցիչները, որոնք իրենց նպաստը բերած են այդ ծրագրի իրագործման: Ողջոյնի խօսք մը արտասանած է Վազգէն Պարըն, հուսկ, փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք.:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Էմիլ Լահուտ» մշակութային համալիրի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 14ին տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադրութեան 90ամեակի հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, նախագահութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեդրոնական վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, տեղի ունեցած է Հանրապետութեան նախագահ զօր. Միշէլ Սլէյմանի շնորհաւորագիրի ընթերցումը, ուր ան կը մաղթէր որ Հ.Մ.Ը.Մ.ը յառաջիկայ տարիներուն արձանագրէ նոր յաջողութիւններ: Ապա, ներկաները դիտած են Հ.Մ.Ը.Մ.ի 90ամեակին նուիրուած տեսերիզ մը, ուր ներկայացուած էր անոր հիմնադրութիւնը, գործունէութիւնը եւ հետապնդած նպատակները: Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է ատենապետը՝ Մովսէս Պարսումեան: Երիտասարդութեան եւ մարմնակրթութեան նախարար Թալալ Արսլանի խօսքը փոխանցած է նախարարութեան տնօրէնը՝ Զէյտ Խիամէ: Տեղի ունեցած է պարգեւատրումներու արարողութիւնը, որմէ ետք կեդրոնական վարչութեան խօսքը արտասանած է ատենադպիրը՝ Կարպիս Գապասագալեան: Ապա, խօսք առած է Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ Եպիսկ. Խաչերեան: Հուսկ, արտայայտուած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը, որ յայտնած է թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ուժը կը կայանայ ժողովուրդի բոլոր դասակարգերն ու խաւերը իրարու քով բերելու կարողականութեան մէջ, հաստատելով որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ոգին, հաւատքը, կամքն ու տեսլականը կը կազմեն Հ.Մ.Ը.Մ.ի ինքնութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը: Հանդիսութիւնը փակուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի շեփորախումբի կատարողութեամբ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Յ. ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Յաջորդ օրը, արեւածագին, շարասիւնը, կազմուած՝ Թրքական զօրքերէ եւ գերիներէ, բռնեց Դամասկոսի ճամբան: Ճամբորդութիւնը տեղի ունեցաւ առանց դժուարութեան: Տիրգլիները՝ զսպուելով զինուորներու թիւէն, ո՛չ մէկ փորձ կատարեցին ընդդիմանալու համար եւրոպացիներու ազատագրման: Երկու օրուան երթէ մը ետք, կարաւանը, հասնելով Անդի-Լիբանանի կատարին, յանկարծ իր առջեւ տեսաւ ընդարձակ դաշտ մը, ծածկուած՝ կանաչ պարտէզներով եւ պտղատու ծառերու անտառներով: Փառահեղ ու մոգական տեսարան մըն էր: Բարձունքներուն ստորոտը կը տարածուէր քաղաք մը, որուն պարիսպները եւ սպիտակ տուները կը փայլէին արեւուն ճառագայթներուն տակ:

«Ահաւասիկ Դամասկոսը, ըսաւ Տաոստ՝ պզտիկ տարագիրներուն, որոնք կը հիանային այս սքանչելի տեսարանին վըրայ: Տեսէք այս պարիսպները, կազմըւած՝ դեղին ու սեւ քարերէ, որոնք, ինչպէս արաբները կ'ըսեն, կը կազմեն «տպազլիններով զարդարուն թաւշեայ գօտի մը»: Դիտեցէք այս անհաշուելի աշտարակները, ոսկեզօծ մահիկներ կրող այս հազարաւոր գմբէթները, սրածայր մինարէներու, ծաղկած երդիքներու այս լաբիւրինթոսները, այս ամբողջ արեւելեան ընդարձակ քաղաքը, գեղեցկացած իր արմաւենիներով եւ այգիներով: Հնամեայ մայրաքաղաքն է մեր երկրին, որուն փառքը խորտակուեցաւ եւ վերելքը բեկանուեցաւ Թուրքերու ատելի լուծին տակ:

– Դամասկոս, բացագանչեց Հերրի, այս անունը մեր սրտին մէջ կը գրգռէ մասնաւորաբար խոր յուզում մը, որովհետեւ կը խորհինք որ գուցէ հոն կը գտնուին անոնք, որ մեզի սիրելի են:

– Այո, աւելցուց Մօրիս, այս քաղաքը որքա՜ն գեղեցիկ պիտի թուի մեզի, եթէ ան մեզի վերադարձնէ մեր ծնողները, սակայն որքա՜ն տխրատեսիլ պիտի ըլլայ, եթէ յուսախաբ ըլլանք:

– Համբերութիւն, բարեկամներս, յարեց Տաոստ, դուք որ ցարդ ցուցաբերեցիք քաջութիւն մը, որուն վրայ կը հիանամ, մի՛ յուսալքուիք այն պահուն, երբ կը հասնինք մեր նպատակին: Կը կըրկնեմ, վստահեցէ՛ք իմ վրայ»:

Այս խօսքերը խանդավառեցին խեղճ տղոց սիրտերը, որոնք պահ մը տկարութիւն ունեցած էին, երբ հետեւանք այնքա՜ն յուզումներու եւ յոգնութեանց, եւ որոնք կը զգային թէ որքա՜ն դառն պիտի ըլլայ իրենց համար հիասթափութիւն մը:

Դամասկոսի մէջ, գերիները տեղաւորուեցան այն ընդարձակ զօրանոցներէն մէկուն մէջ, զորս դատարկ դարձուցեր էր զօրքերուն մեկնումը: Սակայն ասիկա կարճ ժամանակի համար էր, որովհետեւ պիտի ցրուէին կեդրոնացման զանազան կայաններու մէջ, որոնք կը գտնուէին Անդի-Լիբանանի ստորոտին:

Իրենցմէ բաժնուելու պահուն, Տաոստ ըսած էր իր փոքր բարեկամներուն.

«Քաջութի՛ւն: Մօտ ատենէն ձեզի պիտի հաղորդեմ փնտռտուքներուս արդիւնքը»:

Երկու մանուկները, ինչպէս նաեւ իրենց ընկերակիցները չկրցան դուրս գալ իրենց բանտէն, ուր զինուորներու հըսկողութեան տակ էին. ուստի առիթ չունեցան այցելելու Դամասկոս քաղաքը, ինչպէս ասիկա թոյլատրուած էր Պէյրութի մէջ: Սակայն կին բանտարկեալներէն մին, որուն ամուսինը հիւպատոս եղած էր խալիֆաներու այս հնամեայ մայրաքաղաքին մէջ, կը ջանար անոնց ձանձրոյթը փարատել նկարագրելով այն ինչ որ տեսած էր հոն պատերազմէն առաջ:

Դամասկոս քաղաքը, կ'ըսէր ան, մասնաւորաբար գեղեցիկ է հեռուէն դիտուած, գեղեցիկ նշենիներու, թզենիներու, դեղձենիներու, նռնենիներու, ծիրանենիներու իր գեղեցիկ պարտէզներով: Քաղցր ովասիս մըն է, կանաչութեան ծով մը, ուրկէ անդին կը բացուի անապատին անհունութիւնը: Պարտէզներու մէջէն կ'անցնին բազմաթիւ ջրանցքներ, որոնք անոնց կ'ընծայեն քաղցր թարմութիւն մը:

– Քաղաքէն անցնելու պահուն, ըսաւ Հերրի, նշմարեցինք սքանչելի պալատներ:

– Ատիկա պատրանք մըն է. այդ պալատները արտաքնապէս սքանչելի են, սակայն անմիջապէս որ զանոնք մօտէն տեսնենք, լոկ խրճիթներ են: Թուրքերը երբեմնի մեծահարուստ եւ հզօր ընտանիքները շատ կործանեցին, որպէսզի անոնք չկարենային պահպանել իրենց տուները: Այսուհանդերձ տակաւին կան պալատներ որոնք ներքնապէս վայելչագեղ ու հաճելի են, արաբական ոճին համապատասխան: Բակերը լեցուն են ծաղիկներով, դափնիներով եւ նարնջենիներով:

– Պէյրութի մէջ տեսանք այս արաբական տուներու մի քանիներուն ներքնամասը:

– Այն ատեն կը ճանչնաք նաեւ Դամասկոսի տուները, որովհետեւ բոլորն ալ կը նմանին իրարու, – մարմարներ, ճոխ գոյներով փեղկեր, շնորհալի աղբիւրներ եւ ցայտաղբիւրներ, վայելչօրէն զարդարուած նրբանցքներ եւ կամարներ, ժանեակի նման կտրատուած պատշգամներ:

– Եւ պազարը՞:

– Օ՜հ, պազարը Ասիոյ ամէնէն ընդարձակ պազարներէն է, սակայն կը պարունակէ միայն այն ապրանքները, զորս կրնաք տեսնել Արեւելքի բոլոր քաղաքներուն մէջ: Միայն շատ աչքառու են զէնքերը: Հոն կը հանդիպիք Ասիոյ բոլոր տեսակի բնակիչներուն, սակայն ամէնէն նուազ համակրելիներն են Դամասկոսի բնիկները: Արաբական առած մը կ'ըսէ.– Շամի շումի, ինչ որ կը նշանակէ, – Դամասկոսցիները՝ խաբեբաներ: Այս պատճառով է որ մեզ արգելափակ կը պահեն: Այս մոլեռանդ մահմետականները կ'ատեն եւրոպացիները, եւ պատերազմին պատճառով իրենց ատելութիւնը չէր կըրնար սանձուիլ:

(Շար. 10)

S.O.S. HIVER ARMENIE 2008 - 2009

L'Association Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA), impliquée dans une action humanitaire, culturelle et œcuménique en Arménie depuis 1990, lance à nouveau, comme chaque année à la même période, son appel S.O.S. Hiver Arménie. Les hivers sont très rudes en Arménie. Chacun peut aider en envoyant un don à : SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris. SPFA étant reconnue association de bienfaisance, vos dons vous donneront droit à une réduction d'impôt de 66%.

Nous espérons que les dons, cette année, atteindront au total la somme de 200.000 euros, qui nous permettront de commencer sans attendre le projet Chauffage des Ecoles maternelles, et les deux restos du cœur pour 200 personnes âgées isolées de Gumri, la deuxième ville d'Arménie, qui disposent de très modestes retraites (50 à 60 euros par mois).

Merci pour l'attention que vous porterez à cet appel.

Bien amicalement,

Samuel SAHAGIAN

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՒՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
ԿԱՂԱՆԴ-ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին։
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին։
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
Գ. Օր Ծննդեան Պահոց։
ԿԱՂԱՆԴ, ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Մաղթանք Հայրապետական
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին։

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de

Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

- *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*
- *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros (frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ՀԸ Նորհակալութեամբ ստացած է 300 եւրօ Պ. Ռոպէր Կէնճեանէ, իր բարեսիրական նպատակներուն համար։

□

LYON

La Section «ARAXE» de Lyon-Villeurbanne organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon

Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens

La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.

Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.

Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'Alexandre Shirinyan de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick 01 42 42 70 39

□

Appel aux animateurs

Dans le cadre de la préparation des festivités du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France, et afin de créer un diaporama, nous remercions tous les animateurs qui ont participé aux séjours organisés dans notre Centre de vacances de Bellefontaine depuis sa création, de nous adresser une photo d'identité à l'adresse suivante :

CBAF-CA
17 rue Bleue - 75009 Paris

Merci d'indiquer au dos de la photo, vos nom et prénom ainsi que le mois et l'année de votre participation à Bellefontaine.

Ces photos devront nous parvenir au plus tard le 15 janvier 2009.

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte». Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- *Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝* 01 · 43 · 59 · 67 · 03
- *Տիկնանց յանձնախումբ՝* 01 · 47 · 43 · 12 · 66
- *Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըղեան՝* 01 · 46 · 62 · 01 · 29

U. G. A. B.

L'UGAB communique

- **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**

A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian** : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbeurope.org

Pour l'orphelinat Houys à Gumri

C'est Noël; **un petit geste de 10 euros** pour les enfants de l'orphelinat Houys à Gumri.

En cette période de Noël, pensons à ces enfants qui vont passer les fêtes dans l'orphelinat.

En achetant un bon de soutien de 10 euros, vous participerez à l'amélioration de leur confort.

A ce jour, il reste encore 300 bons de soutien à vendre, pour atteindre l'objectif des 15 000 euros nécessaires à la poursuite des travaux commencés cet été.

Envoyez un chèque de 11 euros* à l'ordre du «Fonds Arménien de France Opération Houys»
Chez Mme Arslanian Alice
79 Boulevard d'Aulnay
93250 VILLEMOMBLE

Pour tous renseignements sur cette opération, téléphonez au 06 19 99 28 37.

* Bon de soutien 10 euros+1 euro de frais d'envoi de votre Bon de Soutien imprimé sur une magnifique carte représentant une œuvre de Jansem. Ce Bon de Soutien vous permettra de participer au tirage au sort de samedi 31 janvier pour gagner l'œuvre d'un des 20 artistes participant à cette opération.

MERCI POUR EUX.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 DECEMBRE
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.105
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.105

ՊՈԼԻՍ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՐԹՆՑՆԷ

Թրքահայոց պատրիարքարանի Կրօնական ժողովը Դեկտ. 24ին գումարուած ու յայտարարութիւն մը հրապարակած է Մեսրոպ պատրիարքին առողջական վիճակին ու Աթոռին յետագային մասին: Ըսուածը այն է որ անսալով բժիշկներու կարծիքին թէ որեւէ փոփոխութիւն գէշ ազդեցութիւն կ'ունենայ պատրիարքին առողջութեան վրայ, ժողովը որոշած է Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը պահել նոյն միջավայրին ու շրջանակին մէջ: Ատոր հետ տեղեկացուած է թէ պատրիարքին կրօնա_եկեղեցական վարչական տնօրինութիւնները ափոփոխ կը մնան: Պատրիարքական փոխանորդ Շահան Արք. Սվաճեան եւ լուսարարապետ Արամ արք. Աթէշեան կը շարունակեն իրենց պաշտօնները:

Յայտարարութեամբ չեշտուածը այն է թէ անտեղի է համայնքին օրակարգը պատրիարքական ընտրութեան հարցով մը զբաղեցնել:

Մամուլը կը հակադդէր, Կրօնական ժողովին առանձինն գործելու եւ վճռելու երեւոյթին, ըսելով թէ խորհրդականներու, համայնքին ներկայացուցիչներուն եւ մամուլին հետ որեւէ խորհրդակցութեան հարկը չէր զգացուած նման կարեւոր փուլի մը:

***

ՓՈՂՈՑ ՄԸ՝ ՅՈՅՆ ԲԺԻՇԿԻՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

Եշիլգիւղի մէջ փողոցի մը տրուած է յոյն բժիշկ Կոնստանդին Քալանկոսի անունը: Երկու տարի առաջ մահացած բժիշկը շատ սիրուած դէմք մը եղած է, աղքատներու նկատմամբ իր անսահման հոգածութեամբ:

Փողոցին ցուցատախտակի բացման հանդիսութեան ներկայ եղած է քաղաքապետը ու յայտարարած թէ պատիւ կը զգայ յոյն բժիշկին յիշատակը յաւերժացնող ձեռնարկէն: Ցուցատախտակը զետեղուած է Եշիլգիւղի հայկական վարժարանին սանուց միութեան շէնքին պատին վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՆԿՐԷՍԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հայ ազգային գոնկրէսը գումարած է իր համաժողովը: Աւարտին ելոյթ ունեցած է Լ. Տէր Պետրոսեան: Ան Հայաստանի առջեւ ծառացած երեք գլխաւոր խնդիր համարած է Ղարաբաղեան հակամարտութեան մօտ ատենէն կարգաւորումը, միջազգային տնտեսական տագնապին ազդեցութիւնը եւ սահմանադրական կարգերը եւ ժողովրդավարական ազատութիւնները վերահաստատելու անհրաժեշտութիւնը: Ինչ կը վերաբերի գոնկրէսի յետագայ ընելիքներուն, Լ. Տէր Պետրոսեան կարեւոր նկատած է ստուերային կառավարութեան նման մարմնի մը կազմութիւնը որ օրը օրին հետեւի կառավարութեան եւ Ազգային ժողովի գործունէութեան, հանդէս գալով այլընտրանքային ծրագիրներով, առաջարկներով: Առկէ զատ նշած է Մարտ 1ի դէպքերուն հետաքննութիւնը եւ ընդդիմութեան ուղղուած հալածանքներուն քաղաքական բնոյթը բացայայտելու գործը: Արդարացուած համարելով հանրահաւաքներու համար տրուած դադարը, ան ըսած է թէ կը նախատեսուի Մարտ 1ին մեծ հանրահաւաք մը կազմակերպել, զոհերուն տարելիցը նշելու համար: Շեշտած է սակայն թէ առկա չի նշանակեր թէ մինչեւ այդ թուականը հանրահաւաքներ տեղի չեն ունենար որոշակի իրավիճակներու պարագային:

* * *

ԼՂՀ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Խումբ մը հանրային գործիչներ Արտաքին քաղաքականութեան եւ ապահովութեան հարցերու խորհուրդ մը ստեղծած են, նպատակ ունենալով մտաւոր ներուժը կեդրոնացնելու Արցախի հրատապ խնդիրներուն լուծումին համար: Խորհուրդը հանրային քննարկումներու միջոցով հանրապետութեան համար հրատապ հարցերու մասին գործնական առաջարկներ պիտի մշակէ, զանոնք յանձնելով պետական եւ ոչ պետական կառոյցներու ուշադրութեան:

Խորհուրդին անդամները պայմանաւորուած են գործելու միայն արհեստավարժական իրաւասութեան սկզբունքով: Նա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Եւրոպական Միութեան շատ մը երեսփոխաններ խստօրէն հակազդած են Թուրքիոյ ընդդիմադիր ՃՀՓ կուսակցութենէն Ճ. Արըթմանի որ հայկական ծագում վերագրած էր նախագահ Ա. Կիւլի մօրը: Գլխաւոր հակազդեցութիւնները ցոյց տըւած են ընկերվար երեսփոխաններ «ցեղապաշտ, ազգայնամոլ եւ անընդունելի» որակելով Թրքուհիին խօսքերը: Շեշտած են թէ նոյնիսկ եթէ իրականութեան կը համապատասխանէ պնդումը, առիկա ոչ մէկ բանի ապացոյց կրնայ նկատուիլ: Յայտնած են թէ Արըթման հարկ է որ ներողութիւն խնդրէ, կամ հրաժարի: Ժողովրդավար կարգերու տէր երկրի մը մէջ նոյն կացութեան մատնուած քաղաքական դէմք մը ուրիշ այլընտրանք պիտի չունենար:

Եւրոպական Միութիւն-Թուրքիա խորհրդարանական յանձնախումբին նախագահը Ճ. Լակէնճիք ալ Թրքական թերթի մը յայտնած է թէ ոչ մէկ կուսակցութիւն կրնայ հպարտանալ նման երեսփոխան մը ունենալով: Ան քննադատած է նաեւ Ճ. Արըթմանի դէմ վարկաբեկումի դատ բանալու Ա. Կիւլի որոշումը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԷՋԵՐԷՆ

Այլեւս յայտնի է թէ Հայերէն որպէս խղճի պարտք ներողութիւն խնդրելու նախաձեռնութիւնը երկար ատեն պիտի զբաղեցնէ Թուրք հանրային կարծիքը. անոր հետ ալ մերը: Ամէնօրեայ լուրերով կ'անդրադառնանք ուշագրաւ զարգացումներուն. բայց կան նաեւ անհամար յօդուածներ որոնք թեր, կամ դէմ տեսակէտներ կը ցոլացնեն նոյն հարցին մասին: Անոնց մէջ կան խսկապէս շատ ուշագրաւ էջեր որոնք հայկական նիւթի մը մասին աննախընթաց արտայայտութիւններ կը պարունակեն:

Երեսփոխանուհի Ճ. Արըթմանի կողմէ Նախագահ Ա. Կիւլի մօրը ուղղուած հայկականութեան վերագրումը վէճը նորովի հրահրող ազդակ եղած է. համախոհներ ունենալով հանդերձ, երեսփոխանուհին թիրախ առնող էջերը աւելի ուշագրաւ են:

«Ռատիքալ» օրաթերթին (Դեկտեմբեր 22) մէջ Ըլտըրըմ Թիւրքեր անոնցմէ մէկուն հեղինակն է. նախ կը շեշտէ թէ Թուրք պետութեան անարդար վերաբերումին պատճառով Թուրք ժողովուրդը գրպանէն գումարներ տալու պարտաւորութեան կը բերուի Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին կողմէ. պէտք է հատուցուին օրինակ, հայկական վագըֆներէ գրաւուած կալուածներուն փոխարժէքները: Ապա կը ծանրանայ երեսփոխանուհիին ցեղային մատնութեան վրայ: Կը գրէ.

... «Բնաւ մտածեցի՞ք. թերեւս իրաւ է որ բոլորս ալ Հայ ենք: Մեր բոլորին ընտանիքի շղթային մէկ օղակին վրայ կրնայ գտնուիլ մէկը որ բռնադատուած է մահմետականի, Թուրքի պէս վարուելու: Ատոր հաւանականութիւնը ձեր կարծածէն շատ աւելի մեծ է:

Պատկանած ըլլալով ցեղային անցեալին անտարբեր, այսօրուան համար «լուսանցքային» կոչուելիք ընտանիքի մը, անձնապէս շատ յապաղումով գիտցած եմ թէ գերդաստանիս մէջ Ալպանացիներ կային: Նոյնպէս, մեծ հօրս ալեւի ըլլալը: Հիմա երբ կը խորհիմ, կը կասկածիմ թէ մեծ մայրս ալ Հայ կրնար ըլլալ: Նոյն կասկածը զաւկիս մայրն ալ ի՛ր մեծ մօրը մասին յայտնած էր: Այս կացութեամբ, զաւակս քանի՞ տոկոսով Հայ կ'ըլլայ:

Արդեօք առանց անդրադառնալու անդադար փոքրիկ Հայերո՞ւ ծնունդ կուտանք:

Ի՞նչ է առկէ փրկուելու ճարը: Ինքնաքանդո՞ւմն է:

Մենք մեզ չե՞նք փճացներ չհրաժարելով մեր թշնամանքէն, չվերդովելով մեր ուրացումէն, տեւականօրէն իրականութիւնը չարչըրկելով:

Եթէ փուլիս սպաննածիդ վրայ, կեանքդ կառուցանես կոտորածներու ուրացումին վրայ, օր մըն ալ կը տեսնես որ նոյնացեր ես սպաննածիդ հետ: Ուրացումը մարդկային տկարութիւն մըն է որ շատ ծանր հատուցում կը պարտադրէ: Տեղէ մը իրականութիւնը անպայման կը յայտնուի: Ուրացողը ժամանակի ընթացքին կը նոյնանայ յանցանքին հետ: Ամբողջ կեանքը կը հիմնուի յանցանքէն խուսափելու ջանքին վրայ:

Ներողութիւն խնդրելու արշաւին պատճառը ահա, այս մէկն է: Խորտակելու համար է ուրացումով ու լռութեամբ մինչեւ ինծի փոխանցուած յանցանքի մը կապանքը: Յայտարարելու համար է թէ պատրաստ եմ վերջ տալու այդ յանցանքէն փախուստին ու անոր հետ առերեսումին:

Անոր համար է որ Ճ. Արըթմանի նմանները ազատ_համարձակ չկարենան ատելութեան յանցանքը գործել: Սուտի շրջանակէն կարենալ դուրս գալու համար է հանրագրութիւնը:

Դուն ալ առանց յապաղելու ստորագրէ զայն:

Հակառակ պարագային, մէկ կողմէն հեռատեսիլէն 2010ին, որպէս մշակոյթի քաղաք, Պոլիսէն շողշողուն խճանկար մը պիտի ցոյց տաս, Հայ Գրիգորէն մինչեւ գնչու Ֆաթման ձգուած ծիածանի հէքեաթ մը պատմես, միւս կողմէն՝ գրաւած եւ իւրացուցած կալուածներուդ համար հատուցում պիտի վճարես, օր ցերեկով սպաննուած Հայ եղբօրս ոճրագործը պաշտպանես:

Թէ՛ յայտնապէս բազմաթիւ իրաւատէրներու տէր մուխթարներու բերնով աստրիներու հազարամեայ մենաստանին աչք պիտի դնես, թէ փորձես ամբողջ աշխարհին համար շուկայի ապրանքի վերածել հարիւրամեակներէ ի վեր եղբօր պէս ապրելու զաղտնիքը: Թէ՛ պիտի հաւատաս աշխարհականութեան, թէ՛ ոչ իսլամները բազմապատկել կարենաս թշնամիի պատկերով:

Եւ արդիւնքը այն պիտի ըլլայ որ պիտի դառնաս միմիայն արհեստավարժ թշնամին, այն փոքր ստախօսը որուն հանդէպ ամբողջ աշխարհը զզուանք կը զգայ»:

ՋԱՒԱԽՔ

ԿԱՄԱՅԱԿԱՆ ՎՃԻՌ ՄԸ ՀԱՅ ԳՈՐԾԻՉԻՆ ԴԷՄ

Ախալքալաքի դատարանը «Միասնական Ջաւախք» շարժումին անդամներէն Գուրգէն Շիրինեանը 17 տարուան բանտարկութեան դատապարտած է, ոստիկանի մը սպանութեան եւ ապօրինի զէնք պահելու մեղադրանքով: Անոր հայրն ու հօրաքոյրն ալ երկու տարուան պայմանական բանտարկութեան պատիժ կրած են, մօտ 1300 տոլարով ազատ կրնան արձակուիլ: Իրենց վերագրուած են սուտ վկայութեան, եւ զէնք պահելու յանցանքներ:

Դեկտեմբեր 24-25ի նիստերուն ատեանը Գ. Շիրինեանի անմեղութիւնը հաստատող փաստերէ ոչ մէկը նկատի առած է ու վճիռը արձակած միայն ոստիկաններուն խօսքերով:

Գ. Շիրինեան փախուստի մէջ կը գտնուի, այդ պատճառով ալ կարելի չէ վճիռին վերաքննութիւնը պահանջել, ըստ վրացական օրէնսդրութեան:

Հայաստանեան թերթեր լուրը հաղորդելով «արտառոց» ու քաղաքական բնոյթի տէր կը նկատէին վճիռը: Որոշ է որ ան կրնայ լրջօրէն հրահրել Ջաւախքի արդէն լարուած տրամադրութիւնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ինչ կը վերաբերի Հայոց, այդ 9 անգամը կը ներառնէ Գիւտ Խաչի օրը: Արդարեւ, Նոյ. 9ը Գիւտ Խաչի տօնն էր: Ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն մը, բաղկացած տեղացի Հայերէ, Հայաստանէն եւ աշխարհի զանազան երկիրներէ ժամանած հայ ուխտաւորներէ եւ բազմաթիւ օտար զբօսաշրջիկներէ: Հայոց Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուէր Ս. Պատարագը, որուն աւարտին հայ հոգեւորականներ իջնելով Գիւտ խաչի այրը, խաչի մասունքը առած վեր կը բարձրանային եւ դպիրներու ընկերակցութեամբ թափօր կազմած կ'ուղղուէին դէպի գլխաւոր յարկին վրայ գտնուող բոլորաշէն մատուռը, որուն մէջ կը գտնուի Քրիստոսի գերեզմանը: Խաչին նուիրուած շարականներու հնչումով թափօրը կ'առաջնորդէր Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանի միջ—եկեղեցական յարաբերութիւններու պատասխանատու Արիս արք. Շիրվանեան, մասունքը ձեռքին:

Ի դէպ, թափօրը երբ կը հասնէր բոլորաշէն մատուռին մօտ, շատ տարօրինակ էր տեսնել մուտքին կանգնած Իսրայէլացի զինուած ոստիկաններ, որոնք, ըստ երեւոյթին հոն կանչուած էին հաւանական կամ նախատեսելի բախումի մը առաջքն առնելու համար: Իսկ Ս. Գերեզմանին դիմացը կը գտնուի Յունաց եկեղեցին, որ Կաթողիկոն կը կոչուի եւ ուր կը գտնուի Յունաց պատրիարքական աթոռը: Այս եկեղեցւոյ առջեւ կանգնած էին շուրջ 10 յոյն սեւազգեստ հոգեւորականներ: Ուրեմն, հայ հոգեւորականներու թափօրը պէտք է անցնէր Իսրայէլացի զինեալներու եւ միւս կողմէ յոյն եկեղեցականներու միջեւ եղող նեղ բացուածքէ մը: Երբ երկու անգամ շրջան ընելէ ետք թափօրը կը հասնէր մատուռին առջեւ, յանկարծ յոյն սքեմաւոր հրոսակները յարձակեցան հայ հոգեւորականներու վրայ, արգելք հանդիսանալով Ս. Գերեզման անոնց մուտքին: Յոյն սքեմաւոր հրոսակախումբը եւ Իսրայէլացի զինեալ ոստիկանները կարծէք նախածրագրուած թակարդ մը լարած էին հայ հոգեւորականներու համար, որոնք երկու կողմերէն պաշարուած՝ հարուածներ կը ստանային: Այդ պահուն էր որ Երուսաղէմի վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանի պատանի եւ երիտասարդ հայ աշակերտները՝ հայ հոգեւորականը եւ հայ եկեղեցւոյ պատմական իրաւունքները պաշտպանելու նախանձախնդրութենէ մղուած, հակադարձելով յոյն սքեմաւորներու ապտակութեան, յարձակեցան անոնց վրայ եւ ծանր հարուածներ տեղացուցին անոնց գլուխներուն: Սկսաւ հրմշտուք, ծեծկռտուք եւ պարզուեցաւ արիւնլուայ տեսարան մը:

Մենք, շշմած պարզուած տեսարանէն, փորձեցինք գիտնալ բախումին պատճառը: Երուսաղէմացի Հայեր դիտել տուին թէ ամէն տարի՝ զանազան առիթներով, փոքր դէպքեր եւ բախումներ կը պատահին, սակայն 2002 թուականէն ի վեր հայ—յոյն յարաբերութիւնները սուր բնոյթ ստացած են Յոյներու կողմէ դրուած արգելքներուն պատճառով: 2002ին Յոյն ուղղափառ եկեղեցւոյ Իրինիոս պատրիարքը կալուածներ ծախած է Հրեաներու. երեւոյթ մը՝ որ խիստ արգիլուած է Երուսաղէմի պարիսպներու մէջ: Այդ պատճառով ալ յիշեալ պատրիարքը պաշտօնազրկուած է: Սակայն, այդ իրողութիւնը Յոյները օգտագործելով իրենց դիրքերը ամրապնդած կը զգան եւ կը վայելեն հրեայ իշխանութիւններու նեցուկը: Կաշառուած ըլլալու այս իրողութիւնը յատակ կերպով կ'երեւար հրեայ ոստիկաններու գործադրած բռնութենէն Հայերու դէմ: Շուրջ 45 վայրկեան տեւած այս ծեծկռտուքի աւարտին, ոստիկանները ձերբակալեցին հայ երիտասարդ մը, ոստիկանի մը վրան ձեռք բարձրացուցած ըլլալու մեղադրանքով:

Դարաւոր աւանդութեամբ եւ պաշտօնական հրովարտակներով ամրագրուած Հայոց իրաւունքներու բռնաբարումէն ետք, վերջին պահուն հնարուած նման պատրուակով հայ երիտասարդին ձերբակալութիւնը միայն ծիծաղ կրնար պատճառել...

Երկու օր ետք հայ երիտասարդը ազատ կ'արձակուէր:

Ի՞նչ է լուծումը նման դէպքերու առաջքն առնելու: Երբ այս մասին կը խօսէի Արիս արք. Շիրվանեանի հետ, կ'ուզէի գիտնալ թէ արդեօ՞ք Հայաստանի եւ Իսրայէլի պետական մակարդակով միջամտութիւն մը կամ զոյգ համայնքներու հոգեւոր պետերու կողմէ գոյանալիք համաձայնութիւն մը կրնայ առաջքն առնել նման ցաւալի դէպքերու, ան դիտել կու տար որ Երուսաղէմի սրբավայրերու հարցը իւրայատուկ է և միայն պարիսպէն ներս առկայ գոյավիճակի եւ կանոնադրութեան եւ թէ արտաքին միջամտութիւններ ոչ մէկ բան կրնան փոխել: Աւելի՛ն. սրբավայրերու մէջ յառաջացած հարցերու քննարկման եւ լուծման համար կայ յատուկ յանձնախումբ մը, բաղկացած հայ, յոյն եւ լատին եկեղեցիներու ներկայացուցիչներէ, որոնք կը զբաղին սրբավայրերը շէն պահելու գործերով: Եթէ տարակարծութիւն ըլլայ, կը դիմուի Իսրայէլի կառավարութեան՝ Երուսաղէմի պարագային, եւ Պաղեստինի իշխանութեան՝ Բեթղեհէմի պարագային, որպէսզի օգնեն հարցի լուծման: Միակ ձեւը այս է:

Մինչ այդ, բազմահազար ուխտաւորներս քիչ մը ամօթ զգացինք Աստուծոյ առջեւ, ի տես քրիստոնեայ հոգեւորականներու արիւնլուայ բախումին, այդ ալ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին առջեւ: Այն Քրիստոսին՝ որ իր արիւնը թափեց մահկանացուներուս փրկութեան համար...

ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

- **JERUSALEM, Pilgrimage to the Holy Land,** Boris Baratov.
- **JERUSALEM,** Giovanna Magi.
- «Սուրբ երկրին սրբավայրերու աւանդութիւնները», Մկրտիչ եպիսկ. Աղաւնունի:
- «Հայ ուխտաւոր, ուղեցոյց սուրբ տեղեաց»:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

Ընթերցողներու հակազդեցութիւնը խառն զգացում մը յառաջացուց մէջս: Գոհունակութեան՝ գնահատականներու բերմամբ, ու յուսախաբութեան՝ ի տես որեւէ գործնական արդիւնքի անհաւանականութեան, եւ թերահաւատներու շարքին:

Հոս՝ կը փափաքիմ յայտարարել որ նախ գրական կոչում չունիմ, եւ թէ գնահատականներու պատճառած հոգւոյ փայփայանքը բաւարար չէ որ գրեմ՝ գրելու սիրոյն: Եւ թէ գրութիւնս առանց արդիւնքի կ'ըլլայ պարապաբանութիւն, եւ ես նման «ձայն տուող պղինձի եւ հնչող ծնծղայի»:

«Տագնապով Հայեր» խորագրով գրութիւնս կ'ընդգրկէր հայրենի տնտեսութեան արագընթաց յառաջխաղացքի կարելիութեան, տնտեսական դրութեան բարեփոխութեան համար ծրագրի մը անհրաժեշտութեան, եւ այդ ծրագրի մշակման մէջ, Սփիւռքի մասնակցութեան կարեւորութեան նիւթերը: Յօդուածը լոյս տեսած էր «Յառաջ» օրաթերթի Սեպտեմբեր 26ի թիւով, ապա արտատպուած Նոր Կեանքի մէջ, եւ ի վերջոյ սփռուած ՌԱԿ-ի մամուլի միջոցաւ: Կ'ենթադրեմ որ հրատարակելով, ՌԱԿ՝ որպէս քաղաքական կազմակերպութիւն, կ'երաշխաւորէ գրութեանս միտքն ու ուղղութիւնը: Այսուհանդերձ, հետաքրքիր եմ տեսնելու թէ ՌԱԿ որեւէ նախաձեռնութիւն պիտի ունենա՞յ այդ ուղղութեամբ. կամ թէ Սփիւռքի տնտեսական կամ քաղաքական այդ ուժերը, որոնք կարեւոր դեր կը խաղան կամ ազդեցութիւն ունին հայրենիքի մէջ, պիտի ունենա՞ն իմաստութիւնը մէկ սեղանի շուրջ նստելու, մէկ ձայնով խօսելու, եւ ծրագրի մը մշակման հիմը դնելու: Հոս՝ կ'ակնարկեմ առաւելագոյնը տասը անհատներու որոնք կրնան ըլլալ սփիւռքահայ գործատէրեր, կամ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

2002 թուականին, անդրադառնալով մէկ յօդուածիս, Միջազգային Դրամատունէն Լեւ Ֆրայնքման քաջալերած էր այն գաղափարը որ սփիւռքահայ գործատէրեր կազմակերպուին, եւ «արտայայտեն» իրենց ակնկալած հեռանկարը, Հայաստանի տնտեսական դրութեան բարեփոխման: Ան առաջարկած էր իր տնտեսագէտի աջակցութիւնը որպէս մասնագէտ, եւ իր պաշտօնավարած հաստատութեան շօշափելի նեցուկը, նման ձեռնարկի մը պարագային: Հարցը այն է որ Սփիւռքը ունի ոչ կառոյց, ոչ ալ գլուխ: Որո՞ւ խօսիլ: Ֆրայնքման, Միջազգային Դրամական ծիրէն ներս եւ գլխաւորութեամբ տնտեսագէտներու խումբի մը, սերտած է Հայաստանի տնտեսութեան կացութիւնը, եւ հրատարակած գիրք մը «Հայաստանի տնտեսական բարգաւաճման խոչընդոտները» (*) խորագրով: Ան ազնուութեամբ ուղարկած էր ինծի գիրքէն օրինակ մը, որուն ցաւալի պարունակութիւնը տակաւին այժմէական է:

Սփիւռքահայերու որոշ հատուածի մը համար, Հայաստանի քաղաքատնտեսական իրավիճակը բամբասանքի նիւթ է, զգուշացուելիք եւ զգուշացնելիք: Ըլլայ որ մէկը իրենց խօսի Հայաստանի մէջ ներդրում կատարելու մասին... Իսկ միւս հատուածին պատկանողներուն համար, անոնց որոնք Հայրենիք այցելած են, Հայաստանի, մանաւանդ գաւառներու տնտեսական իրավիճակի հոգը ընդհանրապէս ծանր բեռ դարձած կ'ըլլայ: Հոգը կը ծանրանայ, այսուհանդերձ կը մնանք անշարժ: Անշարժ հիմնական խնդրին ուղղութեամբ: Գնահատելի են դէպի հայրենիք կատարուած բոլոր ուղղակի կամ անուղղակի օգնութիւնները, սակայն հիմնական կարիքը դրութեան բարեփոխումն է. եւ դրութիւնը ինքզինք չի կրնար փոխել:

Ամէնուրեք չքաւորութիւն կայ, սակայն երբ ան մերիններուն կը դպչի, կարծես աւելի անհանդուրժելի կը դառնայ: Կ'ենթադրեմ որ այս կացութեան բեռը աւելի ծանր պիտի կշռէր մեր կարողական առաջնորդներուն ուսերուն: Պատասխանատու եւ յանցաւոր ենք հաւաքապէս: Իսկ եթէ որպէս Սփիւռք, կարող չենք մեր բաժինը բերելու հայրենիքի կերտումին, անկարողութեան լեղի համը մեր բերնին, ունենանք առնուազն համեստութիւնը լռելու, եւ պատշաճութիւնը՝ չգոռալու թէ «մե՛րկ է թագաւորը»:

Յուսով եմ որ մեր մէջէն պիտի ելլեն առաջնորդներ, որոնք պիտի ունենան պայծառատեսութիւնը այն դերին զոր կրնանք խաղալ, ազգասիրութիւնը՝ մէկդի դնելու իրենց եսը եւ անհատական ու հատուածային շահախնդրութիւնները, կամեցողութիւնը՝ մարտահրաւէրը վերցնելու, եւ իմաստութիւնը՝ միասնաբար ստանձնելու մեր պատասխանատուութիւնը:

ՅՈՎԵԼ ՇՆՈՐՀՕՔԵԱՆ

Փարիզ

Extended report on Armenia Growth Problems
Lev M. Freinkman
The World Bank — 2001

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԳԱԲՐԻԷԼ – Ս. ՕԿԻՍԹԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կրընոպլի հայ գաղութը կը բաղկանայ շուրջ 3000 հոգիէ։ Հակառակ անոր որ ան եկեղեցի չունէր, 2005 թուականէն ի վեր հայկական արարողութիւնները կը կատարուէին Ապէյի թաղամասը գտնուող Սէն Թ'Օկիւսթէն եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Հ. Կ. Յարութիւնեանի։ Այդ մասին անդրադարձած էինք «Յառաջ» 2005 Ապրիլ 28ի թիւին մէջ։ Սակայն, տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, գաղութը նպատակ ունէր հայկական ոճով մատուռ մը կառուցանելու։ Դժբախտաբար զանազան պատճառներով հարցը չիրականացաւ։ Այս վերջին երեք տարիներուն, երկար խորհրդակցութիւններէ եւ ժողովներէ ետք, ծխական խորհուրդին, Հ. Կարապետին եւ գաղութին մեծամասնութեան հետ, համաձայնութիւն գոյացաւ գնելու համար Սէն Թ'Օկիւսթէն եկեղեցիին առջեւի հողամասը, աջ կողմը գտնուող երկու յարկանի շէնքը, ուր են երիցատունը, ժողովարանը եւ սրահը։ Առանց յապաղումի Կրընոպլէն իսկ եղան օժանդակող ընտանիքներ, բազմաթիւ նուիրատուներ, Փարիզի եւ Կրընոպլի կաթողիկէ առաջնորդարանի նիւթական մասնակցութիւնը, ֆրանսահայ գաղութներէ, մանաւանդ Լիոնէն բարերար ընտանիքի մը նուէրը, որոնք թոյլ տուին ծրագրին իրագործումը։

Ուրեմն, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20ին, ներկայութեամբ ֆրանսահայ թեմին առաջնորդ՝ Նորվան արք. Զաքարեանի, Կ. Ա. Կի տը Գերիմելի, եկեղեցւոյ Ծխական խորհուրդի ատենապետ Պ. Յակոբեանի, գլխաւոր բարերար Ս. Պատուրեանի, Փարիզի Թեմական խորհուրդի նախագահ պրն. Գր. Փափազեանի, կաթ. առաջնորդարանի տնտես Պ. Շարըթոնի տեղի ունեցաւ գնման ստորագրութիւնը։ Այսուհետեւ, պատարագ եւ բոլոր արարողութիւնները պիտի կատարուին հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ։

* * *

Կիրակի, Նոյեմբեր 23ին, ժամը 16:30ին տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ յանձնումին էքիւմէնիք արարողութիւնը, հայ եւ ֆրանսացի բազմաթիւ հաւատացեալներու ներկայութեան։ Հ. Կարապետ Յարութիւնեան ներկայացուց հոգեւոր հայրերը, առաջին առթիւ Կի տը Գերիմէլ, Հ. Յ. Սանճեան, Հ. Ռիքարտի եւ Հ. Դուշնօ։ Արարողութիւնը կատարուեցաւ ֆրանսերէն եւ հայերէն, Աւետարանի ընթերցումով եւ շարականներով։ Տեղւոյն հոգեւոր հովիւը խորին շնորհակալութիւններ յայտնեց գերպ. Կի տը Գերիմէլի, հայկական Ծխական խորհուրդին եւ բոլոր անոնց որոնք բարոյապէս թէ նիւթապէս օժանդակած էին այս ծրագրին իրագործման։ Առաջնորդը իր կարգին շնորհաւորեց եւ լաւագոյն մաղթանքները ներկայացուց, յատուկ շնորհակալութիւն յայտնելով Հայր Յ. Սանճեանի իր բերած աջակցութեան համար։ Աւարտին հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցաւ կից սրահին մէջ երգչախումբի անդամուհիներուն եւ հայկական միութիւններու տիկնանց կողմէ պատրաստուած։ Ներկաները պատմական օր մը ապրեցան։

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Եկեղեցւոյ հասցէն՝
Eglise Saint-Augustin
1, Rue Dupleix
38100 Grenoble
Tél. : 04 76 00 95 50

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Դեկտեմբեր 13–16 «1946–48 թթ. հայրենադարձութիւնը եւ դրա դասերը. հայրենադարձութեան հիմնախնդիրներն այսօր» խորագրուած միջազգային գիտաժողով մը գումարուած է Երեւանի մէջ։ Բացումը կատարած է Սփիւռքի նախարարուհի Հ. Յակոբեան։

Գիտաժողովին անդրադարձած հայաստանեան աղբիւրները կը նշէին թէ նախարարուհին ներողութիւն խնդրած է հայրենադարձ Հայերէն որոնք աքսորուեցան Ալթայեան երկրամաս ու Սիպիր։ Ապա յայտնած է թէ կը մշակուի հայրենադարձութեան մասին հայեցակարգ–ծրագիր. ատոր համար ալ անհրաժեշտ է գիտական մօտեցումով ու խորապէս ուսումնասիրել խորհրդային շրջանին կատարուածին փորձառութիւնը։ Նաեւ քննարկել այդ ուղղութեամբ համաշխարհային փորձառութիւնը, օրէնսդրութիւնները։

Գիտաժողովին ուղերձներ յղած են Գարեգին Բ., նախագահ Ս. Սարգսեան եւ ուրիշ դէմքեր։ Ուղերձներով շեշտուած է Սփիւռքի մէջ ձուլումի, ուծացման լուրջ վտանգը, վերադառնալու այլընտրանքին կարելիութիւնը։ Մարդկային իրաւունքներու պաշտպան Արմէն Յարութիւնեան ալ աւելցուցած է թէ ամէն բանէ առաջ պէտք է ժողովրդավարական, իրաւական հայրենիք ստեղծել, յետոյ ձեռնարկել հայրենադարձութեան։ «Եթէ, ըսած է ան, մարդու իրաւունքների իրավիճակը մնայ այնպիսին, ինչպիսին կայ, ապա, օրինակ, ֆրանսիայից Հայը չի փորձի գալ Հայաստան»։

Գիտաժողովին առթիւ 1946–48ի հայրենադարձութեան մասին թիւեր ալ հրապարակուած են։ Մինչեւ 1936, տարբեր երկիրներէ շուրջ 40 հազար Հայ գացած է Հայաստան։ Իսկ մինչեւ 1948 այդ թիւը հարիւր հազարի հասած է։ 1953էն 1982 շուրջ 30 հազար Հայեր հաստատուած են Հայաստան։

Սակայն շուտով ներգաղթածներու եւ անոնց զաւակներուն մօտ յայտնուած է խորհրդային երկրէն մեկնելու ձգտումը։ 1956–1989 արտագաղթողներու թիւը շուրջ 77 հազար եղած է։ Անոնց մեծ մասը մեկնած է ԱՄՆ։

Գիտաժողովը առիթ եղած է Սփիւռք ունենալու կարեւորութեան ալ անդրադառնալու։ Յատկապէս շեշտուած է այդ միջոցով լոբիական աշխատանք տանելու կարելիութիւնը։ Անընդունելի համարուած է Հայաստանի ու Սփիւռքի ինքնագլուխ, առանձին–առանձին գործելու երեւոյթը։ Յիշուած է նաեւ Հայաստանի ու Ղարաբաղի Սփիւռքէն կատարուած օգնութիւնը որ պայմաններ ընձայեց դժուարութիւններուն դիմագրելու։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ի ԴԷՊ
(7)

Խմբագիր՝
ԷԼԻԶԱԲԷԹ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

E TEB, 2354 Pennerton Dr.
Glendale (Ca 91206)

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուական Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

3. ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

– Ուրեմն, ո՛չ մէկ ռազմագերի բանտարկուած է քաղաքին մէջ։

– Ոչ, անոնց բոլորն ալ մեկուսի կայաններու մէջ են, ուր ո՛չ մէկ յարձակումի վախ կրնայ ըլլալ։ Հոս բազմաթիւ են մզկիթները, եւ անոնց մէջ դաշնակիցներու դէմ կը քարոզեն։ Մոլեռանդութեան ոգին վառ կը պահուի նաեւ տերվիշներու կողմէ, որոնք քաղաքին մօտ ունին վանք մը։

– Անոնք չե՞ն որ դարձող տերվիշներ կը կոչուին, հարց տուաւ Մօրիս։

– Այո, զաւակս ես ներկայ գտնուեցայ իրենց պարին։ Անոնք ունին պզտիկ նուագախումբ մը, կազմուած՝ քանի մը սրինգներէ եւ երկու-երեք թմբուկներէ։ Սպիտակ կամ կանաչ զգեստներով, նուրբ հրջազգեստի նման, այս տերվիշները իրարու ետեւէ կը հասնին, եւ կը սկսին իրենք իրենց վրայ դառնալ սրահին շուրջը, նախ դանդաղօրէն, ապա աւելի եւ աւելի արագ, եւ յետոյ գլխապտոյտ տրուող արագութեամբ։ Անոնք դիւրաւ կը գրգռեն հանրութեան խանդավառութիւնը»։

Աքսորի իրենց ընկերակիցներուն հետ այս խօսակցութիւնները սկիզբէն իսկ մեղմացուցած էին պզտիկ եւրոպացիներուն ձանձրոյթը, սակայն Դամասկոսի մէջ իրենց բանտարկութիւնը կը տեւէր աւելի քան երկու շաբաթներէ ի վեր, եւ տեսնելով որ Տաւուտէն ո՛չ մէկ լուր կը հասնէր ,անոնք կը սկսէին մտահոգուիլ, մանաւանդ որ բանտարկեալներու մօտ տարածուած էր այն լուրը, թէ Դամասկոս պիտի մնային մէկ կամ երկու օր։

«Ի՞նչ պիտի պատահի, կ'ըսէր Մօրիս, եթէ այստեղէն տարուինք հեռուները, կայան մը, ուր պիտի տեղադրուինք խիստ հսկողութեան մը տակ։ Այլեւս յոյս պիտի չունենանք մեր ծնողներէն լուր առնելու։

– Եթէ Տաւուտ մինչեւ հիմա նշան մը չըրաւ, կը պատասխանէր Հերրի, անկասկած անոր համար է որ մեր ծնողները չէ գտած, Դամասկոսի մօտ կայաններէն մէկուն մէջ։ Գուցէ աւելի հեռուները կը փնտռէ, եւ կ'ուզէ մեզ դարձեալ տեսնել միայն մեզի երջանիկ լուրը տալու համար։

– Ամենայն վստահութիւնս ունիմ իր վրայ, սակայն ի՞նչ կրնայ ընել, եթէ մեր ծնողները շատ հեռու տարուած են, Փոքր-Ասիոյ հիւսիսը, եւ կամ եթէ իր փնտռտուքները արդիւնքի չհասնին, Դամասկոսէն մեր մեկնումէն առաջ։

– Վստահ եղիր, սիրելի Մօրիս, որ ինչ ալ ըլլայ կայանը, ուր պիտի արգելափակուինք, ան պիտի գիտնայ մեզ գտնել։ Սակայն այս ուշացումը, քեզի պէս ինծի ալ վախ կ'ազդէ որ մեր ծնողները տարագրուած են աւելի հեռուները, քան մենք կը խորհինք։

– Ի՞նչ մտահոգութիւն ունենալու են մեր ճակատագրին մասին։ Անոնք գուցէ կը խորհին որ ընկղմած են ծովուն խորը։ Իրենց համար ի՜նչ մեծ ուրախութիւն պիտի ըլլայ, երբ իմանան որ փրկըւեցանք ականահարումէն, եւ թէ իրենց նման գերի ինկած ենք»։

Երկու մանուկները այսպէս կը զրուցէին զօրանոցի ընդարձակ բակին մէջ, մեծ ընկուզենիներու շուքին տակ։ Եւ քանի որ տաքը հեղձուցիչ էր, անոնք նստած էին այս հիանալի աղբիւրներէն մէկուն մօտ, կղմնաչութեամբ եւ ծաղիկներով շրջապատուած, որոնցմով արաբները կը հրճուին զարդարելու իրենց պարտէզները, երբ պահակ զինուորներէն մին ,որ միշտ իրենց հանդէպ մեծ համակրանք ցուցաբերած էր, իրենց մօտեցաւ՝ գերիներու վրայ հսկելու երեւոյթով, եւ շրջապատը դիտելէ ետք, Հերրիին յանձնեց թղթիկ մը, զոր իր ափին մէջ կը պահէր։

«Մարոնիներու պետ Տաւուտ Մելհէմի կողմէ, ըսաւ ցած ձայնով, զգոյշ եղէք»։

Ապա հեռացաւ, կարծէք շարունակելու համար իր հսկողութիւնը։ Հերրի եւ Մօրիս այնքա՜ն յուզուած էին, որ չէին յանդգներ բանալ խորհրդաւոր թղթիկը, որ իրենց կը բերէր երջանկութիւն կամ վիշտ։ Վերջապէս Հերրի, աւելի հանդարտ եւ աւելի պաղ, զայն բացաւ, իր շուրջը լաւ մը դիտելէ ետք, եւ կէս ձայնով կարդաց Տաւուտին կողմէ գրըւած սա՛ տողերը. –

«Պզտիկ բարեկամներս, ձեր ծնողները հիմա ապահովութեան մէջ են մարոնիներու մօտ։ Քիչ ետք պիտի իմանաք թէ ի՛նչպէս։ Այս իրիկուն, անմիջապէս որ ամէն բան մարի, այն որ ձեզի յանձնեց այս թղթիկը, հաւատարիմ մարոնի մը, ձեզի պիտի հանէ զօրամասէն, ուր պահակութիւն կ'ընէ, եւ ձեզ պիտի տանի նշանակուած վայր մը, ուր ձեզի կը սպասեմ։ Փճացուցէք այս թղթիկը, եւ հանդարտ եղէք»։

Անմիջապէս որ կարդաց թղթիկը, Հերրի զայն դրաւ բերնին մէջ, ամբողջովին ծամեց եւ մանր կտորներու վերածեց։

«Այս ձեւով, ըսաւ ան, Թուրքերը երբեք պիտի չիմանան այս գաղտնիքը։ Է՛հ ի՞նչ կը մտածես, սիրելի Մօրիս։ Ահա՛ անակնկալ լուր մը։

– Այնքա՜ն սքանչելի լուր մը, այնքա՜ն երջանկաբեր, բարեկամս, որ ինծի կը թուի թէ կ'երազեմ։ Թուրքերէն ազատագրուած են մեր ծնողները։

– Եւ մենք, որ շուտով ազատուելով զիրենք պիտի վերագտնենք։ Իսկապէս ասիկա հրաշք մըն է, որուն մասին երբեք պիտի չկարենայի մտածել։

– Որքա՜ն երախտապարտութիւն կը զգամ մեր բարի Տաւուտին հանդէպ։ Ի՜նչ հաճոյք պիտի զգամ իր վզին նետուելով։

– Եւ ես ձեռքի սեղմում մը կատարելով»։

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

խաղաղ ընտրուած է ԼՂՀ նախկին արտաքին գործերու նախարար Մասիս Մայիլեան: Ան ըսած է թէ որպէս փորձագէտ իրենց կազմին մէջ կ'ընդգրկուին նաեւ Արցախի բարեկամներ որոնք արտասահմանի մէջ կ'աշխատին:

Ռ Ո Ւ Ս Ա Ս Տ Ա Ն

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ՀՐԴԵՀԻ ԶՈՀ

Եախրոմա քաղաքին մէկ պանդոկին մէջ հրդեհ մը պատճառ եղած է հինգ հոգիի մահուան: Անոնց երեքը եղած են տէրը, անոր մայրը եւ եղբայրը, երեքն ալ Հայաստանի քաղաքացի: Միւս երկուքը աշխատողներ են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ ըստ աւանդութեան Ծննդեան իր մաղթանքը ըրաւ 64 լեզուներով, մինչ իր պատգամին մէջ գլխաւոր տեղը տուաւ սուրբ վայրերու, չէշտելով մարդ արարածին արժանաւորութիւնը եւ իրաւունքները:

ՀԱՐԼՈՏ ՓԻՆԹԷՐ, բրիտանացի համբաւաւոր թատերագիրը, որ 2005ին Նոպէլեան մրցանակին արժանացած էր, մեռած է Դեկտեմբեր 24ին խլիրդի հետեւանքով, 78 տարեկանին: Գրականութենէն դուրս, Փինթէր նաեւ քաղաքական դիրքորոշումներ ունէր եւ թունդ ընդդիմադիրներէն եղած է Իրաքի պատերազմին: 1960էն սկսեալ իր թատերգութիւնները տեղ գտած էին Ֆրանսական բեմերու վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ Սէն-Վէնսան տը Փոլ հիւանդանոցին մէջ Դեկտեմբեր 24ին 3 տարու մանչուկ մը մեռած է, որովհետեւ հիւանդապահուհին թիւրիմացութեամբ սխալ ներարկում մը ըրած է եւ խոստովանած իր սխալը: Տղեկը, կոկորդի ցաւի բարդութիւններու համար հիւանդանոց փոխադրուած էր եւ իր մահը մեծ աղմուկ հանած է, մինչ հիւանդապահուհին դիպաց կը պահուէր եւ ստիպողական բըժիշկներու կազմակերպութեան նախագահն ալ՝ Փաթրիք Փըլու առողջապահութեան նախարարուհիին հրաժարականը կը պահանջէր: Զոհ գացած մանչուկին հայրն ալ կ'ամբաստանէ հիւանդանոցը, որ ոչ մէկ հիւանդապահ կամ բժիշկ ղըրկած է, երբ մանչուկը մահամերձ էր: Սենտիքաներն ալ կը բողոքեն հիւանդապահուհին դիպաց պահուելուն դէմ, դեռ Դեկտ. 26ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտեմբեր 27
ՍՐԲՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՊՕՂՈՍԻ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝
Յակոբայ առաքելոյն
եւ Յովհաննու աւետարանչին:
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
Գ. Օր Ծննդեան Պահոց:
ԿԱՂԱՆԴ, ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Մաղթանք Հայրապետական
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
ԿԱՂԱՆԴ-ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց դասին կողմէ, ղըրապետութեամբ՝ Պ. Արամ Քերովբեանի:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Կոմիտաս Գէորգեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական Ջրօրհնէք:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Զ. Օր Ծննդեան Պահոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական թուղթերու ընթերցում՝ ժամը 16·30ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի: Երգեհոնահար՝ Օր. Կարինէ Գէորգեան:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Ամանորի պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Խաչիկ Երլմազեանի:

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

EPHORIE
DE LA CATHEDRALE
ST JEAN BAPTISTE

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
կազմակերպութեամբ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ին

ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ԽԹՄԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- Եկեղեցւոյ դիւանատուն՝ 01 · 43 · 59 · 67 · 03
- Տիկնանց յանձնախումբ՝ 01 · 47 · 43 · 12 · 66
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 · 46 · 62 · 01 · 29

PROMO HIVER
WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de 480 euros TTC
Renseignements & inscriptions :
SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53
48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26
67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61
armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du **samedi 14 février au samedi 21 février 2009**
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 30
MARDI
30 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·106 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·106

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 300 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 1400 ՎԻՐԱՒՈՐ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 27ին իսրայէլեան ռումբերը սկսան տեղալ Գազայի վրայ, հիմնովին հաշիւը մաքրելու համար Համասին, որ քանի մը օր առաջ խզած էր հրադադարը եւ հրթիռ մը արձակած Իսրայէլի վրայ։ Մէկ մեռեալ կար։ Համասի այս յարձակումներուն դէմ է որ Իսրայէլ բուռն հակազդեցութեան դիմած էր Շաբաթ օր իսկ եւ ռմբակոծութիւններէն զատ, զօրակոչի ենթարկած էր պահեստի 6·500 զինուորներ։ Աւելորդ է հաստատել թէ իսրայէլեան հակազդեցութիւնը իր անողոք եւ զանգուածային բնոյթով ոչ մէկ համեմատութիւն ունի Համասի հրթիռին հետ։ Իսրայէլեան ռումբերէն մեռած են բազմաթիւ քաղաքացիներ՝ կիներ, մանուկներ եւ քարուքանդ եղած են շէնքեր (Համալսարանը, Ներքին նախարարութիւնը)։

Արեւմտեան աշխարհը դատապարտեց այս յարձակումները, թէեւ ԱՄՆ արտաքին նախարարը, որ դեռ քանի մը օր գործի գլուխ է, առաւելաբար դատապարտեց Համասը, որ նախայարձակ եղած էր։ Սարքոզի պլազիլեան իր արձակուրդէն դատապարտեց ինչ որ կը կատարուի եւ կոչ ըրաւ որ իսրայէլեան յարձակումը դադրի։ Մնաց որ Իսրայէլ սովորութիւն չունի մարդ մտիկ ընելու։ Աւելին, արգիլած է որ լրագրողները Գազա ոտք կոխեն, ոչ ոք կը մտնէ, ոչ ոք դուրս կ'ելլէ։

* * *

Յիշենք որ Համասը հիմնուած է 1987ին, Ինթիֆատայէն քիչ ետք։ Պաղեստինեան դիմադրութեան այս շարժումը ժառանգորդն է Մահմետական եղբայրներու Գազայի թեւին։ Հիմնադիրն է Ահմէտ Եասին, որ շարժումը վերածած է պատերազմական զէնքի մը, որ ժողովրդական դարձած է գրաւեալ հողամասերուն մէջ։ Դէմ է Օսլոյի համաձայնագրին եւ խաղաղութեան որեւէ գործընթացի։ Հակառակ Եասինի (2004) եւ իր յաջորդին սպանութեան քանի մը օր ետք, Համասը յաղթեց 2006ի երեսփոխանական ընտրութեան։ Կարճ համակեցութենէ մը ետք, Համաս գրաւած է Գազայի գօտին, ուր հաստատած է Պաղեստինեան իշխանութեան մրցակից իշխանութիւն մը։

* * *

Արաբական աշխարհի, բայց նաեւ արեւմտեան կարգ մը երկիրներու մէջ ուր կան պաղեստինամէտ խմբակցութիւններ, ցոյցեր տեղի ունեցած են։ Բողոքի խաղաղ ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ Լոնտոն, Պոլիս, Փարիզ։ Արաբական աշխարհը հաշիւ կը պահանջէ Եգիպտոսէն, որու հանդէպ կասկած կայ որ տեղեակ էր իսրայէլեան յարձակումէն։

* * *

Մարդասիրական կազմակերպութիւններ ալ ստիպողական ազդարարութիւն մը կ'ընեն Գազայի մասին, ուր ողբերգական վիճակ մը կը տիրէ իսրայէլեան շրջափակումին պատճառաւ։

* * *

Անգարա որ միջնորդի դեր կը կատարէ Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ, վախ ունի որ այս յարձակումները կը վնասեն իր տարած աշխատանքին։ Թուրքիա մահմետական միակ երկիրն է որ զինակից է Իսրայէլի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԵՏ ՄԱՀՈՒ ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻՆ

Հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պետական կայանը երեսուն տարի առաջ Մարաշի մէջ գործուած կոտորածի մը մեղքը վերագրած է Հ. Տինքի։ Այդ կոտորածին մօտ հարիւր ալեւիներ սպաննուած էին, նոյն քաղաքին մէջ։ Մեղադրանքը հիմնուած է որպէս վկայ ներկայացուած Խօ. Քէնկէրի վկայութեան վրայ. ան անդամ է Մեծ միութիւն կուսակցութեան, որ երկրին ամէնէն ազգայնամոլ ու օտարատեաց կազմակերպութիւններէն մէկն է։ Այդ «վկան» ըսած է թէ Հ. Տինքի եւ համախոհներուն գործն էր այդ կոտորածը։

Խօ. Քէնկէր, ինք, նոյն կոտորածին գլխաւոր կասկածելին նկատուած էր Ատանայի զինուորական ատեանին առջեւ բացուած դատավարութեան։ Սակայն անպարտ արձակուած էր։ Հետաքննութեան ենթակայ դարձած 804 ամբաստանեալէ 379ը անպարտ արձակուած, 314ը միայն 1-15 տարուան բանտարկութեան պատիժներու դատապարտուած էին։

«Թարաֆ» թերթը Հ. Տինքի ուղղուած այս մեղադրանքին լուրը տալով կը շեշտէր. «Հ. Տինքի երկրորդ սպանութիւնը հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պետական կայանին կողմէ»։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՆԻՒԹՈՎ ԱՍՈՒԼԻՍ

«Գ. Ատենաուըր» քաղաքական հիմնադրամին Պերլինի գրասենեակին մէջ «Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման տարբերակները Ազրպէյճանի տեսանկիւնէն» խորագրուած ասուլիսը տեղի ունեցած է։ Ելոյթ ունենալու հրաւիրուած են Ազրպէյճանի ռազմավարական գիտութիւններու կեդրոնի տնօրէն Է. Նուրիեւ եւ գերմանական ռազմական ակադեմիայի միջազգային ապահովութեան ֆորումի անդամ Ե. Ռաու։ Մասնակցած են նաեւ ԼՂՀ Գերմանիոյ մնայուն ներկայացուցիչը Գայեանէ Ափինեան եւ Ազրպէյճանի Պերլինի դեսպանը Փ. Շահպազով։ Ասուլիսը վարած է կազմակերպիչ հիմնադրամի անդամ Փ. Հէֆէլէն։

Ազրպէյճանի ներկայացուցիչին զեկուցումը ծանրացած է Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան եւ խնդիրը ռազմական ճամբով լուծելու սպառնալիքներու վրայ։ Իրեն հակադարձող գերմանացի փորձագէտներ նշած են թէ կ'ըմբռնեն Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան շեշտումը, բայց այն մօտեցումը ունին որ կարգաւորումը կը պահանջէ նոր իրադարձութիւններն ու փաստերը նկատի առնել։ Աւելցուցած են թէ տարածքային ամբողջականութեան պահանջը բացարձակ չէ եւ յաճախ ոչ գործնական է. առ այդ անոնք տուած են Վրաստանի օրինակը։ Փորձագէտներէն մէկը թելադրած է դասեր քաղել Գերմանիոյ օրինակէն, որ Բ. աշխարհամարտէն ետք ստիպուած եղաւ հաշտուելու ստեղծուած իրականութեան հետ եւ ատոր շնորհիւ խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն հաստատուեցաւ Եւրոպայի մէջ։ Նոյն անձը համոզում յայտնած է որ տարածքային ամբողջականութեան պնդումէն հրաժարելով, Բաքու կը նպաստէ հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման եւ Հայաստանի հետ Եւրոպական խորհուրդէն լայն աջակցութիւն կը ստանայ հակամարտութեան հետեւանքները դարմանելու գործին մէջ։

Գ. Ափինեան պատասխանելով Նուրիեւի ռազմաշունչ սպառնալիքներուն յիշեցուցած է թէ անցեալ պատերազմին քանի՛ զոհեր տուեցան եւ Ղարաբաղի ժողովուրդը որքա՛ն դժուար պայմաններու մէջ յաջողեցաւ պաշտպանել իր ազատութեան իրաւունքը։ «Այսօր, չնայած Ազրպէյճանի խելահեղ սպառազինմանը, Լեռնային Ղարաբաղն իր պետականութեան բարձր կազմակերպուածութեան շնորհիւ անհամեմատ աւելի հզօր է եւ պատրաստ է պաշտպանելու իր ազատութիւնը» ըսած է ան։ Նաեւ խորհուրդ տուած է Ազրպէյճանի ներկայացուցիչներուն որ հրաժարին իրենց նկրտումներէն եւ յարգեն Ղարաբաղի ժողովուրդին անկախ ապրելու իրաւունքը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի Դեկտ. 25ի հրամանագրով Շառլ Ազնաւուրին եւ անոր գործավար Լեւոն Սայեանին Հայաստանի քաղաքացիութիւն շնորհուած է։

* * *

ՆՈՐ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Կառավարութեան Դեկտեմբեր 25ի նիստին նոր ատոմակայանի կառուցման մասին երկու կարեւոր որոշում տրուած է։ Առաջինը կառուցումի մասին օրէնքի ծրագիրն է. երկրորդը՝ ծրագրի իրագործումին համար կառավարող ընկերութեան մրցումը։ Այդ ընկերութիւնը կ'օգնէ հայաստանեան նախագիծը կազմելու, ներդրումներու պայմանները սահմանելու, սարքաւորումները կը պատուիրէ, կը կառավարէ շինարարութեան ընթացքը։ Կառավարութեան որոշումով 15 օրէն միջազգային մրցումի պաշտօնական յայտարարութիւն կ'ըլլայ։

Ուժանիւթի փոխնախարար Ա. Գալըստեան ըսած է թէ մօտաւորապէս կառուցումը կ'ըլլայ 2011ին։ 2009ին կ'որոշուի կառավարող ընկերութիւնը։ 2010ին ներդրումի տէրերուն հետ պայմանագրերը կը ստորագրուին, ապա կը յաջորդէ կառուցումի փուլը։ Ծրագիրը կ'արժէ մօտ 5 միլիառ տոլար։

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Դեկտեմբեր 27ի հրամանագրով պետական համակարգին մէջ իրենց արդիւնաւոր աշխատանքին համար Անանիա Շիրակացիի մետալով պարգեւատրած է աշխատանքի եւ ընկերային հարցերու փոխնախարար Ա. Ասատրեանը, հանրային ծառայութիւններու կարգադիր յանձնաժողովի անդամ Ս. Արաբաջեանը, ուժանիւթի եւ բնական պաշարներու փոխնախարար Ի. Իսայեանը եւ ֆինանսներու փոխնախարար Ս. Կարայեանը։

Նոյն օրուան այլ հրամանագրով մը Նախագահը պարգեւատրած է նաեւ փայլուն արդիւնքներու տէր շարք մը մարզիկներ. կոփամարտի աշխարհի բացարձակ ախոյեան Վախթանգ Դարչինեան ստացած է Մ. Խորենացիի մետալ, ծանրաբարձութեան մարզիչ Վահան Բիչախչեանի եւ մարզական Փաքիւլթէի տնօրէն փրոֆ. Անահիտ Յարութիւնեանի շնորհուած է վաստակաւոր գործիչի պատուակալ կոչում։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ թագաւորը՝ Ալպէր Բ. խորհրդարանի նախագահին՝ քրիստոնեայ-դեմոկրատ Հերման վան Ռոմփուի յանձնած է կառավարութեան մը կազմութիւնը։ Ցարդ մերժած էր այդ պարտականութիւնը, բայց այս անգամ չէ կրցած։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ արեւելեան եւ հարաւային գաւառներու մէջ, շաբաթավերջին երկու անձնասպանական ոճրափորձեր գործուած են որոնց հետեւանքով 33 բնակիչներ մեռած են (18ը մանուկներ) եւ միջազգային ուժերու գանատացի երկու զինուորներ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ հիւսիս-արեւմտեան շրջանը թակարդ-կառքի մը պայթումէն 36 հոգի մեռած է եւ 15 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Կը կարծուի որ ոճրափորձը թալիպաններու գործն է, թէեւ ոչ ոք ստանձնած է։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Սահմանադրական ատեանը արտօնութիւն տուած է որ հանրաքուէ մը կազմակերպուի որ կը ջնջէ յաջորդական երկու ժամանակաշրջանի սահմանափակումը երկրին նախագահութեան աթոռին։ Որոշումը նախատեսել կու տայ որ Ի. Ալիեւ իշխանութեան գլուխ կը մնայ։

ՂՐԻՄԻ հարաւը շէնքի մը պայթումէն 22 հոգի մեռած է։ Նախագահը եւ վարչապետը փութացած են տեղւոյն վրայ, մինչ Ֆրանսա իր օժանդակութիւնը առաջարկած է։

ԹՐՔԱԿԱՆ պատերազմական օդուժը շաբաթավերջին ռմբակոծած է իրաքեան Քիւրտիստանի շատ մը բնակավայրերը, նիւթական լուրջ վնաս պատճառելով։ Նոյն շրջանը կը ռմբակոծուի նաեւ իրանեան ուժերու կողմէ։

56 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՁ ՄԸ մեռած է Դեկտ. 27ի գիշերը, որովհետեւ յետ սրտի անհանգստութեան մը, 6 ժամ թափառելէ ետք Փարիզ եւ շուրջը, ՍԱՄԻՒ-ի կառքը չէ կրցած տեղ մը ճարել 27 հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ վերակենդանացման բաժանմունքի մը մէջ զետեղել հիւանդը։ Բողոքները կրկին բարձրացած են ֆրանսական հիւանդանոցներու անձնակազմերուն անբաւարարութեան պատճառով։

ԵՍ ԱՅԼԵՒՍ ՉՏԵՍԱՅ ՀՕՐՍ

Գլուխս միշտ լի է մտքերով, բայց հէնց գրիչ եմ վերցնում գրի առնելու համար, դրանք բոլորը ցնդում են, կորչում։ Սակայն հիմա մտածեցի, որ արդէն 78 տարեկան եմ եւ ամէն օր էլ մահը կարող է վրայ հասնել։ Զգացի, որ որոշ պարտք ունեմ հօրս եւ մօրս յիշատակների առջեւ։ Հօրս կորցրեցի, երբ ընդամէնը 6 տարեկան թռվռուն մի աղջնակ էի։ Ես ապրում էի Լենինականում՝ մօրական տատիս մօտ։ Նրա հետ էին ապրում նաեւ քեռիս, քեռակինս, մօրաքոյրներս (վերջիններս դեռեւս ամուսնացած չէին)։

Հայրս, որ Պետհամալսարանի պատմագրական ֆակուլտետն էր աւարտել 1935 թուին, արդէն մէկ տարի էր, ինչ աշխատում էր Էջմիածնում, Մատենադարանում՝ որպէս մատենագիր(*)։ Սակայն, ինչպէս ասում են, Ուրբաթը Շաբաթից շուտ եկաւ։ Եւ ահա, 1936թ. Օգոստոսին ծանուցագիր էին ուղարկել Լենինականի չեկայից եւ կանչել էին ներկայանալու, քանի որ, ինչպէս ասում էին, հօրս անցեալը մութ էր՝ 1929 թուին ինչ-որ մէկը մատնագիր էր գրել նրա վրայ։ Դէ ինքն էլ, որպէս ազնիւ եւ բարեխիղճ մարդ, եկաւ Լենինական, որ ներկայանայ (փոխանակ գլուխն առնէր ու կորչէր ԽՍՀՄ-ի որեւէ անկիւնում եւ փրկէր իր կեանքը)։

Օգոստոսի վերջերն էր, ճիշդ օրը չեմ յիշում։ Ես անչափ ուրախ էի, որ հայրս եկել էր։ Այդ ամբողջ օրը անցկացրեց ինձ հետ — այգի տարաւ, կարուսել նստեցրեց, փաւիլիոնում լաւ-լաւ բաներ հիւրասիրեց, մրգեր, քաղցրեղէն գնեց, ես էլ իր ձեռքը բռնած՝ թռվռալով, ուրախ-ուրախ տուն եկայ։ Յետոյ երեկոյեան, երբ պիտի քնէինք, ասացի «Հայրիկ, քո ծոցը քնեմ այս գիշեր»։ Ասաց. «Հա՛ ի հարկէ, աղջիկս, այսօր ինձ մօտ կը քնես։ Պառկիր, իսկ մինչ այդ մօրաքրոջդ կանչիր բան եմ ասելու»։

Ես այն եմ յիշում, որ նրանք խօսում էին ննջասենեակի անկիւնում, դրան մօտ կանգնած, ցածրաձայն, եւ մօրաքոյրս, լաց լինելով, ասաց. «Է՛հ, Գա՛սպար»։ Յետոյ հայրս մօտեցաւ ինձ, կռացաւ, համբուրեց գլուխս շոյեց ու ասաց. «Դու քնիր, բալի՛կ ջան, ես գնամ ծխախոտ առնեմ, գամ»։ Նա գնաց, իսկ ես քնեցի...։

Երբ զարթնեցի, տատիս անկողնում էի։ Տատս ծնկներին էր խփում, լալիս էր ու կանչում. «Բալա՛ ջան, պապադ ո՞ւր գնաց, ինչո՞ւ թողեցիր որ գնա, քոռանամ ես»։ Թէպէտ հայրս տատիս փեսան էր, բայց նրան է՛ւ տատս, է՛ւ մօրս միւս հարազատները սիրում էին ինչպէս քեռուս, ինչպէս հարազատի։ Հայրս Մշոյ Խասգիւղից էր։ Ողջ ընտանիքը զոհուել էր թուրքական եաթաղանից։ Ինքը մեծացել էր Աշտարակի որբանոցում։ Այդպէս հայրս գնաց ու գնաց։ Էլ չտեսայ նրան։ Դրանից յետոյ իմ ամբողջ կեանքում ես դարձայ ու մնացի իբրեւ մի ծեծուած հաւ, լուռ ու հիմնականում ինքնամփոփ, կարելի է ասել խեղճ ու կրակ մի արարած։ Իսկ երբ մօրս էլ բանտարկեցին, ես մնացի վերջինիս հարազատների խնամքի տակ։ Պիտի ասեմ, որ նրանք շատ ջերմ հոգատարութեամբ շրջապատեցին ինձ, յատկապէս քեռիս, որը մի ազնիւ եւ շատ բարի մարդ էր, ինձ շատ էր սիրում, եւ ինքն էլ շատ սէր ու յարգանք էր վայելում իր շրջապատի կողմից։ Չնայած այդ ամէնին, երեխան միշտ էլ զգում է իր անմիջական ծնողի կարիքը, խիստ կարօտ ու պահանջ է զգում նրանց նկատմամբ։

Ճիշդն ասած, իմ այս երկար բարակ կեանքի ընթացքում ես իմ շրջապատի կողմից որեւէ վատ վերաբերմունք չեմ տեսել։ Ընդհակառակը, բաւականին բարեացակամ են եղել իմ նկատմամբ՝ բացի մի դէպքից։

Մի օր, երբ մանկապարտէզ էի գնում, դիմացի հարեւանի երեխան ու իր հօրեղբօր աղջիկը, որ ինձանից մի երկու տարով մեծ էին, բռնեցին ինձ փողոցում ու ծեծեցին։ Ես լաց լինելով մի կերպ փախայ՝ չհասկանալով, թէ ինչն էր այդ ծեծի պատճառը։ Իսկ յետագայում երբ մեծացել էինք, եւ ես ու այդ հարեւանի աղջիկը սովորում էինք Պետհամալսարանում, ինքը՝ քիմֆակում, ես՝ բանասիրականում, այնպէս ստացուեց, որ նա ծանր հիւանդացաւ։ Ես, լինելով Լենինականում, ցանկութիւն յայտնեցի այցելել նրան։ Տատս խրախուսեց, ասելով՝ «Լաւ ես անում, գնա, մի քիչ զրուցէք, մեղք է, լաւ չէ վիճակը»։ Ես գնացի, մայրը լաւ ընդունեց, ինքը՝ առաւել լաւ. բաւականին զրուցեցինք, ինքը մի գիրք ինձ նուիրեց ու ասաց. «Դէ մեր փոքր ժամանակ անխելքութիւններ են եղել։ Կը ներես, հա՞»։ Մենք փարուեցինք իրար, եւ ես նրան հրաժեշտ տուեցի։ Շուտով այդ աղջիկը մահացաւ, ինչը շատ ցաւ տուեց իմ սրտին։ Լաւ աղջիկ էր, համեստ, խելօք։ Երեւի ժամանակին ընտանիքում ինչ-ինչ խօսակցութիւնների հետեւանք էր եղել այն մանկական չարութիւնը։

... Այդպէս այլեւս չտեսայ հօրս։ Վերարժանաւորումի տեղեկանքից իմացայ, որ 1937ի Յուլիսին են վերջ տուել նրա կեանքին։ Յետագայում էլ այդ մասին կարդացի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթում տպագրուած ցուցակներում, որ Գասպար Մելոյի Գասպարեանը, ծնուած 1905թ. Թուրքիայում, 1937 թուականին գնդակահարուած է։ Յանցանքն էլ չէր գրուած։ Ուրիշների դիմաց գրուած էին՝ տրոցկիստ, դաշնակցական, լրտես, հայրենիքի դաւաճան եւ այլն, իմ հօրս դիմաց ոչ մի յանցանք չէր նշուած։ Ի դէպ, պիտի ասեմ, որ 1957 թուականին, երբ ես հօրս մասին Մոսկուա յղած իմ դիմումի պատասխանը ստացայ. այդտեղ էլ այս էր գրուած. «Ետմահու արդարացւում է յանցակազմի բացակայութեան պատճառով»։ Ահա այդպէս։ Կարծէք մի փոքր կատու էր, գնաց ու կորաւ անհետ, առանց որեւէ պատճառի...։ Բայց բանն այն է, որ այս ծեր տարիքում ես աւելի շատ եմ զգում նրա պակասը, նրա կարիքը, այդ ահաւոր անարդարութիւնը. տարօրինակ է, չէ՞։ Եւ հոգեբանական ու բարոյական առումով շատ ծանր եմ վերապրում այդ իրողութիւնը, մանաւանդ, որ 1987 թուականին էլ կրտսեր որդիս զոհուեց խորհրդային բանակում, որ էլ, ինչպէս ասում են ճանաչողները, շատ նման էր հօրս։ Որդուս կորստի կսկիծը սոսկալի էր եւ կարծես նրա հետ մի անգամ էլ հօրս կորցրեցի։ Իսկ յետոյ երբ վերադառնում էին ողջ մնացած անմեղ տուժածները, ես շատ էի ուրախանում։ Շատերի հայրերը տարիներ շարունակ տառապելուց յետոյ վերադարձան, ինչպէս օրինակ Ռոբերտ ու Ռուդոլֆ Օհանեանների հայրը՝ Վաչէ Օհանեանը, որը մի շատ պատուական մարդ էր եւ հրատարակեց «Առանց յանցանքի 18 տարի» գրքոյկը։ Վերադարձան նաեւ Գրիշա Աճէմեանի հայրը՝ Գուրգէն Մահարին, որը հրատարակեց «Ծաղկած փշալարերը» գիրքը, Ժորա եւ Զեմֆիրա Մելքոնեանների հայրը՝ Մելքոն Մելքոնեանը, որ յետոյ էլ բաւական երկար աշխատեց գրահրատարակչական համակարգում, Սպարտակ եւ Մայա Ղազարեանների հայրը՝ Սուրէն Ղազարեանը, որը իր տաժանակրութեան մասին հրատարակեց «Ինչո՞ւ համար» գիրքը եւ այլն, եւ այլն։ Սա շատ շատ լաւ էր, որ նրանք գոնէ վերադարձան, թէպէտ ուշացումով, այսպէս թէ այնպէս տէր կանգնեցին իրենց զաւակներին։ Բայց, պիտի ասեմ, ցաւալին այն էր նաեւ, որ գրեթէ բոլորն էլ, թէ ծնողները, թէ երեխաները մեծ մասամբ օտարացած էին իրարից, ինչը եւս ծանր հոգեկան ապրումների առիթ էր։ Իմ մայրն էլ վերադարձաւ 8 տարուայ տաժանակրութիւնից յետոյ։ Մենք էլ բաւականին օտարացած էինք։ Նա անձնական գործ չունէր, նրան բանտարկել ու աքսորել էին որպէս հայրենիքի դաւաճանի ընտանիքի անդամ, ինչպէս շատերի կանանց։ Նրանք անձնական յանցանք, գործ չունենալով, ութ տարի տառապեցին ստալինեան համակենտրոնացման ճամբարներում, վերադառնալուց յետոյ էլ այստեղ հալածուեցին՝ իրաւունք չունենալով ապրել սահմանամերձ վայրերում, մայրաքաղաքում, դրանցից 50–70քմ. հեռու պէտք է բնակուէին։ Ոմանք այդ հալածանքներին չդիմացան։ Եղան ինքնասպանութեան դէպքեր։ Մայրս սկզբում աշխատում էր Քանաքեռի մանկքաղաքում։ Դա լաւ էր նրանով, որ նորից հանդիպեցին բանտից ու աքսորից մտերմացած Վարիա Բակունցի հետ եւ շարունակեցին մտերմութիւնը մինչեւ 1949 թուական, երբ յատուկ հրամանով պէտք է մայրաքաղաքից հեռու ապրէին։ Մայրս ընկաւ Սեւանի մանկատուն, Վարիան՝ Սիսիանի։

Էլ չեմ ուզում խօսել այն մասին, թէ ի՛նչ միլիոնաւոր անմեղ մարդկանց մարմինների վրայ կառուցուեցին խորհրդային շատ ու շատ մեծ կառոյցներ, ի՛նչքան անմեղներ հանգչեցին Գուլագի ցրտաշունչ համայնական գերեզմաններում։ Ուզում եմ մէկ օրինակ բերել, մի բարեկիրթ ու քնքուշ հայուհու՝ Լիզա Օտեանի մասին։ Նա քաղաքական գործիչ Սեդրակ Օտեանի կինն էր։ Դէ Սեդրակին, պարզ էր գնդակահարեցին, իսկ կնոջը՝ Լիզային քշեցին Գուլագի սառնաշունչ աքսորավայրերը, Արխանգելսկի մարզ, Պոտմա, որտեղ էլ եղբայրական գերեզմանոցում հանգիստ առաւ նրա բազմաչարչար մարմինը։ Նա շատ նրբակազմ լինելով, չէր կարողանում մասնակցել դրսի բանուորական ծանր աշխատանքներին, աշխատում էր որպէս բարակի հերթապահ, դա եւս դժուար էր իր համար, եւ նա ստանում էր միայն նուազագոյն սնունդ, գերհիւծուեց ու մահացաւ։

Լիզան ու մայրս նոյն բարաքում էին ապրում, շատ մտերիմ էին, եւ այդ մահը սարսափելի ծանր է ազդում իմ մօր վրայ։ Նա մի քանի օր չի կարողանում պոկուել իր նարից, սգում է ու ողբում, եւ միայն կամքի ուժով մի կերպ վեր է կենում, գնում դրսի աշխատանքի, որպէսզի ինքն էլ նոյն օրը չընկնի։ Նա ասում էր, որ միշտ մտածել է, որ երեխայ ունի, մայր ունի, որոնց համար պարտաւոր է ապրել, կենդանի մնալ, ու կամքի ուժով կրել է բոլոր ֆիզիքական ու բարոյական տառապանքները, եւ, վերջապէս ետ վերադարձաւ այստեղ հալածուելու, տանջուելու եւ զանազան վիրաւորանքներ կրելու։

Երբ նա աշխատում էր Սեւանի մանկատանը որպէս դաստիարակ (ի դէպ նա աւարտել էր ռուսական գիմնազիա, ապա՝ 1936թ. Երեւանի պետական մանկավարժական ինստիտուտը)։ Վերադառնալուց յետոյ այս մարդկանց ուսուցչուհի աշխատել չէր կարելի (այդ դէպքում նրանք կարող էին «աղաւաղել» խորհրդային մանուկների մտքերը, իսկ դաստիարակները, չգիտես ինչու, չէին «աղաւաղի»), այնտեղ մի կիսագրագէտ պահեստապետ կար (ի հարկէ, լաւ ուտող, իւրացնող, գողացող), որը մօրս ասել էր. «Ընկեր Արմիկ, դու շատ լաւ կնիկ ես, շատ բան գիտես, ափսոս մէ քիչ խակա ես» (**)։ Եւ բազում նման դէպքեր։

1955–56 թթ. յետոյ, երբ սկսուեց վերոյիշեալ անմեղների վերարժանաւորումը, արդարացումը եւ այդ ետ եկած բազմաչարչար տուժածներին սկսեցին յատկացնել երկու ամսուայ աշխատավարձ եւ բնակարան, մայրս այնպիսի խոր վրդովմունք ու վիրաւորանք էր ապրում, որ ասաց. «դա իմ ամուսնու արեան գինն է. դա ինձ պէտք չէ»։ Նա ոչ դիմեց, ոչ է՛լ որեւէ բան ստացաւ։ Շատ մեծ էր կրած դառնութիւնը»...

ԼԵՆԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

(*) Ինչպէս յետագայում վկայում էր Պետհամալսարանի այն ժամանակուայ պրոռեկտոր պրոֆեսոր Սուրէն Մարկոսեանը, նա հօրս լաւ ճանաչելով եւ իմանալով նրա մտաւոր արժանիքները, ինքն է նրան գործուղում Մատենադարան, որպէսզի ինչպէս ինքն ասաց, 37ի խառնակութիւնները անցնելուց յետոյ ետ կանչի համալսարան՝ պրոֆեսոր Ռշտունու մօտ դիսերտացիա պաշտպանի ու մնայ համալսարանում՝ դասախօսական աշխատանքի։

(**) Հակա ես, այսինքն հակասովետական ես։

ՖՐԱՆՍԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ ԴԻՏՈՒԱԾ

Գերմանիոյ մամուլին ծանօթ անուններէն «Շփիկըլ»ի Ֆրանսայի թղթակիցը Ու. Ֆիխթնըր նախագահ Սարքոզին կը նկատէ իշխանութեամբ գինովցած ղեկավար մը որ երկրին ժողովրդավարական հիմերը սասանելով զբաղած է։

Գրութիւնը կը սկսի հարց տալով թէ Ֆրանսայի նախագահը քնանալու ժամանակ կը գտնէ՞. այնքան ներկայ է ամէն տեղ, հեռատեսիլի բոլոր կայաններուն, թերթերուն առաջին էջերուն վրայ, Մերքելի, Պարոսոյի, Պուշի, Մեդվեդեւի, Զափաթերոյի, Պրաունի հետ։ Յետոյ միջազգային բոլոր ժողովներուն մէջ, բոլոր ամպիոններու ետին կը խօսի հնչեղ ձայնով, յստակօրէն, առաջարկելով ծրագիրներ, որպէսզի աշխարհը դուրս գայ ներկայի տագնապէն։ Զինքը դիտողները անկարելի է որ չխոստովանին թէ ան մեր շրջանի ամէնէն ուժական քաղաքական ղեկավարներէն մէկն է։

Եւրոպական միութեան Ֆրանսայի նախագահութենէն առաջ իսկ Ն. Սարքոզի դարձած է ներքին քաղաքականութեան եւ մեծաղմուկ յայտարարած ազգային փրկութեան ծրագիր մը. նպատակը ապահովութիւն ներշնչել է ժողովուրդին, բայց ծրագիրը շատ համոզիչ չի թուիր տնտեսագէտներուն։ Ֆրանսան համաշխարհային տագնապը կանխած էր իր տագնապով, երբ արտաքին առեւտուրի բացը եւ հանրային պարտքը ամէն օր նոր գագաթներ կը նուաճէին։ Դժուար շրջաններու համար անպատրաստ ըլլալու տպաւորութիւնը ամէն օր աւելի կ'արմատանայ երկրին մէջ եւ նախագահին ամէնօրեայ աշխոյժ միջամտութիւնները չեն յաջողիր մոռցնել իր վարչապետին տարի մը առաջ ըսածը թէ Ֆրանսա գրեթէ սնանկութեան շեմին հասած է։

Մինչեւ Սարքոզի իր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն վարդագոյն հեռանկարներ գծեց Ֆրանսացիներուն համար։ Այսօր ընկերութիւնը երկուքի բաժնուած է. կայ կէսէն նուազ տոկոս մը որ բաւարարուած է նախագահին գործունէութեամբ, մինչ մնացածը զինք աղէտ մը կը նկատէ երկրին համար։ Երկրորդ խումբը այդ նկատումին համար լաւագոյն պատճառաբանութիւններով զինուած է։

Ընտրարշաւին օրերուն ազատագրող համարուած նախագահը այսօր հետզհետէ աւելի ճնշող դէմք մը կ'ըլլայ։ Միշտ ճառելով գերագոյն արժէքներէ, գեղեցկագոյն իտէալներէ եւ ամենաբարի նպատակներէ, Սարքոզի անդադար կը հերձէ ֆրանսական ժողովրդավարութեան ծերացած մարմինը եւ սկսած է մօտենալ կենսական գործարաններու։ Ժողովրդավարութեան հիմնական սկզբունքները սպառնալիքի տակ են, ինչպէս՝ իշխանութեան բաժանումը, մամուլի ազատութիւնը, փոքրամասնութիւններու պաշտպանութիւնը։

Հետեւեալները այսօրուան Ֆրանսայէն չորս տեսարան կը ներկայացնեն. ցուցարար մը նախագահին «Հորի՛ր, տխմա՛ր» խօսքը կրող պաստառով մը զինք դիմաւորած ըլլալով, «պետութեան ղեկավարին դէմ յարձակում»ով ամբաստանուած ու 30 եւրոյի տուգանքի դատապարտուած է։ «Ֆիկառօ» օրաթերթը որ Ելիզէի պալատին մօտիկ զինավաճառ Ս. Տասոյի կը պատկանի, արդարութեան նախարարուհիին մէկ լուսանկարը «սրբագրած» է, անոր մատէն 15600 եւրոյի արժէքով մատանի մը անհետացնելով։ Գորսիքացի ազգայնականներու կողմէ Սարքոզիի մօտիկ դերասան Ք. Գլավիէի կալուածին դէմ ցոյցի մը պատճառով պաշտօնազրկուած է կղզիին ոստիկանապետը, Փարիզի հրահանգով։ Եւ վերջապէս, «Լիպէրասիոն»ի մէկ լրագրողը երկու տարի առաջ կատարուած մեկնաբանութեան մը պատճառով առտուան կանուխ ժամերուն ձերբակալուած եւ շղթայակապ տարուած է ոստիկանատուն։ Ոստիկանները վարկաբեկած են զինք ու մարմնական խուզարկումի ենթարկած։

Կարելի է երկարել շարքը. Ֆրանսան այսօր նմանցնողներ կան 1970ական տարիներու Հարաւային Ամերիկային։ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպացի յանձնակատարը ֆրանսական բանտեր այցելելէ ետք «անընդունելի» որակած է հոն տիրող կացութիւնը։ Նոյն ատեն մարդկային հիմնական իրաւունքներու տեսակէտէն հակասական գտած է ֆրանսական արդարութեան քաղաքականութիւնը։

Նախագահ Շիրաքի անշարժութեան տարիներէն ետք, քաղաքական նոր ոճ մը յայտնուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, Ն. Սարքոզիի ընտրութեամբ։ Ոճ մը որ կը վնասէ երկրին ժողովրդավարական մշակոյթին։ Քաղաքական ուղերձը շատ արմատական կը դառնայ, այն տպաւորութիւնը գործելով որ Սարքոզի եւ իր ընկերակիցները Ճ. Պուշի դպրոցը աւարտած են։ Անոնք կ'ըսեն. ո՛վ որ մեզի հետ չէ, մեզի դէմ է։ Սարքոզիի չարի առանցքը բաղկացած է սենտիքաներէ, լրագրողներէ, իրաւաբաններէ, ուսանողներէ, գիտնականներէ, գաղթականներէ։ Հիմնարկութիւններու բարեշրջումը որ ընդունուած է, այս մտահոգութիւնները շեշտող բնոյթ ունի։ Սահմանադրութիւնը որ հիմնականին մէջ աւելի իրաւունքներով պէտք է օժտէ խորհրդարանը, աւելի զօրացուցած է նախագահին դերը եւ զեղչած՝ կառավարութեան իշխանութիւնը։ Այս վերջինը որ արդէն նշանակուած է Սարքոզիի կողմէ, Ելիզէի յատուկ կառավարութեան վերածուած է եւ կը յիշեցնէ Ֆրանսայի թագաւորներուն Վէրսայը։ Սարքոզի կրնայ առանձին ներկայ ըլլալ թէ պետութեան ղեկավարներու, թէ՛ կառավարութիւններու պետերուն ժողովներուն։ Ինք երկու դիրքերն ալ գրաւած է եւ իր նախարարները բաժնի վարիչներէ աւելին չեն։

Ան ամէն առիթով կը ցուցադրէ իր բազմակողմանի հմտութիւնը. օր մը կը ճառէ Ալցհայմըրի հիւանդութենէն, հոգեկան հիւանդներէ, ուրիշ օր մը՝ ինքնաշարժի ճարտարարուեստէն, կամ քաղաքաշինութեան հարցերէ։ Գաղափար կը յայտնէ հովուն ուժով ելեկտրականութիւն ձեռք ձգելու, Թիպէթի եւ ռուկպիի մասին. եւ այն օրը երբ ընելիք չգտնէ, ԻՒՆԷՍՔՕ-ին կը դիմէ, պահանջելով որ ֆրանսական խոհանոցը արժանագրուի համաշխարհային ժառանգութեան ցանկին վրայ։

Այս բոլորը այնքան ծանրակշիռ պիտի չըլլային, եթէ նախագահը մոռցած չըլլար աղքատներուն ըրած խոստումները, մինչ ոչինչ մոռցած էր առանձնաշնորհեալներու խոստացածներէն։ Ընկերվարականները միայն պիտի կարենային իրեն դէմ 2012ին այլընտրանք ներկայացնել, եթէ քայքայման փուլին այդքան մօտեցած չըլլային։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԱՆԱՒՈՐԸ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՓԱՌԵՐԳԸ...

Թուրքիոյ Պրիւսէլի աւագ դեսպանը Ֆ. Թանլայ Մ. Քէմալի մահուան 70րդ տարելիցի (Նոյ. 10) յուշահանդէսին արտասանած ոտանաւորով պելժ քաղաքական անձնաւորութիւններու քննադատութիւններուն թիրախ եղած է։ Այս վերջինները չեն մարսած թրքական դրօշին ձօնուած ու ազգայնամոլական քլիշէներով գրուած ոտանաւորին հետեւեալ տողերը.

... «Գերեզման պիտի փորեմ անոր
որ իմ աչքով չի դիտեր քեզ։
պիտի քանդեմ բոյնը այն թռչունին
որ կը թռչի առանց քեզ ողջունելու»։

Ծերակուտական Ժ. Տիւպի հարցումի բանաձեւ մը յղած է Պելժիոյ ներքին գործերու նախարարութեան, իսկ Հերինթ աւանին քաղաքապետը որ Եւրոպական խորհրդարանի նախկին երեսփոխան մըն է, նամակ մը գրած է Թուրք դեսպանին, ըսելու համար թէ «ժամանակավրէպ» ու «ռազմաշունչ» նման տողերու արտասանութիւնը չի վաւերացներ։

Թանլայ որպէս պաշտպանողական ըսած է թէ այդ ոտանաւորը մշակութային ժառանգութեան մասնիկ մըն է, ձօնուած՝ Թրքական դրօշին փառաբանութեան։ Սորված է մանկութեան օրերուն։ Աւելցնելէ ետք թէ շատ մը երկրի անցեալին մէջ նման կտորներ կան, հարց տուած է. «Դուք կարդացա՞ծ էք Ֆրանսայի փառերգին՝ "Լա Մարսէյյէզ"ի բնագիրը»։

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՑՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

3. ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Տենդագին ու անհամբեր, երկու մանուկները սպասեցին որ արեւը մայր մտնէ։ Անոնք այնքան երկար չէին գտած օրերը բանտին մէջ։ Ամէն իրիկուն, պահակներէն մին կը շրջագայէր սրահներուն մէջ, վստահ ըլլալու համար որ կարգ ու կանոնը կը տիրէր ամէն տեղ. ան չէր իսկ ստուգեր թէ բանտարկեալներ խոյս տուա՞ծ էին, ինչ որ անկարելի կը նկատուէր։

Այդ իրիկուն, այցելութիւնը կատարուեցաւ այն զինուորին կողմէ, որ թղթիկը յանձնած էր երիտասարդ տարագիրներուն։ Ստուգելէ ետք թէ ամէն ինչ լուռ ու հանդարտ էր, մանուկներուն մօտեցաւ եւ ըսաւ.

«Եկէք»։

Հերրի եւ Մորիս որոնք պատրաստ կը մնային, ոչինչ ունէին իրենց հետ տանելիք. մեղմիւ հետեւեցան պահակին, որ դուռը բանալով կղպեց, եւ զիրենք տարաւ բակը։ Հոն, ցած դուռ մը կը բացուէր պզտիկ, նեղ ու մութ փողոցին վրայ, ամբողջովին ամայի՝ այդ ժամուն։ Տաուտ հոն կը գտնուէր ընդունելու համար մանուկները։

«Ահաւասիկ ձեր բարեկամները, իրեն ցած ձայնով ըսաւ զինուորը, ձեզ կը թողում, երջանիկ եղէք»։

Պզտիկ եւրոպացիները անոր ձեռքը ուժով սեղմեցին, ըսելով.

«Շնորհակալութիւն, շնորհակալութիւն»։

Առանց բառ մը աւելցնելու, մարոնին անհետացաւ գիշերուան մէջ։

«Աճապարեցէք, փսփսաց Տաուտ, ժամանակ չունինք կորսնցնելիք»։

Զօրանոցը կը գտնուէր պարիսպներու մօտ. ուստի դիւրին եղաւ հասնիլ գիւղ, ուր ծառայի մը կողմէ պահուած՝ թամբուած ձիեր կը սպասէին։ Նախ Տաուտ եւ իր ընկերակիցները դանդաղօրէն հեռացան, եւ առանց աղմուկի, սակայն քիչ ետք, որեւէ հանդիպումի վախ չըլլալով, ան թափ տուաւ ձիերուն, որոնք քառասմբակ հեռացան։

Քանի մը ժամուան արագ արշաւէ մը ետք, որուն մէջ պզտիկ դաշնակիցները նոյնքան ճարպիկ գտնուեցան, որքան խիզախ, փախստականները հասան առաջին մարոնի աւանը, ուր եղբայրական ընդունելութիւն մը գտան։ Հոն գիշերեցին, եւ յաջորդ օրը, արեւածագին, անոնք դարձեալ ձի նստան երթալու համար Քեսրուանի ձորը, ուր կը գտնուէր Տաուտին գիւղը։

Հոն է որ հանդիպեցան իրենց ծնողներուն, որոնցմէ բաժնուած էին այնքա՜ն ողբերգական պայմաններու մէջ, եւ որոնք Տաուտի միջամտութենէն առաջ կ'անգիտանային թէ իրենց զաւակները ո՞ղջ են տակաւին։

Տեսակցութիւնը եղաւ յուզիչ։ Հերրի եւ Մորիս չէին կրնար բաժնուիլ բազուկներէն իրենց մայրերուն, որոնք երջանկութեան արցունքներ կը թափէին, մինչ ՊՊ. Լուիս եւ Ռենիէ, ծանրախոհ արեւելքցիներուն առջեւ չափազանց յուզեալ չերեւալու համար, իրենց դէմքը կը դարձնէին, պահելու համար իրենց արցունքները։

Այս սրտազեղումներէն ետք, որոնցմէ Տաուտ իր մեծ բաժինը ստացաւ, Հերրի եւ Մորիս ուզեցին գիտնալ թէ ինչպէս իրենց ծնողները ազատած էին։

«Դամասկոսի մօ՞տ էիք, հարց տուաւ Մորիս։

– Բանտարկուած էինք, ըսաւ Պ. Լուիս, կայանի մը մէջ, որ կը գտնուէր Որոնդէսի եզերքին, երկու Լիբանաններու միջեւ, Դամասկոսի հիւսիս-արեւմուտքը։ Ամէն օր մենք մեզի հարց կու տայինք թէ ի՞նչ եղած էիք, "Սեւըրն"ի ականահարման հետեւանքներուն շուրջ ո՛չ մէկ տեղեկութիւն ստացած ըլլալով։ Ձեր դժբախտ մայրերը երկար ատեն հիւանդ եղան, կրծուած ըլլալով վիշտէ ու մտահոգութիւններէ, որովհետեւ կը խորհէինք որ բազմաթիւ ճամբորդներ մեռած էին։ Քանի մը օրեր առաջ, մեր կայանի մարոնի զինուորներէն մին մեզի յանձնեց քաջ ու բարի Տաուտին կողմէ գրուած թղթիկ մը, որ մեզի երաշխիքներ կու տար ձեր գոյութեան մասին, եւ մեզ տեղեակ կը պահէր ձեր արկածախնդրութեանց շուրջ։ Ան մեզի կը հաղորդէր նաեւ մեր մօտալուտ ազատագրութիւնը։ Արդարեւ, իրիկուն մը, բազմաթիւ մարոնի զինուորներ, որոնք ստանձնած էին գիշերուան պահակութիւնը, մեզի օգնեցին դուրս գալու կայանէն, եւ մեզ տարին մերձակայ անտառ մը, ուր Տաուտ եւ քանի մը մարոնիներ մեզի կը սպասէին ձիերով։ Քանի մը ժամուան մէջ կրցանք հասնիլ այս գիւղը, եւ սպասել ձեր ազատագրութեան, զոր մեր բարեկամ Տաուտ մեզի հաղորդած էր։

(Շար. 12)

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ *ժամը* 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 16·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 17·30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 8ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց դասին կողմէ, դպրապետութեամբ՝ Պ. Արամ Քերովբեանի:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Կոմիտաս Գէորգեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական Ջրօրհնէք:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ *վասն Համօրէն Ննջեցելոց:*

**

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՒՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4

Ջ. Օր Ծննդեան Պահոց

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ *ժամը* 16·30ին,
Ճթման պատարագ՝ *ժամը* 17·30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

Ջրօրհնէքի *արարողութիւն:*

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

Հոգեհանգիստ՝ *վասն Համօրէն Ննջեցելոց:*

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 16ին,
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 16·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 17ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի *արարողութիւն կը կատարուի:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» *երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ.* Յովհաննէս Պէրպէրեանի: *Երգեհոնահար՝ Օր.* Կարինէ Գէորգեան:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4

Ամանորի պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ընթերցուածք՝ *ժամը* 16·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 17ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ *ժամը* 9·45ին:

Ջրօրհնէքի *աւանդական արարողութիւն:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ Սահակ Մեսրոպ *Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Խաչիկ Երյմազեանի:

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de

Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

- *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*
- *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros (frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi**.
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

LYON

La Section «ARAXE»
de Lyon-Villeurbanne
organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon
Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens
La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.
Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.
Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1

Գ. Օր Ծննդեան Պահոց:
ԿԱՂԱՆԴ, ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Մաղթանք Հայրապետական

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 11ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՒՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1

ԿԱՂԱՆԴ-ՏԱՐԵՄՈՒՏ

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Բ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18. par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie : 01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2009
et souhaite une bonne Fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը յաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31
MERCREDI
31 DECEMBRE
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMÉRO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.107 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.107

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿՐՆԱՅ ՏԱՐԱԾՈՒԻԼ

Իսրայէլեան ռումբերու զոհ գացած Պաղեստինցիներու թիւը ժամէ ժամ կը բարձրանար եւ պատերազմի չորրորդ օրը մեռեալներու թիւը հասած էր 370ի եւ վիրաւորներու թիւն ալ 1700էն աւելի էր: Մեռեալներու մէջ 21 մանուկներ կային, ընտանիքներ կան որոնք բազմաթիւ զոհեր տուած են, ինչպէս Անվար Պալուշայինը, որու հինգ զաւակներէն հինգը թաղուած են փլատակ բնակարանին տակ եւ նման այլ պարագաներ ալ կան: Համաս ալ կը շարունակէ արձակել իր հրթիռները, բայց Դեկտեմբեր 27էն ի վեր 4 Իսրայէլացի մեռած է միայն եւ 16 հոգի ալ վիրաւորուած է:

Ստեղծուած կացութիւնը պատճառ է սակայն որ Համասի ժողովրդականութիւնը աւելնայ, եթէ նոյնիսկ մեծ պետութիւններու առաջինը՝ ԱՄՆ, բուռն կերպով պաշտպանը կը մնայ Իսրայէլի: Մնաց որ միջազգային հասաքականութիւնն ալ որեւէ դեր չի կրնար խաղալ քանի ոչ մէկ ազդեցութիւն ունի կացութեան վրայ: Այս անգամ ալ ժողով մը կը գումարուի (Երեքշաբթի, Դեկտ. 30, Փարիզ) որու կը մասնակցին արտաքին նախարարները եւ պիտի գոհանան հոգեհաճ խօսքեր արտասանելով եւ հրադադարի կոչեր ընելով:

Պատերազմը, սակայն, կրնայ տարածուիլ: Շրջանը ամբողջ վտանգուած է եւ առոնց գլուխն է Լիբանան, ուր Հեզպոլլան յաջորդական ցոյցեր կը կազմակերպէ: «Աստուծոյ կուսակցութիւնը» տրամադիր է ճակատելու Իսրայէլի հետ: Եւ արաբական աշխարհի մէջ շատ են «Համաստանի» կողմնակիցները: Այդ իսկ պատճառով, ոմանք կը քննադատեն Իսրայէլի մղած պատերազմը, ոչ այնքան զոհերուն համար, այլ Համասը նահատակի վերածած ըլլալուն համար: Իսրայէլի նպատակը յստակ է՝ մաքրագործել Համասը, բայց ստեղծուած մթնոլորտը կը նպաստէ Համասին, որ չորս օր է դարձած է անհաբեկչական շարժում մը ըլլալէ:

Գազա 369 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 1,3 միլիոն բնակիչ, բայց մինչեւ այսօր իր իրաւական բնոյթը երկդիմի կը մնայ: Անգեալին, Մեծն Բրիտանիոյ կը պատկանէր, Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր (1967) ՄԱԿ-ի համար «պաղեստինեան հողամաս» է, ուրեմն իսրայէլեան բանակի յարձակումը կը կատարուի իր սահմաններէն դուրս: 1993ի Օսլոյի համաձայնագրերէն ի վեր որոշ ինքնավարութիւն կը վայելէ եւ 2006ի երեսփոխանական ընտրութենէն ի վեր իշխանութիւնը Համասի ձեռքն է, մանաւանդ Ֆաթահի զինուորական պարտութենէն ետք:

* * *

Թոմ Սեկեվ, իսրայէլացի պատմաբան մը, Լիպէրասիոնի մէջ (Դեկտ. 30) կը վերլուծէ կացութիւնը եւ սխալ կը գտնէ Իսրայէլի նախաձեռնութիւնը: «Մեծ սխալ է, կը գրէ, ուզել դաս մը տալ Համասին»: Իրեն համար Համասը ահաբեկչական խմբակ մը չէ, որ Գազայի բնակիչները պատանդի վերածած է: Կրօնական ազգայնական շարժում մըն է եւ Գազայի բնակիչներուն մեծամասնութիւնն ալ համամիտ է:

* * *

Մարդկային իրաւանց լիկան բողոքի հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր կը դատապարտէ Իսրայէլի մղած գործողութիւնը եւ անոր հետեւանքները: Ինչ ալ ըլլան կ'ըսէ Համասի մասին կարծիքները, որքան ալ անընդունելի ըլլայ Իսրայէլը ճանչնալու իր բալայ Իսրայէլը ճանչնալու իր բացայայտ մերժումը, ոչ մէկ արդարացում կրնայ քօղարկել իր հողամասը ալ աւելի մեծցնելու Իսրայէլի կամքը, ստիպելով Պաղեստինցիները իրենց հողերէն հեռանալու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՒԱԳԱՆԻՆ ԵՌԱԲԼՈՒՐ ԱՅՑԵԼԱԾ

Կառավարութեան կազմը նախագահ Ս. Սարգսեանի հետ Դեկտեմբեր 27ին Եռաբլուրի զինուորական պանթէոնը այցելած ու յարգանքի տուրք մատուցանած է Հայրենիքի ազատութեան զոհ մարտիկներու յիշատակին:

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան յայտնած է թէ Ամանորի նախօրեակին իրենց զոհուած ընկերներուն շիրիմներուն այցը աւանդութիւն դարձած է: «Այս կերպ, կարծես, շնորհաւորում ենք նրանց Ամանորը» ըսած է ան:

* * *

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՓՈԽՏՆՕՐԷՆԻՆ ԴԱՏԸ

Դեկտեմբեր 26ին բացուած է Մատենադարանի փոխ տնօրէն եւ «Մատենադարանի բարեկամներ» հիմնադրամի տնօրէն Արշակ Բանուչեանի եւ երկու գործակիցներուն՝ Նունէ Շահումեանի եւ Ռուզաննա Պօղոսեանի դատը: Անոնք ամբաստանուած էին նոյն հիմնադրամին նիւթական միջոցները մսխած ըլլալու յանցանքով: Մատենադարանի նախկին տնօրէնը Սէն Արեւշատեան որ նոյն հիմնադրամին հոգաբարձութեան խորհուրդի փոխ նախագահն է, ըսած է թէ ամբաստանութիւնը անհիմն է: Անոր յայտարարութեան վրայ, նկատի առած՝ պաշտպան փաստաբանին ամբաստանութիւնը վերցնելու առաջարկը, դատաւորը ետ առած է զայն:

Ա. Բանուչեան Մարտ 1-2ի դէպքերուն առընչութեամբ Մարտ 23ին ձերբակալուած, չորս ամիս բանտարկուած, ապա երկրէն չմեկնելու յանձնառութեամբ ազատ արձակուած էր: Իսկ Հոկտեմբերին, յարուցուած քրէական հետաքննութեան վերջ տրուած էր, «յանցագործութեան կատարմանը Ա. Բանուչեանի մասնակցութիւնը ապացուցուած չըլլալով»:

* * *

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Դեկտեմբեր 27-29ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է «Տարածաշրջանի երիտասարդական կազմակերպութիւնների առաջնորդների առաջին հանդիպում»ը: Այդ ընթացքին քննութեան առնուած է Վրաստանի մէջ հայկական կոթողներուն նկատմամբ ոտնձգութիւններու հարցը: Մասնակից վրացի երիտասարդները, որոնք պատկանած են զանազան կազմակերպութիւններու, ըսած են թէ տեղեակ չէին իրենց երկրին հայկական մշակութային ու կրօնական ժառանգութեան դէմ կատարուածներուն:

Եւրոպական երիտասարդական փորումին մէջ տարածքաշրջանը ներկայացնելու համար ընտրուած է Հայաստանի ներկայացուցիչը Հայկ Կարմազեան:

* * *

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ընդդիմադիր փոքր կուսակցութիւն մը յայտարարած է Դեկտ. 29ին, որ դատի կը դիմէ պաշտօնազրկումը պահանջելով նախագահ Մ. Սահակաշվիլիի: Ամբաստանութիւնն այն է որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ

Թուրք պատմութեան հիմնարկին հայկական բաժնի նախագահը Ք. Չիչէք յայտարարած է թէ Անգարայի մէջ հայ պատմաբաններու հետ 1915ի նիւթով տեսակցութիւններ կատարած են: Աւելցուցած է թէ Մարտին կամ Ապրիլին ալ «Ատանայի դէպքեր»ուն մասին միասնական ժողով մը պիտի գումարեն: Անոր պիտի մասնակցին հայ պատմաբաններ, ինչպէս՝ Արա Սարաֆեան, Խաչիկ Մուրատեան, Կարապետ Մոմճեան:

Չիչէք գոհունակութիւն ալ յայտնած է թէ՛ իր մաս կազմած հիմնարկին, թէ՛ Թուրք կառավարութեան այս մարզին մէջ առած քայլերուն: Համոզումով ըսած է թէ անոնք որոշ հանգրուանի մը հասած են: Ցաւալի նկատած է միայն ներողութեան հանրագրութիւնը որ իրենց քայլերը կը խոչընդոտէ:

ԼՂՀ

Բ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ՝ «ԲԱՆԱԿԸ ՀԶՕՐ Է ՈՒ ՄԱՐՏՈՒՆԱԿ»

ԼՂՀ նախագահ Բակօ Սահակեան Դեկտեմբեր 27ին բանակի ռազմական խորհուրդի նիստին ելոյթ մը ունեցած է ու լայնօրէն արտայայտուած այդ կազմաւորումին ու կատարած առաքելութեան մասին: Ըսած է թէ Բաքուի հակահայ քաղաքականութիւնը, ռազմական պիւտճէն տարապայմանօրէն աւելցնելը, հրադադարի յաճախակի խախտումը կը պարտադրեն պաշտպանութեան ամրապնդման գործին մէջ աւելի զգօն ըլլալու: Հպարտութեամբ յայտարարած է թէ ԼՂՀ բանակը հզօր է եւ մարտունակ, միշտ պատրաստ՝ արժանի հակահարուած տալու թշնամիին ոտնձգութեան: Գոհունակութեամբ անդրադարձած է բարձրագոյն զինուորական կրթութեան տէր արդէն աւելի քան հազար ծառայողի գոյութեան:

Խօսելով զօրավարժանքներու յաջողութեան մասին, Բ. Սահակեան ըսած է թէ ան «ցոյց տուեց որ բանակը ոչ միայն յուսալիօրէն պաշտպանում է մեր հանրապետութեան սահմանները, այլեւ հարկ եղած դէպքում կարող է մարտական գործողութիւնները տեղափոխել յարձակման ձեռնարկած երկրի խորքերը եւ խաղաղութիւն պարտադրել նրան»: Կրկնած է. «Բոլորը պէտք է ընդմիշտ հասկանան, որ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան անկախութիւնն ու անվտանգութիւնը սակարկութեան ենթակայ չեն»:

Նախագահ Բ. Սահակեան նիւթ ըրած է նաեւ հետախուզութեան, կարգապահութեան կարեւորութիւնը, զինուորներու ընտանիքներուն ընկերային պայմանները, պատերազմի զոհերու ընտանիքներուն, հաշմանդամներուն խնդիրներուն լուծումի ջանքերը, եւլն.:

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ը, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՆ «ՀԱՊԱ՞»Ն...

«Մեթալ ռոք» երաժշտութեան մարզին մէջ միջազգային համբաւի տէր «Սիսթըմ օֆ է տաուն» խումբը (Լոս Անճըլըս) չորս հայ երիտասարդներէ բաղկացած է. Սերժ Թանքեան, Տարօն Մալաքեան, Ջաւօ Օտաճեան, Ճօն Տոլմայեան: Վերջերս հայկական, նաեւ թրքական լրատուներու մէջ լուրեր սկսած են շրջիլ թէ այս տարուան «Էօրովիզիոն»ի մրցումին Հայաստանը անոնք պիտի ներկայացնեն, Ցեղասպանութիւնը նիւթ ընող երգով մը:

Այս լուրը, աւելի ճիշդ՝ շշուկները մեծապէս վրդոված են Թուրք հանրային կարծիքը: Գրեթէ ամէն օր մէկը կարծիք կը յայտնէ տակաւին թէական այդ մասնակցութեան մասին, ստոյգ յաջողութիւն նախատեսելով խումբին: Խանգարող ազդակը խումբին հայ երիտասարդներէ բաղկացած ըլլալէն աւելի, նաւանդ յաջողութեան պարագային, ամնաւանդ յաջոցութեան պարագային, ամբողջ աշխարհի մէջ կատարելիք քարոզչութեան հեռանկարն է:

Ա՛լ մարդ չի գիտեր թէ պէտք է խընդա՞յ, թէ լա՞յ Թուրքերու խուճապին, կարդալով «Էօրովիզիոն»ի մրցումին Հայաստանի մասնակցութեան հարցին մինչեւ խորհրդարանի շրջանակ հասած ըլլալուն լուրերը: Արդարեւ, ընդդիմադիր ճակատի գլխաւոր կուսակցութենէն (ՃՀՓ) երեսփոխան մը, Արիֆ Էքիճի, վարչապետ Թ. Էրտողանի հարց տուած է թէ եթէ «Սիսթըմ օֆ է տաուն»ը մասնակցի այդ մրցումին ու առաջին հանդիսանայ, Թուրքիա ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ. «Այդ պարագային ամբողջ աշխարհը ճանչցա՞ծ պիտի ըլլայ կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը» ըսած է Էքիճի: Ապա յիշեցուցած է թէ այդ խումբը շատ յայտնի հակաթուրք կեցուածքի տէր է եւ ունի երգ մը որուն մէջ Թուրքերու հասցէին վիրկաւորող խօսքեր կան, եւլն.: Հարց տուած է նաեւ թէ նման հաւանականութեան առջեւ, «Սիսթըմ օֆ է տաուն»ի մասնակցութեան, արգելք ըլլալու միտումով դիմում կատարուա՞ծ է հեռասփռումներու եւրոպական միութեան :Կամ Հայաստանի կառավարութեան մօտ նախաձեռնութիւններու մասին մտածուա՞ծ է:

Վստահաբար Եզովբոս անգամ աւելի յաջող պատկեր մը պիտի չկարենար յօրինել, բացատրելու համար «գող՝ սիրտը դող» ասացուածքը:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վարչական պատճառներով, մեր այն բաժանորդներէն, որոնք տարեգլխու առթիւ ինքնաբերաբար կը նորոգեն իրենց տարեկան բաժանորդագրութիւնը, կը խնդրուի վեցամսեայ շրջանի վճարումներ կատարել:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՆՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ՝ ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

(ՁՕՆ ԻՐ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՃԵԱՆ

Երեւանեան գաղջ յետմիջօրէ մը՝ ծղրիթի նուագով օրօրուն: Համալսարանի հին պուրակին մէջ խոնջ նստած է Հրաչեայ Աճառեան: Ի՞նչ կը խորհի, ո՞ւր կը թափառին իր մտքերը···:

Ահա ձայներ մը կը հասնին ականջին: Երիտասարդ ձայներ: Անդչէնքը կը խզուի: Կարծես Պոլսոյ քարափը իջած ըլլար մէկէն ի մէկ: Արեւմտահայերէն կը խօսին:

— Տղա՛ք, հոս եկէք, Աճառեանի ձայնն ալ երիտասարդացած է:

Նուաղ նայուածքը աղջամուղջէն կը խլէ երեք հասակներ: Լուռ պատկառանքով կը մօտենան:

— Տղաք, կը հառաչէ Աճառեան, երանի՛ եկած չըլլայիք: Հոս լեզու չէ մնացած: Այս երկրին մէջ հայերէն գիտցող չկայ:

Գլխահակ կ'ունկնդրեն: Բռնատիրութեան թուականն է: Նման խօսքերը ոչ միայն բոցը, այլեւ լեզուն կրնայ գլուխը վրայ տալ:

— Եղածը եղած է սակայն, կը շարունակէ Աճառեան դադարէ մը ետք: Վերադարձ չկայ: Բարի եկած էք ուրեմն: Պահեցէք մեր լեզուն, տղա՛ք: Ան ձեզի՛ պէտք ունի: Ուրկէ՞ գիտնար ծերուն Աճառեան, որ իր օրհնութիւնը պիտի դրոշմէր երեք պատանիներուն ալ կեանքը:

Սակայն ի՞նչ է կեանք մը···: Գիտէ՞ օրինակ, գեղեցկադէմ այդ երիտասարդը, թէ չորս տարի չանցած՝ ամայի ճամբու մը եզրին բեռնակառք մը ետեւէն հասնելով դաւադրաբար···:

Իսկ միւսը, բարձրահասակը, գիտէ՞ որ օր մը լեզուին սիրոյն իսկ գրիչը վար պիտի դնէ:

Աճառեանի օրհնութեան եռապատիկ բաժինը պիտի մնար արծուեքիթ այս պատանիին, որու ճակատին վերեւ կը խոյանան ապստամբ գանգուրները: Կը գգա՞ր ան այդ պահուն եղիական թիկնոցին ծանրութիւնը իր ուսերուն վրայ···:

Աբրահամ Ալիքեանն է: Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան գուրգուրացած են վրան եւ գիտելիքէ ու մաքէ իսկ աւելի՝ իրենց թաքուն երազնե՛րը ջամբած անոր:

— Հայրը կ'ըսէր· «Գրող չըլլա՛ս: Մենծին՝ գրպանէդ սոխ ու սխտոր պիտի ելլէ»:

Թրքախօս անուս նպարավաճառը չէր գիտեր ուրկէ լսած էր փողոցին մէջտեղը յանկարծամահ եղած Յակոբ Պարոնեանի մասին, որու գըրպանէն իսկապէ՛ս սոխ ու սխտոր ելած էր:

Հայրը խրատեց է: Տասնըչորսամեայ Աբրահամ կը զրկուի դերձակի աշկերտ ըլլալու: Քանի մը օր ետք ծակծկուած մատները աչնչափ կ'ուռին որ ո՛չ ասեղ, ոչ ալ դերձան կրնան բռնել:

Հայրը անողոք է: Աբրահամ սափրիչի աշկերտ կը դառնայ:

— Սա մարդուն գլուխը լուա՛ մէյ մը, կ'ըսէ վարպետը: Կեանքին մէջ օճիլ չտեսած Աբրահամ գոգնոցը հանելը եւ փողոց նետուիլը մէկ կ'ընէ:

Պատիւ ու գնահատա՛նք ձեզի, ո՛վ մեր ազգին արհեստաւորներ· հիւսն, սափրիչ, կօշկակար եւ հացթուխ: Երախտապարտ եմ ձեզի որ բոլորիդ ձեռքերնիդ չէք պահած Մղտսի Խաչերեան Սարգիսին մանչը՝ անոր երեսին կոպտօրէն նետելով.— Քեզմէ Պօղոս–Պետրոս դուրս պիտի չելլէ:

Բնտանե՛գծ պիտի դառնար իր մօրը պէս: Մօրը ձեռքէն պիտի բռնէր մեր լեզուին գանձարանին բանալին ու մօրը աղջիկութեան ժականունն ալ իր գրչանունը դարձնէր:

Մայրը··· Բնութեան մշտատեւ կախարդանքին տակ ապրող բացառիկ այդ կինը ամէն մէկ թռչունը դայլայլէն կը ճանչնար: Ծաղիկ մը չկար որու անունը չգիտնար: Կիլիկեան կիրճերն ի վար կարկաչով վազող ջինջ վտակն էր իր հայերէնը:

Ինչպէ՞ս կը կոչուի արեւտ օր մը տեղացող անձրեւը: Ժողովուրդը տատր արեւմաղ կ'ըսէ: Արեւմաղ է, կ'ըսէր մայրը, ըերան վրայ եղնիկը կը ծնէ:

Աբրահամ Ալիքեան Արեւմաղ վերնագրուած ժողովածու մը ունի, մօրմէ առնուած վերի բնաբանով:

Երբ գրչակիցները կը հեգնէին բանաստեղծին երբ թէ փնտռուած բառերը, ան կը պատասխանէր· Վեցամեան աւարտած մօրս բերնէն լսած եմ այս ամէնը: Ձէք հաւատար՝ քրոջս հարցուցէք:

Ալիքեանի լեզուն ոչ թէ հատորներու փոշին կը հոտի, այլ արեւ եւ անձրեւ: Հայ մօրը սիրով սնած՝ ան կը պահէ մեր լեռնադաշտերուն խորհրդաւոր շամանդաղը:

Իսկ տաղաչափութեան գաղտնիքներուն Ալիքեան թափանցած է մեծ սրտերուն բարախինը ունկնդրելով:

Վասն զի մենաւէր Աղբալեանի յուռ ժամերուն խոհակիցը կը դառնայ: Անոր ծաւի աչքերուն արցունքը կը տեսնէ՝ Սայեաթ Նովա երգած պահուն: Զարենցի մասին յուշերը կը լսէ ժամերով, մինչ ձէթի մէջ տապկուող արմաւին ճենճը կը լեցնէ ուսուցիչին խուցը:

Լեւոն Շանթէն երկու դրուագ կը պատմէ Ալիքեան: Օր մը Շանթ կը նշմարէ որ ինք կէսօրին չուտեր: Իսկոյն կը կանչէ քովը ու կը հարցափորձէ: Մանչը հեծիկով ճեմարան կու գայ եւ չուզեր ճաշը չակել: Շանթ կը թելադրէ հօրը որ դրամ տայ Աբրահամին, որպէս զի կերակուր գնէ նպարավաճառէն:

Երկրորդ իրողութիւնը ոմանց ծանօթ է: Լեւոն Շանթի մանկավարժութեան մաս կը կազմէր սեռային դաստիարակութիւնը: Ան ալ ոչ թէ տեսական, այլ գործնական: Ճեմարանցիները ամիսը մէյ մը հանրատուն մը կ'երթային ուսուցիչներէն մէկուն ուղեկցութեամբ:

Ճեմարանի դասընթացքը աւարտելով Ալիքեան կ'երազէ Փարիզ երթալ ուսանելու: Թռչակի խնդիրը գրեթէ կարգադրուած է: Արդէն մեկնումի ժամկէտը կը հչուի: Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը խաղաղ Պէյրութէն շատ հեռու թնդացած–աւարտած է: Լիբանանի հայութիւնը յոյսով կը նայի դէպի հիւսիս: Հոնկէ ալ պաշտօնեաները կը հասնին ու կը պատմեն որ Սով. Հայաստանի մէջ ներգաղթողներուն տուներ կը բաժնեն, եւ ամէն մէկուն մէջ՝ երեք ծորակ. մէկը բանաս, կաթը կը վազէ, միւսէն՝ կարմիր գինին. եւ հասկ երրորդն է ջուրին համար:

Աբրահամին եղէց քոյրը համալսարանի մը հետ ամուսնացած է: Ամօրը ճամբայ կ'ելլէ:

Հօրը ամէնէն սիրած զաւակն է: Խիստ ու կոշտ այդ մարդը օրէ օր կը մաշի զաւեր կարօտով: Եւ չդիմանալով՝ ունեցած–չունեցածը կը վաճառէ, ընտանիքը հետը առած նաւը կ'ելլէ:

Կրկնակ հարուած մըն է պատանիին համար: Կը լքէ Պէյրութի խանդավառ գրական շրջանակը, անդրանիկ իր հատորը լոյս տեսնելէն անմիջապէս ետք: Փարիզի մէջ ուսումն ալ ջուրը կ'իյնայ:

Սակայն ամէնէն տանջալիցը տաբակուսանքն է. Հայաստան նաւո՞վ կ'երթցուի: Հայաստան երազ մըն է, երկիր մը որ միայն հոգեւին տեսանելի է եւ որ սրտին խորը կ'ապրի:

Հայաստան նաւո՞վ կ'երթցուի:

Հայաստանի՞ մէջ կը գտնուի յետպատերազմեան մռայլ այդ քաղաքը, որ բանաստեղծին յաջորդ կայքը պիտի դառնար: Փուռերուն առջեւ անվերջանալի պոչերով, ջուրի ծորակն իսկ չունեցող գետնափոր հիւղակով, սակայն մանաւանդ՝ պաշարող սարսափով:

Ձեռներէց հայրը անգործ պիտի մնար: Ընտանիքին ապրուստը բանաստեղծ որդին պիտի հայթայթէր՝ ուսանողի իր թոշակով: Իսկ անդրանիկ ժողովածուին հատորները պիտի տաքցնէին ընտանիքը՝ վառարանին մէջ այրելով մէկը միւսին ետեւէն՝ երիտասարդ յոյսերուն հետ:

(Շար. 1)

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՀՆԱՎԱՅՐԵՐԸ ԹԱԼԱՆԱՏԵՂԻԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Իրաքի ներխուժումին ամէնէն ամօթալի խորհրդանիշն է երկրին պատմական անցեալին գրեթէ ամբողջական քանդումը: Միջագետքի հնավայրերը, ինչպէս սումերական հինգ հազար տարուան տաճարներ քարուքանդ եղած ու թալանուած են աւազակներու կողմէ: Փաստեր կան որ նոյնիսկ Ս. Հիւսէյնի օրով պատրաստուած հնագէտներ իրենց գիտութիւնը ի սպաս կը դնեն թալանողներուն: Կը փորեն հնօրեայ վայրերը, կը խորտակեն անգնահատելի արժէքով անհամար խեցեղէններ, փնտռելով ոսկի եւ գանձեր:

Ծոցի առաջին պատերազմին (1991) արդէն թալանողները կայք հաստատած էին Իրաքի հարաւային քաղաքներուն մէջ եւ առնուազն 13 թանգարան հիմնայատակ եղած էր: Այսօր գրեթէ երկրին հարաւային շրջաններու բոլոր հնախուզական վայրերը ենթակայ են մաքսանենգներու հակակշիռին: Լիբանանցի հնախոյզ մը ափսոսանքով կ'ըսէ թէ թալանողները սումերական մայրաքաղաքին մէկ քառակուսի մեթրին իսկ չեն խնայած ու թանկագին իրերու իրենց փնտռտուքին ընթացքին կանոնաւորապէս քանդած են այդ քաղաքակրթութեան մնացորդ ամբողջ քաղաքներ: Սեպագիր արձանագրութեամբ տախտակի մը, արձանի մը, կամ զարդեղէնի մը վաճառքին սիրոյն ամբողջ մարդկութեան ժառանգութիւնն է որ կը փճանայ երկրին մէջ, ուր պատերազմը աւեր կը գործէ: Այս ընթացքով, կարճ ժամանակէն Իրաք ոչ մէկ պատմական ժառանգութիւն պիտի ունենայ:

Միայն թալանողները չեն քանդումի գործ տեսնողները: Զինուորական գործողութիւններն ալ նոյն գերը կը կատարեն: Հինգ տարիէ ի վեր ամերիկեան խարիսխ մը հաստատուած է պատմական Ուր քաղաքին մէջ, որուն պատերուն վրայ ամէն օր նոր ճեղքեր կը գոյանան, զինուորական փոխադրամիջոցներուն ծանրութեան տակ: Կացութիւնը այնպէս է որպէս թէ հնավայրը շարունակական երկրաշարժի մը բռնուած ըլլար: Մինչդեռ Իրաքի պատմական վայրերը, որոնք յիշուած են Հին Կտակարանին մէջ, որպէս Աբրահամի երկիրը, մարդկութեան պատմութեան ամէնէն կարեւորները նկատուած են:

Ամերիկեան սպայակոյտը քանիցս կրկնած է թէ Բաբելոնի աւերակներուն մօտ կառուցուած խարիսխի մը պաշտօնն է այդ հնավայրին պաշտպանութիւնը, բայց Գոլումպիայի դասախօս Իրաքցի հնաբան Պահրանիի ակնդումով, ճիշդ չէ ըսուածը: Ան կ'ափսոսայ որ Բաբելոնի պըրւած վնասները մեծ եւ անդարմանելի են. եւ եթէ գայն պահպանելու ամերիկեան մտադրութիւնը անկեղծ ըլլար, պաշտպանութեան գօտի մը աւելի օգուտ պիտի ունենար, քան հոն համախոհական ուժերու մեծագոյն կեդրոնատեղին կառուցելու գործը:

Մանօթ բրիտանացի լրագրող Ռ. Ֆիսք իր թերթի «Ինտիփէնտընթ»ի մէջ գրելով այս մասին, յիշեցուցած է թէ երկրի մը մշակութային ժառանգութեան չյարգումը Լա Հէյի համաձայնութեան դէմ է: Ճիշդ է որ ԱՄՆ չեն վաւերացուցած զայն, բայց համախոհական ուժերու մասնակից Իտալիան, Լեհաստանը, Աւստրալիան եւ Հոլանտան ստորագրած են:

Իրաքի հնագիտական վայրերը կը տուժեն նաեւ երկրին մէջ իրենց ազդեցութեան գօտին օրէ օր մեծցնող կրօնական շրջանակներէն: Հարաւային Տի Քար շրջանի հնութիւններու տնօրէնը Ա. Համտանի ամէն բան ըրած է ներխուժումի օրերուն, արգելք ըլլալու համար հնավայրերու քանդումին: Ան ականատես եղած է նաեւ սումերական հնավայրերուն մօտ աղիւսի գործատան մը հիմնումին. եւ շուտով նշմարած է որ անոր տէրերուն նպատակը ապօրինի կերպով պեղելն է շրջանը, անկէ դուրս բերուելիք արուեստի գործերը ծախելու համար մաքսանենգներուն: Երբ ընդդիմացած է, շրջանի հակակըշիռին տէր ուժերը ոստիկաններ ղրկած են իրեն, կաշառակերութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալութեան հրամանագրով: Երեք ամիս բանտը մնացած է, առանց դատավարութեան: Ի վերջոյ հնագիտական հարստութեան ազգային բաժնի պատասխանատուներուն նեցուկով եւ շնորհիւ ազդեցիկ միջամըտութիւններու, ազատ արձակուած է:

Թալանողներուն ուժը ջլատելու համար ոստիկաններու ջանքերը շատ ծանր հետեւանքներ ունեցած են: 2005ին իրաքեան մաքսաւորներ համախոհական ուժերու զինուորներուն օժանդակութեամբ հնութիւններու բազմաթիւ վաճառորդներ ձերբակալած ու արուեստի հաբիւրաւոր գործեր գրաւած էին. անոնք Պաղտատի թանգարանին պիտի յանձնուէին: Կառքերու շարասիւնը ճամբան յարձակումի են թարկուեցաւ, ութ մաքսաւորներ սպաննուեցան, անոնց մարմինները այրած ու լքուած գտնուեցաւ անապատին մէջ: Հասկնալի է որ արուեստի գործերն ալ անհետացած էին: Կասկած չկար որ ատով թալանողները բան մը ըսել ուզած էին ամբողջ աշխարհին:

Գողերը մաքսանենգութեան հզօր կազմակերպութեան մը հետ կը գործակցին: Բեռնակառքերով, ինքնաշարժերով, նաւերով եւ օդանաւերով Իրաքի պատմական հարստութիւնը կը ղրկուի Եւրոպա, ԱՄՆ, Արաբական էմիրաներ, կամ Ճափոն: Համացանցի բազմաթիւ կայքէջեր Միջագետքէն եկած հընութիւններ կը հրամցնեն գնորդներու. հնութիւններ որոնք մօտ եօթը հազար տարեկան են:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

• Նոյեմբեր 23ին Հանաուի մէջ տեղի ունեցաւ Հէսընի Հայ Համայնքի Նախածննդեան քերմէսը: Վարչութեան եւ Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած քերմէսին ցուցադրութեան եւ վաճառքի դրուած էին Կաղանդի եւ Սբ. Ծննդեան վերաբերեալ բազմաթիւ հայկական յուշանուէրներ:

Արդէն 3րդ անգամ կազմակերպուող այս ձեռնարկին նպատակն է, որ Հայեր եւ օտարներ առիթ եւ հնարաւորութիւն ունենան իրենց հարազատներուն եւ բարեկամներուն հայկական նուէրներ յանձնելու:

• Նոյեմբեր 30ին Հէսընի Հայ Համայնքի կազմակերպութեամբ Հանաուի մէջ տեղի ունեցաւ հայաստանցի երգիչ Սամուէլ Գալստեանի համերգը: Երգիչ Գալստեան ներկաներուն հրամցուց հայկական ժողովրդական եւ գուսանական երգերու գեղեցիկ շարք մը: Համերգի ծրագիրը կը ներառնէր գուսան Աշոտի, Շերամի, Շահէնի, երգահան Ալեքսէյ Հէքիմեանի եւ այլոց ստեղծագործութիւնները:

Համերգի աւարտին շրջանի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան յանուն Համայնքի վարչութեան եւ ներկաներուն իր շնորհակալութիւններն ու օրհնութիւնները փոխանցեց երգչին՝ հայկական երգի գեղեցիկ երեկոյթ մը հրամցնելու համար:

• Դեկտեմբեր 7ին տարիներ յետոյ առաջին անգամ Ախէնի մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Պատարագ Գարեգին արք. Պեքճեանի ձեռամբ, առընթերակայ ունենալով Յարութիւն արղ. Կիրակոսեանը, Սայաթ Պօյաճեան եւ Վահէ Թաշճըլար Սարկաւագները:

Պատարագի աւարտին Առաջնորդի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօն Հայաստանի երկրաշարժի 20րդ տարեդարձի առթիւ, զոհուած շուրջ երեսուն հազար հայորդիներու:

Ապա Ախէնի նորակազմ Համայնքը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր իր հաւաքավայրին մէջ, ուր ջերմ մթնոլորտի մէջ զրոյցներ տեղի ունեցան համայնքայիններու միջեւ:

• Դեկտեմբեր 7ին Հէսընի Հայ Համայնքին մէջ ի Հանաու, տեղի ունեցաւ Յուշ-երեկոյթ մը նուիրուած 1988 Թուականի Հիւսիսային Հայաստանի ահաւոր երկրաշարժի 20րդ տարելիցին:

Նախ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի կողմէ կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ բիւրաւոր զոհերու: Ապա, իր խօսքին մէջ անդրադարձաւ 20 տարի առաջ տեղի ունեցած Երկրաշարժին, անոր ծանր հետեւանքներուն, շնորհակալութեամբ յիշեց, որ այդ ծանր օրերուն աշխարհը եւ մանաւանդ գերմանացի ժողովուրդը սրտակից եւ բաժնեկից եղաւ Հայոց վիշտին՝ բերելով բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը երկրաշարժի հետեւանքներուն վերացման համար:

Այնուհետ ներկայիս Գերմանիա բնակող հայաստանցի երաժիշտներ Վարդենի Դաւիթեանի եւ Պետրոս Սարգսեանի կատարմամբ հնչեցին կարգ մը հայկական հոգեւոր ու աշխարհիկ երգեր, ինչպէս օրինակ՝ «Կռունկ», «Հայրիկ-Հայրիկ», «Տուէ Եաման», «Սուրբ Սուրբ», «Ամէն, Հայր Սուրբ» եւ այլն:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն

Դեկտեմբեր 10, 2008

ԳՈՀԱՐ-ՍԱՊԻՆ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

1983էն ի վեր, երբ կը վկայուէր Ը.ԷՍ.ՍԷ.ՓԷ.ի ֆինանսական ճիւղէն, Գոհար Տանտիկեան յաջորդաբար վարած է շարք մը պաշտօններ, որոնք հազուադէպօրէն կը շնորհուին կիներու: Իր ասպարէզը սկսած է Տըլանտ աշխատանոցը, որպէս մատակարարութեան հակակշռի պատասխանատու, ապա տնօրէնուհի եւրոպական մասնաճիւղերուն: 1992ին Տըլանտի ձուլումէն ետք Սենթելապօ խումբին հետ կ'որոշէ խորացնել իր փորձառութիւնը եւ յաջորդաբար կը ստանձնէ աւելի պատասխանատու պաշտօններ: 2005էն ի վեր կը նախագահէր Ժանսէն-Սիլակ-Ֆրանսի: 2008 Դեկտեմբեր 9ին, կ'ընտրուի Աժիֆորմի Նախագահութեան (Դեղարանի համար հետազօտական միջազգային խումբերու ընկերակցութիւն) եւ այս առընչութեամբ կը դառնայ առաջին կինը, որ կը վարէ արհեստակցական կազմակերպութիւն մը դեղագործական ճիւղին մէջ: Արդէն իսկ յայտարարած է որ գործօն նախագահութիւն մը պիտի կատարէ: 2008ի Նոյեմբեր 14ին ալ Արժանեաց կարգի ասպետ նշանակուած էր:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՊԱՏԿԵՐԱՊԱՏՈՒՄ»

Երեւանի մէջ Հոկտ. 3-5 նկարապատումի առաջին փառատօն մը տեղի ունեցաւ, յատուկ մրցանակով մը: Ան կը վայելէր Հայաստանի մշակոյթի նախարարութեան եւ Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանութեան հովանաւորութիւնը: Նախաձեռնարկ եղած էր Հայաստանի մէջ նկարապատումի տարածման ընկերակցութիւնը: Փառատօնի օրերուն տեղի ունեցան ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ, ասուլիսներ: Ֆրանսայէն ներկայ արուեստագէտներու մէջ էին Ֆլորանս Սէսթագ, Ֆարիտ Պուճէլլալ, Ֆիլիփ Գարագաշեան:

Նշելու համար նոյն փառատօնին կազմակերպումը, մեծադիր 80 էջնոց հաւաքածոյ մը լոյս տեսած է «Պատկերապատում» խորագրով: Երկլեզու է, ֆրանսերէն եւ հայերէն: Կան արուեստագէտներու հակիրճ կենսագրականներ ու նկարապատումներու (ֆրանսերէն) հատուածներ, զանազան արուեստագէտներէ: Գունաւոր, գեղեցիկ հրատարակութիւն մըն է որ իրագործուած է Հայաստանի մէջ նկարապատումի տարածման ընկերակցութեան կողմէ: Նախաբաններ ստորագրած են մշակոյթի նախարարուհի Յ. Պօղոսեան եւ յիշեալ ընկերակցութեան նախագահը Ժան Մարտիկեան: Հատորը լոյս տեսած է Երեւանի «Տիգրան Մեծ» տպարանէն:

Հայերէն բաժինները, ինքնագիր կամ թարգմանութիւն, արեւելահայերէն են, գործածուած է սովետական ուղղագրութիւնը:

ՀՐՇԷՋ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻՆ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Վէնիւս Պօօն նախկին հրշէջ մըն է որ իր շան հետ մասնակցած է ազատարար գործողութիւններու: Սպիտակի երկրաշարժին գացած է Հայաստան, նոյն առաքելութեամբ:

Երիտասարդուհին այսօր դերասան է. նաեւ հեղինակ ինքնակենսագրական հատորի մը որ խորագրուած է «Փրկուիլ կամ կորստեան մատնուիլ»(*): Այդ հատորին մէջ կը պատմէ հրշէջի իր անցեալը:

Այդ անցեալին պատումին մէջ յատուկ գլուխ մը գրուած է Հայաստանը, անոր վերջին ծայր համակրելի ժողովուրդը որ անջնջելի կերպով դրոշմուած է իր յիշողութեան մէջ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, հատորը ծանօթացնող տողերու մէջ:

(*) Me sauver ou périr — Ed. Henry.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՄԷՋ Դեկտ. 6-7ի շաբաթավերջին նշուած է Համազգայինի 80ամեակը երկու յաջորդական ձեռնարկներով: Դեկտ. 6ի գիշերը, գինիի եւ աղանդերներու սեղաններու շուրջ ներկաներ հաղորդակից դարձած են Համազգայինի 80ամեայ գործունէութեան, հետապնդած նպատակներուն եւ իրագործումներուն Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ: Հանդիսութիւնը վարած է «Գլաձոր» մասնաճիւղի ատենապետուհի Թամար Տօնապետեան: Օրուան բանախօսը եղած է Վրէժ-Արմէն Արթինեան, որ շեշտած է որ թէեւ Համազգայինը մշակութային եւ կրթական առաքելութիւն ունեցող միութիւն մըն է, անոր հիմնումը կը հետապնդէր քաղաքական նպատակ մը՝ Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած զանգուածներու ինքնութեան պահպանումը: Իր խօսքը աւարտած է դիմելով երիտասարդութեան ըսելով՝ կարգը ձերն է: 80ամեակի առթիւ եղած են պարգեւատրումներ: Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան մետալին արժանացած է Մարգար Շարապխանեան: Գնահատագիրներով ալ պարգեւատրուած են կարգ մը անձնաւորութիւններ որոնք իրենց նպաստը բերած են Համազգայինին: Կիրակի, Դեկտ. 7ին Համազգայինի թատերասրահին մէջ, տեղի ունեցած է գլարինեթիստ Համբարձում Ճապուրեանի ելոյթը Մոնրէալի Ռուսական Սազ նուագահանդէսի աւարտին, խօսք առած է Հ. Մեղրիկ Ծ. Վրդ. Բարիքեան, որ գրուատած է նուագախումբը, Հ. Ճապուրեանը եւ Համազգայինի մշակութային գործունէութիւնը:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՇԱՌԼ ԿԻՅՈՆ
Ակադեմական Պատուակալ Քննիչ

Թարգ. Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

3. ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

– Սիրելի եւ ազնիւ Տաւուտ, բացագանչեցին անոր վզին փաթթուելով, ի՞նչպէս պիտի կարենանք ձեզի յայտնել մեր ամբողջ գուրգուրանքը, ամբողջ երախտագիտութիւնը, զորս ունինք ձեզի հանդէպ:

– Բարեկամներս, յարեց Տաւուտ, աւելի յուզուած քան ինչ որ իր դէմքը կ'արտայայտէր, ուզեցի միայն վճարել պարտքս հանդէպ Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն, եւ երդումը, զոր տուած եմ, պիտի իրագործուի միայն այն ատեն, երբ վտանգէ զերծ ըլլաք:

– Սակայն ի՞նչպէս կրցաք իմանալ թէ ո՛ր կայանին մէջ կը գտնուէին մեր ծնողները:

– Այս շրջանի կայաններուն մէջ, ամէն տեղ կան մարոնիներ, որոնք նոյնքան ինծի նուիրուած են, որքան թշնամիներն են Թուրքերուն: Անոնց միջոցով եւ անոնց շնորհիւ կրցայ գիտնալ թէ ուր բանտարկուած էին ձեր ծնողները: Այնուհետեւ դիւրին էր համաձայնիլ զիրենք ազատելու համար: Հոս, առ այժմ, ապահովութեան մէջ էք, սակայն օր մը, Թուրքերը կրնան իմանալ որ դուք ապաստան գտած էք մեր մօտ: Պէտք է անյապաղ միջոցներ որդեգրել, իրենց ձեռքը դարձեալ իյնալէ խուսափելու համար:

– Սակայն ո՞ւր կրնայինք ապաստանիլ առանց Թուրքերու հանդիպելու, հարցուց Պ. Ռենիէ:

– Ահա, պատասխանեց Տաւուտ, ստոյգ աղբիւրէ գիտեմ թէ անգլիական բանակը մուտք գործած է Պաղեստին. գրաւած է Եաֆան, եւ յաղթական կ'ընթանայ դէպի Երուսաղէմ...

– Հուրրա, պրաւօ, բացագանչեցին բանտարկեալները:

– Անգլիական յածանաւերը Սուրիոյ ծովափներու երկայնքին, ամէն տեղ հրակոծութիւն կը բանեցնեն: Անոնցմէ մին, այս պահուս, կը գտնուի Ճըպէյլի առջեւ, այս տեղին ամէնէն մօտիկ նաւահանգիստը, Պէյրութէն քիչ մը հեռու դէպի հիւսիս: Պաշտօն տուի վստահելի եւ անձնազոհ բարեկամներէս մէկուն, որ ձկնորս է Ճըպէյլի նաւահանգիստին մէջ, երթալ յածանաւին վրայ, եւ նաւապետին իմացնել ձեր կացութիւնը, եւ իրմէ խնդրել որ պիտի ուզէ՞ր ձեզ ընդունիլ իր նաւուն վրայ: Ահա՛ իր պատասխանը.- Տաւուտ քաշեց իր գօտիին մէջ պահուած նամակ մը – ««Անգլիական Հ. Վ. յածանաւին նաւապետը, Ճըպէյլէն չորս մղոն վար դէպի հարաւ, ծովափին վրայ, բանտարկեալներու տրամադրութեան տակ պիտի դնէ նաւակ մը, անմիջապէս որ երենց ներկայութիւնը յայտնուի իրեն»:

Կարելի է դատել թէ երջանկութեան ի՛նչ ցուցադրութեամբ դիմաւորուեցաւ այս անյուսալի լուրը, եւ ի՛նչ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ անձնազոհ մարոնիին: Ան կը պատասխանէր պարզապէս.

«Շնորհակալութիւն մի՛ յայտնէք, լոկ պարտականութիւնս կատարեցի»:

– Բայց դուք, սիրելի Տաւուտ, հարցուց Հերրին, զոհ պիտի չըլլա՞ք ձեր բարեսրտութեան: Թուրքերը գուցէ պիտի իմանան որ դուք էք հեղինակը մեր փախուստին:

– Ինծի համար վախ մի՛ ունենաք, բարեկամներս, գաղտնիքը լաւ պիտի պահուի, եւ Թուրքերը երբեք պիտի չիմանան թէ ո՞վ ձեզ ազատեց իրենց ճիրաններէն:

Յաջորդ օրը, գերիները, մարոնի հագուստներ հագած, կ'երթային ծովափ նշանակուած վայրը, եւ անգլիացի նաւապետը տեղեակ պահուելով ձկնորսին կողմէ, նաւակ մը ուղարկեց զիրենք նաւ բերելու համար:

Անոնք արի Տաւուտին ամէնէն յուզիչ հրաժեշտները տուին, եւ երկու պզտիկ բարեկամները խոստացան վերադառնալ, իր հետ այցելելու համար մարոնիներու գեղեցիկ երկիրը, զոր հազիւ ընդնշմարած էին:

(Շար. 13 եւ ՎԵՐՋ)

(Շար. Ա. էջէն)

պէս ձեւով վարած է Օգոստոսի հակամարտութիւնը եւ խարդախած է Մայիսի ընտրութիւնները :

ՍԷՆ ԼԱԶԱՐ կայարանի եւ հարաւային Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ գործադուլը կը շարունակուի Դեկտ. 14էն ի վեր : Բողոքը չի փոխուիր. կը վերաբերի ձմրան ժամանակացոյցներուն, որոնց դէմ են ուղեւորները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կանանց ծանօթ դերձակը՝ Թէտ Լափիտիւս մեռած է Դեկտ. 29ին, Մոււժէնի մէջ : Ինք է որ որոշ յեղափոխութիւն մը ստեղծեց 60ական թուականներուն կիներու զգեստաւորման մէջ եւ համբաւի տիրացաւ դերձակը դառնալով Պրիժիթ Պարտոյի, Մարի Լաֆորէի, Ալէն Տըլոնի, Վատիմի, եւլն., եւլն. : 79 տարեկան էր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւանդանոցներու կացութիւնը կրկին բանավէճերու նիւթ է, երբ հիւանդապահուհիի մը սխալ ներարկումով՝ երեք տարեկան մանչուկի մը մահէն ետք 56 տարեկան հիւանդ մը վեց ժամերու երկայնքին կարելի չէ եղած վերակենդանացման բաժանմունքի մը մէջ զետեղել եւ ենթական փրկել : Կինը դատի դիմած է, առողջապահութեան նախարարուհին ալ քննութիւն մը բանալ տուած է :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անթուանէթ Քէքէվեանին, Սարգիսեան ընտանիքին եւ բոլոր հարազատներուն, իրենց ամուսնոյն, տագրոջ եւ ազգականին՝ Պօղոս Քէֆէվեանի մահուան առթիւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վաղինակ Շալճեանի մահուան քառասունքին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.–

– Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 80 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան 100 եւրօ, Տիկին Սեդա Սիմոնեան 50 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 40ական եւրօ :

– «Յառաջ»ին՝ Տիկին Մարի Տօրումեան 40 եւրօ :

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի «Զաւօ Շանթ» մասնաճիւղը կը սգայ իր վաստակաւոր ընկերուհի Տիկին Սիրանոյշ Մանուկեանը եւ այս առթիւ կը նուիրէ 50 եւրօ Համազգային վարժարանին :

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de
Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

- *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*
- *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros
(frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian** : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'ARTO PEHLIVANIAN

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80

P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9.30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17.30ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց դասին կողմէ, ղպրապետութեամբ՝ Պ. Արամ Քերովբեանի :

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Կոմիտաս Գէորգեանի :

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական Ջրօրհնէք :

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

* * *

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4

Զ. Օր Ծննդեան Պահոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ ժամը 16.30ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 17.30ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :
Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1

Գ. Օր Ծննդեան Պահոց :
ԿԱՂԱՆԴ, ՏԱՐԵՄՈՒՏ
Մաղթանք Հայրապետական

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին :

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1

ԿԱՂԱՆԴ-ՏԱՐԵՄՈՒՏ

Պատարագ՝ ժամը 10ին :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին :

* * *

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի : Երգեհոնահար՝ Օր. Կարինէ Գէորգեան :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին :

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

* * *

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Ամանորի պատարագ՝ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին :

Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Խաչիկ Նըլմազեանի :

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10ին :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976